BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
27 — B
9

M

8.47.B.9

A

Homiliarũ Do-
CTISS. V. IOANNIS ECKII

aduerſus quoſcunque noſtri temporis hæreticos, ſuper Euangelia de tempore, ab Aduentu, vſque ad Paſcha.

TOMVS PRIMVS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PARISIIS,

Apud Ioannem Roigny, via ad D. Iacobũ, ſub Baſiliſco, & quatuor elementis.

ECC. S. ANDREÆ ... BIB. ROM.

8 - 27 - B - 9

S. D. N. CLEMENTI VII. PONTIFICI OPT. MAX. CHRI-

ſti Ieſu int rris ſummo vicario, poſt oſcula pedum beatorum, dei gratiam ac felicitatem.

QVa ratione beatiſſime pater, ſuperioribus annis aggreſſus ſim homilias edere in lingua Germanica, aduerſus peſtilẽtes Lutheri, Zuinglii ac Parabaptiſtarũ hæreſes, epiſtola illuſtriſſimo Lotharingiæ duci ſcripta affatim explicat. quod etſi exemplaria linguæ noſtræ iam aliquoties fuerint typis excuſa, catholicis nimirũ auide illa cõquirẽtibus, tamẽ patronorũ nõ modo hortatu, ſed iuſſu quoq; curaui vt in Latinũ verterẽtur. ſic enim eccleſia (Auguſtino ita explicante) hodie variis loquitur linguis. Sudorib⁹ noſtris vt Mecœnatẽ pararẽ quo felicib⁹ prodirẽt auſpiciis, S.T. ex oĩbus potiſſimũ delegi, cui hæc noſtra dedicarẽtur. Nã cũ hic ĩ primis Chriſti Ieſu gloriæ, animarũ ſaluti, ac ſanctæ Eccleſiæ dei ſit ſudatũ, nõ niſi ſupremo dei Chriſtiq; vicario nũcupãdũ fuit op⁹, in nauicula Petri hoc periculoſiſſimo tẽpore regẽda ac defendẽda laborioſiſſime deſudãti. ꝙ ꝓ cãdore animi ſui S.T. clemẽti clemẽtia beneuolentiſſime ſuſcipiet, cũ dñs Ieſus, cuius officio inter homines ampliſſime fungeris, viduã duo æra minuta offerẽtẽ tãto extulerit præconio. Valeat S.T. deo ſeruatore incolumitatis tuæ feliciſſime, Ingolſtadii Bauariæ. XI. Iunii. Anno gratiæ XXXIII. ſupra ſeſq millesimũ.

S.T. à pedibus ſeruitor. Ioan. EcKius.

INDEX DOMINICArum per folia.

Dominica.1. Aduentus.Euang. Cùm appropinquaſſet.Mat.21. Homiliæ tres Fol.1.
Dñica 2.Aduen. Euan. Erūt ſigna in ſole.Luc.21.Homil.5 9
Tres ex eis de extremo iudicio.
Dominica 3.Aduentus. Euang. Cum Ioannes audiſſet Mat.11. Homiliæ duæ 22
Dnica 4.Aduen.Euan.Miſerunt Iudæi Ioan.1 Homil.tres 29
Dominica ſub oct.natalis domini.Euang Erat Ioſeph & mater eius.Luc 2.Homiliæ tres 38
Dom infra octa Epipha Euang. Cùm factus eſſet annorum duodecim.Luc.2.Homiliæ tres 48
Dom.2 poſt Epipha Euang.Nuptiæ factæ ſunt. Ioan.2. Homiliæ ſeptem 58
Tertia eſt de planetariis.
Dominica 3.poſt Epipha. Euan. Cùm deſcendiſſet.Matt.8.Homiliæ quinque 83
Quinta eſt de bello,& militibus.
Dominica 4.poſt Epipha.Euang. Aſcendēte Ieſu in Mat.8.Homiliȩ tres 102
Dominica 5.poſt Epipha. Euan. Confiteor tibi pater.Mat.11.Homiliæ duæ 110
Dom.Septuageſimȩ.Euang.Simile eſt regnum cœlorum homi. Mat.20.Homil quatuor 115
Dominica Sexageſimæ.Euang. Cùm turba plurima.Luc.8.Homiliæ quatuor 129
Domin. Quinquageſimæ. Euan. Aſſumpſit Ieſus duode.Luc.18. Homiliæ duæ 141
Dominica Inuocauit. Euan Ductus eſt Ieſus in deſertum.Mat. 4. Homiliæ ſex 143
Duæ vltimæ ſunt de tentatione.
Dominica reminiſcere. Euang. Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes. Mat.15 Homi.duæ 147
Dominica oculi.Euange. Erat Ieſus eiiciens dæmo.Lucæ 11 Homiliæ tres 166
Dominica Lætare.Euāg Abiit Ieſus trans mare. Ioann.6.Homiliæ quatuor 192
Dom.Iudica.quæ & paſſionis. Euang.Quis ex vobis arguet. Ioā. 8.Homiliȩ quatuor 192
Dominica in Palmis. Euang.Cū appropinquaſſet Mat.21.Homiliȩ duæ 204
Cœna domini . Euang. Ante diē feſtum Paſchæ. Ioan.13. Homiliæ ſeptem 211
Sex ſunt de venerabili euchariſtia.
In die paraſceues ſancta
Paſſio longior Ieſu Chriſti.
Homiliȩ ſeu articuli octo 232
Paſſio breuior. Quæ vtilitas in ſanguine meo?
Homiliæ ſeu articuli 7. 263
Paſſio ſecundum Ioannem 18
Egreſſus eſt Ieſus trans torrentem.
Homiliæ ſex 280
Euangelium in die paraſceues.
Poſt hæc rogauit Pilatum. Ioan. 19
Homilia vna. 303

Summa homiliarum Tomi primi 96

INDEX PRIMI Tomi.

A Braham gauiſus de Chriſto 202
Aduentus tempus 4
Aduentus 4. dominicæ 26
Aetates mundi 118
Aeternum 203
Alleluia vacat 124
Amen 21
Angelus apparens Chriſto 235
Augeli emittentur in extremo iudicio 18. & deinceps
Animæ precioſitas 53
Antonius eremita 160
Apollonij præſtigiæ 175
Apoſtoli cũ Chriſto iuerunt 282
Apoſtoli modicæ fidei 103
Apoſtoli honorificè nominati 109
Apoſtoli Chriſtum non intellexerunt 237
Apoſtoli fugerunt à Chriſto 237
Apoſtoli baptizati 212
Aqua in vinũ verſa, myſticè quid ſignificet 78. & deinceps
Aqua veteris teſtamenti 78
Aqua miſceatur calici 301
Arimathia 304
Aſinus & aſina quid ſignificent, & cur Chriſtus aſinæ inſederit 7
Aſinodæus cui vitio præſit 174
Aſtronomia fatidica improbatur. 63. & deinceps
Aſtronomiæ quid conceſſum vel prohibitum ibidem
B Acchanalia peccatis plena 143
Bacchanalibus ipſis euangelio de paſſione cur vtatur eccleſia ibidem
Beatitudo æqualis omnibus 127
Beelphegor 174
Beelzebub ibidem.
Bellare aliquando meritorium 91
Bellum iuſtum tria exigit ibidem
Belli ſtipendia recipere iuſtũ. ibi.
Bella Chriſtianorum noxia 177
Benedictio Simeonis qualis 39
Benedictiones mane & ſeró dandæ 278
Blaſphemare 243
Blaſphemos punire 267
C Anon Miſſę dicatur ſecretem 135
Cadunt impij retro. 237. 283
Caput leuare 19
Charitas mercenaria 122
Cæcum eſſe quid ſignificet 146
Certamen Chriſtianorum 151
Chriſtus an ſolus ſit iudicaturus 15
Chriſti faciem velare 144
Chriſti alapa 265. 246
Chriſti oratio in cruce efficax 124
Chriſti ſanguis ſufficiẽs 269
Chriſtus beatus fuit, & tamen paſſus 266
Chriſtus equitauit in Hieruſalẽ 2
Chriſtus cur hic pauper fuit 3
Chriſti ingreſſum conſidera 4
Chriſtus cur locũ paſſionis quæſiuit 6
Chriſti aduentus duplex 4
Chriſtus quomodo venit in animã hominis 33. 34
Chriſtus poſitus eſt in ſignum & ruinam 41. & dein.
Chriſtus traditus eſt in mortem à multis 143

Chriſtus bis flagellatus eſt 143
Chriſti oratio operabatur 225
Chriſt⁹ nouies in paſſione hinc inde ductus 240
Chriſti voluntates plures 234
Chriſti humilitas 214
Chriſtus cur clamarit 277
Chriſt. vbi apparuit ĩ Galilæa 212
Chriſti clarificatio 190
Chriſti paſſionis vtilitas 199
Chriſtum cur populus ſequebatur 84
Chriſtus propheta quõ fuit 188
Chriſtus venit ad gentes 167
Chriſtus eſuriit 150
Chriſtus ductus à ſpiritu in deſertum 148. & deinceps
Chriſtus iudicabit in forma viſibili 13
Chriſti vox efficax 15
Chriſtus creuit in ſapientia 46
Chriſtus cur tardè miracula fecerit 82
Chriſtum quærere 50
Chriſtus quinquies tacuit coram Pilato 295
Chriſt⁹ cur ad nuptias venerit 60
Chriſtus cur ex aqua fecerit vinum 70
Chriſti humanitas 9
Chriſtus cur prohibuerit ne dicerentur miracula 87
Criſtus admirabatur 86
Chriſtus dormiuit 102
Chriſtus tranſiuit torrentem 282 & deinceps
Chriſtus prædixit paſſionem ſuam. 42
Chriſti mors eſt eius aſcenſio 143
Chriſtus quomodo ſe dixit derelictum 257. 277
Chriſti ſitis 255 271. 301
Chriſti ſepultura 307. & deinc.
Chriſt⁹ reuelauit cogitationes multorum 43. & deinceps
Chriſti ſanguinis virtus 279 & deinceps
Chriſt⁹ Samaritan⁹ noſter eſt 147
Chriſti vulnera quot 249
Chriſtiani ter olĩ cõmunicauerunt quotãnis, antea etiã ſæpi⁹ 1. 214
Chriſtianitas ad finem mundi duratura 21
Chriſtiãni quidam comparantur Iudæ 238
Chriſtiani qũo grauius & nõ grauius peccant paganis 186
Cibus precioſus vitandus 185
Cinerum dies 123
Ciuitas excidens à fide. debeatur 102
Clauſtrales maneant in monaſterio 49
Clauis crucis Chriſti 252
Collectas cõcludere per Chriſtum 113
Cõcludere operarios in vineã 121
Confidere in deum 70
Confeſſio triplex 110
Confiteri in tempore 142
Conſilia euangelica 267
Conſummatum eſt 304
Cõtradicere Chriſto 40. & dein.
Corporale in ſacrificio Miſſæ lineum ſit non ſericum 306
Corrigia calceamenti Chriſti 37 & deinceps
Creatura vindicat creatorem 275
Crux Chriſti in iudicio 13
Crux, Chriſti clauis 274

Crux Chriſti ſuper ſepulchro Adæ. 306
Crucis virtus. 306 & deinceps.
D Amnatis ad mortem refrigeria dari 278
Denarius diurnus. 127
Deo gratias 110
Deum non cognoſcere 120
Diabolus accuſat hominem 18
Diabolus idem tentauit Adam & Chriſtum 150
Diabolus ſeminat, ſed malum ſemen 140
Diabolus potēs in tentatione 148
Diabolus doctior Iudęis 149
Diabolus ſtultus 150
Diabolo nulla fides adhibeāt 152
Diabolus Chriſtum duxit 152
Diabolus inhonorat ſanctam trinitatem 157
Diabolus eſt ſuperbus ibidem
Diabolus iam eſt captus vſque ad Antichriſtum 159
Diaboli variè morati 165
Digitus dei 177
Diſcipuli quomodo, aut quando à Chriſto baptizati 212
Diſmas baptizatus à latere Chriſti. 277
Docens, factis ſermonem confirmet 194
Doctum fieri 52
Doctoris cathedra 152
Doctor fit 30. annorum 85
Dominica in roſis 187
Dominica in paſſione 193
E Cclesia cū tempore mutat decreta 305
Eccleſię magnitudo cōtra Lutherum. 96
In Eccleſia quid agendum 110
Eccleſia hic affligit. 104 & deinc.
Eccleſiæ vſus ī quibuſdā. 4 & deīc.
Eccleſia dicitur regnū cœlorū 116
Eccleſia eſt in vnitate 299
Ecce homo 250
Ego ſum qui ſum 204
Eheie ibidem
Eleemoſynas dare 188
Eliſeus ſanauit Naaman 85
Euangelium abſconditum prudentibus. 111 & deinceps
Euangelium poſitū in ruinam hæreticis. 41
Euchariſtiam adorare 169
Euchariſtiā eleuare in miſſa 271
Euchariſtiæ ſuſcipiēdæ ſe pręparare, quę illic credenda, de fructibus communionis & damnis malorum 211 & deinceps
Euchariſtiam ter olim quotannis ſumpſerunt fideles 3. 214
Excæcatio hominum 133
Exemplū bonum præbere 207
Exempla docens 131
Exorciſmus 171. 177
Ex prędicatione abire. 292
F Amam ſuam tueri 197
Ferias celebrare 302
Fides ſola inutilis 150
Fides fit ex tribus 62
Filij portant iniquitatem parentum 272 & deinceps
Flagellatio Chriſti 249
Frangere panem 182
G Alilææ mare 168
Generatio fideliū 22
Gentium vocatio 95
Gratias agere 110
Gula 144 & deinceps.

Aeretici inſtabiles 146
H Hæret. ſunt canes 171
Hæretici iactant ſcripturas 152
Hæretici ſunt ſeditioſi 180
Hæreticorum baptiſma valet 36
Herodis malignitas 264
Homines cõparantur arborib. 15
Horæ euangelicæ 117
Hortus ſignat paradiſum 276
Humilitas 112
Hydriç quid ſignificẽt. 71. & dein.
Hydriæ ſex ætatum ibidem
Hydriarum illarum vna etiamnum Coloniæ ibidem
Hypocrita malus 135
I Dolatria decreuit tempore Chriſti 65
Ieiunare poſt baptiſmum 248
Iericho reædificatur 145
Ignis ante extremũ iudicium 12
Imago dei in anima 126
Interrogat quis non ſemper ex neſcientia 23
Ioãnes cõmendatus à Chriſto 27
Ioannes nouit Chriſtum 23
Ioannes cur diſcipulos ad Chriſtũ miſerit ibidem
Ioannes fuit plus quam propheta, angelus, præcurſor 24
Ioãni legationẽ miſerũt Iudæi 30
Ioannis tentatio, humilitas, conſtantia 3'. & deinceps
Ioannes quomodo ſit Elias 31
Ioannes eſt vox Chriſti 32
Ioannis baptiſma 36. & deinceps
Ioannes euãgeliſta ſponſus nuptiarum in Chana 58
Ioannes cuſtos & filius virginis Mariæ 171
Ioſeph quõ ſit pater Chriſti 39
Iudas infœlix 237
Iudæ pœnitentia imperfecta 246
Iudæorũ falſa opinio de Meſſia 2
Iudæi canes 170
Iudæi myſtici ſunt 298
Iudæis nõ permittẽda vſura 272
Iudæis non licuit interficere quenquam 290. & deinceps
Iudæi peiores diabo. 196. & dein.
Iudæorum gloſſæ fatuæ 76
Iudæorum pauci baptizati 95
Iudæi reprobati à deo 96
Iudæos baptizatos bene tractari debere 207
Iudæi vtuntur ſanguine Chriſtiano 249. & deinceps.
Iudæi ſunt ſerui imperatoris 251
Iudæi durius tractantur à Turcis quàm à Chriſtinis 272
Iudæorum caſus in horto 283
Iudicaturi cum Chriſto in extremo iudicio 15
Iudicari in extremo iudicio 18 & deinceps
Iudicari hominẽ in morte 23
Iudicem eſſe difficile eſt 272
Iudicium extremum cum attinentiis 12. & deinceps
Iugum Chriſti ſuaue 115
L Aici non tangant calices 132
Laici contra eccleſiã 109
Latro in cruce 256
Leges eccleſia mutat pro tempore 305
Legendæ ſanctorum 26
Leproſus myſticè 85. & deinceps
Leproſum non tangere 86

Leuiathan 174
Liberum arb. in nobis 114.115
Loca omnia non æquè ſancta 241
Locus oriandi peculiaris 283
Longinus miles 323
Loqui hominem 166
Lucas euangeliſta didicit à Maria 57
Luther 21
Luther blaſphemat Mariam 86
Luther præcurſor Antichriſti 141
Luther prohibet bellare contra Turcas, & tamen iubet ruſticos Chriſtianos occidi 167
vide Neochriſtiani
M
Agiſtratui obedire 18
Magiſtratus malus 158
Magiſtratui contradicere aut repugnare 176
Malchus dedit alapam Chriſto 241
Manus dei 85
Maria intercedit pro nobis apud deum 61.63
Maria quæſiuit Ieſum 49
Mariæ tria ineſſe obſeruatione digniſſima 61.62
Mariæ compaſſio 41.239 & aliâs ſæpe
Maria habuit tres cuſtodes 277
Matrum maledictiones malæ 173
Matrimonij vis 45
Mediatores & interceſſores 167
Membra Chriſti 280
Mendici in euangelio, ſed nō apud Lutheranos 145
Meritum omne hic cōparatur, contra Lutherum. 120
Meritoria opera 120. & deinceps
Michaël procurator dei 123
Miracula probant doctrinam. 44
Miracula ſanctorum 273
Miraculi opus excellit alia 73
Mirocula diaboli 174
Miraculorum Chriſti initium 82
Miracula aliqua fecit Chriſtus ſine verbo 72
Miracula cur noluit Chriſtus manifeſtari 87
Mors duplex 199
Mortis ſemper reminiſcendum 28
Mortem licet fugere 265
Mori voluntariè meritorium 265
Mortalis natura 77
Mulieres non prædicent 47
Mundus 21
Mundum non timere 104
Murmur etiam bonorum 122
N
Auis pœnitentiæ, & animæ, & eccleſiæ 108
Neochriſtiani reiiciunt Gloſſas ſanctorum, & faciūt proprias 8
Neochriſtiani ſunt euangelici verbis tantum, non facto 25
Neochriſtiani contradicunt Chriſto & euangelio 46. & deinceps
Neochriſtiani cōtemnunt preces & ieiunia 47
Neochriſtiani non obſeruant dies feſtos 48
Neochriſtiani neſciūt ſcripturam eſſe difficilem 54.124
Neochriſtiani non comburunt libros hæreticos 70
Neochriſtiani fingunt nouas ordinationes, & ceremonias. 86
Neochriſtiani ſunt inſtabiles & varij 112.113
Neochriſtiani accēdūt propria lu-

minaria quæ non accendit deus ibidem
Neochriſtiani quærunt angulos hæreticorum 96
Neochriſtiani ocioſi ſunt ſine operibus 121.122
Neochriſtiani non orant ex corde pro vera fide 130
Neochriſtianorũ fides minor quàm Chananeæ 169
Neochriſtiani non patiũtur médicos, quos Chriſtus ſuſtinuit 145
Neochriſtiani minuunt dei cultum in omnibus 197
Neochriſtiani diſſecant inconſutilem tunicam domini 276
Neochriſtiani non præparant ſe ad communionem 211
Neochriſtianorum ſepultura aſinina 306
Neochriſtianorum prædicatores errant, & ſunt peruerſi 119
Neochriſtianorum prædicatores quærunt remuſculos populi, non honorem dei 130
Neochriſtianorũ prędicatores ſunt rebelles poteſtati 176
Neochriſtiani prædicatores ſuos cur laudant? 193
Neutrales 267
Nomen dei 204
Noua fient omnia 12
Nuptiæ in Chana 59.& deinceps
Nuptiis intereſſe poſſunt debentq; ſacerdotes 71
Nuptiæ myſticæ 74.& deinc.

O

Bedientia omniũ creaturarum 106
Oblatio ſacerdoti facienda 87
Operari in vinea 129.& deinceps
Orare 46
Orare benedictionem ante prandium 185
Orare in tribulatione 102
Orare pro pace 106
Orare in certis locis 283
Orare perſeueranter 146
Oſanna 210
Almas portare 210

P

Panis hordeace⁹ ſignificat legem Moyſi 190
Paradiſus 276
Parentibus obedire 55
Parentes honorare 227
Parentes diligunt prolem 167
Paſcha 290
Paſſionem prædicare variis modis 280
Patientia 138
Pauperes ſint patientes 3
Pauperes euangelizantur 11
Pauperes aliquando lautè viuāt 62
Pauperes non cõtemnuntur 62
Pax 176.& deinceps
Pax impiorum 179
Peccatum graue 52
Pctõris accuſatio 18.& deinceps
Peccatores ſe emendant 207
Pedes lauare myſticè 151
Pœna indignè communicantium 229.& deinceps
Pœnitentia ſera vtilis, ſed periculoſa 276
Pœnitentia 78
Perſona vna repræſentat gẽtẽ 96
Petrus negauit Chriſtũ 242 287
Petrus peccauit 285
Petri gladius ibidem
Pilatus quinquies excuſauit Chri-

ſtum 272
Pilatus non expectauit reſponſum Chriſti. 269
Pilatus factus Chriſtianis 271
Plinij de Chriſtianis ſentẽtia 86
Precioſitas nimia culpatur 104
Prædicationes audire bonum 194
Prædicatores conducti in vineam 112. & deinceps.
Predicato. ſeminãt verbũ dei 128
Prædicator calumniam refellere poteſt, non referre 191
Prædicator nõ ceſſet ob malitiam auditorum 128. 191
Prædicatores falſi 150
Prædicatores iam mali 116
Prædicatores ventoſi 140
Prælati ſtudeant ſcripturis 191
Prælati à deo inſtituti 186
Prælatis magna poteſtas eſt à deo. 139
Præmium iuſtitiæ 113
Procurator vineæ 123
Proceſſiones vtiles. 208
Prophetæ duplices 32
Prophetiſſæ quatuor 45
Prophetiæ aqua 75
Prophetia non intelligitur niſi impleta 141. & deinceps
Prudentię propriæ inniti 49
Pueri bene ſunt inſtituendi 116
Pueris nocent maledictiones parẽtum 273
Purgatorium probatur ex Hieronymo. 26. 17
Purgatorij nullum meritum 113

Q

Vater Chriſtus veſtes depoſuit 250
Quærere Chriſtum 50
Quot Chriſti vulnera 249
Egnum dei 178

R

Regnum Chriſti non ex hoc mundo 291
Regnum cœlorum 52
Regnum Chriſti ſpirituale 234
Regula loquẽdi de communitate. 128
Regula de paſſionibus deo tributis 116
Regula, facta malorũ poſſunt quid boni ſignificare 299
Regula de laude hominis 97
Regula, quomodo vnus locus variè exponitur 152
Regula, euangeliſtę non vſi verbis in propria forma 103
Regula, quãdo aliquid ſcribitur in vtroque teſtamento 1
Regula de ritibus eccleſiæ 4
Regula, quãdo locus ſcripturæ eſt obſcurus 10
Regulæ de Chriſto propter duas naturas 75
Religionẽ ĩtrare cõtra parẽtes 54
Reliquias diſtribuere 249
Reliquiæ panis euangelici 191

S

Acerdotium 88
Sacramentarij 182
Sacramẽtũ Chriſti ſeruare. 202
Sacramenta ex latere Chriſti 303
Sanctos venerari 159
Sancti cur tentarunt facere miracula 63
Sanctorũ miracula à quo fiãt 273
Sapientes huius ſeculi 111
Scandalizari in Chriſto 29. 40
Scriptura valet cõtra tentationes. 138
Scriptura difficilis intellectu 46

Scriptura accuſat peccatorem 19
Scriptura varie exponitur 138
Scriptura vtitur diſtinctio 182
Sectatores Chriſti 84
Sectæ plures hæreticorum 112
Semen dei eſt Chriſtus 139
Semen in anima noſtra 139
Seminare bonum ſemen 137
Seminauit cur Chriſt' i ſpinas 136
Senibus obedire & eos ſequi. 167
Sepultura Chriſti 305. & deinc.
Sepultura pompoſa ibidem
Sepultura hæreticorum 306
Sepultura fiat ſecundũ conſuetudinem loci ibidem
Septuageſima 124
Serui bene tractandi 91
Sexageſima 140
Signa iudicij ex Hieron. 11.12
Signa alia 10.11
Societas malorum vitanda 164
Socer honorandus 256
Solicitudo omnis ad deum 106
Sol extremo iudicio 11
Spiritualia meliora 53
Spina triplex 134
Spina Chriſti 249
Sudor.Chriſti ſanguineus 264
Superſtiones diabolicæ 157
T Enebræ i morte chriſti 277
Teſtimonium falſum 267
Teſtes in extre.iudicio 19
Teſtes contra Chriſtum 342
Tentatio & peccatum non ſunt idem 160
Tentatio fortificatur ibidem
Tentatio quando cõfitenda ibidẽ
Tentatio vtilis 165
Tentationem permittit deus 162
Tentatione non egent mali. 164
Tentationem deprecari 163
Tentare deum,malum 155
Titulus Chriſti 255
Tribulationes pati 164
Tribulatio vtilis 270
Triplices aures 85.86
Turcarum peccata quanta 180
Tunica Chriſti 275
V Erbum Chriſti omnipotens 152.282
Verbum declarat ſe. 118
Verbum dei 129. Veronica 253
Veſtes ſacræ in miſſa 247
Veſtes precioſæ culpantur 59
Viduæ 45
Virtutes cœlorum 12.& deinc.
virginalis pudicitia 58
Vindictam quærere malum 280
Vini penuria in nuptiis quid ſignificet 75.& deinc.
Vinum multiplex in ſcript. 76
Viſitare infirmos 53
Vulgus inſtabile 271
Vulnera Chriſti ibidem
Zuinglij hæreſis 46

Ad Lectorem.

Folio.244.pag.1.verſ.18.lege,melí' eſt,quã apertè &c.In reliquis nihil offẽdes, aut ſi quid, id minutus erit,quã cui'(quod quidẽ ad nos attinet)debeas admoneri,& tamẽ ſicubi hæreſis,quod futurũ certò ſcimus,memineris non id exẽplo noſtro,ſed primitiuo exẽplari imputãdũ,maluim' eñ & tibi nobiſcũ ſuperefſe quod inquiratur,q̃ in alieno labore naſuti eſſe, quáquam ſi qui priorẽ editionẽ cũ hac contulerit iſque non ingratus haberi voluerit nobis gratiam ſit habiturus.

AD ILLVSTRISSIMVM LOTHARINGIAE DVCEM D. Antonium &c. Ioannis Eckij Epiſtola.

Rom. 15. ILluſtriſsime princeps & domine, ſcribit apoſtolus Paulus Romanis, Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum, ſpem habemus. Expenſa verò ſcriptura ſacra in pœnitiori & recondito ſenſu, non parum momenti habet, ſi quid futurum ſit ſpiritus ad cautelam no-
Gen. 49. ſtram prædixerit, Sic Iacob patriarcha dixit filiis ſuis, Congregamini, vt annunciem quæ ventura ſunt vobis in diebus nouiſsimis cõgregamini & audite filij Iacob, audite Iſrael patrem veſtrum. Quòd ſi Iudæi attente prophetiam de Meſſia à Iacob tunc pronunciatam, intellexiſſent, regem gloriæ
Ioan. 9. n unquam crucifixiſſent. Niſi enim cæci fuiſſent, vidiſſent & tũc & modo ſe neque reges neque duces habere ex Iuda, imò nullum magiſtratum, cum eorũ ſint tot milia in terris.
Ioan. 5. Ideò Chriſtus inquit ad eos, Ego veni in nomine patris mei, & non accepiſtis me. Si alius venerit in nomine ſuo, illũ ac-
Gene. 49 cipietis, hic erit Antichriſt⁹, de tribu Dan nat⁹, cui adhærebunt Iudæi cõtra prophetias Iacob, Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. Huiuſcemodi futura quæ eccleſiæ euenient, etiam
Ioan. 16. in nouo teſtamẽto ſcripta ſunt, nam Chriſto apoſtolis ſpiri-
Mat. 26. tum paracletum promittente, ſubdit, Non enim loquetur à
Lu. 19. 32 ſemetipſo, ſed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ventura
Ioan. 16. ſunt, annunciabit vobis. Sic Chriſtus futura prædixit de ne-
Mat. 24 gatione Petri, deſtructione Hieruſalem, aduentu ſpiritus ſan
2. Pet. 3. cti, perſecutione tyrannorum, & de nouiſsimis diebus. Sic a-
2. Theſ. 2 poſtoli in ſcripturis nobis reliquerunt multa de nouiſsimo
1. Ti. 4. periculoſo tempore, Petrus, Paulus, Ioãnes & Iudas Thad-
2. Tim. 3. dæus. Sed quorſum hæc princeps excellentiſsime? vt catholi
Iud. 1. cus cordatus quiſque expendat ſcripturam, & faciat bonum,
In Apo. ac declinet à malo, ne ſimili cęcitate labamur ſicut Iudęi. Nã

ſicut in veteri teſtamēto locupletè eſt prophetatū de aduentu Meſsię per Abrahā ex tribu Iuda, de domo Dauid, ex virgine, in ciuitate Bethlehem &c. ſic & aduētus Antichriſti cū ſectis præambulis ſufficienter prænunciatus eſt in nouo teſtamento. Qui ergo affectata ignorantia deſerit eccleſiā dei & ſanctam eius vnitatē, & ſectatur nouas ſectas, antiquas hæreſes, ſchiſmata, ſeducit ſeipſum in perpetuum excidium. Sic enim præmonuit nos Chriſtus, Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabūt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducātur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si hāc diuinam paternā admonitionem obſeruaremus, nō eſſent tot ſectæ & ſeditiones in Chriſtiano orbe. ait enim ibidem & apud Marcū, Si quis dixerit vobis, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, ne crediderītis. Quàm piè admonet nos ſaluator, vt caueamus à ſectis, cū Luther iactet quòd regnū Chriſti ſit pœnes ſe. Zuinglius arrogat ſibi hoc regnū. (nam per Chriſtū hic regnum fidei intelligitur, nō eucharistia, vt hæretici diuinantur) hoc idē faciūt Picardi, Parabaptiſtæ, Spiritiui, Iconomaſtiges, & alia huiuſmodi portenta & monſtra. à quibus omnibus dehortatur nos Chriſtus, dehortantur Petrus ac Paulus, ac alij apoſtolici culminus primates. At pſeudoprophetæ apertiſsimas huiuſmodi & indubitatas ſcripturas, fictis ac peruerſis gloſsis lacerāt & ſubuertunt. In qua perfidia propaganda adeò diligentes & ſagaces fuerunt, vt in paucis annis vniuerſam Germaniam hæreticis & ſeditioſis libellis oppleuerint, & præcipuè multis & varijs ſermonibus diſſeminatis, plebē in ſeditionem cōcitarunt & in obedientiā, aduerſus deum, eccleſiam & eccleſiaſticam ac ſecularem poteſtatem. In qua re ſtrenuam operam impēderunt, nullis laboribus impenſis aut faſtidiis parcentes, cùm intereà catholici in defenſanda fidei veritate ſint omnino tepidi ac frigidi, vt veriſsimè dixerit Chriſtus, Filij huius ſeculi ſunt prudentiores filiis lucis. Nam dum ſchiſmatici aceruos, imò montes homiliarum emiſerint, contra catholici raceter ſermones ad plebem ediderunt, adeo vt inquiſiti tam ex clero quàm laicis hunc fucum prætexerint. Emiſſe quidē & legiſſe Lutheri & aliorū homilias, quia catholicorum nō extarent venales, quanuis excuſatio illa minime eos expurget, ſed reddat magis ſontes. Gregorio dicente, Peccatū peccato addit, qui culpæ quam facit, patrocinia defenſionis ad-

Mat. 24. *Mar. 13.* *2. Pet. 2.* *2. Ti. 4.* *Luc. 19.* *Libr. 22. Moral.*

Duces Bauariæ. iungit. Ex iis & aliis cauſis moti ſunt, ſyncero & catholico animo nobiliſsimi Baioariæ principes ac domini, D. Gulielmus & D. Ludouicus, germani fratres, patroni mei piſsimi. ſicut vigilantiſsima diligētia curauerūt ſubditos in vera fide & auita religione cōſeruare, & nouarū ſectarū ac hæreſum propagatores ac præcones variis tormentis affecerūt & extirparūt: ita matura & graui deliberatiōe prahabita eis viſum eſt eſſe conſultū, vtile ac catholicæ fidei proficuū, ſi homiliæ, per circulū anni in lingua Germanica ederētur de tēpore ex Biblicis ſcripturis, iuxta explanationē ſanctorū patrū, intelligentiam cōmunem & ſenſum eccleſiæ catholicæ ac doctorū ab ea approbatorū, & in primis Dionyſij. Ambroſij, Cypriani, Auguſtini, Chryſoſtomi, Hieronymi, Bedæ ac aliorum. Hoc onus inclyti principes humeris meis debilib⁹ impoſuerūt, ad laudem dei, ſuorum ſubditorū ſalutem, & fidei catholicæ augmentum & defenſionē, quibus ego nō grauatæ pro debita obedientia morē geſsi, ac in ſubiectū formulam, non ſine ingenti labore, redegi. Hunc itaque librum homiliarum de tempore, Illuſtriſsime princeps, cum edere ſtatuiſſem, viſum eſt præclare cum eo actum, ſi tibi dedicatus prodiret in orbē: mot⁹ præcipuè hac ratiōe, quod illuſtriſſ. D. T. tam catholice ac ſtrenue ſe geſsit aduerſus hæreticos ac ſeditioſos, vt hinc apud deū Opt. Max. gratiam demeruerit, atque apud homines laudē immortalem. Quod virtutis inſigne ornamentū, velut hæreditariū ab inclytis Lotharingiæ ducibus accepiſti, qui ſemper in cauſa fidei ardēter amātes & fideles protectiores inuēti ſunt. Poſteaquam enim regnum Auſtraſia (in quo Carolus Martellus, Pipini, & Carolus magnus nati ſunt) in Lotharingiam, Brabantiā & Lutzelburgum ſectum eſt, principes Lotharingiæ in cauſa fidei ſemper reperti ſunt conſtantes, & ſtrenui, & optime animati. Teſtis eſt locupletiſsimus Gotfridus dux de Bulion, accitus à Lotharingo in hæredem, qui paſſagij Hieroſolymitani ſupremus præfectus, vicit Antiochiam & alias præclaras vrbes orientis, tādem ciuitatem ſanctam Hieruſalē Anno gratiæ M. X C I X die xv. Iulij victorio ſe cœpit, vbi & rex à toto exercitu ſalutatus eſt. Ardore m popelli Chriſtiani tunc florentis agnoſcimus, quod dum exercitū recenſeret, ante Niceam Gotfridus, inuēta ſunt ſexcenta milia peditū & centum milia equitum. Veſtigia patrum ſecuti ſunt duces

Auſtraſia.
Auſtraſia diuiſa.

poſteriores vſque ad tēpora principis Caroli, qui genero ſuo Renato, duci Calabriæ & Andegauenſi ducatū contulit. filio antē Renati duce Ioāne ſine maſcula ſobole decedente, ſororius eius bello ducatū obtinuit, victo & cæſo maximo ac bellicoſiſſimo Burgundionū principe Carolo ante Nanceū, anno ſalutis. 1477. ipſo die Epiphanię. Horum nobiliſſimorū ac celebratiſſimorū principum veſtigia ſecutus dux excelſe, dominia tua prudenter in magna ſecuritate, pacificè, foris domiq; clarus adminiſtras. Et genuina animi tui virtus, magnanimitas fortiſſima, prudentia ſingularis emicuit magnificè, dum Lutherana hæreſis peſtilentiſſima ac exitialis in Germania oriretur, ſategiſti plus quam paternis admonitionibus ac mandatis arduis hanc luem à ſubditis tuis propellere ac ne inficerentur, præcauere. Et fortitudinem animi tui ac bellicæ rei peritiam tum maxime declaraſti, cum ſanguinolentum plebis Lutheranæ aduerſus omnem omnino magiſtratū ac obedientiam in Germania ortum eſſet bellum, ac mobilitatem omnem. clerum ac monaſticos in exilium pelleret, diſiectis arcibus, direptis monaſteriis, ſpoliatis eccleſiis, omnia ea moliretur, quæ peſſimi quiq; ſacrilegi poterant excogitare. Tum labētibus rebus, trepidantibus clero ac nobilibus vniuerſis, *Anno 1525.* opportune ſuccurriſti, coacto tumultuario milite ac valido equitatu, fœliciſſime ſeditioſos ſuperaſti ac confeciſti apud Tabernas, apud nemus Caſtaneum, ante vallum Alſatiæ, ac pleriſque aliis locis. Qua victoria & fidem catholicam, eccleſiæ obedictiam, clerum, monaſteria ac nobilitatem reſtituiſti, & tibi gloriam peperiſti nunquā interomituram. Deus illuſtriſſimā D. T. in fœlici ac victorioſo regimine diu conſeruet incolumē, & fidei aſſertorē inuictū tueatur, cui me cōmendo. Ingolſtadij Bauariæ, duodecimo Ianuarij, Anno huius ſeculi trigeſimo ſupra ſeſquimilleſimum.

DOMINICA PRIMA AD. VENTVS, EVANG. MATTH. XXI.

*IN il'o tempore, Cùm appropinquaſſet Ie-
ſus Hieroſolymis, & ueniſſet Betphage* Mat. 11.
ad montem Oliueti, tunc miſit duos diſci- Luc. 9.
pulos, dicens eis: Ite in caſtellũ quod con- Ioan. 12.
*tra uos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam
alligatam et pullum cum ea, ſoluite &
adducite mihi. Et ſi quis uobis aliquid dixerit, dicite: quia
dominus his opus habet: & confeſtim dimittet eos. Hoc au-
tem factum eſt, ut adimpleretur quod dictũ eſt per prophe-
tam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus uenit tibi* Zach. 9.
*manſuetus ſedens ſuper aſinam et pullum filium ſubiugalis.
Euntes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus.* Eſa. 91.
Et adduxerunt aſinam et pullum, et impoſuerunt ſuper eos Ioan. 12.
ueſtimenta ſua, et eum deſuper ſedere fecerunt. Plurima au- Mar. 11.
tem turba ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia. Alii autem cæ- Luc. 19.
*debant ramos de arboribus, et ſternebant in uia. Turbæ au-
tem quæ præcedebant & quæ ſequebantur, clamabant, di-* Mar. 11.
centes: Oſanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine Luc. 19.
domini. Ioan. 12.

EXPOSITIO SEV HOMILIA I.

PRincipiò hic illa cõtext⁹ euãgelici hiſtoria apertè demõſtrat, quomodo dominus gloriæ Chriſtus Ieſus, rex cœli & angelorũ omniumqúe creaturarum, in tãta humilitate ingreſſus ſit ampliſsimã illã & magnificam ciuitatẽ Hieruſalẽ, in qua Iudæi opulẽtiſsimi nobiliſsimíque habitabant, ibi nimirũ in ſumma egeſtate ſe dedignatus non eſt exhibere, palamq; uideri ab omnibus: adeò vt mirũ ſit, altiſsimũ ſe ad tantã demiſiſſe humilitatẽ. Veruntamẽ vera eius eſſe verba oportebat, quãdo dixit, Filius hominis venit non miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animã ſuã redemptionẽ pro multis. Et alibi etiã dixit ad Matt. 20

apoſtolos ſuos, In medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.
Luc. 22. Nec eſt quod hunc Chriſti in vrbem ingreſſum parui facias, olim enim iã prædixerat illum ſpiritus ſanctus ꝑ pro
Zach. 9. phetam Zachariã, ſicut & euãgeliſta eodẽ ſpiritu illuſtratus hic in euãgelio dicit, Dicite filiæ Siõ, inqt Zacharias,
Auguſti Ecce rex tuus venit tibi mãſuetus, ſedẽs ſuper aſinã & pul
in Euang. lum filium ſubiugalis. Illam enim ſancti Auguſtini ſup Ioannẽ ſcribentis regulam, omnis Chriſtianus plurimũ & diligenter põderare debet. Quando factum noui teſtamẽti inuenitur prænũciatũ in veteri teſtamẽto, in lege aut prophetis, intelligamus hoc factum à ſpiritu ſancto, ad rẽ aliquam notabilẽ ſignificandam. Cùm ergo Zacharias hũc ipſum Chriſti ingreſſum tot retro ſeculis ãnisq; pręuiderat, magnum qd & graue in eo poſitum ſit oportet. Certum enim id ſignum erat aduentus Meſsiæ, quod filiæ Siõ dederat deus, populo nimirum Iudæorum. Ex quo Iudæos etiam pręcipuè in Chriſtum credere cõueniebat. Quo facit nõ tãtùm quòd Chriſtus humiliter adeò aſellæ inſidẽs, ingreſ
Mat. 21. ſus eſt vrbem, ſed iſta quoq; gratulabunda populi & puerorum acclamatio. ait enim Matthæus, Cõmoda eſt vniuerſa ciuitas, dicens, Quis eſt hic? Ingreſſus etiam tẽplum, eiecit vẽdentes & ementes omnes ex illo, menſas nummulariorũ potẽter euertit, cæcos & claudos in tẽplo ſanauit, quæ omnia ſuis circunſtãtiis ãtea nec cõtigerãt, nec viſa, nec audita fuerant Hieroſolymis: eoq; magis Iudæos, & ex iis quidem magnates ac doctiores præcipuè cõmonere debuerat propheticum illud Zachariæ ſignũ, vnde cognoſcerẽt hũc ipſum eſſe Meſsiam, de quo cuiuſq; equitatũ hæc prædixerat Zacharias. Verũ inuidia & ſuperbia adeò erãt excæcati, vt nõ viderẽt quã clarè & apertè in Chriſto eiuſq; ingreſſu prophetia hæc ĩpleta eſſet. Quin potius magiſtrũ illum ſuum, prætęrquã quod contempſerunt, perſequuti etiã
Mat. 21. ſunt fortiter. ſtatim enim poſt hæc ſubiungit Matthæ9, Videntes principes ſacerdotum & ſcribæ (verũ ij quinã ſint, vide ſermonem Epiphaniæ) mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in tẽplo & dicẽtes, Oſanna filio Dauid, indignati ſunt, & dixerunt ei, Audis ne qd iſti dicunt? Ieſus autem dixit eis, Vtique nunquam legiſtis, quia ex ore infantiũ & lactentium perfeciſti laudẽ. Sed & Lucas cõmemorat, quo modo quidẽ pharifæorũ de turbis dixerunt ad illum, Ma-

giſter,increpa diſcipulos tuos. Quibus ipſe ait,Dico vobis, *Pſal.2.*
quia ſi ij tacuerit,lapides clamabunt. Quo nimirũ declara-
re voluit Chriſtus,quã certò & efficaciter omnes de ſe prę-
dictæ prophetiæ eſſent implẽdæ, aut potius illas ſublatis
vocibus lapides eſſent proclamaturi.

Deinde non tantùm hoc ſuo equitatu dominus Meſsiã ſe
eſſe euidenter cõprobauit,quem olim propheta Zacharias
prædixerat,ſed ſimul etiã iſtorum falſam de Meſsia conce
ptã opinionem excludere voluit. Nã & tunc eius erant ſen
tẽtiæ Iudæi,& nunc quoque hodie ſunt,quæ profectò nec
nulla,nec exigua eſt cauſa,etiã nũ tãtæ & cæcitatis & per
tinaciæ illorum,quod tam cõtumaciter in ſua perſeuerant
infidelitate. Putabant enim Meſsiã ve̋turum in ſublimi re
rum ſecularium adminiſtratione magnaq; põpa,& magni
ficẽtia vulgi iudicio ſplẽdida,adeò vt toti imperaturus eſ-
ſet mundo, illumq; vniuerſum regno Iudaico pariturum.
Et hanc falsò perſuaſam opinionẽ ex ſcripturis exuxerant,
ſicut nunc quoq; hæretici ſcripturas falſo intellectu expo-
nunt. Quum dicit dominus ꝑ Eſaiã,Erit in nouiſsimis die- *Eſaiæ 2.*
bus præparatus mons domus domini in vertice montiũ,&
eleuabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes,&
ibunt populi multi,& dicent:venite,aſcendamus ad mõtẽ
domini,& ad domum dei Iacob,& docebit nos vias ſuas,&
ambulabimus in ſemitis eius. Quomodo & Hieremiã intel *Hiere. 3.*
ligebãt,dicentem,In tempore illo vocabũt Hieruſalem ſo
lium domini,& cõgregabuntur ad eũ omnes gentes in no-
mine dñi in Hieruſalem. Sed & Dauid ait, Adorabunt eũ *Pſal. 72.*
omnes reges,omnes gentes ſeruient ei,corã illo procident
AEthiopes,& dñabitur à mari vſque ad mare,& à flumine
vſq; ad terminos orbis terrarũ. & id genus locos alios plu-
rimos in eandem inducunt ſententiã. Atqui huiuſmodi
falſam opinionem non mali tantũ habuerunt Iudæi, ſed
etiã qui pij erant adeoq; cognati & apoſtoli Chriſti. ſicut
enim Matthæus ſcribit, Venit ad Ieſum mater filiorũ Ze- *Mat. 20*
bedæi,orauit vt ex iis alter ad dextram,ad ſiniſtrã alter ſe
deret in regno ſuo. Quãuis Marcus afferat Ioãnem & Iaco *Mar. 10*
bũ filios Zebedæi hoc ipſum petiiſſe(tu hæc require in ſer *Hieron.*
mone feciſti ſancti Iacobi.)Iã verò,vt quidã Hieronymus *Chryſo.*
& Chryſoſtomus rationẽ explicant,Salome mater illorum
hoc muliebri quadam benignitate & affectione permota à

Chriſto petijt. Putauit enim eum poſt reſurrectionẽ ilicò regnaturũ,& hoc quod in ſecundo aduentu promittitur,in primo eſſe complendum, & auiditate fœminea præſentia cupit,immemor futurorũ . Quo animo apoſtoli quoq. rati ſunt,fore vt Chriſtus populo Iſraël ſeculare ſuum imperiũ
Act.1. reſtitueret,quum illi iam in cœlũ aſcẽſuro diceret:Domine,ſi in tempore hoc reſtitues regnũ Iſraël? Verũ noſtrates quoque Iudæi fortiter adhuc innituntur illi,quod ſicut iam per vniuerſum mundũ diſperſi miſerrimã vitã viuunt, ſine regimine & magiſtratibus,poteſtati tantùm ſubiecti Chriſtianorũ,multòque durius Turcarũ,ita rurſus liberaturus ſit eos Meſſias,& in terrã Iudæorũ collecturus, vt in
Deut.30 Deuteronomio promiſſum erat,Quum reducturus eſſet illos de cũctis populis,in quos eos ante diſperſerat. Et ſicut
Ezec.39. Ezechiel ſcribit,Cõgregabit eos ſuper terrã ſuã,& nõ derelinquet quenquã ex eis ibi.Sed & ſperãt Meſſiã templũ
Zach.6. illi rurſus ſuum ędificaturũ,quemadmodũ dicit Zacharias, Ecce vir oriẽs,nomen eius,& ipſe extruet templũ domino, & ipſe portabit gloriã,& ſedebit,& dominabitur ſuper ſolio ſuo. Sententiam iſtam elatã nimiumque faſtuoſam veterũ ſimul & recentiũ Iudæorũ,mitiſſimus & humilis dominus Ieſus,iam hodie penitus concutit euertitque vnica hac aſina,cui velut pauper & egenus inſidẽs, vrbẽ ingreſſus eſt. illã quoque propriã nõ habuit ſed commodatitiã, pro qua ſuos etiã apoſtolos emiſerat qui adducerẽt.Quod certè vna cum Zachariæ teſtimonio falſam iſtam Iudęorũ ſentẽtiã validè cõfutat. Quicquid enĩ ꝓphetæ & Moyſes prædixerãt,de ſpirituali regno Chriſti & fidei,Iudæi ſuæ perfidiæ cõſulentes detorſerunt ad externã, temporalem, ſecularemque adminiſtrationẽ. Planè enim ſicut hic Zacharias humilem & pauperẽ illũ ingreſſum Hieroſolymã prædixit,ita cæteri quoque prophetæ aduentũ ſuũ in humilitate & paupertate deſcripſerunt.Siquidem ipſe etiam patriarcha Iacob de Meſſia loquẽs,aſinæ meminit & pul-
Gene.49 li,& Dauid quoque in perſona illius dixit,Pauper ſum ego
Pſal.87. & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus aũt,humiliatus ſum & conturbatus.Et huic qdem humilitati ipſe Chriſtus vt hic facto,ita alibi verbi teſtimoniũ præbet,quũ ait,Vul
Mat.8. pes foueas habẽt,& volucres cœli nidos,fili⁹ aũt hoĩs non habet vbi caput ſuũ reclinet.Quid multa?adeò egenus ex-

titit Chriſtus vt ei didrachma etiã defuerit,vnde vectigal
exſolueret.nanque quũ eo opus haberet,Petrũ tandẽ able- *Mat* 19.
gauit piſcem qui caperet,& inde eximeret didrachma. A-
deò etiã egenus & pauper fuit ille,ſi more mũdano loqua-
mur, vt emẽdis etiã ſibi pro diſcipulis ſuis panibus in de- *Luc.*9.
ſerto pecunia defecerit. Meſſias ergo Chriſtus Ieſus ege- *Ioan.*6.
nus venit in mundũ,ſicut & pauper ingreſſus eſt Hieroſo-
lymã. Ad extremũ, diſce hinc quiſquis pauper es, humi- *Diſce*
litatẽ. pauper enĩ extitit ipſe etiã ſaluator tuus & redem- *pauper.*
ptor:tua tuæque animæ ſalutis cauſa pauper ille natus eſt, *Lucæ.*2.
in præſepe repoſitus eſt,diuerſorio etiam carens in Mariæ *Matth.*2
puerperio.Pauper extitit,& in exilium fugit in Aegypto. *Mat.*12.
Pauper ingreſſus eſt in Hieruſalem ſuper aſinã. Pauper & *Mat.*27
nudus in cruce pependit.Pauper etiã mortuus eſt,ꝓprioq;
carens ſepulchro vnde & Ioſeph ab Arimathia illũ ſepeli
uit in ſuo nouo ſepulchro.Eſto itaque & tu pauper cũ pau-
pere Chriſto, & vt maximè formoſus ſis & diues, humilis
tamẽ eſto cum domino Ieſu. Nã & ille rex eſt regũ,omni-
umque dominantiũ dominus,vt ait Ioãnes: & tamen vrbẽ
ecce maximã Hieruſalem ingreditur aſella vectus cõmo-
datitia.Profectò enĩ ſi illud nobile virtutũ omniũ ſpeculũ *Apo.*19
ſequuti ſedulò fuerimꝰ, paupertatẽ patiẽter ſuſtinuerimꝰ,
& in ipſis quoque diuitijs humiles tamẽ extiterimus , ille
idẽ nobis Chriſtus Ieſus poſt has diuitias glorię ſuæ dabit *Ephe.*3.
virtutẽ,vt ſic ſpũ ſancto cõfirmati,& hic ſua ſancta fide di-
uinaq; roboremur charitate,& illic ĩ futuro ſeculo æterna
decoremur fœlicitate,quod nobis dñs deꝰ cõcedat, Amẽ.

HOMILIA II.

SAnctus Auguſtinus ſuper euangelium Ioãnis ſcri- *Regula*
bẽs,regulã quandã nos docuit Chriſtianis omnibꝰ *bona Au*
& animo firmiter concipiendam,& in euangelijs *guſtini.*
ſubinde vſurpandam.ait enim: Ea quæ fecit dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus ſtupẽda atque miranda,&opera & ver-
ba ſunt.Opera,quia facta ſunt:verba,quia ſigna ſunt. Ergo
opera licet ita reuera facta ſint, tamen aliquid ſignificant
ad noſtrã doctrinã & eruditionẽ,vt ſic in credẽdis & agen
dis melius inſtruamur.Regula hac vti eccleſiam, nõne vel
hinc clarè cernimus, ꝙ euangeliũ illud bis in ſacro Miſſæ
legit officio, iam hodie dñica prima Aduẽtus, & domini-
ca Palmarũ? Nam iuxta hãc Auguſtini regulã,hũc Chriſti

ingreſſum intelligere & cõſiderare poſſum⁹,partim in ſe, vt opus,quomodo in dominica Palmarũ legitur,quoniã ea die cõtigit,vt Chriſtus ſuper aſinã inueheretur in Hieruſalem ante ſuã paſsionẽ & mortẽ.Partim ſecundũ id quod ſignificat,& nos docet. Quod ad ſignificationẽ attinet,ſicut Chriſtus humiliter ingreſſus eſt vrbe Hieroſolymã ſup aſinam ſedẽs,ita & filius dei venit in hunc mundũ,demiſit & humiliauit ſemetipſum.aduenit ſuper aſinã, hoc eſt,in ſanctiſsima carne,quã ille ex puriſsimis guttulis ſanguinis Mariæ aſſumpſerat,de cuius humilitate nobis ſanctus Paul⁹ad
Philip. 2. Philippenſes hæc ſcripta reliquit,Quũ in forma dei eſſet, non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens,& habitu inuẽtus vt homo,humiliauit ſemetipſum,factus obediens vſque ad mortem crucis. Nec eſt quod quiſquam fidelium admiretur,quod iã diximus aſinam cui inſedit Chriſtus.ipſam ei⁹ ſignificare humanitatẽ.Nam & Chriſtus ſemet reb⁹ cõferre dedignat⁹ nõ eſt vilioribus quã ſit aſina: ſicut apud Da-
Pſal.21. uidem inquit,Vermis ſum & non homo,opprobriũ hominum,& abiectio plebis Et tamen aſinã ſuæ humilitatis gratia ſignificare benedictã Chriſti humanitatẽ,patet ex prophetia Iacob,In benedictione Iuda,vbi ex ſentẽtia ſanctorum doctorum omnium loquitur de Meſsia,quem miſſurus eſſet de⁹,quiq; futurus erat expectatio plebis.ſequitur in-
Gen.49. de,Ligans ad vineam pullum ſuũ, & ad vitẽ ô fili mi aſinã ſuam,& hoc ille fecit in venerabili ſacramento, vbi corp⁹ ſuũ ſub ſpecie vini ſuo vniuit ſanguini.ſicut enim firmiter credit eccleſia,corp⁹,anima & ſãguis Chriſti, ſingula hæc ſuũ ſingulis ſpecieb⁹ tota & integerrima ſunt,vt iam nihilo minus tantũ ſuſcipiat laicus ſub vnica ſpecie,quã ſacerdos ſub vtraq;,ſed de iis alias. Quũ ergo iam eccleſia ante Chriſti natiuitatẽ aduentum conſideret dominicũ,rectè hodie euangeliũ illud legit,quo eius in carnem ſignificatur aduẽtus.omnis enĩ cogitatio & meditatio eccleſiæ,nũc de aduentu domini eſt,vnde & tẽpus hoc Aduentus appel
De conſe. diſt.10.c. etſi nõ frequen. lari cœpit,olimq; obſeruatũ à priſcis piè eſt & ſanctè, multum in eo ieiunatum,à pleriſq; confeſsio facta,quãdo etiã tunc in natali domini euchariſtia ab omnibus ſumebatur, ſicut nunc in ſolennitate paſchali:eius rei ſatis magnũ teſtem Fabianum habemus martyrem & Papam,ſic inquien-

tem, Etſi non frequentius, ſaltē in anno ter homines cōmu
nicēt, niſi fortè quis maiorib⁹ quibuſlibet criminibus im-
pediatur, i paſcha videlicet, & pētecoſte, & natali domini. *Ibi c...*
Sed & ſacrum cōcilium Agathēſe, ſimiliter & Elibertanū *cū. c. 11*
decreuerūt, vt ſeculares, qui in natali domini, paſcha & pē *homo.*
tecoſte non cōmunicauerint: catholici non credantur, nec *Cap. ...*
inter catholicos habeantur. Et ô quàm ſanctū illud temp⁹ *oper. 3*
erat, quo charitas Chriſtiana tam magna erat, tātumq; fer *q. 4. c*
uebat. Atq; ideo etiā nuptias agere, & id genus alia gaudia *ſ. iatis. d*
p aduentū prohibita ſunt, ſicut in concilio Hilerdenſi ſan- *fer. c. ...*
citum legimus, Non oportet à ſeptuageſima vſq; in octauā *gellanus.*
paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtiuitatē S. Ioānis
Baptiſtæ, & ab aduentu domini vſq; poſt Epiphaniam nu-
ptias celebrare: quod ſi factum fuerit, ſeparentur.

Neque verò immerito ſanctum hoc dominici aduentus
tēpus quilibet Chriſtian⁹ maiori & ſeueritate obſeruat, &
pietate prę cęteris (ſicuti nūc quoq; in canonicis cœnobiis *Duo ad-*
ieiunatur, quotidieq; cōciones fiunt in aduētu, vt per qua- *uentus.*
drageſimā) Nam duos Chriſti aduentus in ſcripturis inue
nimus, Alterum qui iā dudū præteriit, quo veniens in hūc
mundum homo factus eſt. Et hunc quidē Chriſti aduētum
veteris teſtamenti patres iā olim ardenti deſiderio, votiſ-
que flagrantibus ſemp petierunt, ſicut & Moyſes dicebat, *Exod. 4.*
Obſecro dñe, mitte quem miſſurus es. Et Eſaias clamat ad *Eſa. 45.*
dominum, Rorate cæli deſup, & nubes pluant iuſtum, ape-
riatur terra, & germinet ſaluatorem. Iam tēpora quo pro-
longabantur magis, eo cœperāt fieri moleſtiora grauiora-
que illis, quod Meſsiam nondum aduētare videbant, quod
ille aduentū ſuum vſqueadeo in quinquies mille annos dif
ferre pgebat In eorū perſona ad illū hæc clamauit Eſaias, *Eſa. 64.*
Vtinā diſrumperes cælos & deſcenderes, à facie tua mōtes
defluerent. Ita nunc quoq; ſancta eccleſia, quæ ſpiritu ſan-
cto gaudet rectore ſibi perſonā aſſumpſit veteris eccleſiæ,
Deūq; pcatur pro aduētu ſimul & ſemita æternæ fœlicita
tis. & hoc ipſo quidē aduētu tota vndiq; abūdat ſcriptura.
In propria enim venit, & ſui eū non receperunt, inquit Io *Ioan. 1.*
annes. Et apud Lucā dominus ait, Filius hominis venit quę *Luc. 19.*
rere, & ſaluū facere quod perierat. Alter verò Chriſti ad-
uentus eſt horribilis & tremendus, quo venturus ille eſt in
iudicio extremo viuos iudicaturus & mortuos. ita enim ad

Mat.24 Iudæos dixit, Videbitis filium hominis venientem in nu-
Eſa 3. bibus cœli, in virtute multa & maieſtate. Quod Eſaias mul
to ante præuiderat in ſpiritu, dicens: Dominus ad iudiciū
veniet cum ſenibus populi ſui. Profectò enim omnem iu-
dicādi poteſtatē Chriſtus habet, ſicut ipſe apud Ioannem
Ioan.5. profitetur, quū ait: Pater nō iudicat quenquā, ſed omne iu-
dicium dedit filio. Iam nunc ergo vtrunq; Chriſti aduen
tu hoc ſacro tēpore recolit eccleſia, alterum quidē lætum,
ſalutarē & pium planè ac miſericordē, quo venit ille ſicut
Eſa.53. ouis nō aperiēs corā tondēte os ſuum. Vnde nondū omnē
lætum iam hodie reijcit cātum, gaudet eñ ſuper hoc prio-
re aduētu atq; ideo retinet glorioſum illud cāticum alle-
luia. Alter autē Chriſti aduētus in graui & diſtricta erit iu
Luc.21. ſtitia, quum iam Chriſtus adueniet vt leo rugiēs. tunc eñ
ipſæ etiā cœlorum virtutes mouebuntur, tunc & terræmo
tus magni erunt, & mortui omnes reſurgent, atque ab vlti
mis terræ finibus ad hoc cōueniet iudiciū, in quo ſanè quū
1.Pet.4. vt Petrus ait, Vix iuſtus ſaluabitur, impius & peccator vbi
parebūt? Vt iam rectè S. Hieron. dixerit: Siue comedā, ſiue
Hieron. bibā, ſiue aliquid aliud faciā, ſemp vox illa videtur ſonare
in auribus meis: ſurgite mortui, & venite ad iudiciū. Verū
de extremo iudicio peculiaris ſuo loco habebitur ſermo.
Tantùm illud hic videamus, homo quum Chriſti cogi-
tat aduētum, qui illum vel vitæ adiudicaturus eſt æternæ
vel dānationi ꝑpetuæ, ſi ille verè pius eſt, humiliabit vti-
que ſe: & meritò quidē timēs deum, eidē quoq; ſeruiet dili
gētius, in bonis deoq; beneplacitis operib⁹ ſeſe exercebit
ſedulò, quo tandē ſe paret gratiā recēs nati paruuli in nata
li illius abundantius & dignius percipere, ipſeq; tandē in
illo finali iudicio læt⁹ cōpareat corā iuſtiſſimo iudice, vbi
nō ꝑpetuis affligatur pro merito ſuo ſupplicijs, ſed potius
vitā impetret ſempiternā ex miſericordia & merito Chri-
ſti Ieſu, Amē. Poſtremò, quādo dictū eſt hacten⁹, quomo-
do quáq; ſignificatiōe euāgelium hoc vſurpetur, hac domi
nica, quur ſanctum hoc tēpus aduētus dicatur, & quomodo
Quatuor vtrinq; nunc aduētus ad animū memoriámq; reuocetur, re
dominicæ ſtat iā dicere quur id tandē quatuor diebus dñicis fiat. ſem
aduētus. per eñ aduētus quatuor dñicas habet. Ad hæc iam reſpon
deo, ordinatum conſtitutúmque id eſſe arbitrio & magno
quodā cōſilio eccleſiæ catholicæ, quæ magiſtrū & rectorē

ſuum habet ſpiritũ ſanctũ: & quia ſuper ea re biblicã ſcripturam nullã habemus,nec cõſtat quãdo hic aduentus cœperit,credendũ ſane eſt,hũc quoq; vt alias ceremonias pleraſque ex ipſa apoſtolorũ inſtitutione promanaſſe,ſicut & Hieronymus & Damaſcenus teſtantur de quadrageſimali ieiunio quo ad ortiuam cæli partem adoremus,quod hebdomadalis feriatio ex ſabbato in diem ſit tranſlata dominicum,&c. Quamuis ratione certa nõ careãt hic quoq; doctores,quur in aduentu factum id ſit. Nanque & priorem Chriſti aduẽtum quatuor ſunt quæ præceſſerunt, inſpiratio legis naturalis,inſtitutio circuncifionis, legis ſcriptæ cõſtitutio,& prophetiæ cõteſtatio. Quatuor hæc Meſſiæ aduẽtũ præceſſerunt,quæ & quatuor ijs dominicis diebus deſignãtur. lex enim naturæ cœpit in Adam, circũciſio in Abrahã,lex in Moyſe,in Dauide autem prophetia(quãuis prius fuerunt prophetæ in particulari,Adã,Iacob, Ioſeph, Balaam,Moyſes,&c.) Et ad eundẽ modum quatuor etiã tẽpora poſt Chriſti ponunt aduẽtum. primum,apoſtolorum, quo Chriſtianos perſequuti ſunt Iudæi. Secundũ,martyrũ, quando eodẽ in officio illos ſequuti ſunt Gentiles. Tertiũ doctorum,quo hæretici per ſe qui cœperunt eccleſiã, idq; ab imperatore Conſtãtino vſque ad Carolum Magnum durauit. Quartũ vero cõfeſſorũ à Carolo magno hacten⁹ durat,durabitque ad Antichriſtũ vſque,quo nõ iam Gentiles & hæretici tantũ & tyrãni,ſed ipſi etiã peruerſi Chriſtiani fideles perſequentur. Atq; id omne alterũ illum Chriſti aduentum præcedet,quo ad iudicium vẽturus eſt, vnde & quatuor illis dominicis cõpetenter deſignatur. Sunt tamẽ qui quatuor iſtorum dierum dominicorum in aduẽtu rationem hãc reddãt,ex ipſo etiã vocabulo aduentus. cõſtat eñ ex ſcriptura Chriſtum quadruplici via aduenire. Aduenit nanque primùm in humana natura,natus in hunc mundũ. Secundo,veniet in vltimum iudiciũ,iuſtus iudex. Tertiò etiã venit ſub cuiuſque hominis mortem. Quartò, in corda etiã ſingulorũ hominũ iuſinuans ſeſe aduenit, & iuſtificãs illũ,& diuina ſua gratia clemẽter viſitãs. De quolibet quatuor iſtorũ generũ aduẽt⁹ per hoc tẽpus tractatur. & hodie quidẽ primus ille aduẽtus in mundũ,& ſic ſingulis dominicis deinceps, quemadmodum ſuo ſemper dicetur ordine. Quod aũt ad hũc in carne aduẽtũ attinet, reqre in ſermo-

Quatuor præceſſerunt aduentum Meſſiæ.

Quatuor tempora poſt aduentum Chriſti.

nibus de Chriſti natiuitate, & in die natiuitatis Mariæ.

Iſtæ ſunt autẽ rationes tantùm ſuaſoriæ, augentes deuo tionem fidelium nõ neceſſariò cogentes. Nam euangeliũ de ſecũdo aduẽtu Chriſti, habetur ſecundũ vſum Romanæ eccleſiæ dominica prima aduentus. Poſſet hic, neq; id etiã abſurdè, induci, quã deſideratus oĩbus retro ſeculis fue-
Hagg.2. rit Chriſti aduẽtus ille prior, ſicut & Haggę⁹ dicit, Veniet
Gen.49 deſideratus cũctis gentibus: vnde & Iacob patriarcha deſi derium illum dixit colliũ æternorum. Poſſet latius deinde explicari quãtopere deſideratus ſit, in cælo quidẽ ab angelis, ab hominibus in terra, & in limbo à patribus. Ab ãgelis, ſiquidẽ lapſus illorum vnus hic reſtitutor extitit. quantum enim ciuium cæleſtiũ lapſu Luciferi ſociorumq; erat deperditũ, Chriſtus locum eorũ rurſus hominibus ſupple-
Pſal.109 uit: teſtaturq; id ipſe Dauid de Chriſto: Iudicabit in natio
Eſa.51. nibus, implebit ruinas. & non paulò apertius Eſaias, dicẽs, Conſolabitur dominus Sion, & conſolabitur omnes ruinas
.Ti.2. eius. Ab hominibus etiã plurimum deſideratus eſt Chriſt⁹, tanquã mediator, quemadmodũ Paulus ait, Vnus eſt deus, vnus mediator dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus. A patribus autẽ vt redẽptor deſideratus eſt, iuxta prophetiam
Zach.9. Zachariæ, In ſanguine teſtamẽti tui emiſiſti vinctos tuos
Pſal.67. de lacu in quo nõ eſt aqua. Et Dauidis, Qui educit vinctos in fortitudine. Et hæc quidẽ facile adductis ſcripturis dilatari poſſunt, iuſtumque conficere ſermonem.

HOMILIA III.

EVangelium hoc, tres in ſe continet partes Primũ quomodo dominus quum veniſſet Bethphage, cõmiſerit apoſtolis aſinam adducere cum pullo. Deinde vt prę̨ceptum illud Chriſti impleuerint apoſtoli. Poſtremo, quibus modis apoſtoli ſimul & tot⁹ populus domino miniſtrauerint, magniſq; gratulationibus & applauſibus eum collaudarint.

Quod ad primum attinet, quũ iã appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis, ibi ſanè neſcio miſericordia, ne Chriſti, an charitas maior demõſtretĩ redimẽdo generi humano exhibita. Pri⁹ eñi quã mortis ſuę tẽp⁹ aduenyiſſet, quãuis ſępe il-
Luc.4. lum quærebant Iudæi occidere, ſicut in Nazareth, quũ in montẽ eũ adducerent excelſum, nõ parcẽtes illi, quod quidẽ in eis erat, quin ipſum de mõte etiã præcipitarent, ve-

rum ille tranſiens per mediũ eorũ ibat. Sed & quũ arreptis *Ioan.* 8.
lapidibus eum in tẽplo eſſent lapidaturi, niſi ipſe templum
egreſſus abſcondiſſet ſe ab eis. Et alias quoque quærentib⁹
illis apprehẽdere eũ, exiuit de manibus eorũ. Ac deinceps *Ioan.* 10.
quum iã non palã ambularet apud Iudæos abiit in regionẽ
iuxta deſertum, in ciuitatẽ quæ dicitur Ephrẽ. Quãdo iam *Ioan.* 11.
hora aduenerat ſalutẽ & redemptionẽ generis humani ope
randi, nõ iam ſubterfugit, quin potius vltro mitiſsimus do-
minus ad paſsionis ſuæ locum aduenit, non abhorruit etiã
manibus ſeſe offerre inimicorũ. ita enim habet euangeliũ,
Quum appropinquaſſet Hieroſolymis, neque ſanè eũ paſ- *Mat.* 20
ſio, & mors ſua latebãt, ſiquidẽ in ipſo itinere iam ſic dixe
rat ad illos, Ecce aſcendimus Hieroſolymã, & filius homi-
nis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & cõdẽna-
bunt eum morte, & tradent eũ gentibus ad illudendum, &
flagellandum, & crucifigendũ. Ad hæc appropinquabat do *Mat.* 21.
minus Hieroſolymis, ad paſsionẽ ſuã properans, ad ſua ip-
ſe ſupplicia vltro feſtinans, voluntariè ad mortẽ trãſiuit, ex
magna illa charitate quam erga hominẽ habebat, vt ſi illũ
rurſus ſibi cõciliaret, ſicut p Hieremiã dicit, In charitate p *Hier.* 31.
petua dilexi te, & ideo attraxi te miſerãs. Vſqueadeo enim
paterno quodã nos ille dilexit affectu, accedẽs etiam vltro
ad locũ quo moriturus erat, vt à fletu & lachrymis quoque
ſibi nõ temperarit, quum ciuitatẽ aſpiceret Hieruſalem, ſi-
cuti Lucas deſcribit, quod & deſolãda illa eſſet, & inhabi- *Luc.* 19.
tatores ei⁹ tantũ anguſtiæ, afflictionis, ærumnæ & miſeria
rum perpeſſuri, quantum in mundo vix vnquã auditum fo-
ret. Sed ô domine Ieſu Chriſte, etiã nunc appropinqua no-
bis per gratiam & miſericordiam tuam.

Quum iam Ieſus veniſſet Bethphage ad mõtẽ Oliueti.
Id ſanè ab euangeliſta non temerè cõmemoratur. nanq; & *Mar.* 11.
Marcus & Lucas hic mentionẽ faciunt Bethanæ, quoniam *Lucæ.* 19
Bethania & Bethphage loc⁹ hic vterq; in mõte Oliueti nõ
longè alter ab altero poſitus ſit, & ſicut Lucas in Actis ait, *Act.* 1.
mõs Oliueti à Hieroſolymis p iter diſtabat ſabbati, hoc eſt
mille paſsib⁹ Quãdo enim ſabbatum rite ſanctificare præ-
ceptũ erat, nõ licebat illis in eo vltra mille paſſus ãbulare.
Atq; id ſanè Iudæi vſu receptũ obſeruarũt ſine omni præ-
cepto ſcripturę, tãtũ hoc modo ſibi à ſeniorib⁹ traditũ, quo
modo nos nunc quoque multis vtimur in eccleſia, quorum

Gloſſa interli- nearis. (vt ſupra dictũ eſt) quæ ſit auctoritas ignoratur, ita etiam nullum habemus ſcripturæ teſtimonium, tantum illum ab apoſtolorum temporibus in noſtra hæc ſecula deriuatum vſum, quod ſane obſeruatu digniſſimũ eſt contra nouellos iſtos Chriſtianos, qui ſine ſcripturis recipere nil volunt. Fuit aũt Bethphage prædiũ ſeu villa ſacerdotum, vbi ſanè
Pſal. 109 meritò Chriſtus Ieſus ſummus ille ſecūdũ ordinẽ Melchi
Heb. 9. ſedec ſacerdos ingreſſurus iam in ſancta ſanctorũ, idq; nõ per ſanguinẽ hircorũ aut vitulorũ, ſed per proprium ſanguinem, qui euit: volebat enim iam ſacerdotiũ illud vetus, vetusque teſtamentũ & ſacrificiũ conſummare. Ablegauit ergo apoſtolos ſuos ex Bethphage, qui ſacerdotib⁹ veteris teſtamẽti ſucceſſuri erant. Neque eſt quod in montis Olїueti expoſitione multũ laboremus: oleũ ſiquidẽ in ſcripturis miſericordiã ſignificat, quo ferè exẽplo veteribus etiã Ethnicis oliua pacis ſignũ extitit, vt iam nimis cõpetẽter totius miſericordiæ dominus diſcipulos ſuos ablegauerit ex monte Olіueti. Atque hinc iam dominus diſcipulos ex ſuis duos miſit in caſtellum quod cõtra eos erat, vt illi aſinam cũ pullo adducerent. Diſcipulos hos duos ſunt qui putent Petrũ & Ioannẽ fuiſſe, quòd ij ferè magis quã cæteri familiares alter alteri fuerint, ſicut ex cœna, in die reſurrectionis in Samaria, & ex ipſa dñi paſſione ſatis liquet. Sanctus Ambroſius ſuper Lucam, Petrum & Philippũ hos duos fuiſſe arbitratur, ſicut & magiſter in hiſtoria ſcolaſtica (quãuis malè citet Philippũ ex Actis apoſtolorũ capite octauo, quia ille nõ fuit Apoſtolus, hic aũt miſſi fuerũt apoſtoli, quia in præcedẽti capitulo dicitur ſecretò aſſumpſiſſe duodecim.) Quicunq; aũt hi duo fuerint, nõ refert, quũ ſuam ſemper habeat hoc expoſitionẽ, quæ nunc ſtatim ſequetur. Dixit verò dominus: Ite in caſtellum quod cõtra vos eſt, & inuenietis aſinã alligatã &c. Quoad literã, aſina hæc à diuitibus data fuerat in vſum pauperum, quibus nec emere nec fouere aſinos facultas erat. vnde illã cõmunem fuiſſe omnibus, certum eſt etiã hic ex Lyra, poſt magiſtrũ in hiſtoria ſcholaſtica Verũ cõmiſſio illa ſi bene põderetur, vt facit Chryſoſtomus, exigua nõ eſt. ibi enim declarauit Chriſtus diuinitatẽ ſuã, ſuã poteſtatẽ, ſuamque rerum omnium ſcientiã & cognitionẽ, oſtendẽs ſcire ſe iam ante & illos aſinam inuenturos & pullũ alligatum, quodque

& aſinā & pullum homines iſti eis ſtatim permiſſuri erāt, & hoc ſane erat potenter ac magna cū auctoritate mitte- *Per totū* re. Sed & hinc nos diſcere oportet, paupertatē ſuſtine- *euangeliū* re,nō quærere faſtum & tumentē ſuperbiā, inquit Chryſoſtomus,ne maioribus inhiemus,quā quæ requirit neceſſitas. Ideóque natiuitati ſuæ Chriſtus matrem elegerit pauperculā,fabrilē cōiugē,nō etiā domū precioſam,ſed caſam & præſepe. Apoſtolos quoque vocauit non doctos,diuites, nobiles,ſed pauperes piſcatores. Mēſam illi panis ornabat ordeaceus,proprijs carebat ædibus, tantū de ciuitate vna in aliā pedeſter ambulabat,nō puluinaribus inſidebat,ſed in mente graminibus,exigente rei neceſsitate. flebat etiā & collachrymabat, ijs omnibus nimirū regulā nobis Chriſtianæ vitæ præbens. Vnde & aſinæ vrbē ingreſſurus inſedit,tribus potiſſimū de cauſis: partim,vt illud ſignū à prophetā Zacharia iam olim traditū, quo Iudæi Meſſiam illū eſſe cognoſcerent,hic impleretur: partim ad deſignandum myſterium,ſicut in ſecundo iam ante ſermone, & mox amplius explicabitur. Partim denique ad bonorū morū fidele exemplū,ne nos quoque in apparatu pōpoſo, faſtu & proterua tumidáque ſuperbia viuētes ambulemus. Extēde illa,& applica ex ſuperioribus,& habebis ſermonem. Hoc aūt factū eſt,vt adimpleretur,quod dictū eſt per prophetā dicentem,Dicite filiæ Sion,&c. Quomodo hæc prophetia iuxta literam faciat ad illū Chriſti ingreſſum, & per ſe patet,& iam ante primo ſermone explicatū eſt. Nūc ergo ad ſpiritalem ſenſum veniamus, ſecundū regulā Beati Auguſtini ſupra in ſecūdo ſermone traditā, conſideraturi quidnam hic nobis & facta Chriſti & verba deſignent: ſequu- *Chryſo.* turi etiā in hoc ſanctū Chryſoſtomū ſuper Matthęū,& ſan- *Ambroſ.* ctum Ambroſiū ſuper Lucam. Appropinquauit Chriſtus ſanctæ ciuitati Hieruſalem. Hieruſalem tantundē eſt ac ſi dicas,vidēs pacē, ſignificátque hic eccleſiā ſanctā dei,quæ vt ſemel cœpit in Abel,ita duratura eſt vſque ad vltimum *Cant. vl.* iuſtū,qui victurus eſt ſuper terrā. Hæc in veteri olim teſtamento paruula adhuc erat,carens vberibus,donec ſponſus illius filius dei Chriſtus Ieſus ei appropinquauit, factus homo,vbi venit Bethphage,quæ vox Syriaca eſt,inquit Hie- *Hieron.* ronymus nō Hebræa,domúnque ſignificat oris ſeu mādibulæ: deſignat aūt theſaurū verbi dei,qui extitit in Chri-

Coloſſ. 2 ſto Ieſu. In eo enim oẽs theſauri ſapientiæ & ſcientiæ fuẽ re reconditi, ſed etiã ſecundum humanitatẽ ſuam Bethphã ge eſt. Ad montẽ venit Olìueti, hoc eſt ad altitudinẽ & ſu blimitatẽ pacis. vere enim hæc pax ſumma eſt, qua ille pa
Luc. 2. cificator homines deo patri & ãgelis recõciliauit, vnde & angeli in eius natiuitate canebãt, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hoĩbus. Quin potiꝰ ipſe Chriſtus ille mõs eſt Olìueti, quo pater cæleſtis nobiles inſerit oliuas. dicẽtes
Pſal. 51. iſtud Dauidicũ, Ego ſicut oliua fructifera in domo dei. Et
Gene. 8. eſſe qdem oliuã pacis ſignũ, ex Geneſi pſpectum habemus,
Ioan. 14. vbi columba ramum afferebat oliuæ in arcã Noẽ. Chriſtus enim ille ipſe eſt, qui & pacem ſuã nobis dedit, & ſuã quoque nobis reliqt pacẽ. Chriſtus diſcipulos emiſit duos,
Matt. 22 hoc eſt, prædicatores duos, Quo qdẽ numero nos prædicatores intelligere oẽs debebimꝰ, quos ex Bethphage, domo ſcilicet oris, ablegauit deus. nã in præceptis geminæ charitatis dei & proximi, oẽs pendent prophetæ & lex vniuerſa. Atqui ea ipſa illi prædicaturi erãt præcepta. Vel etiã duos eſſe qui mitterentur conueniebat, qđ oẽs prædicatores
Beda. habeant ſcientiã in veritate, & puritatẽ in opere, vt inquit
Theoph. Beda. Quanuis etiã Theophy. exponit duos eſſe ad ſoluen
Galat. 2. dum miſſos, Paulũ quidem ad Gentes, Petrum verò in circuncıſionẽ, hoc eſt, ad Iudæos, ſicut ipſe teſtatur ad Galatas. Et ait illis Chriſtus, Ite in caſtellum, quod cõtra vos eſt. Sed quur Hieroſolymã hic caſtellum nominat? quoniã ibi nõ paradiſum cæleſtem, ſed hunc mundũ deſignat, quẽ diabolus extruxit concupiſcentiis malis, confirmauitq́; priuatæ vtilitatis affectu, omniq́; ſupbia & proteruitate. vnde & Chriſtus nõ Hieruſalem, ſed caſtellũ dicit, adiiciens inſuper, quod cõtra vos eſt. Certè enim contra dominũ erat
Act. 5 7 Hieruſalem, quem crucifixit, contra apoſtolos etiã & diſci-
& 12. pulos Chriſti, quos pſecuta eſt. Petrum & Ioannem nanq́; captiuos cõiecit in carcerẽ, virgisq́; cecidit, lapidauit Stephanum, Iacobum occidit &c. Inuenietis aſinam alligatam &c. Per hæc animalia duo intelligit, quibus nã prædicare deberent apoſtoli, Iudæis nimirũ & Gẽtibus, vtriſq́; qui dẽ magnis peccatorum vinculis conſtrictis, idololatriæ nimirum & blaſphemiæ Nec eſt quod alienũ hoc tibi mirũ que fiat, Iudæos & Gẽtes animalibus brutis deſignari. hoc
Pſal. 48. enim & Dauid nos docuit, Homo quũ in honore eſſet, non

intellexit,cōparatus eſt iumētis inſipientibus,& ſimilis fa
ctꝰ eſt illis quāuis & prohibeat hoc deꝰ, ne ſimiles illis vn
quam efficiamus,ꝑ eundem alio loco ſic dicentem,Nolite *Pſal.31.*
fieri ſicut equus & mulus,in qbus non eſt intellectus.Aſi-
na,quoniā & vetula & geſtādis aſſueta erat pōderibus,ſy-
nagogā rectè figurat Iudæorum, qui multo iam tēpore le-
gis Moſaicæ iugum portauerant. Pullus autē cui(vt Mar- *Mar. 11.*
cus ait)nemo adhuc inſederat,gētes ſignificat legi diuinæ
nō alligatas,efferatas inſup & erroribus & indomitas,om
niq; blaſphemia corruptas,quæ nec deū iā nouerant.Quid *Epheſ.2.*
mirū autē ſi Iudæos & Gentes ad veri dei agnitionē Chri
ſtus reuocauit,quū ipſe ſit ille lapis angularis,in quo,vt Pe *1.Pet.2.*
trus inquit,parietes duo iſti ex Iudæis & Gentibus vnū fa
cti ſunt. Hoc autem factum eſt,vt adimpleretur quod di-
ctum eſt per prophetā.Et hęc quidem Zachariæ verba qui *Zach.9*
libet prædicator à deo miſſus tāquā ſibi dicta æſtimare de
bet.Dicite ò prædicatores,filiæ Sion,hoc eſt,cuique fideli
animæ.Rex tuus, tuus deus & dn̄s , en tibi venit manſue-
tus,paratiſsimus iam miſericordiam tibi hoc tēpore gratiæ
exhibere,dum aſinæ inſidet & pullo, dum adhuc in tempo
re illo eccleſiā ex omnibus gētibus adminiſtrat & regit.nā
quum in nubibus aduenturus erit iratus,ſeuerū tunc & iu-
ſtū videbis iudicē.Ex iis ſolis verbis Zachariæ poteris fa-
cere ſermonē de officio prædicatoris.At quā pulchre ſan-
ctus Ambroſius hic cōcludit,quum ait,Nō enim mundi do
minus forēſi ſpecie geſtari dorſo aſinæ delectauit,ſed vt la
tēte myſterio penetralia mētis noſtræ inſterneret,& in ſe-
cretis animorū interiore conceſſu myſticus rector inſide-
ret,quaſi quodā corpore diuinitatis infuſus,regēs mētis ve
ſtigia,laſciuiā carnis infrenans. Fecerunt ergo diſcipuli,
ſicut præcepit illis Ieſus,nihil addentes de ſuo,quod nunc
carnales iſti faciūt prædicatores,nolentes ſuſtinere vna cū
euāgelio ſcripturæ ſenſum induci ex ſanctis patribus Au-
guſtino,Cypriano,Chryſoſtomo,Hieronymo &c.Verū ſua
figmēta & ſomnia, nō temperantes ſibi etiam à calumniis
omnium ordinū,eccleſiaſticorum præcipuè,aſſuunt & in-
termiſcent,ſine vllo præcepto,imò & cōtra Chriſti præce
ptum.Non ita hic fecerunt apoſtoli. Sequitur,Impoſuerūt
ſuper eos veſtimenta ſua,& eum deſuper ſedere fecerunt,
& cætera.Eſt quidem dubia hic quæſtio, quomodo Chri-

ſtus aſinæ ſimul & pullo inſederit. Theophylact° dicit primùm eũ ſuper aſinã ſediſſe,poſtea ſuper pullũ:quia & primùm quieuit in Iudæorũ ſynagoga,deinde in Gentili populo. Neq; id ſanè ineptè. primũ enim vocauit ſynagogã quũ ipſi etiã apoſtoli & diſcipuli Chriſti Iudæi fuerint,& ex illis deĩde eccleſia ſuccreuit catholica, dicẽte prophe-

Eſa.2. ta:De Sion exibit lex,& verbũ domini de Hieruſalẽ. Deinde tandẽ pullo inſedit,quo gentes ſignificãtur:quoniam in ipſa etiam prima apoſtolorũ ad opus & officiũ prædicationis emiſsione,illos ad Iudæos tantũ miſit, quũ diceret,

Mar. 10 In viam gentiũ ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ

Mar.vl. ne intraueritis. Poſt ſuã aũt reſurrectionẽ, Ite,inquit,in or

Hieron. bem vniuerſum,& prædicate euangelium omni creaturæ. Tũc em̃ illũ etiã indomitũ pullũ ſibi ſubiecit,& ſub Chriſtianã iſtam gratiæ legẽ ſubiugauit. Hieronymus quidem tam breui itinere putat Chriſtũ nõ inſediſſe vtrique, & ſanè ſi vſum ac neceſsitatẽ cõſideres tantũ,quid mirũ ſi nulli° planè vſus eſſet officio? verũ ad ſignũ illud a Zacharia datum implendũ,penes quod Meſsias cognoſceretur,& ad hoc ipſum quoq; arcanæ ſignificationis cõſummandũ myſteriũ,piè credendũ eſt profectò. Neque id ſcripturæ eſt abſimile,ipſum vtrique equitaſſe, ſiquidem ſuper vtrũque illi etiam veſtimẽta poſuerant ſua. Sed iam diu quæri audio,quid iſta etiã ſibi velint veſtimẽta apoſtolorũ. Vitam nimirum eorum ſanctã deſignãt,quam plurimum etiã attenderunt Ethnici,quo libentius faciliúſque fidem dein

Mat.5. ceps catholicam aſſumpſerunt. Ita enim Chriſtus, Sic luceat,inquit,lux veſtra corã hominibus,vt videãt opera veſtra bona,& glorificẽt patrem veſtrũ qui in cœlis eſt. Audite hæc Neochriſtiani,Chriſtus opera bona lucere vult, quæ vos tamẽ vſqueadeo contẽnitis, vt etiã hypocriſin clametis eſſe. Ecce alterius à veſtra perſuaſione ſententiæ eſt Chriſtus,huic nos adhærentes fidem habebimus,non iſtis carnalibus & ex carne natis prædicatoribus. Vt ergo Chriſtus cõmodè inſidens aſellæ ingredi poſſet,veſtes illi ſuas, ſuam honeſtam conuerſationem propoſuerũt, vt ſic tandẽ facilius aſina gentilitatis Chriſtum admitteret,ferrétque

Plin.lib. ſeſſorem ſicut in epiſtola quadã Plinius ſcribit ad Traia-

10. epiſt. num. hic em̃ quũ Plinio præceperat Chriſtianos torquere

95. & affligere,Plinius imperatori de inculpato eorũ ſcripſit

cõuictu,quomodo neminem offenderent, deo ſupplicarẽt quotidie,orarent etiam quum ederent,& tunc gratias agerẽt.Quibus porrò applauſibus,cõgratulationibus & honorificis tripudiis,turbæ dominũ vſq; in Hieruſalem ſint comitatæ,proſtratis in vias veſtibus,arreptis ex arboribus ramis,decantatis in hoc etiã à turbis & pueris hymnis & laudibus,paulò commodius in dominica palmarum explicabitur.ibi hęc lector diligens requirat. Beda,qui veſtimẽta de *Beda.* poſuerunt ſuper aſinã,apoſtoli,inquit,ſunt,cæteriq; doctores.neque enim nudo inſidet aſino Chriſtus,tectum illum eſſe oportet ſana & catholica doctrina.

DOMINICA SECVNDA
ADVENTVS, EVANGELIVM. LVCAE XXI.

IN illo tẽpore,Dixit Ieſus diſcipulis ſuis,Erũt ſigna in ſole & luna & ſtellis: *Eſa.13.* *& in terris preſſura gentiũ præ confu* *Ioel.2.* *ſione ſonitus maris & fluctuum, areſcẽtibus hominibus præ timore & expe-* *Mat.24.* *ctatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Nam virtu-* *Mar.13.* *tes cælorum mouebuntur: Et tunc videbunt filium ho-* *Eſaiæ.3.* *minis venientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate. His autem fieri incipientibus, reſpicite & le-* *Mat.24. Mar.13.* *uate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra. Et dixit illis ſimilitudinem, Videte ficulneam & omnes arbores: cùm producunt iam ex ſe fructum,* *Mat 24.* *ſcitis quoniam prope eſt æſtas. Ita & vos cùm videri-* *Marc.13* *tis hæc fieri, ſcitote, quoniã prope eſt regnũ dei. Amen* *Rom.13.* *dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec* *1 The.13* *omnia fiant. Cælum & terra tranſibunt, verba autem* *Apoc.8* *mea non tranſibunt.*

HOMILIA I.

E Vangelio iam hoc præcipuè nobis Chriſtus ſuũ il lum declarat ad iudiciũ aduentum, quo venturus eſt iudicare viuos & mortuos,eoq; nũc ideovtitur eccleſia,quoniã hoc iam tẽpore Chriſtianos filios ſuos illa admonet iudicij iſtius meminiſſe:quod quũ faciũt,facilius ſe hic deo recõliẽt:cúmq; maiori lętitia in extremo tandẽ iudicio appareãt,pręmiũ ſimul ac ęternæ benedictionẽ ſalutis recepturi.Primũ autẽ ſtatim ſigna hic Chriſtus enumerat,diẽ illũ iudicij præceſſura,deinde aduentũ ſuũ,tertio loco cõſolationẽ bonorum:mox & exemplis eadem declarat,atq; ad extremũ cõfirmat tãdẽ hæc omnia certo certius eſſe adimplenda. Sed nos ipſum iam contextũ ſecũdũ literam explicemus,deinde opulante dei gratia articulos hinc educamus. Erunt,inquit Chriſtus,ſigna in ſole,&c.

Luc.21. Quæris,quãdo hæc ſigna futura ſint? Ex Luca id quidẽ nõ ita cõſtat.paulò antè enim quam hęc dixit,loquutus erat Chriſtus de miſerãdo vrbis Hieruſalẽ excidio,atq; hoc ita cõcludit,Hieruſalẽ calcabit ã gẽtib⁹, donec impleãtur tẽpora nationũ Et erũt ſigna,&c.Ex iis ſane verbis quid colligas non habes.nec certus eris,quãdo hæc ſigna in ſole &

Mat.24 luna apparebũt.Verùm ex Matthęo ipſam etiam tẽporis licebit addiscere circunſtãtiã. Quum enim enumeraſſet iam Chriſtus illas,quę ſup terram futuræ ſunt per Antichriſtũ calamitates & pſequutiones,ſequitur, Statim poſt tribulationẽ dierum illorũ ſol obſcurabitur. Vnde certa ſtat ſententia.ſigna quæ hic in euãgelio cõmemorant,futura poſt Antichriſti tẽpora,ante tamen diẽ extremũ. Nanque vbi

1.Theſ.2 Chriſtus dominus ſpiritu oris ſui interfecerit Antichriſtũ ſicuti Paul⁹ teſtat,& Iudæi,& Ethnici, qq; ex Chriſtianis deſciuerant, agnoſcere iã cœperint ſe ab Antichriſto inſigniter falſos eſſe & deceptos,tunc demũ ij quoq, ſe per cõtritionem & pœnitentiã ad Chriſtũ cõuertent,nec multo poſt ſigna,de quib⁹ hic in euãgelio,incipient. Quoniã autem inter Antichriſti mortẽ & diem extremum tẽporis aliquid intererit, colligere facilè licet ex verbis ſcti Ioannis

Apoc.8 in Apocalypſi, Quũ aperuiſſet ſigillũ ſeptimum, factũ eſt ſilẽtium in cælo,quaſi media hora.ac deinceps de cãtu angelorũ narrat,quid miſeriæ & calamitatis futurum ſit ſup terram. Quũ ergo & hic Ioannes meminerit mediæ horæ

& apud Matthæũ dicat,ſtatim,nõne patet ab interfectione Antichriſti nõ diu ſigna hæc in cælo apparitura? Deinde ſigna quæ videbũtur, Chriſtus hic enumerat quinq;. Primũ de cælo in ſole,luna & ſtellis,quæ tamẽ cuiuſmodi ſint futura,ex hoc loco nõ cõſtat, verũ Chriſtus eadẽ apud Matthæũ latius explicat,quũ dicit,Statim poſt tribulationẽ dierũ illorũ ſol obſcurabitur,& luna non dabit lumen ſuũ,& ſtellæ cadẽt de cælo. Pulchrũ ſanè & venuſtũ mũdi huius, veluti κειμήλιον eſt Sol, vtpote qui ſuo curſu totum *Sol.* mũdum regit,quotidie circa terrã rotatus & agitatus, nec curſu ſolo, ſed & ſplendore & influentia, vnde æſtatis & hyemis pẽdet viciſſitudo,& quicquid tam hyeme occidit, q̃ æſtate naſcitur, vt recte ſimul & ſapienter dixerit Sapiẽs,Sol in aſpectu annũciãs in exitu,vas admirabile,opus *Eccl. 43.* excelſi.Erũt ergo in illo oĩbus cõſpicuo ſole ſigna. Quæris *Aug.lib.* ſigna cuiuſmodi?ſanct° Auguſtin° in lib. de doctrina Chri- *3 de do-* ſtiana,regulã nobis exhibet valde neceſſariã, quã ad man° *ctri.* etiã nos habere ſedulo addecet.doctè enim ille tradit,cur *Chri.c.2.* aliqua ſint obſcurè in ſacris literis tradita,ad ecomandã la- *& alias* bore ſuperbiã,& intellectũ à faſtidio reuocandum Docet *ſæpe.* etiã quomodo ambigua ſcriptura ex propriis verbis triplici cauſa diſſoluitur,eadẽq; clara fit ex regula fidei, quæ de planioribus ſcripturarũ locis & auctoritate eccleſiæ petẽda ſit,ex cõſequentibus & præcedentibus partibus ſermonis,collatione itẽ interpretum,linguæ præcedentis inſpectione,& ſcripturarũ collatione Ex Matthæo autẽ iam ante audiuimus,ſolẽ caligine obduci,cuius rei apertiſſimum habemus etiã in Ioële contextũ, Sol conuertetur in tene- *Ioel.2.* bras,& luna in ſanguinẽ, antequã veniat dies domini magnus & horribilis. Dies iſte magnus dies extrem° eſt, ſæpe enĩ in ſcripturis dies dñi pro die quo ad iudiciũ vẽtur° eſt Chriſtus,vſurpatur. Planè ſiquidẽ dies iſte ſu° eſt dies, *Ioan.5.* cũ omne iudiciũ pater dederit filio. Et ſi in ſcripturis porrò peragamus quærere,inueniem° hoc ipſum in myſtica illa Ioãnis Apocalypſi de ſole luna & ſtellis dictũ.Ecce ter- *Apoc.6.* ræmotus magnus factus eſt,ſol factus eſt niger tanquã ſaccus cilicinus,& luna tota facta eſt ſicut ſanguis,& ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terrã Neq; verò in ſole tantũ & luna ſigna hæc cernẽtur,ſed & alia multa. Ad declarandũ eñ horrorẽ irati iudicis qui die illo vẽturus eſt, deerrabũt ex

ſolito ſuo motu,ſtabuntq́, interdū, quod quidē ex prophe-
Habac. 3 tia Habacuc Albertus colligit,Sol & luna ſteterūt in habi-
taculo ſuo,in luce ſagittarū tuarū. Solis quoq; pars nō exi-
Apoc. 8 gua percutietur,ſicut Ioannes dixit,Percuſſa eſt tertia pars
ſolis, & tertia pars lunæ,& tertia pars ſtellarū ita vt obſcu
raretur tertia pars eorū,& diei nō luceret pars tertia & no
ctis ſimiliter Et hāc tu pcuſsionē intelliges ſecundū dimi
nutionē influxus eorū,quē alias habent in ea quæ ex terra
pronaſcuntur,qui ſanè nō minim⁹ futurus eſt defect⁹ in o-
mnibus fructibus terræ inde enim nō fames tātùm, ſed &
omne morbi genus ex præcocibus fructibus promanabit.

Quanuis iſte ſtellarū de cælo lapſus,nō eſſētialiter & in
rebus ipſis ita debet intelligi,tātū enim id ita fieri propter
fulgura,ſtellas volātes aliasq; impreſsiões metheoricas ap
parebit hominibus:vſq, adeo tamē ſtellæ quoq, lumen ſuū
amittēt,vt nec amplius videbuntur,& homines ipſi ſtellas
Eſaiæ.13. iā nullas in cælo eſſe putabunt,ſicut ait Eſaias. Stellæ cæli
& ſplēdor earū nō expendent lumen ſuū,obtenebratus eſt
ſol in ortu ſuo,& luna nō ſplēdebit in lumine ſuo. Horūq;
omniū ratio aſsignari poteſt huiuſmodi,ſicut ſol ſub ipſam
Chriſti paſsionē tenebris obduct⁹ eſt & caligine ſup pec-
cata hominum,quod dn̄m deumque ſuum Ieſum Chriſtum
occiderat:ita cōſummatiōe imminēte ſeculi, idē ille obte
nebrabitur,ſuūq, ſubtrahet ſplendorē à multitudine ſcele
rum & pc̄tōrum hominum, qui radiis etiam ſolaribus tunc
erūt indigni,ſicut alio loco dixit Eſaias , Erubeſcet luna &
Eſa. 24. cōfundetur ſol,quū regnauerit dominus exercituum Se-
cundo ſignorū,quæ diem præcedent extremū,loco preſſu-
ra numeratur gentium in terris,eaq; ex ſuperioribus ſignis
proueniet ſterilis enim p illa facta terra,paulatim etiā in-
ficietur,vnde fames,caritas ānonæ,& peſtilētiæ prodibūt,
Ex.9.10 quomodo Aegypt⁹ propter ſcelera & peccata ſua à deo af
flicta eſt grauiter.Nanq, & cælum & terra & elementa o-
Sapiē. 5. mnia creatori ſuo famulantur ad pœnā & ſupplicium pc̄tō-
Sap. vlt. rum,teſte Sapiente,Pugnabit cum illo orbis terrarum con
tra inſenſatos. & in alio loco,Omnis creatura ad ſuū genus
Iob.20. ab initio refigurabatur deſeruiēs tuis præceptis. Teſtatur
idem & Iob,quū ait,Terra cōſurget aduerſus eum , apertū
erit germen domus illius. Decet enim vt quum iam abun-
dabit iniquitas,& refrigeſcet charitas multorū,ſicut Chri

ſtus fore prædixit,maior etiã fiat pœna & afflictio. Tertiũ porro ſignũ hic in euãgelio ſecũdo cõiungitur,confuſio ſonitus maris & fluctuũ. In terris enĩ preſſura erit gentiũ præ confuſione ſonitus maris & fluctuũ. Cõſtat ergo hinc,quomodo mare etiã cõmouebitur,magnosq; accolis ſuis horrores,preſſuras,malaque dabit vt rectè dixerit Dauid in Pſalmis,Mirabiles elationes maris,mirabilis in altis dñs. Neq; malè prædixerit idipſum Sapiens etiam, Flumina cõcurrẽt duriter cõtra illos ſtabit ſpiritus virtutis,& tãquã turbo vẽti diuidet illos,cadeſcet in eos aqua maris. Ex tãto ſignorũ horrore contabeſcent etiã homines prę magnitudine timoris & expectatione iudicij, quod tunc veniet ſuper vniuerſam terram. Ex duriſsima enim ſignorũ iſtorum aſperitate, horrorem quoque diſtricti quod conſequetur, iudicij colligent. Solent hic communiter ex Hieronymo quindecim enumerari ſigna,quæ diem præcedẽt extremum, & is ſanè tantum fidei eſt dandum quantum ſcripturis probauerint.

Mat. 24 — *Pſal. 92.* — *Sapiẽ. 5.* — *Hiero.*

I	Quoniam mare eleuabitur cubitis quadraginta ſuper iuſtam altitudinem montium , atq; ita fixum loco conſiſtet vt murus.	*Pſal. 92.*
II	Marę rurſus in ſe abſorptum reſidebit,ita vt vix appareat.	
III	Feræ quoque & immunia animalia maris rugient vſque in cælum.	*Pſal.106*
IIII	Mare ardebit vſque ad fundum.	*Pſal. 103*
V	Arbores & herbæ ſudabunt ſanguinem.	
VI	Corruent ædificia omnia.	*Apo.21.*
VII	Collidentur & petræ mutuo.	*Ioel.2.*
VIII	Terræ motus erit maximus.	
IX	Montes vallibus æquabuntur.	*Apo. 14*
X	Homines exibunt per aperturas,velut ſurdi & non loquentes.	*Iudic. vl.* *Pſal.67.*
XI	Oſſa mortuorum ſuper terram venient,ſuper ſepulchra propria.	*Eſa. 40.* *Amos.4.*
XII	Stellæ cadent de cælo.	*Ezec. 37*
XIII	Omnes homines morientur.	*Apoc. 6*
XIIII	Cælum & terra vno ardebunt incendio.	*1.Theſ.4*
XV	Tunc tandem cælum nouum erit & terra noua.	*2.Pe. vlt.*

Hæc breuiter ita attingimus,quoniam non omnes ea certo adeò credere volunt, neq; loci iſti ſcripturarum ſemper — *Eſa. vlti.* *Vide extenſe.*

Bern.in roſario ſerm.9. id ita, quo ad ſenſum literalē, clarè & manifeſtè exprimūt. Cuique ergo hoc liberū relinqui volum⁹. Nobis interim hoc ſat eſt, certos eſſe nos hinc ex verbo dei, & ſcire oīa ante extremū diē futura anxia, horrida, & planè grauiſſima. Quartū hic euāgelio ſignū eſt, quod virtutes cælorū mouebuntur, idque de angelis intelligi pōt, vt ſentiūt ſanctus Gregorius Theophylactus & alij. Certè enim angeli tremore quondā horrebūt & trepidabunt illo die. Et qūo nō tremerent angeli ſancti, inquit Chryſoſtomus, quū videbunt tantā & demonū & hominū multitudinē ſimul dānari? Vnde & Iob dixit, Colūnæ cæli contremiſcunt & pauent aduentum eius. Quamuis non deſunt qui dicāt, quoniam peculiaris ille inter angelos virtum chorus mouebitur. ſiquidem illarū miniſterio deus ſua operatur miracula, & quū plurimū tunc miraculorū ante, & poſt ipſum iudicium fieri permittet deus, mouebuntur illæ à deo ad huiuſmodi miracula perficienda, ſicuti Dauid cecinit, Benedicite domino omnes virtutes eius, miniſtri eius eius, qui facitis voluntatem eius. Tertiò etiam per illas cælorū virtutes quidā corporeas iſtā cæli vires intelligūt, quæ & ipſum mouēt cælū, & inferiora hæc oīa regunt, volentes ita ſenſibile etiā iſtud cælū ſonitū violentū eſſe daturum præ horrore tremendi diei & iudicij Chriſti quemadmodum & Iob in ſpiritu iam præuiderat, Cōcentū, inquiens, cæli quis dormire faciet? Quid multa? creaturæ oēs horrebūt & trepidabūt à facie magni illi⁹ diei domini noſtri Ieſu Chriſti, qui & gratiā nobis ſuā hic ita cōcedat in terris, vt illo die iuſti corā iuſto iudice inuēti, per ipſius etiā ſententiam gloriam & vitam conſequamur æternam.

Gregor. Chryſo. Iob.26. Pſa.102. Iob.38.

HOMILIA II. DE DIE EXTREMO.

EVangeliū hoc ad illum Chriſti pertinet aduentū, quo venturus eſt in diem extremum, quum videbunt filium hominis venientem in nube cū poteſtate magna & maieſtate. Et hic quidem Chriſti aduentus ſæpenumero in ſcripturis cōmemoratur, vt nō ſit hic quoque ſurda aure prætereundū, quod ait, Videbunt filiū hominis venientem, innuens per hoc, quoniā ſicut prior illa ſua in mundum natiuitas occulta fuit, adeò vt ad eā manifeſtandam & angelo opus eſſet, qui de cælo deſcendens paſtoribus natalem tantùm annūciaret, & ſtella quæ in cælo

Lucæ.2. Mat.2.

apparẽs tres duceret magos:ita alter iſte aduentus ꝑ ſe ma
nifeſtus erit & apertiſsimus oĩbus,quãdo omnibus ille ve
niet cõſpicuus,agnoſcetur ab omnibus, vt nõ ſit opus an-
gelo,qui eũ cognoſcendum hominibus exhibeat,quemad-
modum Ioãnes dixit,Videbit eum omnis oculus.boni ete- *Apoc.1.*
nim & mali videbunt eum.Vnde ſequitur, in quanã ventu
rus ſit Chriſtus ad iudicãdum forma. nam quum duplicem
habeat naturã,diuinam ſcilicet & humanam,iudicatur⁹ ta *Luc.21.*
men in humana eſt natura,quãobrem & euãgelium habet,
Videbunt filiũ hominis.Et apud Matthæum,Filius homi- *Mat.24*
nis venturus eſt in gloria patris ſui cũ angelis ſuis,& tunc *Mat.16.*
reddet vnicuiq; ſecundum opera eius. Et quanuis illa iudi
candi poteſtas ad totam pertineat trinitatẽ, ea tamẽ illam
Chriſto proprie tradidit,ſicut & in Euangelio dixit,Pater *Ioan.5.*
omne iudicium dedit filio.& poſt ſuam reſurrectionẽ ait, *Mat.vlt.*
Mihi data eſt omnis poteſtas in cælo & in terra.

Conuenit etiã hic dicere,quod quanuis omnes Chriſtia
ni Chriſtũ venientem viſuri ſunt iudicem, id tamẽ fiet cũ
diſcrimine.boni enim videbũt eũ in honeſtiſsima illa ſua
& glorificata figura,idq; cũ effuſiſsima maximi gaudij læ-
titia.mali autem humanitatẽ quidẽ illius intuebuntur,ſed
non gloriã,quandoquidẽ in illa etiam quam videbunt for
ma,trepidabunt plurimum & cõtremiſcent. Quinimo ab-
ſorptos ſe malint in imo tartaro,quã vno ictu oculi iratum
illũ aſpicere iudicem.Vnde & Eſaias dixit,Impius nõ vi- *Eſa.26.*
debit gloriam domini.Viſuros autẽ & bonos Chriſtum,eo
quo diximus modo,idẽ ſatis magnus certúſque nobis teſtis
adeſt,dicens,Regẽ in decore ſuo videbunt.Et malos tantũ *Eſa.33.*
ſecundum eius humanitatẽ Ioannes teſtatur,Ecce venit cũ *Apo.1.*
nubibus,& videbit eũ omnis oculus,& qui eũ pupugerũt.

Deinde ſpiritu ſancto docemur per ſcripturas,Chriſtum *II.*
dominũ ante ſuum illud tam horrẽdum iudicium præmiſ-
ſurum ignẽ,qui vniuerſum exurat mundũ. Sicut enim diui
na virtute aqua diluuij totã inũdauit terrã:ita ignis ille po
tẽter totũ etiã purgabit mundum. Quapropter & Auguſti *Lib.20.*
nus in libro de ciuitate dei, arbitratur ignẽ illum nõ alti⁹ *cap.18.*
cõſcenſurũ quam aqua diluuij,hoc eſt, quindecim cubitos
ſuper vniuerſam omnium mõtium altitudinem. Et hũc ni
mirũ intellexit vel præuidit rectius in ſpũ ſuo Dauid, quũ
diceret,Ignis ante ipſum præcedet & inflammabit in cir-

Pſal. 96. cuitu inimicos eius. Et quid mirũ, vidiſſe ignem hunc Dauidem, quem tot annis antea proſpexerat Moyſes? Ignis, inquit
Deut. 31. deus, accẽſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima, deuorabítq; terrã cum germine ſuo, & montiũ
2 Petr. 3. fundamẽta comburet. Ad hęc ignem iſtum cæteris omnib⁹ clarius velut digito demonſtrauit S. Petrus, dicens, Cæli q nunc ſunt, & terra eodẽ verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in diẽ iudicij perditiõis impiorum hominũ. Et paulò pôſt, Adueniet dies domini ſicut fur, in quo cęli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur, terra autẽ & omnia quæ in ipſa ſunt opera, exurentur. Rationem quoque ignis huius ex ſcripturis diſcim⁹ Quum enim terra & aër vitiis homin⁹ pręcipuè & maximè ſint polluta, homicidiis, adulteriis, mendaciis & cæteris, ipſaq; etiam elementorũ natura non paulo ſit deprauata, dominus deus oẽs creaturas renouabit purgabitq;. & ea ſanè renouatio in terra incipit ab ignibus. Ita & Ioãnes in perſona dñi, Ecce inquit,
Apo. 21. ego noua facio omnia. hoc eſt, domin⁹ innouat omnia. Ante enim hæc verba dixerat Ioannes, Primum cęlũ & prima
Eſa. 63. terra abiit, & mare iã non eſt. Et Eſaias, Ecce ego creo cælos nouos & terram nouã, & non erunt in memoria priora. quæ quidem verba eodem debent intelligi modò, quum terra ex ſua quidem ſubſtãtia perdurabit in æternũ, ita etiam
Pſal. 103. dicente Dauid, Qui fundaſti terram ſup ſtabilitatem ſuam, non inclinabitur in ſeculum ſeculi. Omnis itaque iſta renouatio de figura, decore & id genus aliis tantùm intelligi de
1. Cor. 7. bet, rebus adiacentibus, quod apertè Paulus ad Corinthios ſcribens, admonet, Præterit figura mũdi huius & de plane-
Eſa. 30. tis Eſaias, Erit, inqt, lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierũ Nec obſtat, quod tunc ſol ſtabit. ſiquidem quũ tempus iã nullum erit, nec ſolis opus fuerit ortu & occaſu, quod & clarè idẽ expreſsit ꝓpheta, Non occidet vltra ſol tuus. Et vt Ioannes dixit, Angelus leuauit manũ ſuam ad cælum, & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, qui creauit cælum, & ea quæ in illo ſunt, & terrã & ea quæ in ea ſunt, & mare & omnia quæ in eo ſunt, quia tempus non erit amplius. Cuius ſi rationem deſideras, in eam tibi nanque & cælũ iam tunc non mouebitur, & ne cogites, dum vna cæli parte fixus ſemper ſol conſiſtit altera hemiſphærij parte noctem perpetuã & horridam eſſe cali-

ginem,ecce terra quoq; poſt ſui purgationē vndiq; vt cry-
ſtallus erit ſecundum ſuperficiem ſua,vbi etiam radij lumi
nis ſolaris ex omni parte iuxta cadent ſuper terram. Sunt
& ignis huius aliæ adhuc cauſæ.purgabit enim electos quo
que,eritque eorum id purgatorium, qui aliquid in ſe adhuc
habebunt purgabile,ſicut & magiſter Sētentiarum probat. *Diſt. 45.*
Quamuis non deſunt ex doctoribus quidam,qui dicant ignē *quarti.*
hunc deinceps cum omnibus iſtis mundi huius ſordibus ad
inferos coniectū iri,colligentes idipſum ex Dauide dicen-
te,Vox domini intercidētis flammam ignis, vt ibidem etiā
Baſilius commemorat,Exiſtimo,inquiens,quod ignis ad vl- *Pſal. 28.*
tionē diabolo & angelis eius,domini voce frāgatur.Præte- *III.*
rea ſcriptura nos docet crucem ſanctam in aēre appariturā, *Mat. 42*
ex illis verbis Chriſti,Tunc apparebit ſignum filij hominis
in cælo,vnde & Eccleſia canit,Signum crucis erit in cælo,
quū dominus ad iudicādum venerit. Et quanūis in ea qui-
dam ſint ſententia,vt credant lignū crucis qua mortuus eſt
Chriſtus,hic non appariturum,ſed tātum ſignum illius ali-
quod,tamen plærique doctores cōcordi conſenſu arbitran-
tur veram illā Chriſti crucem huc eſſe miniſterio āgelorū
apportandā in ſignum victoriæ,ſicut Chryſoſtom⁹ ait,Qui *Chryſo.*
enim cadauera hominū in pulueres iam & cineres mutata
redintegrat,idem reſtaurare, totamq; planè reſtituere po-
teſt crucē in plures etiam ſciſſam partes.Illa tunc exhibita,
ſimul declarabit Chriſtus,& victoriā erga dæmones ſuā &
miſericordiā. vt vel ſic videāt boni quam ex mera eos gra-
tia redemerit.vnde rectè dixit Chryſoſtom⁹,Crux ſole ful *Chryſoſt.*
gentior videbitur. obſcuratur enim ſol,crux autē apparet. *ſuper*
quod fieri nō poſſet,niſi radios ſolares ſplēdore ſuperaret. *Mat. 24.*
Cuius autem rei gratia iſtud ſignum apparet?vt magno cu-
mulo Iudæorum imprudentia opprimatur,crucem in ſuam
iuſtificationem ſecū habens,in iudicium veniet, acerbū ac
ignominioſum mortis ſuæ genus oſtēdēs.Tunc plangēt tri
bus.nō enim accuſantibus opus erit, quū crucem viderint.
Et profectò innouatis creaturis omnibus,ipſa quoque crux
nouo quodā & admirrbili illuſtrabitur ſplēdore, & ſic per-
petuo fixa fulgebit in cælo,ex iis quas nūc aſsignauim⁹ cau
ſis. Sed & hoc piè credendum eſt,non ſolam Chriſti cru-
cem, ſed alia etiam paſsiōis mortiſq; eiuſdem arma à ſan-
ctis angelis huc deferenda eſſe in iudicium,puta, columnā

qua flagellatus eſt dominus, lanceam qua ſanctũ illius adaper-
pertũ eſt latus, clauos, coronã, flagella & virgas, ſpongiam
& harundinẽ &c. omnia enim hæc intelligi cõmodè poſ-
Mat.24. ſunt in eo, quod Chriſtus dixit, verbo, ſignum filij hominis.
Quid verò quod ex ſanctis doctoribus ſunt, non pauci qui
afferant ſignũ illud crucis Chriſti, non tantũ in cælo appa
riturũ veraciter, ſed quoniã illud electi quoque dei geſta-
Apo.7. bunt in frõtibus ſuis? vnde & Ioãnes ait, Nolite nocere ne-
que terræ, neque mari, neq; arboribus, donec ſignemus ſer
uos dei noſtri in frontibus eorum. quod iam olim Ezechiel
præuiderat, inter cæteras viſiones ſuas prodens Tau poſitũ
in frontibus hominũ lugentiũ. Ad hæc dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus cicatrices quoque & veſtigia vulnerũ ſuorum
allaturus ſecũ eſt in iudiciũ: nãque ita cõmodius implebi-
Zac.12. tur prophetia Zachariæ & Ioannis, Videbũt in quẽ transfi-
Apo 1. xerunt. Et paulò pòſt in ſequenti capite, Dicetur ei, Quid
Zac.13. ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarũ? & dicet, iis plaga-
tus ſum in domo eorũ, qui diligebãt me. Vis adhuc amplius
quid? Martyres quoque omnes cicatrices & vibices ſignã-
que ſecum deferent ſuppliciorũ ſuorũ, qua de re plura infra
in ſermone de martyribus, vel etiam de reſurrectione.

IIII. Porrò in ſcripturis cõperimus & angelorũ emiſſionem,
Mat.24 vocem tubæ, vocationẽ mortuorum ad iudicium, cùm apud
Matthæum dicat dominus, Mittet angelos ſuos cum tuba &
voce magna, & cõgregabũt electos eius à quatuor ventis, à
Forma & ordo futuri iudicij. ſummis cælorũ vſque ad terminos eorũ. Ex hoc etenim ſcri
pturæ loco ſancti patres de futuro iudicio ſententiã colli-
gunt huſcemodi, quoniam principio angelos ſuos emittet
Chriſtus, qui cineres puluereſque mortuorum corporũ col-
ligãt eo loco: vbi præcipua hominis pars iacet tabida: de-
inde præcipiet ex pulueribus illis naturale rurſus corpus
reformari, ipſique corpori animã vniri. vnde animas ele-
ctorũ ad ſua permittet remigrare corpora. Mox angeli per
oẽs prouincias & regiones voce clariſſima proclamabunt,
apparere illos iubentes corã iudice, audituros hic finale, &
irreuocabile iudiciũ. & tunc demũ ad Chriſtum venient o-
mnes, idque adeò veriſſimũ eſſe, clarè patet ex verbis Pauli
1.The.4 ad Theſſalonicenſes ita ſcribentis, Dominus in iuſſu & in
voce archangeli, & in tuba dei deſcẽdet de cælo, & mortui
qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: Vbi ille ſanè comme-

morat hæc tria, iuſsionem diuinã, qua deus angelis ſuis cõ-
mittet puelueres corporũ colligere, idque ſanè virtute an-
gelica fiet: ſubitò & Paulus dicit: In momento, in ictu ocu- 1.Cor.15
li, in nouisſima tuba. Canet enim tuba, & mortui reſurgent
incorrupti. Secundũ quod Paulus dicit ad Theſſalonicẽſes, 1.*The*.4
eſt in tuba dei, que nimirum ipſa vox Chriſti eſt, qua corpo
ra mortuorum reformata iam reuiuiſcẽt, quod præſtare, vt
angelicam excedit virtutem, ita ſolus poteſt deus. Eiúſque
rei nobis veritatem facit Chriſtus apud Ioannem, Mortui, *Ioan*.5.
inquiens, audient vocem filij dei: & qui audierint, viuent.
Tertio, vocem quoque Paulus cõmemorat archangeli, quæ
à tuba dei vtique ſecernitur. vox enim hæc illa eſt, cum ar-
chãgeli, totius prouinciæ aut regionis velut cuſtodes qui-
dam præfecti conuocabunt omnes homines ad iudicium,
fiéntque hæc omnia ſimul, reſuſcitatio per vocem Chriſti,
& vocatio ad iudicium per angelos. Quódque hæc veriora
& certiora eſſe crederemus, ſunt eadẽ hæc in veteri quo-
que iam olim prædicta teſtamento. Ita enim Daniel, Qui, *Dan*.12.
inquit, dormiunt in terræ puluere, euigilabũt, alij in vitam
æternam, alij in opprobrium. Et per Ezechielẽ quoque ait *Ezec*.37.
dominus, Ecce ego aperiam tumulos veſtros, & educã vos
de ſepulchris veſtris. vnde non immeritò vocem illam ad- *Chryſoſt.*
miratus beatus Chryſoſtomus, ſic inquit: Vere magna vox *ſuper*
tubæ terribilis, cui omnia obediunt elementa, quæ petras 1.Cor.15
ſcindit, inferos aperit, portas æreas cõterit, vincula mortis
diſrumpit, & de profundo abyſsi animas liberatas corpori
bus ſuis reſtituit. Et hæc de reſurrectione adque iudiciũ vo
catione dicta nunc ſufficiant.

Ad extremum, de iudicis aduentu pauca dicturi, vltimum
hunc articulũ cum primo connectamus. Cùm ergo iã mun
do vniuerſo ignibus repurgato, ipſa quoque mortuorũ cor-
pora miniſterio & officio angelorũ cõportata, virtute de-
mum diuina reſurgẽt, crux etiã Chriſti apparebit in cælo.
Tunc tandem aduentabit dominus Ieſus in humana eáque
omnibus cõſpicua forma, qua quãtáque poteſtate, quã ma-
gna & immẽſa maieſtate, quis homo eſt, qui queat exprime
re? Tantũ hic in Euãgelio legimus, quia videbũt filiũ hois
venientẽ in nubibus cũ poteſtate magna & maieſtate. Glo- *Lucæ*.11
riam quoque & anguſtũ illum honorẽ, quo iam adueniens
apparebit dominus, Ioannes qualicunque guſtu præuidiſſe *Apo*.11.

creditur cum diceret, Vidi, & ecce nubem candidã, & ſuper nubem ſedẽtem, ſimilẽ filio hominis, habentẽ in capite ſuo coronam aureã, & in manu ſua falcem acutam. Ibi enim im menſa illa iudicis in remunerando munificẽtia penes coro nam, & ad puniẽdũ iuſtitia declaratur in falce. Vſqueadeo ergo potens & magnificus in virtute veniet ad iudiciũ ille iudex, & tunc angelis ſuis imperabit, vt deſinãt mouere cælum, ſicut ſupra dictũ eſt. Veniet autẽ cum ſanctiſsima virgine matre Maria, cum choris ãgelorum, cũ electis ſuis ſan-
Iud. cap. vnic. ctis ſupra nubem, potẽter ita in voce tubæ (hoc eſt, virtute ſua diuina) reſuſcitatis, mortuos inclamitãdo, Surgite mortui. Venturúmq; eum cũ tanta ſanctorum multitudine ſcimus ex apoſtolo Iuda, dicente, Ecce veniet dominus in ſan ctis milibus ſuis, facere iudiciũ cõtra omes impios. Quod
Zac. 14. ipſum Zacharias in ſpiritu ꝓphetico præuiderat, dicẽs, Ve-
Eſaiæ. 3. niet dominus deus meus, omnéſque ſancti cum eo. Et Eſaiã id etiam nõ latuit. ait enim, Domin⁹ ad iudicium veniet cũ ſenibus populi ſui, & principib⁹ eius. O domine Ieſu Chriſte, per gloriam & honorem tuum, per tuam tremendã maieſtatem, à ſanctiſsima trinitate donatã, propitius & miſeri cors clemẽter eſſe dignare nobis miſerrimis peccatoribus in die iudicij tui, quũ iam cælum & terra cõtremiſcent hoc nobis præſta domine Ieſu Chriſte, deus & homo vere, ita tibi laus ſit & honor in ſecula. Amen.

HOMILIA III. DE IUdicio extremo.

Eclesia ſancta catholica, velut mater benigna & mitiſsima parẽs, omni moto lapide, ex omni ꝑte attentat, quanã via filios ſuos fideles oẽs trahat & promoueat ad piam ſanctámq; cõuerſationẽ, idem agens nunc bonis ſuauiũ verborũ blãdimentis, nunc viciſsim pœnitẽtia, timore & minis. Neq; id mirũ edocta enim id ita eſt à ſponſo ſuo deo optimo maximo, ꝗ in vniuerſa ſcriptura ad mãdatorũ ſuorũ cultum & obſequium, benignus iam & clemens, proponit immenſum bonorũ operũ fructum, & ſtatim incõmoda ab oculos ſubiicit, ſupplicia & perditionem tranſgreſſorum. Eius rei plus quam ſexcenta videas teſtimonia per totũ Exodum, Deuteronomiũ, ac præcipuè ex
Pſal. 88. Dauide in Pſalmis (potes hic inducere Pſalmũ, quia loquiť
Matt. 7. ibi etiã Pſalmiſta cũ magna animi vehemẽtia) Chriſt⁹ quoq;

arbori appoſita & congruenti ſimilitudine cõfert hominẽ arbori inquã ſiue bonos ſiue malos ferẽti fructus. Sunt autem arbores quædã ea natura, vt nolint niſi tenerrime trãctari, vt ſunt oleæ & malorũ punicorũ arbores &c. & ſunt viciſsim quæ niſi probè cõtuſæ nil boni pariunt, vt nux & ſalices. Eodẽ ergo plane cũ hominibus etiam modo agitur. ſunt enim quidã ex illis ea præditi clementia & bonitate, vt ex eis quod velis impetres: & rurſus eius ſunt quidã duritiei, vt niſi ſerium videant, actũ cum illis agas, nihil facias. Et pro vſu priorũ die ab hinc octauo eccleſia manſuetũ illum, pium & benigniſsimũ mitiſsimi Chriſti aduẽtũ per incarnationẽ ſuam cõmemorauit, omnibusq; ad animũ reuocandũ propoſuit, vt ſic q animo ſint manſueto, feruentiſsima illa Chriſti erga nos charitate permoti, quod malũ eſt fugiant, quod bonũ amplectantur & faciant. Cùm autẽ benignitas & clementia Chriſti tanta apud pleroſq; parũ, apud quoſdã etiã nihil operetur penitus, iam hodie verſa vice proponit horridũ, durum & tremendum illum Chriſti ad iudiciũ aduentũ, vbi ille adueniens vt leo excandeſcet, cui ſubrepti ſunt leũculi ſui. dies etenim ille plen⁹ erit tribulationis & amaritudinis, miſerię quoq; & ãguſtiæ. Quapropter qui à malo charitate abſterreri & pietate nõ voluit, nũc demũ formidine pœnę metuq; ſupplicij à peccatis ſuis auertatur. Et cũ ex quatuor illis quæ per Sapientem homini ne peccet, ſubinde animo voluẽda proponuntur, iudicium quoq; extremũ, poſtremum non ſit, viſum eſt hic videre & inueſtigare diligenter, quidnã nos ſpiritus ſanctus de iudicio illo docuerit. *Eccle. 7.* Ad primũ quidẽ de loco iudicij non abſurda ſententia eſt, Chriſtũ non vẽturum ad locum, quo mortuus eſt crucifixus, Caluariæ. ſiquidẽ ibi tunc mortuus eſt in infirma & imbecili forma, nũc autem iudicatur⁹ in glorioſa ſpecie & honorifica. *Locus iudicij.* Magis ergo credẽdũ eſt Chriſtum ad iudiciũ venturũ in vallẽ Ioſaphat, vnde & cælum aſcendit, ſicuti per prophetã docemur, dicentem, Congregabo omnes gẽtes, & deducam eas in vallẽ Ioſaphat, & diſceptabo cũ eis ibi. *Ioel. 3.* Quod tamen nõ eo modò intelligendum eſt, quaſi in ipſa valle Ioſaphat tribunal ſuũ habiturus ſit Chriſtus, ſed potius ex monte Olìueti, qui deſup imminet valli, ſicut ad apoſtolos dixit ãgelus, Hic Ieſus qui à vobis aſſumptus eſt in cælũ, ſic veniet quẽadmodũ vidiſtis eũ *Act. 1.*

abeuntem in cælũ Aſcendit autẽ in cælũ ex monte Oliue-
ti,ergo in eundem redibit de cælo . cõſtans enim doctorũ
ſententia eſt, Chriſtũ in aëre ſuper montẽ illũ nubi cuidã
admirandæ velut tribunali inceſſurũ,idq; adeò alte in aë-
re,vt eũ aſcendentẽ videre potuerũt apoſtoli, aut paulò e-
tiã ſublimius Hoĩes autẽ & in ipſa valle Ioſaphat & circũ
circa aſtabunt,ita vt tamen oẽs Chriſtũ queãt intueri,quã-
uis diuerſimode boni enĩ in aëre velut ſuſpẽſi deſuper ter
1.Theſ.4 rã ad dexterã Chriſti aſtabũnt,teſtante idipſum Paulo,Ra
picinur cũ illis in nubibus obuiã Chriſto in aëra.Reprobi
Mat.18. autẽ & mali ſtabunt ad ſiniſtrã ſuper terrã , quemadmodũ
Franciſc. ipſe apud Matthæũ ſaluator docuit. Nec deſunt etiã ex do
Maronis ctoribus , qui paruulos tam poſt baptiſmũ quam circunci-
ſionẽ demortuos,conſtituant ante Chriſtum : eos verò qui
in ipſo peccato originali ſunt defuncti, reponunt ad ter-
gũ Chriſti iudicantis.Quãuis vniuerſam illã iudicij futu-
ri formulã exacte nullo certè poſſumus intellectu aſſequi.
Tãtũ,quod & omnes in valle Ioſaphat homines cõgrega-
Mat.21. bũtur:& ex iis qui iuſti fuerint, ad dextrã: qui verò impij,
ad ſiniſtrã iudicis ſtabunt,quemadmodũ & apud Matthæũ
dicit,Chriſtus autẽ hic vt iudex aſſidebit.Cũ venerit filiꝰ
hominis in maieſtate ſua,& oẽs angeli cũ eo, tunc ſedebit
ſuper ſedẽ maieſtatis ſuæ, & congregabũtur ante eũ om-
nes gentes.Ex iis iã dictis quæſtio talis exoritur, An ſolus
iudicaturus ſit Chriſtus.Profectò enim ſicut hoc iã memo
rato euãgelij loco Chriſtus ait ſe ad iudicandũ ſeſſurũ, ita
ipſum quoq; ſuis ptomiſit apoſtolis,ſedere nimirũ & iudi-
care duodecim tribus Iſraël . Nos ergo reſpondemus pri-
mò,iudicẽ dici & poſſe & ſolere qui ſentẽtiã fert.& eã ſa-
nè quiſquis habet poteſtatẽ, iudex propriè dicitur . Habet
autẽ eã Chriſtus à ſumma ſibi trinitate traditã,vt ſermone
Act.2. priori explicauimus.Nãque de eo princeps apoſtolorũ Pe
trus dixit , Ipſe eſt qui cõſtitutus eſt à deo iudex viuorũ &
mortuorũ.Secũdò,Iudices etiã dicũtur,qui verã veri iudi-
cis ſententiã iuſtúmque iudiciũ approbant tantũ,quomo-
do angeli dei ſanctiq; omnes iudicaturi ſunt in die nouiſ-
ſimo , dum & iudicium illud Chriſti placere ſibi declara-
Sap.8. bunt & vt bonum collaudabunt . vnde Sapiens ait , Sancti
iudicabunt nationes,& dominabuntur populis.

3 Nõ raro honeſti quoq; & graues iuſti iudicis aſſeſ-

ſores,iudices nuncupãtur,quos ipſe etiã iudex illo dignatur honore,vt ſuo aſsideant iudicio, licet nullã interim ipſi ſentẽtiam ferãt,& id quidem perfectorũ eſt tantùm,qui prę aliis ea ſunt gratia donati,cuiuſmodi ſunt Maria,Ioãnes apoſtoli &c.Cu us etiã rei apertũ eſt nobis apud Matthæum teſtimonium,dicẽtis Chriſti,Amen dico vobis,q̃d *Matt.19* vos qui ſecuti eſtis me,in regeneratiõe cũ ſederit filiꝰ hominis in ſede maieſtatis ſuæ ſedebitis & vos ſup ſedes duodecim,iudicãtes duodecim tribꝰ Iſrael.Ac proinde Chri- *Matt.12* ſtus dũ phariſæos increpat,apoſtolos iudices eorum futuros inquit.Similiter & Paulꝰ ſcribẽs ad Corinthios,Neſci *1.Cor.6.* tis,inquit,quoniã angelos(malos nimirum) iudicabimus? Et hic ſanè apoſtolorũ honor ex pręcipuis vnꝰ eſt,& dignitas nõ poſtrema,quæ alteri ſanctorũ nulli cõtingent,præter virginẽ matrẽ,& Ioãnem Baptiſtã.Vnde hic inter Chriſtianos pius inoleuit vſus,vt ex multis vnũ quempiam ſibi quilibet deligat apoſtolũ,quẽ prę cæteris veneretur,cuiuſque in extremo tandem iudicio gaudeat patrocinio.

4 Eſt quidẽ aliquis ſcripturæ vſus(imò & Chriſtus alicubi ſic locutus eſt)eos quoq; iudices appellare,quorũ alij iudicãtur cõparatione,& ſunt ij ſanè nõ magni iudices, vt qui non raro condẽnentur etiã ipſi. Verũ ex ſimilitudine quãdo condẽnandi erant Niniuitæ, qui tamen pœnitẽtiã egerunt de peccatis,quanto magis Iudæi,qui ne tot quidẽ & tantis Chriſti ſermonibꝰ permoueri potuerunt,vt pœnitentiã agerẽt.Ita diuina veritas Chriſtꝰ ipſe dixit,Viri Niniuitæ ſurgẽt in iudicio cũ generatione iſta,& cõdẽnabũt eam,quia pœnitentiã egerunt in prædicatione Ionæ,& ecce plus quã Iona hic(Chriſtus)Regina Auſtri ſurget in iu- *Mat.11.* dicio cũ generatione iſta,& condẽnabit eam,quia venit à finibus terræ audire ſapientiã Salomonis,& ecce plus quã Salomon hic.Hinc colligendũ nobis eſt illud,ſiquãdo vel Iudæꝰ vel Turca quiſpiã,quæ perfidiæ & infidelitatis ſuæ ſunt,bene cuſtodierit,ita vt de eo dicatur Iudæum eũ bonũ eſſe,quanuis iſte in infidelitate ſua pereat condẽnatus. Chriſtiani tamẽ,qui fidem ſuã & quæ fidẽ cõcernũt, parũ fideliter cõſeruant,illorũ collatione durius ſubibunt ſupplicium.Verè itaq; & abſolutè definiendo, ſolus Chriſtus vt verus vnicuſq; iudex,ſentẽtiam feret & iudicium, ibique apoſtoli,Maria &Ioannes aſsidebunt honeſte,angeli

quoque dei & electi omnes iudicium illud collaudãtes ap-
Apo.19 probabũt, ſicut Ioannes ait, Audiui quaſi vocẽ magnã tu-
barum multarũ in cælo dicentiũ, Alleluia, laus & gloria, &
virtus deo noſtro eſt, quia vera & iuſta ſunt iudicia eius.

3 Cumq; hactenus quinã futuri ſint iudices & aſſeſſores, quiq. ſimul iudicaturi accepimus, quæri poſſet, q tandẽ ad iudicium venturi eſſent perſonaliter, & ibidẽ diiudicandi. Et hic ſanè, qa teſtatur ſcriptura, cõſtat, oẽs homines & angelos apparituros in iudicio, vt eorũ omniũ conſcientia in præſentia iudicis aperta notaq; fiat omnibus, vt ipſa quoq; diuina iuſtitia innoteſcat omnibus, vt & homines in hac vita, non ignari quã durum ſibi ſit ſubeundum iudiciũ, diligentius eo ſe parent, vt in tanta cõgregatione, corã tam iuſto iudice non ad extremũ confundantur. Ita enim & ſan-
2. Co.5. ctus Paulus, Omnes, inqt, nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; ꝓpria corporis prout geſsit, ſiue bonũ, ſiue malum. Et profectò hoc vrgere cũ pri-
Apo.14 mis deberet omnẽ hominem, vt eo conſtantius perſeueraret in timore dei, ſicut nos Ioãnes admonet dicens, Timete dominum, & date illi honorẽ, quia venit hora iudicij eius. Quanuis hic mali cum magna apparebunt indignatiõe, nã & quod in illis erat, apparituri non eſſent, niſi per angelos dei iſthuc adducerentur, iuxta id quod prædixit Chriſtus,
Mat.13. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatẽ. Ac rur-
Mat.24 ſus in alio loco, Mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor vẽtis & cætera. Conſtat ergo, concluſumq; id iam olim ex ſcripturis eſt concorditer, quoniam hic angeli hominesq; perſonaliter omnes apparebũt. An verò illi iudicabuntur omnes, eſt ſanè quod hic ad duo reſpicias in iudicio, alterũ, diſceptationẽ ſeu ipſam meritorum ſimul & delictorum diſcuſsionẽ: alterum verò, ad bonorum malorumq; operum remunerationem. Et huius quidem ratione angeli atque homines omnes pro ſuis ſingulis meritis præmia recepturi iudicabũtur. Ratione autem diſcuſsionis, doctores vna cum ſancto
Greg. ſuper Ioan. lib.26. Gregorio genera quatuor ponunt, vnum eorum qui quum non iudicentur, pereunt tamen, vt dæmones & impij omnes iam enim ſunt iudicati, cum fundamento caruerunt fidei, quod ex verbis Dauidis ſatis patet, Quoniam nõ reſur-

gent impij in iudicio. Nō quòd nō affligentur & punientur,ſed quia veniēt ad iudiciū quidē punitionis ſeu cōdēnationis, at nō diſcuſſionis. Rectè ergo etiā Chriſtus de diabolo,Princeps,inquit,mūdi huius iā iudicat⁹ eſt, & de impiis in vniuerſum omnibus.Qui nō credit, iā iudicatus eſt. Secundi autē ordinis ſunt,de quorū iā antè adeò conſtat iuſtitia,vt etiā porrò opus nō ſit diſcutere, cuiuſmodi ſunt Maria,ſanctus Ioānes.apoſtoli, ſanctus Laurentius & Barbara & cęteri,& qui poſt baptiſmū ſtatim mortui ſunt pueri,de quibus Chriſtus ait,Qui credit in eū,nō iudicatur.Et alibi, Qui credit ei,qui me miſit, habet vitā æternā,& in iudicium non venit,ſed tranſit à morte in vitam. *Pſal.1.* *Ioan.16.* *Ioan.3.* *Ioan.3.*

Tertij porrò generis & quarti ſunt,qui promiſcuè bonū operati ſunt & malum,quorum alij ad finem perſeuerauerunt in bono, alij ad finem peruenerunt in malo, & in iis quidem bonum cum malo iuſti ponderis veluti libramine ponderabitur:vtrum excedat.Profectò enim verè dixit Sapiens,Pondus & ſtateram iudicia eſſe domini. Quāuis in Daniele quoque nos doceat ſcriptura,quibus modis opera hominis bona ponderentur & merita.Ait enim,Appenſus eſt in ſtatera, & inuentus eſt minus habens. Deus totius miſericordiæ & gratiarum omnium, virtutem nobis largiatur & fortitudinem, vt in hac ſtatera & pōdere eo modò habeamus, quò tandem glorioſam illam aſſequamur,& audire mereamur ſententiā perpetuæ beatitudinis, Amē. *Prou.16.* *Dan.5.*

HOMILIA IIII. De extremi iudicij forma.

IPſa iā ſuſceptæ materiæ exigit neceſſitas,vt quia de iudicio extremo differentes hactenus progreſſi ſumus, Iudicij nunc formā quoque & actionē totā,quod quidē ex ſcriptura conſtare poteſt,explicemus. Satis autem in prioribus hucuſque ſermonibus docuimus, quis ille ſit iudex,nēpe Chriſtus Ieſus,quiq; ſint illi qui iudicio huic ſiſtētur.Nūc itaque,quib⁹ adhuc modis iudiciū incipiet,videamus. Cùm primū ſtatim boni à malis iuxta Chriſti vocē ſegregabūt,ſeparabit eos ab inuicē, ſicut paſtor ſeparat oues ab hœdis. Tūc āgeli malos in multas adhuc partes veluti turmatim ſeparabūt,pro qualitate delictorū,fœneratores nimirū iūgēdo fœneratorib⁹,adulteros ad ulteris,&c.ſicut prædixit Chriſt⁹,Tēpore meſſis dicā meſſorib⁹,colligite primū ziza nia, & alligate ea in faſciculos *Segregatio bonorum à malis.* *Mat.25.* *Mat.13.*

ad cōburendum. Et ſequitur. Exibunt angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum. 3 In hac ſeparatione cognoſcent mali, & bonos eſſe ſaluandos, & ſeſe perpetuæ dānationi ſubiectos, idque videntes, dicent illud quod iam olim

Sapię. 5. in ſpiritu præuiderat Sapiens, Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinē improperij. Ecce quō cōputati ſunt inter filios dei. Nos inſenſati vitā illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, &c

Triſtitia malorū. 4 Et tunc incipiēt cōtriſtari, & præ amaritudine flere, ſicut Zacharias, inquit, Plāgēt terræ familiæ, & fami

Zac. 12. lię ſeorſum. ſed & ipſe dñs dicebat, Plangēt oēs tribus ter-

Mat. 24 ræ. Tum denique ad iudiciū cōpellentur, cū iam per angelos vno veluti faſce cōſtricti fuerint, qui eis dolor futurus eſt maximus, horrore & pœna pleniſſimus, quando horre-

Iob. 4. bunt adeò imminente iā iudicio Chriſti ſicut & Iob dixit in hominis iſtiuſmodi pſona, Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcōdas me donec ptráſeat furor tuus? Quid multa? mallēt iſti ſe in amariſſimis detineri inferni ſuppliciis, q̄ quòd hic cōſtitui eos in celi illo ampliſſimoq; iudicio oportet, quō vocē iſtā eorum pulchre Ioānes

Apoc. 6 in ſua cognouit Apocalypſi, Dicent mōtibus & petris, cadite ſuper nos & abſcōdite nos à facie ſedētis ſuper thronum & ab ira agni, qm̄ venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare? Hic enim reſciſcent tandē, q̄ amariſſimus duriſſimusq; ſit dies ille nouiſſimus, quod iſti, dum hic viuerent, credere nunquā voluerunt Experientur hic demū

Sopho. 1. omne id quod de hoc die ſcripſit Sophonias, Vox dei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarū & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clāgoris ſup ciuitates munitas, & ſup angelos excelſos.

2 Circūdati iam vndique ad ipſum etiā iudiciū vrgebūtur coacti, & ex omni parte anguſtiis vallati, pecto-

Gregor. risq; amaritudine perciti, iuxta ſententiā beati Gregorij, ô q̄ anguſtæ erant reproborū viæ. ſuperius erit iudex iratus, ſubtus horrendū chaos inferni: à dextris peccata accuſantia, à ſiniſtris infinita dæmonia ad ſupplicium trahentia: intus conſcientia vrens, foris mundus ardens. miſer pecca-

tor ſic deprehẽſus quo effugiet? latere erit impoſsibile, ap
parere erit intolerabile. vehemẽter eñ & grauiter hic ac
cuſabitur,& primũ quidem idq; fortiſsimè à propria con-
ſciẽtia,ſicut hoc clarè ad Romanos teſtatur Paulus, cũ ait, *Rom. 2.*
Teſtimonium reddẽte illis cõſcientia ipſorum, & inter ſe
inuicẽ cogitationum accuſantium,aut etiã defendentium,
in die cũ iudicabit deus occulta hominum,ſecundum euã-
gelium meum. Quo verò id fiat modò, doctores ſancti dũ
explicant,dicunt,quoniã in die illo nouiſsimo peccator iu
dicio ſiſtetur nudus,& omniũ carens ac deſtitutus tutela,
in ſua tamen cõſcientia omnia vidẽs peccata ſua: nec ipſe
tantũ,ſed & quotquot aſtabunt,ſcelera eius & delicta om-
nia cognoſcent,quæ ille per pœnitentiã & cõfeſsionẽ ce-
lare noluit. Vnde miſerrimus iſte hic ſtabit confuſus corã
Chriſto,angelis,ſanctiſq; omnibus,imò corãm mũdo vni-
uerſo,vt de eo rectè dicatur,Ecce homo & opera ei⁹. id ex
ſcripturis etiam ꝓbari poteſt,ita enim Daniel, Milia,in- *Danie. 7*
quit,milium miniſtrabãt ei, & decies milies cẽtena milia
aſsiſtebant ei. Iudicium ſedit,& libri aperti ſunt. Libri,ait *Libri.*
Gloſſa,conſcientiæ ſunt,ideoq; deus peccatori per Hiere- *Hiere. 2.*
miam dicit,Arguet te malitia tua. & Sapiẽs,Traducet,in- *Sap. 4.*
quit,illos ex aduerſo iniquitas ipſorum. idq; adeò virtute
futurum eſt diuina ex ſententia enim beati Auguſtini etiã *Aug. 20.*
ſic dominus futurus teſtis intelligendus eſt velox, cũ ſine *de ciuit.*
mora reuocaturus eſt in memoriã,vnde conuincat puniat- *cap. 26.*
que conſciẽtiam. Sãctus Bernardus hoc ex verbis etiam
confirmat Apoſtoli dicentis,Nolite antè tempus iudicare, *1. Cor. 4.*
quouſque veniat dñs,qui & illuminat abſcondita tenebra-
rum,& manifeſtabit conſilia cordium. Et hoc ipſum Ber-
nardus affirmat, dicens, Omnia omniũ hominum arcana *Bernar.*
manifeſta erunt omnibus. Auguſtinus quoque in momen-
to,inquit,omnes hominum cogitationes videbunt: & Iob, *Iob. 8.*
Induẽtur,ait,cõfuſione. vbi Gloſſa habet,Viſo iudice,om- *Gloſſa.*
nia ante oculos mẽtis verſantur,& reat⁹ deprimẽs eos vn-
diq; veſtit. Inde etiam cõſtat,quam impudenter faciant,
qui pudore aliquo peccatũ in cõfeſsione reticẽt. ibi enim
demũ innoteſcet orbi vniuerſo cũ ineffabili quadã confu-
ſiõe,quod arcano & ſecreto noluiſti ſacerdoti cõmittere.
Siquidem qui cũ pœnitentia peccata confitetur ſua,in die
tandem non reuelabuntur nouiſsimo,etiã in dãnatis,tecta

Pſal. 31. enim ſunt ſemel,iuxta pſalmũ Dauidis,Beati quorũ remiſſæ ſunt iniquitates,& quorum tecta ſunt pctã. Vſq. adeò tunc ipſa peccatorẽ proclamabunt,& per ipſam illius conſcientiã accuſabunt opera,veluti ad peccatorem clamantia,Tu me nimirũ operatus es,egóque adeò opus ſum tuũ, tecũ manebo perpetuò. Sed ô domine Ieſu Chriſte,peccata noſtra contege in hac vita tempore pœnitentiæ.

3 Grauiter adhuc accuſabũtur homines per ſcripturas,ipſosq; & prophetas & prædicatores,ſimul à creaturis oĩbus quod ex ipſis etiã ſatis patet ſcripturis,vbi Chriſtus *Ioan.5.* ad Iudæos loquit̃,dicẽs,Eſt qui accuſat vos Moyſes,in quo vos ſperatis. Certè enim pctõres accuſabunt ſcripturæ,quibus credere noluerunt:accuſabũt eos etiam prædicatores, quorũ fidelia nõ ſunt ſecuti monita. Imò cęlũ & terra con*Iob. 20.* tra peccatorẽ clamabũt, teſtante idipſum Iob, Reuelabũt cæli iniquitatẽ eius, & terra conſurget aduerſus eum. Verũ omnium vehemẽtiſsimus accuſator diabolus erit . ita eũ *Apo.12* eũ Ioannes velut proprio epitheto appellat,inquiẽs,Proiect⁹ eſt accuſator fratrum noſtrorũ,qui accuſabat eos an*Lucifer.* te cõſpectum dei noſtri die ac nocte. Ibi Lucifer ſuperbos accuſabit,petitur⁹ à deo,vt quãdo à cælo deiectus ipſe eſt propter ſuperbiã,hãc ille in peccatoribus etiam iuſtus pu*Mãmon.* niat iudex. Ibi alter iſte diabolus Mãmon accuſabit fœneratores omnes,raptores,fures, & qui iniquis impliciti fuẽrint negociis,mercatores, & quótquot menſuras,pondera aut vlnas corrũpunt. quid multa? auaros deniq; oẽs, & quicũq; auaritiæ ſtudio malè agũt luſores iniquos,telonarios itẽ & monetarios malos:omnes etiã qui vel egenos ac pauperes iniquè opprimunt , vel viduis aut pupillus ſunt du*Ephe. 5.* riores. ſiquidẽ nemo vnquã auarus regnum dei poſsidebit. *Aſmodeus.* Aſmodeus porrò,& ipſe è diabolica cohorte nõ poſtrem⁹, clamabit aduerſus oẽs qui illicita & vetita deliqrint im*Iob.3.* pudicitia,beluina nimirum, adulteros etiã & virginũ conſtupratores,fornicatores,mulieres itẽ laſciuas omnes, & il*Ephe.5.* liciti amoris conciliatrices,chorearũ amatores, &c. Dudũ enim nos præmonuit Paulus,quoniã omnis fornicator,aut immundus, non habet hæreditatẽ in regno Chriſti & dei.

Beelzebub. Sed & Beelzebub hæreticos ĩcuſabit oẽs,veneficos,magos,ſagas,ſchiſmaticos, & quotquot Romanæ illi catholicæq; non obediunt eccleſiæ . oẽs enim illi non vera oliue

Chriſti ingrediũtur ianua, inquit Chriſt^9, vndẽ fit vt fures ſint & latrones. Diabol^9 etiam Behemoth omnes accuſa- *Behe-moth.* bit hypocritas, Simoniachos, & quotquot ſpirituali quadã mercatura beneficia, aut emũt, aut vendunt. Eccleſiaſticos oẽs qui non ſuã ꝓ ſe quiſq; & cõditionẽ tutati ſunt, & datam ſibi rectè vſurparunt poteſtatem. malos prædicatores oẽs, qui ſuã magis vtilitatem ſeu honorem priuatum quam gloriã quæſiere diuinã. Qui quod ex omnibus diaboli ſinguli ſingulos accuſabũt peccatores, quos ipſi ad peccãdum prouocarunt? ſicut & beatus Auguſtinus in quadã teſtatur *Auguſt.* epiſtola, Præſto, inquiẽs, aderit, aduerſarius noſter diabolus, quãdo recitabuntur verba profeſsionis noſtræ & obiiciet nobis quæcũq; fecimus, & in quo loco peccauerimus, & in qua hora. Super iis iã omnibus diaboli à Chriſto petent, vt quia peccator dei eſſe per gratiã noluit, iuſto nunc ipſe cognoſcat iudicio, ſe diabolicę dimiſſũ eſſe poteſtati, idq; tantùm culpa & tranſgreſsiõe ſua. Iã enim homo gratiã amiſit tuam, veſtem innocentiæ tuæ, & fœdauit & abiecit, merita tua, tuámq; paſsionem dimiſit, & quantũ in ipſo erat, deperdidit meæ ſe totũ tribuit poteſtati propriũ mihi paruit, ſeruiuit mihi inſuper etiã, quia omne quod vna ſecũ apportat meum eſt, quid reſtat niſi vt mecum perpetuis affligatur cruciatibus? Væ, væ, An etiã nunc os aperire ſuum poteſt, quiſquis talis eſt, & ſic viuit, vt aliquando cum diabolo condemnetur? 4 Aderunt quoq; hic teſtes, qui accuſationem iſtam quanuis per ſe vehemẽtiſsimã, ſuo tamen adhuc calculo approbantes cõfirmẽt. Erit enim hic cuiuſq; hominis angelus proprius, illi à deo tanquam cuſtos delegatus, tunc quoque teſtimoniũ daturus ex ſententia Chryſoſtomi, quomodo ipſe eum aſsiduo ad omne bonũ *Chryſo.* inuitarit, cũ interim ille peruerſas magis dæmonis pſuaſiones, quã fidelia ſua ſecutus ſit conſilia. Dabit hic quoque aduerſus patrem ſuũ teſtimonium filius malè educat^9, maleq; inſtituta filia aduerſus matrem, vindictãmq;, & vltionẽ erga parentes clamabũt liberi peruerſi omnes, quod ab eis malè & iniquiſsimè in omnib^9 vitiis ſint educati, qđ demum futurum eſt miſerabile, cũ propria caro ipſeq; aduerſus ſe ſanguis natiuus vltionẽ concupiſcet. Neque verò id Sapientẽ latuit cũ prædiceret. Filij abominationũ fiunt filij peccatorũ, & qui conuerſantur ſecus domos impiorũ,

Eccl.4 1. De patre impio quærũtur filij, quoniã propter illum ſunt in opprobrio. Sed de hac re alias. Cõtra peccatorũ nõ deerunt quoq; teſtes hic ſubditi, pauperes, pupilli & viduæ, oĩsq; ſanguis innocens effuſus, & nunc clamãs & clamaturus porro in cælũ vſq; in diem nouiſsimum, ſicut ad Caïn
Gene. 4. dicebat domin⁹, Sanguis fratris tui clamat ad me de terra.
Zach. 7. Pręcipuè verò apud Zachariã dicit pręcipitq; domin⁹, ne quis, viduas, pupillos, aduenas & pauperes calumnietur. Et vt aliquando cõcludam, aduerſus peccatorẽ teſtimoniũ feret
Hieron. Chriſtus ipſe & omnes ſancti eius. Ita enim ait ſanct⁹ Hieronymus, Crux Chriſti cõtra te perorabit, Chriſtus ꝑ vulnera ſua cõtra te allegabit, cicatrices contra te loquẽtur, claui de te cõquerent. (Poterit hic fieri allocutio Chriſti ad peccatorẽ, ꝑ capita creationis, gubernatiõis, paſsionis, redẽptionis, &c. ꝑcurrẽdo omnia arma & articulos paſſionis Chriſti) Ad extremũ, quotquot peccatorẽ vel ſcripto vel piis ſedulo inſtituerũt cõciõib⁹, ſeu etiã verbo aut operibus bonis bene ſubmonuerunt, totidẽ aduerſus peccatorem teſtimonia dabũt, vt iam ſancti omnes, oẽs angeli, diaboli quoq; & creaturæ omnes, cælũ etiã & terra clamabũt cõtra peccatores, qui clamor in cælũ vſque aſcendet. Vltio tunc, vltio, inquam, & pręter vltionem nihil erit ſuper induratum & maledictum peccatorem. 3 Hæc omnia peracta iã vbi fuerint, quanuis quandiu duratura ſint, ſcriptura non indicat, ſeparatio quoq; malorũ à bonis cùm facta fuerit, quæ demũ fiet in diiudicatiõe, vbi qui nõ ſubſiſtet, huc aut alio relegabitur. aliiq; ĩ læua, ĩ dextra ſiſtẽtur
Prou. 4. alij, ſicut prædixit Sapiẽs, Vias quæ à dextris ſunt nouit dominus, peruerſæ verò ſunt quę à ſiniſtris ſunt. Tunc deniq; ſententiã pro iuſtis feret Chriſtus, & quanuis pie credẽdũ eſt dñm Ieſum præ cæteris peculiariter allocururũ dilectiſsimam ſuam virginẽ matrẽ Mariã, apoſtolos, martyreſque, ſctõs & virgines, vniuerſalis tamen nobis eſt ſentẽtia
Mat. 25 in ſcripturis cõtẽta, quæ habet, Venite bñdicti patris mei, poſsidete paratũ vobis regnũ à cõſtitutione mundi. O ſuauis & ſalutaris ſẽtẽtia, gaudio, & lętitia mirabili plẽiſsima. Quã amicè & piè eos iuitat, Venite. Quã ſuauiter eos collaudat, bñdicti patris mei. Quàm ampliter eos remunerat poſsidete regnum Et q̃ fideliter eis proſpicit, cũ ait, paratum vobis à conſtitutione mundi. Et cõtra quã horrẽda &

terribilis eſt ſententia damnatorũ, Diſcedite à me maledi-
cti in ignẽ æternũ,qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.
Hic væ erit,& planctus dānatis perpetuus,luctus, fletus &
eiulatus ſempiternus. Eos enim ab omni bono gaudiiſque
omnibus ſeparat,dũ ait,Diſcedite. Deinde exprobrat ipſis,
dicens,maledicti. Statimque immenſam cōplectitur ſentē-
tia pœnam,cùm inquit,in ignem. Et ne quicquā ſpei ipſis
permaneat reliquum,addit,æternũ. Hic iſte horror & tre-
mor,vbi nulla ſpes gaudij reliqua, nullusque gaudio & vo-
luptati in perpetuum locus erit. At tu ſemper benedicte do
mine Ieſu Chriſte,benedictionem nobis largire patris tui
cæleſtis,vt ſic nos quoque regnum aſſequamur cæleſte &
perpetuam fœlicitatem,Amen. Attende qui verbum dei
ſeminas,hos ſermones vel alterum eorum potes reiicere in
aliud tempus commodum,vt in quadrageſima,quo eos per-
cellas timore iudicij ad faciendam pœnitentiam.

HOMILIA V. DE VLTIMA
parte huius Euangelij.

CHriſtus dñs futuri iudicii ſigna hoc euangelio
primùm prædixit,deinde ſuum ipſius aduentum.
Solatium itaque præbet bonis omnibus, ex quo
dies ille licet in omnibus vndique ſcripturis cognitus hor-
ribilis,eſſe tamen debeat omnibus piis optatus. Et primum
quidẽ,de ſignis illis loquẽs,His,inquit, fieri incipientibus,
reſpicite & leuate capita veſtra. Quibus verbis duo dicit,al
terum reſpicite,admonẽs homines oculos ſuos leuare debe
re,ſicut Dauid ait,Leuaui oculos meos in montes,vnde ve- *Pſal.*12.
niet auxilium mihi. Addit deinde, Et leuate capita veſtra.
Quod explicans B.Gregorius,leuare,inquit,capita,eſt mē-
tes noſtras ad gaudia patris cæleſtis erigere. in ſcriptura e-
nim ſacra caput pro mēte ponitur, & ea ſolũ ſemp medita-
ri debet deũ,quẽ ſanè facilius intueri poterimus in viſibili
dño Ieſu Chriſto,quo exēplo idipſum facit,nobiſq; idẽ fa-
ciendũ proponit Paulus, dicẽs, Per patientiā curramus ad *Hebr.*12.
propoſitũ nobis certamẽ, aſpiciẽtes in auctorẽ fidei & con-
ſummatorẽ Ieſũ,qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucẽ,
confuſione contẽpta. Et paulò pòſt, Recogitate eũ qui talẽ
ſuſtinuit à pctõribus aduerſus ſemetipſum contradictionẽ,
vt nō fatigemini animis veſtris deficiẽtes. Nondũ em̃ vſq;
ad ſanguinẽ reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes,&c.

ad hunc modũ pii & catholici omnes reſpicere debẽt, mentiumq; ſuarũ capita leuare ad datorem illum, ſalutis æternæ, Etiam rationẽ iis de hinc annectit Chriſtus, inquiens, Quoniã appropinquat redemptio veſtra, hoc eſt. iuxta in-
Theoph. terpretationẽ Theophylacti, perfecta corporis & animæ libertas. ſicut enim primus Chriſti aduentus factus eſt in regenerationẽ animarũ noſtrarũ, ſic alter illius aduentus erit in recuperationẽ reſtaurationemque corporis. Sicut ſancti qui nunc ſecundum animã ſunt, beati beatitudine illa nõ-
2.Cor.5. dum contenti, adhuc cũ Paulo ſuperueſtiri cupiũt, hoc eſt, corpus denuo aſſumere, vt ſic anima & corpore fiant beati. Vigilem itaque ſedulò, & vegetũ decet eſſe animũ noſtrum in re tãta, vbi animæ ſimul & corporis æternã expectam⁹ beatitudinẽ. Vbi Chriſtus innuit etiã vere Chriſtianos, certos tãdem & compotes ſuæ fieri petitionis. Quotidiana autem precatio noſtra inter cetera ſic habet, Adueniat regnũ tuum. &, Libera nos à malo. Amen. Hæc nimirum glorioſa illa redemptio eſt, propter quam pii omnes leuare debeant capita ſua ad deum, cuius quia regnũ adueniet, eo iam ipſo nos ab omni ſumus malo liberati. Qui ergo veri ſunt Chriſtiani & perfecti, vſqueadeo diem nõ metuunt extremũ, vt gaudeant etiam per illum ſuam ſibi appropinquare redemptionẽ, qua ab omni malo liberentur. Idcirco quotienſcũque orationem illam oramus dominicam, meminiſſe debemus aduentum nos orare diei nouiſſimæ. neque enim regnum Chriſti ad nos veniet, nec nos ab omni perfecte liberabimur malo, niſi in illo die. Et reſpicere itaque & capita nos noſtra leuare decet, & cum alacritate aduentum eius orare, idque eo magis, quo maiori illius horrore afficiũtur
2.Ti.4. impii & peccatores. Ita Paulus ait redemptionẽ hãc (quam ille coronã vocat iuſtitiæ) ſibi præparatam, nec ſibi tantũ, ſed & iis qui diligunt aduentũ eius. Aduẽtum inquit, vt videas bonos omnes diligere debere aduentum Chriſti non horrere, quod faciũt mali Quamobrem etiam apud Lucam
Luc.12. dominus ait, Et vos ſimiles hominibus expectãtibus domi-
Tit.2. num ſuum quãdo reuertatur à nuptiis. Expectemus ergo dilectiſſimi omnes in beata illa ſpe aduẽt⁹ gloriæ magni dei, vt & nos redemptionem noſtram conſequamur, quæ ſanè ſumma eſt nobis in omni tribulatione ſpes quoniam appropinquabit redemptio noſtra. Hæc tu, ſi voles, extende.

Eius rei exemplũ deinceps proponit dñs dicens: Videte ficulneam &c. Et hãc ſimilitudinẽ eſt profectò quod admiremur, quis enim eam crediturus eſſet: niſi Chriſtus veritas ſumma eam dixiſſet? Cùm iam ficulnea producit ex ſe fructũ. ſcitis quoniã prope eſt æſtas. Ita & vos cũ videritis hæc fieri. Ficulnea hæc mundũ ſignificat: fructus ficulneæ, lapſum & conſummationẽ mundi, æſtas verò redẽptionem noſtram, ipſum ſcilicet regnũ cælorũ, ſicuti Beda illa Chri- *Beda.*
ſti verba ponderat. Væ væ omnibus mũdi amatoribus. conſiderate enim quæ ſit merces veſtra dãnatio æterna. Quis fructus mũdi? conſidere, deſtrui, in ruinam venire. Hic iſte mundus eſt, qui deum non nouit, qui ſpiritũ nõ poteſt accipere veritatis, qui apoſtolos & martyres ipſũque adeò ſemper odit Chriſtũ, qui tot indignus fuit ſanctis, qui in mali- *Ioã 17.*
gno totus poſitus eſt. Sãctus porrò Ambroſius ficulneã hãc *14.15.*
ad ſynagogã refert Iudæorum, quæ cùm fructũ afferet, hoc *Heb.11.*
eſt, ad Chriſtum conuerſa fuerit, quod ſub ipſam mũdi fiet *1.Ioã. 5.*
cõſummationẽ, tunc ſanè dies imminebit extremus. Quod *Ambro.*
autem conuertendi illi ſint aliquando ante diẽ illum ad finem mundi, Dauid fideli teſtatur carmine, dicẽs, Ad veſperam conuertentur, famẽ patientur vt canes. Vniuerſus etiã *Pſal.58.*
mundus ad fidem tunc veniet Chriſtianorũ, Turcæ, Ethnici, Tartari, iuxta prophetiã Dauidis, Reminiſcentur, & cõ- *Pſal.21*
uertentur ad dominũ vniuerſi fines terræ, & adorabunt in cõſpectu eius vniuerſæ familiæ gentiũ. Et de Iudæis peculiariter Eſaias inquit, Quoniã populus Iſraël erit quaſi are- *Eſa.10.*
na maris, & tunc reliquiæ conuertẽtur ex eo, ſicut eundem locum inducit Paulus ad Romanos. Ait itaque Ambroſius *Rom. 8.*
Chriſtum apud Matthæũ quidem de ficulnea tãtùm loqui, hic verò de omnibus arboribus, quoniã omnes omniũque & generum & gentiũ homines conuertentur ad Chriſtum. Vt iam ſit illa ſubtiliſsima ſummæ ſapientiæ inductio, dum tempus ſignorum futuri iudicij æſtati confert, quod hyemi videri poterat ſimilius. Si verò æternã illam aſpicias regni cæleſtis remunerationem, eſt hæc æſtas. ad bonos enim hic Chriſtus loquitur. Siquidem boni ex ſententia Theophyla- *Theoph.*
cti, cùm hic in mundo durã patiantur hyemem illic perpetuam habebunt æſtatem. & viciſſim impii vbi aridã hic habuerint æſtatẽ, illam tamen breuem & inſtabilem, illic demum perpetuam patientur hyemẽ, & procellas tẽpeſtatum

ROMA

æternas. III. Ne adhuc ambiguitatis aliquid in cuiuſquã animo reſideat ſuper illis ſignis,eadẽ ad finem huius euãgelii cõfirmat,idque duobus modis. Primum ait, Amẽ dico vobis,quia nõ pręteribit generatio hæc,donec omnia fiãt. Et hæc veritatis fortiſſima eſt cõfirmatio, nõ ſine iureiurã
Beda. do,cùm dicit,Amen,quæ voeula aliquod habet,vt ait Beda, velamẽtum myſterii.vnde euangeliſtæ Græca lingua ſcribentes nõ immutarunt,ſed nec latinus auſus eſt mutare interpres.In Germanica tamen lingua ferè particulã illã in-
Hiero.ad Marcel. terpretantur,vere,quod ipſum quoque malim dicere,Amẽ dico vobis,non verſa vocula Germanice.Ita enim Origenes dicit,& poſt eũ Hieronymus:Siue Septuaginta interpretes ſiue apoſtolos hic curaſſe,vt quoniã prima eccleſia ex Iudæis fuit cõgregata,nihil ad credentiũ ſcãdalũ innouarent, ſed ita vt à paruo imbiberãt,traderent.Lutherus porrò fortiſſimus ſcripturarum corruptor,hic per generationem Iudæos intelligit,qui tũc viuebãt, ita vt Chriſtus quoque verba hæc tantùm ad excidiũ retulerit Hieroſolymitanum,de qua & antea locus in eodẽ erat capite ante hoc euangeliũ. Sed hoc propriũ tantùm hominis ſomniũ eſt & deliramẽtum,omni etiã fundamento carens. Et Chriſtus tamẽ hunc peruerſum intellectum confutauit, cùm dixit,Omnia.cum enim iã ante de excidio locutus eſſet Hieroſolymæ, & deinceps de die nouiſſimo,quid opus erat dicere omnia,ſi primum tantùm voluiſſet intelligi? Vnde fit, vt magis placeat nobis ſolida ſanctorũ patrũ expoſitio.Chryſoſtomi,Hieronymi,Bedæ,&c.qui vno cõſenſu intelligũt illud de omnibus que toto iſto erãt pertractata ſermone Et generationẽ hanc intellige cum Chryſoſtomo Chriſtianitatẽ totã, quæ vſque ad ipſum finẽ mundi duratura eſt,nec præteribit:cũ
Pſal.23. ſit illa de qua Dauid ait,Generatio quęrentium dominum. Poterat eñ aliquis apud ſe cogitare,ſi tot futura ſunt ante diem nouiſſimum ſigna,ſi tanta afflictio & calamitas, quid mirũ,ſi tota periret eccleſia, vel ſolis tantùm hæreticis oppreſſa & pſeudoprophetis? Hanc vt cogitationẽ reiiceret dominus,teſtatur,Quoniam non præteribit generatio hæc fideliũ,donec omnia fiant,hoc eſt vſque ad finem mundi,ſicut & Petro promiſerat:Ego,inquiẽs,pro te rogaui,vt non deficiat fides tua.Vt ergo tyranni quodã, & qui nunc illis
Luc. 12. in impietate nõ impares ſucceſſerũt hæretici eccleſiam il-

Iam ſanctam perſequātur,non tamē ideo peribit eccleſia. Rectè enim & veteres dixere & cecinit ille pontifex.

Niteris incaſſum Petri ſubmergere nauem.

Fluctuat,& nunquam mergitur illa ratis.

Ideoq; abbatis Ioachimi hic non exiguus error eſt, putantis tertium adhuc acceſſurum teſtamētū,ita vt ſicut vetus ex deo patre,& nouū fuit ex filio, ita tertiū forè ex ſpiritu ſancto. Non ſic vtique,nō ſic. nō enim eſt quod quiſquam vel euangelium expectet aliud,vel teſtamētum, vel aliam etiam eccleſiā, quod etiā in ſancto Miſſæ ſacrificio cōfirmat eccleſia,cū ait,Hic eſt ſanguis meus noui & æterni teſtamēti Non ergo prçteribit fidelis ille Chriſtianorū gñatio vſque ad cōſummationem mundi. IIII. Adhuc ſermonem ſuum confirmat. Cælum & terra tranſibunt,verba autem mea non tranſibunt. Nihil,inquit Gregorius,in rerum corporaliū natura:cælo & terra durabilius,& nihil in rerum natura tam velociter quàm ſermo tranſit. Quouſque enim imperfecta ſunt verba,non ſunt:cū verò pfecta fuerint, omnino iam verba non ſunt. Cùm autē nos Chriſtus de verbo ſuo certos facit,de verbo inquā illo quod perpetuo duraturū eſt immutabile,inſinuat ſe maioris facere fidem Chriſtianam, verborum nēpe ſuorū, quàm cælum & terram, Chriſtianam quoque plebē chariorem ſibi eſſe, q̃ vniuerſum hunc mūdum. Quanuis hoc ipſum quoq; quod cælum & terra trāſibunt,nō intelligere debeas eſſentialiter,ita vt eſſe aliquando in ſua deſinerēt ſubſtantia, ſic enim manebūt,quādo certa ſunt illa Eccleſiaſtis verba, Generatio præterit & gñatio aduenit:terra autem in æternū ſtat. Præteribunt autem in ea qua nunc ſunt forma, ſiquidem tunc ſpeciē aliam habebunt, iuxta prophetiam Dauid,Opera manuū tuarum ſunt cæli: ipſi peribunt,tu autē permanes,& omnes ſicut veſtimētum veteraſcēt Et ſicut opertorium mutabis eos,& mutabuntur. De qua mutatiōe ſatis dictum eſt in tertiò ſermone Subinde ergo recogitate dilectiſsimi diē illum magnum aduētus domini,ipſumque iudicium extremum,vitam veſtrā in melius emēdate, corrigite opera, malas diaboli tentationes ſuperate forti reſiſtentia, pœnitētiam agite de peccatis commiſsis, eaq; fletu & planctu deponite.eo enim eritis in aduentu iuſtiſſimi iudicis ſecuriores, quo magis in timore illius præ-

In cano. Miſſ. *Gregor.* *Eccle. 1.* *Pſal. 101*

uenietis acerbitatē ſiquidē hic ille eſt qui viuos iudicabit & mortuos, hoc eſt, iuſtos & iniuſtos, qui vel ante diē iſtū mortui fuerint nouiſsimū, vel tunc inter viuos adhuc erūt ſuperſtites, qui etiā ſanctos ipſos iudicaturꝰ eſt & angelos: iuſtoſq; introducturus in vitam æternam: quam idem ipſe nobis quoq; largiatur, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

DOMINICA TERTIA ADVENTVS, EVANG. MATTH. XI.

Luc.7. *IN illo tempore, Cùm autem Ioannes audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es qui vēturus es, an alium expectamus? Et reſpō-*
Luc.7. *dens Ieſus, ait illis, Euntes renunciate Ioanni, quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me. Illis autem abeuntibus,*
Luca.7. *cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne, Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? Hominem mollibus veſtitum? Ecce qui*
Mar.1. *mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Sed quid*
Luc.7. *exiſtis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus*
Mala.3.
Luc.1. *quam prophetam. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce, ego mitto angelum meum ante faciem tuā, qui præparabit viam tuam ante te.*

HOMILIA I.

QVia contra adulterium Herodis grauiter inuectꝰ erat ſanctus Ioannes, incluſus eſt carceribus. Herodes enim fratris ſui Herodiadē vxorē ſibi iun-
Mar. 6 xerat, teſte Marco. Qui dū ita in carceribꝰ tenebatur vin-

ctus,diſcipuli eius ſicut & antè & pòſt hæc vincula ſui ma giſtri,plurima ducebãtur inuidia magnáq; ſuperbia aduer ſus Chriſtũ:quoniã paulatim iã eius augebatur plus q̃ Ioannis gloria, vnde fiebat,vt Chriſtũ etiã non verũ crederent eſſe Meſſiam. Quod ſanctus etiã Hieronym⁹ ex gemi na nititur probare ratione,nãque & ad dominũ venerunt, dicentes,Quare nos & phariſæi ieiunamus frequenter,di ſcipuli autẽ tui nõ ieiunãt? Sed & Ioãnes refert Chriſti di ſcipulos veniſſe ad Ioannẽ,eiq; dixiſſe,Rabbi,qui erat tecũ trãs Iordanẽ,cui tu teſtimoniũ perhibuiſti, ecce hic ba ptizat,& oẽs veniunt ad eũ. Neq; multo poſt idẽ euangeliſta ait, quoniam Ieſus plures diſcipulos faciebat q̃ Ioannes. Cũ ergo iã viduæ filium Chriſtus in Naïm ex morte reſuſcitaſſet,eaq; ſtatim per vniuerſam Iudæã fama diſper geretur,venerunt ad eũ diſcipuli Ioannis, idipſum illi ex inuidia annunciantes, rati ſuũ magiſtrum & maximũ eſſe decere & potentiſſimũ. Hæc iã quando diſcipulis ſuis referentibus cognouiſſet facta Chriſti Ioannes, duos ex illis miſit ad Ieſum,vt hodiernũ habet & teſtatur euangeliũ in quo Ioannis continetur interrogatio, laus item & cõmendatio, q̃ Ioãni attribuit Chriſtus. 2 Deinde Ioannes tum veritatis, tũ ſaluberrimæ ſuæ doctrinæ cauſa itá captiuus,duos ex ſuis miſit ad Chriſtũ,quærens, Tu es qui vẽturus es? an aliũ expectamus? Et hãc interrogationẽ ſunt ex doctoribus ſanè quidã qui admirentur. Ille enim Chriſtũ in vtero adhuc matris deliteſcens agnouerat, iuxta illud Elizabethæ verbũ,Ecce vt facta eſt vox ſalutatiõis tuę in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Cui reuelauerat ſpiritus ſanctus, ſuper quẽ videris ſpiritũ deſcẽdentẽ & manentem ſuper eũ, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto, Ille etiã Ioãnes Chriſtũ ab eo baptizari volentẽ cũ prohiberet,dicẽs,Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? baptizans tamen eũ, vidit cælos apertos & ſpiritũ ſanctũ deſcendentẽ ſicut columbã: audiuit inſuper vocẽ patris,Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi cõpla cui. Hic etiã de Chriſto dixerat,Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Teſtimoniũ quoque iã dederat ille vidiſſe ſpiritum ſanctum ſuper eum dum baptizaret ipſum. Venientibus etiã ad ſe diſcipulis, & multum cõquerentibus, quod Chriſtus tam multos baptizaret, idẽ reſpõdit. Illum

Hieron. *Mat.9.* *Ioan.3.* *Luc.7.* *Luc.1.* *Ioan.1.* *Mat.3.* *Ioan.1.* *Ioan.3.*

oportet creſcere,me autẽ minui. Illi inquã multis iã mo-
Ioan.1. dis Chriſto teſtimoniũ dederat,eſſe eum qui expectat⁹ tot
fuiſſet retro ſeculis Meſſiã,ſicut & Ioãnes in euangelij ſui
Ioan.5. ſtatim exordio, & apud eundẽ Chriſtus dicit,Ioannẽ teſti
moniũ dediſſe veritati. Cũ itaq; Ioãnes etiã puer,imò ex
ipſo etiã matris vtero Chriſtũ agnouerit eſſe Meſſiã,priuſ
quã dñs miracula facere cœpiſſet,quid eſt quod nunc tan-
dẽ interrogat,vel vt ignarus,vel certè vt dubius? Ad hãc
quæſtionẽ vno velut ore oẽs reſpõdent doctores,q̃m Ioan-
nes nihil dubitarit Chriſtum eſſe Meſſiam, quandoquidẽ
eum Chriſtus ipſe poſt hanc ſtatim interrogationem adeò
cõmendauit, vt etiam plus quàm prophetam diceret, &
angelum ſuum vocaret. Fieri itaque non potuit, vt hæc
interrogatio ex aliqua veniret dubitatione ſuper Chriſto,
cui tamen certum & efficax ille ſemper dedit teſtimo-
nium.ſed aliud eſt,quod hac ſibi interrogatione voluit Io
annes,idque nunc nobis occurrit perſcrutandum.

3 Ex prædictis iam duobus articulis ſequitur, quia
nõ Ioannes,ſed Ioãnis diſcipuli de Chriſto nõnihil ambi
gebant, oẽs hanc interrogationẽ diſcipulis ipſis bono &
cõmodo factã eſſe.Nam cum plus Ioanni tribuebant,q̃ pri
uato cuiuis homini,& tamẽ Ioãnes de vẽturo ſemp loque-
Ioan.5. batur & docebat,Ali⁹ veniet poſt me &c.ſicut die ab hinc
octauo audietis,baptizabat etiam in nomine tantũ vẽturi,
credebant illi quidẽ Ioanni,ſed tamen nõ credebãt Ieſum
eum eſſe quẽ venturũ ſubinde promiſerat Ioannes,ſiquidẽ
in hac erant opinione, vt perſuaſum haberent, Chriſtũ in
maiori apparatu lõgeq; ſplendidiori põpa eſſe venturum:
quod vt olim,ita nunc quoq; Iudæi plerique oẽs mordicus
ſentiunt & tenent.Quicquid itaque eis de Chriſto dixe-
rat Ioannes,nõ adducebantur vt crederent.vnde nõ imme
rito ipſos ad Chriſtum ablegauit,vt qui verbis Ioannis de
Chriſto credere recuſabãt,maximis illis Chriſti crederẽt
operibus,ſicq; diſcipulos ille ſuos placidè & humaniter ad
Chriſtum ꝓuocaret ſequendum, qui iam nimium velut in
verba ei⁹ iurati,ex ſuo pẽdebãt magiſtro.Ideóq; & inter-
rogabant,Tu es qui vẽturus es,an aliũ expectam⁹? Quo ſa-
nè innuere etiam tunc voluit Ioãnes, fore vt alius aliquã-
do expectaretur,quẽ nunc quoq; obſtinata Iudæorum gens
præſtolatur,ſed falſa omni ſua expectatiõe. Antichriſtum

enim pro Meſſia recipiēt, quod iā olim etiā Chriſtus prædixerat, Ego veni in nomīe patris mei, & nō me recepiſtis, veniet alius in nomīe ſuo, hunc recipietis. Et hæc ſanè ſententia eſt Chryſoſtomi, Auguſtini, Theophylacti. Sanct⁹ verò Ambroſius ex ſcripturis etiā probat, non omnē interrogationē ſemper, aut ex ignorantia venire, aut dubitatione, ſed nō raro ex pia & tenerrima charitate in eruditionē aliorum. Sic de Lazaro Chriſtus interrogauit, vbi poſuiſtis eum? nō quod ille ignoraret, vbinam ſepultus foret Lazarus, ſed vt per hoc audientes ad fidem inſtruerentur, quādo iam Lazarum ex ſepulcho viderent reſurgentem. Ad eundē plane modū hic Ioānes per diſcipulos ſuos Chriſtū interrogat, nō vt ipſe vel ignarus vel dubius, ſed vt illi hac ipſa interrogatione occaſionē haberēt veniendi ad Chriſtū, videntéſque miracula eius crederent in illum. Quāuis verum eſt, ſanctum Hieronymum, Gregorium, & Bedam interrogationem hanc eo etiam referre, an Chriſtus in propria ipſe perſona deſcenſurus eſſet in limbum patrum, an ſuo nomine alium illuc redimendi vinctis miſſurus, quem ego nunc in intellectum omitto. *Ioan. 5.* *Auguſt.* *Ambr.* *Ioan. 11.* *Hieron.* *Gregor.*

4 Ad hanc iā nunc interrogationē Chriſti ſequitur reſpōſio, Ite & renunciate Ioanni, quæ vidiſtis & audiſtis. Nouerat ſanè pius ille, & quē nil latet, dn̄s Ioānis animum, vnde etiā nō reſpōdit, Dicite Ioanni, qm̄ ego ſum. idipſum enim ſi reſpōdiſſet, poterat interrogantium perturbare affectum, vt pulchrè hic expendit Chryſo. eos denique nonnihil offendere, vt ait Hieronymus. Non ergo ad verba reſpondebat interrogationis, ſed tantū ſigna ante oculos eis ponit & miracula, quæ illis loquantur & reſpōdeant, vt ſic doctrina ſua magis extra omnē eſſet ſuſpicionē. Quis enim neſciat, teſtimoniū quod ab ipſis datur operibus & factis, lōge eſſe efficacius certiusque eo ꝙ ſolis præſtatur verbis? Chriſt⁹ autē ea hora, qua ad ſe diſcipuli venerant Ioannis, multos (vt teſtatur Lucas) ſanauerat à morbis & ægritudinibus variis, à ſpiritib⁹ immūdis, cæcis plurimis viſum reſtituerat. Ad hæc itaq; opera Chriſt⁹ nuncios illos cōſideranda prouocabat, dicens, Renunciate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vidēt, claudi ambulant, leproſi mundātur, ſurdi audiunt, mortui reſurgūt. Hæc nimirum illa mirabilia admirandi dei opera, & magna ꝑ ſe erant, & efficacia, quæ *Chryſo.* *Hieron.* *Luc. 7.*

probarent hunc eſſe illũ venturũ,nec alium eſſe quẽ expẽ ctarent.Hic enim erat ille deus,& per hũc deus mirabilia opera tanta operabatur:vnde etiã factum eſt, vt Chriſtus miracula digitũ diceret dei. ſiquidẽ vt nos aliquid mõſtra-
Luc.11. *Exod.8.* mus digito,ita miracula deum demonſtrant Quò pertinet illud Chriſti apud Lucã verbũ, Si in digito dei eiicio dæmonia, profectò venit in vos regnũ dei. Ita & malefici apud Pharaonẽ dicebant,Digitus dei eſt hic. Digito igi-
Eſa.35. tur miraculorũ ſuorũ Chriſtus declarat diſcipulis Ioannis ad ſemiſſis.ſe & deum eſſe & Meſſiam illũ in lege promiſ ſum.Meſſiã autẽ tanta operaturũ miracula iã olim prædixerat Eſaias,Tunc aperientur oculi cæcorũ, & aures ſurdorum patebunt.Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum . Vſqueadeò hæc euidens fuit diuinitatis Chriſti comprobatio, eundémque eſſe Meſſiam, eò quod hæc miracula tanta propriæ faceret poteſtate.

5 Enumeratis miraculis magnis,ad extremũ Chriſt' il-
Luc.4. lud quoque adiungit,quod ſuperioribus nihilo eſt inferi', Pauperes euangelizãtur . Quod vulgò ita ferè exponitur,
Matt.5. Pauperibus prædicatur euangeliũ, quod ipſum ſanè inter præcipua Meſſiæ officia Eſaias vaticinatus erat,dicẽs,Spiritus domini ſuper me,eo quod vnxerit me, ad anũnciãdũ manſuetis miſit me . Quẽ prophetæ locũ Chriſtus ipſe in ſynagoga Nazareth & legit, & ad ſe retulit. Poteritq; illud de pauperibus ſpũ intelligi,ſicut apud Matthæum ait, Beati pauperes ſpiritu;qm̃ ipſorũ eſt regnũ cælorum. Vel etiã accipi idẽ poterit de iis,qui diuitiis pauperes ſũt. idq; nõ malè cõtra ipſos diſcipulos Ioãnis, qui cum à magiſtro ſuo edocti eſſent de venturo, putabant eundẽ in magno & ſplẽdido mũdi huius vẽturũ eſſe apparatu.Et hãc itaq; opinionẽ erroneã domin' loco Eſaiæ inducto velut clauo fortiſſimo retruſit, quoniam manſuetis annunciaturus eſſet. Quamobrẽ iſti Chriſtũ nõ ita debebãt vilipẽdere, quãuis in maxima venerit humilitate.hæc enim iam enumerata in propheta Meſſiæ tribuũtur. Video etiã inter doctores quoſdã,qui verba hæc,pauperes euangelizãtur, propriè & in ſua planè forma intelligant, paſſiuè nimirũ & tranſitiuè,nõ acquiſitiuè:quoniã pauperes euãgelizãtur , hoc eſt, euangelicè ſuſcipiuntur. Eiuſque ſententiæ fuit (vt equi-
Theoph. dem ſentio) Theophylactus,dicens,Pauperes qui euange-

lizantur,intellige vel apoſtolos euangelium prædicantes.
pauperes enim erant & piſcatores, & vt priuatim cōtem-
ptibiles. vel auditores euãgelij,de cæleſtibus bonis audiē-
tes. Vbi ſenſus hic foret, quòd Chriſtus hic poteſtatē inſi-
nuaſſet ſpiritualē, in quã pauperculi etiã piſcatores à Chri
ſto ſunt electi. Qui em̄ animũ ſuũ à bonis tēporalibus om-
nibus abdicauerunt,tantũ cæleſtia meditati, euangelizati
ſunt vtrique, & ad euangelium iuxta hanc vocē Petri, Do- *Mat. 19*
mine, reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus te. Et ij nimirum fra
tres erant verè euangelici, nō vt noſtrates oretenus tantũ
Chriſtiani, in ore ſolummodo circũferentes euangeliũ, &
laceris pannis, libris nimirũ, operibus autē ne minimo qui
dē digitulo euangelium attingunt: vt rectè dixerit in Ca-
nonica ſua Iacobus, Nōne deus elegit pauperes in hoc mũ *Iaco. 2.*
do, diuites in fide, & hæredes regni, quòd repromiſit deus
diligentibus ſe? & vt tandē hæc intelligantur, ſat eſt nos
hic diſcere iuxta ſanctũ Hieronymum, nullã inter nobiles, *Hieron.*
& ignobiles, inter diuites & egenos in prædicatione eſſe *ſuper*
debere diſtantiã, nec prædicatoris eſſe, vt blandiatᷣ diuiti- *Matth.*
bus veritatē celans, cũ tamen oĩbus in cōmune dicere de-
beat, quæ & diuinã gloriam & animarũ cōtingunt fœlici-
tatem. Verũ eſt ſanè, qm̄ pauperibus magis q̃ diuitibus euã
gelium annunciatur, eò quod ad illud audiendũ magis ap-
properent, cũ interim diuites elati ſint, ſuoque cōtumaci
faſtu intumeſcant inflati, putantes ſe ſatis ſapere, nulliúſ-
que proinde indigere prædicatione, dum emerè, vendere,
fallere, & hoĩbus ſimplicib⁹ imponere pulchrè norint, ne-
que interim Paulum obſeruant dicentem, Sapientia huius *1. Cor. 13.*
mundi, ſtultitia eſt coram deo. ideoque nō audiunt libēter
prædicatores euangelicos, verũ aſſentatores ſuos, & iſtos
qui teneras aures mordaci radere verò verentur, blandos
adulatores, prædicatores, carnis, quos boni oẽs & eccleſia-
ſtici & ex vulgo odere, eos inquam tenelli tantùm, & qui
nunc maximi habentur, mercatores audiunt & ciues.

3 Subiũgit ad hæc dominus, Et beatus eſt, qui nō
fuerit ſcandalizatus in me. Quibus ille verbis rurſus ſuam
declarat diuinitatem, niſi enim deus eſſet, beati non forēt,
qui in eo non offenderentur. Sanctus Chryſoſtomus tamē
vult Chriſtum iiſce verbis latenter tetigiſſe, & vt Hiero- *Chryſo.*
nymus ait, percuſſiſſe internuncios Ioannis eosq; occultè *Hieron.*

arguendo momordiſſe. Nã cũ illi ſcandalũ propter ipſum paterentur, paſsioné mentis eorũ ita detexit, vt nullus huius rei teſtis eſſe poſſet, ſed conſcientiæ ipſorũ, qui ſibi ipſis cõſcij erant, res tota relicta ſit, quantũ in ipſo ſcandalũ paterẽtur. Nõ tamẽ ineptè intelligi poteſt etiã de generali illo ſcandalo, quòd oẽs paſſuros Chriſtus vna nocte prædixit. Et ſic, iuxta Gregoriũ, illis verbis palã hic morté ſuã cõtumelioſam cõfeſſus eſt, quaſi diceret, Mirabilia quidẽ operor, ſed cõtẽptũ pati nõ recuſo. Multos autẽ in Chriſto ſcandalũ paſſuros etiã Simeon ille pater prædixerat, Ecce hic poſit⁹ eſt in ruinã & reſurrectioné multorũ in Iſraël, & in ſignũ cui cõtradicetur. Et Petrus de Chriſto loquẽs, Vobis, inquit, credentibus honor, nõ credẽtibus autẽ lapis offenſionis, quẽ reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcãdali, iis qui offendũt verbo, nec credunt, in quo & poſiti ſunt. Quapropter quãuis prõptũ, & expeditũ tũc oĩbus fuerit Chriſtum ſequi, tanta miracula operantẽ, eundẽ tamẽ ſuæ hũanitatis imbecillitatẽ, oſtendentẽ exhorruerũt multi, retrocedẽtes & offenſi in illa ſumma Chriſti humilitate, vbi cogitare magis debebãt, quantũ malũ ſit peccatũ, cuius gratia filiũ quoque dei mori oportebat. Expẽdere debebant præterea immẽſam illã charitatẽ dei erga genus humanũ, qui ſuo nõ parcẽs filio vnigenito, eũdẽ tradidit in amariſſimã paſſionẽ & mortẽ crucis, vt ſic miſerrimo cõſuleretur homini, illeq; redimeretur à peccato. Cogitare debebant, non ſine magno myſterio filiũ dei ſeſe in terras humiliter demiſiſſe, carnemq; ſumpſiſſe, vt hominẽ reduceret, & reuocaret ad cælum, cæleſtẽmque illam & æternã fœlicitatẽ. Quàm nobis quoq; cõcedat Chriſt⁹ Ieſus in ſecula bñdict⁹, Amẽ.

Mat. 26 · *Gregor.* · *Luc. 2.* · *1. Pet. 2.* · *Bernar.* · *Ioan. 3.*

HOMILIA II.

PRius quàm textũ aggrediar euangelicum, quia hæc tertia eſt dominica Aduẽtus, vobis ediſſerã, quiſnã in eccleſia hodie recolatur aduentus. Dico itaq; omni Chriſtiano diligẽter hodie eſſe recolendũ, quo eum Chriſtus in morte ſua præcipuè ſit iudicaturus, ſicut in die nouiſſimo omnes in vniuerſum iudicabit: ídque ita eſſe ex ſcripturis, palã facienus. Ad Hebræos cũ Paulus, Omnibus, inquit, hominibus ſtatutũ eſt ſemel mori, poſt hoc autem iudicium. Vnde ſatis patet, iudiciũ om-

Hebr. 9.

uium hominũ morti ſuccedere. Quod & apud Matthæum *Matt.22*
Chriſtus in parabola docuit, vbi eu qui ſine veſte nuptiali
in cõuiuiũ tamen irruperat, iubet in tenebras proiici ex-
teriores. quod ſanè nõ in vniuerſali iudicio, ſed ꝑticulari
factũ agnoſcitur. Sed & Ioannes cũ clamore ſanctorum lo-
quitur ꝓ vindicta ſanguinis ſui, ait, Et datæ ſunt illis ſingu
læ ſtolæ albæ. Atq; hoc quidẽ ante diẽ factum eſt nouiſsi- *Apoc. 6*
mũ, cum eos agnoſceret deus vita dignos æterna, quapro-
pter ꝓpriè Chriſtus dixit, Pater omne iudiciũ dedit filio. *Ioan.5.*
Vbi particulã hanc, omne, nota diligẽtius: quia ſic nõ vnũ
tantũ extremũ illud. ſed omne iudiciũ dedit filio. Quo fa
cit vulgare illud dictũ, Qualẽ te, dum vocat, inuenit deus,
talẽ & iudicabit. Quæ ſane ſancti etiã Cypriani martyris *Cyprian.*
ſententia eſt, cũ ait, Nõ te vocat dñs per mortẽ ex hoc ſecu-
lo? quare & pariter nõ iudicaret te exeũtẽ ex hac vita? Sed
& ſanctus Hieronymus ſuper Ioelẽ dicit, Quod in die iudi *Hieron.*
cij futurũ eſt omnib⁹, hoc in ſingulis ĩ die mortis impleri.
Nũ verò Chriſtus corpore ſuo in cruce pendens appareat
morientibus, quod voluit Innocentius, nõdũ in ſcripturis *Innocen.*
memini me inueniſſe. vnde nec reiicio, nec vt certũ acci-
pio. ſatis eſt Chriſtũ oẽs homines mortis tẽpore, vel cælo
adiudicare, vel inferis, vel purgatorio. Verũ eſt enĩ quod
apertè dixit Chriſt⁹ apud Lucã, ſe venire ad cuiuſlibet ho
minis mortẽ. Beati ſerui illi, quos cũ venerit dominus, in-
uenerit vigilãtes. Et vos eſtote parati, quia qua hora nõ pu *Luc.12.*
tatis, fili⁹ hominis veniet. Et hoc cõmuni fit curſu legis di
uinæ, neq; multũ refragor, Chriſtũ poſſe nonnunquam ex
cauſa differre iudiciũ, ſicut de morte ſancti Hieronymi in
quadã ad Auguſtinũ epiſtola refert Cyrillus, vbi talis exo- *Cyrillus.*
riebatur hæreſis, animas ſanctorũ non eſſet beatas, nec in
cæloante diẽ iudicij nouiſsimi, (ſicut nunc quoq; hæreſim
iſtã ſatis ſopitam, ex ipſis vſq; cineribus excitare rurſus nõ *Hiſtoria*
verẽtur) nec aliquod eſſe purgatoriũ. Ibi ſanè ſanctus Hie- *de purg.*
ronymus ſuo diſcipulo apparuit Euſebio, eidemq; cõmiſit
corpora mortuorũ tria ponere in Bethleem iuxta ſuum ſe
pulchrũ, & ibi cilicium, quo vſus dum viueret, erat ſanctus
Hieronymus, in tota cõcilij congregatione ponere ſuper
illa vt ſic reuiuiſcerent, & quod verũ eſſet, ipſiq; adeò de-
mortui vidiſſent & experti eſſent, edicerent, vnde tãdem
hæreſis iſta refelleretur. Quod & factũ eſt. cum enim reui

xiſſent, Cyrillus eos coram populo vniuerſo interrogauit, quomodo ſe res cũ animabus haberet mortuorum. Vbi ſtatim ex illis vnus, reſpondit. Anima mea cum primùm à corpore eſt ſeparata, in momẽto præſentata eſt deo iudici, vbi peccata mea omnia, quæ vnquã p omnẽ vitam cõmiſi, ſunt manifeſtata. ibi ſtatim immẽſa aſtitit dæmonũ nos accuſãtium turba, declarantiũ etiam tempora, loca & ſpecies peccatorũ, vt iam negare non poteramus, agnoſcentes iuſtiſſimum illũ iudicẽ, quem nihil latet. Cumq́; iam proferenda eſſet ſententia, interuenit ſctũs Hieronymus, petens vt ſententia iudicij paulũ prorogaretur. quod cũ factum eſſet, tres illi cũ pœnitentiã egiſſent diebus viginti, tandẽ cum Euſebio rurſus mortui ſunt, ſicut ei in principio ſctũs Hieronymus reuelauerat. Prolixior quidem hæc eſt hiſtoria, ſed eã in pauca contraxi. & licet non ſoleam multas extra bibliã recenſere hiſtorias, tamen cũ tanti patres ſanctiſsimiq́; viri aliquid factum eſſe deſignant immeritò credendũ eſt illis. Deoq́; tamen omnis danda gloria, cujus nondũ abbre-

Eſa. 59. uiata eſt manus Quod ſi autẽ ſolidã certamq. ethnicis mũdaniſq́; hiſtoriographis fidẽ damus, vt Liuio, Saluſtio, Iuſtino, Quinto Curtio, &c. qua tandem fronte, quáve impudẽtia ſanctis patribus credere recuſabim⁹, hiſtoriã quæ ad fidem noſtrã pertinet, ſcribentibus? Nec eſt quod ſuſpiceris Cyrillum rem tantam, niſi ita eſſet planè, Auguſtino ſcribere voluiſſe. Neq; verò multũ abſimile eſt, quòd in origi-

Ex hiſtoria Carthuſien. ne legitur Carthuſienſiũ, quod Pariſiis magnus quidã doctor dum ad ſepulturã ferebatur mortuus, clamauit, Accuſatus ſum corã iuſto dei iudicio. Ibiq́; cùm eſſet conſultatum, pheretrũ cum cadauere relictum in diem eſt poſterũ, quo rurſus clamauit, Iuſto dei ſum iudicat⁹ iudicio. Tertiò tandẽ die inclamauit iterum, Iuſto dei iudicio ſum cõdemnat⁹. Vbi iudicio nõ ſtatim homini illi aduenit mortuo, ex cauſa, quoniã per hoc factum de⁹ ſanctum inſtituere volebat Carthuſianorum ordinẽ. Omnis itaque homo hodie diligenter recolat diem obitus ſui, eoq́; quam duram ſubiturus ſit prouinciã, cũ hac ipſa hora anima ſuã à proprio angelo i faciẽ adduceretur iuſtiſsimi iudicis Ieſu Chriſti, vt ibi pro meritis ſuis condigna recipiat. Ecce enĩ ex vniuerſo hoc mundo nec bona, nec honores, nec amici, nec liberi hominem ad tribunal illud comitabuntur, ſed tantũ eius

opera. Et quocunq; ceciderit lignum, ibi iacebit, ſiue ad au ſtrum, ſiue ad aquilonē, inquit Sapiens. Qui porrò in hoc iudicio ſanctus Michael ſit factur', in illius dicā feſtiuitate. Deus & dominus noſter gratiā nobis ſuam concedat, vt angel' noſter in hora mortis noſtræ, nos cū gaudio offerat iudicio illi diuino, vnde gaudia tandē ſanctorum acquiramus æterna, Amen. Nunc denique ad textum veniamus euāgelij, vbi inquit Matthæ', Abeuntibus illis, internunciis nimirum Ioannis, cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioāne. Eiuſq; ſermonis rationem geminam reperio. Alteram, quoniā Chriſtus Ioannem cœpit laudare poſt abitum ſuorum tandē diſcipulorum, ne in ſuſpicionem populi veniret, & ab eodē pro aſſentatore haberetur, quaſi qui in gratiā diſcipulorum Ioannis, magiſtrum eorum voluiſſet laudare Ioannē. illis itaque iam ab eo digreſsis, Ioannem demum laudare cœpit: vnde nos quoq; docemur eos qui laude digni ſunt laudare, ſicut pręter hoc Chriſti exēplum, Sapientis quoq; monemur conſilio, dicentis, Laudemus viros glorioſos, ſapientiam ipſorum narrent populi, & laudem eorū nunciet eccleſia, &c. Sed & totum illud caput eo vergit, vt viros honeſtos honore & laude afficiamus, vt iā merito Chriſtus Ioannem veluti vinū quoddam honeſtatis exemplum laudare voluerit. Alterā verò cauſam Chryſoſtomus inſinuat. Quod enim ad legatos attinebat Ioannis, illi iam vel ex ſolis Chriſti miraculis certi erant, Chriſtū eſſe Meſsiam illum qui venturus erat: plebs autē ignara quo animo quóve conſilio Ioānes Chriſtum per diſcipulos interrogaſſet, cogitare poterat, Ioannem de Chriſto dubitaſſe, inſtabilē item fuiſſe, nec in priori perſeueraſſe teſtimonio, quod toties Chriſto dederat: hanc nimirum ſuſpicionem vt Chriſtus ex corde populi euelleret, cœpit Ioannē laudare ſicut iam explicabimus. Neq; enim ſibi ſed diſcipulis ſuis Ioannes interrogauerat, inquit Hieronymus. Et hac ipſa laude Ioānis, declarat Chriſtus ſe Ioānem non intellexiſſe, cùm de ſcandalo loqueretur, beatum prædicās, qui non foret ſcandalizatus in ſe. quæ ſanè ſententia eſt Hilarij, vt ſic Chriſtus vtrorunque corda vno inſpexerit intuitu, diſcipulorum Ioannis, qui ſe non illum credebāt venturum: & populi, qui ex interrogatione Ioannem inſimulare poterat dubitationis.

Eccle. 11. *Mat. 11.* *Eccl. 44* *Chryſo.* *Hieron.* *Hilarius.* *Mat. 11.*

3 Quod verò ad Ioannis laudem pertinet: Chriſtus eũ laudaturus, à perſona ſtatim orditur audientium, quod
Prima laus Ioãnis. nimirũ eſt ſcopum tãgere, & ait, Quid exiſtis in deſertum videre? harundinẽ vento agitatam? Obſeruãdum eſt quod hic Chriſt⁹ Ioãnẽ ex quatuor rebus cõmendat, quod quidem hodiernũ habeat euangelium nã quinta laus alibi cõ tinetur. Principio à conſtãtia, quod vir eſſet conſtans, quo min⁹ ſuſpicere populus poſſet Ioãnẽ in Chriſto dubitaſſe, cui tã certũ iam antea dediſſet teſtimonium. Certè enim ſi inſtabilis fuiſſet, nec ipſe ſibi cõſtitiſſet, ſed magis inſtar harundinis vẽto agitatæ, huc illuc impulſus fuiſſet, nõ ſane tantus eum populus in deſertum vſque ſequutus ſemper
Chryſo. fuiſſet. omnibus itaq; ſecundũ Chryſoſtomũ modis voluit Chriſtus, ne plebs Ioãnẽ alicuius inſimularet leuitatis, cũ
Mar. 6. propter veritatem & iuſtitiam capite tãdem ſit plexus. Et
3 Re. 14 harundinẽ quidem deſignare inſtabilitatẽ, vel ex ipſa Rẽ gum docemur hiſtoria, cum Abias diceret ad vxorẽ Ieroboam. Percutiet domin⁹ deus Iſraël domum Ieroboã, ſicut moueri ſolet harũdo in aqua. Volebat itaque Chriſtus Ioannem harundinẽ non eſſe, nec incõſtantem, quod ipſi ex diſcipulorũ poterant interrogatione colligere: vnde hanc quæſtionẽ Chriſti pro negatione accipi decet, quaſi diceret, Non, Ioannes harundo non eſt.

2. laus. 2 Ab auſteritate deinde vitæ duriſsima Ioãnẽ Chriſt⁹ collaudat, dicẽs, Sed qd exiſtis videre? hominẽ mollib⁹ veſtitũ? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regũ ſunt.
Hieron. Hoc eo dixit Chriſtus, inqt Hieronymus, quod poterãt Ioãnẽ ambitionis gratia è priori teſtimonio cadere in dubi-
Chryſo. tationẽ. Id vt reiiceret Chriſt⁹, iterũ cũ negatione interrogat, ſicut de harũdine. Vir huiuſmodi qui honores appetit & voluptatibus inhiat, nõ deſerta ſectatur, ſed magis opus habet vt bene veſtitus nitidas ſequatur aulas. Atqui Ioannes hoc nõ fecit. neq; eñ vos eũ in aulis, ſed deſerto quæſiuiſtis. vnde & hac de cauſa non potuit ille à priori defice-
Mat. 3. re teſtimonio. De veſtitu autẽ Ioãnis Matthæus clarè teſtatur eum habuiſſe veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceã circa lumbos ſuos: eſcã quoque illi fuiſſe locuſtas & mel ſylueſtre. Qui ſanè veſtitus tanto fuit homine digniſsimus, de quo ſic locutus fuerat ãgelus dñi, Præi-
Luc. 1. bit ante illum (Chriſtum nẽpe) in ſpiritu & virtute Eliæ,

ad præparandam domino plebem perfectam. Nanque & de
Elia legimus in libris Regũ, interrogaſſe regem Ochoziã, *4. Reg. 1*
cuius figuræ & habitus eſt vir ille, qui occurrit vobis, & lo-
cutus eſt verba hęc? At illi dixerunt, Vir piloſus, & zona pel
licea accinctus redibus. Qui ait, Elias Thesbites eſt. Meritò
itaq; Chriſtũ præceſsit Ioãnes vt in ſpiritu, ita & in veſtitu
Eliæ. S. Gregorius in homilia hodierna docet, neminé exi- *Gregor.*
ſtimare debere in luxu atque ſtudio precioſarum veſtiũ pec
catum deeſſe: quia ſi hoc culpa nõ eſſet, nullo modo Ioanné
dominus de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Si hoc culpa
non eſſet, nequaquã Petrus apoſtolus per epiſtolam fœmi- *1. Pet 5.*
nas à precioſarum veſtiũ appetitu compeſceret, dicés, Non
in veſte precioſa. Cuiuſmodi nimirũ habitu veſtiebatur di- *Luc. 16.*
ues iſte, qué quotidie purpura indutum fuiſſe & byſſo, Euã-
gelica teſtatur hiſtoria. Quando auté ſplendor ille veſtium
peccato tribuatur & imputetur, quando non, & amplior eſt *Lib. 4. de*
pertractatio, & hoc quoq; parum pertinet. Quãuis in hac re *doctrina*
quoque & ſimilibus, notabilis eſt regula quam dat Auguſti- *Chriſtia-*
nus, In omnibus inquiens, talibus nõ vſus rerum, ſed libido *na.*
mentis in culpa eſt. Hieronymus quoque hic oſtendit, docet
rigidam vitam & auſteram, prædicatoré vitare debere aulas
regum, & mollia hominum palitia declinare.

3 Qum iam ſatis hiſce duabus quæſtionibus Ioannem *3. Laus,*
excuſaſſet Chriſtus, quia nõ decidiſſet à veritate, quũ & con
ſtãtiſsimus, & vitę quoq; eſſet aſperrimæ, nũc ex duobus ad-
huc eum cõmendat, vt eo minus cogitare poſſet populus Io
anné de Chriſto dubitaſſe. Ioannis enĩ intellectũ plus quã
prophetarum omniũ prædicat fuiſſe illuminatũ: & ait, Sed
quid exiſtis videre? prophetã? Etiã dico vobis & plus quam
prophetam. In hoc nanque prophetis omnibus fuit Ioãnes
excellentior: quod digito etiã oſtédit præſentem, quem illi *Hieron.*
prædixerunt eſſe venturũ, inquit Hierony. dicebat etenim, *Ioan. 1.*
Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Et prophetę quidé
miniſterium eſt ventura prædicere, nõ etiam demonſtrare,
quod Ioãnes fecerat, vt Gregorius ait. Præterea vltra omne *Grego.*
munus propheticum, Ioannes miniſterium quoque habuit
Meſsiam baptizandi. Quanuis Chriſoſtomus arbitratur Io- *Chryſo.*
annem eo etiam fuiſſe prophetis maiorem, quo Chriſto fuit
propinquior, ſicut qui regi aſtant, eumque ſequuntur proxi
mi, nobiliſsimi iudicantur. Et tamen quomodo Ioannes &

propheta ſit,& plus quam propheta,& etiam non propheta,dicemus quarta dominica Aduentus.

4 Angelum nunc quoque vocat Ioannē Chriſtus oſtendens officium illius ſcriptis etiam propheticis, Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto angelum meū ante faciem tuam. Angelus quidem appellatur Ioannes,non natura,ſed dignitate officii,inquit Hierony. ἄγγελος enim idē quod nuncius eſt,quem deus ipſe miſit ante faciē Chriſti præparare vias eius. Et hunc ſanè deus miſit ante Chriſtum in annūnciatione,quū ſex ſeptimanis ante ſit annūciatus Zachariæ,quam Chriſtus Mariæ. Miſſus deinde ante Chriſtū eſt & in natiuitate,quia Ioānes æſtate Chriſtus demū hyeme natus eſt. Miſſus etiam in morte ante Chriſtū eſt ad limbū patrum. Chriſto enim magna miraculo operante. Herodes dixit pueris ſuis, Hic eſt Ioannes Baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis. Quod quum audiſſet Ieſus, ſeceſſit in locū deſertū ſeorſum. Quibus porrò modis Chriſto Ioānes præparauerit viam, luce clarius teſtatur Euāgelia. In præcipuis enim quatuor viam ei parauit. Et primùm quidē teſtimonio ſuo quod illi exhibuit,vel Chriſto apud Ioannē idipſum confitente, quoniam de ſe teſtimonium dederit,ſed & Euangeliſta Ioannes ait eum à deo miſſum, vt daret teſtimoniū &c.

Luca.1. *Mat.14.* *Ioan.1.* *3.5.*

2 In baptiſmo. hic enim eſt qui primus baptizare cœpit. hominéſque baptizare paulatim in conſuetudinem adduxit, vt ne deinceps baptiſmū Chriſti reſpuerent, ſicut & doctores omnes conſentiunt,& ipſa Ioannis verba hinc non diſſentiunt, apud Matthæū ſic inquientis, Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt,ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni.

Mat.3.

3 In prædicatione pœnitentiæ: ſicut enim prædicare cœpit Ioannes, pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cælorum: ita & Chriſtus cùm audiſſet Ioannē vinctum, venit in Capharnaum,& ibi cœpit prædicare, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.

Mat.3. *Mat.4.*

4 In cōfeſſione quoque viam Chriſto præparauit Ioannes. Erat enim vt Marcus refert, in deſerto baptizans & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio,& Hieroſolymitæ vniuerſi. & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, cōfitentes peccata ſuà. Et quāuis plures paratæ viæ

Marc.1.

mo di poſſent induci, iis tamn quatuor nunc contenti ſumus. Ex prioribus tamen & iis quoque quas nũc indicauimus rationibus, & præcurſor domini dicitur, & ſtellæ confertur matutinæ, quæ ſolem iamiam oriturũ præcurrit, eodem enim modo & Ioannes ante ſolem illum ortus eſt iuſti tiæ. Deus optimus maximus gratiam, virtutem & fortitudinem nobis concedat, vt & ipſi viam hanc ingredi queamus, quam ſanctus Ioannes præparauit: tandémque decurſo huius viæ & vitæ ſpatio, introire mereamur gaudia ſalutis æternæ, Amen.

DOMINICA QVARTA
ADVENTVS, EVANGELIVM.
IOANNIS I.

N illo tempore, Miſerunt Iudæi ab Hie=
roſolymis ſacerdotes & leuitas ad Ioã=
I *nem, vt interrogarent eum, Tu quis es?*
Et confeſſus es, & non negauit. Et cõ=
feſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Et
interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? Et di=
xit, Non ſum. Propheta es tu? Et reſpondit, Non. Di=
xerunt ergo ei, Quis es, vt reſponſum demus his qui
miſerunt nos? Quid dicis de teipſo? Ait, Ego vox cla= Eſa.40.
mantis in deſerto, dirigite viam domini, ſicut dixit E= Mat.3. Mar.1.
ſaias propheta. Et qui miſſi fuerant, erant ex phariſæ= Luca.3.
is. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid er= Mat.3.
go baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Marc.3.
propheta? Reſpondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo Luca.3.
in aqua, medius autem veſtrum ſtetit quem vos neſci= Act.1.
tis. Ipſe eſt qui pòſt me venturus eſt, qui antè me factus 19.
eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluan eius corrigiam
calceamenti. Hæc in Bethania facta ſunt trans Iorda=
nem, vbi erat Ioannes baptizans.

HOMILIA I.

PRincipio ſtatim euãgelij huius meditetur & recogitet apud ſe quilibet Chriſtianus, quã cômode ſpiritus ſanctus, prouidus nimirũ ille eccleſię ſanctæ gubernator & rector, euangeliũ illud huic accômodauerit dominicæ. Dic enim ab hinc octauo eccleſię nobis velut ob oculos propoſuit, quã & laudarit & maximi fecerit Chriſtus Ioannẽ, quod adeo eſſet conſtans, tamque aſperam vitam viueret, & plus quam propheta eſſet, imò & angelus domini, ex teſtimonio Malachiæ. At hoc iã hodierno euãgelio adhuc tamen nobis Ioannem proponit, quomodo ille ſemet humiliauit, dicẽs ſe nec Chriſtũ eſſe, nec prophetam, ſed tantùm baptizare in aqua, tantúmq; vocem eſſe Meſsiæ, dúmque dominũ magnificat, indignum ſe reputat qui corrigiam ſolueret calceamẽti. & ſic ſua illa humilitate præceptum impleuit Sapientis, Quanto magnus es, humilia te in

Eccle.3. omnibus, & corã deo inuenies gratiam, quoniã magna potentia dei ſolius, & ab humilibus honoratur. Quod ipſum quoque Sapientis præceptũ nos ponderare, auribúsque & animo ſedulo concipere debemus, & noſmet ſubmittere & humiliare, ſicut ſanctus Ioannes humilime ſe ſubiiciebat coram domino Ieſu Chriſto. Sed nos iam textũ aggrediamur, euangelicũ, illúmq; auxilio diuino interpretemur. cõtinet enim ille principio legationẽ Iudæorum ad Ioannẽ, deinde interrogationem eorũ ſibi commiſſam, mox abnegationem Ioannis, poſtremo confeſsionem miniſterij ſui.

1 Quod ad primum attinet, euangelium ſic habet. Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis &c. Hic nos primùm ediſſeramus, cur tandem Iudæi ad Ioannem miſerint. Eſtque hæc ferè communis ratio, quoniam Hieroſolymis, vbi tunc ſtudium florebat & doctrina legis ac prophetarũ, fama vulgò iam increbuerat, Meſsiam ſtatim venturum, aut etiã iam veniſſe. iam tum enim ſignũ à patriarcha Iacob datum illis impletum erat, quoniã ablato ab eis omni ſceptro regali domino ſubiecti erant externo, magiſtratus habebãt ſibi à Romano delegatos. Pilatum, Herodem, Philippum &c. Neque

Gen.49. id tantum, poterant etiam colligere ex propheta Daniele hebdomadas illas vel ad ipſum iam finem decurriſſe, vel certè prope illũ conſiſtere. Ita enim Daniel prædixerat, Se-

Dan 9. ptuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populũ tuum

& ſuper vrbem ſanctã tuam, vt cõſummetur præuaricatio, & finẽ accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & addatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & ꝓphetia, & vngatur ſanctus ſctõrũ. Nunc ſciebãt ſanè, ſe tot hic annos intelligere debere, quot dies hic cõtinerẽtur, ex illa Ezechielis ꝓphetia, Diẽ pro anno, diẽ inquã pro anno dedi tibi. Cũq; iã adeſſe & penè ad euẽtum feſtinare videbãtur tẽpora, circũſpiciebant, ſi quo loco Meſsias ſe exhiberet. Quod dum faciebãt, ecce videbant admirandã & ſtupendã illã ſancti Ioannis Baptiſtę natiuitatẽ, quam Lucas cõmemorat, aſperitatẽ vitæ ſuæ intuebãtur, morũ cogitabant ſanctimoniã, grauitatẽ admirabantur prædicationis, quotidianũ immẽſæ plebis meditabãtur cõcurſum. neq; illud myſterio carere credebãt, quod iam inciperet baptizare. Quæ omnia occaſionẽ illis offerebant, vt optimo affectu ſecundum Origenẽ ad illum legationẽ mitterẽt, intellecturi ſic ex illo, eſſétne Meſsias ipſe ver⁹. Quãuis Chryſoſtomus ei⁹ eſt ſententiæ, vt putet Iudęos nullo animo bono miſiſſe ad Ioannẽ, ſed tantũ ex liuore & maleuolentia, qui vel ſic tandem blanditiis apud eũ efficerẽt, vt ille Chriſtum ſe eſſe profiteretur. ſiquidẽ libentius illum agnouiſſent ſuſcepiſſentq; Meſsiã, quã ipſum Chriſtũ. Id ille ſuo more, vt oĩa verbis exornat elegãtiſsimis. vnde meritò etiã aurei oris ſuſcepit appellationẽ, hoc eñ eſt quod Græcè ditur χρυσίον σόμα. Verũ & literæ & oĩbus euãgelij huius circũſtãtiis ſentẽtia Origenis uõ paulò eſt cõueniẽtior. vnde hac via oẽs cõmuniter ingrediũtur doctores, dicẽtes, Iudęos animo & affectu bono legationẽ ſuã ad Ioannẽ miſiſſe, quod ex quatuor etiã argumẽtis articulo proximo enarrãdis colligi poteſt. *Ezech. 4* *Luc. 1.* *Origen.* *Chryſo.*

2 Textus ipſe quoq; extendẽdus hic eſt, quam magnifica & planè honeſtiſsima ad Ioãnem miſſa ſit legatio, quẽ ſanè honorem nunquã Iudæi detulere Chriſto, licet Ioannes diſcipulos ſuos ad ipſum miſerit, ſicut dñica audiſtis proxima. Et tamẽ quod Ioannẽ honorare voluerint Iudæi, ex 4. illis apertiſsimè licebit coniĳcere. Eorum qui mittebant magnificẽtia. Iudæi enim qui ſuperiores erant, miſere Iudęos ex ſumma illa & principe ciuitate Hieruſalem, quæ & metropolis vniuerſæ erat Iudææ, in qua ſapientiſsimi doctiſsimi, potentiſsimiq; tunc degebãt Iudæi, vbi & templum erat & cultus ille dñi. Ex illa tam inclyta nobi-

liſsimáq; vrbe à viris dominíſque grauiſsimis legatio ecce
Chryſo. mittitur ad Ioanné,non abiecta & vilis,inquit Chryſoſto.
Mat.22. ſicut ad Chriſtū Herodianos miſerunt Iudæi, ſed ſacerdotes & leuitæ,&(vt ſequitur in euãgelio)ij quoq; ex phariſæis erant,quæ honeſtiſsima tũc inter Iudæos erat ſecta,ſicut adiuuante deo dñica viceſima tertia poſt Pentecoſtē declaraturi ſum᷒.Vlterius quoq; non magnitudinē tantùm cõſiderare debemus legãtium,legatorũ,& vrbis,vnde hæc fiebat legatio,ſed rei quoq; & negocij quod agebatur.hoc enim illis incumbebat munus,vt inquirerēt,Meſsias ne ille eſſet.Honeſtiſsimè itaq; tota hęc legatio & inſtituta eſt & abſoluta,quod quidē Chryſoſtomus,Theophylactus,aliiq; cõmemorant.Præter hæc oĩa notatu digniſsimum eſt,quã
Ioannes his grauiter tentatus. hic grauiter tẽtatus ſit Ioannes.Sicut enim ſemetipſum tẽtauit diabolus,vt ſimilis eſſet altiſsimo:Ego inquiẽs,in cælum conſcẽdam, ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum,aſcendam ſup altitudinem nubium,& ſimilis ero altiſsimo:
Eſa.14. ſic per ſerpẽtem tentata eſt Eua,vt ſemet quoq; cõpararet
Gene.3. deo.ita enim ſerpens ait,Deus ſcit quod in quocunque die comederitis ex eo,aperiẽtur oculi veſtri,& eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malũ.Sicut ergo in cælo Lucifer,Eua in paradiſo,ita hic Ioannes tentatur in deſerto,vt ſimilē ſe fa
Gregor. ceret deo,vt ſe Chriſtũ eſſe ꝓfiteretur, ſicut hic Gregori᷒ inqt.Ex hui᷒ nobis lectionis verbo fratres chariſsimi,Ioannis humilitas cõmẽdatur.Qui cùm tantæ virtutis eſſet, vt Chriſt᷒ credi poſſet,elegit ſolidè ſubſiſtere in ſe,ne humana opinione raperetur inaniter ſup ſe. Sed cũ non vult appetere nomẽ Chriſti fact᷒ eſt mẽbrum Chriſti,&c.Grauis itaq; & magna hęc fuit etiã ad blaſphemiã affectio,vſque adeò vt maius pc̃m facere nõ potuiſſet aliquis in vniuerſo mundo homo quã hic Ioannes, ſi poſt tanta gratiarũ ſibi collata dona,deum tamen blaſphemaſſet, ſeq; Meſsiã profeſſus eſſet. Et hic tria mihi diligẽter expẽde , cõſtantiã Ioannis qui à veritate abduci ſe paſſus non eſt,ſicut eũ Chriſtus euangelio dominicæ proximæ commendauit.

2 Quam non immeritò ſanctus Ioannes in ſupremũ angelorum ipſius adeò Luciferi locum ſit euectus.Cùm enim in ſumma tentatione fortiter ſubſtiterit Ioannes, in qua Lucifer & ſuccubuit,& non ſine magna ruina concidit,merito ei Luciferi traditus eſt locus.

3 Quomodo oẽs quotquot Meſſiæ ſibi nomen &
officiũ arrogarunt,corruerũt turpiſſimè. Cũ etenim per v-
niuerſam ia diuulgatũ eſſet Iudæã,tẽpus inſtare,quò veni-
ret Meſſias,nõnulli Meſſiæ ſibi nomen temerè vſurparunt,
teſtante etiã Ioſepho,ſicut Theodas & Iudas Galilæus. Cu *Ioſephus*
ius hiſtoriæ nõ deeſt nobis teſtimoniũ ſcripturæ biblicæ, *Act.* 5.
qđ quidẽ in Actis poſtolorũ verbis docemur Gamalielis.

4 Porrò iã textus narrat interrogaſſe illos,Quis *Ioan.* 1.
es tu?vbi ſanè nec ſubſtantiã eius,nec genus quæſiuiſſe cre
dẽdi ſunt,cùm norant vtique filiũ eum eſſe Zachariæ & E-
lizabeth.Sed quia ab infantia & tantũ nõ ab ipſis iam inde
cuius iu deſerto cõuerſatus & enutritus erat,iamq; impro-
uiſo egreſſus,prædicare,incipiens quoq; & baptizare,cõfu
gientibus vndique ex omni regione populis . quidã veluti
ſtupor mũdi efficiebatur,nõ temerè officiũ illius inqrũt &
dignitatẽ.Et cùm quærere vellent,eſſet ne Chriſtus,nole-
bant tamen id apertè proferri.Idque adeò verũ eſſe , & illã
eorum fuiſſe ſententiã,vel ex eo liquet quòd Ioãnes reſpõ
dit,Nõ ſum ego Chriſtus.Reſpõdit hic ſanè Ioannes non *Origen.*
interrogationi eorũ,quia ſic vltimo demum quis eſſet,elo-
cutus eſt,ſed affectui.Vnde & Euangeliũ,Cõfeſſus,inquit,
eſt,& nõ negauit.Et cõfeſſus eſt, quia nõ ſum ego Chriſtꝰ.
Vbi tu Euangeliſtæ verbã excute nõ ſine põdere. Ecce eñ
tibi rem mirandã Ioannes ait,Nõ ſum ego Chriſtus.Euan-
geliſta dicit eum nõ negaſſe . Nũquid enim nõ & nos vul-
gò ſic loquimur,vt ſi aliquis quẽpiã ſe nõ eſſe dicit, eũ ne-
gare dicamus? Quid igitur hic Euangeliſta loquitur? Ope
repræcium eſt nõ literã mortuã , ſed ſucculentũ illum ſpi-
ritum cõſiderare,quod & Gregorius facit. Confeſſus enim
eſt,veritatem puta,quandoquidẽ Chriſtus non erat,& non
negauit , ſcilicet Chriſtum , maximè cum id futurum erat
Chriſtum negare ſemet profiteri Chriſtum:ille eñ veritas
eſt. Et ita hic euangeliſta rem vnã trifariam exprimit, vo-
lens eò quoque excellentẽ declarare Ioannis conſtantiam,
qui vſque adeò à ſe illum reiecit honorẽ , quòd eum Iudæi
Meſſiam eſſe crederẽt. Vbi notandũ tibi noris prædicato-
rem poſſe,tum verbum, tum ſentẽtiam repetere, neque id
vel temerè vel in moleſtiam fieri , ſed ex certa potiꝰ cauſa,
vt qui audiunt,melius cupiant,magiſq; afficiantur:nõnun
quam etiam in ſignificationẽ,cuiuſmodi eſt illud Eſaię,Sã-

Eſaiæ 6. ctus,ſanctus,ſanctus,quò propheta trinitatẽ deſignare voluit perſonarũ. Itaque & hic illa euãgeliſtæ repetitio in ſignẽ ſignificat Ioãnis cõſtantiã. 5 Ioannes vbi Chriſtũ eſſe ſe negauerat,porrò iã à legatis quæritur,num Elias eſſet.plurimũ enim illi Ioanni tribuebant, ex cauſis iã antè cõmemoratis. Cur aũt Elias ne eſſet,interrogarint,ex Mat

Mat.18. thæo liquet,vbi apoſtolis ad dominũ dicẽtibus,Quid ſcribæ dicunt quòd Eliã oporteat primũ venire,ille reſpõdit,

Malac.4 Elias quidẽ vẽturus eſt & reſtituet oĩa. Hoc autẽ ex Mala-

Auguſti chia didicerant Iudæi,in perſona domini dicente,Ecce ego mittã vobis Eliam prophetã, antequã veniat dies dñi magnus & horribilis. Sed hic iã iuxta Auguſtini & Gre-

Mat.17. gorij ſententiã quæſtio exoritur, quomodo Ioãnes Eliã ſe eſſe negarit,cũ tamen Chriſtus eundẽ eſſe Eliã conſtanter, aſſeruerit. loco enim paulò antè memorato de Ioanne ſic, inquit,Elias iã venit,& nõ cognouerunt eum, ſed fecerũt in eo quæcũque voluerunt. Tunc intellexerunt diſcipuli, quia de Ioanne Baptiſta dixiſſet eis.Et alibi quoque de Io

Mat. 11. anne loquitur,Si,inquit,vultis recipere, ipſe eſt Elias qui vẽturus eſt.Quantũ autẽ diſtant,Elias eſt, & Elias nõ eſt?

Luc.1. Verũ hæc iam quæſtio verbis angeli facilè ſoluitur, qui dixit,Ipſe præibit Meſſiæ in ſpiritu & virtute Eliæ.Spiritu itaq; Elias erat:perſona,quõ interrogabant Iudæi.Elias nõ erat.Profectò eni ſicut Elias præcurſor erit Chriſti iudicis antè diẽ nouiſſimũ,ita Ioannes præcurſor Chriſti fuit redẽptoris prius q̃ iudicaretur. Et hoc eſt quòd fefellit latuitq; Iudæos. Qui bene ex propheta obſeruauerant illud,quia Meſſias ante ſe Eliam miſſurus erat,ſed in hoc aberrarunt,quod nõ altius paulò, niſi de vno cogitabãt aduentu.vnde factum eſt,vt Eliam putarint in propria perſona venturum eſſe antè Meſſiam.Eſſe autẽ geminũ Chriſti aduentum,cũ nos duabus ſuperioribus dominici aduentus

Malac.3 cõprobauimus,tũ verò Malachias penitus modo introſpectus apertiſſimè demõſtrat.ille eni capite tertio de aduẽtũ Chriſti in tẽplo loquitur.hocq; in ſua factũ eſt incarnatione, cũ ait, Ego mittã angelum meum ante faciẽ tuam,

Malac.4 &c. Deinde in quarto capite de aduẽtu agit in iudicium ibique aduentus Eliæ facit mentionẽ. Verũ eſt ergo Ioãnẽ & ſpiritu & officio fuiſſe Eliam:perſona verò Eliã non fuiſſe,ſicut quos iam ſupra citaui doctores,ad longũ expli-

cant, & ipſe quoq; vult Auguſtinus, quòd quẽadmodũ Ioã-
nes in ſpiritu Elias dicitur, ita cũ rurſus Elias venturus eſt
Antichriſti tẽpore, eius quoq; pſona in ſpiritu dici poſſit.
Nec multũ diſſimilẽ quæſtionẽ etiã Chryſoſt. diſſoluit *Chryſo.*
ſuper eo quòd Ioãnes a Chriſto propheta appellatus, ſe-
met tamẽ prophetã abnegat. Certè eñ Chriſtus ait, Quid *Matt 11.*
exiſtis in deſertũ videre? prophetã? etiã dico vobis & plus
q̃ prophetã. Illi enim de propheta inquirebãt, qui per Moy *Dan. 18.*
ſen dudum eis promiſſus erat, Prophetam de fratribus tuis
ſicut me, ſuſcitabit tibi dñs deus, ipſum audite. huiuſmodi
propheta Ioannes nõ erat, ſed ſolus Chriſtus, ſicut illum di
ſcipuli propheta vocabant, Quoniã propheta erat potens *Luc. 24.*
in opere & ſermone corã deo & omni populo. Quãuis ex
ipſis etiam ſcripturis cõperio geminos eſſe prophetas, ali
os ita dici, quoniã inſtinctu ſpiritus ſancti annunciauerũt
in cõſolationẽ eorũ qui expectarũt de Meſſia & ſacramẽ-
tis in lege promiſſis, ſicut & locutus eſt dominus, Lex pro- *Mat. 11.*
phetæ vſque ad Ioannẽ. Et ſic bene dixit Ioannes, dum ſe
negat eſſe prophetam. in hunc etenim finem eoque animo
Iudæi interrogauerant, an propheta eſſet. Adhuc tamẽ o-
mnes illi prophetæ dicuntur, qui futura annũciant inſpi-
ratione diuina, quomodo Ioannes quoque propheta exti-
tit, ſicut de eo ſuus cecinit pater, Et tu puer propheta altiſ
ſimi vocaberis. Et hic quoque propheta dicitur Ioannes,
imò plus q̃ propheta quiſpiam veteris teſtamenti, teſtante
id Chriſto, quoniam præſentem aliquam monſtrare digi- *Lucæ. 1.*
to plus eſt q̃ venturum prædicere. Quid quod de illo tota
etiam Chriſtianorum canit Eccleſia,

Cæteri tantum cecinere vatum. *Paulus*
Corde præſago iubar adfuturum: *diaconus*
Tu quidem mundi ſcelus auferentem. *ĩ hymno.*
Indice prodis.

Quõ Ioãnes quoq; euãgeliſta ꝓpheta dici poterit, qui præ
cæteris apoſtolis futura multa in ſua deſcripſit Apocalypſi.
Sic etiã ꝓphetiſſæ fuerũt filiæ Philippi, teſte Luca. Tales *Act. 21.*
quoq; ꝓphetæ plurimi extiterunt in primitiua eccleſia: q̃ *1. Cor. 12*
quidẽ Paulus confirmat, qui etiã prophetare quoſdã iubet. *Eph. 3. 4.*
(Quãuis cõmuni ſentẽtia ibi intelligat interpres) Ita pro- *1. Cor. 4.*
pheta erat ille Agab⁹. Vt iã facilè ſit & expeditũ, collige- *Act. 21.*
re quõ Ioannes propheta fuerit, & quomodo non, ſed plus

q̃ propheta, cũ inſtar euangeliſtæ demonſtrarit, ſitque in
Eſa.41. eo impletũ, quòd vaticinatus eſt Eſaias, Primus ad Siõ dicet, ecce adſũ, & Hieruſalẽ euãgeliſtas dabo. Hæc iã dicta ſufficiant. Deus nobis gratiã ſuam concedat, vt poſt hanc vitã tranſitoriã, illam ingredi mereamur æternam, Amen.

HOMILIA II.

EVangelium illud ſanctũ, quòd hodie lectum eſt declarat quomodo Iudæi ad Ioannem miſerint, interrogantes quiſnam eſſet. cumque ille reſpõdiſſet ſe nec Chriſtum, nec Eliam eſſe, nec prophetam, inſtiterunt adhuc acrius, Quis es, vt reſpõſum demus iis qui nos miſerunt? Quoque benignius ſubinde reſpondebat Ioannes, eò grauius iſti ſemper vrgebant, cupientes extorquere ex illo, vt aliquid de ſe prædicaret ſublimius, aucto-
Chryſo. re Chryſoſtomo, prætexentes etiam dignitatem eorum à quibus miſſi erant. Quando enim ille nullum eorum quæ interrogauerant ipſi de ſe confiteri volebat, neque ſe vel Chriſtum vel Eliam, vel prophetam agnoſcere, enixè tamen iſti appetebant ſcire, quidnam ille de ſeipſo, & quem ſe eſſe diceret, Quãuis ſunt, qui ex verbis ſequẽtibus colligant, illos iã ferè Ioannem contempſiſſe, quaſi qui magnus adeò nõ ſit, vt illi crediderant. Ioãnes reſpõdet, Ego vox clamãtis in deſerto, dirigite viam dñi. Reſpõſum ſanè magnũ, ſed quòd nõ ita intellexerunt qui miſſi erant Eſſe vo-
Gen.49 cẽ Chriſti, ſicut Ioannes, Maius vtique fuit, q̃ vel Eliam, vel
Deut.4. prophetam eſſe. Ex prima enim Ioannis reſpõſione pate-
Eſa.40. bat eũ Meſſiam nõ eſſe, de quo Iacob dixerat, nec prophetam, de quo prędixit Moyſes: ſed vocẽ illam, de qua Eſaias, vnde meritò conijcere debebant, magnũ ſanè eſſe eum, de quo etiam propheta vaticinatus eſſet, neque enim ociatur ſpiritus ſanctus, vel iota vnum ſcribit fruſtra Verũ hoc legati iſti nõ expenderunt, quòd ex ſequentibus ſatis patet. Cõſidera tamẽ, quòd pertinaciter ex Ioanne quærētib' Iudæis quis eſſet, immemor Ioannes ſuæ humanitatis, oblitus parentum & totius familiæ, animo ſe ſuo vltra omnẽ exaltat mundum, conſcendens in ſublimia, vox efficitur verbi æterni, idque per gratiam diuinam, qua ille ſanctior fieret ſupra natos mulierum vniuerſos. Ego, inquiens, vox clamantis in deſerto. Sed nos iam verba planius explicemus.

a Ioannes ſe vocem prędicat eſſe, ſed quo id fiat mo-

do,mirari ſanè licet,ita facilè intelligere non licet, quãuis ſanctus Gregorius illud enarrans,dicit,Scitis fratres chariſ- *Gregor.* ſimi,quia vnigenitus filius verbũ patris vocatur,& ex ipſa noſtra locutione cognoſcitis, quia prius verbũ ſonat,vt verbum poſtmodum audiri poſſit. Ioannes ergo vocem ſe aſſerit,quia verbum præcedit. Aduentum itaque dominicũ præcurrens,vox dicitur,quia per eius miniſteriũ patris verbum ab hominibus auditur. Et vt hæc homines etiam ex vulgò intelligant,cùm hic de verbo loquimur, non externum illud verbum oris intellige.illud enim vocem dicimꝰ, ſed verbum hic accipe internum cordis; vt ſi iam in animo patrem meum cogitem,notitia hæc ſeu verbum cordis,hoc loco verbum dicitur.Ita etiam tecum cogita, cum filiũ dei verbum nuncupamus patris,eum ex paterni pectoris cogitatione,memoria nimirum illa fœcunda, & ventre intellectus ab æterno natum.Sicut ergo vox pectoris nuncius angelus mentis & intellectus tui dicitur eſſe interpres,ita etiam Ioannes nuncius fuit & angelus Chriſti verbi æterni,cum diceret,Ego vox clamantis.Illud verò quòd de voce diximus,ex quatuor deprehendi & intelligi poteſt.

1 Quoniam tu in corde tuo quòd locuturus es,prius cogites quàm loquaris, ego tamen anteà verbi tui vocem audio,quàm ſciam quid cogitaris. Ita ſanè licet verbum diuinum ante Ioannem fuerit ab æterno,vox tamen,hoc eſt, ipſe Ioannes præcurſu ſuo,ſermone & baptiſmo, prius ſenſus & auditum affecit tetigitque hominum,quàm verbum *Ioan.3.* etiam æternum.

2 Per vocem denique declaratur verbum cordis,ita vt ſi quis ſic ſe ſentire dicit, tunc demum ego verbũ illius accipio internũ. Et eodẽ quoq; modo Ioannis verbũ declarauit æternum,dũ & teſtimoniũ illi exhibet, & digito demonſtrat dicens,Ecce agnus dei, qui tollit peccata mũdi.

3 Quemadmodum vox citò perit, & cùm ſonitꝰ,trãſit,verbum interim,imò conceptum pectore creſcit, vnde multis annis antea audita diutiſſimè ſeruantur:ita & Ioãnes,Me,inquit,vocem nimirum,oportet minui, illum aũt, verbum ſcilicet,creſcere.

4 Sicut nihil ſine verbo vox prodeſt, ita nihil ſine Chriſto Ioannes. baptiſmus quoque Ioannis, niſi accedẽte *Act.19.* verbo,profuturus nihil fuerat,vt ex iis iam omnibꝰ meritò

Eſaias Ioannem, ipſeque ſemet Ioannes, vocem appellarit.
3 Neque verò vocẽ tantũ, ſed & clamantis in deſerto
ſe Ioannes aſſerit eſſe, vbi obſeruandũ eſt pulchrè, Ioannẽ
nõ vocẽ clamantẽ, ſed clamantis in deſerto ſe dicere. Quis
autẽ eſt ille qui in deſerto mundi huius clamitat? Chriſtus,
Ioan.7. qui & in euangelio clamat, Si quis ſitit, veniat ad me & bi-
Mat.11. bat. Clamat etiã, Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati
Theoph. eſtis, & ego reficiã vos. Sed & iuxta Theophylactũ Chriſt*
vocãs nuncupatur, eo quod apertè ſine vllo velamine typi-
co euangelicã annunciauit veritatẽ. Omnes enim ſecundũ
Theophylactũ, qui in lege erant, ſubmiſſe & humiliter ſo-
nabant, vtpote qui nondũ peruenerant ad tempus euãgeli-
1.Cor.10 cæ veritatis. quæ ſanè erat vocis ruditas in Moyſe, quia lex
obſcura erat & nõ manifeſta, neque per orbẽ reſonabat vni
Pſal.75. uerſum, ſed tãtũ per Iudæã. At Chriſtus in deſerto hoc per
totũ mundum clamauit, idque per apoſtolos & prædicato-
res ſuos, quorum in omnẽ terram ſonus exiuit, & in fines or
Pſal.18. bis terræ verba eorum. Chriſtus ergo qui in deſerto mundi
huius clamitat, nõ Ioãnes, nõ Petrus, ſed nec ille tuus præ-
dicator quẽ audis tantũ qui clamat, Chriſtus eſt Chriſti au,
tem vox prædicator, qui & verba à Chriſto relicta & quæ
ſpiritus ſanctus largitur, tibi proponit, ſuaque voce denun-
Lucæ.8. ciat. Poſſet hic latius induci, quomodo Chriſtus in hoc mũ
Matt.11. do clamauit orationibus, Hebr.5. prædicatione, cũ dice-
Ioan.11. ret, Qui habet aures audiendi, audiat: vocatione quoq; ho-
minũ, vt ad ſe peccatis venirent relictis, ſicut & Lazarũ re-
ſuſcitabat mortuũ, vt exiret foras. 4 Quid hæc nobis vox
annunciare debeat, porrò Ioannes inſinuat, dicens, Parate
viam domino. Id quõ intelligas, pulchrè te docebit ſanct*
Gregor. Gregorius, inquiẽs, Via domini ad cor dirigitur, cũ ad præ-
ceptum vita præparatur. Vnde ſcriptum eſt, Si quis diligit
Ioan.14. me, ſermonem meum ſeruabit, & ad eum veniemus, & mã-
ſionem apud eum faciemus. Quiſquis ergo in ſuperbiam
mentem eleuat, quiſquis auaritiæ æſtibus anhelat, quiſquis
ſe luxuriæ inquinationibus polluit, cordis oſtium contra
veritatẽ claudit, & ne ad ſe dominus veniat, clauſtra animi
ſeris vitiorum dãnat. Quid multa? omnis iſta eò vergit in-
terpretatio, nos operibus bonis Chriſto viã dirigere debe-
re. Quid enĩ eſt via domini, niſi mandata eius? Eã nos ſanè
illi viã præparamus, dũ illa ſeruamus, dicente Dauide, Viã

mãdatorum tuorum cucurri,cùm dilataſti cor meũ.Qua- *Pſal.*118
propter & Gloſſa hoc loco ſic habet, Via domini eſt præ-
cepta eius per fidẽ,per opera, per quæ dñs ingreditur. Et
hic ſanè argumentũ latet contra Lutheranos nouos Mani-
chæos fortiſsimũ,qui pertinaciter liberũ negãt arbitriũm,
non videntes quẽ ſtrictè iubeamur hoc loco vias dño pa-
rare & dirigere:quod Sapiẽs quoq; nos admonet,dicẽs,Ho *Prou.*16.
minis eſt animã præparare Vbi ergo nũc Lutherus,qui ne
gat hoc hoĩem poſſe ? Verùm ſanè eſt,hominẽ illud virib⁹
tãtùm naturalibus,ſine gratia diuina nõ poſſe,ſed tamen;
cũ iam homo quod ſuũ eſt,facit eũ, deus gratia ſua nõ de-
ſtituit. Miſericors enim ille eſt. Quomodo intelligi debet
illud propheticũ,Scio dñe, quia non eſt hominis via eius, *Hiere.*10
nec viri eſt vt ãbulet & dirigat greſſus ſuos,ſcilicet ſine au
xilio gratiæ diuinæ,quæ nos nõ deſerit.Sẽp etenim aper-
tas & obuias habet de⁹ man⁹, gratiã nobis ſuã porrectur⁹,
modò nos parati ſemp eſſem⁹ illam percipere. Itaq; & in
Pſalmo dicit,Hodie ſi vocẽ meã audieritis. Hodie,inquã, *Pſal.*90.
vbi tu notabis,præſentẽ tibi ſemp eſſe deũ,ſicut ipſe quo-
que p Ioãnẽ clamat,Ego ſto ad oſtiũ,& pulſo.ſi quis audie *Apoc.*3.
rit vocẽ meã, & aperuerit mihi ianuã,ĩtrabo ad illũ,& cœ
nabo cũ illo,& ipſe mecũ. Qui vicerit,dabo ei edere de li
gno vitæ, & ſedere mecũ in throno meo. Et quid obſecro
poterat ſpũs ſanctus dicere apertius,noſq; docere clarius,
quid nobis ſit faciẽdũ,niſi audire,aperire,vincere? Et hæc
ſanè nos decet implere,nõ aures animũq; nouellis iſtis da
re Chriſtianis,Luthero ſuiſq; ſequacibus,qui liberũ nobis
arbitriũ extorquere conãtur.Sed de his alias. Quintò &
vltimo.Cũ hodie ſancta mater eccleſia quartũ recolit do-
mini aduẽtum in corda fideliũ per gratiã ſuam, nos quoq;
meminiſſe huius decet.Quod quãuis deitas ipſa,vt eſt in-
finita,in omni ſit loco & vbiq; præſens p ſuã omnipoten-
tiam,vnde & per prophetã dicit dominus,Cælũ & terram *Hier.*23
ego ĩmplebo. Et Dauid canit in Pſalmis,Quo ibo à ſpiritu *Pſal.*138
tuo?aut quo à facie tua fugiam?Si aſcẽdero in cælũ, tu il-
lic es:ſi deſcẽdero ad infernum,ades. Cuius vna hęc cauſa,
quoniam infinitus eſt deus,qui cũ ſine careat, in omnibus
eſt locis ſine cõprehenſione, omni tempore abſq; permu-
tatione,in omnibus creaturis citra commixionẽ.Peculia-
riter tamẽ impiis hominibus hic quidẽ per gratiam, illic

Eſa.66. verò ꝑ ſuã gloriã eſt & fœlicitatẽ, ſicut dixit Eſaias propheta, Cælum ſedes mea eſt, terra autem ſcabellum pedũ meorũ. In iuſtis enim, qui quidẽ quid aliud ſunt quàm ipſum cælum? & habitat deus, & eoſdẽ gubernat, qui volũtati ſuæ deuoti ſunt & obedientes. Iniuſtos verò, terrã nimirum iſtã conculcat, & veluti ſcabellũ rigore iudicij ſui cõterit. Et hoc ipſum eſt quod Sapiens dixit, thronũ ſapientiæ animã eſſe iuſti. Quem etiã aduẽtum dei alacritate & gaudio plenum, quo ille ad peccatorẽ quoq; venire nõ dedignatur, vt eũ iuſtificet, hodie commemorat recolitq; eccleſia, vbi oẽs bonos pioſq; accurrere addecet, vt beneplacentes deo, & grati inueniãtur. Certè enim ille alius aduẽtus nõ eſt, quàm quem ipſi quotidie in oratione dñica oramus petentes, Adueniat regnũ tuum, hoc eſt gratia tua diuina, per quẽ tu in nobis dominaris & imperas, & non iſte impius hoſtis per ſuas ſuggeſtiones. quod regnũ illud eſt, de quo Chriſtus apud Lucã, Regnũ, inquit, dei in vobis eſt. Nanq; in huiuſmodi anima ſctã deus velut in ſublimi reſidens palatio regnat, cũ homo, quæ deus præcepit, facit. quę vetuit, cauet. Quomodò de Rege Salomone legitur, Quoniã Salomõ ſedit ſup thronũ Dauid patris ſui, & firmatum eſt regnum eius nimis. Salomon autẽ idẽ eſt quod pacificus. Pacificus ergo ille ſedit ſuper thronũ ſuũ in corde hominis boni. Cũ ergo deus in animã hominis nõ venit, nihil in ea aliud regnat, quàm peccatũ diabolus, caro & mũdus, ibiq; nulla requies, nullum ſolatium. De hoc aduentu apud Ioannẽ Chriſtus ita dixit, Si quis diligit me, mandata mea ſeruabit. Et pater meus diliget eum, & ad eũ veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Vide hic & obſerua, deũ quoque patrem venire ad hominem, deũ filium, & deũ ſpiritũ ſanctum. Tunc autem venit, cùm mandata eius ſeruantur, cũ verè diligitur. & vbi charitas, ibi ſpiritus ſanct⁹, imò deus ipſe eſt. Quamobrẽ & Paulus dixit, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctum, qui datus eſt nobis. O q̃ felix, ô quàm ſancta & beata eſt anima, quæ ita Chriſtum ſuſcipit, quæ domus dei, quæ tẽplum dei quæ habitaculum dei efficitur. Videte iam chariſsimi, vt oẽs hoſpites huiuſmodi efficiamini, ad hæc ſctã natalitia Chriſti feſta. Et ad hoc diuerſoriũ non eſt quod multo cellaria veſtra vino impleatis, cõplures reboantes excipiatis

Matt.6. *Luc.17.* *3.Reg.2.* *Thronus Salomonis.* *Ioan.14.* *Rom.5.* *1.Cor.3.*

rusticos. Tantùm cor habete pœnitens & cōtritū. illud enim deus non deſpiciet, cū ipſe dicat quoq;, Fili, præbe cor tuum mihi. Facili cōtentus eſt victu Chriſtus, neque vult apparatum magnificū, humilia te tantūmodo, & ſtatim veniet, apud te diuerſurus. Vide obſecro q̄ facilè adducere queas ad te maximum illum & potētiſsimum dominum, cū quo oīs tibi fœlicitas, omne bonum, & omnis aduenit gratia dei. Meditare itaq; gratiā illam immenſam quæcunque es anima pia, eiusq; temet fac participē. An non mitiſſimus ille Chriſtus eſt, vt qui nō dedignatur ſe in aīas ſanctas demittere planeq; trāsferre? Hoc eſt, vt & prima dominica dixim*, quod maiores noſtri, hoīes nimirū & Chriſtiani & piè religioſi, aduētum tam ſancte obſeruarunt, vt digni haberētur imminēti iam feſtiuitate puerum Ieſum ſpūaliter in cordibus ſuis ſuſpicere & parere. Rectè etiam adhuc canit eccleſia illud Pſalmiſtæ, Prope eſt dominus omnibus inuocātibus eū, omnibus qui inuocāt eum in veritate Et deinde, Veni dn̄e, & noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Iſrael. In collecta quoq;, Excita domine potentiam tuā & veni, & magna nobis virtute ſuccurre, vt p auxiliū gratiæ tuæ, quòd noſtra peccata prępediunt, indulgētia tuæ ꝓpitiationis acceleret. Et in inuitatorio, Vigilem* animo, in ꝓximo enim eſt dominus deus noſter. Quomodo omnia cætera cantica ad aduentum pertinent dn̄i in animam hominis. O quàm felix anima eſt, quæ tātùm hoſpitem ſuſcipit. Sed quid inter dicēdum admirari incipiem*? Refrixit heu iam charitas multorum. Plerique putant aduentum ſe bene tranſegiſſe, dū nouis ſe exornāt veſtibus, dū ſplēdidè epulātur & bibūt. pſaltant & cantillant, puerumq; Chriſtū cantilenis ſuis ita demulcent, vt angeli omnes doleāt, ſolus applaudat diabolus. Væ væ illi, qui dominum Ieſum ſpūaliter non ſuſcipit. Profectò enim (quanuis cum dolore etiam vix dicimus) verum eſt tamen, quod Bernardus ait, Maius de Chriſto venturo adhuc conceperunt deſiderium patres illi antiqui, q̄ nos iam habeamus de eo cū dudum venerit. Vos ergo in Chriſto dilectiſsimi, vocē ſectemini in deſerto clamātis, parantes viam domino, rectas faciētes ſemitas dei noſtri, vt & ipſi remiſsionē impetretis peccatorum: gratiam quoque ipſius, & poſt hanc vitam, illam aſſequamini ſempiternam, Amen.

Pſal. 50. *Prou.* 23. *Sap.* 7. *Pſa.* 144 *Mat.* 24 *Bernar.*

HOMILIA III.

E Vágeliſta Ioánes euágelio hodierno teſtatúr Iudæos ad Ioânē legationē miſiſſe honeſtiſsimã, interrogaſſe quædã, illũq; viciſsim reſpõdiſſe, ſe nec Chriſtũ,nec Eliam eſſe,nec prophetã. Poſt hæc infert Ioânes,Et qui miſsi fuerãt,erãt ex Phariſæis.Vbi quã

Origen. uis Origenes putat aliã hãc fuiſſe legationem à ſuperiore ſiquidē priores quæ ſupra audita ſunt interrogarint tantũ, eaq; cũ audiſſent legati phariſæorũ.quæ iam ſequũtur inquiſierint:tamē pleriq; oẽs ita ſentiũt doctores,vt iidē om

Auguſt. nes illi fuerint legati.ac proinde Auguſtin⁹ ait,Ex phariſæis,id eſt,principib⁹ ſacerdotũ,qui qcquid nõ cœpiſſent,

4.Re. 2. ipſi cõtemnebãt Ideoq; in baptiſmo etiã offendebãtur,nõ ignari tamē,illum iam olim in Elia & Eliſæo præſignatũ, cu Elias tolleret pallium ſuum,eoq; inuoluto percurreret aquas,quæ diuiſæ ſunt in vtrãq; partem . Norãt illi etiam

Ezec.36. ex Ezechiele aliiſq; prophetis,fore vt baptiſm⁹ aliquando inoleſceret.tãtùm in hoc velut ringebãtur,vnde illã ſuam haberet baptizãdi poteſtatē Ioãnes. ſciebant enim ex ſcri pturis võturum baptiſmum.de ſola ergo dubitabant poteſtate,vnde veniret.Sequitur, Quid ergo baptizas,ſi tu nõ

Ioan.1. es Chriſtus, neq; Elias, neq; propheta? Hæc autem immẽſa eſt fidei noſtræ & ſacramenti. potiſsimũ baptiſmi cõfir matio,quoniam iſti futurum aliquãdo baptiſmum ex ſcripturis cognouerant.poterant etiam colligere neminē ſibi ſumpturũ munus illud baptizandi tantùm, niſi qui eius rei poteſtatē haberet diuinitus, quo magis mirabantur, vnde illud eſſet quod baptizaret Ioannes,nec tamē ꝓpheta,nec Elias,nec Chriſtus eſſet,ac propterea à baptiſmo eũ deter rere volebant,quoniam ex officio ad eũ non ſpectaret.Verùm immobilis in ſua cõſtãtiſsimè perſtitit humilitate Ioannes.Expēdunt etiam hic doctores ſancti,quomodo Ioãnes in illa ſua grauiſsima tẽtatione per humilitatē tria maxima vicerit peccata. Siquidem peccatum ſuperbiæ in tribus præcipuè cõſiſtit,vt ſi quis nimium ſibi arrogat poteſtatis,ſapientiæ etiã aut ſanctimoniæ vitę Et Lucifer quidē in cælo peccauit , ſummam ſibi volẽs vſurpare poteſta-

Eſa. 14. tem cõtra deũ,idq; dum molitur, decidit è cælo. Eua,quãdo ſapientiã ſibi cupiebat vēdicare diuinam,expulſa eſt ex

Gene. 3. paradiſo.Antichriſtus quoque dũ ſanctimoniam virtutum

ſibi attribuet, interficietur in aëre à Chriſto ſpiritu oris ſui. Ioannes autē ille noſter in ſingulis illis tribus grauiter tentatus, triumphauit fortiſſimè per humilitatē ſuā. Nā in magnitudine poteſtatis tētatus eſt, dū illi habere eum pro Chriſto volebāt: in ſanctitate vitæ, cū Eliā credituri eſſēt: in illuminationis, & ſapientiæ magnitudine, dū eū de prophetiæ ſpiritu quærebāt. Verū hæc omnia fortis & inuicta illa vicit triumphatrix humilitas. Secundo, Nūc viciſſim reſpōſionē audi Ioannis, Ego, inquit, baptizo in aqua. Baptiſmus ſuus in aqua tantū erat, non etiā in ſpiritu ſancto: ideoque baptiſmus Ioannis, ſacramentū nō erat, neq; ex ſe gratiā cōferebat ſpiritus ſancti. ſed nec ſufficiēs erat ad vitā æternā, ſiquidē peccatū nō delebat. Atque ideo qui baptiſmo Ioannis baptizati iam erāt, demū baptizati ſunt baptiſmo Chriſti, ſicut Hieronymus ſuper Ioëlem teſtatur, & in epiſtola de vnius vxoris viro. Ambro. quoque in libro de ſpiritu ſancto. Nec deſunt nobis ſacræ ſcripturæ ſuper hac re teſtimonia. Nā ipſe hic Ioannes, & paulò apertius apud Matthæum, ſuum iſtū, qui in aqua erat, baptiſmū diſcernit à baptiſmo Chriſti in ſpiritu ſancto. Patet idē ex Actis apoſtolorū, vbi dicit Lucas, Paulus dixit ad diſcipulos, qui erāt Epheſi, Si ſpiritum ſanctū accepiſtis credētes? At illi dixerunt ad eum. Sed neque ſi ſpiritus ſanctus eſt, audiuimus. Ille verò ait, In quò ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt, In Ioannis baptiſmate. Dixit autē Paulus, Ioānes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederēt, hoc eſt, in Ieſum. His auditis, baptizati ſunt in nomine dn̄i Ieſu. Ecce hinc apertiſſimè liquet, baptiſmum Ioannis, qui in aqua tantū erat, nec ſufficientē, nec aliquod fuiſſe ſacramentū: illóſque qui eo baptizati erant, baptiſmū demū ſuſcipere debuiſſe Chriſti in aqua & ſpiritu ſancto. Et Ioānes quoque in baptiſmo ſuo aquæ tantū mentionē fecit apud Marcū, Ioānem & Lucam.

2.Theſ.2 · *Baptiſmus Ioannis.* · *Hieron.* · *Ambro.* · *Ioan.1.* · *Matt.3.* · *Act.19.* · *Mar.1.* · *Ioan.2.* · *Act.3.*

Hinc ſequitur, baptiſmum, quo vel hodie baptizatur infans, meliorem eſſe, quàm ſi ab ipſo Ioanne baptizaretur in Iordane. Ratio, baptiſmus Ioannis ſacramentū nullum erat, ſed nunc baptiſmus quò paruulus baptizatur. Vbi intueri decet non perſonam miniſtri qui baptiſmus ſubminiſtrat, ſed ipſum (de quo & Ioannes dixit. Hic eſt qui baptizat) Chriſtum Ieſum. Itaq; hic etiā nō Ioānis magnitu- *Mat.3.*

dinē intuearis,quæ ſanè dignior noſtratibus eſt ſacerdotibus,ſed illū ſupremū,qui baptizat nunc & ſemper per miniſtros ſuos ſacerdotes,Chriſtū Ieſum.Et errat igitur,& omni cōtradicit ſcripturæ Zuinglius , baptiſmū Ioannis æquare volēs baptiſmo Chriſti.Deinde ſequitur,etiā hæreticū aut ſchiſmaticū baptizare,& dūmodo ille forma vtatur atque intētione eccleſiæ catholicæ,puerū ab eo baptizatū, ſacramētū baptiſmi verè ſuſcipere.Ratio,Nō eſt quod miniſtrum aſpicias & cōſideres , ſiue ille probus ſit, ſiue impius,vel etiā Chriſtianus aut hæreticus aut Iudæus. Chriſtus eſt qui baptizat,colūba baptizat.ſatis eſt miniſtrū affectum habere & intentionē illud agendi,quòd ipſa agere intēdit ſancta eccleſia,materia quoq; & forma vti debitis. Cōtrarium quoque dicere,error eſt & hæreſis Donatiſtarum,qui baptiſmū hæreticorū reiiciebant,cōtra quos cum

Auguſt. hinc inde in libris ſuis valide ſcripſit Auguſtinus,tum verò fortiſſimè in libro de baptiſmo contra Donatiſtas , qui & per Cōcilium cōdemnati ſunt Aphricanū in Carthagine. Quāuis hoc verū eſt, quod cui catholici ſacerdotis copia nō negatur,hęretici in baptizādo officio vti nō debet.

Quæris aūt,In eadē adhuc dubitationis naui ſto, in qua Iudæi erāt.Si baptiſmus Ioannis nec ſacramentū fuit, nec peccata remiſit,ad quid profuit,aut cur tandē ille baptizauit? Reſpōdeo baptiſmum Ioannis tunc temporis bonū & vtilem fuiſſe licet ſacramentū nō erat,potiſſimum ad tria. Primū,Ad ſignificandum baptiſmum Chriſti, quē etſi mul

Act. 19 tæ præſignauerāt veteris teſtamenti figuræ,baptiſmus tamē Ioannis & clarius præfigurabat & expreſſius , adeò vt hūc,ab illo etiā paulò adhuc deinceps erat diſcernere neceſſariū.Secundò, Nō præparabat tantū,ſed paulatim etiā aſſuefaciebat homines ad Chriſti baptiſmū.ſicut enim in ſermōe,ita & in baptiſmo præcurſor erat Chriſti,id quod ipſa ſecū importāt etiā verba Ioānis, Ego baptizo in aqua

Mat.3. ad pœnitentiā,veniet alius fortior poſt me,hic baptizabit vos in ſpiritu ſctō & igni Tertiò,Vtilis quoq; fuit baptiſ-

Ioan.1. mus Ioannis ad declarandū Chriſtum,ſicut ipſe ait, Vt manifeſtaretur in Iſraēl,ꝓpterea veni ego in aqua baptizās: & vt latius ibi indicāt,apparitione ſpirit⁹ ſancti in ſpecie columbæ,voceq; paterna declaratum eſſe Ieſum fuiſſe filiū dei.Et vſqueadeo vtilis erat baptiſmus Ioannis, vt qui

eo baptizati erãt,facilius adducerẽtur ad baptiſmum & fidem Chriſti. Quapropter hic Ioannes vocem ſe nominat clamantis in deſerto,dirigite viam domini.

Et hinc iã apparet ratio,cur Ioannes ille Baptiſta dicatur,& non vel Petrus,vel Paulus,cùm tamen apoſtolorum baptiſmus perfectior fuerit.ſolus enim ille Chriſtũ baptizauit,quo etiã baptiſmo Chriſt⁹ tactu ſuæ mũdiſsimæ carnis dedit vim regeneratiuã aquis.& quia ſic Ioãnes caput eccleſiæ Chriſtum baptizauit,meritò ab vniuerſa eccleſia Baptiſtæ nomine ſalutatur.Poteſt tamẽ hæc quoq; ſecũdũ Auguſtinum cauſa aſsignari, Quia quãuis baptiſmus Ioãnis ſacramentũ non erat,baptiſmus tamen Ioannis erat,& nihil aliud niſi Ioãnis baptiſm⁹: apoſtolorum autẽ baptiſmus nõ ſu⁹,ſed Chriſti erat,qui deniq; verus eſt ſacerdos, preterquam quod baptizat,etiam gratiam infundens.Apoſtoli itaq; alio baptiſmo vtentes,baptiſtæ dicti nõ ſunt,ſicut Ioãnes à ſuo baptiſmo.illud enim Chriſti erat,hoc Ioãnis.Et quod dabat̃ à Paulo,& quod dabatur à Petro Chriſti erat:& quod datum eſt à Iuda,baptiſmum Chriſti erat. *Ioannes Baptiſta.* *Auguſt.* *Auguſt. tract.5. ſup.Io.*

3 Vt ad euangelium redeamus,pergit Ioannes dicere ad Iudæos, medius autem veſtrum ſtetit quem vos neſcitis.Quomodo autẽ medi⁹ ſteterit Chriſt⁹,Chryſoſtom⁹ exponit,quoniã decens erat,vt Chriſtus in populo tanquam vnus ex multitudine verſaretur,qui vbiq; manſuetudinem & humilitatem doceret.Et quoniã humilis erat Chriſtus, vt magis videretur,ideo lucerna accendebatur,ſicut de eo Chriſtus ipſe loquitur,Ille erat lucerna ardẽs & lucẽs. Sed & in reliquo populo Chriſtus ad baptiſmũ venit,vt vel ſic medius ſteterit inter Iudæos. Quaſi diceret,Aduẽtũ expectatis Meſsiæ,ecce iã adeſt,& quidẽ in medio veſtrũ.Quãuis enim verbũ patris naturam aſſumpſit humanam, filius tamen dei ſemper ꝑmanſit:nec vnquam in eſſentia ſua mutatus eſt diuina,licet etiã tunc Chriſt⁹ ſteterit,& nũc quoque ſtet medius inter deum & peccatorẽ : atque vt Paulus inqt. Mediator vnus dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus. Verũ intellectus hic ſpiritualis eſſet & myſticus.Secundũ literam ergo dicimus Ioannem hic humilitatẽ declaraſſe Chriſti,quæ tanta erat,vt illũ Iudæi non agnoſcerent.vnde Ioannes dixit,Quem vos neſcitis,ò deũ vt altiſsimum, ita tamen occultũ,vt de eo Ioãnes ipſe diceret,Et ego ne- *Chryſo.* *Auguſt. Ioan.5.* *1.Tim.2* *Ioan.1.*

ſciebam eũ. Verba hæc Ioannis ſi ſecuti fuiſſent Iudæi, ipſi quoque ad agnitionem Chriſti veniſſent ſicut Ioannes.

4 Porrò iam de Chriſto loqui pergit Ioannes, dicẽs, Ipſe eſt qui poſt me vẽturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiã calceamenti. Mitto hic impiam Arrianorũ inductionem, tantùm catholicum illum ſectabor intellectũ, ſicut Cyrillus, Chryſoſtomus, & Auguſtinus faciũt. Ioannes cùm ait, Qui poſt me venturus eſt, non de natiuitate loquitur, ſi quidem iam natus erat Chriſtus, ſed de illius aduentu ad prędicationẽ: quoniam apertè prædicare tunc demum incepit Chriſtus, cùm iam Ioãnes in carcerem eſſet detruſus, vt quidẽ Mar-

Marc. 1. cus ſcribit, Poſtquã traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam, prædicans euangeliũ regni dei. Idem quoque Matthæus habet, vt ſit iam ille planè ſenſus verborũ Ioannis,

Mat. 4. Qui poſt me venturus eſt, ſcilicet ad prædicandũ, ante me factus eſt: hoc eſt, maior digniorq́; me habitus eſt, adeò q̃d

Ioan. 3. odio quaſi mouebantur diſcipuli Ioannis, quoniã & plures homines baptizaret Chriſtus, & maior ad ipſum cõflueret copia. Et ſic ante Ioannẽ factus erat Chriſtus, in excellentibus nimirũ gratiarum & virtutum donis, & populi auctoritate. Quod autẽ ſubiungit Ioannes, ſe indignum eſſe, qui corrigiã ſoluat calceamentorum Chriſti, profunda illa Ioannis humilitas eſt, indigniorẽ ſe reputantis, quam qui minimum Chriſto exhibeat miniſterium quo loquẽdi modo etiã vulgus vtitur, dicens, Indignus es qui calceum tangas homini. Quãuis verbũ illud in ſe quoque veriſsimum eſt, Omnis enim homo quãtumuis probus, bonus, ſanctúſque exiſtat, deo tamẽ collatus, quid aliud quam puluis eſt & cinis? Quod verò illud quidã ad coniugij conantur referre diuortiũ, ſicut in Deuteronomio cõmemoratur, hic omitto.

Gregor. Sanctus tamen Gregorius & alij ſpirituałẽ hic, veſtigãtes intellectũ, dicunt, Quoniam pes Chriſti ſua eſt diuinitas: per calceamentũ autẽ aſſumpta humanitas deſignať: corrigia calceamẽti, eſt ligatura myſterij vnio illa hypoſtatica. Ioannes igitur ſoluere corrigiam calceamenti eius nõ valet: quia incarnatiõis ei⁹ myſteriũ nec ipſe inueſtigare ſufficit, quid eſt ergo dicere, non ſum dignus ſoluere corrigiã calceamenti eius, niſi apertè & humiliter ſuam ignorantiã

Auguſt. profiteri? Quis enim, inquit, Auguſtinus cõprehendere po

ſerit intelligentia ſua ſupernaturale & antehac inauditum miraculum dei, vbi deus homo factus, & homo deus? Et ſic illum Pſalmi locũ nonnulli intelligunt, In Idumęã extendam calceamentum meum. Hoc eſt, in gentilitatem prædicabo etiam calceamentum meum, humanitatem nimirum meam extendam & annunciabo. *Pſal. 59.*

Ad extremum iam locum oſtendit euãgeliſta, vbi teſtimonium huiuſmodi Chriſto dederit Ioannes, dicens in Bethania id eſſe factum. Bethaniã non illam intelliges Lazari, vbi manducauit dominus in ædibus Simonis leproſi, vt Matthæus & Marcus teſtãtur. Sed ex ſententia Bedæ. alia adhuc fuit Bethania prope Iordanem, vbi baptizabat Ioannes, cui aliud nomen tribuere quidam volũt nouatores. Sed hæc ad ſcholas pertinẽt, quia Vaticanum cõſtãter legit Bethania. Euangeliſta Ioannes in ipſo euangelij ſui principio refert Ioannem Baptiſtam miſſum eſſe in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. Quod nónne fideliter hic impleuit ille? ſanè eius rei teſtimonium viciſsim ei præbuit Chriſtus. vnde nec immeritò tanta hic diligentia locus ipſe indicatus eſt. Verus enim teſtis, circunſtantias etiam loci ita cognitas habere debet, vt cum opus eſt, oſtendere poſsit. In Bethania illud eſſe factũ, vbi & Ionannes baptizauit, inquit euangeliſta, & Chriſtus adeò ipſe eſt baptizatus. Atque ideo plurimi dum ſanctum Chriſti ſepulchrum Hieroſolymis, emẽſo mari, inuiſunt, tãdem etiam ad Iordanis terminos proficiſcũtur, & in eodem ſe abluunt, in remiſsionem peccatorũ ſuorum. Nos quoque deus lauet per gratiam ſpiritus ſancti à delictis noſtris omnibus, & vitam concedat ſempiternam, Amen. *Mat. 16. Beda. Ioan. 1. Ioan. 5.*

DOMINICA POST CHRISTI NATALEM, EVANGELIVM. LVCAE. II.

IN illo tempore, Erãt pater Ieſu & mater eius mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariã matrẽ eius, Ecce poſitus eſt hic in ruinã,

& in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelētur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuel de tribu Aſer, hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptē à virginitate ſua. Et hæc vidua erat vſque ad annos octogintaquatuor, quæ non diſcedebat de templo, ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens deo nocte ac die. Et hæc ipſa hora ſuperueniens, confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionē Iſrael. Et vt ſuperfecerunt omnia ſecundum legem domini, reuerſi ſunt in Galilæā in ciuitatē ſuam Nazaret. Puer autē creſcebat, & confortabatur ſpiritu, plenus ſapientia, & gratia dei erat in illo.

HOMILIA I.

EVāgelij huius hiſtoria nō die cōtigit hodierno, ſed eo quo purificata eſt Maria, Chriſto iā nato, circunciſo, à tribus Magis adorato, in templum præſentato, & in ſumma, exiſtēte dierum quadraginta. Hodie tamē illo vtitur eccleſia, quoniā Maria & Ioſeph admirantibus ſuper omnib' illis, quæ de Chriſto puero dicebātur, multo magis nos quoq; cum ſtupore quodā velut attonitos, demirari cōuenit, tēpore præcipuè hoc ſanctiſsimo, ſuper iis quæ de puero Ieſu nobis ſunt dicta. quomodo natiuitatē hanc paſtoribus annunciarit angelus, quanta lætitia decantarint angeli, Gloria in excelſis deo, & ī terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et dum quis talia attentus cogitat, miraculum illud dei meditans immenſum, deum hominem factum, natumque, vt alium infantulum &c. quomodo conſilia illa diuinæ maieſtatis occultiſsima non admirabitur? Chriſtum enim verum deum & hominē eſſe natum, tam eſt admirabile, vt illud Iudæi, Turcæ Sarraceni Ethnicique omnes aſſequi nondum poſsint. De quo alias.

Luc. 2.

1 Admirationẽ parentũ Chriſti, Lucas primùm commemorat, dicens, Erant pater eius, & mater eius mirãtes ſuper iis quæ dicebantur de illo. Patre Chriſti, Ioſephum intellige, ſed non eo quo Photinus hereticus putabat modò, Ioſephum fuiſſe parentẽ verum Chriſti, quod & falſum eſt & impium. Sed neque euangeliſta ille noſter immemor hic erat, eius quod capite primo ſcripſerat, ſciebat adhuc quid illi per Gabrielem & denunciaſſet & promiſiſſet deus. Nihilo mutatũ perſtitit ibi ſanctæ virginis propoſitũ, cùm diceret, Quoniam virũ nõ cognoſco. Quomodo aũt hic pater Chriſti dicatur, Beda reſpõdet, Patrẽ ſaluatoris appellat Ioſeph, *Beda ſuper Luc.* nõ quo verè eius pater fuerit, iuxta Photinianos, ſed quò ad famã Mariæ cõſeruandã pater ſit ab omnibus æſtimatus & opinionẽ vulgi exprimens, quæ vera hiſtoriæ lex eſt, patrẽ Ioſeph nuncupat Chriſti, quãuis & eo modo pater illius valeat dici, quo & vir Mariæ rectè intelligitur. Deinde pater Chriſti dici etiam poteſt, tanq̃ nutritius, quia eum enutriuit quomodo filium aliquis ſuũ nominat, quẽ tamen nõ genuit, ſed adoptauit tantùm. Et hoc quoque apertè teſtatur euãgeliſta ſequenti capite, cùm ait, Ieſus erat incipiens annorum *Inſtitut. de impe.* quaſi triginta, vt putabatur filius Ioſeph: vbi omnis iſte Photinianorũ hæreticorum error deuictus & cõfuſus corruit. *ff. de ado.* Euangelicus porrò cõtextus ſic habet. Erãt pater eius, & mater eius mirantes. Super quibus tandẽ: iis nimirum quæ di- *Luc. 5.* cebantur de illo. At quis tanta hęc dixerat? Angelus nempe *Luc. 1.* ad Mariã ad Ioſeph, ipſa quoq; ad Mariam Elizabeth, & ad *Matt. 1.* paſtores angeli, tres magi, Simeõ & Anna. Oẽs illi admiranda prædicauerant de Chriſto. Atqui Bernardus hanc virginis matris admirationẽ pulcherrime inducit, ego vltro bre *Bernar.* uitatis ſtudio pertranſeo. Nanq; ex euãgelio magnas habemus huius admirationis cauſas, quod angeli annunciarunt, quod exultauit Ioannes adhuc infans in vtero matris, quod Zacharias mut⁹ antehac, loqui cœpit & benedicere dominum, quod eundẽ laudabant paſtores, quod angeli cantabãt, quod lucebat ſtella, quod currebant magi, quod Simeon ille *Eſa. vlt.* ſenex prophetabat & Anna, vt meritò illud Eſaiæ dicere potuiſſent: Quis vnquam audiuit tale? & quis vidit huic ſimile?

2 Sequitur in textu. Et benedixit illis Simeõ. Quæ qualiſque fuerit benedicendi formula, ſcriptura non exprimit. Sunt qui putent eum laudes tantùm & gratias deo egiſſe

& exhuberans hic gratia declaratur, quæ per Chriſtum in fideles eſt transfuſa, ſenſum quoque illũ planè elicit, quem nos articulo iam ſecũdo attulimus. Hactenus ego vobis benedixi, iam porrò ille benedicet, qui in reſurrectionẽ poſitus eſt multorum. Poſſent autẽ verba hæc ſimpliciter admodũ intelligi, etiã ſecundũ Origenem, in ruinã eum veniſſe infideliũ Iudæorũ, & in reſurrectionẽ credentiũ (non enim legendũ eſt gentiũ, vt maculati libri habẽt) Sed nos ea paulo adhuc penitius introſpiciamus. Simeon dicebat, domine, viderunt oculi mei ſalutare tuũ, quòd paraſti antè faciẽ omnium populorum. Ecce ſalutaris illius præparatio per Chriſtũ facta eſt corã omni populo, ſicut & Paulus dixit, Deus vult oẽs homines ſaluos fieri. Salutare illud licet & omnibus à deo proponitur & paratur, non tamẽ ab omnibus acquiritur, cũ reſurgẽtibus aliis, alij per infidelitatẽ in æternã corruant dãnationẽ: quò modò Chriſtus etiã in parabola illa euangelica, eos qui ad nuptias vocati erant, indignos fuiſſe prædicat: collapſi enim iam erant iuxta illã Simeonis prophetiam. Nec eſt quòd intelligamus, cùm ait Simeon, Chriſtum in ruinam poſitum multorum, ruinã illã Chriſtum facere, cũ deus vt nullius mali auctor eſt, ita peccare nequeat, ſed ipſi ſibi ruinã hãc parãt homines, dũ Chriſtũ redẽptorẽ & ſaluatorẽ ſibi datum, nõ tantũ per infidelitatẽ ſuam nõ recipiunt, ſed illi etiã mandatisq; ipſius reſiſtunt, idq; per vitã ſuam peccatis perditã. Sanctus Auguſtinus ſimilitudinẽ adducit huiuſmodi, Sol cũ plurimũ radiat, virtutẽ ſuam in bonis & malis oculis declarat. mali enim ex illis fulgentiſſimis radiis perturbantur, boni nõ itẽ: idq; totum ex oculis tantũ pendet. Ita hic, cùm aliqui corruunt, nouo illo iuſtitiæ ſole Chriſto exorto, ſuopte fit vitio & culpa, vt qui ſplendidũ illum ſanctæ & piæ cõuerſationis fulgorẽ ſuſtinere nõ potuerũt. Simpliciter quoque ad Iudæos hæc referre aliquis poſſet, quorũ ſanè plurimi nec doctrina, nec miraculis Chriſti moueri voluerũt, qui ſua tãtũ malitia ſæpe in illo ſunt offenſi, ſicut ipſe etiã Chriſtus dixit. Beatus q nõ fuerit ſcandalizatus in me. An nõ offenſi ſunt, cũ dicerẽt, miracula illũ etiã tãta in Beelzebub facere? Sed & diſcipuli eius nõ ſine offenſa dixerunt, Dur9 eſt hic ſermo, & qs põt audire eũ? cũ illi de ſacramẽto loqueretur. Dicebãt quoq; diſcipuli aliqñ ad Chriſtũ, Scis

Origen. *1. Ti. 2.* *Mat. 22.* *Auguſti* *Mat. 11.* *Mat. 12.* *Ioan. 6.* *Mat. 1*

quia phariſæi audito verbo hoc,ſcandalizati ſunt? At ille reſpõdens,ait,Sinite illos,cæci ſunt,& duces cæcorum. Et quot tandẽ in paſſione & morte Chriſti ſunt ſcandalizati, qui cogitarunt filiũ dei morte tã cõtempta & ignominioſa crucis mori nõ debere,vbi Chriſtus ipſe apoſtolos ſuos oẽs
Luc.22. ſcãdalũ in ſe paſſuros in illa nocte prædixit? Quæ oĩa Pau
1Cor.1. lus vno velut faſciculo cõplexus,Nos,inquit, prædicamus Chriſtum crucifixũ,Iudæis quidẽ ſcãdalum, Gentibus aũt ſtultitiã:ipſis autem vocatis Iudæis atq; Græcis, Chriſtum dei virtutẽ & dei ſapiẽtiã.Ecce quomodo in ruinam & reſurrectionẽ multorũ poſitus eſt Chriſtus, ſecundum quod
Beda. prædixit Simeõ Beda etiã hoc verbis Chriſti & Petri exponit,dicens,Bene in reſurrectionẽ,quia lumẽ eſt,quia glo
Luc.2. ria plebis Iſraël,quia dicit,Ego ſum reſurrectio & vita,qui
Ioan.11. credit in me,etiam ſi mortuus fuerit viuet:& omnis qui viuit & credit in me,nõ morietur in æternum. Quomodo autem in ruinam,niſi quia & lapis offenſionis eſt, & petra ſcãdali?id eſt,ruinæ iis qui offendunt verbo,nec credunt, de
Ioan.15. quib⁹ ipſe dicit,Si non veniſſem,& locutus eis nõ fuiſſem, peccatum nõ haberẽt · nunc autẽ excuſationẽ non habent de peccato ſuo. Et ideo inter cætera de Chriſto,inquit, Pe
1.Pet.2. trus,Vobis credẽtibus honor eſt,nõ credẽtibus autẽ lapis, quẽ reprobauerũt ædificãtes, hic factus eſt in caput anguli,& lapis offenſionis & petra ſcãdali,iis qui offendũt verbo,nec credũt,in quo poſiti ſunt. Præuidit hoc ipſum etiã
Eſaiæ.8. ꝓpheta Eſaias in ſpiritu, Dominus inquiens, erit vobis in ſanctificationẽ,in lapidẽ autẽ offenſionis & petrã ſcanda-
Eſaiæ.3. li,duabus domibus Iſraël,& in laqueũ & ruinã habitantibus Hieruſalẽ. Et offendẽt ex eis plurimi, & cadent & cõterẽtur,& irretiẽtur,& capiẽt. Hoc nimirũ illud in Chriſto Ieſu factũ eſt,in quo Pilatus,Herodes,Annas,Caiphas, cæterique offenſi ſunt Iudæi.Ita prædixerat Eſaias, Ruit Hieruſalẽ,& Iudas cõcidit,quia lĩgua eorũ & adinuẽtiões eorũ cõtra dñm.Ob quoties cõtra Chriſtũ fuit lingua eorũ cũ iã aduerſus eũ murmurarẽt,iã falſa excogitarẽt cõſilia, & ad vltimũ teſtimonia quoque inuenirẽt incõuenientia, & vaniſſima,ſicut totus vndique euãgelij textus declarat.

Id omne & hanc quoque Simeonis propheticam, ſuo
Origen. iam Chriſtus ipſe teſtimonio confirmat,ſecundum Origenem,cum ait,In iudicium ego in mundũ iſtum veni,vt qui

nõ vident,videāt: & qui vident,cæci fiant. Quomodo ergo in mundū venit, vt nõ vidētes de nationibus, viderent: & qui prius videbāt de Iſraël,cæci fierēt: ſic venit in ruinā & reſurrectionē multorū. In aduentu enim domini gētes per fidē verā reſurrexerunt, & Iudæi interim fidē quā eo vſq; rectā habuerant,amiſerūt,collapſi hic per induratā obſtinationē in errorū barathrum,& illic in æternā dānationē. Neque verò hoc in Chriſti tantū perſona eſt, ſed & in ſuis membris prædicatoribus nēpe,in quibus ille poſitus eſt in ruinam & reſurrectionē multorū. Quod & Paulus teſtatur,cū ait,Quoniā Chriſti bonus odor ſumus deo in iis qui ſalui fiunt,& in iis qui pereunt: aliis quidē odor mortis in mortē,aliis autem odor vitæ in vitā. Quiſquis enim,vt ait Beda,prædicāte apoſtolo, verbū quod audit amādo ſequitur,bono odore ſurgit:qui autē odiēdo inſequitur, eodem ipſo odore corruit & moritur. Sed & ingens fuit Iudæorū ruina,etiāſi corporaliter expendas,ſancta enī ciuitas Hieruſalē deſtructa eſt,ipſique ex terra promiſſionis extruſi,& in vniuerſum hūc orbē miſerè depulſi, pleni timore & moleſtia,ſine regimine & magiſtratu,ſed poteſtati Chriſtianorū & Turcarū ſubiecti,in perpetuò degūt exilio. Quib⁹ omnibus grauior adhuc eſt illa quàm animo contraxere iactura, quæ vrget detruditq; eos in damnationē æternam. *2.Cor.2.* *Beda.*

Hinc iam inferemus & docebimus, cū in multorū ruinā poſitus ſit Chriſtus,quid mirū, ſi ſanctum quoque ſuū euāgelium,ſcriptura illa ſacra,in ruinā(hoc nunc præcipuè ſeculo)poſita eſt multorū, quæ multipliciter adeò de Chriſto iam olim à prophetis prædicta eſt & apoſtolis? Quot enim nunc prætextu verbi diuini in hæreſes prouoluuntur? Quibus tamē omnibus,quia euangelium nõ verò accipiūt intellectu,ab ipſis iā inde apoſtolorum tēporibus in eccleſia ſemper obſeruato, Euangelium eis fit in ruinā,idq; tantū ex peruerſo ſuo intellectu. Quod tamen nunc nõ eſt nouum. ſemper enim id ita contigit, vt hæretici venenū ſuū mixto ſacræ ſcripturæ melle conditū,proponerent. Siquidem omnes hæreſes,ſecundum Auguſtinum, Hieronymū, & Gregorium, ex ſcripturis ſacris ortæ ſunt malæ intellectis. Videte modo,quomodo ſcriptura in ruinam poſita eſt & reſurrectionē multorum: non quòd id vitio fiat ſcripturæ,ſed tantū ex inſolentia,excæcato ſenſu, & maleuolētia *Euange. in ruinā hæretic.*

iſtorũ,de quo alias plura. In ſumma ex ipſo deo,ex ſcriptura diuina,& omnib⁹ quæ ad deũ pertinẽt,animus ſibi per-
Roma.2. uerſus anſam arripit peccandi. An nõ ſic res habet? ex immenſa illa dei miſericordia quàm multi pœnitentiã prorogant & cõtritionẽ? Et illis ſanè miſericordia dei poſita eſt in ruinã. Quàm verò plurimi gratiæ diuinæ conceſſis ſibi donis ſuperbiunt inflati,illisq; dũ abutuntur, eadẽ faciunt ſibimet in ruinã. An paucos eſſe putas, qui ſacramenta diuina cõficiant indignè? Et ipſi ſanè ruinã ſibi parant. Aut quis nõ blaſphemos iſtos videt noſtri ſeculi hæreticos, ſacrũ Chriſti corpus in ſacramẽto altaris abnegantes? Quis etiã verè fidelis & bonus Chriſti ſectator,non videt Chriſtum,hæreticis ruinam eſſe ſuæ dãnationis maximã, cõtra quoque,bonis & piis omnibus reſurrectionem in vitam æternam? Quàm nobis donet deus optimus maximus, Amẽ.

HOMILIA II.

IN hoc ſancto Euangelio reliquã adhuc vnã habemus prophetiã Simeonis, & aliã Mariæ, cũ ſua ratione. Has quoq; nunc auxiliante deo ex
Luc.2. ſcripturis ſacris declaremus. Simeon ad Mariã ait,Ecce hic poſitus eſt in ruinam & reſurrectionẽ multorũ in Iſraël,& in ſignũ cui cõtradicetur. Signũ hoc intelligi poteſt de oĩ-
Origen. bus ſanctæ fidei noſtræ articulis,inquit,Origenes. Omnibus enim qui narrant hiſtoriã de ſaluatore, id eſt, Euangeliũ,cõtradicitur,nõ quidẽ à fidelibus, credimus nãq; quic-
Rom.15. quid ſcriptũ eſt & verũ eſſe,& ad noſtrã ſalutẽ ſcriptũ eſſe, vt Paulus ait. ſed tantũ penes infideles omne quòd ſcriptũ eſt,ſignũ eſt cui cõtradicant. Quomodo autẽ doctrinæ cõtradicatur euangelicæ,patet. Siquidẽ Euangeliũ Chriſtia-
Pſal.59. nis datum eſt in ſignũ, ſicut & Dauid ait, Domine, dediſti metuentibus te ſignificationẽ, vt fugiant à facie arcus. Et in euãgelio quidẽ in primis docemur,quid voluntati diuinæ beneplacitũ,& quid ſit aduerſum. Cui tamẽ ſigno Chriſti per vniuerſum mundũ cõtradictum eſt,cũ apoſtoli iuxta præceptũ dñi exirent euangeliũ prædicaturi omni crea-
Mar.16. turæ,quẽadmodum & Iudæi ad Paulũ dicebãt Romæ, De
Act.28. ſecta hac notum eſt nobis,quia vbiq; ei cõtradicitur. Neq; id ſermone tantũ,ſed & facto,cũ tyranni aquis vſi ſint, lapidibus,gladio,rota,flagellis,cruce,clauis,catenis,& feris
Hebr.11. quoque immaniſſimis ad euellandum euãgelium. Et tamẽ

ſignum illud nobile Chriſtus virtute ſua retinuit & cõſer
uauit,multis aliis miraculorum ſignis, quæ ſubinde p̃ mar
tyres ſuos operat⁹ eſt deus,vt in eorũ vitis auditis. Quãuis
etiã quotquot op̃a faciunt Chriſtiano indigna,toties Chri
ſto dici poſſunt cõtradicere:iuxta illud verbum Pauli,Cõ- *Tit.1.*
fitentur ſe noſſe deũ,factis autem negant. Hic cuiuſuis ho
minis appello mentẽ & conſciẽtiam,vt cogitet, quomodo
nunc in mundo fiant omnia,cum breui adeò tempore,tan-
tum hæreſum & errorum irrupit,an non Chriſto,ſanctoq́;
ſuo contradicatur euangelio , quod iam olim omnes ſemp̃
fecerunt hæretici? Chriſtus in cœna de ſacramẽto loquẽs, *Lucæ.*
ait,Hoc eſt corpus meũ.Huic veriſsimo ſigno cõtradicunt
ſacramẽtarij,aſſerẽtes nõ eſſe illud verum corpus Chriſti.
Chriſtus ſeruare præcepit,quicquid dixerint qui in cathe *Mat. 23.*
dra ſedẽt Moyſi , docens qui prælatum audiat, eum audire *Luc.10.*
Chriſtum.Nũc verò iſti prædicatores carnis ſurgunt, con
tradicẽtes & iubẽtes,præceptis tum eccleſiæ,tum prælato
rum parẽdum non eſſe. Sanctus Iacobus fidẽ ſine operibus *Iaco.2.*
mortuam eſſe prædicat.Nouelli autẽ Chriſtiani contradi
cunt,fidẽ nullam eſſe contendentes mortuam:ſiquidem fi-
des ſola hominẽ iuſtificat. Poſſem ita per omnes veterũ
& recentiũ currere hæreticorum articulos,vt ampliter co
pioſeq́; ſatis oſtẽderetur,cõtradictionib⁹ huiuſmodi Chri
ſtianorũ pias illas ordinationes diſſui,& leges ſanctas ſcin
di:ſicut dixit Habacuc,Factũ eſt iudicium, & cõtradictio *Habac.1*
potentior,propter hoc lacerata eſt lex. 2 Cum diligen-
tius ſanctorũ patrum ſcripta inueſtigo, inuenio Chriſtum
etiam ſignum eſſe poſitum virtutũ omnium, cui contradi-
cunt peccatores omnes.In ſignũ enim caſtitatis poſit⁹ eſt,
cum conciperetur:in ſignũ humilitatis,dum naſceret̃. Eſt
præterea ſignũ patientiæ,ſignũ redẽptionis,ſignũ illumi-
nationis. Cui⁹ rei per ſingula poſſent afferri ſcripturæ ſan
ctæ teſtimonia,niſi breuitati mallem⁹ cõſulere. Huic illi ſi
gno cõtradicunt peccatores omnes,velut ſagittarij in vnũ
hunc ſcopũ intẽdentes,ebrij & temulẽti,ſuperbi impudi-
ci omnes:omnes impij blaſphemi cõcionatores cõtradicũt
huic ſigno,quotquot etiam peierãt temere. Et quid multa?
Omnes qui mãdata eius non ſeruant,ſigno huic contradi-
cunt. Grauè em̃ illud & planè ſerium eſt, quod dixit Chri-
ſtus,Si vis vitam ingredi,ſerua mandata. Iſti ſeruare nullũ *Mat.19.*

Matt.7. volũt. Rurſus inquit ille, Anguſta eſt quę ducit ad vitã via. Iſti latam & amplã volunt, imò vndiq; contra gubernationem & adminiſtrationẽ diuinã garriunt temerè & murmurant.
Habac.1. Vbi rectè in eorũ perſona dixerit Habacuc propheta, Vſquequo dñe clamabo, & nõ exaudies? Vociferabor ad te vim patiẽs, & non ſaluabis? Quare oſtẽdiſti mihi iniquitatem & laborem videre, prædã & iniuſtitiã cõtra me? Quare reſpicis contẽptores, & taces conculcante impio iuſtiorem ſe? Huiuſmodi temerariæ oblocutiones, q̃ nunc quotidie fiũt, penè cœperũt viləſcere, dum iis nõ paulò grauiores parãtur, quibus ſummã illam dei calumniantur monarchiam: vſq; adeò, vt quilibet quantũuis abiectiſsimus, etiã terræ filius, putet ſe, ſi deus eſſet, aliter longè mundũ hunc gubernaturũ. Vides nunc quomodo deus ipſe ſignũ ſit, cui pctõres & homines temerarij oẽs cõtradicant? Poſſet hæc quoq; interpretatio p̃ vniuerſam ſcripturam ſatis fundata, latiſsimè explicari. Sed hæc nũc ſufficiãt. De ſigno miraculorũ, locum hunc quidam conantur exponere, quoniam miracula iſtiuſmodi à Chriſto poſita ſunt in ſignũ diuinæ
Ioan.3. poteſtatis; dicẽte Nicodemo, Nemo poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit deus cũ eo. Quomodo cæc⁹ ille natus quoq; dicebat, A ſeculo nõ eſt auditũ, quod quis ape
Ioan. 9. ruit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic (Chriſt⁹) à deo, nõ pote
Mar.16 rat facere quicquã & ſic vndiq; miracula ſigna dicunt: &
Io.4.12. ita ea Chriſtus appellauit apud Marcũ, Signa eos q̃ crediderint, hæc ſequentur. Ita apud Ioannẽ & Paulum ſecũdo
Heba.2. ad Corinthios & ad Hebræos. Verũ illis quoq; ſignis Chriſti cõtradixerunt Iudæi, ſicut Ioãnes & Mãbres miraculis Moyſi corã Pharaone, eaq; tribuebant diabolo: ſicut & gẽtes ſigna calumniati ſunt ſanctorũ, dicẽtes ea arte fieri ma
Matt.12 gica. Nec deſunt adhuc hodie ex nouellis Chriſtianis temerarij quidã, imò & hæretici, miracula ſctõrũ auctori ferẽtes accepta diabolo, ſicut apoſtata Oecolãpadius, & alij cõplures faciunt. Hanc itaque explanationem etiã hic lubens prætereo. Nõ alienum eſſet ſi induceretur, quomodo noſtrates hęretici ſigno Chriſti cõtradicãt, imagini paſsionis ſuæ, eã conculcantes & cõfringentes, more & impietate Turcica. Sed & illa miſſa facimus. Tandẽ iam expoſitionem dabo cõmunem. Neq; enim euãgelium tantùm & doctrina Chriſti, nec ſua tantũ quãuis probatiſsima vita, nec

lex quoq; ſolūmodo & miracula,ſignū illud ſunt à deo po-
ſitū,ſed hoc quoq; nobile ſignū eſt crucis,imò Chriſtus ip
ſe.Et ita quidē Beda,ſignum,inq̄t,cui contradicetur,fidem *Beda.*
dñicæ crucis accipe.Et Theophylactus quoq; dicit, Quo- *Theoph.*
niā ſignū crux,cui vſq; in tempus cōtradicitur, hoc eſt,nō
recipitur ab incredulis.In huius nēpe figurā iā olim dixe-
rat dominus ad Moyſen,Fac ſerpentē æneum,& pone eum *Num.21.*
ꝓ ſigno:qui percuſſus aſpexerit eū, viuet. Vnde & ſanctus *Gregor.*
Gregorius ait, Honor & contumelia non lōgè abfuerunt.
quod enim Chriſtus in ſignū erectus eſt,honoris fuit:quod
ei cōtradicebatur,contumeliæ fuit.Catholicis nobis ſignū
crucis eſt inſigne decoris,Iudæis & Gentibus id contēnen
tibus & reiicientibus,imò etiā pedibus calcantibus.Quā-
uis & ipſe Chriſtus ſignū illud nō incōmodè dici poterit,
ſicut de ſeipſo per prophetā loquitur,dicens,Poſuerūt me *Tre.3.*
quaſi ſignum ad ſagittam. An nō ſatis amarulenta,neq; pa
rum veneno illita tela ſua Iudæi Chriſto in crucem ſuffixo
incuſſerunt,dū maledictis linguis illum impeterēt,omni-
que calumnia proſcinderent?Adeò vt ille nō temerè in ꝑ-
ſona Dauidis conqueſtus ſit,Filij hominum,dētes eorū ar- *Pſal.56.*
ma & ſagittæ,lingua eorū gladius acutus.Hęc nimirū ſunt
quibus iſti Chriſto cōtradixerunt. Et ſi tamē peruerſi Iu-
dæi ꝑtinaciter reluctati ſint olim Chriſto,idemq́; iam nūc
pari impietate Gētiles,Turcę,hęretici quoq; & mali faciāt
Chriſtiani:illud tamē & triūphabit ſignū,& permanebit
in æternum,ſicut prædixit Eſaias propheta,Erit dñs nomi *Eſa.55.*
natus in ſignū æternū quod non auferetur. Signū illud cō-
ſtans & perpetuū nullus poterit Iudæorum contēptus,nul
la quantumuis vehemens tyrannorū perſecutio, nullū vi-
rus,nulláq; ſecta abolere hæreticorū:ſempiternū eſt enim,
licet multum ei contradicatur.Per Pſalmiſtā ergo dicebat
deo patri, Eripies me de cōtradictionibus populi,conſti- *Pſal.57.*
tues me in caput gētiū.Nec ipſe tantū,ſed & omnia ſua ſan
cta piaque membra,quæ cōtradictiones vicerint huiuſce-
modi,eodē teſtante qui promiſit,Qui vicerit,dabo ei ede- *Apoc.3.*
re de ligno vitę,& ſedere mecū in throno meo,ſicut & ego
vici,& ſedi cum patre meo.Multiplicem illā adeoq; variā
ſigni huius,cui cōtradicetur,expoſitionē, non libuit dedu
cere ad lōgum:leuiter tantùm velut extremo digito oſtē-
dere,vt appareat ſaltem,quam verū ſit illud Auguſtini,co-

pioſe & abundanter ſcripturam ſacrã vberrimũ quendam ſecum afferre intellectũ,nec vllũ alteri contrariũ,ſed omnẽ illum iuxta ſalutarem,bonũ & vtilem,iamq; olim à ſpiritu ſancto primũ inſpiratũ. Deinceps quoq; Mariæ nõnihil vaticinari pergit Simeon, declarans & ipſam participẽ eius fore,quod filius ſuus in ſignũ poſitus eſſet cui cõtradiceretur,eiusq; nõ paruam partem ad ipſam quoq; peruẽturam, & ait, Tuam ipſius animã ptranſibit gladius, vt reuelẽtur ex multis cordibus cogitationes Atqui nulla (vt inqt Origenes) docet hiſtoria, beatum Mariã ex hac vita gladij occiſione migraſſe, pręſertim cũ nõ anima, ſed corp⁹ ſoleat ferro interfici. Intelligi itaq; illud oportet de gladio paſſionis dñicæ, qui vſq; adeò tenerrimũ cor Marię ineffabili & immenſa quadam cõpaſsione velut trãſuerberauit. Quãuis enim illa Chriſtum & dei filiũ norat, & ſpõte ſua mori ſciebat, ſicuti nec ambigebat ipſum deuicta morte triũphaturum, potenterq; reſurrecturũ, cum nõ poterat eam latere, quod in Chriſti pſona dixerat Oſeas propheta, De manu mortis liberabo eos, de morte redimã eos, Ero mors tua ô mors, ero morſus tuus inferne: nõ poterat tamẽ glorioſa illã dei genitrix Maria filiũ ſuum dilectiſsimũ, ex ſe tã & admirabiliter & ſpiritu ſctõ cooperante natũ, iam in tãtis videre doloribus, pœnis & cruciatib⁹ mori, niſi ipſa quoq; ex aĩo vehemẽtiſsimè & acerbiſsimè cõdoleret. Beda porrò vult hunc eſſe ſcripturæ morẽ, qm̃ & Dauid dixit de Ioſeph, Miſit ante eos virũ in ſeruũ venũdatus eſt Ioſeph. humiliauerũt in cõpedib⁹ pedes ei⁹, ferrũ ptrãſiit animã ei⁹. Et omnis iſte dolor carcerũ tantũ fuit, in qb⁹ detẽtus eſt Ioſeph, Ambroſius iiſdẽ hic vtĩt cũ Origene & Beda verbis. Addit tamẽ inſup, prudẽtiã Marię aut ignarã cęleſtis fuiſſe myſterij. Siqdẽ viuũ eſt verbũ dei & validũ, & magis acutum omni gladio acutiſsimo Sãct⁹ Damaſcen⁹ velut pecu- liaris qdã virginis Marię ſeruitor & amator, inde nõ multũ diſſentiẽs, inquit, Dolores quos nõ habuiſti in partu, vt ſentires te eſſe matrẽ, nũc exoluas in morte filij, ſentiendo te eſſe matrẽ. natura eñ quę dolorẽ remorata eſt & diſtulit cum iſtaret iã tẽp⁹, & acuit forti⁹ & auxit. Quã etiã ob cauſam ſanctus Hieron. in ſermone de aſſumptiõe beatæ Mariæ, ad Paulam & Euſtochiũ ſcribit, Beata dei genitrix & martyr & virgo fuit, quãuis ĩ pace vitã finierit. Hinc quo-

Marginalia: *Luc. 2.* — *Origen.* — *Ambro.* — *Oſee. 13.* — *Beda.* — *Pſa. 140* — *Gene. 39* — *Ambro.* — *Damaſc.* — *Hieron.*

que quod verè paſſa ſit,teſtatur Simeon propheta loquens ad eã,Et tuã,inquit, ipſius animã pertranſibit gladius. Ex quò cõſtat,quòd martyr fuerit.Alij nãque ſancti, etſi paſſi ſunt pro Chriſto in carne,tamen in anima, quia immortalis eſt,pati nõ potuerũt.Beata verò dei genitrix,quia in ea parte paſſa eſt,quę impaſſibilis habetur,imò(vt ita fatear) quia ſpiritaliter & atrocius paſſa eſt gladio paſſionis Chriſti,plus quàm martyr fuit.Et infra, Quæ quia mente paſſa eſt,plus quàm martyr fuit:quia mortẽ Chriſti ſuã fecit, ſicut & ꝓpheta Ioël ſecundũ quorũdã prædixerat,interpretationẽ,cũ diceret,Sol cõuertetẽ in tenebras,hoc eſt,Chriſtus in paſſione ſua,& luna in ſanguinẽ, Maria nempe per ſuã cõpaſſionẽ.Tantus autẽ & tã vehemens ille fuit in Maria dolor,iuxta ſententiã doctorũ, vt ipſa eũ viribus ſuſtinere & perferre naturalibus nequaquã potuiſſet, niſi ſingulari quadã & præuẽta & adiuta eſſet virtute diuina. Vnde & Bernardus ait,Verè tuã,ô beata mater, animã gladiꝰ pertranſiuit:alioquin non niſi eã pertranſiens,carnem filij ſui penetraret.Et quidẽ poſtea quàm emiſit ſpiritũ tuus ille Ieſus,ipſis planè nõ attingit animã crudelis lãcea, quæ ipſius aperuit latus,ſed tuã vtique pertranſiuit animã. Tuã ergo pertranſiuit animã vis doloris, vt plus quàm martyrẽ nõ immeritò prædicemus,in qua nimirũ corporeæ ſenſum paſſionis exceſſerit cõpaſſionis affectus. Et iterũ, Fugientibus apoſtolis,in faciẽ filij ſui ſe oppoſuerat mater, ac gladio doloris eius animæ infixo,vulnerabatur ſpiritu, & cruciabatur affectu,Et quòd in carne Chriſti agebant claui & lancea,hoc in eius mente faciebat cõpaſſio naturalis & affectionis maternæ anguſtia. Claudit iã prophetiã ſuã Simeon,Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Vbi quod ad literam attinet,apertũ eſt ſanè, quõ penetrante pectus Mariæ gladio in ipſa Chriſti paſſione & morte, reuelatæ ſint cogitationes pleræque hominũ omniũ.Nãque & Chriſtus iã antè apud Ioannẽ diſcipulis ſuis dixerat, Nõne ego vos duodecim elegi,& ex vobis vnus diabolus eſt? Verbũ autẽ illud vſq; ad paſſionẽ Chriſti, quid ſibi vellet, nõ patuit, ſiquidẽ tunc demũ diſcrimẽ apparebat Iudæ & Petri,Petri item & Mariæ. Tunc quoque tandẽ conſtabat, quid erga Chriſtũ in pectore celauerãt Annas & Caiphas, quoque in eundẽ animo fuerãt Nicodemus & Ioſeph, Sed

Ioel.2. *Bernar.* *Ioan.6.*

& vix dũ nato Chriſto idẽ hoc ſtatim apparuit. Nãque cũ primũ fama de Chriſto per tres magos percrebuiſſet, tur-
Mat.2. batus eſt Herodes,& omnis Hieroſolyma cũ illo, paſtores
Luca.2. vero cũ omni gaudio euangelium annunciauerunt pacis. Nec multò poſt,Chriſtum,cũ ia prædicare cœpiſſet,quidã vt magiſtrũ ſecuti ſunt veritatis,aliis interim eum tanquã ſeductorẽ fugientibus. Quidã etiã dicebant, quia bonus
Ioan.7. eſt,alij verò dicebant,Nõ,ſed ſeducit turbas. Atqui ne nũc quidẽ ita peccatum ſemper ſinit Eccleſiam ſuam ſanctã eſſe de⁹,vt nõ calamitates interdũ in ea ſubnaſci permittat, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes, quòd & iã noſtro tam calamitoſo ſeculo videmus euenire, quotquot tandẽ homines,imò vrbes etiã & oppida,a catholica quotidie decidunt eccleſia,à Chriſtianis deficiunt ordinationibus? Et tamẽ qui nũc primi cadũt,eos antè annos aliquot (quãtũ humano licet aſſequi iudicio in illis externis)opti
1.Re 10. mos crediſſes Chriſtianos. Deus autem intuetur cor. Ad eundẽ quoq; modum per ipſos prædicatores nõ raro reuelantur cogitationes multorum,qui & eccleſias frequenter ingrediũtur & orant,ita vt habeãtur optimi. Verũ vbi primũ ſtimulis tangantur veritatis, tunc demũ furore perciti inclamitãt,Nihil nouit ſacrificulus dicere,niſi iſta &c. Ecce quomodo prædicatoris voce,hominũ cogitationes reuelantur. Atq; huiuſmodi hominũ reuelationẽ & probationẽ Paulus in cæteris ponit rationibus, quãobrẽ hæreſes fieri permittat deus, quod noſtris nũc tẽporibus prohdolor videmus accidere,ait enim, Oportet hæreſes eſſe, vt & qui
1.Cor.11 probati ſunt,manifeſtati fiant in vobis. Et vos itaque chariſſimi,laudẽ date Chriſto Ieſu,& gratias agite in omnib⁹, quoniã fecit vobiſcũ hactenus miſericordiã & gratiã illã, in iſtis tã periculoſis tẽporibus,quibus fides catholica vſq; adeò fluctuat & periclitatur,quòd & tã miſericorditer vos in ſua illa ſancta,antiqua,indubitata,vera & Chriſtiana fide cõſeruauit,nec excidere permiſit ex vnitate ſanctæ eccleſiæ catholicæ ſicut alij multi ſemet ſeparauerũt ab illa.
1.Ioan.2. Verũ iſti,vt ait Ioãnes,ex nobis prodierunt,ſed nõ erãt ex nobis nã ſi fuiſſent ex nobis,permanſiſſent vtiq; nobiſcũ. Sed vt manifeſti ſint,quouiã nõ ſunt oẽs ex nobis. Sed vos vnctionẽ habetis à ſancto ſcilicet ſpiritu,& noſtis omnia, quæ ad ſalutẽ vobis ſunt neceſſaria ſuſtinete modò,& per-

durate in illo veſtro propoſito ſancto, deúmque ſeduló orate, vt ille vos in tanta fidei conſtantia ſemper cuſtodiat, iã hic per omnem vitam & tandem in morte, poſtquã vitæ vobis ſempiternæ fœlicißima gaudia donec, Amen.

HOMILIA III.

DIligenter omnino & fideliter euãgeliſta deſcripſit, quæ Mariæ cõtigerũt Hieroſolymis, cũ primũ egreſſa eſſet puerperij tempus, puerũq; Ieſum in templo præſentaſſe, quanta ibi myſteria S. Simeon ꝓphetico ſpũ prædixerit de Chriſto ſimul & Maria. Nũc viduam quoq; cõmemorat, dicens, Et erat Anna ꝓphetiſſa filia Phanuel, de tribu Aſer, hęc proceſſerat in dieb⁹ multis &c. Iuxta hiſtoriã, cõuictũ Annæ hic declarari Beda ait honeſtiſsimum, dignãq; ſenectã tali maximè muliere, quæ Chriſto dño teſtimoniũ perhiberet. Et fungitur hic euangeliſta fideliſsimi velut notarij officio, dũ teſtẽ deſcribit, primũ à nomine deinde à tribu, mox à ſenectute &c. vt vel ſic tandẽ quod narraturus erat, & certius haberetur, & veriſimilius eſſet teſtimoniũ, quod tamẽ rurſum Beda ad myſticũ referens ſenſum, Annã ſignificare dicit eccleſiã, quæ in præſenti quaſi ſpõſi dominiq; ſui eſt morte viduata. Anna enim gratiã ſignificat & miſericordiam. habet autẽ eccleſia gratiã ex deo & ſancta ſacramẽta. Sed hæc tranſeãt, ad literã redeo. Anna hæc ſecundum Ambroſium in huiuſmodi virtutibus & moribus ab Euãgeliſta laudatur, vt quę digna habita ſit aduentum nunciare redẽptoris mundi. Iã verò cõiuges duo prophetauerãt, Zacharias & Elizabeth, virgines quoq; duo, Maria & Ioſeph. Simeon ille ſenex, & paruulus adhuc in vtero matris clauſus Ioãnes. Vidua deerat, cuius nunc tandẽ meminit Euangeliſta, vnde colligere licet, ipſum quoq; Simeonẽ cælibẽ fuiſſe. alias enim ſua quoq; ad Chriſtũ veniſſet comitat⁹ vxore. De nomine quoque Annæ hic taceo, & de quinq; nominis hui⁹ laudatiſsimis mulieribus. Vide homiliam in die ſanctæ Annæ.

Luc. 2. *Beda.* *Beda.* *Ambro.*

Ex quatuor autẽ hic Euangeliſta Annã commendat. Et primùm quidẽ à genere, quoniã filia fuerit Phanuel de tribu Aſer, in quo quãuis multum adeò poſitum non eſt, maximè cũ proprias cuiuſq; intueamur virtutes, verũ eſt tamen quod ait Hieronym⁹, Hoc ſolũ video in nobilitate generis appetendum, quod quaſi quadã neceſsitate aſtringũtur, ne

Hieron.

à maiorũ nobilitate degenerẽt,maximè cũ hoc fiat ſępiſsi-
mè,quod patri optimo filius obtingat peſsimus, ſicut Adæ
4.Re.20 Caïn,Noë Chã, & Abrahæ Iſmael. Et cõtra quoq; fit,vt pa
rẽs iniqu' filiũ habeat optimũ,ſicut de Achaz legitur,quo-
niam male fecerit,exẽplo aliorũ regum Iſraël,filium ſuum
per ignẽ transferens & cõſecrans idolis,aliaſq; impias ido
lolatrarũ vanitates exercens,qui tamẽ pium habuit filium
4.Re.18 Ezechiam,de quo ſcriptura ait,quod fecerit bonum coram
dño,iuxta oĩa quæ fecerat Dauid pater eius. Quanuis hoc
in ea re periculũ eſt, quod plerunq; arbor mala malos fert
Ezech.16 fruct',&(vt Ezechiel inquit)ꝓuerbiũ eſt,Sicut mater, ita
& filia.Sed & in ipſa Chriſti ĝnatione clarè conſpicimus,
nõ ſemp moribus & vita liberos ſuos repræſentaſſe paren
tes.Euangeliſta hic tantũ dicit,Annã Phanuelis fuiſſe filiã
de tribu Aſer. Et quod illũ in virtutibus ſit ſecuta,ex ſequẽ
tib' patet,cũ eam ꝓphetiſſam nominat. Celebres porrò
in veteri teſtamẽto ꝓphetiſſas quatuor agnoſcim', Primã
Mariã illã Moyſis ſororẽ,quæ canticũ deo cecinit ꝑ popu
lo ex redẽptione Pharaonis. Quæ ſanè figura erat redimẽ
di aliquãdo generis humani p Chriſtũ,ſicut in Exodo legi
Exod. 15 tur,Súpſit Maria prophetiſſa tympanũ in manu ſua Secun-
Iudi. 4. da Delbora fuit,quæ p ſapientiã qua plurimũ calebat, po-
pulũ rexit,defenditq; ab hoſtiũ incurſu.Et hæc typũ geſsit
ſapiẽtiæ Chriſti,qua ille & dæmones vicit,& infernũ ex-
4.Re.22 pugnauit.Tertia verò Olda fuit,quę Ioſię regi Iuda prædi
cebat eũ in pace moriturũ quidẽ, ſed tamẽ iram dei vẽturã
ſup populum Quo etiã modo pax Chriſti erit ſup regẽ Iu-
da,hoc eſt,ſup omnes qui Chriſtũ confitentur,fideq; ſimul
& operib' eũ collaudant:ſed tñ ira interim dei pc̃toribus
nõ parcet Quarta deniq, ꝓphetiſſa illa eſt, cuius hic men
tio fit,Anna,quę quã cęteræ iſtę typo tãtũ quodã & figura
ſignificarũt,apertè cõfeſſa eſt veritatẽ.Neq; in nouo quo-
Act. 21. que teſtamẽto ꝓphetiſſæ deſunt quatuor illæ Philippi fi-
liæ.Et nõ temerè euãgeliſta hic trib' Aſer meminit.ſiqui
dẽ vox hæc Hebræis beatũ ſonat,ſicut & Lia à partu ſuo di
Gene. 30 xit,Hoc ꝑ beatitudine mea,beatã quippe me dicẽt omnes
mulieres.ꝓpterea appellauit eũ Aſer. Quomodo autẽ hæc
Anna gratiã ex deo tantã habuerit, vt in ſpũ Ieſum agno-
ſceret eſſe Meſsiã,euangeliſta porrò commemorat,quibus
exornata fuerit virtutibus,ſicut & Simeõ,qui etiã iuſtus &

timẽs deum commẽdatur. De ſtatu viduarum piè & propter deum obſeruato,quãquam ſit ille & honeſtus & deo beneplacẽs,cum Origenes hic clarè docet,tùm verò Paulus ad Corinth.nõ paulò euidẽtius arguit,dicẽs,Non nuptis & viduis dico,bonũ eſt illis,ſi ſic permãſerint ſicut & ego. vnde 1. Cor. 7
& diſcipulo ſuo Timotheo præcipit, Viduas honora, quæ 1. Tim. 5
verè viduæ ſunt. Et hæ ſanè q̃ ſint deo gratæ,vel hinc apparet,quod toties præcepit, ne qua eis vis inferatur, néve opprimãtur à quoquam,ſicut cõſtat in lege Deuter.24. Eſa.1. Hieremiæ 5. Iob 24. Hieremiæ 22. Zachar. 7. Et ideo dominus pręcipiens ait,Viduæ & pupillo non nocebitis,ſi læſeritis eos, vociferabuntur ad me. Sed tu mihi Sapiẽtem quo- Exo.22.
que audi dicentem, Nónne lachrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt,& exclamatio eius ſuper deducẽtem eas? A ma- Eccl. 36.
xilla enim aſcẽdunt vſque ad cœlum, & dominus exauditor nõ delectabitur in illis. Vbi ego quotquot magiſtratũ gerunt, admonitos diligẽter volo, vt pupillos & viduas ſedulo tueãtur,nec iniuſtè patiẽtur opprimi. Quod ſanè qui faciunt,nec æquitatem,nec diuinum attendentes præceptum, non tantùm hic temporaliter ob id puniẽtur, verumetiam iniquitatis tantæ grauem cogentur aliquãdo rationem reddere coram deo in iuſtiſsimo illo dei iudicio Et væ igitur illis,væ inquã,qui pupillis bona etiam detrahunt,ſua alienãt, aut colluſiones faciũt &c. Meritò ergo Anna eo etiam laudatur hic magis,quod vidua fuerit,quodq́ue progreſſa ſtatu iam ad annũ 84.peruenerit. Sicut enim bonũ erat,inquiẽte beato Auguſtino,quod Martha faciebat occupata circa mi- Auguſt.
niſterium ſanctorum, ſed melius quod Maria ſoror eius ſedens ad pedes domini,& audiẽs verbum domini: ita bonum Luc.10.
Suſannæ in caſtitate cõiugali laudamus,ſed tamẽ ei bonum viduæ Annæ,ac multò magis Marię virginis anteponimus. Dan.13.
Super hac re quiſquis plura deſiderat,videat Ambroſiũ, qui Ambr.
peculiarem etiam ſcripſit librum in laudem viduarum: non iſtarum tamẽ,quæ temerè & iniquiſsimè laſciuiũt, ſed quæ piè & ſanctè viuunt in Chriſto. Vnde etiam cùm nos de viduarum laude & dignitate loquimur,nõ eſt, quod in vniuerſum omnes intelligas,quæ ſuis orbatæ ſunt maritis: ſed eas tantùm,quæ in laudem & honorẽ dei, cõſtanter animũ inducũt in cœpta caſtitate vitam ſuã finire. hoc enim affectu pio Paulus viduas virginibus cõiungit, dicẽs, Mulier innu- 1. Cor. 7

pta & virgo cogitat quę domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Huiuſmodi viduas, pias, & ſanctas multum remunerabit deus. Ratione addit Ambro. quoniam viduæ iuuenes acrius tentátur quàm virgines, propter recordatione delectationis expertæ. Cùm itaq; tanta conſtátia decertátes, de diabolo, mũdo & carne fortiter triũphent, meritò etiã à deo

Pſal.131. plurimũ remunerátur, iuxta illud Pſami, Viduas eius benedicam, hoc eſt, ſecumdum idioma Hebraicum, valde benedicam. Et rurſus in alio loco, Cuſtodit dominus aduenas, pu-

Pſal.145 pillũ & viduã ſuſcipiet. Et igitur inter cæteras præclaras il-

Iudit.15 las, quas Iudith deferebat populus, laudes dicebat ad illã, Tu gloria Hieruſalẽ, tu lętitia Iſrael, tu honorificẽtia populi noſtri, quia feciſti viriliter, & cõfortatum eſt cor tuũ, eò quod caſtitatem amaueris, & poſt virum tuum, alterum neſcieris.

I Amplius adhuc euãgeliſta Annã laudaturus, honeſtã taliſque vidua digniſsimã cõuerſationem declarat & vitam. Ac

Anna in tẽplo aſsidua. principio quidem ſedulitatẽ illam tantã, ita vt à templo nõ recederet. Quod etiã nõ ſic intelliges, quaſi in templo deſederit aſsiduo, ſed quia iuxta Gloſſam in eo frequenter fue-

1. Theſ.1 rit: qui ferè vulgatus eſt loquendi modus: etiam apud Apoſtolum, Memoriã veſtri facientes in orationibus noſtris ſine intermiſsione, hoc eſt, ſedulò. Quãuis nõ deſunt, qui putent eam ita in templo ſemper fuiſſe, vt etiam ibi continuò habitarit, ſicut etiam nunc Romæ ad ſanctum Petrũ aliqui includi ſeſe patiũtur, templum illud per omnem vitam non egreſſuri. Deinde à ieiunio quoq; cõmendatur. Et vbi ſunt

II. Neochriſtiani, imò ex Chriſtianis fucati & hæretici, ieiu-

Ieiuniũ. nium & pias preces reſpuunt? Ecce hic Anna ex vtroque peculiariter collaudátur: adeò, vt ob id teſtis Meſsiæ facta ſit. Quãuis quid opus eſt multis hoc loco illud commemorare. quando tota ſcriptura vndiq; pleniſsima eſt teſtimoniis locorum aduerſus hęreticos iſtos ieiuniũ contẽnentes? Náque

Ioel.2. per Ioelem dominus ait, Cõuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu & plãctu, & ſcindite corda veſtra. Vt

III. iam nõ immerito euangeliſta Annã tertio loco ab oratione

Tob.2. cõmendet. ſiquidẽ iuxta ſalubre illud Tobiæ conſiliũ, Bona eſt oratio cũ ieiunio & eleemoſyna. In hoc velut ſpeculo iã ſe noſtrates contẽplentur viduæ, cõſiderantes nõ ſuum eſſe, vt hinc inde per plateas diſcurrant. vt ad omnes choreas & ſaltus curſitent, vt nimium laſciuiant, vt crapulentur, poti-

tent, garrulentur. Sed in templo potius ſint ſedulæ, cõuerſa-
tionis ſint honeſtæ, orẽt, & ieiunant, ac tum demum ſtatus
ille earum nõ tantũ corã deo laudabitur & hominibus, ve-
rumetiã in æternam ipſis cedet remunerationẽ. Nũc deni-
que teſtimoniũ Annæ euãgeliſta commemorat, quæ eadem
qua Simeon hora venit, quaque puerum Ieſum Maria obtu-
lit in templum. Sed quid de verbo ad verbum loquuta ſit
Anna, in euangelio expreſſum non eſt. tantùm enim dicit
euãgeliſta, quoniam cõfitebatur domino, & loquebatur de
illo omnibus qui expectabãt redemptionẽ Iſrael, hoc eſt, ex
ſentẽtia Theophylacti, gratias agebat, & docebat de domi-
no, quod ipſe eſſet ſaluator & cõſolatio noſtra, expectantiũ
redemptionem. Nec eſt quod dubites, quin, ſicut ea hora in
templum aduenit Simeõ inſtinctu ſpiritus ſancti, ita etiam
Anna eodem venerit inſpirãte. Et rationẽ quidem, cur euã-
geliſta Annæ verba in propria forma nõ poſuerit, afferunt
nonnulli, dicẽtes eum Simeonis verbum, nõ Annæ expreſ-
ſiſſe, quod mulieres ſilere magis quàm loqui in eccleſia, &
doceri quàm docere debeãt, ex doctrina Pauli, Mulieres in *Mulie-*
eccleſiis taceãt: nõ enim permittitur eis loqui. Sequitur, *bre ſilen-*
Et vt perfecerũt omnia ſecundum legẽ domini, reuerſi ſunt *tium.*
in Galilæam in ciuitatem ſuam Nazareth. nõ ita tamẽ, vt il- *1.Cor.14*
lic permanſerint, quandoquidem nõ multò pòſt Ioſeph ab
angelo admonitus, fugit in AEgyptũ. Rebus ergo ſuis com
poſitis, aufugerunt illuc cum puero. Quod cùm ſatis deſcri-
pſerit Matthæus, Lucas nõ commeminit. Poſtremò egre- *Matt. 2.*
gia euangelium hoc clauditur coronide, Puer creſcebat &
confortabatur, plenus ſapientia, & gratia dei erat in illo.
Quod ſanè intelligendum venit, cùm eorum omnium, quæ
Matthæus adhuc de fuga in AEgyptum ſcribit, incluſione.
Etſi verò poterat Chriſtus iuſtam ſtatim & perfectã ſibi aſ-
ſumere magnitudinem, voluit tamẽ vt puer tempore creſce-
re, nõ dedignatus oẽm illam humanæ naturæ cõditionem,
dummodo peccatum exceperis, ſuſcipere. Verùm de hoc a-
lias. Satis enim hic eſt & dicere & noſſe, quod corpore cre- *Chriſtus*
uerit Chriſtus ordinate, vſq; ad iuſtam ætatẽ, ſecundũ natu- *creuit.*
ralem perfectionẽ, modum in hoc præſcribẽs & terminum
omnibus hominibus, quonam ſint reſurrecturi ætatis habi-
tu, ſicut & Paulus dicit, Donec occurramus omnes in vnita- *Ephe. 4.*
tem fidei, in virum perfectũ, in menſuram ætatis plenitudi-

nis Chriſti. Qua de re plura dicentur in ſermonibus de noſtra reſurrectione Hoc ergo primũ illud eſt, quod puer paulatim corpore creuit. alias enim viſum fuiſſet phãtaſma, vt ait Theophylactus.

Chriſtus cõfortat⁹

Addit deinde Euangeliſta, Et cõfortabatur. Vbi ſi virtutem Chriſti expendas animalem, ſeu vitalem aut naturalẽ, nõ eſt quod ambigas corporea eum mole creuiſſe, cum eadem ratione qua imbecillitatem ſuſcepit humanam, & creuerit etiam, & ſit cõfortatus. Verùm ſi cõfortationem inſpicias ſpiritus, cõfortatus ille nõ eſt. ſiquidem quanuis etiam ad eum cõfortandum angelus deſcẽdit de cœlo in mõtem Olìueti, nõ tamen id accipiẽdum ita eſt, quaſi ipſum cõfortarit, cùm legãtur alibi acceſsiſſe ad eum & miniſtraſſe illi, vnde & miniſtri eius fuerũt quidem, nõ cõfortatores: ſed angelus ille ſe habuit in modum cõſolantis ſeu confortantis, & velut dicentis, Ah domine operare ſalutem mundi per paſsionem tuam &c. vide in paſsione.

Luc. 22.
Matt. 4.

Chriſtus plenus ſapientia.

Porrò Euangeliſta puerum ſapiẽtia plenum vocat. Et hic quoq; nemo ea ſit ſtoliditate, vt putet Chriſtum etiam ſecũdum humanitatem creuiſſe ſciẽtia, ratione & ſapiẽtia, ſicut pueri indies efficiũtur prudẽtiores. Abſit enim procul hanc nos tribuere Chriſto tam inſignem cõtumeliam, quanuis id ex veteribus impuriſsimus hereticus Neſtorius, & ex recẽtiorib⁹ iſto nihilo inferior Zuinglius ſomniarũt. Verũ hoc doctores catholici intelligũt eo modo, nõ quod in ſapiẽtia creuerit, ſecundum ſapiẽtiam in ſe, ſed tantùm in exhibendo & notificãdo illam, ita vt indies magis ac magis apparuerit. & ſic Theophylactus dicit, Prodigioſum viſum fuiſſet, ſi Chriſtus quandiu paruus fuiſſet, omnem oſtẽdiſſet ſapientiam, quãuis in ipſo adhuc virginis matris vtero tanta fuerit in illo ſapientia, quanta iam in crucifixo: Idque adeò eſſe veriſſimum ſcripturæ teſtantur. nanque de humanitate Ieſu Chriſti Ioannes ait, Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenũ gratia & veritate. Sed & Paulus in Chriſto recõditos theſauros omnes ſapiẽtiæ & ſcientiæ prædicat. Et Eſaias, Super eum, inquit, requieſcet ſpiritus ſcientiæ & ſapiẽtiæ. Neque aliud eſt quod eum virũ appellat Hieremias, niſi quod anima Chriſti rationem & ſapiẽtiam omnem habuit à principio ſuæ creationis, cùm ait, Creauit dominus nouum ſuper terram, fœmina circũdabit virum. Quodnam illud eſt nouũ, niſi quia anima Chriſti in

In diſp. Bernenſi.

Ioan. 1.

Coloſſ. 2.
Eſa. 11.

Hiere. 31

vtero matris intellectum habuit virilē? Et quod iā de Chriſti ſapientia dictum eſt, idem de eius ſentiēdum eſt gratia. tantū enim gratiarum benedicta Christi anima principio Ioan.3. ſtatim ſuſcepit, vt plus ſuſcipere non potuiſſet. neque enim ſecundum menſuram datus illi ſpiritus erat, & in eo tamē requieuit plenitudo diuinitatis, atque ideo incrementum gratiæ in illo, non ſecundum gratiam in ſe factum eſt, ſed tantū in exhibitione externa. Et ideo plenitudinē ille habet gratię, vt omnes nos ex illa reciperemus, vt Ioànes ait, Et hic quidem in tempore gratiam ſuam, illic autem gloriam quàm nobis retribuat deus, Amen.

DOMINICA POST FESTVM EPIPHANIAE.

IN illo tēpore, Cū factus eſſet Ieſus annorū duodecim, aſcendētibus illis in Hieroſolymam ſecundum cōſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus, cū redirēt, remanſit puer Ieſus in Hieruſalē, & nō cognouerunt parentes eius. Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerūt iter dei, & requirebāt eū inter cognatos & notos. Et nō inuenientes, regreßi ſunt in Hieruſalem, requirentes eum. Et factum eſt poſt triduum, inuenerunt illum in tēplo, ſedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis eius. Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolētes quærebamus te. Et ait ad illos, Quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos. Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis. Et mater eius conſeruabat omnia verba hæc conferens in

Eſa.27. Act.3. Mat.27 Mar.1.

1.Reg.2. *corde ſuo.* Et *Ieſus proficiebat ſapientia & ætate, & gratia apud deum & homines.*

HOMILIA I.

Chryſo. ANte huius euangelij cõtextum dicit Lucas, Et ibant parentes eius per oẽs annos in Hieruſalẽ in die ſolenni paſchæ. Vbi Chryſoſtomus, In feſtis, inquit, Iudæorum nõ ſolũ tẽpus, ſed & locum obſeruabant. Ita enim præceperat dñs in lege: Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis: Ter in anno apparebit omne maſculinũ tuum corã domino deo tuo. Quæ ſanè feſtiuitates fuerunt, paſchæ ſeu panis azymi, primitiarum vel pentecoſtes. fructuum ſiue tabernaculorum in autumno. Ad hæc tria feſta conuenire viris tantũ præceptum erat, mulieribus non item: vnde conſtat, quod Maria dum aſcendit in Hieruſalẽ, idipſum nõ ex obligatione legali, ſed propria fecit deuotione. Quãuis qui à Hieruſalẽ procul aberant, excuſati habebantur, etiã ſi ad feſta pentecoſtes & tabernaculorũ nõ venirent: ſed in feſto paſchæ niſi morbo excuſari nõ poterãt. Et hinc quidem error apparet noſtratiũ hæreticorũ, qui feſta abrogare conãtur & abolere, clamitãtes, in nullo diẽ aliũ alij eſſe præferendũ. Quæ eorũ vox & vana eſt & erronea & deo aduerſa. Nũquid enim nõ deus ipſe feſta quædã obſeruari præcepit, & quidẽ lõge præ aliis diebus? ſicut & iã auditũ eſt, & alibi dicetur adhuc copioſius. Præcipuè verò id in feſtiuitate apparet paſchali, q̃ ſolenniter adeò Iudæi obſeruare cogebãtur ex præcepto cũ agno paſchali, qui typus erat veri paſchalis agni Chriſti, qui venturus erat. Et nos cur nõ potius magiſq; meritò de iis quæ præterierunt, feſta celebremus, quoniã paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, ſicut idem agni paſchalis feſtũ Iudæi de eò quòd futurum erat, celebrabant? Ac nunc quidẽ poſt hæc ſequitur euangelium hodiernum, Cũ factus eſſet (Ieſus) annorũ duodecim, aſcẽdentibus illis Hieroſolymã &c. Vbi tu principio notabis, quod dominus Ieſus nihil in ſua pueritia per ſe operatus eſt admirabile, vt, inquit, Chryſoſtomus, niſi quòd deus pater per magna miracula, per angelos, per ſtellam, natiuitatem Filij declarauit. Vnde libellus de infantia Chriſti, qui multa habet inaudita, à ſanctis patribus vt apocryphus re-

Margin notes: Exo.23. (beside "ſeruabant. Ita enim…"); Feſta. (beside "procul aberant…"); 1. Cor.5. (beside "quoniã paſcha…"); Luc.2. (beside "hodiernum, Cũ factus…")

iicitur. Quia aūt iam antè euāgeliſta creuiſſe Chriſtū plenum ſapientia cōmemorauit, nunc dicere pergit, quomodo ille ſapientiā ſuam tantā declararit. Dominus nāque, vt ait Beda, inter homines homo natus, fecit quòd faciendū hominibus per angelos, impetrauerat deus. ſeruauit ipſe legē quam dedit, vt nobis qui puri homines ſumus, ſeruandū per omnia, quicquid deus iubet, oſtēderet. Sed vt ſupra hominē, cū duodecim adhuc eſſet annorū, diſputauit cū ſapiētibus Iudæorū, quòd alias impoſſibile eſt, vt puer hac maxime ætatula, niſi ſcientiā habuiſſet deſuper, diſputationē tantam ſubire auſus fuiſſet. Numerū annorū duodecim doctores hic ad ſenſum exponunt ſpiritualē: quod, quia idiotas ſcire parū refert, pertranſeo. Alia dicam quæ noſſe plus retulerit Principio, quoniā pueri ab ipſis iam inde teneris vnguiculis aſſueſcēdi ſunt pietati & cultui diuino, tu quiſquis es, liberos tuos prima ſtatim ætate tecū adhuc in tēplū, audiat ibi miſſam, auſcultet & obſeruet verbū dei, aquā ſumat benedictā, cæteraſq; diſcat ceremonias nō negligere, vt ſic vna cū annis ſuccreſcat in illis amor dei & cultus pietatis: ſicut Hieremias dicit, Bonū eſt homini qui portat iugū domini ab adoleſcentia ſua. Profecto enim cū pertinax indurucrit iuuētus, fruſtra laboraueritis: & quod ſemel curuū, haud vnquā rectum, principiis primæ ſtatim ætatis occurrendū eſt. quod & Sapiens prudēter cōſuluit, Filij tibi ſunt: erudi illos, & curua illos a pueritia eorum. Curua, inquit, ad ſimilitudinē virgulti, quod dū tenerū eſt, in quāuis partē & quēcūq; volueris modū flexibile eſt: ſed cū iā indurueris, fregeris citius q̃ flexeris. Ad honorē ergo & timorē dei educa liberos tuos. Melior eſt enim vnus timēs deū, q̃ mille filij impij. Et hoc eſt quòd Ioël docuit, quibus modis irā effugiamus diuinā, dicens, Canite tuba in Sion, ſanctificate ieiunium, vocate cœtū, cōgregate populū, ſanctificate eccleſiā, coadunate ſenes, cōgregate paruulos & ſugentes vbera. Ecce, quō hic docemur in honorē dei infantulos quoque eſſe ad templa ferendos, eorumque nomine orandum deum, vt ſi peccatis ſit iratus ſeniorū, ſaltē innoxio & innocenti parcat ſanguini paruulorum, ob eorumque innocentiam faciat nobiſcum miſericordiam ſuā.

Beda. *Thre. 3.* *Eccl. 7.* *Eccl. 16.* *Ioel. 2.*

Hinc quoque diſces ſapientiam tuam non vbique temerè ita profundere, quaſi omni debeat innoteſcere mundo,

ſed competenti ſapere & tempore & loco, vt rectè dixerit
Eccl. 8. ſapiẽs ille Salomon, Tẽpus & reſpõſionẽ cor ſapientis intelligit. Et hoc quoq; indubitatũ eſt, quiſquis ſapientiã ſuã cõſtare cupit omnibus, ſtultus eſt & ſtolidus. vult enim potius videri ſapiẽs quàm eſſe. Chriſtus naque ſumma illa dei patris ſapiẽtia, celauit eam vſq, in duodecimũ annũ, qua ferè ætate aduenit pueris vſus rationis & intellectus. tũc demũ ſuã quoq, Chriſtus, ſapientiã reuelauit. 2 Euãgeliũ habet Chriſtum Hieroſolymis mãſiſſe, Maria tamen & Ioſeph eũ in reliquo eſſe comitatu arbitrantibus. Hic ſi quis quærat cur ille inſciis parentibus iſtic remanſerit, in prõptu cauſa eſt, propria eũ ibi manſiſſe tum voluntate, tũ ordinatione, vt ſic toti mundo declararet, q̃ ardẽtiſſimo deſiderio & quodã zelo feruenti duceretur adhuc puer rerũ cæleſtiũ, vt ipſe dicebat, eorũ quæ patris ſui erant. Quãuis hæc quoq; aſſignari ratio poſſit, ne ab illis per parẽtes abſtraheretur, néue cõtemptor horũ haberetur, ſi rogatus ab ipſis, vt ſecum pergeret in Nazareth, reſtitiſſet, ideoq; tacitus rẽ ſuã & patris cæleſtis negociũ procurauit. Aliam quoq; adhuc quæſtionẽ hic inducit Beda, quo tandẽ modo dei filius tãta parentũ cura nutrit⁹, hic abeũtibus potuerit obliuiſcẽdo relinqui? Cui reſpõdendũ, quia filiis Iſraël moris fuerat, in tẽporib⁹ feſtis vel Hieroſolyma cõfluẽtes, vel ad ꝓpria redeũtes ſeorſum viri, ſeorſum autẽ fœminæ choros ducẽtes incederẽt, infanteſq; & pueri cũ quolibet parẽte indifferenter ire potuerint. Ideoq; beatã Mariã vel Ioſeph viciſſim putaſſe puerũ Ieſum, quẽ ſe comitari nõ cernebãt, cũ altero parẽte reuerſum. Eius adeò rei fundamẽtũ
Zac. 12. ex Zacharia adducũt, dicẽte, Plãgent terræ familiæ & familiæ ſeorſum: familiæ domus Dauid ſeorſum, & mulieres eorũ ſeorſum, &c. Quãuis ipſa per ſe ratio cauſam præbet ſufficientẽ quòd honeſtatẽ illud docebat cõuerſationis ſanctæ, nõ citra omnẽ pudorẽ temerè in leuitate & inordinate hincinde diſcurrere, ſicut prohdolor hodie magno ſcãdalo inter Chriſtianos fieri videmus: quòd ſanè eorum qui magiſtratũ gerunt, intereſſet præcauere. Hinc & ex illo Iudæorũ more omnino factũ eſt, vt exiſtimãte Ioſeph puerũ in comitatu eſſe muliebri, & viciſſim Maria putãte eſſe illũ inter viros, facilius puer remãſerit, & neuter interim parentũ nec negligẽtiæ, nec reprehẽdendus veniat leuitatis.

Chriſtus cur mãſerit Hieroſolymis

Beda.

Quid multis opus eſt? ſic viſum, ſic conſtitutum & ordinatum erat a ſpiritu ſancto.

3 Diligẽtiã parentũ inſinuat euãgeliſta, in quærẽdo puero inter amicos & cognatos, vbi tamen eum nõ inuenerũt. Quod attendẽtes ſancti patres, volũt inquiſitionẽ iſtam altero demũ die factã, & ſic eos die tertia tandẽ Hieroſolymã eſſe reuerſos. Cũ autẽ ſeduló puerũ inter amicos quæſiuiſſent, nec tamẽ inueniſſent, exterriti ſunt vehementer, metuẽtes ne quod Herodes in infantia ei⁹ patrare q̃ſierat, iã in pueritia poſitũ, inuẽta opportunitate, alij interficerent. Metuebãt etiã præ aliis Archelaũ Herodis filiũ, magnoq; demũ dolore reuertebãtur in Hieruſalẽ, non ignari pietatis & aſsiduæ orationis pueri, cogitãtes in tẽplo diutius ſolito eũ remãſiſſe, dicẽdo cũ propheta, Dñe, dilexi decorem domus tuæ, & locũ habitationis gloriæ tuæ. Sed & ſpũali ſenſu, explicari ſolet illud hoc modo, Q̃m nõ inter amicos inuenitur dñs, non inter familiares, ſed Hieroſolymis, in templo, in locis ſanctis, vbi ſeruitur deo. Apud amicos non ſemper reperias cõſilia bona & ſalutaria vitæ. vnde & inſalubre agnoſcitur illud, quod interdum parentes fratres itẽ aut ſorores, aduocant & ad ſe domum recipiunt religioſos ſuæ familiæ, qui ſi diutius domi deſideãt, quid boni pariat? An non meſſem carnis quam ſpirit⁹ ſemꝑ vides vberiorem? Atq; ideo Paulus dicebat, Nos ex hoc neminẽ nouimus ſecundum cãrnẽ. quo conſilio quicunq; de generatione illa cupit eſſe ſancta, de qua dixit Dauid, Hæc eſt generatio quærentium faciẽ dei Iacob. hoc idem faciat cùm Maria & Ioſeph in tẽplo. Religioſi & q in cœnobiis ex voto habitare aſſueuerũt & debent, ſi quãdo erũpunt, fit in illis, quod Dauid dixit, Commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum. De quærendo dñm alibi fortè dicetur: nunc ſatis ſit, admonitos eſſe vos, vt dominum Ieſum & quæcunque placent illi, quæratis diligenter, nõ inter cognatos & familiariter notos. nam & cognitio dei, & omne quod pertinet ad ſalutem, maius vt cunque eſt, quam quod humana ꝑ ſe poſsit aſſequi conditio. In templo ergo quæritur deus, inter verbi diuini præcones in templo dei filiũ, ipſam nimirum ſapientiam dei inuenies.

Gloſſa ordi.

Pſal. 25.

1. Cor. 5.

Pſal. 23.

Pſal. 105

4 Cõtemplantur etiam hic ſanctiſsimi quiq; patres anxiam vtriuſq; parentis Chriſti compaſsionem, cum iam

Cõpaſsio Mariæ de amiſſo puero. Chriſtum amiſiſſent, vbi etiã gladius Simeonis pertrãſiuit animam Mariæ. Cõtẽplantur quoque quibus illa flexibus, quam ꝓfuſis lachrymis diſcurrerit vndiq; amaritudine maxima cõcepta, quòd filiũ nec apud Ioſeph, nec apud cognatorum quẽquam inuenerit. Quãtas ibi inquietudines noctu tam perturbata ſenſit ſctiſsima virgo pro filio ſuo dilectiſsimo, theſauro ſpiritus ſancti? Quiſq; igit fidelium diligẽter expẽdat, ſecumq́; recogitet triduanum iſtum dolorẽ Mariæ, Maximũ ſanè & acerbiſsimũ, quum vſqueadeò ſolicita dominũ Ieſum quæreret vndiq;. Verùm ſancti doctores admirantes quidẽ facta illa Euangelica, & tamen conſiderãtes interim ibi ſpiritualẽ quandam & illuſtratam diuinitus ſignificationẽ, intelligunt & inquirũt hic triplicẽ legẽ: naturæ, Moyſis & gratiæ Chriſti, In prima illa Chriſtũ patres & ſcti quæſierũt patriarchæ, & ſimiliter altero die reges & ꝓphetæ ſub lege Moſaica: nec tamẽ vtrinque quẽ q̃ſierunt, inuenerunt. Ad extremũ gẽtes ſub euãgelio
Rom. 11. die tertio illum inuenerunt in tẽplo eccleſiæ catholicæ. Quod & Chriſt⁹ ꝓfeſſus eſt, dicẽs, Multi reges & prophetæ voluerũt videre quæ vos videtis, & nõ viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Et quod gentes Chriſtũ inuenerunt, Paulus teſtatur, cum ait, Quod quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus. Electio autẽ (hoc eſt, gẽtes) cõſecuta eſt. Sunt qui triduum hoc ad pœnitẽtiam referant, eo quod qui triduũ totum fideliter perambulat, diẽ vnum in contritione, ſecundum per cõfeſsionẽ, & tertium per operum bonorum ſatisfactionẽ, dominum Ieſum certo inueniet, inſuper ſignum illi dabitur certũ & ineffabile ſacramentũ ſacerdotalis abſolutionis, loco dei. Quod & in
Exod. 3. figura dictum eſt de Iudæis, Ibimus viã triũ dierum in ſolitudinẽ, vt immolemus domino deo noſtro. Viciſsim quoq; peccatores triduum ſibi quærunt in via diaboli, quæ ducit ad inferos, per malas cordis cogitationes, per proteruas locutiones oris, & ſceleratas operationes. Ponderant etiam hic doctores nõnulli, quomodo non temerè triplices per-
Lucæ. 2. ſonæ Chriſtum quæſierint ab infantia ſua. Paſtores quidẽ in præſepi adhuc poſitum inuenerunt: tres Magi, qui eũdẽ inuenerunt in Bethlehẽ cum Maria: & nunc Ioſeph vna cũ Maria in tẽplo. Qui autem ibi ſignificentur, prælati nimirũ, ſpirituales quoq;, & alij laici Chriſtiani, cuiuis expedi-

tum & facilè eſt ex ſcripturis colligere. Paſtores eñ Prælatos deſignãt, Ezechielis trigeſimoquarto, qũo ſe Chriſtus ipſe paſtorẽ dixit. Magi, ſpirituales homines ſignificabãt, quoniam illis peculiaris ſtella relucet ex deo & gratia, vt cùm mundũ potenter reliquerint, Chriſtum inueniant in Bethlehẽ, hoc eſt, domo panis: ſicq; in cœnobiis piè & ſanctè viuãt, lætitia imméſa & gaudio perfruãtur ſpirituali, inq; vita cõtẽplatiua paſcantur aſsiduo. Per Ioſephũ & Mariam parẽtes Chriſti oẽs figurati ſunt hoĩes pij & Chriſtiani: iuxta verbũ dñi, Qui fecerit volũtatẽ dei, hic frater me⁹, & ſoror mea, & mater mea eſt. O ergo dulciſsimè dñe Ieſu Chriſte, gratiã nobis tuam clemẽter impende, vt ita volũtatem patris tui cæleſtis valeam⁹ hic implere in terris, quo tandem te in felicitate inueniamus æterna, Amen. *Ioan. 10.* *Marc. 3.*

HOMILIA II.

F Actum eſt, inquit Lucas, poſt triduũ, inueuerunt illum in tẽplo, &c. Atque ibi quidem expẽdendum eſt principio diligẽter, quod in tẽplo Chriſtum inuenerint, nõ in diuerſorio, nõ in ludo, & non circa alias id genus vanitates, quas etiã pueri exercere ſolẽt, ſed in tẽplo, vt hic habeas exẽplũ filios tuos quoq; educãdi & erudiendi, vt & ipſi tẽplis aſſueſcant, ſicut ſctũs Nicolaus & ſancta Elizabeth fecerũt, aliiq; cõplures, qui ab ĩfantia ſtatim ſua pietati ſeſe addixerũt & orationi ſedulæ, quod priore iã ſermone diximus. Diſcãt hinc ſeniores etiã cùm inuenimus Chriſtũ ſe nõ inuenire, ac proinde nec quærere debere, in ſympoſiis & potatorũ conuenticulis, in foro itẽ & aliis huiuſmodi locis voluptuariis. In tẽplo quærendus eſt, & ibi inuenitur in ſermonib⁹ & ſancto dei cultu. Et tu ergo, inquit Origenes, quære Ieſum in tẽplo, q̃re in eccleſia, vbi Chriſti ſermonẽ atq; ſapientiam, id eſt, dei filiũ reperies. Quamuis Ambroſius ſpiritualẽ hinc eruere ſenſum conatur, dicens Chriſtũ poſt triduum eſſe repertum in templo, vt eſſet iudicio, quia poſt triduũ triumphalis illius paſſionis in ſede cæleſti & honore diuino fidei noſtrę ſe reſurrecturũ offerret, qui mortuus credebatur. Sic inuẽtus eſt ille, ait Beda, in medio doctorum ſedẽs, quaſi fons ſapiẽtiæ. Sed tamen quaſi exẽplar humilitatis audire prius & interrogare doctores, quã inſtruere q̃rit indoctos. Vnde diſcere debẽt iuniores, vt, ſi qua illis data ſit gratia diuinitus tãta, *Lucæ. 2.* *Origen.* *Beda.*

2 Sequitur, Stupebant oēs, qui eum audiebant ſuper prudētia & reſpōſis eius, Satis eſt hoc nobis, ſcire, etiamſi, quid tū reſpōderit, tū interrogauerit, ignoremus ·ſatis inquā eſt nobis, ita eū & reſpōdiſſe & interrogaſſe, vt in ſtuporē omniū verteretur: quō B. Hieronymus in prologo Bibliæ dicit, Duodecim annos ſaluator impleuerat, & in tēplo ſedēs de quæſtionibus legis interrogans, magis docet, dum prudentes interrogat. Qui ſanè fulgor erat & radius, quē ille relucere permiſit ex diuina ſua ſapientia, ſicut vndique in euāgelio fecit, vbi operaturus aliquid in humana natura, ſubinde concurrere aliquid fecit quòd diuinitatē ſuā argueret, ſicut hic Beda dicit, Quòd ipſe duodēnis in tēplo ſederit in medio doctorū, audiens & interrogans illos, humanæ eſt humilitatis indicium. Et inde, Qui idē verus homo & verus erat deus, ad oſtēdendū quia homo erat, homines magiſtros audiebat: & ad cōprobandum quia deus erat, eiſdē loquentibus ſublimiter reſpōdebat. Et hoc quidē magnū fuit ex deo miraculū, quòd oēs illi puerū cū ſtupore quodam admirabantur. Quod magis apparebit nobis, vbi ipſa euangeliſtæ verba propius inſpexerimus. Ait enī, Stupebāt oēs qui eū audiebant, ſuper prudentia & reſpōſis eius. Et vidētes admirati ſunt, vt ſic omnis illa admiratio ad ea quæ tū audierāt, tū viderant, vergebat. Audierant autē ſublimē ſapientiā, & viderāt tenerā adhuc illius in annis pueritiā, in qua cōmuni naturæ curſu non magna latet ſapientia (quāuis nō ignorē quoſdā admirationem videndi ad Mariā referre & Ioſeph: cōmunius tamē intelligi illud de omnibus quotquot aderāt, ſicut vtrūque ſenſum hic Gloſſa ordinaria habet.) O q̄ fœlices futuri erant doctores illi & Iudæi, ſi ſcripturas ſuas ſcrutari voluiſſent, & videre, quis quantusque puer ille eſſet, in quò intellectus & ſapientiæ lumē tantū refulgeret. Inueniſſent vtique apud Eſaiam illud, Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: & factus eſt principatus ſuper humerū eius: & vocabitur nomē eius, admirabilis, cōſiliarius, deus, fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Hinc dicere poterant facilimè, qd ī hoc puero admirarēt̄ potiſſimū, q̄s eſſet, ſicut ex multis aliis certiſſimis argumētis euidenter cognoſcere debebāt, Meſſiā illū eſſe ſuū, totiuſq; mūdi redēptionē. vnde apud Ioannē dicebat, Scrutamini ſcripturas, q̄a vos putatis ī ipſis vi

Hieron.

Beda.

Regula.

Gloſſa. ord.

Eſaiæ. 9.

Ioan.5. tam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimoniũ perhibẽt de me. Et deinceps, Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit. 3 Et dixit mater eius ad filiũ, Fili, quid fecisti nobis ſic? Ecce pater tu' & ego dolẽtes quærebamus te. Quauis Ioſeph pater Chriſti habebatur, ipſe tamẽ ea nõ erat cõfidentia, vt illum increpaſſet, quoniã firmiter credebat ipſum, filiũ eſſe dei, ſicut audierat ex angelo: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam

Mat.1. cõiugẽ tuã. quod enim in ea natũ eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Paſſus itaque eſt Ioſeph Mariã Chriſtum alloqui quæ affectu materno dicere filio poterat, quòd Ioſepho non item licuiſſet. Et ecce Maria quoque Ioſeph patrẽ vocat domini, opinione & fama vulgi quidẽ, ſed magno & occulto quodã cõſilio ſpirit' ſancti. At quo animo Maria interrogarit, hic inquirunt doctores ſancti, putantes Mariã nihil horum dixiſſe affectu corrigendi & increpandi filiũ, quaſi malè id fecerit, ſed quia norat filium illum eſſe dei & ſapientiã ſummã, ideo ſcire cupiebat, quãobrem illud feciſſet, nõ ignara

Iob.5. eius quòd dixit Iob, Nihil in terra fieri ſine cauſa. quaſi diceret, Audire cupimus & cognoſcere, cur nos reliqueris, cũ ſcieris (vt te nil latet) quibus doloribus & lamẽtis te quæſiuerimus. vnde dominus ipſe cauſam tantũ aſſignat, cur in tẽplo remãſerit. Et hic itaque diſcant oẽs qui amiſerint dominũ, quibus modis eũ rurſus quærant, exemplo nimirum Mariæ, cũ dolore, cũ contritione & pœnitentia peccatorũ, quòd ſi nõ fecerint, dominũ nunquã omnino inueniẽt. Verè enim qui Chriſtum quærit in dolore, inueniet eũ in læ-

Pſa.104 titia: iuxta illud Pſalmi, Lætetur cor quærentium dominũ, quærite dominum & confirmamini, quærite faciem eius ſemper. Quiſquis ergo es homo peccator, qui dominum Ieſum amiſiſti, hoc ipſo bonum ſummum amiſiſti. ne conquie-

Here.2 ſcas igitur, quære dominũ, & (vt Hieremias ait) ſcito ſimul ac vide, quia malũ & amarũ eſt reliquiſſe te dominum deũ tuum, & non eſſe timorem eius apud te, dicit dominus deus exercituũ. Quære itaque dominum deũ tuum, ſalutare tuũ, medicum illum tuum & ſaluatorem. idipſum fac diligẽter cũ dolore, humilitate & ardenti charitate, ſicut Maria & Ioſeph fecerunt. Et inuenies eum propitium tibi, clementem planè & miſericordem in iis quæ patris ſui ſunt nego-

Mat.7. ciis, ſicut idipſum Chriſtus fieri iuſſit, inquiens, Petite, &

accipietis:quærite & inuenietis:pulſate, & aperietur vobis. O beatam animā,quæ aſsiduo quærit dominum . quod myſtica illa ſponſa facit dicens, Indica mihi quem diligit anima mea,vbi paſcat,vbi cubē in meridie.

4 Reſpōdit ad hæc iā Ieſus matri ſuæ Mariæ, Quid eſt quod me quærebatis?Neſciebatis,q̄a in iis quæ patris mei ſunt,oportet me eſſe?Hic eſt quod ſapiētiam illā dei admiremur immēſam. Maria enī Chriſto patrē propoſuerat Ioſeph,qui pater nō verus illi⁹ erat,ſed ideo habitus tantùm quod & nutriti⁹ eſſet,& Mariæ maritus. Verū longè aliū, tum ſubliniorē,tū excellentiorem patrē ſuū Chriſtus viciſsim nominat,deū adeò illū patrēq; cæleſtē. Nihil itaq; ac ne in minimo quidē hic eos Chriſt⁹,quod ſe quæſierint, increpauit,tantū pectora eorū & corda eo eleuare voluit, vt cogitarent plus ſe patri debere deo,quam ei quæ corporis tantu erat mater. Quāuis ergo vt hominis filius,cū parētibus quo iubent ſtatim regredit̄, antea tamē quaſi filius dei in tēplo cōmorabatur. vnde & dicebat, Quid eſt quod me quærebatis? Quaſi dictur⁹ erat, nō hoc neceſſariū fuerat,ſiquidē nō hinc inde vagabundus diſcurro, nec alicubi pereo. vbi ſim ſcio. quid mihi rei ſit, apprime noui. nō eſt quod vel inter amicos vel vicinos me q̄ratis, ſed in patris mei negocio in ipſo tēplo nimirum, quod dei propriū eſt, dicēte propheta,Domus mea,domus orationis vocabitur. Et hinc cum Maria Ioſeph dixiſſet patrē ei⁹,ille dixit, Nō eſt hic verus pater,alioqui in domo eius māſiſſem ſed de⁹ eſt pater meus,& ꝑpterea in domo illi⁹ ſum,hoc eſt,in tēplo illius. Hæc Theophylactus. Vbi obſeruandum etiam eſt Chriſtianis omnib⁹,vt ſpiritualia omnia pluris faciant quā hæc corporalia,quanuis animalis homo cōtrarium ferè faciat,quāobrē & Paulus ait, Omnes quæ ſua ſunt quærunt,nō quæ Ieſu Chriſti. Et Bernardus flendo dicit,Cadit aſina,& eſt qui ſubleuet: perit anima,& non eſt qui curet. Vſqueadeò,proh dolor & impij ſum⁹,beluini,planeq; efferi, vſqueadeo immemores ſumus ſalutis animæ, & eorum quæ ad hanc ſunt neceſſaria,vt magis cordi curæq; ſit nobis,afficiat etiam magis, ſi quando vacca cui pereat aut equus, ſi cōflag: et domus,quam ſi gratiā dei amittat. An nō ſignū hoc eſt modicæ fidei?non etiam euidēter arguit nos rem tantam aut non ſatis intelligere,aut malè expendere?

Luc. 2.

Beda.

Theop.

Philip. 2.

Nota.

Quod vtiq; ſi faceremus,non adeò nihil mortẽ animæ pẽderem*,& iſta tẽporalia, iniqua & impia bona in maximo precio haberem*. Vnde tamẽ fideliſsimo planè cõſilio nos
Mat.16 dehortatus eſt Chriſt*,dicens,Quid prodeſt homini,ſi vniuerſum mundũ lucretur,animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo cõmutationẽ pro anima ſua? Et nõdum ex eis colligere potes eximiã animæ dignitatẽ? quam ſi in vnã libræ lanceam poſueris, in alterã verò ſolem,lunã, cælum & terrã. mundumq; hũc vniuerſum col-
Bernar. locaris,au&ore Bernardo, illa tamẽ ſola iis præpõderabit omnibus,atq; adhuc tamen ita deliramus, vt nõ doleamus de Chriſto amiſſo,nec illũ cum dolore quęramus, non omnino inſcij quòd ſi Chriſtum amiſerimus,actum iam ſit de nobiliſsima illa creatura anima noſtra. quæ quidẽ iactura tãta eſt,vt ob eã meritò mundus dolere debeat,totúſq; orbis terræ triſtari,ob vnã animam perpetuis gehẽnæ flãmis & cruciatibus torquẽdam. Vſqueadeò tenui nobis hæc omnia filo pẽdẽt. nec eſt qui curet,quin potius ob exiguã
Gene.3. & momẽtaneã voluptatulam animam perdimus. Eua ani-
Gene.19 mam ſuã vnico pomo velut vẽdidit in paradiſo. Loth vini
2.Re.11. hauſtu animã perdidit,Dauid breuiſsima cum Vriæ vxore voluptate animã cõmutauit. Quamprimùm igitur aliquis hoc modo cõcupiſcẽtiæ malæ aduerſus dei præceptum ſa-
Luc.9. tisfacturus,animæ ſuæ,quod quidẽ ſibi videtur,bene cupit eſſe & facere,pdet eã: ſicut dñs ait,Vos ergo dilectiſsimi,ſi quãdo animam veſtram perdidiſtis, ſi Chriſtum amiſiſtis, triduum totum quærite anxij & cum dolore, per cõtritionem,pœnitentiã & ſatisfactionem,& in templo cordis ve-
1.Cor.3. ſtri inuenietis eum, dicente Apoſtolo, vos eſtis templum dei,& ſpiritus dei habitat in vobis. O quàm fœlix & beat* eſt homo,qui ita dñm Ieſum inuenit in templo, vt ipſe dei templum efficiatur? Nunc verò priuſquã concludamus, libet ex illis verbis domini,doctrinã vnicã adhuc colligere cõtra nouellos ſeculi noſtri Chriſtianos. Quandoquidẽ hic Chriſtus matri ſuę proponent ſibi humanam illã & carnalem natiuitatẽ aliam obiecit ſublimiorem longè & digniorem,cui non tantùm plus deberet ipſe,ſed in cuius ſe quoq; negociis oporteret eſſe: apertè & lucè clarius ſequitur,hominẽ aliquem nunc quoque ſalutis animæ ſuæ cauſa quærere poſſe honorem dei,modo iam ad legitimam æta-

tem peruenerit, etiam cõtra vtriuſque parẽtis voluptatem, ita vt puer aliquis Chriſtianus fieri poſsit reſiſtẽte patre, ſiue Iudæ, ſiue Ethnico: poſsit etiam habitum vitamque religioſorũ ſuſcipere, & ſe in monaſterium addere quilibet inuito parente. Idque adeò cum hic, tum in multis aliis ſacræ ſcripturæ locis firmiter eſt fundatum, ita vt quicũque contradicere præſumũt Lutherani, ſpiritui ſancto aduerſentur in hoc & ſcripturæ, quod & eſſe veriſsimum, aliũde probari poteſt ex Luca, vbi dicit dominus, Si quis venit ad me, & nõ odit patrem ſuum & matrẽ & vxorẽ, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Sed & (vt ſapiẽter expendit beatus Ambroſius) cum noſtra cauſa, Chriſtus matri ſuæ renunciarit eum ſibi fratrem, imò & matrem & ſororem dicẽdo, quiſquis voluntatem ſeruaret patris ſui, cur non & nos propter Chriſtum poſſemus parentibus renunciare noſtris? non tamen ita, vt in hoc obliuiſcamur naturæ, ſed vt potius naturæ honoremus auctorem. Et ideo quandocunque nos in laudem & honorem dei, ad animæ noſtræ ſalutem, mundum iſtum omnis mali machinatorem relicturi, ad vitam properamus monaſticam, parentibus noſtris nos impedire volẽtibus, dicere debemus cum Chriſto, Quid eſt quod in mundo me quæritis? An neſcitis, quod in iis quæ patris mei ſunt cœleſtis, me magis occupatũ eſſe oportet? Aut nónne quod Chriſtus dixit, veriſsimum eſt, Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus? In tali itaque caſu, quum parentes ſancto filij ſui propoſito reſiſtere volent, quo minus in cœnobium abeat, vbi ſanctè & piè ſub Chriſtiana viuitur diſciplina, locum habebunt pulcherrima illa & affectu pietatis pleniſsima verba ſancti Hieronymi in quadam ad Heliodorum epiſtola, Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſsis veſtibus, quib⁹ te nutrierat vbera oſtendat mater, licet in limine pater iaceat: per calcatũ perge patrem, ſiccis oculis ad vexillũ crucis euola. Solum pietatis genus eſt in hac re eſſe crudelem Ad hunc modum S. Bernardus quoq; in ſermone 2. dominicæ poſt octauas Epiphaniæ. Vt quid inquit, fratres, vt quid ſic Chriſtus reſpõdit matri? Quid mihi & tibi eſt mulier? Vtique propter nos, vt conuerſos ad dñm iam nõ ſolicitet carnaliũ cura parẽtum, & neceſsitudines illæ nõ impediant exercitium ſpirituale.

Luc. 14. *Ambr.* *Luc. 2.* *Mat. 10.* *Hieron.* *Bernar.*

Auguſti. de verbis domini. Eadem quoque planè diui Auguſtini ſentẽtia eſt, Honorã-dus eſt pater, ſed obediendum eſt deo. Ego, inquit dominus, ad euangeliũ te voco, ad illud opus mihi neceſſarius es: magis eſt hoc quàm quod vis facere, ſcilicet ſepelire patrẽ. Sũt alij qui ſepeliãt mortuos ſuos. Amate parentes & præponite deum parẽtibus. Probat ille etiam hoc idem ex Paulo di-*Hebr.12.* cente, Patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus, & reuerebamur eos. Non multo magis obtemperabimus patri *Luc.9.* ſpirituum, & viuemus? Et alio adhuc in loco Auguſtinus ait, ſcripturam præcipere nobis parẽtum dilectionẽ, ſicut membrorum internorum, dummodo nos non impediat à cultu diuino: quem ſi nobis prohibuerint, ſepulturam quoque eis iam non debebimus. Quotquot igitur reluctãtibus parẽtibus, ſeſe in probatam & ſpectatam vitã dedũt monaſticã, ma-*Deut.33.* gis in hoc grati ſunt deo, ſicut habetur in lege, Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ, neſcio vos: & fratrib⁹ ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierũt eloquiũ tuum. Poſſent adhuc complures vtriuſque teſtamẽti in hanc rem adduci ſcripturæ, quibus oĩbus volens perſuadeo, quãdo quos iam ſupra faciẽdæ fidei adhibuimus locos, ſatis poſſunt facere cuiuis pio & catholico Chriſtiano, ita vt circa hoc negotium facilimè per illos cõſcientiã ſuam informare queat & imbuere, vitam tandem adempturus æternam, Amen.

HOMILIA III.

SAnctus Lucas in euãgelio hodierno, deſcendit, inqt, puer cũ eis, & venit Nazareth, & erat ſubdi-*Beda.* tus illis. Vbi Beda diligẽter cõſiderat quomodo Euãgeliſta iam ante dixerit Mariã & Ioſeph nõ intellexiſſe verbũ, quod locutus eſt ad eos, quod nimirũ ĩ iis quæ patris ſui ſunt, eum eſſe oporteret: & tamẽ illis obtemperat, abiẽs cum eis quocunq; volebant, in omni obediẽtia ſubditus eis. quæ ſanè ſumma fuit Chriſti, humilitas, eadẽq; forma & exemplar noſtræ vitæ, cùm enĩ honor vertebatur diuinus patrẽ reliquit & matrẽ: illo peracto, rurſus paruit illis deus & homo. Itaq; hic mihi obſeruate ſuperbi omnes & pleno faſtu inflati Chriſtiani, qui vobis iuxta iã recẽs natam doctrinam videmini etiã intelligere euãgeliũ, omnẽq; ſcripturã tanquã apertã & cuiuis peruiã, nec aliud ibi põderatis, niſi vt legere poſsitis. Magna & profũda hæc immẽſæ radix eſt ſuperbiæ, qua quis ſuo primum tribuit intellectui, vnde plus

quam ſexcēta hæreſum pullularūt germina. Ecce Lucas hic refert. Mariam & Ioſeph, qui tamen pleni erāt ſpiritu ſancto. Chriſti adhuc pueri non intellexiſſe verba. Et vos vacui oīs ſpiritus diuini, ſermones Chriſti in ſua perfectione intelligetis? Sed & Paulus quod ſtultum, inquit, eſt dei, ſapientius eſt hominibus. Et de epiſtolis Pauli ſic pronunciat Petrus, Scripſit vobis chariſsim⁹ frater noſter Paulus ſecūdum datā ſibi ſapientiā, ſicut & in omnibus epiſtolis, loquēs in eis de iis in quib⁹ ſunt quædā difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuā ipſorū perditionē. Hic videmus difficiles etiam à ſancto Petro iudicari Pauli epiſtolas, quas nouelli theologaſtri clamitāt eſſe facillimas. Sed argumentū hîc petimus, epiſtolas ſuas Paulo adhuc viuēte eſſe deprauatas. Nō eſt ergo quod mirū fiat tibi, quiſquis verè es catholicus, id nūc quoq; Lutherū cum ſuis ſectatoribus facere, dū laborēt, & ſtudēt altiſsimā illā diuinæ maieſtatis perſcrutari ſublimitatē, ſuoq; ſtupidiſsimo intellectu inueſtigare. Verū non ſic, nō ſic inquam, ſed oportet, quod diligēter monuit Paulus captiuare intellectum ad obſequium Chriſti: Quod ſi itaque noſtrates iſti nouelli Chriſtiani noluerint Pauli cōſilio, intellectum ſuum captiuare in obſequiū fidei & dei, Paulū nunquam intelligent. Quid quod ipſe Hieronymus q. 8. ad Algaſiā, Epiſtolas, inquit, Pauli ad Roma. multis eſt obſcuritatibus inuoluta. Id cùm ſanctus ille fatetur Hieronym. tantus dei amicus, doctor tam eximius, in litteris ſacris à puero tā exercitate inſtructus, inter cæteras linguas Hebraicè Græcè & Latinè doctiſsimus, quid ita temerè audent præſumere Lutherani iſti idiotæ, agricolæ, cerdones & mercatores, imò vetulæ quoq; & aniculæ rancidæ, ſibiq; velut peculiare ſumunt munus interpretandi ſcripturas, nō ſecus ac ſi ſpiritum ſanctum in manica vel ſinu ſecū circūferrent? Vah, quæ tibi impietas eſt inſolentiſsima ſuperbia, tu Luciferum extruſiſti è cœlo, tu primos parētes noſtros expuliſti in paradiſo. Nūc tot hominū milia è nauicula Petri præcipitas, ex Eccleſia ī æternū deiicis dānationis barathrū. At nónne iſta horrēda & plus quam Luciferiana eſt ſuperbia, eū qui per omnē vitā ſuā in literis ſacris nunq̄ fit exercitatus, intellectū tamen ſuum & expoſitiones quantūuis rudiſsimas, præferre velle ſanctis patribus, Cōciliis ſacris omnibus, imò eccleſiæ vni-

Luc. 2.
1. Cor. 1.
2. Pet. 3.
1. Cor. 10
Hieron.
Superbia hæreticorum.

uerſæ, vltra mille quingentos annos? Quid itaq; mirum ſi
1. Cor. 1. eueniat eis quod dixit propheta in perſona domini, Perdam
Eſa. 18. ſapiētiam ſapientū, & prudētiam prudētum reprobabo? vbi
& 33. ſapiens? vbi ſcriba? vbi inquiſitor huius ſeculi? Nónne ſtultā fecit deus ſapientiam huius mundi? Hæc iſti quotidie etiam legunt in Paulo verba: verū, qua ſunt quamque excęcata temeritate, nō intelligunt. Et accidit illis idem quod Iudæis, qui dum manifeſtas de Chriſto ſcripturas nō intelligerent,
Ioan. 11. nec tam admirādis Chriſti miraculis crederent, ait Euāge-
Eſa. 6. liſta eos credere non poſſe. ſiquidem de ipſis Eſaias prædixerat, Excæcauit oculos eorū, & indurauit cor eorum, vt nō videāt oculis, nec intelligāt corde, & conuertātur, & ſanem
Iudit. 15 eos. Ita planè indurati nunc ſunt iſti neoterici Chriſtiani. quorum tamen miſereatur aliquando deus, eoſq; illuminet, & à tam impiis erroribus cōuertat. Et nos interim Chriſtiani humiles intellectū noſtrū maioris nō faciamus, quàm illi ſuum fecerunt Maria & Ioſeph, ſcientes quod ſcripturam ſacrā intelligere nō poſſumus ſine fide & gratia dei. Sequamur ergo illā ſcripturæ interpretationē, quæ iam olim data eſt à ſanctiſsimis cōciliis & patrib⁹ diuinitus illuminatis, Multis enim illa modis intellectū noſtrū excedit, cùm eius capaces etiam nō ſimus, ſed confiteamur magis cum Iob, di-
Iob. 26. centes, Cùm vix paruā ſtillā ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruū magnitudinis illius intueri. 2 Porrò iam doctores velut vno oēs ore cōcorditer dicunt, Chriſtū Mariæ obtēperaſſe & Ioſeph, vt hinc diſcāt pueri omnes nō honorare tantùm parētes, ſed illis etiā parere. Vbi multa dici
Educatio puerorū. poſſent, quomodo parētes, in omni pietate educare debeāt liberos ſuos. Vnde fit vt equidē morum ſeculi huius tam deprauatorum, rationē ponam nō poſtremā educationem prauam liberorū, qui in omni leuitate ac prauitate, & peruerſa contumacia educātur. Vide in ſermonibus decalogi. præcepto quarto Ad hęc quia multum diffuſa eſt materia, hinc eo relegatā volo. Tantū quod in ſumma huc pertinet, ſatis eſt dicere, parentes teneri modis omnibus filios inſtruere ſuos
Prou. 14. in fide Chriſti, in Chriſtianis ceremoniis, ī cultu dei & eccleſię. & quid multa? in oī timore dei. Timor enim dei fons
Eccl. 23. vitæ eſt, & nihil illo meli⁹, nihil pręſtabili⁹, cui⁹ rei tota vndiq; plena eſt ſcriptura. Et vbi ī iuuene nullus eſt timor dei, ibi actū de tota hominis illius eſt vita. Inſtituāt etiā parētes

liberos ſuos verbis & exẽplis piis,nec eos videre patiantur oĩa quæ faciunt.prohibeãt etiã iurare eos, & peierare impudice loqui vetent, ſimiliter ſcõmata & dicteria iactare, laſciuas etiã cantilenas ſuccidere. Inſuper moneant eos calumniari neminẽ,cauillari & obtrectare: doceant cũ nemine vicinorũ iurgari & cõtẽdere,nocere nemini, nihil cuiquã furari,deuaſtare nihil,nõ mentiri, non fallere, in crapula & potationibus, in ebrietate, ſuperbia & præter conditionẽ ſuã pertinaci temeritate omnino nõ viuere. Nã vt maximè ipſi parentes probi ſint.& ſuorũ tamen negligant educationẽ liberorũ,grauiter peccãt,& irã aduerſus ſe cõcitant diuinã:quòd magno ſuo periculo docuit Heli. is enĩ quòd nõ ſerio filios ſuos reprehendiſſet, hoc vno cõmiſit, vt deus permitteret vno die vtrũq; eius filiũ cadere in bello,arcã capi:& ne impunè ipſi cederet auctori, factũ eſt, vt is malis oĩbus auditis,vir ille iã ſenex & grandæuus,anxio & moleſtiſſimo animo, prolapſus de ſella retrorſum iuxta oſtiũ,fractis ceruicibus mortuus eſt.Hæc de puerorũ educatione nũc dicta ſufficiãt.& quia euangeliũ hoc obediẽtiæ tantũ liberorũ erga parẽtes meminit, & nos de illa tãtũ dicamus. Breuirer ergo,liberos dico, nõ honorẽ tantũ, ſed & obedientiã ſuis debere parentibus:id adeò ex veteri primũ cõſtat teſtamento,vbi præcepit dominus.Si genuerit homo filiũ cõtumacẽ & proteruũ,qui nõ audit patris & matris imperiũ,& coërcitus obedire cõtẽpſerit,apprehendent eũ & ducent ad ſeniores ciuitatis illius,& ad portam iudicij,dicentq; ad eos:filius noſter iſte proteruus & cõtumax eſt,monita noſtra audire cõtẽnit,cõmeſſationibus vacat & luxuriæ atque cõuiciis:lapidibus eũ obruet populus ciuitatis:& morietur,vt auferatis malũ de medio veſtri & vniuerſus Iſraël audiens pertimeſcat. O vtinã nunc quoq; lex illa exetceretur aduerſus furciferos iſtos & maſtigias, qui nõ cõtenti parẽtibus reſiſtere, inſuper totos ludo & alea abſumũt dies id ſanè ſi fieret,nõ paulò meli⁹ res haberent totius Chriſtianiſmi.Sed multũ negligẽtes ſunt, & in vtrãq; autẽ dormiũt principes, oẽſq; qui magiſtratũ gerũt, nec ſceleratũ iſtud vitiũ puniunt, quò nõ parentibus tantũ ſuis detrahitur honor,ſed cæteri quoque miſerè depereunt iuuenes,malis exemplis ſeducti,ac mala ſocietate infecti.

1.*Reg*.2.

Deut.21.

Et eſſe illud magnum ac inſigniter capitale peccatum,

vel ex eo patet,quoniam in veteri teſtamento nihil omnino,niſi peccatũ eſſet mortale,morte pnniebatur. Idemq; ex nouo teſtamẽto magis patet. ſiquidẽ Paulus inter cæteras
Ephe.6. Chriſtianæ cõuerſationis regulas,& hanc ponit:Filij, obedite parẽtibus veſtris in dño. Et adhuc expreſſius aliquãto
Coloſ.3. in alio loco dicit,Filij,obedite parentibus per oĩa:hoc enĩ placitũ eſt in domino. Hęc nimirũ clara & apertiſſima ſunt verba, quibus Apoſtolus loco dei obedientiã illã præcipit
Roma.1. liberorum erga parentes. Atq; in eius rei argumẽtũ Paulus ad Romanos inter cætera vitia, in quæ Gentiles turpiter prolapſi erant,iſtud quoque enumerat, quòd parẽtibus fuerint inobedientes. At iã nuncq̃ prohdolor freques eſt iſtud ſcelus?q̃ grauiter eo offendit præceps in omne vitium iuuẽtus dominũ deũ ſuum,dum pertinaciter adeò iuſſa cõtẽnit parentũ?vnde nõ eſt vt ſperemus meliora,q̃ diu inobedientia iſta graſſatur impunè in mundo. Aliud longè,aliud
Prou.6. inquã nos docuerat Salomon,illud attendamus, Conſerua fili mi præcepta patris tui,& ne dimittas legẽ matris tuæ: liga ea in corde tuo iugiter, & circũda gutturi tuo. Sed &
Ambro. ſanctus Ambroſius ſententiam quandam ſuper Lucam habet,verè ambroſiam ſpirantẽ & redolentẽ eam quilibet bene educatus iuuenis memori ſemper debet tenere mente. ait enim,Primus gradus pietatis eſt, vt quos auctores tibi voluit eſſe deus,honores obſequiis. abſtineas contumeliis,nec vultu lædenda eſt pietas parentum. Tu enim matri debes pudoris iniuriã,virginitatis diſpendium, partus periculũ,matri lõga faſtidia,matri lõga diſcrimina.cui miſeræ in ipſis votorũ fructibus maius periculũ eſt. Et cũ ediderit quod optauit,partũ abſoluit, nõ timore. Quid anxios patres loquar pro filiorũ proſpectu, & multiplicatis alienis vſibus cenſus,iactáque agricolæ ſemina,poſterorũ ætatibus profutura? Profectò etiã,ſi quãdo liberi parẽtes ſuos temerè & leuiter offendũt,quid mirũ ſi ipſi quoq; deinceps à liberis ſuis tractẽtur iniquiſſimè,parq; ipſis reddatur pro ſua ingratitudine gratia,maximè cũ fallere nõ poſſit certiſ-
Luc 7. ſimũ illud Chriſti iudiciũ. Qua mẽſura menſi fueritis, eadẽ remetietur vobis. quòd ſanè vt quotidiano oẽs ſubinde experimur vſu,ita nemo pepẽdit,nemo cõſiderat. Verũ in oĩbus illis ita intelligi hæc dicta volo,ſi parentes & honeſta præcipiant,& pia,nõ quæ cõtra deũ ſint. Alias ſanè hic

locum vireſq; habeat verbum illud in lege domini, Maledictus qui non honorat patrem ſuũ aut matrẽ ſuã. Et dicet omnis populus, Amen. Deu.27.
3 Ad hoc quòd ſequitur in Euãgelio, Mater eius cõſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo, dicit Beda, Maria cõſeruabat verba, ſiue quæ intellexit, ſiue quæ necdũ intelligere verba euangelij potuit: omnia pariter in ſuo corde, quaſi ruminanda & diligentius ſcrutanda recõdebat, quaſi ſedula diſcipula, nõ ignara etiã, paruulum illum ſummam eſſe ſapientiam dei patris, vnde nihil temerè, nihil fruſtra ab eo diceretur aut fieret. & igitur ſicut antea verbum dei in immaculato ſanctiſſimoque vtero ſuo cõceperat: ita nũc verbi illius tũ declarationẽ, tũ manifeſtationẽ in corde & pectore ſuo concepit, cũ & ipſe Chriſtus in doctrina & miraculis ſuis omnibus verbũ ſe declarauit eſſe dei patris, forma tamen & habitu hominis velatũ: & hoc eſt quòd attentiſſimè ſemper Maria cõſiderauit. Et ratio quidẽ, quamobrẽ Maria hæc oĩa ita cõſeruarit, aſſignari poteſt hęc, quo ad ſeipſam, vt nimirũ à filio ſuo repleretur in omni ſapientia dei. Altera quoque dari poterit, quoniã ipſa erat, cui conceſſum fuerat deſuper myſteria cognoſcere regni diuini. Conſeruabat ergo tantiſper, dum tempus eſſet ea reuelare, & id quidẽ erat poſt aſcenſionem Chriſti, cũ iam omnia hæc apoſtolis & diſcipulis Chriſti manifeſtauit. Vnde etiã patres ſancti dicunt Euangeliſtam hunc Lucam præ cæteris tribus plura ſcripſiſſe de pueritia Chriſti, de ſalutatione angeli, &c. quoniã hæc peculiariter ex Maria cognouerit, ſicut & hanc pueri Ieſu inuentionẽ ſolus ex omnibus Lucas cõmemorat. Qua in re exemplum quoque nobis præbuit Maria, verba ſimul & facta Chriſti aſſiduo in corde noſtro cõſeruandi, firmiterque retinendi: nõ ſic obiter, vt vix vna penetrata aure, per alterã euolet. Quin potius & ipſi poſteros noſtros doceamus, quòd & docuit & facere iuſſit dominus per prophetã dicentem, Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, nõ recedã de ore tuo, & de ore ſeminis tui, amodo vſque in ſempiternũ. Vltimo tandẽ cõcludit Euangeliſta in hæc verba, Ieſus proficiebat ſapiẽtia & ætate & gratia apud deũ & homines. Quorũ quidẽ verborum ſolidus eſt intellectus ex ſanctorũ patrũ ſententia, quoniam verè creuerit ſecundum carnem, contra Manichæos: ſed & in ſapientia creuit,

Beda. Mat.23. Eſa.59.

Coloſ.2. nō quod aliquid ſuæ acceſſerit rationi & intellectui,cū ab initio ſuæ incarnationis in eo fuerint theſauri oēs ſapien-
Theoph. tiæ & ſcientiæ dei recōditi, cū ab infantia ſtatim ſciuerit
Hieron. & cognouerit omnia. Sed ſapientiam illam q̄ in anima ſua Chriſtus habuit, indies magis ac magis videndā exhibuit & manifeſtauit;vt iā falſum ſit omnino,& omni ſcripturæ cōtrariū (vide ſermone præcedenti) Chriſtum vere & reipſa creuiſſe in ſapientia,quòd & nouelli ſomniant theologi. vnde enim & a quò didiciſſet præceptore,quod duodecim iā annos natus cū doctoribus diſputare eſt, niſi à ſpiritu ſancto,qui ex ipſa iā eius incarnatione ſuper eū requie-
Eſaiæ.6. uerat aſſiduo,ſicut in ſpiritu prævidit Eſaias ? Siquidē etiā
Hieron. dandū aliquid erat noſtræ naturæ moribus, inquit Hieronymus,ne aliquid extraneū à videntibus reputetur,tanquā homo paulatim creſcēte corpore manifeſtabat ſeipſum, & quotidie ſapientior ab audientibus & videntibus cēſebatur. Et hoc ita eſſe,apertè ſatis arguunt ipſa verba Lucæ. ſuperius nāque cū dixiſſet, puerū poſt ſeptimanas iam ſex in tēplū eſſe præſentatū,adiunxit, Puer creſcebat & cōfortabatur plenus ſapiētia. Nūc verò cū annorum eſſet duodecim,ait,Ieſus proficiebat ſapientia & ætate. ſapientia inquā,in qua cū antea plenus eſſet,proficere qūo poterat? Euidenter igitur ſequitur hinc,quia iā antè plenus ſapientia
Lucæ.2. erat Chriſtus:iuxta ſuperiora verba Lucæ, eundē iā euangeliſtā tantū loqui de illa externa ſapientiæ exhibitæ manifeſtatione. Verū tu hic mihi mutuas ſeculi noſtri vices cōſiderat,ſicut Chriſtus ſapiētia profecit & gratia, ita nūc iuuentus in malitia creſcit & vitiorum omnium lerna.

Ad ſenſum quoque myſticum exponi poteſt euangelium iſtud,hoc modo, Quoniā Chriſtus cū duodecim iam annos natus ſapientiam ſuam manifeſtauit in Hieruſalē,id ſignificare voluit, quòd legē ille ſuā Euāgelicam per duodecim apoſtolos vniuerſo voluit innoteſcere & manifeſtari orbi terrarum. Et quod parentes filium ſuū Ieſum in feſto amiſſum poſt ſe reliquerunt, hoc ſibi vult:quoniā in hunc vſque diem multi Chriſtum in feſtiuitatibus ferè ſolennioribus amittunt,& cū ſeptimana tota probi ſint, feſto demum die maximè peccant,crapula,ludo,& omni genere vanitatum. Sed quòd illum triduum totum quæſiuere parentes,pœnitentiam deſignat,qua deus amiſſus rurſus quæritur corde,

ore & opere bono,per cōtritionem,cōfeſsionem & ſatisfactionē. Et tūc tandē inuenitur in templo,hoc eſt,in cuiuſq; hominis boni anima ſctā, quæ verè templun dei efficitur. Vel etiam in tēplo inuenitur materiali,cùm iuſta pręmiſſa & pręhabita pœnitētia ille in venerabili ſuſcipitur ſacramēto altaris. Et tunc quærētes ſe Chriſtus arguit interno ſuo inſpiratu,cur illi ſe quiſierint inter vicinos & amicos: quibus pleriq; ſæpe homines nimium freti plus ſatis tribuunt,qui multos non raro à Chriſto auocāt,&c. Quòd & quilibet in huiuſmodi ſenſu ſpiritali exercitatus,facilimè, multis ad hoc ꝑtinentibus ſacræ ſcripturæ locis, inducere poterit. Rogemus dominum, &c.

DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM, EVANG. IOANNIS II.

IN *illo tempore.* Nuptiæ *factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat mater Ieſu ibi. Vocatꝰ eſt autem & Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Ieſu ad eum, Vinum non habent. Et dicit ei Ieſus, Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius miniſtris, Quodcunque dixerit vobis, facite. Erant autem lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Ieſus, Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummum. Et dicit Ieſus, Haurite nunc & ferte Architriclino. Et tulerunt. Vt autem guſtauit Architriclinus aquam vinum factam, & non ſciebat vnde eſſet, miniſtri autem ſciebant qui hauſerant aquam, vocat ſponſum Architriclinus, & dicit ei, Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt: tu autem ſeruaſti bonum*

vinum vſque adhuc. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Chana Galilææ, & manifeſtauit gloriã ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius.

HOMILIA I.

Lib. 1. c. 9. 30. q. 1 cap nec.

NVptias factas hic Ioannes in Euangelio prædicat in Chana Galileæ. Nuptias verò Ambroſius inde dictas vult, quòd pudoris gratia ſe puellæ obnuberent. i. velarent. ſiquidem verecũdia nuptiis præire debet. Diſcite ergo, inqt, virgines quemadmodũ ſeruetis verecundiã, ne intecto capite prodeatis ante extraneos. Exẽplum & typũ eius verecundiæ habetis Rebeccã, quæ iam deſponſata Iſaac, viſo ſpõſo ſibi obuiante, deſcẽdens de camelo, tollensq; citò pallium ſuum, operuit ſe. Vnde etiam Iudæi morem iſtum in hunc vſq; diem traxere, vt apud eos ſponſæ dum inthronizarẽtur, caput velarẽt cum facie. Sed & ethnicis idem in vſu fuiſſe vel hoc ipſum nuptiarũ ſatis declarat vocabulũ. Verùm hic noſtræ videãt virgines, quæ ſi quando deſpõſantur, dici nõ poteſt, quam proteruæ ſint, quam petulanter laſciuiant an nõ tum Iudæorũ tum Gentiliũ virgines, ipſis multo fuerint & honeſtiores & magis pudicæ? Multis hæc inducit Ambroſius, quibus volens ſuperſedeo. At cuius hæ fuerint nuptiæ, licet non exprimat textus, cõmuniter tamen earũ ſpõſus fuiſſe creditur Ioannes Euangeliſta, ſicut & hiſtoria docet ſcholaſtica, & ipſe

Hieron. Hieronymus in prologo ſuper Ioannẽ dicit, Hic eſt Ioãnes Euangeliſta vnus ex diſcipulis domini, qui virgo à deo electus eſt, quem de nuptiis volentẽ nubere vocauit deus. Teſtatur idem beatus

Auguſt. Auguſtinus in prologo ſup eundem Ioannem, Iſte, inquiens, eſt Ioannes, quem dñs de fluctiuaga nuptiarum tempeſtate vocauit, & cui matrem virginẽ virgini commendauit. Quòd ſi ergo Ioannẽ à nuptiis vocauit Chriſtus, qui tamẽ in nullis, niſi iſtis nuptiis fuiſſe legitur, vtiq; hinc euidenter colligitur, has ipſas Ioannis fuiſſe nuptias, ad quas ideo etiam inuitata eſt Maria, tanquam ex cognatis eius generis proxima. ſoror enim erat matris Ioãnis. ſed & qua ſemp fuit honeſtate & cõuerſatiõe ſanctiſsima, ad nuptias illas nõ veniſſet, neq; ſe multitudini hoĩm ad-

iunxiſſet,niſi ſpõſus ſibi fuiſſet ſanguinis cõiunctione p-ximus,ſicut & cognatam ſuam viſitauit Elizabeth, quãuis frequẽtius videri in publico ei diſplicebat, quãuis ſola in intimis,vt ait Ambroſius,penetralibus verſabatur,magisq; in ſolitariis locis orationi dedita morabat̃. Sed quod illud quidam ex eo reiicere conantur, quoniã Ioannes iam ante vocatus ſit ad apoſtolatum,Matthæi 4. & Lucæ 5. neq; iam velut poſt aratrum retroſpexerit,de vxore & coniuge cogitans,nihil omnino probat,qa falſo innititur fundamento, nuptias nimirũ à vocatione factas apoſtolorum,quæ multo ante ſunt habitæ,nondum in carceres coniecto Ioanne,cuius rei magnum hoc argumentum eſt, quod nuptiis iſtis iã hic capite ſecundo Ioãnis deſcriptis, demum capite tertio narratur,quomodo Ioãnes nondum vtique captiuus baptizarit in Ennon. Hinc fit,vt omnino perſuadear credendum eſſe ſanctiſsimis illis doctorib⁹ Hieronymo & Auguſtino, qui niſi hoc ipſum ex vetuſtiorib⁹ accepiſſent, nõ illud vtique cõfidenter adeò profeſsi eſſent. Quod ſi illud ita eſſet, ſicut equidẽ non dubito, corrueret funditus iſtud temerarium hæreticorum noſtratiũ figmentum,dum pertinaciter negant illud eccleſię ſtatutũ,licere vt coniugum alter poſt cõiunctionem etiam ſolẽnem in facie eccleſię factam,antequam tamen matrimonium ſit conſummatũ,dimiſſo altero poſsit Monaſteriũ ingredi, habitumq; & vitam religioſorum ſuſcipere. Siquidẽ idipſum planè Chriſtus hic cum Ioãne feciſſet,eum ab inſtitutis iã nuptiis auocando,quod & deinceps in ſctõ Machario factum eſt & ſancto Alexio, vt ſic bene & æqſsimè ſanxerit eccleſia conſtitutionẽ illã.

Luca.1.

Ambro.

Ioan.3.

Nota.

ca. Verum de conuer ſi. cõiug.

2 Deinde quærunt hic doctores, quando tandem & nuptiæ illæ factæ ſint,& tantùm hoc à Chriſto exhibitum miraculum. Vbi reſpondendũ eſt,ab omnibus ferè id Chriſtianis eſſe creditum, ſexta Ianuarij factum id eſſe, ita vt vno eodemq; die Chriſtus & adoratus ſit à Magis, & à Ioanne baptizat⁹, & aquã deinceps verterit in vinum,annis tamen diuerſis. & quibus quidẽ hæc ſingula contigerint annis,Auguſtinus & Chryſoſtomus in ea ſunt ſentẽtia,vt putent Chriſtum tredecim iam dies natum adoratũ à Magis, & deinde poſt annos triginta baptizatum,cúmq; annorum eſſet triginta vnius & dierũ tredecim, ex aqua demum feciſſe vinum. Id ſi ita eſſet,ſequeretur Chriſtũ duos tantùm

Auguſt. Chryſo.

annos cum dimidio prædicaſſe publicè, deide mortuũ fuiſ-
ſe. Alij autẽ doctores ferè omnes, cùm dicãt Chriſtũ annos
tres & dimidiũ prædicaſſe, cõſequẽter aſſerũt eũ anno ęta-
tis vicesimonono baptizatũ eſſe, & triceſimo deinde mira
culũ illud feciſſe. Sed quocunq; modo feres habeat cũ an-
nis illis, quia nobis huc parũ deſeruit, parũ curamus: quan-
do ſatis eſt hoc ſcire nos, tria illa maximè & ĩſignia & me-
morabilia facta vno die, licet annis contigiſſe diuerſis. Et
ita catholica firmiter credit eccleſia, ſicut & ĩ hodierna ca
Eccleſia. nit antiphona, Hodie cæleſti ſpõſo iũcta eſt eccleſia, hodie
Matt. 3. ĩn Iordane lauit Chriſtꝰ noſtra crimina, currũt cũ muneri-
Mat. 2. bꝰ Magi ad regales nuptias, & ex aqua factõ vino lætantur
Ioan. 2. cõuiuæ. Et iterũ in alia antiphona, Tribꝰ miraculis ornatũ
Vbi ſu- diẽ ſanctũ colimꝰ, hodie ſtella magos duxit ad præſepium,
pra. hodie vinũ ex aqua factum eſt ad nuptias, hodie à Ioanne
Chriſtꝰ baptizari voluit, vt ſaluaret nos. Satis magnꝰ quoq;
Maximꝰ. teſtis nobis eſt beatꝰ Maximꝰ, in ſermone de Epiphania di
cẽs; In hac dilectiſsimi celebritate, ſicut relatu paternę tra-
ditiõis inſtruimur, multiplici nobis eſt feſtiuitate lætãdũ.
ferũt eñ Chriſtũ dñm noſtrũ ſtella duce à gẽtibꝰ adoratũ,
& inuitatũ ad nuptias, aquas in vina vertiſſe. Et ſuſcepto ba
ptiſmo à Ioãne, cõſecraſſe flucta Iordanis, ſuũq; ſimul pu-
rificaſſe baptiſtã. Et ex illo triplex ſolẽnitas illa nomẽ ſor-
tita eſt. nã & Epiphania, & Theophania, & Bethphania di
ci ſolet. 3 Porrò iam euangeliũ affuiſſe Mariam, ſed
Chryſo. & Ieſum & diſcipulos vocatos ad nuptias teſtatᷓ Vbi Chry
ſoſtomus inuitatam eſſe Mariã dicit. non vt matronam ma
gnificam, ſed vt ex propinquis cognatam, ſimiliter & Chri
ſtum. iam enim ſuprà diximus Ioannem ſororis Mariæ fi-
lium fuiſſe. Inuitari autem ſolebant matronæ etiam hone-
ſtæ, quæ ſponſæ aſsiderent, vt ea ex illis & egregiã diſci-
plinam, & honeſtiſsimos quoſq; addiſceret mores. Qui nũc
quoq; in multis locis mos obſeruari ſolet, vt mulieres na-
tu grãdiores nõ iuuenculæ collocentur ad ſponſam. Meri-
to itaq; inuitata eſt etiã Maria, cùm & ſpeculum eſſet om-
nis honeſtatis, & vltro amicis ſeruire parata ſemp fuerit,
ſicuti cum feſtinatione trãſiit montana, vt inſeruiret Eli-
zabeth. Sed iam audire videor aliquem muſsitantem, qui
fieri potuerit, illud commodè, vt hic Chriſtus cũ ſuis diſci-
pulis dicatur inuitatus fuiſſe ad nuptias, & tamẽ iã paulò

ante di&ũſit, nuptias iſtas ante vocationem apoſtolorum factas eſſe Huic ego reſpondeo,verũ eſſe ,nuptias has ante vocationẽ celebratas:& quãuis iam cũ quibuſdã conſuetudinẽ contraxerat Chriſtus,puta cũ Andrea,Philippo,Petro & Natanaële,neminem tamẽ illorum etiam vel in apoſtolorum vel in diſcipulorũ numerum & functionem aſſumpſerat. Et quod hic diſcipuli appellantur , illo more fit loquẽdi, quo dicimus apoſtolum Paulũ in Tarſo Ciliciæ eſſe natum neque enim tunc iam erat apoſtolus . ita diſcipulos inuitatos ad nuptias cũ audimus,nõ iam diſcipulos, ſed qui futuri erãt diſcipuli intelligere debemus. Hæc Auguſtinus de cõſ.euang.lib.2.c.17. Cyrillus quoque Chriſtum inuitatum eſſe perhiberet diuina quadã prædeſtinatione,veniſſeque miraculi potius,quòd acturus erat,ꝙ conuiuij gratia. Verũ hic doctrinã huiuſmodi colligunt doctores ſancti , & honeſtũ eſſe & laudabile amicos vicinosq; bonos inuitare ad nuptias:cõuiuas etiã excipere nõnunquã & cũ eis lætari,quoniã illud ſemper à piis hominibꝰ obſeruatũ eſt, & ab ipſo adeò Chriſto:qui nõ ſatis eſſe duxit,ſi ad nuptias inuitatus veniret,niſi inſuper in effuſiorẽ hoſpitũ lætitiam,in vinũ quoque verteret aquã:in vinũ inquã nõ illud tenue,ſed nobiliſſimũ. Regnũ inſuper cælorũ cõparauit regi,nuptias paranti filio ſuo,ſeruosque mittenti qui inuitatos vocarẽt. Ita fecit Raguel in nuptiis Tobiæ, duas pingues vaccas & arietes quatuor occidi fecit, & parari epulas oĩbus vicinis ſuis cũctisque amicis . De lõgè quoque ad nuptias ſuas inuitauit Tobias Gabelũ ex ciuitate Rages , qui & venit cũ angelo Raphaële. Sed & Laban amicorũ turbã magnã inuitauit ad nuptias patriarchæ Iacob cũ filia ſua . Quid quod Aſſuerus etiã rex grande fecit cõuiuium cunctis principibus & pueris ad nuptias Heſter? Nec minꝰ in ſcripturis ſundatũ eſt,eos qui ad nuptias vocati ſunt, honeſtè & ſplẽdidè veſtitos eſſe debere:quãdo credẽdũ nõ eſt, temerè regẽ illum improperaſſe iſti , qui ad nuptias venerat veſtẽ nõ habere nuptialẽ. Ita & Ioannes, Vidi, inquit, ciuitatẽ Hieruſalẽ nouã,deſcendentẽ de cœlo,à deo paratã,ſicut ſponſam ornatã viro ſuo. Sed & apud Eſaiã,Viuo ego, dicit dominꝰ, quia omnibus iis velut ornamẽto veſtieris , & circundabis tibi eos quaſi ſpõſa. Et apertius aliquãto deinceps . Induit me dñs veſtimẽto ſalutis,& indumẽto iuſtitiæ circundedit

Ioan. 1. *August.* *Cyrillus.* *Mat. 22.* *Tob. 7.* *Gen. 29.* *Apo. 21.* *Eſa. 49.* *Eſa. 61.*

me quaſi ſponſum decoratũ corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Ex quibus ſanè ſcripturis conſtat, ſpõſum, & ſponſam pro ſuarum fortunarum conditione decẽter & honeſte veſtiri debere: & ipſos quoq, hoſpites ad nuptias inuitatos, ſplendidius paulò veſtitos eſſe oportere.

Gen. 24. Quomodo legimus etiã cũ ſeruus Abrahæ miſſus eſſet, vt Rebeccã filio domini ſui Iſaac adduceret vxorẽ, prolatis illc vaſis argenteis & aureis, ac veſtibus, dedit ea Rebeccæ pro munere, fratribus quoque eius & matri dona obtulit. Initoq; cõuiuio, veſcebantur & bibebant. Verũ hæc quæ iã diximus de nuptialibus gaudiis omnia, de cibo & potu, de ſaltationibus, veſtibus, & omni ornamentorũ apparatu, intelligenda ſunt cũ ſale, cũ mediocritate & diſciplina, ne qd hic quoq; nimis, ne fiat quod quidã Epicuri de grege porci in nuptiis faciũt, eas ſua cõpotatione & ebrietate tãtũ dehoneſtantes Ne nimius ſit in veſtitu apparatus, & plus pẽdeat ſumptus in veſtibus, q̃ ſit domi reliquũ in ædibus. Et in ſumma, circũſtantias illas quæ ad honorũ dignitatẽ pertinent, nõ decet excedere, nec aliquo modo deũ ad irã prouocare, ſed illum præ oculis ſemper habere, ſicut factũ eſt in ſanctiſſimis illis Tobiæ nuptiis, quibus honeſtum ſcriptura

Tob. 9. præbet teſtimoniũ, dicens, Acceſſerunt ad cõuiuium, & cũ timore domini nuptiarũ conuiuium exercebant Factum id quoque eſt in auguſtiſſimo illo Aſſueri regis conuiuio: de

Heſt. 1. quo ſic ait ſcriptura, Nõ erat qui nolentes cogeret ad bibẽdũ, ſed ſic rex ſtatuerat, præponens mẽſis ſingulos de principibus ſuis, vt ſumeret vnuſquiſque quod vellet. Aliter iã lõgè fieri ſolet, cũ alius aliũ cogit & vrget, cũ vaccino more bibitur. Et quãuis multa ſint cõtra cõpotationes inuulgata edicta, nulla tamen flagitiũ tã inſigne pœna cõſequitur. Verũ quòd nemo animaduertit in cauſa eſt, quòd & ij qui tanta mandata edunt, & qui eorũdem ſunt præfecti, iudices aut quæſtores, illi nimirũ ipſi potatores ſunt maximi. Sed me iam hoc tam impudens cõpotandi flagitium, pudere facit & ſilere, vt plura de eo horream dicere.

Coniugii dignitas Ex multis adhuc rationibus hanc quoque aſſignant doctores, cur Chriſt9 ad has venire nuptias voluerit, quòd hoc ipſo ſuo exẽplo matrimoniũ voluit confirmare. Nouerat e-

Mat. 19. nim iã tunc, vt ait ſanctus Auguſtinus, venturos quoſdã, qui parum honeſtas nuptias, nec ſatis bonũ iudicarent eſſe ma

trimonij ſtatum:cum tamẽ contrariũ huius adeò ſit verùm
vt & cõiugium ex deo, & quælibet coniugũ ſeparatio exi-
ſtat & proficiſcatur ab auctore diabolo . Idq; adeò vt verũ
eſſe ꝓbaret,ipſe ſua præſentia nuptias honeſtauit Chriſtꝰ *Gene. 1.*
& quẽadmodum in paradiſo iam creato homine , primùm
inſtituit matrimoniũ:ita cũ redimẽdo veniſſet homini na
tus homo,primùm ſuũ voluit in nuptiis edere miraculum.
Futuros autem qui coniugiũ prohiberent,iam olim Paulus
habuit ex ſpũ ſancto & præſciuit : cũ diceret,Spiritus ma-
nifeſtè dicit,quia in nouiſsimis temporibus diſcedẽt quidã *1.Tim.4*
à fide,attẽdẽtes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorũ,
in hypocriſi loquentiũ mendaciũ,& cauteriatam habentiũ
ſuã conſcientiam, prohibentium nubere.Veniſſe etiam il-
los deinceps teſtatꝰ eſt ex multis B.Auguſtinꝰ de Tatianis *Auguſt.*
& Adamitis:Tertullianus quoque aduerſus Marcionem.

Errorẽ hunc ſua Chriſtus in nuptiis præſentia ſatis con
futauit,& priuſquã veniret,iam ſuſtulit, volens ita huiuſ-
modi ſuorũ miraculorũ initio, conuerſationis noſtræ ſecũ
dum carnẽ ſanctificare exordium:quod ordinatè & debitè
fit in matrimonio vnde hic coniugalis cõmẽdatur caſtitas
& pudicitia,ipſumq; adeò collaudatur magnum matrimo
nij ſacramentum,tanquã à deo inſtitutum,ordinatũ & ve-
lut inſitũ,quod & ideo in omni honeſtate eſt ſuſcipiẽdum,
cum cõiuges præ foribus tẽpli copulantur & benedicun-
tur,nulla ibidẽ temeritas, nulla exercenda leuitas eſt , ſed
piè magnum illud omnipotẽtis dei opus conſiderandũ,im-
ploranda quoq; cum ſacerdote eſt ſpiritus ſancti gratia. Eſt
enim hic,quod cum ſtupore quodã nec ſine reuerentia ad-
miremur immenſum illud conſilium ſapientiãq; ineffabi- *L Cum*
lem dei,qui tam piꝰ & miſericors eſſe voluit generi huma *furioſus*
no,tã prouidẽs pro omnibꝰ nobis,vt in ipſa hominis crea- *C. de cu-*
tione vinculũ inſtitueret voluntariũ,fortius tamen & fir- *rat. fur.*
mius multo naturali vinculo . Quod an nõ fortiſsimũ erat *& prod.*
inter patrem & filium,matrem & filiã?adeò vt Imperator *L. iſti qui*
dicere veritus nõ ſit. Quis affectus extraneꝰ talis inuenia *dem.ff.de*
tur,vt vincat paternũ:vel cui alij credẽdum eſt res libero- *eo quod*
rum gubernandas, parentibus derelictis ? &c.Et rurſus in *me ta.*
alio loco,Hæc,inqt,quæ diximus ad edictũ pertinere, ni- *cauſ.*
hil intereſt, in ſe quis veritus ſit, an in liberis ſuis,cũ pro *2.Re.18.*
affectu magis ĩ liberis parẽtes terreant. Patuit in hoc Da-

uide,cui filius fuit Abſalō,nihil parcēs etiā patri, quin eū multis modis offenderet,fratrē inſuper proprium occidit, patrem ipſum ſuis exegit finibus & ſolio,contra eundē pugnare non timuit:ad extremum capillis quos habebat pulcherrimos,ex arbore pēdens,trāsfoſſus occubuit. Quod cū reſciuiſſet Dauid,nō dixit meritò hęc illi accidiſſe,quoniā peccaſſet in parentē,ſicq; aduerſus ſemetipſum concitaſſet iram dei,quin potius contriſtatus aſcendit in cœnaculum portæ & fleuit,ſicq; loq̄batur vadens,Fili mi Abſalon,Abſalon fili mi,Quis mihi tribuat,vt ego moriar pro te? Abſalon fili mi,fili mi Abſalon. Etſi ergo illud naturæ vinculum ſit inter parentes & liberos fortiſsimū, inſitum tamē eſt à deo aliud vinculū cōiungale, quantumuis volūtariū illud, attamen naturali iſto lōgè firmi⁹, ſicut & Adā ſpiritus ſan

Gene. 2. ɫi inſtinɫu dicebat ad Euā,Hoc nūc os ex oſsibus meis,& caro de carne mea. Quāobrem relinquet homo patrē ſuum & matrē,& adhærebit vxori ſuæ. Vt igitur aliquando cōcludam & finiā,inſtitutum coniugium eſt officium naturę, peccati & cōcupiſcētiæ medicina,inſigne bonum hominū ciuilis ſocietas, præclarū Chriſtianæ eccleſiæ ſacramētū. Dominus deus dignetur omnibus illis qui in ſɫō coniugali ſtatu degunt,aquam etiam illā laboris & anguſtiæ vertere ac mutare in dulcedinē & ſuauitatem vini, tum cōſolationis,tū recreationis,vt & ipſi poſt hanc vitam,vitam conſequantur æternam,Hoc illis nobiſq; ſimul largitor bonorum omnium largiatur deus,Amen.

HOMILIA II.

NVptiæ faɫæ ſunt in Chana Galilęæ, & vocat⁹ eſt Ieſus ac diſcipuli ei⁹. Erat autē & mater Ieſu ibi. Nullā hic mentionē facit Euangeliſta ipſius Ioſeph,vnde doɫores colligunt eum iā fuiſſe mortuum. Siquidē abſq; eo Maria ad nuptias ventura non erat. Verùm nos ſermone iā præcedenti rationes aliquot indicauimus, cur ad nuptias illas venerit Chriſt⁹,quarum prima erat, vt ab illis ſponſum advirginitatis ſtatū vocaret,cui nobiliorē etiā virginem matrē ſuam in cruce erat commendaturus. Secūda,vt gn̄ationis noſtræ exordiū ſanɫificaret. Tertia, vt ſic quoq; Tatiani aliorumq; confunderet hæreticorum errores. Quarta,vt & ipſe dei filius cōiugiū cōfirmaret in

terris, quód pater ſuus cœleſtis inſtituerat ī paradiſo. Quinta, vt qui ad nuptias vocati erāt, ſui deinceps futuri diſcipuli, in eum crederēt. Poſtrema, vt honeſta gaudia lętitiamq́ue competentem diſceremus in nuptialibus quærere cōuiuiis.

Solent hic plerúque multa dici de ſacramēto matrimonij, eam tu materiā requires in ſermonibus de ſacramētis. nunc enim circa explanationē euāgelij tātùm lubet inſiſtere. Ait autem Euāgeliſta, Deficiente vino, dicit mater Ieſu ad eum, Vinū non habent. Vnde ſponſi ſimul & ſponſæ facilè colligitur paupertas, cum eis etiā vinū defecerit, & tamen non dedignatus eſt ad eos venire Chriſtus, nullo modo menſam etiā pauperū cōntēnens, vt hinc & nos diſceremus, amicos etiā pauperes nō deſpicere, ſed eorū etiam inopiā in optimam partē accipere. nec ideo eos contemnere quod pauperes ſunt. Elegit enim & ipſe deus pauperes in hoc mūdo, diuites in fide & hæredes regni. Vos autē, inquit, deinde apoſtolus, exhonoraſtis pauperē. Quod etiā ſapientiſsimus ille Eccleſiaſtes cōqueritur dicens, Quomodo ſapiētia pauperis contempta eſt, & verba eius nō ſunt audita? At Chriſtus hic ad pauperes venit, quibus vinum nō ſuppetebat. & cum alias ſepè inuitatus fuerit, nuſquā tamen conuiuas adeò exhilarauit, vt eis vinum tam nobile ex aqua faceret. *Iaco. 1.* *Eccle. 9.*

2 Liquet etiā hinc apertè, ſpōſum illum ſeu ſponſam ſanguine iun&os fuiſſe Mariæ. cur enim alias anxia adeò & ſolicita fuiſſet ex vini defectu? fuit ergo ex cognatis ꝓxima, & vt ante ex Hierony. & Auguſtino probatū eſt, matris ſpōſi ſoror. Mitto ego hic, quod quidā dicunt penè nullū affuiſſe in conuiuio vinum nundum tamen planè defeciſſe, ita vt Maria ex hoc ſolicita & condolens ſpōſo ac ſponſæ defectū indicarit Chriſto, priuſquā omninovinum deeſſet. Satis eſt hoc, certū nobis eſſe ex interpretatione doctorū, nondum omnibus cōſtitiſſe hoſpitibus hunc vini defectū, quod & ſequentia verba domini ſatis declarāt. Sed iam mirari fortè aliquis poſſet, quod tandē animo hęc ad Chriſtū dixerit Maria, An quaſi petitura ex illo miraculū in ipſis adeò nuptiis? & cum antea nullum ab eo vidiſſet, vnde nunc demū venit in mentē matri, aliquid magnū cogitare de filio? inqt Chryſoſt. Reſpōdent ad hoc doctores ſancti, Mariā nō hoc dixiſſe Chriſto velut ignaro, quādo & ipſa inſcitia nō erat, illum nihil latere. Tantū ergo hoc ei indicauit ex cōpaſsiōe, qua *Chryſoſ.*

pauperculis illis cōdolebat. Et quanuis hactenus ab eo mi-
raculū nullum petierat, dum ambularet hic & cōuerſaretur
Matt. 3. vt homo: tamē cùm iam baptizatū eſſe eum cognouerat, mi-
racula etiam, quæ ibidem contigerunt, audierit: & quomo-
do teſtimonium perhibuiſſet Ioannes, cogitare apud ſe po-
tuit. Nnc iam tempus imminet. cùm dominus meus naturā
quoq; illam ſuam diuinā eſt manifeſtaturus. ſiquidem eum
Luc.2. hæc maxima poſſe, minimè dubitauit: & ſicut omnia conſer
uauerat in corde ſuo, ita illud etiam angeli verbum diligen-
ter retinuerat, quod filius ſuus in natura filius dei eſſet, qua-
propter illi forēt omnia poſſibilia. Cōſeruauerat illa quo-
Luc.1. que, quæ paſtores in die natiuitatis ſuæ dixerāt. Nec iā obli
Mat.2. ta erat, quoniam ſtella tres magos ab oriēte vſque ad caſam
ſuam duxerat. Ex iis omnibus diuinitatē eius ſatis agnouit.
Sed & accedente iam cœpta illius manifeſtatione in bapti-
ſmo & teſtimonio Ioannis, nec immaturum, nec pręter tem
pus erat illud quod Chriſto Maria defectū vini ſignificauit.
Quanuis hoc verum eſt, eam habuiſſe ſpiritum ſanctum: vn
de etiam omniſcia nō fuit, ſicut iam ante Lucas illum dixit
verbum iſtud domini non intellexiſſe, An neſciebatis quod
in iis quæ patris mei ſunt: credere tamē firmiter decet om-
nem Chriſtianum, Chriſtū non permiſiſſe chariſsimam ma
trem aliquando labi in aliquem errorē. Aliud enim eſt, non
ſcire, aliud errare. Quomodo idiota neſcire aliquid poteſt
ſine incōmodo: doctus verò hæretic⁹ errat ſuo maximo ma
lo & incommodo. Et quo tandem digredimur? ſapiētiſsima
omnium quæ vnquam in mundo vixere fœmina Maria illa
Eccleſia. fuit, de qua meritò canit Eccleſia, Virgo prudētiſsima, quo
progrederis quaſi aurora valde rutilās? Filia Sion, tota for-
moſa & ſuauis es &c. Et honeſtè igitur & verecundè amico-
rum ſuorum in nuptiis egeſtatem domino propoſuit, dicēs,
Vinum non habent. Non ex illo vinū petebat, ſed ne mira-
culum quidem: tātùm, neceſsitate oſtēſa, rem totam ſuæ re-
linquebat ſapiētiæ, omnipotētiæ & charitati, quibus modis
conſulendū foret conuiuis. Tria itaque hic ſunt obſeruāda
in Maria. Primò, ingēs illa Mariæ miſericordia, quoniā cō-
dolebat amicis quorū illis nuptiis res agebatur, ne fortè de-
fectus ille vini in eorū redundaret ignominiā. Vnde diſcāt
diuites non inuidere pauperibus, ſi quādo & ipſi lautius vi
ctitent, & vinum bibāt. Ecce enim hic Chriſtus vinum po-

tius ex aqua fecit eis, quam vt deficerét vino, & illud quidé Mariæ precibus. Aut cur nõ interdũ impleretur etiam illud Dauidis in Pſal. Edent pauperes & ſaturabũtur, & laudabũt dominum? Quanuis nõ eſt quod noſtris nũc temporibus ni mium hic ſoliciti ſimus. per ſe enim iſti abliguriũt & abſumunt turpiter quicquid habẽt, proh dedecus. De quo alias. Secũdò obſeruandũ hic quoque venit, qua dignitate Chriſtũ coluerit Maria, dũ nihil ei imperauit, nihilq; eum facere iuſſit. Tertiò, ſumma illius in Chriſtũ hic deprehenditur fiducia. confidebat enim illũ, ſi modò amicorũ expéderet neceſſitatem, magnumq; confuſionis periculũ, eos nõ derelicturum, vbi per occaſionẽ liceret. Simili cõfidẽtia ſorores illæ Maria & Martha ad dominũ miſerè, dicentes, Domine, ecce quẽ amas, infirmatur. Neq; illum venire & ſanare Lazarum iuſſere, hac in illũ concepta fiducia, vt ſi neceſsitatẽ tantùm cognoſceret ipſe, quã eſſet diuina ſapiẽtia, rebus ſuccurrere poſſet. Et hæ ſanè duæ imperfectæ adhuc fidei mulieres (quod ex Ioanne clarè colligitur) cùm hæc fuerint in Chriſtum cõfidentia tanta, quãtò magis credendũ eſt Mariã, cuius fides, vt ipſa quoq; tota, pulchra erat & ab omni indubitationis macula puriſsima, imméſa quadã erga chariſsimum filium fiducia dixiſſe, Vinũ non habẽt? Quæ ferè catholicorum doctorũ omnium vniuerſalis ſententia eſt. Libet hic, ſi liceret modò, meã quoque attexere ſententiã, ſaluo tamẽ meliori ſemper iudicio, quicquid enim abdũco nouũ, nolim me pertinaciter in illo proprio meo inſiſtere ingenio. Multis modis in ſcriptura video ſanctos quoq; maxima feciſſe miracula, dũ adhuc viuerẽt, ſicut cùm Petrus claudum ſanaret, Ananiam quoque & Sapphirã ſubita morte affligeret, AEneam paralyticum viribus & ſaluti reſtitueret, ipſamque adeò Thabitã reſuſcitaret à morte &c. Quæres iam, vnde illud ſubitò adeò Petro ſubierit in mẽtẽ, tã inuiſitato ſibi exẽplo ſanare infirmos, mortuóſq; ſuſcitare. Non vtique fecit illud temeritate aliqua & præſumptiõe. ſiquidẽ memor adhuc erat, ꝙ infeliciter ſibi ſemel antea ceſsiſſet temerarius ſuus cõtra verbũ domini auſus, cũ confidenter ſe non negaturũ illũ polliceretur. Hinc fit vt communis hæc ſit ſententia, neminem ſanctorũ, ac ne hic Petrum quidem, aliquod feciſſe miraculũ, niſi præuia motione ſpiritus ſancti, qui eos ad illud impulerit. Alias ſanè extremæ eſſet temeritatis, ho

Pſal.21.
1. Tim.5
Ioan.11.
Quomodo ſancti miracula primum ſubierint.
Act.3.
Act.5.
Act.9.
Mat.26.

minē tantùm ſibi arrogare gratiæ diuinitus, vt elado diceret, Surge & ambula, illeq; ſanat⁹ exiliret: niſi ibi præcurreret certa quædā & ea interna ꝓmiſsio, à ſpiritu ſancto proficiſcēs, vnde tandē confidentiā ille ſibi ſumeret miraculum operari. Ex iis iam argumentū illud mihi colligo, Si nullū omnino ſancti dei facere miraculū, niſi ante à ſpiritu ſancto idipſum inſpirāte facere iuſsi, multo minus Maria miraculum ex Chriſto petiiſſet, ſi non antehac per inflatū ſpiritus ſancti, & ipſa ad id petendū eſſet vocata. Qualitercunq; aūt ſe res habeat certū eſt, Mariā ex cōpaſsiōe, & cōmiſeratione ſolita domino indicaſſe, quod iam vinum non haberent.

2 Chriſti iam in euangelio ſequitur reſponſio ad verba matris, Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit hora mea. *Chryſo.* Hoc illud verbum Chriſti, Chryſoſtomus cęteriq; doctores ita accipiunt, nō quod ille matrē duriter & cōtemptim *Exo.21.* increparit, ſiquidē pręceptū legis ſuæ de honore parentū, perfectiſsimè omniū ſeruauit. Iam verò Maria aliud niſi quod ſuarum erat partium, nō fecit: ſiquidē decebat vt incepturo iam domino officium illud ſuum operandi miracula, mater quoque illius intercedēdo munus ſuū inchoaret. Verè enim *Maria aduocata noſtra.* illa aduocata noſtra eſt, ſicut in ſalutatiōe illius canit Eccleſia, Eia ergo aduocata noſtra. Hoc illud ſuum ſanctū & ſublimè officiū ſanctiſsima virgo hodie primū cœpit exercere, & adhuc in cœlo exercet pro omnib⁹ illis, qui ſe fideliter & piè inuocant. Cùm itaq; ſuum illa tantùm officiū fecerit, ſibi ex gratia diuina in rem tamē totius generis humani collatum, nō erat ob id à Chriſto durius increpāda. Sed neque verba iſta cū duritię quadā, ſed manſuetudine legenda ſunt & pronuncianda, Quid mihi & tibi eſt mulier? hoc eſt, nec tuum illud eſt, nec meum curare, curēt hoc, qui ad iſtud delegati ſunt munus, vt Architriclini, neq; enī mea adhuc imminet hora. Et cùm miracula ad diuinam fiāt gloriā manifeſtandā, necdum conſtat omnibus deficere vinum: tu quoque tempus expecta, dum omnibus innoteſcat: & tūc miraculum vires ſuas habebit, gloriamq; declarabit diuinā, homines quoq; ad fidē adducet. Qui ſanè intellectus vt per ſe *Auguſt.* ſimplex, ita facilimus eſt. Verū ſanctus Auguſtinus, qui ſuo quodā perpetuo more aquilā illā in ſublimia cœlorū euolantem ſequitur, in altum & ipſe enitēs, verba hæc quoque ad ſummum quendā intellectum adducēs, principio erro-

neũ aliquorũ ſenſum declinat putantiũ Chriſtũ animo obiurgandi hic cũ matre locutũ, quaſi illa immeritò iſtud ex eo petierit. Id adeò falſum eſſe, vel ſequens textus ſatis arguit. profectò enim ſi Chriſtus petitionẽ illam matris recuſaſſet implere, & ob id eam obiurgaſſet velut iniquè petẽtẽ, quid opus fuerat Mariã cõmittere ſeruis, vt quod ille iuberet, diligenter implerent? Quid quod nec ipſe Chriſtus miraculum illud feciſſet, ſi ad matris preces facturũ ſe abnegaſſet? Aut quòd rationem pulchrã inducit Auguſtinus, cur hęc Chriſti verba nihil erga matrẽ acerbitatis habeãt. ſiquidẽ quis crederet Chriſtũ in hoc ad nuptias veniſſe honorandas, vt dehoneſtaret matrẽ? cũ tamen oẽs ideo peragantur nuptiæ, vt per illas producantur liberi, ſintq́; qui patrem honorent & matrẽ. Oportet ergo, inquit, Auguſtinus, ſenſum hic latere occultũ, cuiuſmodi ferè hunc ille præbet ad verbum. Dominus noſter Ieſus Chriſtus & deus erat & homo: ſecundũ quod deus erat, matrẽ nõ habebat: ſecundũ quod homo, habebat matrẽ. Mater ergo erat carnis, mater infirmitatis, q̃ ſuſcepit propter nos. Miraculũ ergo quod facturus erat, nõ ſecundũ infirmitatẽ, ſed ſecundum diuinitatẽ operabatur. ad omnipotentiã enim pertinet dei, rerũ ſubſtantias & naturas vno tranſmutare momẽto. Exigebat ergo miraculũ mater, at ille tanq̃ non agnoſcit viſcera humana, operaturus facta diuina, velut dicens, Quod in me facit miraculũ, nõ tu genuiſti diuinitatẽ meã tu nõ genuiſti, ſed quia genuiſti infirmitatẽ meã: tunc te cognoſcam, cũ ipſa infirmitas pendebit in cruce. hoc eſt enim, nondũ venit hora mea: quæ cũ venerit, dicã. Mulier, ecce filius tu⁹. Ita ille reſpõdit Mariæ, vt diſcerneret in fide, quid nobis de eo eſſet credendũ ſecundũ naturã vtrãque. Id ſi ſciſſent Iudæi, potuiſſent reſpõdere Chriſto, cũ interrogaret eos, quõ fili⁹ Dauidis eſſe poſſet Chriſtus, quẽ ille tamẽ dominũ ſuum appellaſſet, dicens, Dixit dominus dño meo. Et ſic intellectũ quem hic dat Chriſtus, ſi habuiſſent vidiſſentque Iudæi, dicere potuiſſent Meſſiam filium eſſe Dauidis ſecundum humanitatẽ, & tamen eundẽ dominũ ab illo vocatũ ſecundũ diuinitatẽ: & hic quoque patet, quõ Chriſtus filius Mariæ ſit vt homo, & dominus illius, quia deus. Nec eſt quod cogites Chriſtum hic matrem ſuam abnegaſſe Mariam, tantũ enim oſtendit nondum veniſſe horam, vt eam agnoſce-

Exo. 20. *Auguſti* *Ioan. 19.* *Mat. 22.* *Pſal. 109*

ret.ſiquidē opus hic facturus erat ſuæ diuinitatis. At pati,
pendere ex cruce,derideri,cōtemni,mori,hæc nimirum il
la ſunt,quæ corporis erat Chriſti, ex matre aſſumpti.Non
Manich. habēt itaq; aliquod hic Manichæi fundamentū,quo impiū
ſuū probent errorē, Chriſtum nec corpus nec ſanguinē ha
buiſſe verū:ideoq; & dixiſſe,Quid mihi & tibi eſt mulier?
quòd iſti ſic intelligere voluerūt,quaſi diceret,Nihil ex te
habeo,carnē nullā,nullumq; ſanguinē.Qui ſenſus & falſus
& planè eſt hæreticus.idē enim ille euangeliſta,qui verba
Ioan.2. hæc deſcripſit ad Mariā in eodē hoc capite dicit,Erat ma-
Luc.1. ter Ieſu ibi.Si itaq; mater eius illa fuit,& ſi ex ea natus eſt
iuxta verbū angeli,carnē etiā ab ea habuit & ſanguinē , a-
lias fruſtra quoque fuiſſet,quòd mulier de turba extolleret
Luc.11. vocē,dicens,Beatus vēter qui te portauit,& vbera quæ ſu-
xiſti,ſi Maria nō vera mater eius fuiſſet, ſicut ibidē in ho-
Beda. milia ſubtiliter arguit Beda. Inniti voluerunt huic fun
damēto & Genethliaci , ex motu ſiderū iudicare volentes,
quæ in libera cuiuſque cōſiſtunt voluntate, atq; ideo certa
expectātes tēpora & horas,quas eligāt operi incipiēdo cō-
modiores,ſui erroris occaſionē & defenſionē ex illis ver-
bis Chriſti ſumētes , Nōdum venit hora mea.vnde dicunt
Chriſtū quoq; elegiſſe horā iuxta ſiderū conſtitutionem,q̄
expectarit facturus ex aqua vinū,Verū hoc multū præiudi-
cat gloriæ Chriſti:qui,quia verus erat deus, atq; adeò cæ-
lorū omniū,ſolis quoq; & lunę & ſiderū dominus,cur aſtra
expectaſſet,vt ab illis ſui operis accipere rationē?Vt igitur
quilibet Chriſtianus nimiū ſe nō intromittat in practicas
Genethliacorum,& tamē nobiliſſimas illas dei creaturas,
qua ſunt creatę dignitate & ſublimitate,nō cōtēnat.Super
hac materia iuſtā & integrā huic loco lubet adiungere ho
miliā,eamque aliis locis ſemper habere repetitam.

HOMILIA III.

ADVERSVS GENETHLIACOS & aſtrologos diuinatores.

IVxta vias gentium nolite diſcere,& à ſignis cæli
nolite metuere:quæ timēt gentes,quia leges po-
Hier.10. pulorum vanæ ſunt,dicit dominus deus per Hie
Aſtronomia. remiam prophetam . Verū ego hic primo ſtatī loco teſta-
mētū volo,nihil me hic dicturum cōtra illam per ſe hone-

ſtam ſcientiam aſtronomiā:quæ vt eſt in ſe vera,ita nuſquā nec in literis ſacris,nec vllis legibus ſeu canonibus prohibita,quū ex cæteris artib⁹ liberalibus,& ipſa ſit nō poſtrema-q̄,qui magiſtri dici gaudent,& volunt,meritò ſcire debent ,quū faciat plurimū etiā ad diuinæ maieſtatis omnipotentiā cōtemplādam: profectò enim nō niſi ſummo cōſilio optimus ille tam ſtupendæ machinæ conditor, tot cælos,ſuumque cuilibet planetæ orbē, & capaciſſimū illū ſtellis fixis omnibus cōmunem fabricatus eſt.Stellas porrò illas & orbes oēs ſuo curſu motuque ordine diſcreuit elegātiſſimo.vnde variæ & innumeræ proficiſcūtur mutationes, nō diei tantū & noctis ,verū etiam æſtatis , hyemis , veris & autūni,pluuiæ,niuis,humiditatis,ſiccitatis,caloris quoque & frigoris apparent manifeſtiſſimè.In illa quoque tāti operis pulcherrima creatione dixit deus, Fiant luminaria in firmamento cæli,& diuidāt diē ac noctē, & ſint in ſigna & tempora & dies & annos,vt luceant in firmamēto cæli, & illuminent terram.Id apertiſſimè in luna deprehendes, quæ & motu & lumine in dies mutatur:quod quāuis cęteri quoque faciāt planetæ,in luna tamen hoc clarius,q̄ in aliis diſcere poterit quilibet idiota. Hancq; admirandā tot cælorum ordinationē admiratus ſubinde eſt Iob.Nō eſt enim quod cogites in eodē orbe lunam eſſe, in quo ſol eſt,illamque vno menſe totum percurrere cælum,nō ſecus ac piſcis maris receſſus permeat.Non ſic ſanè ſed ſicut planetæ cæteri,ita ſuum luna quoque orbem obtinet,qua motum proprium conficit . atque ideo quum in ſcripturis vndique de mutis cælis mentio ſit,tum verò maximè Dauid, Laudent, inquit,dominū cæli cælorum.Multi ergo ſunt cæli,non tamē hic loquor de ſupremo illo cælo beatitudinis, quod vnicū tantū eſt, ſed & de cælorū multitudine plura in præſentiarum dicere ſuperſedimus:quia ſicut Sapiens ait,Difficilè æſtimamus quæ in terra ſunt,& quę in proſpectu ſunt, inuenimus cū labore.Quæ in cælis ſunt autē quis inueſtigabit?vt rectè nimis anus illa domeſtica cū Thalete egerit,qui cū nimirum ex cælo penderet , futurorū omniū rationes inde colligens,aliquando etiā domū egreſſus cōtemplādorū ſiderū cauſa,in ſubiectā foſſam incidiſſet,illa petulāti ꝓbro dixit, Qua ratione quæ in cælis ſunt,cōprehēſurū te arbitraris,q ea quæ ſūt ante oculolos,videre nō vales?

Gene.1. (beside "operis pulcherrima creatione dixit deus")
Iob.9. (beside "lorum ordinationē admiratus")
Pſal 148 (beside "mutis cælis mentio ſit")
Sapiē.9. (beside "ſentiarum dicere ſuperſedimus")
diog. Laër. (beside "cilè æſtimamus" / "inuenimus cū labore")

Secūdo loco profiteor quoq; me inficias nō ire, deū opti mum maximū plurimas, & varias virtutes, admirādas etiā operationes ſtellarū ſimul concreaſſe, illisq; infudiſſe. Veru ex his pauciſſimę homini ſunt cognitæ, deoq; auctori po

Pſa.146 tiſſimū perſpectæ, de quo Dauid canit, Qui numerat multi tudinē ſtellarū, & omnibus eis nomina vocans. Vera autem rebus ſingulis nomina à ſuis imponuntur proprietatibus. Occultas quoq; illas ſtellarū proprietates ſolus, qui & cōdidit, cognoſcit deus, ideoq; ibidē ſequitur in Pſalmo, Magnus dominus noſter & magna virtus eius, & ſapientiæ eius nō eſt numer⁹. Et quāuis naturaliter philoſophi in cōmuni virtutē nō ignorarunt cæli, propriā tamē & peculiariter determinatā cuiuſq; ſtellæ cognitionē & operationē veram non agnouerunt, ſicut dicit Ariſtoteles, Ex neceſſi-

c. Meteo. tate mundus iſte continuus eſt ſuperioribus lationibus, vt omnis virtus ipſius inde gubernetur Fatetur idipſum quo-

Lib. 5. de ciui. c. 6. q; beatus Auguſtinus, no vſquequaq; abſurde dici poſſe, ad ſolas corporū differētias afflatus quoſdā valere ſidereos, ſicut in ſolaribus acceſſibus & deceſſibus videmus, etiā ipſi⁹. anni tēpora variari: & lunaribus incremētis atq; decremētis augeri & minui quædā rerū, ſicut echinos & côchas & mirabiles æſtus oceani: nō aūt & animi volūtates poſitionibus ſiderū ſubdi. Vnde patet, neq; ipſum Auguſtinū ſideribus adimere, quod illis cauſa trib⁹ naturalis, nec ſcriptura reiicit ſacra. Pōt ergo aliquis iuxta cęli lunæq; motū ꝓſcindere agros, ligna ſecare ad ædificandū, exhibere catapotia & medicinas, incidere venā, mēbra mordida reſecare, calculū quoq; curare aut excindere, arbores plātare, ſeminare, vites āputare, &c. In oībus illis & huiuſmodi quibuſdā aliis poſſunt agricolæ, hortulani & medici, cæteriq; tū ſigna fœliciora, tū motū attēdere lunæ, quæ ferè humi-

Auguſti dorū domina, corporū quoq; imperat incremētis. Ita & Auguſtinus in epiſtola ad Ianuariū, Nō, inquit, quiſquā ſapiēs arbitretur obſeruatores tēporū reprehendendos, qui dicūt,

Gene. 1. Non proficiſcar hodie, quia tēpeſtas exorta eſt, &c. Vel ſi qui fortè alij naturales effectus circa motum aëris & humoris ad variandas tēporum qualitates ex ſiderum ordinatiſſima conuerſione notati ſunt, de quibus dictum eſt, cū conderentur, Vt ſint in ſigna & tempora & dies & annos.

3 Cū itaque ex illis iam aſſignatis rationib⁹ influē-

tiæ, tam ſtellarũ quàm cæli motus, operationes naturales multas habeat hic in terris, in rebus maximè corporalib⁹, nõ male fit vtiq;, ſi quãdo quis ex aſtrologiæ peritia, vel iudicio rationabili, vel longa experiẽtia aliquid futurum in cõmune ſaltẽ prędicere poſsit: ſicut ex vẽtis nautę, ex aliis innumeris ſignis paſtores colligũt & agricolæ, quæ experti ſunt ipſi, diuinãtes vel aëris vel imminentẽ futuræ hyemis temperiẽ. Quomodo Chriſtus ipſe apud Matthæum, Facto, inquit, veſpere, dicitis, ſerenũ erit, rubicundum eſt enim cælũ. Et mane, hodie tẽpeſtas, rutilat enim triſte cælum. Huiuſmodi ſanè ſigna, quorũ pleraq; deſcripſere philoſophi, nec illicita ſunt neq; prohibita. Et ſic, ſi quatuor anni partes nõ ex ſua naturali proprietate ſunt diſpoſitæ, facilè fit, vt hinc corruptus & inſalubris ſequatur aër, vnde morbi prodeũt defectus, & incõmoda frugũ, pecudũ mortes, atq; id genus alia mala: vt ſic ſapiẽtes, & in ſua ſinguli præcellẽtes arte, prædicere queãt quomodo futuris tẽporibus & annis res habebũt circa ſegetes, fructus, tẽpeſtates, morbos, &c. Et ſine dubio qui verã haberet aſtrologiæ notitiã, huic illa quoq; cognita omnia eſſent. Verũ vt nũc ſunt noſtri ſeculi homines & aſtrologi, pleriq; errant. Accepta enim alicuius practica, in ea loco pluuiæ ſerenitatẽ tu ſemper ponito, & ecõuerſo: & elapſo anno, totidẽ aut plures forte dies videbis te meli⁹ aſsignaſſe quàm practicũ illũ. Rationes autẽ cur iſti ita plerunq; aberrent, ex multis quædã ſunt illæ, id eſt, quod illam ſibi prouinciam ſumunt plurimi, in arte illa, nec exercitati, nec periti.

Mat. 16.

Aſtrologi cur fallantur.

2 Quod non intra iuſtos profeſsionis ſuæ ſe limites continent, ſed ex temeritate alij, alij etiam per ambitionem plura quam ars complectitur audent, prophetæ iam futuri, omniaq; futura annunciaturi, vt ab omnibus laudentur, maximique habeantur.

3 Nimium quoq; ad particularia deſcendũt, cùm tamen & ſtellæ & cælum cauſæ quædam ſint vniuerſales, influentias quoque tantum habeant vniuerſales, ſicut eos meritò ob id increpat Auguſtinus. 4 Et quia plurimæ adhuc reſtant ſtellæ, quarum influentiæ aſtrologis ſunt incognitæ, fit vt dum illi iudicium ex ſigno aut ſtella aliqua ſibi colligũt, ignorent tamẽ an influxus ille p aliud ſignum vel aſtrũ queat impediri. Et hinc lapſus & error.

Auguſt.

5 Quid quòd ipſi inter ſe nō concordāt aſtrologi, adeò vt vnius ſtellæ alij alias ponāt ſignificationes? quod *Picus.* vir doctiſsimus Picus duodecim cōplexus libris ſatis docuit, erroresq́; eorū & implicatiſsimas retexit diuerſitates. *Annus 1524.* Quod vniuerſus etiā ſatis expertus eſt Chriſtianiſmus anno gratiæ 1524. cùm in Februario magna illa fieret cōiunctio Saturni & Martis in ſigno aquatico piſciū, & aliæ adhuc quindecim cōiūctiones pleriq; omnes fore prædixerūt diluuiū, aut certè aliā aquarū exūdationē immēſam, adeò vt iā quoſdā planè perſuaſiſſent homines ineptos & ſtolidos, habitationes ſibi cōparare in mōtibus, naues conficere, farinā, panes cæteraq́; aſſeruare neceſſaria. Huiuſmodi quædā minabātur pleriq; Italiæ & Galliæ aſtrologi. Verū imminente tempore, ne imber quidem exiguus comparauit, taceo diluuiū. Et ſi in re tam generali, ſi in tam magna coniunctione duorum planetarum, in negocio tam apud eos certo & indubitato tam inſigniter lapſi ſunt, colligere quiſq; poteſt, quid eis dandum ſit fidei in aliis rebus, & inferioribus & particularioribus. 4 Et ſic ex prædictis omnibus manifeſtum eſt, poſſe Chriſtianū citra conſciētiæ ſuæ offenſam obſeruare ſydera, nō tamē in iis quæ ſunt liberæ volūtatis, quaſi hic quoq; neceſsitatis aliquid nobis ingerāt, imo in iſtis obſeruanda cuiq; regula illa eſt *Eccl. 19.* à deo nobis per Sapientē tradita, Deus ab initio conſtituit hominē, & reliquit illum in manu cōſilij ſui, ſicut aliâs ad longū declarabimus. Errant igitur quotquot iuxta ſignificationē ſyderum oportere omnia cōtingere homini putāt, *Virtus ſtellarū.* quaſi illa hominē cogerent. Quāuis hoc naturaliter cōcedi poteſt, quòd magnū plurimumq; ſidera habēt influxum in corpus, illud alterādo, variasq́; tum conſtitutiones, tum diſpoſitiones, in eodē exercēdo, & quia ſenſibilis illa animæ vis corporeis vtitur membris, ſecundum quorum naturam & diſpoſitionē ipſa quoq; mouetur, & deinceps animæ virtus illa & potētia intellectualis à ſenſibili agitatur, admitti id quoq; poteſt, ꝑ accidēs ſaltem & mediatè in animam hominis agere ſtellas, easq́; ſic hominem vehemēter inclinare ad illud quo mouet influx⁹. Inconcuſſum tamē hic & firmū manere volumus, quod dicitur, Aſtra inclinant, non *Ptolo.* neceſsitant. Quod & aſtrologorū omnium princeps Ptolomæus teſtatur, verbis quidem diuerſis, re tamē & ſententia

non abſimili, dicens, Vir prudens dñabitur aſtris. Exemplis res hæc nõ paulo facilior erit & apertior, Si quis vel natura, vel influentia cœleſti cholericus eſt, inclinatur iam hoc ipſo ad iracundiã, vt ſit præceps & celer ad oĩa, &c. Experimur idẽ in lunaticis, qui cũ ad lunę augmenta & decrementa ratione ſua priuentur, eo nos exẽplo docẽt, per accidens tantũ, quia per corpus, cęlũ & ſtellas in animã hominis agere poſſe: & q̃ liberè à deo voluntati noſtræ ſunt relicta, nulla poſſe neceſsitate aſtra in nos quocunque agere impulſu. Et ideo qcunq; ſtellas, dies etiã expectant & tempora, quibusq; horis matrimoniũ cõtrahãt, nuptias agant, emãt vendántve, ædificare incipiant, exercitum ducant in aciẽ, veſtibus induãtur nouis, peregre proficiſcãtur, in ędes alias cõmigrent, aliorũ ſe adiungãt ſocietatibus & cõmerciis, nuncios ablegent, ſeruos cõducant, venẽtur, piſcẽtur, atq; huiuſmodi alia tum exordiantur, tum exerceant negocia, ſicvt in iis planetarũ dies certos & horas expectent, temeraria id tantũ faciãt præſumptione, cultu quodã dæmoniorũ, eóq; idololatriæ proximo. Neque verò inferius illo eſt vel min⁹ ꝓhibitũ, ex hora natiuitatis hominis alicui⁹, iudicare ea quæ nõ poſſunt influere ſtellæ: puta futurúsne ſit ille diues an pauper, doctus aut indoctus, ſpiritualis vel ſecularis, cõiugem bonã an improbã, liberos etiam habiturus ſit paucos ſiue plures: nũ collapſur⁹ ſit, vulnere ne ſaucius an morbo clangueſcens, iuuenis item an ſenex, quoq; mortis ſit genere moriturus. Hæc vt ſunt cõprimis vetita, ita auctorẽ habent diabolum, nobisq; ſe ingerunt ex innato iſto curioſitatis vitio, quod hereditario more ex Eua cõtraximus, quæ eodẽ ſcelere decepta, nos ſecum perdidit: ipſaq. ſeducta fuit, non Adam. Ab Eua itaque in nos iſta venit leuitas, iſtáq. peruerſa concupiſcentia, vt quod dei propriũ eſt, nobis quoq; arrogem⁹, futura nimirũ cognoſcere. inde diabolus maximis ferè quibusq; affectum iſtum incutit, dicens ad eos ſicut ad Euã, Eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Mera hæc diaboli fallacia eſt & magnatũ potẽtumq; ſeductio: ſicut & Cicero teſtatur aſtrologos Iulio Cæſari, Põpeio itẽ & Craſſo prædixiſſe, eos bona & cõfecta ætate, domi, ac in ſumma quidẽ gloria morituros. Sed id temerè. falſi enim ſunt, vt & alij pleriq; principes atque duces, aſtrologorũ freti iudicio, plurima infortunia ſuſti-

Lunatici · *Electio dierum.* · *Natiuitates.* · *Gene. 3.* · *1. Tim. 2.* · *Gene. 8.* · *Cicero.*

nuerunt. Quinto,nūc tandem ſcripturas ſacras,ſanctosq;
patres,ſed & canonica patrū decreta,quibus omnib⁹ æquè
Eſa. 47. ſuperſtitioſa iſta prohibita eſt ſcietia. Ecce enī per Eſaiam
dñs ait ad Babylonios,Sta cū incātatoribus tuis,& cū mul-
titudine maleficiorū tuorū,in quibus laboraſti ab adoleſcē
tia tua, ſi forte quid proſint tibi, aut ſi poſsis fieri fortior.
defeciſti in multitudine conſiliorū tuorū. ſtēt & ſaluent te
Septuag. augures cæli,qui cōtēplabātur ſydera(Septuaginta hic in-
Hieron. terpretati ſunt aſtrologos,meminit Hieronymus) & ſuppu
tabāt mēſes,vt ex eis annunciarēt vētura tibi ecce facti ſūt
quaſi ſtipula,ignis cōbuſsit eos,nō liberabūt animā ſuā de
manu flamæ. At poterat ne de⁹ apertius manifeſtiusq; ar-
tem iſtā prohibere,qua tota etiam decepta eſt Babylonia?
Hier. 10. ideoq; & ꝑ Hieremiā dicit dominus,Iuxta vias gentiū no-
lite dicere,& à ſignis cæli nolite metuere,quæ timent gen
tes,quia leges populorū vanę ſunt. Quæ ꝓphetę verba ex-
Hieron. ponēs Hieronymus, dicit illum aduerſus eos loqui qui ve-
nerātur cæleſtia,& quæ inſigna ſunt poſita annorū,tēporū
mēſiū & dierū,ab iis æſtimant regi genus humanū,& ex
cauſis cęleſtiū terrena moderari. vt iam rectiſsimè dixerit
Eccl. 34. Sapiēs, Diuinatio erroris, & auguria mendacia & cætera,
Galat. 4. (loquitur de prædictione per auguria.) Paulus verò ad Ga
latas,Dies, inquit, obſeruatis & mēſes & tēpora & annos:
timeo, ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis. Ecce hic
fatetur Apoſtolus periculū eſſe,ne nimiū obſeruētur mot⁹
cæleſtes,euāgeliū ſit fruſtrà ſicut & omne gen⁹ augurū fu
Deut. 18. turaq; prædicētiū in lege adhuc prohibuit deus,ſicut patet
Leu. 26. in Deuteronomio & Leuitico. Quid quod Gētilis ille Iob
Iob. 31. iniquitatē maximā, imò & negationē cōtra deū altiſsimū
26. q. 2. eſſe credidit,nimiū ſoli tribuere & lunæ? Parū quoq; de-
Auguſt. cretis idē vehemētiſsimè prohibetur, & præcipuè in cano
ne,illos planetarios,vigeſimaſexta,quæſtiōe ſecūda, & ſūt
verba Auguſtini dicētis de planetariis, qui de ſingulis fu-
turis requirūtur, quòd eos Chriſtiana & vera pietas expel
lat & dānet. Deinceps quoq; in canone,ſed & illud,quę ver
ba ſunt Hieronymi, Eſt & illud opprobrium Aegypti,ob-
Hieron. ſeruare auguria,inquirere ſtellarū curſus,& euentus ex iis
futurorū rimari, cæteriſq; huiuſmodi ſuperſtitionibus im
plicari. idololatriæ nanq; mater eſt Aegyptus,ex qua cer-
tū eſt opprobria huiuſmodi pullulare. Præterea Alexāder

pontifex maximus increpat ſacerdotē, qui cum quodā infami locū priuatum acceſſit, nō ea intentione vt vocaret dæmonium, ſed vt inſpectione aſtrolabij furtū cuiuſdā eccleſiæ poſſet recuperari: licet ꝓponeret ſe hoc zelo bono & ex ſimplicitate feciſſe, pōtifex tamē illud iudicat grauiſſimū, eumq; nō modicā inde peccati maculā cōtraxiſſe. Porrò in legibus quoque nō minus prohibita eſt mathematica. C. de maleficiis & mathematicis L. artē nō illa quæ i quatuor artes deducitur liberales, eáſq; & honeſtiſſimas & ſcitu digniſſimas, ſed iſta diuinatrix. Ideoq; Imperator Cōſtātinus I. nemo aruſpicē C. eo. Nemo, inquit, aruſpicē cōſulat aut Mathematicū, nemo ariolū. Quapropter quilibet pius & qui vere eſſe vult Chriſtianus, diuinatores iſtos & mēdaciſſimos ꝓphetas vitare debet, iuxta diuinas, eccleſiaſticas & Imperatorias ſanctiones. Cæterū doctores ſancti vno velut ore oēs, omnibúſque tēporibus ſcientiā illā condēnarunt, quos ſingulos hic adducere & nimis lōgū foret, & nō parum moleſtū. Age quoſdā tamē & ex innumeris penè, paucos ſaltē videam⁹. Chryſo. ſuper Matthæū, eos reiiciēs, dicit Chriſtum artis huius errores & vanitates oēs ſua tantū natiuitate diſſoluiſſe. Gregorius Niſſen⁹ in libro de fato, ſimiliter refellit & cōfutat eos, qui ex ſtellis futura nobis intēdunt cōſtituere, ipſóſq; vocat Genethliacos. Baſilius verò cōgreſſione 6. die quarto, poſtq̄ verbis vſus fuerat aſtrologorū vaticinātiū, quibus & illi ipſi vti cōſueuere, ſubdit, In verbis huiuſmodi magna quidē amentia, ſed multo maior impietas cōtinetur. Et hæc ex Græcis, ad Latinos venio, inter quos nō poſtremus Ambroſius, Nōnulli, inquit, natiuitatū tētauerunt exprimere qualitates, qualis futurus ſit vnuſquiſque qui natus ſit, cū hoc nō ſolū vanum & inutile quærētibus, ſed & impoſſibile ſit promittētibus. probat hoc multis exēplis, inter alia dicit, Redēpti ſunt apoſtoli & cōgregati ex peccatorib⁹. nō vtique natiuitatis ſuæ hora, ſed Chriſti eos ſanctificauit aduētus, & hora dñicæ paſſionis redemit à morte. Cōparat poſtremo ſapientiā aſtronomorū telæ araneæ Sāct⁹ Hierony. quoq; ſup Eſaiā ait, Iſti qui ſupputāt mēſes, annóſq; dinumerāt, horarū etiā momenta librātes, futurorū ſcientiā pollicentur, dicant tibi quid ſuper te Babylon dominus cogitauerit, illiſque tacentibus, quid venturum ſit prophetarunt. Ecce facti ſunt

c. ex tuarum de ſortile.

C. de mal. & mat.

Conſtant

Chryſo. homil. 6.

Niſ. c. 2.

Baſilius.

Amb. 4. Hexā. c. 4.

Hieron.

quaſi ſtipula,ignis deuorauit eos,vt qui ſalutē aliis ꝓmitte-
Soph.1. bant, ſua ignorabant ſupplicia. Et deinde ſuper Sophoniā
ſcribens,errorē appellat,ſcientiam fictitiā,quæ nec verita-
Gregor. tis aliquid habeat,nec ſolidū fundamētū.Sāctus Gregorius
in Homilia Epiphaniæ,eundē errorē hæreſi adſcribit Pri-
ſcillianiſtarum,ſtultitiā vocat,& obiicit eis gemellos iſtos
Eſau,& Iacob,qui ſub eodē ſidere nati, per omnē tamē vi-
tam ſuā in omnibus rebus & operibus fuere diſſimilimi,al
Gemini. terque peſſimus,alter bonus extitit. Et ſi de geminis reſpō
deant aſtrologi,quod in vno pūcto nec cōcipiantur, nec na
ſcātur,ipſaque adeò ſideris cōſtellatio ſemper immutetur:
viciſſim eis obiicimus, ſi tā momētaneo quodammodo per
ſingula puncta tantū mutantur aſtra,qua tandē ipſi ſolertia
poſſint punctū illud certū inquirere? quod cū neſciant. ſi-
mul etiā iudiciū conſtitutum de pueri natiuitate ferre nō
Auguſt. poſſunt. Sed iam penè Auguſtinum præterierā, qui ſub-
inde in plurimis locis eoſdē validiſſimè reiicit, ac præci-
Li.3.c.18 puè in li.de quæſt.noui & veteris teſtamēti, vbi dicit,Ni-
hil tā cōtra Chriſtianos,q̄ ſi arte matheſeos adhibeant cu-
rā.hæc enim inimica dignoſcitur legi dei, hāc ipſam aſtu-
tia & ſubtilitas inuenit diaboli. Deinde hortatur oēs homi
nes cauere ſibi ab hac arte.quæ eos ſolicitos tantū facit, ſu
ſpēſoſque tenet,vt quæ ſunt incerta expectēt. Sed & toto
lib.5.de ciuitate dei,& lib.2.ſuper Geneſim,& lib. confeſ
Lib.4. ſionū earum reiicit,atque in.2.de doctrina Chriſtiana ca-
pite 21.ſic inquit,Genethliaci quāuis verā ſtellarum poſi-
tionē,cū quiſque naſcitur conſectentur, & aliquando etiā
perueſtigent,tamē quod inde conātur vel actiones noſtras,
vel actionū euentā prædicere,nimis errant,& vēdunt im-
peritis hominibus miſerabilem ſeruitutē. Et capite viceſi-
moſecundo, Ex hac notatione velle naſcentiū mores,actus,
euenta prædicere, magnus error,& magna dementia eſt.
Deinceps cōcludēdo caput,dicit, Opiniones iſtæ quibuſ-
dā rerū ſignis humana præſumptione inſtitutis, ad eadē il
la quaſi quædā cū dæmonibus pacta & conuenta referēdæ
ſunt. Capite verò 23. ſic ait, Oēs huiuſmodi artes vel nuga-
toriæ vel noxiæ ſuperſtitionis,ex quadā peſtifera ſocieta-
te hominū quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ cōſti-
tuta,penit⁹ ſunt repudiāda & fugiēda Chriſtiano. Idē quo-
q; ī Homilia 6 de Epiphania,vocat hāc artē ſtultitiā ſacri-

legā & indoċtam, in qua vani homines de genituris hominū quicquid oppinantur loquuntur. Quid quod ſanctiſsimus ille martyr Sebaſtianus corā Cromatio præfecto Romano, vanam illā planetariorū validiſsimè confutauit ſciētiam? neq; id tantùm, illum inſuper ſanare noluit, niſi confracto aſtrolabio, indicaret quā eſſet ars iſta incertiſsima deo & aduerſa & planè cōtraria. Neq; verò deſunt, q ob ganniant & oblatrent ſubinde, vt ſcientia hęc contēnatur: fieri tñ multa quæ prædicunt aſtrologi, vt iā illa nō ſit omnino vel nulla, vel inutilis. Iis ergo reſpōdeo, artem hoc ipſo non probari, quòd illi nōnunquā aliquid verè prędicūt, quamuis id quoque implicatè nimis, magiſq; obſcurè, quàm veteres ſua proponebant oracula. Iā enim dicunt, periculū eſſe, ne quod hæc minantur aſtra, hoc vel illo modo eueniat, niſi propitiū aliquod ſiue Iouis ſiue Veneris ſid' impediat. Aliàs verò dicunt, hæc & id genus alia quædā euētura, ita vt ſemp queant in vtranque partē torquere, quod prænunciant. Itaque credi ideo arti oportere, quòd alicubi quod ipſi prædixere euenerit, & periculoſum eſt, & planè nihili. id enī ex ſacris literis cōſtat, vbi de pſeudopropheta dicit dñs, Si ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atq; portentū, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi, Eamus & ſequamur deos alienos quos ignoras, & ſeruiam' eis: non audias verba prophetæ illius & ſomniatoris, quia tentat vos dominus deus veſter, vt palā fiat vtrū diligauis eū an non, in toto corde & in tota anima veſtra. Ecce hic de' permittit etiā pſeudoprophetā ſeductorē prędicere futura. Quare id? En cauſa quoq; adiuncta eſt, cur deus iuxta eorū prædictiones quędā ſinat euenire, vt nimirū ſic cōprobet de', quiſnam fidē veram & charitatē erga ipſum habeat. ſiquidem pij & conſtantes Chriſtiani in nullo mouentur, etiā ſi diuinator aliquis ſemel atq; iterū quippiā verè prædixerit, & viciſsim in aliis centū aberrarit, vt fidē illi præbeat aduerſus diuinas, pontificias & Cæſareas leges. Aliā adhuc rationem reddit Auguſtinus, vnde fiat quòd inter tot mēdacia nonnunquā aliquid verè vaticinētur, dicēs id fieri aſtutia & calliditate diabolica, atq; hoc gemina via: Altera, quoniā ex intellectus ſui ſubtilitate, lōgaq; experientia quæ futura ſunt, prænoſcit: idque dum alicui cultorum

S. Sebaſtianus.

Aſtrologi quomodo vera prædicāt.

Deut. 13.

Auguſt.

ſuorũ inſpirat, huic aut alteri ſtellę attribuit. Altera verò, vt ſi maximè quod futurũ eſt, ignoret diabolus, diuinator iſte tamẽ ex ſeipſo vel etiã dæmonis inſtinctu illud prædicat euenturũ omnẽ tũc mouet lapidem, nec quicquã relinquit intentatũ diabolus, quantũ ei permiſſum eſt à deo, vt procuraret iſtud fieri, quod ſuus Genethliacus pr̨dixit, & ita facilius homines eo adducat, vt huic arti credant, per quã & ſeducãtur. Sequitur hinc periculoſum eſſe, aliquẽ vel ſibi vel filio ſuo natiuitatẽ facere cõſcribi, aut iudiciũ quodcunq; plerunq; enim aliquid hic mali latet, quod ſi etiã alias nõ eueniret, tamẽ iã prædictũ eſt, quia omnibus viribus diabolus laborat vt fiat, & ſic arti ſuæ qualiſcunq; fides paretur. fit autẽ hoc iuſto planè iudicio, vt qui deo parere recuſabat & magiſtratui, ſemet Genethliaco vendens homini temerario, in gemitũ incidat malũ, alterum, quod imminẽtis & quod ipſe præſciat incõmodi perpetua cura torquetur, quod eueniẽs etiã iam ſuſtinendũ adhuc & quouis modo. Quiſquis igitur ſibi probè cauerit, is optimè fecerit. Et hæc quidẽ ſuper propoſita materia dicta ſufficiãt. Verũ adhuc duo paucisſimis adiiciamus pro admonitione cuilibet probo Chriſtiano. Prius hoc, Quoniã cũ futurorũ prænotio nihil planè eſt, etiã ea quæ ex aſtrologia (videtur autẽ illa plus habere & fidei & authoritatis) pendet, multo minus tribuendũ eſt cæteris perditisſimis vetulis, furiis, & ſagis, chiromathicis item; geomaticis, & id genus ſimilibus nugatoribus, pr̨ſtigias ſuas vel cryſtallo, vel mẽbrana virginea, vel ſedili quercino, vel pallio, &c. exercentibus, vel etiã per imagines fuſiles, per ſchedas variis ſignis & characteribus inſcriptas, per nomina quædã admirãda & inaudita, per foſſas ſubterraneas, aut ſub liminib* foribuſq; ædiũ paratas, per manũ ſiniſtrã hoc vel alio modo poſitã, per pilos aut ſanguinẽ, & quod demũ impiũ eſt, ſi huiuſmodi quiddã ſacris ſubiiciatur altaribus ſeu altariũ tegumẽtis, vt ſic ſuper illo certus Miſſarũ numerus legatur in extremũ dei ſacramẽtorũ ignominiã. Fuerit itaq; illud miniſtrorũ eccleſiæ, ſubinde circũſpicere in Angariis & Kalendis Ianuariis maximè, an huiuſmodi quidam ſub aris ſit reconditum. Omnes enim iſtæ maligni hoſtis grandes & verſutiæ longè fugiendæ ſunt, ſiquidem earum is vnicus machinator eſt & author, parans & inſtituens

illas in perditionem hominũ, & in ignominiam dei omnipotentis. Poſſem de ſingulis dicere copioſius, verùm id parum profuerit, imò oberit plurimum, cùm ſit periculum, ne fortè qui puſillanimes ſunt ſimpliciores ac infirmi, offendãtur. Satis ſit interim illud coronidis loco adiicere, nõ priuatos tantùm homines qui huiuſmodi oble&antur præſtigiis, parũ aut nihil habere fœlicitatis, ſed & magnates ac principes, qui multis gaudẽt ſibi erectis natiuitatibus, minimum habere & fortunæ & victoriæ.

Poſterius illud, quod ſupra nos additurος recepimus, hoc eſt, quod hic etiam cõmemorat beatus Auguſtinus, ſe libros combuſsiſſe Genethliacorũ, idemq; eſſe factum temporibus apoſtolorum, ſicut & Gelaſius papa fecit anno domini quadringẽteſimo ſexageſimo nono. Quibus modis autem libri temporibus apoſtolorum ſint exuſti, Lucas teſtatur, ſic inquiens, Multi qui fuerant curioſa ſectati, contulerũt libros & combuſſerunt eos coram omnibus, & computatis preciis illorum, inuenerũt pecuniã denariorum quinquaginta milium. Sed & Theodoſius ſtatuit hæreticorũ libros diligenter & inquirendos eſſe, & publicè exurẽdos. & Valentinus quoque & Martianus ita cõſtituerũt. Vltimo ſupplicio coërceantur, qui illicita docere tentauerint. Omnes verò huiuſmodi chartæ ac libri, qui funeſtũ & hæreticũ complexi fuerint dogma, incẽdio concrementur. Hæc eo lubẽtius indico, quod quia & per pontificem maximũ & catholicum noſtrum imperatorem Carolũ quintum, iuſtiſsimis & mandatis & commiſsionibus hæreticorũ libri ſunt combuſti: idq; qui iniquum putarunt eſſe, hunc videant adeò illud eſſe æquum, vt & ſanctis patribus & ſanctiſsimis noſtris præceptoribus ſit vſurptum apoſtolis.

Auguſt.

Act. 19.

L. dãnato. C. de hær. & L. quicunque. C. de hæreti.

Ex omnibus iam ſupra indicatis rationibus conſtat, nos nõ debere, quod ad liberi arbitrij noſtri attinet opera, vllã dare fidem ſtellarum planetarumque regimini. neque enim illuc, ſed ad mandata ſua nos deus ire iuſsit conſulatum, quę nobis voluntatis ſuæ certiſsima ſunt ſigna. Vanũ itaque fuerit & Chriſtiano homine indignũ, in iis rebus credere quæ aſſeruerunt Albumaſar, Bonatus, Maternus Firmitus, Aben Ezra, Meſſala, Alchabiti⁹, Alboaſar, Haliabẽragel Baco. Aponẽ. & nõ potius quod veritas ipſa dixit, Si vis vitã æternã ingredi, ſerua mãdata. Nõ eſt quod tam quęras, quẽ quilibet

Mat. 19.

planeta gradū,quodque ſignum occupet, quàm ſollicitus ſis
2.Cor.6 vt in omni tempore quod bonum eſt opereris. Nunc enim (quod & olim ſuo ſeculo Paulus verè dixit) tēpus eſt acceptabile nūc dies ſalutis. Profectò enim ſi nos illud hic in omni pietate fecerimus deus viciſsim nobis & hic gratiā dabit,& poſt hanc vitā nos ſupra ſolem, lunā & ſtellas omnes eleuabit in gloriam ſempiternam. quam vobis vna mecum concedat pater, filius & ſpiritus ſanctus.

HOMILIA IIII.

CVm eſſent iā nuptiæ ī Chana Galilææ, inuitatus eſt ad eas & Chriſtus cū diſcipulis ſuis. ibi tū indicante Maria defectū vini dn̄o ipſoq; reſpondente horā nondū veniſſe ſuā, nihil tamen illa cōmota, miniſtros iuſsit quicquid imperaret ille, facere diligēter, intelligens vtique eum nihil ex duritie aut amarulētia dixiſſe, dū exaudire ipſam recuſaret, ſed vt defectus ille vini pateret omnib⁹. Ita colligēte hoc ipſum ex verbis dn̄i Chryſoſtomo,
Chryſo. Nondū venit hora mea, id eſt, nondū cognitus ſum præſēti bus, nōdū ſciunt vinū deeſſe: ſine id primū intelligāt. ſatis non eſt quòd ſola referas, mater es & ſuſpitioſum miraculū faceres, oportet indigētes rogēt. Quid multa? rogari vult & quidem indeſinēter deus, quod vel ſola ſuo nobis declarat exemplo mulier Chananæa, quæ dum oraret pro filia, nec iam tū exaudire eā primū dedignaretur dominus, verū inſuper verbis ipſam duris increparet, dicēs, bonū nō eſſe, ſum-
Mat.15. ptum panem filiorū dare canibus, Illa tamē pertinaciter inſtaret, interim magna & cōſtanti nō deſinens orare fiducia, exaudita eſt tandē. Siquidē nō ſemper ſtatim exaudit orantem deus: ſed interdum quod petitur differt, ſicut hic. Quæ ſanè Chriſti verba prima frōte vidētur eſſe dura, Quid tibi & mihi eſt mulier? Nouerat illa tamē animi filij ſui mitiſsimā benignitatē, nouerat etiā quòd oīs qui ſpem ſuā & conſolationē reponit in deo, certum ſolatiū ſuæque petitionis impetrabit effectū, ſicut de Suſanna Daniel inquit: Erat cor
Dan.13. eius fiduciā habens in domino, & exaudiuit dominus vocē eius. Quomodo Dauid quoq; cecinit, Iunior fui, etenim ſe-
Pſal.36. nui, & non vidi iuſtum derelictum, ſcilicet in finem, neceſſe eius quęrēs panē. Cōuertit enī ille aquā tribulationis in vinum cōſolationis & ſolatij: qua de re egregiū habēt pro-
Eccle.2. uerbium Sapiēs, Reſpicite filij nationes hominū, & ſcitote

quia nullus ſperauit in domino, & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? Aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? Sciebat hoc ita eſſe ſanctiſsima virgo, ideoque ſeruis cõmiſit, vt quicquid iuberet dominus facerent illi. Et meritò quidẽ id ita ſeruis cõmiſit Maria, veluti certa de eo quod facturus eſſet Chriſtus, in nullo eã derelicturus, quoniã in nullo ſacrarũ literarũ loco cõperim' illum quicq̃ denegaſſe matri. Vnde diſcendum eſt cuique Chriſtiano, quæ ſit Mariæ clementia & quàm mitiſsimus in intercedẽdo pro humano genere affectus, cui quando nihil negauit in terris adhuc viuenti filius, quæ fuerit impudẽtia dicere, eum illi in æternam iam aſſumptæ beatitudinẽ aliquid denegare? Errant igitur neochriſtiani, dũ reiicere ſanctiſsimæ illius virginis, diuorumq; omniũ conãtur interceſſionem, ſemet tanta cõſolatione, neſcio temerè ne magis an impiè priuantes. At nos contra ſequentes ſanctã matrẽ eccleſiam, clamamus, ſubinde, dicẽtes, Eia aduocata noſtra illos tuos miſericordes oculos ad nos cõuerte, & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exiliũ oſtende. *Interceſſio Mariæ.* *Eccleſia.*

Diſce deinde hinc quiſquis es, qui pietatis amas ſtudium, domino Ieſu obedire, ſiquidem hic Maria in iſtis ſeruis, mihi, tibi, nobiſq; Chriſtianis omnib' imperauit demãdauitq; vt quicquid nos ille facere iuſſerit, faciamus ſedulò. Eodẽ ferè exẽplo, quo nobis pater cœleſtis præcepit poſt baptiſmũ Chriſti, dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo complacui, ipſum audite. Et ô beatam animã, quæ vocem Chriſti audiuit ſimul & ſequitur. 2 Porrò iam ſequitur dicit Euãgeliſta, Erant ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundũ purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Mos hic Iudęorũ fuit perpetuus, vt ſubinde ſe ablue rent. facilè enim polluebãtur, itaq; in promptu ſemper eos oportebat habere aquã qua purgarẽtur rurſus. Quaſdam autem ex illis etiam ex lege habebant purificationes, ſicut ex Deuteronomio, Exodo & Leuitico liquet. Quaſdã verò ipſi ſibi aſſumpſerãt omni tempore, idque ex traditione ſcribarum, ſeniorum & legis doctorum. Id adeò Marcus etiam teſtatur, ſic ſcribẽs: Phariſæi & omnes Iudęi, niſi crebrò lauerint manus, nõ manducant, tenentes traditionem ſeniorum. Et à foro venientes, niſi baptizẽtur, non comedunt. Et alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicũ *Mat. 3. & 17.* *Ioan. 2.* *Deut. 23* *Leuit. 13. & 15.* *Marc. 7*

& vrceorum & æramentorũ & lectorũ: Ad eũdem verò mo
Hebr. 9. dum Paulus idipſum quoque commemorat, ad Hebræos inquiens, In variis baptiſmatibus. Cùm itaq; tantũ & lotionũ & purgationũ penes Iudæos erat, decebat plurimum aquæ ad huiuſmodi purificationes eſſe neceſſariũ, ideoq; in hunc vſum parata illa hic aſſeruabatur teſtante id quoq; Chryſo-
Chryſo. ſtomo, quod cum Palæſtina inopia aquarum laboret (rari enim in ea fontes ſcaturiũt) hydriæ illæ aquæ ſemper plenæ ſeruabãtur. Sed neque temerè, eodẽ auctore dictum eſt, ſecundum purificationẽ Iudæorũ, ne quis infideliũ ſuſpicari poſſet aliquo fortè craſsiore vino in eis reſidẽte, deĩde infuſa aqua limpidiſsimũ vinũ factũ. Quare illa particula, ſecũdum purificationẽ Iudæorum, nunq̃ in iis vinum fuiſſe oſtẽdit. Verùm hoc etiã miraculo nõ parum erat accõmodum, quod hydriæ illæ fuerunt ſex, & hæ quoque iuſtæ magnitudinis ſiquidẽ vna earum metretas duas aut tres capiebat, noſtri vtiq; ſeculi quinas vel ſenas, ſicut adhuc & illa Coloniæ cernitur hydria apud ſanctã Vrſulã, & altera Romæ. Nam ſi Chriſtus in amphora aliqua exigua minúsq; capaci aquam mutaſſet in vinũ, ſuſpicio eſſe poterat, ne fortè vinum illud tantulum aliunde eſſet clã ingeſtum, quod ipſum in tãta vini copia ſuſpicari nemo potuit. Quãuis decebat in hunc vſum Iudæos quoq; non parum, ſed quàm plurimum vini adhibere, quod eſſet illa eorum cõſuetudo nõ omnino mala ĩ quibuſdã, vt ſi quis vel leproſũm attigiſſe, vel cadauer hominis brutíve demortui, ſiquis etiam cum muliere rem habuiſſet, & id genus alia multa, in quib° ſi ſe aliquis polluiſſet, ablueretur rurſus. 3 Iam nũc dominus dicit ad ſeruos, Implete hydrias aqua. vnde colligitur eas iam aqua fuiſſe euacuatas vt ſic Chriſtus rurſus impleri iuberet, iamq̃; impleta afferri
Chryſo. Architriclino. Chryſoſtomus hic quærit, quanam gratia Chriſtus anteq̃ implerentur, nõ fecit miraculum, quod longè fuiſſet admirabilius: perfectiùs etiã indicaſſet eius diuinitatẽ, cùm deus oĩa ex nihilo creauerit. Reſpondet, Aliud eſt ſubiectæ materiæ qualitatẽ mutare: aliud, ipſam ſubſtantiam ex nihilo facere. hoc profectò mirabilius non tamen ita credibile, & quod tam facilè potuiſſet multitudini perſuaderi: hac gratia miraculorũ nonnunquã multitudinem conſulto imminuit, vt facilius crederẽtur. Equidẽ ſanè crediderim malcuolos iſtos facili° tũc potuiſſe miraculũ iſtud

reprehendere & calumniari, vnde tandẽ vinum iſtud in aquas deueniſſet. Hinc etiã alia cauſa promanat, quod nõ ipſe hydrias impleuit. nã ſi maximè hic fuiſſent qui miraculũ cauillari vellent, miniſtri qui aquã hauſerant, teſtari quoque poterant, nec dolum ſubeſſe nec fraudẽ, ſed nec magicum quicquã hic vſurpatũ. Quæ ratio eſt quoque, cur ſuorum magnitudinẽ miraculorum Chriſtus quandoque imminuerit ipſe, vt nimirum & facilius & citius crederentur. Accedere poteſt tertiò loco, & illa cauſa, vt hic corruerent hæretici iſti Manichæi, Valentiniani, Marcionitæ, & Cerdoniani, qui duo poſuerunt principia bonorum & malorũ: aliorúmque viſibilis huius mundi, aliũ verò inuiſibilis cõditorẽ. Impiã iſtam hæreſim vt refelleret Chriſtus, in miraculis ſuis rebus vſus eſt etiã viſibilib⁹, ſicut hic aqua. Pro fectò eni ſi alius aquã cõdidiſſet creator deo cõtrarius, nõ vſus vtique hic fuiſſet vlla aliena creatura ad diuinæ ſuæ virtutis declarationẽ. Verũ hoc modo viſũ eſt deo ſeſe exhibere, vt ſimul doceret, & vnum eſſe deũ, & eundem cæli, terræ creatorẽ, omniumq́ue creaturarum. Mõſtraret etiã ſe eſſe illũ, qui vites humectat, qui aquã pluuiatilẽ per radices vitis in vinũ vertit, niſi quod idipſum quod tẽpore paulò lõgiore faciat, in incremẽto vitũ, hoc momẽtaneo quodã modo hic fecit idẽ ille opifex in nuptiis. Super quibus pulcherrimè vt omnia, contẽplatur beatus Auguſtinus, dicẽs, Quis eſt qui cõſiderat opera dei, quibus regitur & adminiſtratur totus hic mũdus, & nõ obſtupeſcit, obruiturq́; miraculis? ipſe enim fecit vinum in illo die in nuptiis, in ſex illis hydriis, qui omni hoc anno facit in vitibus. Sicut enim quod miſerunt miniſtri in hydrias, in vinũ cõuerſum eſt opere dñi: ſic & quod nubes fundunt, in vinum cõuertitur eiuſdẽ opere dñi. illud autẽ nõ miramur, quia omni anno fit, aſſiduitate amiſit admirationẽ. Ecce etiã quod Lazarum ſuſcitauit Chriſtus à morte, nõne mirum eſt apud oẽs? & tamen quotidie naſci, qui prius nihil fuerant, quotuſquiſque eſt qui miretur? 4 Haurire deinceps iubet domin⁹ miniſtros & ferre Architriclino, qui cũ guſtaſſet aquã vinũ factam neſciuit vnde eſſet. Nemo, inquit, hic Chryſ. ignorat in conuiuiis huiuſmodi munia maximè ſobriis & tẽperantibus demandari, quorũ ſolũ officium, eſt vt debito ordinẽ & apparatu omnia diſpenſentur. Architriclinũ tamẽ

Manich.

Auguſti.

Chryſ.

ſunt qui interpretētur eū hic intelligi, qui hoſpitiū omniū fuerit, & ſummus & præcipuus, ideóque ſupremo loco reſidens, nec id immerito. ſiquidē presbyter fuerit vt plurimū qui nō benedixerit tantū omnia, ſed & illos iuxta traditionē ſeniorū erudierit, qđ hic poſt Alcuinū, Beda quoq; cōmemorat. Qui nos apud quoſdā etiā noſtro ſeculo non omnino exoleuit, vt cōtracturi matrimoniū & nuptias inſtructuri, presbyterū quoque aduocēt. Quicquid tamē hoc habeat, ſatis eſt Chriſtum quod ex aqua iā fecerat vinū, Architriclino miſiſſe, ſiue ille tandē archimagirus, ſiue ex hoſpitibus primus fuerit. is guſtato vino, ſenſit illud eſſe nobiliſſimū. Vbi ſanè eſt quòd miremur, Chriſtum, qui in hoc venerat in mundū iſtum, vt homines mundi voluptatē doceret cōtēnere, tantū tamen humanæ tribuiſſe infirmitati, vt conuiuium illud optimo etiam vino exhilararet.

Verū hic alia rurſus exoritur quæſtio, quibus tandē verbis Chriſtus ex aqua vinū fecerit, aut nō ſine omni alicuius *Ioan. 21.* verbi prolatione miraculū operatus ſit tantū. Ad hoc reſpōderi primū pōt. vſus ne ſit ille aliquo verbo ſciri nō poſſe. Siquidē nō omnia ſunt ſcripta, credendū tamē eſſe magis, miraculū iſtud, ſine vllo verbo ſola ſua voluntate diuina Chriſtum eſſe operatū Omnis eni creatura purè in obedientia conſiſtit diuina, ita vt de & cū ea fiat, quicquid diuinæ illius placitū fuerit volūtati Quomodo Dauid dicit, *Pſa. 134.* Omnia quæcūq; voluit dominus, fecit in cælo & in terra, mari, & omnibus abyſſis. At cur in hoc miraculo ſola ſit vſus voluntate, & tamen in pleriſque aliis nunc verbo, nunc opere, alias etiā à fletu & lachrymis ſibi nō tēperarit, ratio reddi poterit huiuſmodi, quoniā miraculū illud in lætitiā tantū exhibitū eſt, & exhilarationē cōuiuarū, cū interim cętera ad hominū operatus ſit neceſſitatē: in quibus ille, quāuis & ipſa potuiſſe ſola ſua facere voluntate diuina, verbis vſus eſt, declaratur' per hoc, eſſe quippiā in eis ſuæ operationi cōtrariū, ſcilicet peccatū. Omnia enim quæ patimur, *Hieron.* ob demerita & culpā noſtrā patimur, vt ait beatus Hieronym', & niſi peccaſſet Adā in paradiſo, nec illum ignis vſſiſſet, nec demerſū perdidiſſet aqua, nec aër infeciſſet, neq; ei animal noxiū aliquod nocuiſſet, nec vulneraſſent arma, nec aliquod offendiſſet genus morborū, vt cōſtās habet ſententia *Auguſti.* Auguſtini, Iſidori, aliorūque doctorū· adeò vt Pau-

lus dixerit ad Romanos, Corpus mortuũ eſt propter peccatum. Et cũ defectus oẽs in humanũ genus ex peccato irruperint, quod Chriſtus miraculis ſuis venit adimere, meritò verbis quoq; ad ea vti voluit, & nõ raro ob ſignificationem operibus etiã, ſicuti in cæco, cui viſum reſtituens facto ex ſputo luto, liniuit oculos, & cũ ſurdo, cui⁹ aures tetigit expuẽs. Quæ ſanè quid ſibi velint, ſuis ſingula locis p ſanctos *Ioan. 9.* patres egregiè eſt explicatũ. Quãuis ergo hæc oĩa penitus *Marc. 7* ex volũtate diuina pẽdeãt, tamẽ in hoc præcipuè miraculo immẽſa quædã exhibita eſt gratia dei, q̃ velut in ſpũ præuidens Dauid, dixit, Qui mireret oĩbus inquitatibus tuis, & *Pſal. 102* ſanat oẽs infirmitates tuas. Poterit hic alia adhuc cauſa dari, quod Chriſtus in hoc primo ſuo miraculo euidẽtius declarare voluerit filiũ eſſe ſe cõditoris oĩm creaturarũ, vt ſit ſibi vſurparit officiũ diuinũ, ſola ſua voluntate operandi.

5 Quando poſtea ſequitur, increbuiſſe miraculũ ipſum adeò illud reſciuiſſe Architriclinum, & proinde expoſtulaſſe cũ ſpõſo, quod vinũ iſtud ad vltimas cõuiuij partes reſeruaſſet, quæres fortè, cur ille nõ miniſtros poti⁹, qui vinũ attulerant, interrogarit, vt ſit miraculũ manifeſtatũ magis fuiſſet. Et hic reſpõderi poterit, neſciſſe eum, quid aut quomodo acta res hæc tota eſſet, ideoque ſpõſum interrogaſſe meritò, vnde illud adeò nobile vinũ aduenerit. Atq; *Chryſo.* id quidẽ Chriſtus ipſe ſic fieri voluit, vt ita lente & pedetentim miraculi ſui virtus agnoſceretur. Sed etſi per miniſtros miraculi huius fama diſperſa primũ eſſet, nõ tantũ fides eis habita nõ fuiſſet, ſed & dici ab aliis poterat inſanos eſſe eos, qui miraculum tantũ adſcriberent, acceptũq; ferrent domino adhuc & ignoto & contempto. Veriſimile eſt etiã, neq; malè creditur, hoc miraculo cõmotũ eſſe iſtum Regulum, cuius filius decumbebat ægrotus, vt ad dominum veniret, filioque ſuo ex illo ſanitatem impetraret. *Ioan. 4.*

Deinde, cũ iã & ſerui teſtimonium dediſſent, aquã hauſiſſe ſe, & ipſe quoque Architriclinus, ex illa vinũ factũ, non tandũ eſt adhuc vinũ hoc fuiſſe optimum, vt ſic nõ immeritò Architriclin⁹ cũ ſtupore quodã iraſceretur ſpõſo, quod iſtud ſeruaſſet vſq; ad conuiuij finẽ. Rationẽ reddit Chryſoſtomus, quod eiuſmodi fuerint Chriſti miracula, vt quæ *Chryſo.* natura perfecta ſunt, lõgè pulchriora melioraque reddantur, ipſaque adeò mẽbra diſtorta quam ſana erãt, validiora

faceret. ita enim cæci quibus viſum dominus reſtituit, acutius cæteris cernebant, & ſic de ſimilibus, atq; hic etiam cũ vino actum, quod Architriclinus & ſponſus teſtantur. Sunt quoque qui velint Chriſtũ ob euidentiorẽ primi huius miraculi declarationẽ ex aqua vinũ feciſſe rubeũ, quòd vt eſt
Eccleſia. per ſe admirandũ magis, ita Eccleſiaſtica firmatur auctoritate, ſiquidẽ nõ temerè canit Eccleſia, Aqua rubeſcunt hydriæ, vinũque iuſſa fundere, mutauit vnda originẽ. At iã nunc poſtremò, veluti coronidis loco adiiciamus pulcherrima illa & præclara Hilarij verba,
Libro. 2. de trini. Nuptiarũ die vinum in Chana Galilææ ex aqua factũ eſt. nunquid cõſequitur aut ſermo noſter aut ſenſus, quibus modis natura demutata ſit. vt aquæ ſimplicitas defecerit, & vini ſapor natus ſit? Non permixtio fuit, ſed creatio: & creatio nõ à ſe cœpta, ſed ex
Corpus ſimplex fit mixtũ alio in aliud exiſtens: nõ per transfuſionẽ potioris obtinetur quòd infirmius eſt, ſed aboletur quod erat: & quod non erat, cœpit. Spõſus triſtis eſt, familia turbatur, ſolẽnitas nuptialis cõuiuij periclitatur. Ieſus rogat⁹ nõ exurgit aut inſtat, ſed quieſcentis eius hoc opus eſt. Aqua hydriis infunditur, vinũ calcibus hauritur, infundentis ſciẽtiæ ſenſus nõ cõuenit hauriẽtis. Qui infunderũt, hauriri aquã exiſtimãt: qui hauriũt, vinũ infuſum arbitrãtur, tẽpus quod in medio eſt, nõ ſufficit vt liquoris natura & naſcat & pereat. Ratio facti, & viſum fruſtratur & ſenſum, virtus tamen dei in iis quæ ſunt geſta, ſentitur. Rogemus dominum, &c. Amen.

HOMILIA V.

EVangelium iſtud iuxta literã vt mirabile eſt, ita gaudio lætitiaq; pleniſſimũ, cũ audiuimus Chriſtũ nõ tantũ nuptias præſentia ſua cohoneſtaſſe, ſed hoſpites nouo miraculo optimoq; vino exhilaraſſe. Verũ ſi ſpiritũ & myſticũ illũ ſpectes intellectũ, quẽ hic ſanè quærere & eruere debem⁹, eſt quòd magis multò miremur in hoc euangelio. ſic inquiſierũt eũ veteres nouiq; doctores oẽs, præcipuè verò Auguſtinus, Beda & Bernardus. Et nos igitur paucula quædã nũc quoq; ſuper hoc decerpam⁹. ad illud quo facilius queamus adiutorio dei præſtare, vos quoque diuinũ implorate auxiliũ, & ſicut pro Paulo Coloſſenſes, ita ꝑ me deũ orate, vt deus aperiat nobis oſtiũ ſermonis, ad loquẽdũ myſteria & arcana Chriſti, vt manifeſtè illud ita vt oportet me loq. Dicatis ergo, Pater no. Aue Ma.

Quādo iā ex Chriſto dari nobis loquēdi gratiā orauim⁹, age nunc rem ipſam aggrediamur. Principio itaq; nuptias dicimus ſpirituales illas ſignificare nuptias, quas cū ſpōſa ſua Chriſtus iſtituit id adeò ex Matthæo collectu facilimū eſt, quādo dicit, Simile eſt regnū cælorū homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. quod ipſum de Chriſto Dauid quoq; prævidit in ſpiritu, inquiēs, Sicut ſpōſus procedēs de thalamo ſuo, hoc eſt, ex vtero virginis, in quo requieuit ſeptimanas triginta nouē, dies duos Qui vero Chriſt⁹ nuptias facit, nō eodē vndiq. modo in ſcripturis inuenit. ſiquidē illa Chriſti ſpōſa & humanitas ipſius eſſe poteſt, & fidelis cuiuſq; hominis anima, & tota demū eccleſia catholica. Nos cæteris hic omiſsis, illas tantū proſequemur nuptias, quas cū eccleſia fecit Eā autē eſſe Chriſto deſpōſatā, nōne ſatis magnus tibi teſtis eſt Paulus, cū ait, Viri, diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiā? & deinceps, ſacramētū hoc magnū eſt. ego autē dico in Chriſto & eccleſia. Chriſtus relicta matre ſua ſynagoga, Eccleſiæ adhæſit catholicæ, q̄ ex omnibus gētibus cōgregauerat, quā tū vis ſecundū carnē ex Iudæis tātū natus Sed & patre relicto. adhæſit eidē, patre inquā illo ſuo cæleſti nō tamē ab eo, vel eius diuina recedēs ſubſtātia: ſed ita, quod nō ea qua æqualis erat æterno patri, forma hominibus apparuerit, vt inquit Paulus, Ille cū in forma dei eſſet, nō rapinā arbitrat⁹ eſt eſſe ſe æqualē deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formā ſerui accipiēs. Hæc illa ſpōſa quāuis nigra fuerit & deformis, cæcitatis & idololatriæ plena, adeo vt & Iudæi ſuper hoc murmurarēt. & ipſe qnoq; Petrus illā ex gentibus collectā ad Chriſtū nō pertinere putaret. Quo exemplo & veluti typo, Aaron quoq; & Maria aduerſus Moyſen murmurarūt, quod vxorē duxiſſet Æthiopiſſem. Eodem enim planè modo Iudæi quoq, primū murmurauere cōtra gētes, quæ in tantis tamq; execrādis ſceleribus tamdiu iacentes penè perierāt, quod multis exaggerat Paulus. Chriſtus tamē iſtā peccati cōtractā nigredinē illi depellere potuit, vt ait Paulus, Chriſtus dilexit eccleſiā, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illā ſanctificaret. mundās eā lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiā, nō habentē maculā aut rugā, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Habemus itaq; hoc modo explicatū

Matt. 22 · *Pſal. 18.* · *Vide dominica vigeſima poſt penteco.* · *Ephe. 5.* · *Gene. 2.* · *Philip. 2.* · *Num. 12.* · *Rom. 3.* · *Ephe. 5.*

ſponſum cū ſponſa. Potes etiā huc adducere hiſtoriā Sam-
Iudi.14. ſonis & côiugū ei*, & illud myſticè applicare, vel hiſtoriā
3.Reg.1. de Dauid, quādo duxit Abiſaag Sunamitē. 2 Sed neq;
Chana. hoc myſterio caret, quod in Chana Galilææ nuptiæ iſtæ factæ leguntur, Chriſti inquā & Eccleſiæ. Chana enim in
Pſal. 62. noſtræ linguæ idiomate idē eſt quod zelus, amor ardēs & vehemēs, alias etiā bonorū ſiue acquiſitionē, ſiue poſſeſsionē ſignificat. Galilæa verò terminus ſeu limes dicitur, quo regiones tum diſcernūtur, tū inter ſe côiunguntur. Quæ omnia ad myſticā hāc faciunt ſpiritualiū nuptiarū interpretationē. ſiquidē illæ factæ ſunt in Chana, hoc eſt, zelo quē Chriſtus habet erga eccleſiā ſuā, adeo vt ſemetipſum in mortē traderet, illā ſanctificaturus, ſicut iā ex Paulo ad-
Ephe.5. duximus. An nō putas charitatē illā dei erga genus humanū fuiſſe lōgè maximā, quòd ille humilitate tāta ſe demiſerit propter eccleſiam catholicā? Teſtatur illud Chriſtus
Ioan.3. ipſe apud Ioannē, ſic dicēs Nicodemo. Ita deus dilexit mūdum, vt filiū ſuū vnigenitū daret, vt omnis qui credit in eū, nō pereat, ſed habeat vitā æternā. Vehemens hic zelus, & gratia dei magna erga genus humanū, vt Paulus quoq; nō
1.Cor.8. malè agnouit, ad Corinthios ſic ſcribens, Scitis gratiā domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniā propter vos egenus factus eſt, cū eſſet diues, vt illius inopia vos diuites eſſetis. Eādē hāc cauſam per prophetā quoq; Hieremiā proponit domi-
Hier. 31. nus, dicens, In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerās. Et hæc illa eſt charitatis virtus, quæ matrimoniū
Bernar. iſtud cōtraxit. Vnde ſanctus Bernardus, Si, inquit, deus hominē nō diligeret, filius dei pro eo nō moreretur. Sunt ergo nuptiæ iſtæ factæ in Chana, hoc eſt, in frequēti charitate & zelo. Verū ſi alterā quoq; illius ſpectemus interpretationē, iterū ad noſtras has ſpirituales nuptias, & ipſa nō malè quadrabit, cū emptionē ſeu redemptionē, vel etiā acquiſitionē aut poſſeſsionem verterimus. Chriſtus enim eſt qui nos redimit, & rurſus acquiſiuit è poteſtate mortis &
Tit.2. diaboli ereptos, ſicut de eo Paulus inquit ad Titū, Qui dedit ſemetipſum pro nobis vt nos redimeret ab omni ini-
Apo. 5. quitate, & Ioānes quoq;, Dignus es domine aperire librū, & ſoluere ſignacula eius, quoniā occiſus es, & redemiſti nos in ſanguine tuo ex omni tribu & lingua & populo & natione. Sed quid multis hic immoramur, cū tota vndique

ſcriptura pleniſsima ſit, q̃ magno nos ille precio redeme-
rit ſanguinis mortisq; ſuę,quâq; nos & acquiſiuerit & poſ-
ſederit nimiũ cara mercede vt hinc rectè appellemur à Pe- *1. Pet. 2.*
tro populus acquiſitiõis?vnde & Paulus diligẽter nos ad- *Act. 20.*
monet,dicẽs, Attẽdite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos
ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere eccleſiã dei, quã
acquiſiuit ſanguine ſuo. Verũ cur Chana in Galilæa poſita
eſt?eo nimirũ,quod charitas cũ verus ille terminus ſit,fix° *Charitas*
quoq; & immot° planeq; nulli cõcedẽs,bonorũ ſimul & ma *terminus*
lorũ, filios lucis ſeparãs à filiis dãnationis. charitatẽ hanc *bonorum*
quiſquis habet,ad ciuitatẽ dei pertinet:illã q nõ habet, iã *& malo-*
in ciuitate diaboli eſt,idq; per amorẽ ſui,ſicut pulchre bea *rum.*
tus Auguſtin° in libro de ciuitate dei explicat. Rectè igĩt *Lib. 14.*
Chana Galilæę,charitas ipſa eſt, limes nimirũ & termin° *cap. 18.*
diuerſarũ,tũ regionũ,tũ ciuitatũ. Et hæ quidem ſpirituales
ſunt nuptię Chriſti & eccleſiæ ſuæ,quę in Iudæa primum
cœperũt,vbi & homo fact° eſt,& eccleſiã ſui corporis par-
ticipatione cõſecrauit, ſimulq; ſui ſpiritus pignore in fide
eãdẽ cõfirmare dignatus eſt. Sed vocatis ad fidẽ gẽtib°,vſq;
ad fines orbis terræ earũdẽ nuptiarũ votiua gaudia perue- *Beda.*
nerũt. 3 Neq; vero Chriſtus illis nuptiis ſolus interfuit,
affuit inſuper & mater eius,ſynagoga ſcilicet Iudæorũ qa
enim ſecũdũ carnẽ ex illis natus eſt Chriſtus, & ipſi quoq;
meritò vocati ſunt ad nuptias præ cæteris:vnde Chriſtus,
quoq; in euãgelio inquit,Nõ ſum miſſus(in propria nimi-
rũ & corporali figura) niſi ad oues quæ perierũt de domo *Mat 15.*
Iſraël. Hãc illã matrẽ ſuam ad has nuptias inuitare vnice
præcepit Chriſtus, quũ apoſtolos ſuos ad prædicãdi mitte
ret officiũ,dicẽs,In viã gẽtiũ ne abieritis,& in ciuitates Sa *Mat. 10.*
maritanorũ ne intraueritis:ſed potius ite ad oues quæ pie
rũt dom° Iſrael. Quãuis deinde poſt Chriſti reſurrectionẽ
nõ iã ſola mater,ſed creaturæ omnes, iuxta præceptũ dñi, *Mar. vl.*
vocatæ ſunt ad nuptias illas, quũ Paulus & Barnabas dice *Act. 13.*
rẽt ad Iudæos,Vobis oportebat primũ loqui verbũ dei,ſed
quoniã repellitis illud , & indignos vos iudicatis æternæ
vitę,ecce cõuertimur ad gẽtes. Et tãtũ de ſpirituali matris
Chriſti inuitatiõe. Verũ qđ Chriſtus quoq; ad ꝓprias ſuas
eſt nuptias inuitat°,id quoq; ex ſcriptura ſatis cõſtat. Quo
ties eñ ille à ſanctis patribus expetit°,& ardẽtibus votis à
deo patre aduẽtus Meſsiæ,ſpõſi nimirũ,velut efflagitatus.

toties ad nuptias has iuuitatus eſt. An non hunc inuitauit
Exod. 4. Moyſes, cũ diceret, Obſecro dñe, mitte quẽ miſſurus es? Si-
Eſa. 45. mili modo ſpõſum hũc arditiſsimè inuitauit propheta Eſa
ias, clamis, Rorate cæli deſuper, & nubes pluát iuſtũ: ape-
riatur terra & germinet ſaluatorẽ, & iuſtitia oriatur ſimul.
Eſa. 64. Et rurſus in alio loco, Vtinã diſrũperes cælos & deſcẽde-
Haba. 2. res. Accedat autẽ huius inuitationis eximius pręco Haba-
cuc, dicẽs. Qui vẽturus eſt, veniet, & nõ tardabit Neq; ve-
ro parũ tũ ardẽter tũ grauiter ſpõſum illũ ad proprias ſuas
nuptias inuitauit nobiliſsimus iſte & pſaltes & propheta,
idẽq; rex potẽtiſsimus, cũ caneret, Excita domine potẽtiã
Pſal. 79. tuã, & veni ad ſaluandũ. Eodẽ quoq; pertinẽt cæteri pro-
phetæ oẽs, Hieremias, Zacharias Ioel, Micheas, omneſque
quotquot fuerũt veteris teſtamẽti patres ſancti, qui velut
vno omnes ore ſedulò clamauerũt ad dominũ, vt tãdẽ ſpõ-
ſum illũ tot retro ſeculis promiſſum mitteret ad nuptias,
Za. 9. 14 neq; illũ tãtũ ſed & diſcipulos & apoſtolos eius cũ eo, *Læ*
tare itaq. & exulta ſatis filia Siõ, Iubila Hieruſalẽ. ecce do
minus veniet & omnes ſancti cũ eo, & erit in die illa lux
magna. 4 Ait autẽ Maria, Quia vinũ nõ habẽt. Nõ hic
loquitur de perfectis & cõſummatis illis nuptijs eccleſiæ
iã triũphatis in æterna beatitudine, de quibus Ioãnes ait,
Apo. 19 Venerũt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe, & datũ
eſt illi vt cooperiat ſe byſsino ſplẽdẽti & cãdido: Byſsinũ
enim iuſtificatiões ſunt ſanctorũ. & dixit mihi, Scribe, bea
ti q ad cœnã nuptiarũ agni vocati ſũt. In illis nãq; nuptiis
nullus omnino erit vini defectus, quãdo vbiq; pręſens erit
felicitas æterna & cõſummata: Ibi nullus erit luctꝰ nec do
Apo. 21. lor. Siquidẽ beatitudo, authore Bœthio, ſtatꝰ eſt omniũ bo
Boethiꝰ. norũ aggregatione perfectus. Sed tãtũ hic agimus de nu-
ptiis eccleſiæ militãtis in qua (vt ait Bernardus) ſæpe vinũ
Bernar. deficit, gratia ſcilicet deuotionis & feruor charitatis. Et ô
quoties nobis neceſſe eſt fratres, poſt lachrymoſas quæri-
monias veſtras, exorare matrẽ miſericordię, vt ſuggerat be
nigniſsimo filio, quoniã vinũ nõ habeatis. Siquidẽ magis
ad illã piiſsimã matrẽ pertinẽt nuptiæ illę ſanctę eccleſię,
quã iſtæ quæ factæ ſunt in Chana Galilæę, in quibus ſi tã-
to cõmota eſt affectu ad exorandum filium, quãto dignius
etiã maiori mouebitur ad intercedẽdum pro ijs, qui ſe piè
& deuotè implorat? Neq; verò vinum nobis tantùm defi-

cit in illis nuptiis deuotionis, in orationibus noſtris, & in operibus quoque vinum ardentis charitatis,ſed etiã plerũque vino caremus veræ intelligentiæ ſcripturarũ,qui quõdã plurimis fuit & vberrimus defectus in veteri teſtamento,vbi ſæpe nullũ fuit in ſynagoga vinũ,ſed præter aquam, planè nihil.Id adeò Auguſtinus quoque explicans, inquit, *Auguſt.* Erat prophetia antiquis temporibus,& à prophetiæ diſpẽſatione nulla tempora ceſſauerunt ſed illa prophetia, quãdo in ea Chriſtus non intelligebatur,aqua erat. in aqua enim quodammodo vinum latet,ſed quando velamen tollitur,& Chriſtus in illa intelligitur,tunc ex aqua fit vinum. Hoc ſignificare Paulus voluit,cùm de Iudæis ſic ſcriberet, Vſque in hodiernũ diem idipſum velamen in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum,quod in Chriſto euacuatur:& ſic vſque in hodiernum diem,quũ legitur Moyſes,velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.cũ autem conuerſus fuerit ad deum,auferetur velamen. Super eum locũ,inquit Auguſt.Lege omnes libros propheticos, non intellecto Chriſto,quid tam inſipidum & fatuum inuenien? Intellige ibi Chriſtum,non ſolũ ſapit quòd legis,ſed etiã inebriat,mutans mentem à corpore,vt peccata obliuiſcens, in ea quæ antè ſunt extendaris,vt ait Paulus,Omnis itaq; quæ de Chriſto prædicta eſt prophetia ,ante eum aqua tantùm fuit,dum latebat,eadem verò vbi per Chriſtum in ſucculẽto quodam ſenſu & odore fragranti eſt declarata,in vinum abiit.Nõne enim duobus illis in Emaus euntibus prophetia tot à aquoſa fuit, quamdiu eam non intellexerunt? vnde & audierunt à domino. O ſtulti & tardi corde ad credẽdum in omnibus quæ loquuti ſunt prophetæ, & ſtatim deinceps vinum ex aqua facturus,cœpit à Moyſe & omnibus prophetis, interpretans illis de omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant, adeò vt illi poſthac dicerent, Nõne cor noſtrũ ardens erat in nobis, dum loqueretur in via,& aperiret nobis ſcripturas?Et nõ ſine ratione factum eſt, quod vinũ nõ ex nihilo,ſed ex aqua fecit, vt ſic cõſtaret ipſum etiã aquas non contemnere veteris teſtamenti,contra Manicheos qui illud planè reiiciebant.Poterat enim vtique,vt ait Auguſtinus,& effuſa aqua vinum infundere. verùm id ſi feciſſet,videretur ſcripturas veteres improbaſſe. cũ autem ipſam aquã conuertit in vinũ,oſtendit nobis quod & ſcriptura ve-

2. Cor. 3. *Auguſti.* *Philip. 3.* *Luc. 24.* *Auguſti.*

tus ab ipſo eſt,quæ tamen ante ſuum aduentum aqua tantũ mea fuit. vſque dũ ille verũ ſenſum & intellectum eius aperiret. Si vel per transennã Iudæorum commẽtaria,& inepriſſima quæque veteris teſtamenti gloſſemata aſpiceres, eſſet quod hominum iſtorum admiraueris,& ſtoliditatẽ ineptam & cæcas ineptias, atque tunc demum crederes merã apud eos aquam eſſe, obſeruans quoque craſſas & pluſquã beluinas eorũ intelligentias,videres eos nondũ habere vel minimam vini guttulam in nuptiis Chriſti. Et en ex innumeris vnum exemplum hic tibi.cũ in principio ſtatim Geneſis ſic legitur,quod creauit deus hominẽ,adeoque maſculum & fœminã creauit eos,ibi irruentes in hunc clariſſimũ & apertiſſimũ textũ Iudæi, turbant & miſcent aquã.dicũtque deũ creaſſe Adamum inſtar Iani bifrontem, vt qui geminã habuerit faciẽ antè & retrò,ſicque ex poſteriore parte Adami deinceps feciſſe fœminã. Præterea cũ legitur, Adæ non inueniebatur adiutoriũ ſimile ſibi, Dixit ergo dominus deus, Faciamus ei adiutoriũ ſimile ſibi, quid vel ſtultius vel magis tum temerariũ tum impium. quàm quod anteſignanus iſte Iudæorum Rabi Salomon, turbidiſſimam reddens aquam,neſcio ex cuius aniculæ Iudææ ſomnio, dicit Adam cognouiſſe pecudes & beſtias. etiã feras omnes, cumque iis rẽ habuiſſe? Ecce quas ciſternas, quas lacunas, & quam turbatiſſimas aquas Iudæi adhuc pleno ore hauriunt ac potant,dũ nobile illud eccleſiæ fidelium cũ Chriſto bibere vinum recuſant,vnde impietates tantas, & quas iure abhominetur omnis Chriſtianus,ſcribunt,amant,amplectuntur:ſicut quiſquis es Hebraicæ linguæ imperitus,in fortalitio fidei leges,& apud dominum Victorem de Carbem,& ipſum Iudæum Coloniæ conuerſum.

Adã bifrons.

Gene.2.

R. Salomon.

Hoc autem illud eſt quod iſti,quia cæci ſunt, verũ ſcripturarum intellectum nõ vident, ſed quicquid guſtant, aqueum habet ſaporem:quicquid potant,aqua eſt, & quidẽ turbidiſſima ſicut de Iudæis iam olim quoque tẽpore Chriſti dixit Ioannes ex ſententia Eſaiæ prophetæ, Excæcauit oculos eorum,& indurauit cor eorum, vt non videant oculis,& non intelligant corde,& cõuertantur, & ſanem eos. Sed video nimis in longum currere materiam & protrahi. quòd igitur ex illa reliquum eſt, in iuſtum differamus ſermonem. Interim iam oremus deum optimum maximũ &c.

Ioan 12.

Eſa.6.

HOMILIA VI.

QVantum gratia diuina auxiliante fieri potuit,partem ſpiritualis interpretationis abſoluimus, ſuper nuptiis euãgelicis. Age igitur nũc freti eiuſdẽ gratiæ ſubſidiis quod reliquũ eſt in illis, pari diligentia explicemus,& tamẽ ſummatim tantũ varias indicem⁹ ſanctorũ patrũ expoſitiones, qui tamẽ omnes vinũ illud nobile in iſtis nuptiis biberũt. Vt itaq; rẽ paucis aggrediamur & trãſigamus,textus euãgelii ſequens ſic habet, Erant ibi ſex hydriæ poſitæ ſecundũ conſuetudinẽ purificationis Iudæorũ.Hoc ſane Bernardus refert ad nuptias ſeculi huius, *Bernard.* in quibus ſanè neceſſariũ eſt,ſubinde & mũdare & abluere ſe, quãdo nemo mundus eſt ſatisq; purgatus à ſordibus, ac ne infans quidem vnius diei.ideoq; hic etiã ſponſa illa *Ioan. 15.* abluitur & mundatur, vt ſit ſine ruga & macula, atq; per *Ephe. 5.* hoc inſtruatur & paretur ad iſtas nuptias cæleſtes. Deinceps ille hydrias iſtas ſex cõmemorat, è quibus ſeſe abluũt Iudæi,cõfitentes nimirũ & laudantes deũ. Hydrias porrò *Sex hydriæ.* ſex refert ad ordines ſeu obſeruãtias ſextuplices, a ſanctis patribus in purificationem cordiũ inſtitutas. & ex prima quidẽ hydria hauritur caſtitas,ex ſecũda ciborũ abſtinẽtia & ieiunium, ex tertia labor contra torpentẽ ignauiam, & quarta, vigilia & nocturna meditatio, ex quinta ſilentiũ, decus & ornamentũ monachorũ,ex ſexta ſpiritualis poteſtatis diſciplina. Hęc ſanè pulchra & egregia eſt expoſitio de purificatione monaſtica, proinde eã cõfeſſorib⁹ & prædicatoribus ad hoc deputatis relinquo, vnum tamen hoc ſi addidero quod Bernardus inquit, Quid ſibi iſtud vult domine? Miniſtri ſoliciti ſunt de vini penuria,& tu dicis,Imple te hydrias aqua. Illi de poculis cogitãt, & tu præcipis, vt vaſa purificationis impleãt: innuere nimirũ & ſignificare volẽs,ſimulq; docere pręlatos,prępoſitos,decanos &c. *Bernar.* q miniſtri ſunt dñi,quũ confratres ſui,hoſpites vtiq; ſpũales,cupiunt vel orationis ſuæ deuotionẽ,vel vinũ ardentis charitatis,neq; dum tamen aduenit hora domini,ille tamẽ præcipit hydrias aqua impleri purificationis, modò iã ſupra declarato, tunc demũ deus vinum illis tribuet ſpũalis ſuauitatis in deuotione,oratione, charitate, cultu diuino, monaſtica obſeruantia,&c. Verùm de iis iam ſatis.

2 Inuenio diligẽtia ſanctorum patrum ſex hydrias

Sex hydriæ ſpirituales. veteris teſtaměti inſignes, explicatas pulchre & velut artificioſa figuli manu inſtructiſsimè paratas, quarũ declaratio omni fideli animæ quę Chriſto domino eſt deſpõſata, multũ cõueniẽter quadrat. Hydria prima Rebeccæ eſt, hydria
1\. compaſsionis miſericordiæ. Sicut enim Rebecca depoſita
Gen. 24. ex humeris ſuis hydria, potũ dedit ſeruo Abrahæ & camelis eius, ſic & nos quoq; decet proximis noſtris hydriã inclinare pro ſua neceſsitate facultatibus noſtris. Hydria al-
2\. tera Gedeonis eſt, qua ille hoſtes abegit, dũ frangeret am-
Iudic. 7. phoras, in ſignũ ardẽtis quoq; charitatis noſtræ in bono omniq; cultu diuino, quãdo quiſquis bonus eſt cõſtãs veræ pietatis ſectator, ex animo dolet, videns aliquid turpe aut audiẽs: tũc enim ille frãgit amphorã, hoc eſt, parcit nemini, nec fauorẽ curat, nec gratiã amici, tãtũ vehemẽti quodã animi ſui feruore cupit malũ eſſe punitũ. Amphora porrò tertia eſt illa Eliæ, qua ipſe ſacrificiũ totũ, & altare quoq;
3\. ſuperfudit, ſpiritũ ſignificãs contritũ & humiliatũ qui &
3. Re. 18. ſacrificiũ ſiue holocauſtũ orationis noſtræ & opera bona omnia irrigat, humectat, vegetat, deoq; reddit accepta. Hydria verò quarta, quã Salomõ inter cætera tẽpli vaſa collo
4\. cauerat, & Ioas deinceps abſtulit, ea ſignificat guſtũ æter
3. Reg. 7 næ dulcedinis internũ in cultu dei, quã ideo etiã quærere
4. Re. 12 oportet in tẽplo inter cætera vaſa deo dicata & ſacra, hoc eſt, penes illos homines qui in cultu dei verſantur aſsiduo, quibus interdũ tribuit deus dulcedinẽ illã ſpiritus ſui prælibandã, ſicut Monica, optima optimi filij ſancti Auguſtini mater, à ſumpto euchariſtię ſacramẽto ſentiẽs in ſe illã dulciſsimã ſpiritus ſuauitatẽ, eleuata à terra ſurſum, præ gaudio clamauit & dixit, Eia commigremus in cælum. Et
Pſal. 67. Dauid, Paraſti in dulcedine tua pauperi deus. Hydria quin
5\. ta, illa Sapientis eſt Eccleſiaſtæ, quam ſuper fontem contri
Eccle. 12. uit, ſignificatq; contemplationem mortalitatis huius noſtræ in iſta peregrinatione, eamq; poſſumus ipſi conterere quotidie, videntes in dies nunc emori iuueneſq; ſeneſq;, nunc nobis quoque omne genus morbi, miſeriæ, cæterorumque malorum aduenire. & hanc nimirũ hydriam con-
Eccle. 7. fregit etiam Sapiens ille, quum diceret, In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua, & in æternum nõ peccabis. Hydria hæc contereretur à nobis, quotieſcunque noſtram iſtã inuariabilẽ moriendi, ſiue legem, ſiue neceſsitu

dinem, recogitamus cum illa Techua quæ ad Dauidē ſic loquebatur, Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram quæ non reuertūtur. Eadem quoq; confringitu, recolendo incertiſsimam illam mortis horā, quomodo ad diuitem iſtum dixit dominus in euāgelio, Stulte, hac nocte auferent animam tuam à te. Hydria ſexta iſta eſt mulieris Sareptanæ, quæ nunquā euacuata eſt à farina, tantiſper dum annonæ cariſtia ibi duraret in illa regione. & ea quidē ſignificat meditationē verbi dei & ſcripturæ ſanctæ. inde enī verbum diuinum colligitur, dum panes conficiūtur quibus paſcantur famelici. Neq; enim in ſolo pane viuit homo, ſed & in omni verbo quod procedit de ore dei. Et hæc iā ſufficiat expoſitio ſex hydriarū, quæ Chriſtianis omnibus in purificationē proponūtur, & non temerè lapideę ſunt iſtæ, in hoc ſcilicet, vt agnoſcamus fortiter & conſtanter in huiuſmodi debere contemplationibus perſeuerare, ſicut ait Petrus, Et ipſi tanq̄ lapides viui ſuperædificamini domos ſpirituales.

2. Reg. 14

6.

Luc. 12.

3. Reg.

Mat. 4.

3 Aliter adhuc inuenio hydrias iſtas ſex iſto expoſitas, ita nimirū quod ſignificent ſex illas contemplationes, quas habere debet homo, vt impleatur aquis lachrymarū & contritionis. eas breuiter tantū enarremus. Prima hydria, memoria illa eſt, & recogitatio offenſæ diuinæ, qua tibi irā dei grauiter cōciliaris. amphorā hanc lachrymis adimple amariſsimæ cōtritionis, cum Dauide dicens, Exitus aquarū deduxerūt oculi mei, quia nō cuſtodierūt mādata tua. Hydria ſecūda, dolor eſt fraternæ cōpaſsionis. eam implebis lachrymis charitatis, clamans ex animo cum Hieremia propheta, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarū? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei. Tertia porrò hydria eſt præſentis temporis aduerſitas, eam implebis aqua miſerię. Multæ enim tribulationes iuſtorum, inquit Dauid. ſed & Iudith dicebat, Omnes qui placuerunt deo, per multas tribulationes tranſierunt fideles. Amphora quarta, metus eſt inferni, & impletur aqua compunctionis. fieri enim non poteſt vt qui verè pœnas recogitat inferni, non compungatur animo, & horreat: vt rectè nimis dixerit Dauid, Lauabo per ſingulas noctes lectum meum lachrymis meis, ſtratum meum rigabo. Turbatus eſt à furore oculus meus. Hydriam verò quintam, carnalium rectè dixerimus eſſe tempeſtatem, horridam illam ſanè & turbu-

Alia expoſitio 6. hydriarum.

Pſal. 118

Hier. 9.

Pſal. 6.

Iudit. 8.

Pſal. 6.

lentiſsimá,eaq; aquis adimpletur ſpiritus tribulati & conturbati.nanq; tunc ſpiritus affligitur,cùm caro tẽtatur. Hydria ſexta, proprij tum peccati tum defectus meditatio eſt. eam implemus ſpe cõſolationis & refectionis diuinæ, ſicut
Pſal.79. Dauid inquit, Cibabis nos pane lachrymarũ, & potum dabis nobis in lachrymis in mẽſura. Aquæ illæ omnes tribulationis & miſeriæ, interceſsione virginis matris in vinũ vertuntur tum cõſolationis diuinæ, tum ardentiſsimæ deuotionis. Nimium foret ſingula ad longũ deducere, vt ipſa requireret materiæ neceſsitas. Dum enĩ diligẽtius adhuc omnia omniumque ſcripta circũluſtro, video quoſdá hydrias iſtas exponere ſex afflictiones pœnarũ, quæ ex peccato proueniunt. 1 quia ſic anima ſpõſum ad irã cõcitauit. 2 quòd dotem ſuã amiſit. 3 quoniam ſpõſi ſui amorẽ & charitatem omnẽ perdidit. 4 Quia amicos ſuos optimos per peccatum cõtẽpſit, reiecit, à ſe abalienauit. 5 Quòd iam pulchritudine quoq; ſua & decore omni ſpoliata eſt, 6 Quòd amiſſa libertate, in ſeruitutem redacta eſt. Neque tamen deſunt adhuc qui hydrias illas interpretentur ſex ægritudines ſeu morbos, quos à ſe relĩquit peccatũ, veluti ſordidiſsimum & impuriſsimum harpyæ fœtorẽ. & 1 quidem quod ſpiritualis ille ſapor, gratia ſua omni amiſſa, inſipidus planè redditur. 2 viſus quoq; ſpiritualibus hebetatur. 3 quòd in ambiguo ponitur tota ſalubritas ſpiritus. 4 ſiquidem & animus tam in operãdo bonũ, quàm vitando malũ debilitatur. 5 concupiſcẽtia verò eorum quæ niſi nocere nil poſſunt, indies augetur & creſcit. 6 voluntas quoq; ipſa ſibi aduerſatur, ita vt nũc iſtud, nũc viciſsim aliud velit. Omnis hæc aqua & inſipida & fluxilis eſt, niſi eã Chriſt⁹ gratia ſua confirmet atque ſtabiliat, & in vinũ vertat gaudij diuini & ſanitatis æternæ. Quidã inſuper hydrias has ad ſex illa re-
Mat.25. ferũt opera miſericordiæ, quæ in die nouiſsimo mutabũtur in vinum perpetuæ fœlicitatis. Et adhuc tamẽ hydrias ſex, alij conſtituũt in purificationem. 1 cõtritionem cordis. 2 oris confeſsionẽ. 3 voluntariã eleemoſynæ largitionẽ. 4 cõtumeliæ illatæ remiſsionẽ. 5 continentiã corporalẽ. 6 & obedientiã pręceptorũ. Sũt etiam qui eas exponũt de gaudiis æternæ ſalutis. Poſſent hæc omnia per lõgum ſacræ ſcripturæ fundamẽtis cõprobari, ſed mitto. & ea cuiq; pro cõtẽplationis ſuę modulo meditãda relĩquo, quia

thelogia ſymbolica eſt ampliſsima, ĩ qua mater neotericos omnes excellit Keyſerſpergius. 4 Quandoquidem ex omnibus patribus ſanctus Auguſtinus ſublimẽ & altiuolantem aquilã Ioannẽ explicauit, libet quoq; illius ſpiritualem ſup hoc euangelio intellectũ hic quoq; inferre, cum ipſa etiam venerabilis Bedæ expoſitione, breuiter tamen hæc omnia ne quicquã faſtidij hæc noſtra vobis ingerat prolixitas. Sic habet textus, Erant ibi hydriæ ſex poſitę, eas iuſsit dominus impleri. Hydriæ illæ ſex, ætates ſex ſunt, in quibus non defecit prophetia, prima ab Adam vſq; ad Noë, ſecũda à Noë ad Abraham, tertia ab Abraham vſque ad Dauidem (ita enim Matthæus quoq; teſtatur) quarta à Dauid ad tranſmigrationem Babylonis vſque, & quinta ab illa vſque ad Ioannẽ Baptiſtã ſiue Chriſtum (aduerte tamen quod qui ſeptem faciũt ætates, Moyſen interponunt) Sex igitur ætates ſunt mundi, quæ omnes vacuæ erant, futuræ etiam inanes perpetuò, niſi eas Chriſtus impleuiſſet, ab eo enim impletæ tũc ſunt, quãdo in ipſo prophetiæ omnes ſunt cõſummatę, & ex aqua vinum factum eſt, cùm in prophetiis omnibus cœpit intelligi Chriſtus. Et propriè loquẽdo, aqua ſcripturæ ſacræ ſcientiã deſignat, quæ ſuos auditores & à peccatorũ ſordibus abluere, & diuinæ cognitionis poteſt fonte potare. Vaſa ſex quibus cõtinebatur, corda ſunt ſanctorũ, quæ quia fuerunt lapidæa, ſignificatur ea & firma fuiſſe & fortiter fundata ſuper illam ſolidã petram, ſuper lapidẽ angularem Chriſtũ, quem vidit Daniel à monte cõcidi ſine manib⁹. Deinde cõmemorat Euãgeliſta illa huc adhibita eſſe iuxta purificationẽ Iudæorum, quia lex ſolis data erat Iudæis, euãgelium verò Iudæis & Gentibus. Nota etiã quod quãdiu aqua fuit, in hydriis fuit: at vbi primũ vinum factũ eſt, iuſsit Chriſtus fundere ex hydriis. Cur id tandẽ? in prõptu illa ſignificatio eſt quoniã lex Moyſi in tabulis ſcripta erat lapideis. ſiquidem & Iudæi corda habebãt ſimiliter ſimilia, populuſq; erat & pertinax & duriſsimi cordis. Verùm ex iſta duritie Chriſt⁹ deinde euangelicã induxit ſuauitatem, ideoque & Ioannes ait, Lex per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Sed & Petrus de lege Moſaica loquens, nos docet quomodo aqua iſta cruda & inſipida in lapideis hydriis verſa ſit in vinũ, cùm ait, Quid tẽtatis deum imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quòd neque

Keyſerſpergius. Auguſt. Beda. Mat. 1. Beda. Ephe. 2. Dan. 2. Exo. 31. & 34. Exo. 23. Act. 7. Ioan. 1. Act. 15

nos neque patres noſtri portare potuimus?ſed per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credim⁹ ſaluari. Nōne hic patet, quomodo & ex aqua fit factū vinum, & illud deinde ex lapideis hydriis in alia vaſa mitiora infuſum? Et quòd porrò ſequitur, hydrias iſtas cepiſſe ſingulas metretas aut binas, aut ternas, hoc ſibi vult, quòd vetus teſtamentū nunc tres in diuinis perſonas, nūc duas tantùm cōmemorat, vt cùm ſcri-
Pſal. 103 ptū eſt, Omnia in ſapiētia (hoc eſt filio) feciſti. virtus enim & ſapiētia dei Chriſtus eſt. Interdum etiā commeminit ſpi-
Pſal. 32. ritus ſancti, vt ibi, Verbo dei cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorū. Hæc multum extendit Auguſtinus. verū nobis ſatis ſit interim, ea vel digito ſaltē commonſtraſſe. Nūc videamus quomodo amphoræ iſtæ ſalutaribus ſint impletæ aquis ſcripturarum. obſeruemus etiā quo pacto eædem illæ in ſuauiſsimū odorem ſimul & ſaporem vini ſint conuerſæ. id oſtēdit poterit in ætatibus mundi iā ſupra commemoratis. Auguſtinus etiam idem declarat in Adā & Eua
Gene. 2. Quid enim aliud erant verba illa de matrimonio, quā aqua. Erūt duo in carne vna. Superueniēs autem Paulus, eadē de Chriſto expoſuit & Eccleſia. Ecce iterum aquā ex alia hydria tibi. Dormiente Adā ſumpta eſt ex latere Eua, & ex ipſa coſta facta. En autem hic tibi Paulum rurſus, & videbis aquam illam factā vinum. ſiquidem Adam iſte typus & figu-
Rom. 5. ra extitit venturi Adæ, ſcilicet Chriſti. Dormit enim adam ille vt fiat Eua, & moritur Chiſtus vt fiat eccleſia, naſcatúrque adeò ex latere illius. nanque & Eua ſumpta ex ea latere Adæ: & Chriſto in cruce mortuo apertum eſt latus eius. vt
Beda. inde fluerent ſacramēta ex quibus ecceleſia formaretur. Beda idipſum in Abel etiā & Caīn declarat. hoc modo, Quiſquis factū illud auerſatur, vtiq; & condēnat ſceleratū iſtud ſacrificium Cain, eiuſq; inuidiam, cædem, timorem, maledi-
Gene. 4. ctionem & condemnationem, atque viciſsim laudat bonum & pium iſtum Abel, cupit cum eodem offerre ſacrificiū beneplacitū deo, ſimulque benedictionē accipere illius. Verùm hęc omnia aqua ſunt tantùm veteris teſtamenti, quāuis non omnino mala. hāc mihi vide verſam in vinū, & meditare Cain ſignificare peruerſam malitiam Iudæorum, qui fratrem ſuū occiderūt innocentē: Abel verò ſignificare paſsionem & mortem Chriſti, qui in Abel iam olim pati cœpit, &
Apoc. 13. in mortem tradi ab origine mundi. Terrā quoque quæ ſan-

guinem Abel ſuſcepit,ipſam eſſe eccleſiam fideliũ, quæ ſanguinem Chriſti à Iudæis effuſum ſuſcepit in myſteriũ ſuæ renouationis. Hoc modo quicũq; ſancta illa veteris teſtamenti verba ſanctius adhuc & intelligit & interpretatur, is ſanè cùm Architriclino videt ex aqua vinũ, ex litera factũ eſſe ſpiritũ. In ſecũda ætate, totus diluuio mũdus deperiit,Noë excepto,& quotquot cũ illo erant, hominibus animalibusq; terræ in arca. Quod cũ legis, & horrẽdã iſtã recogitas plagam quæ ſuper vniuerſum irruit orbem, paucorũ quoque liberationẽ, & iã ipſe quoque cupis cũ electis ſaluari, ne cũ malis reiectus delearis & pereas, noris aquã adhuc eſſe in hydria ad purificandũ te. Verũ cũ apud te cogitas Noë Chriſtũ & arcã ſignificare eccleſiã, iuxta interpretationẽ Petri,& quod ſicut aqua peccatores,ita baptiſmus delet peccatũ:columba verò quæ ramum oliuæ defert in arcã,ſpiritum ſanctum deſignat,qui oleũ gratiæ ſuæ infundit piis hominũ mentibus:huiuſmodi contẽplatio dulcior ſuauiórque eſt lõgè vino optimo apud oẽs verè pios & Chriſtianos homines. Vel etiam,ſicut ex hac hydria hauſit beatus Auguſtinus,vt ſicut per lignũ figura orbis terrarum ibi in arca liberata eſt,ita in ligno crucis figeretur vita orbis terrarũ:& ſicut extra arcã nemo remãſit incolumis, ita hic extra eccleſiã nemini eſſet expectanda ſpes ſalutis. Offert hæc prudenti Architriclino ſcripturæ ſacræ,& is ſanè dicit vinũ hoc vtiq; eſſe nobiliſſimũ. Digrediamur vlterius etiã in tertiã ætatẽ,& videbim⁹ hic quoq; hydriam in qua ſit aqua. Cũ enim Abrahã iã immolaturus vnicũ ſuũ eſſet filiũ,& in locũ illius angelus ei mõſtraret arietẽ,qui & immolatus eſt,ſi expendas Abrahæ obedientiam,qua tantũ ille meruit apud deũ,teque componas,& animum tuum in omni obedientia,aqua eſt quidem,neque mala, vt quæ à multis te præſeruet peccatis. Vnde ſi cogites illum Abrahæ filium,filiũ dei deſignare Chriſtũ,illúmque ſic faſciculum detuliſſe ad ſacrificium,ſicut Chriſtus crucem ſuã portauit in Caluariæ locũ,& quoniam vnigenitus offertur, diuinitate interim permanente immortali, immolatus eſt aries, hoc eſt, humanitas tantũ Chriſti paſſa eſt & mortua. Id ſi ita tecum recognitas,conſiderans benedictionẽ Abrahæ per oblationẽ Chriſti veniſſe in te mundũ hunc vniuerſum,ſicut & Abrahæ dixit deus, In ſemine tuo benedicẽtur

Gene. 7. *Gene. 22.* *Ioan. 19.* *Gen. 22.*

Quicquid enim patribus cõtigit,in figura tantũ factũ eſt, 1.Cor.10
vnde & Ieſus ille perfectior erat ſacerdos iſto,qui fili⁹ fuit Hag.1.
Ioſedech,ſicut Paulus, qui vinũ iſtud ſanè ſatis guſtauit,a- Zach.3.
liiſque potandũ infudit,declarat ad Hebræos. Sed iã nũc Heb.5.
poſtremò ætatẽ illã ſextã quoq; cõtemplemur,in qua natus
Chriſtus,die octauo circũciſus, tricesimo verò in templum
eſt præſentatus, & pro eo munera iuxta legis præſcriptum
oblata. Vbi magnũ ſanè eſt illud, quòd diſcim⁹ qua diligẽ-
tia legẽ ſeruare debeamus euangelicã, quando Chriſtus le
gum omnium dominus ea dignitate legẽ ſeruauit veterẽ.
qui tamẽ venerat ferre & ſanctificare legem nouam. Verũ
hæc aqua tantũ eſt,licet amœna & liquida, q̃ qui volet vi-
num fieri,cogitabit apud ſe ſingula iſta hoc modo. Circũ-
ciſionẽ intelliget noſtrum baptiſmum,& in præſentatione
meditabitur ipſe quomodo Chriſtiani poſt baptiſmum tẽ-
plũ ingreſſi,ſancto miſſæ ſacrificio peracto, ipſi quoq; ve-
nerabile ſuſcipiant ſacramentũ corporis Chriſti. Quòd ſi
verò quis etiã diẽ circũciſionis octauum referre commodè
poterit ad diem nouiſſimũ, quo omnis iſta caduca peribit
mortalitas, quo oẽs ſancti immortales mercedẽ bonorũ o-
perũ & meritũ ſuũ recipient in æterna felicitate, is (mihi
crede) demũ guſtaturus eſt vinũ precioſiſſimũ & nectari ſi-
milimũ. Et hoc illud eſt quòd dominus vinũ in iis nuptiis
nõ ex nihilo facere voluit,ſed præcepit potius impleri hy
drias aqua. ſex enim illas mũdi ætates ſaluberrimas dona-
uit ſapientiæ aqua,quas tamen deinceps cũ in mundũ ipſe
veniſſet, virtute quadã ſublimioris & ſpiritualis cuiuſdam
intellectus illuſtrauit. Ex iis omnibus hucuſq; cõmemora-
tis,cõcludo quẽq; ꝓ virili recogitare debere,quidnã ſibi vi Mala vi-
nũ illud velit euãgelicũ.neq; enĩ hoc vinũ,temulentiæ eſt na.
& beluinæ ebrietatis,de quo Eſaias dixit, Væ q potẽtes e- Eſaiæ.5.
ſtis ad bibẽdũ vinũ,& viri fortes ad miſcẽdã ebrietatẽ. Ne
q; verò vinũ hoc,vinũ iſtud iniqtatis eſt,de quo Sapiẽs,Co
medũt,inqt,panẽ impietatis,& vinũ iniqtatis bibũt. Profe Ier.14.
ctò etenĩ vina mala ſunt pleraq; & amara, qñ & dãnationi Deut.32.
facilẽ parãt aditũ,ſicut in cantico ſuo Moyſes cecinit,Vua
eorũ,vua fellis,& botrus amariſſim⁹,fel draconũ vinũ eo-
rũ,& venenũ aſpidũ inſanabile. Verũ hoc illud noſtrũ vinũ
euãgelicũ ĩ ſcripturis exhilarat corda hominũ piorũ ſubli
mi & ſpirituali ſenſu,iuxtaq; cũ eleuatiõe mẽtis in ſuperna

illa myſteria dei. Vinũ hoc & nectar nobiliſſimũ, deũ ſimul & hoīs lætificat, hoc modo à miniſtris verbi prędicatorib' hauſtũ Tribuat itaq; dñs de' hoc nobis quoq; clemẽter, vt hoc vino in prẽſentiarũ ſatiati, bibam' etiã illic cũ Chriſto nouũ iſtud vinũ de genimine vitis in regno patris ſui, Amẽ.

Luc. 21.

HOMILIA VII.

NImium immorati ſumus, neſcio qua capti myſteriorũ dei ſuauitate, ſpirituali hinc intellectu declarare ſimul & oſtẽdere volẽtes, quomodo prędicatores conſimili vtãtur expoſitione myſtica in ſingulis euāgeliis, ſicuti & facilima eſt illa theologia ſignificatiua, & a ſanctis patribus prudenter docteque pertractata. Quæ ſanè ſpirit' ſancti vbertas eſt, qui nobis ſcripturas ſacras affatim adeò & abundãter tradidit, vt nõ tantũ oẽs creaturæ clament & eloquãtur, enarrentq; gloriam ſui creatoris, verũetiam quælibet creatura veluti quidam ſit liber dei, in quo legas quæcũque voles de perfectione diuina. Qua de re alias plura nunc tantũ ad finẽ contextus huius euangelici progrediamur, vbi Euangeliſta ſic ait, Hoc fecit initium ſignorũ Ieſus in Chana Galilææ. vbi nos breuiter videamus duo: alterũ, quomodo ſignorum Chriſti cæterorum ſignum hoc fuerit initium: alterũ, qua de cauſa & in quẽ finem miraculum hoc factum ſit. Principio profitemur nos hic nihil de virtute Chriſti dicturos miracula operandi. Quũ enim ille verus fuerit deus, potens vtique fuerit etiã miracula faciendi ſemper. tantũ hic de facto loquimur, vbi quidã eius fuerunt opinionis, vt dicant Chriſtũ antea quoque plura feciſſe miracula ab infantia ſua, ſicut & libellus quidã de infantia Chriſti, puerilia miracula plurima continet, & ipſum ſimiliter euangeliũ Nazareorũ. Hi oẽs vt ſuæ patrocinentur opinioni, hoc illud euãgeliſtæ verbũ ſic accipiunt, quoniã hoc initiũ fuerit ſignorum Chriſti, nõ omnium, ſed eorum quæ exhibuerit in Chana Galilææ. Verũ hæc ſententia nõ placet Chryſoſto. ait enim nõ cõtendere ſe, ſed neque multũ referre, fueritne hoc initium ſignorum Chriſti. Tantũ, inquit, illud affirmo, poſt baptiſma Chriſtũ miracula facere cœpiſſe, ante nullum. Hoc ſiue aliud primũ fuerit poſt baptiſma, nõ admodũ quæſitu neceſſarium ducimus. Et homilia 20. inquit, Quod ſi quis diceret, non hoc fuit primũ ſignũ, quia additum ſit in Chana Galilææ, ac ſi

Nazarei.

Chryſo.

diceret, Nō omniū primū, ſed eorum quæ illic fecerat. Ad hoc reſpōdebimus, quod ſuperius inquit Ioannes, Ego neſciebā eū, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans. Nā ſi antea feciſſet miracula, non indiguiſſet Iſrael Ioāne, qui ipſum manifeſtaret, imò miracula ipſa id feciſſent. nā qui in tam breui miraculis claruit, Iudæis & Syris cognit⁹, lōgè magis claruiſſet à prima infantia, ſi ea feciſſet. fuiſſet enim maiori admirationi, vtpote puer, q̄ vir. Vir nāq; quū iam factus eſt, per miracula ſua nō Iudęis tātū, ſed & Gētibus innotuit omnibus vnico triēnio. At quid opus fuerat præcurſore, qui ideo mitteretur ante Chriſtū, vt ei viā pararet, vbi ſi Chriſt⁹ etiā puer miracula feciſſet, nihil opus habuiſſet Ioāne, qui eū manifeſtaret? Primum itaq; hoc Chriſti fuit miraculū: etſi dici antea quoq; facta eſſe miracula, puta in ſtella magorum, in apparitione colūbæ, &c. Et quia hic mētionē facit diſcipulorū, ſuſpicio eſſe videtur, illos attrahere eū ſic voluiſſe miraculis ſuis. Quid ꝙ Lucas teſtatur, ipſum adhuc duodénē, grauiter adeo & mature tū reſpōdiſſe legis doctoribus, tū viciſsim eos interrogaſſe? Ad hæc obiecta breuiter reſpōdeo, & primū de ſtella atq; colūba ſtatim dico, ꝙ quāuis ea quoq; ab ipſo tanquā deo ſint facta (opera enim trinitatis, inquit Damaſcenus, ſunt indiuiſa. & quod operatur pater, idē filius quoq; facit & ſpiritus ſanctus. ſiquidem perſonæ illæ tres vt vnā habēt eſſentiā diuinā, voluntatē vnā, vnamq; virtutē, ita & operationē vnā: vſqueadeò vt fieri nō poſsit, perſonā aliquā facere qnicquā, quod non operentur & aliæ) tametſi igitur Chriſtus quoq; miracula hæc fecerit vt verus dei filius, nō tamē ea fecit ſecūdū ſuā humanitatē: ſed neq; ſignū hinc vllū licebat colligere de ipſo, cum nō apparebat eū hæc facere. & quod de diſcipulis infertur, dico illos nec credidiſſe in Chriſtum, neq; ſequutos eum fuiſſe, propter miracula, ſed primū ſtatim ex illo Ioānis teſtimonio, cùm vidēs dominum, diceret. Ecce agnus dei. Tūc enim audierūt eum duo diſcipuli loquētē, & ſequuti ſunt Ieſum, quāuis deinceps doctrina Chriſti cō firmati ſunt fortius. Eſtq; hæc nō exigua laus diſcipulorū, quod ſequuti ſunt ipſum, priuſquam vel miracula eū facere viderāt, vel ab eo quicquā de præmio æternæ retributionis audierāt, vt inquit Gregorius. Sed quod tertio loco

Ioan. 1. *Luc. 1.* *Mat. 2. 3* *Ioan. 1.* *Luc. 2.* *Damaſ. 3* *Ioan. 1.* *Gregor.*

obiectũ eſt, illũ in tẽplo ſediſſe in medio doctorũ, argumẽtum quidẽ fuit & ſignũ ſuæ ſapiẽtiæ euidẽs, ſed nõ perinde virtutis ſuæ q̃ in miraculis deniq; declarauit, ſicut & cũ Nathanaële loquẽs, iã à Philippo vocato, & antehac quoq; ſub ficu agnito, ſcientiã ſuã demõſtrauit, nõ potentiã. Ex iis omnibus ſequitur, libellũ iſtũ de pueritia Chriſti, non minus merito reiectũ eſſe, quã euangeliũ iſtud Nazaræorum, quod vtrinq; miracula deſcripta ſint plurima, quæ fecerit Chriſtus ab infantia ſua, verũ id ex cauſis iam cõmemoratis fieri nõ potuit, inquit Chryſoſtom' homil. 16. Et ſi quæris. curnã eo vſque miracula facere diſtulerit Chriſtus (is enim quia anno demũ baptizatus eſt trigeſimo, videretur ſic miraculũ hoc feciſſe anno tãdẽ trigeſimo primo poſt ieiuniũ quadraginta dierum) cauſas huius rei en

Chryſo. duas tibi ex vno Chryſo. q inquit, Non immerito à teneris annis Ieſus a miraculis abſtinuit. arbitrati enim eſſent ſe præſtigia videre. Nã ſi annorũ acceſſu & ætate matura multi id ſuſpicati ſunt, qd de puero crediddiſſent? præterea maturius eũ propter inuidiã crucifixiſſent, & generatio eius nõ fuiſſet credita. Poſſunt præter has duas aliæ quoq; rationes adduci. hoc ipſo enim quod hic dicitur, Chriſtũ illud feciſſe ſignorũ initiũ, duplici de cauſa: altera, vt manifeſtaretur gloria eius, altera, quod crediderint in eũ diſcipuli ſui, quid aliud ſanè intelligẽdũ hinc nobis offerẽ, niſi Chriſtũ nõ mature, miraculorũ ſuorũ operationẽ inchoare debuiſſe? ſiquidẽ diuinitatẽ eius manifeſtare decebat hoc modo, vt tamẽ humanitas interim illius nõ negaretur, quã nimirũ humanã iſtã verè ſuſceptã naturã tãtiſper probare voluit, & tot annis cõfirmare, ne aliquã relinqueret hæreticis occaſionẽ eãdẽ calũniãdi. Quod ſi puer ſtatim aut infans adhuc miracula facere cœpiſſet, tãdẽ clamaſſent Manichæi, Marcionitæ, Apelles & alij cõplures hęretici, ipſũ nõ verè corpus habuiſſe & carnẽ, corpusq; adeo illud ſuũ phãtaſticũ tãtũ fuiſſe. Tã cõſtãter itaq; & tot annis diuinitatẽ ſimul & humanitatẽ ſuã argumẽtis certiſſimis Chriſtus voluit cõprobare. Sic & in fide voluit doctrinã ſuam Chriſtus miraculis firmare, vbi oportebat ſanè pri' doctrinã præmitti, quã cõfirmaretur. Neq; verò decorũ fuiſſet, Chriſtũ adhuc ſiue infantulũ ſiue etiã puerũ, ante legitimã ætatẽ docere cœpiſſe & prædicare, quod nemo vtique

ſumere ſibi debet & vſurpare, vt antea doceat, q̃ didicerit
ipſe. Sed & ætas illa annorũ triginta, huic officio fuit cõ- *Gen. 41.*
modiſsima. ſiquidẽ & typus Chriſti Ioſeph, ea ætate admi- *Ezech. 1.*
niſtrationẽ ſubijt & regimẽ Aegypti, & Ezechiel cũ ãnos *2. Reg. 5.*
totidem peregiſſet, prophetandi munus ſuſcepit & Dauid
quoq; annorũ triginta exiſtẽs, regere cœpit. Quod i primi *78. diſt.*
tiua quoq; eccleſia ꝓ lege habitũ eſt, vt iuxta cõcilij Neo- *ca. 1. & *
cæſariẽſis canonẽ. ante triginta annorũ ætatem presbyter *cano.*
nullus ordinaretur, quãuis eſſet probabilis vitæ, ſed obſer *presbyt.*
uaretur vſq; ad præfinitũ tẽpus, quãdo dominus quoq; tri-
ceſimo anno baptizatus eſt, & nunc prædicauit. Præcepit
idẽ poſtea Bonifacius quoq; Põtifex Maximus. Quod nũc
etiã in gymnaſijs quibuſdã cõſuetudine nõ omnino mala
obſeruari cõſtat, vt theologiæ doctor nullus promoueatur,
niſi qui annũ attigerit trigeſimũ. Id verò cũ presbyteris iã
mutatũ eſt, ſiquidẽ illi annũ etiã agẽtes 25. cõſecrantur, cũ
ipſa etiam hominis vita decreſcat, & quo magis ad iudicij
nouiſsimi diẽ mũdus declinat, eo breuior fit hominũ vita.
Quãuis rationes iſtas nõ tãquã neceſſarias in mediũ addu
xerimus, quãdo ſunt rationes decẽtiæ tãtũ & cõgruitatis.
& propriè loquẽdo, vera cauſa cur ille miracula facere di-
ſtulerit, eſt dei formis ſua voluntas. 2 Rationẽ inſuper
reddit Euãgeliſta miraculi huius, quoniã manifeſtarit glo
riã ſuã, intellige, quantũ in ipſo erat, regẽ ſe exhibuit glo-
riæ, qui poteſtatẽ haberet ipſa etiã elemẽta transmutandi.
Quãuis enim dominus noſter gloriã ſimul & maieſtatem
ſuã abũde etiã exhibuit in ſua doctrina, in prophetia, effi-
caciſsima tamẽ via eſt eã huiuſmodi declarãdi operibus,
quæ ſolus poteſt facere deus: & ſic in illo alijsq; miraculis
impletũ eſt, quod ante aquilino ſuo viſu viderat Ioãnes, di
cẽs, Vidim⁹ gloriã eius, gloriã quaſi vnigeniti ã patre, ple- *Ioan. 1.*
nũ gratia & veritate. Altera verò cauſa eſt, quãobrẽ mira-
culũ hoc fecerit Chriſtus, vt firmaret ſimul & cõfortaret
fidẽ ſuorũ apoſtolorũ, nõ tamẽ quòd illi iã ſui eſſent apo-
ſtoli, in quod munus deinceps tãdẽ ſunt vocati, ſicut & ali-
quando de apoſtolatu prædicabimus, & iã ſupra ex Augu-
ſtino eſt declaratũ. Nec eſt quòd putes eos nũc primum in
Chriſtũ crediſſe. ſine dubio enim Andreas credidit, cũ *Ioan. 1.*
eũ ſequeretur. credidit & Petrus, credidit in illũ Natha-
nael quoq;, cũ diceret, Tu es filius dei, tu es rex Iſraël. Ve-

rùm fides iſta augebatur in illis quotidie, & creſcebat magis ac magis, ſicut ex hoc quoq; miraculo, & creſcere quidē atq; augeri in homine fidē, apertè nos apoſtoli ſuo docēt exēplo, clamātes ad dominū: Domine, adauge nobis fidem. Fides enim fit & cōficitur ex tribus. 1 Adeo quidē immediatè, quomodo infanti in baptiſmo infunditur.

Luc.17.

2 Ex authoritate dicētis, & ſic cū ſcriptura ſacra quippiā refert, fides eidē adhibetur ex ſcriptoris authoritate, quā ille apud eccleſiā emeruit. 3 Hauritur etiā fides ex miraculis, vt cùm Chriſtus apoſtolos ablegaret in mundū vniuerſum prædicare euangeliū, quo ille eorū ſermo nouꝰ planè & omnibus retrò inauditus ſeculis facilius ſuſciperetur, addidit doctrinæ nouæ quoq; miracula operādi virtutē, dicēs, Signa eos qui crediderint, hæc ſequētur, &c. Ex ijs omnibus iā patet, cur, quibusq́ue modis fiant miracula. neq; enim omnes clamātes ad deū, miraculis iuuātur. plerią; clamant ad dominum, faue, audi, adiuua: nec tamen aliud audiunt, quàm quod ille verbū reſpōdit matri, Nondum venit hora mea, nondum tempus eſt operandi miracula. Cætera de miraculis require in ſermonibus Aſcenſionis domini. Rogemus dominum, &c.

Mar.16.

DOMINICA TERTIA POST EPIPHANIAM, EVANG. MATTHAEI VIII.

Mar.1. Luca.5.

1 *IN illo tēpore, Cū deſcēdit Ieſus de monte, ſecutæ ſunt eū turbæ multæ, & ecce lepro- ſus veniēs, adorabat eum dicēs, Domine, ſi vis, potes me mundare. Et extendens Ieſus manum, tetigit eum, dicens, Volo, mundare. & confeſtim mundata eſt lepra eius. Et ait illi Ieſus, Vide nemini dixeris, ſed vade, oſtende te ſacerdoti, & offer munus quòd præcepit Moyſes in teſtimonium illis. Cùm autem introiſſet Capharnaū, acceßit ad eum Centurio, rogans eū, & dicēs, Domine, puer meus*

Infra 2. & 15.

Mar. 7. & 9.

Luc.7.

Ioan. 4.

iacet in domo paralyticus, & malè torquetur. Et ait illi Ieſus, Ego veniam & curabo eũ. Et reſpondens Cẽturio, ait, Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectũ meũ, ſed tantũ dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, vade, & vadit, & alio, veni, & venit, & ſeruo meo, fac hoc, & facit. Audiens aũt Ieſus, miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit. Amẽ dico vobis, non inuenit tantam fidem in Iſrael. Dico autẽ vobis, quod multi ab oriente & occidente veniẽt, & recũbent cũ Abrahã, & Iſaac, & Iacob in regno cælorũ, filii aũt regni eiicientur in tenebras exteriores. ibi erit fletus & ſtridor dentiũ. Et dixit Ieſus Centurioni, Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi. & ſanatus eſt puer ex illa hora. *Luc. 7.* *Luc. 13.* *Luc. 13.* *Luc. 7.*

HOMILIA I.

PRincipium euangelij ſic habet, Cũ deſcẽdiſſet Ieſus de mõte. Intellectus huius euãgelij & miraculorum Chriſti rationes, ex præcedẽti textu emanant, vbi aſcendens Chriſtus in montẽ, aperto ore euãgelium nouum, nouam illam legem & teſtamentũ apoſtolis ſuis prælegit, prædicauitque aureo planè ſermone, quẽ tribus capitibus, quinto, ſexto & ſeptimo, cõplexus eſt Matthæus. eum quoque ſermonem domini in mõte di[c]imus. in quo interpretando ſingulare ingenij ſui acumen, ſpiritusq; ſancti ſibi cõceſſum donum prodidit B. Auguſt. Finito itaque ſermone illo, ſequitur euangeliũ hodiernũ, Cũ deſcẽdiſſet Ieſus de mõte. Et rectè nimis ex ſentẽtia Hieronymi poſt prædicationẽ atq; doctrinã ſigni offertur occaſio vt p virtutũ miracula præterit⁹ apud audientes ſermo firmetur, ſicut & Marcus de prædicatione apoſtolorũ ait, Dño coopeꝛante, & ſermonẽ cõfirmante ſequentibus ſignis. Et id ſanè domino quoq; fuit cõuenientiſſimum, qui cũ virtus eſſet & ſapientia dei patris, iuxta vocẽ Pauli, in mõte docuit Sapiẽ- *Matt. 8.* *Matt. 5.* *Auguſti* *Hieron.* *Mar. vlt* *1. Cor. 1.*

tia diuina,& de monte deſcendens maxima fecit miracula vt virt⁹ dei,idque in præſentia plurimæ turbæ, quo ſic tādē doctrinā ſuam facto mirabili confirmaret.Cū enim hoc modo diuina maieſtas miracula operatur ad cōprobationē doctrinæ, oportet etiā vtique & veram eſſe & infallibilē, quando deus nō poteſt falſus eſſe teſtis, & cū illā ſupernaturali confirmet operatione,iuſta quoque & vera erit. neminē enim fallit deus.

Chryſo. Super hæc quoque Chryſoſt.Tu,inquit,domini perpende ſapientiam,quemadmodum diſpēſationes ſuas pro vtilitate variat audientium, vt nunc quidem à ſignis ad verba tranſeat, nūc autē à doctrina migret ad ſigna.Nā & prius q̃ in montem præcepta daturus aſcēderet,multos vtique curauit,vt iis quæ dicenda erāt, viam pararet.& rurſus hoc prolixo doctrinæ ſuæ ſermone finito, ad facienda nihilominus ſigna regreditur, vt ex iis profectò dicta confirmet. nāque in ipſo ſermonis dominici fine

Mat.8. Euangeliſta ſic ait,Admirabantur turbæ ſuper doctrina eius.erat enim docens eos,ſicut poteſtatem habens.hæc ipſa euangeliſtæ verba Chriſtus iam nunc implet,cū doctrinam ſuam operibus exercens,poteſtatem quoque manifeſtat diuinam.& hoc illud erat quod deinceps ad Chriſtum

Luc.24 dixerunt,De Ieſu Nazareno,qui fuit vir propheta, potens in opere & ſermone coram deo & omni populo.

Mat.16. 19.22. 2 Cū deſcendiſſet Ieſus de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ. Vulgus hoc erat & plebs hominum bonorū, non iſti faſtuoſi & tumentes phariſæi,nō magnates ex ſcribis & ſacerdotibus qui plerūq; aduerſati ſunt domino,eūq; variis tentabāt quæſtionibus & obiectionibus: tantū id vnice accurantes,vt dominum in verbis ſuis caperēt,doctrinamque illius calumniarentur & cauillarentur. Nō autem ſic pium iſtud vulgus hominum,qui vbicūque poterat ſilenter & clam diuinam eius attendebat doctrinam.Auguſtin⁹ ſuper euangelium Ioannis quinque rationes adducit, vnde

Cur homines Chriſtum ſecuti. moti ſint homines ad ſequendū Chriſtum. Quidam enim ſecuti ſunt eum,vt ſanarentur, ſicut leproſi in euangelio: alij ex temeraria quadā præſumptiōe, vt ſic miracula quoque eius viderēt.alij vt ab eodē inſtituerētur & docerētur: nōnulli vt lucrū:qualecūque ſibi pararent tēporale, cuiuſ-

Ioan.6. modi erant quibus dixit dominus, Quæritis me,non quia vidiſtis ſigna,ſed qa mānducaſtis ex panib⁹ & ſaturati eſtis.

Quidã etiã vt eum apprehẽderent & accuſarẽt. Et primi *Mat.16.* quidẽ illud ex neceſsitate fecerũt, ſecundi ex temeritate, *& 22.* tertij ex charitate, quarti ſtudio quodã priuati cõmodi, po ſtremi verò ex obſtinata malitia. Super ijs ſingulis ſcriptu rarũ afferre exẽpla facilimũ foret, quòd ego nuc breuitatis cauſa ſuperſedeo. Tu tamẽ ſectatores iſtos Chriſti tam va rios noſtratibus cõfer Chriſtianis, qui tamẽ prędicationes ipſi quoq; audiũt, & tẽpla ingrediũtur, fit illud quidem, ſed prohdolor, nõ in honorẽ dei, nõ ex Chriſtiana pietate, diſciplina & charitate. Sed de ijs, volente deo, alias plura.

3 Sequitur iam deinceps, Et ecce leproſus veniens *Mat. 8.* adorabat eũ, dicẽs, Domine, ſi vis, potes me mundare. Laudat leproſum hũc beatus Chryſoſtomus, dicens, Magna eſt *Chryſo.* prudẽtia accedẽtis & fides Non enim quaſi incõſideratus ſermonẽ docẽtis incidit, nec illud auditorũ theatrũ impor tun' intercidit, ſed expectauit tẽpus aptiſsimũ, & deſcendenti iam ei opportuniſsimè ſupplicauit. Quia enim tẽp' eſt omni rei ſub cælo, tẽpus doctrinæ, tẽpus curationis, in *Origen.* mõte docuit, animas curauit, corda ſanauit. quibus expletis (nam ſicut de cæleſtibus mõtibus diuinitatis ſuę ad ſaluandũ fragilitatẽ noſtrã, ſic deſcẽdit de mõte infirmos cu rare) aduenit leproſus, adorãs eum, credens in illũ, profitẽs eum eſſe deũ. ita enim præceptũ eſt in lege, Dominũ deũ adorabis, & illi ſoli ſeruies. Neq; verò ſimpliciter & nu- *Deute.6.* de adorauit dominũ, ſed etiã, vt quidem Marcus cõmemorat, procidit ante illum flexis genibus, ſicut edoctus erat à Pſalmiſta dicente, Venite, adoremus & procidamus coram domino. Venit itaq; (vt inquit Origenes) leproſus, & ado- *Pſal.99* rabat eum. antequã peteret, adorare cœpit, cultũ oſtendẽs, *Origen.* ſicut & magi tres procidẽtes adorauerũt Chriſtum adhuc paruulum, & tunc demum obtulerunt munera ſua. Quid multa? leproſus iſte Chriſtum & deum agnouit & dominũ ſuum, qui pleniſsimã rerũ omnium haberet poteſtatem. Et *Matt.2.* hanc quidem illius perfectam fidem perſpicere licet, non tantùm ex operibus, cum legitur procubuiſſe, Chriſtumq; adoraſſe, verùm etiam non paulò apertius ex eius ſermone, quod ſanè egregie expendit Chryſoſtomus, cuius hæc *Chryſo.* ſunt verba, Non dixit ille. Si deum oraueris, potes me mun dare. neq; ait, Domine, munda me, ſed ipſi cuncta commiſit, eumq; conferendæ ſanitatis dominum eſſe confeſſus

Origen. eſt,atq; in ipſo conſtituit omnium poteſtatem:cum dice-
ret, Domine, ſi vis,potes me mundare. Voluntas tua opus
eſt, & opera tuæ voluntati obediunt. vnde fit vt neque de
virtute,neq; de potentia tua quicquam addubitem. tãtùm
voluntatem peto,imploro & appello tuam.Si vis igitur do
mine,potes vtiq; me ſanare,idq; in rem & commodum vi-
tæ meæ,in honorem & gloriam nominis tui,& ijs qui ſpe-
Hieron. ctatores erunt, ad miraculum & incrementum doctrinæ
tuæ. Ecce enim verum eſt quòd ait Hieronymus, eum qui
voluntatem rogat,de virtute non dubitare. ſed & fides hu
iuſmodi propriè in ipſam dirigitur deitatem, quæ ſola eſt
omni potens.Itaq; & Mardocheus dicebat.Domine,domi
Heſt. 13. ne rex omnipotens,in ditione tua cuncta ſunt poſita,& nõ
eſt qui poſsit tuæ reſiſtere voluntati,ſi decreueris ſaluare
Pſal. 134 Iſraël.Similiter & Dauid, Omnia quæ voluit dominus,fe-
cit in cælo & in terra,Neq; verò appendix iſta,Si vis, ali-
qua eſt voluntatis hui⁹ diuinæ in Chriſto extenuatio,quaſi
cogitarit ille apud ſe, voluntatẽ Chriſti non eſſe ad omnia
bona paratam: verùm quia nec ſemper, nec omnibus iſta
corporis ſanitas ad animæ prodeſt ſalutem, ignorabat ille
an ſibi profutura eſſet iſta lepræ ſuæ mũdatio. 5 Exten
Mar. 8. dens Ieſus manum,tetigit eum,dicẽs, Volo, mũdare. (im-
peratiuus hic eſt paſsiuus.)Duo autem exprimit Euãgeli-
ſta, quòd Chriſtus & extenſa manu tetigerit leproſum, &
verbis quoq; ad hoc ſit vſus, quibus factum eſt vt ille ſana-
retur. Cùm verò Chriſtus vel vnico verbo, imò nutu ſolo
illũ ſanare potuiſſet, ſicut iam de omnipotẽtis illius dictũ
eſt volũtate, nõ temerè factum eſt vtiq; quod inſuper eum
tãgere quoq; voluit. Et eius quidem rei rationem geminã
Chryſo. reddit Chryſo.alteram,vt hinc quoque oſtenderet, non ſe
ſubditum legis eſſe,ſed dominũ.in lege enim leproſus pro
Leu. 13. immũdo reputabatur, præceptumq; inſuper erat,ne quic-
quam tãgeretur immũdum, vnde quiſquis in veteri teſta-
mẽto tetigerat leproſum, eum mũdari rurſus oportebat ex
lege. Altera itaq; iſtius ex hoc cauſa pẽdet,quod declarare
voluerit omnia eſſe mũdis mũda Quãuis ex multis adhuc
iſta quoq; aſsignari poteſt ratio, quod per hoc filius ſuam
illam quam ſuſceperat humanitatẽ, cohoneſtare dignatus
eſt. licet enim miracula illa virtute operabatur diuina,ta-
mẽ in forma faciebat humana,velut per inſtrumentum il-

lud ſuum. Et ſic corporaliter extendit manum, ad deſignan
dam manũ illam ſublimẽ dei. ſiquidem is ſcripturæ mos eſt,
vt virtutem & potẽtiam dei manum appellet, ſicut & male- *Manus*
fici Pharaonis dicebant, Digitus dei eſt hic. & Chriſtus in *Dei.*
euãgelio ait, Si in digito dei eiicio dæmonia, profectò ve- *Exod.8.*
nit in vos regnũ dei. Verũ tu nõ de ſolo digito, ſed etiã ma-
nu dei ſcripturæ teſtimonia requiris. En hæc quoque tibi *Luc.11.*
ad manum, vbi in Eſdra legimus, Manus dei noſtri eſt ſuper *1.Eſdr.8*
omnes qui quærũt eum. Et in libro Regum, Aggrauata eſt *1.Reg.5.*
manus domini ſuper Azotios, & demolitꝰ eſt eos. Sed & Da
uid quoq; in manu tua inquit, domine ſunt omnes fines ter *Pſal.96.*
ræ. Dum igitur leproſum manu tua tangere dignatur domi
nus, oſtendere vult diuinitatem miracula iſta operari. quæ
humanæ naturæ erat vnita. Alia quoq; cauſa dari poteſt, cu
ius & ipſe meminit Origenes, quãobrem tangere leproſum *Origen.*
voluerit, vt nimium humilitatem demonſtraret, nóſque do-
ceret nullũ ſpernere, nullum horrere, nullum contemptibi
lem ducere propter corporis læſionem aut maculationẽ, ſi-
cut Iob dicit, Viſitans ſpeciem tuam (hoc eſt, hominem, qui *Iob.5.*
eſt eiſdem ſpeciei tecum) non peccabis. Laudatur in hoc E-
lizabeth, quod maximam charitatem habuit & exercuit cũ
pauperibus, eorũque non tantùm lauit, ſed & exoſculata eſt
cicatrices & loca. Refert quoque cãtor Parrhiſienſis fuiſſe
ſacerdotẽ, qui vſque adeo abhorruerit & aduerſatus ſit le-
proſos, vt eis etiã ſacramentũ à latere tãtũ per foramen por
rexerit, ipſumque deinceps eo latere factum leproſum to-
tum, quod ante à leproſis auerterat. Et hinc iam ſequi- *4.Reg.5.*
tur, quãuis Eliſeus leproſum iſtum ſanauit Naaman, non ta
men vidit eũ neque tetigit, ſed tantũ verbo illo curauit, cũ
diceret iuberetq;, vt ſepties ſe lauaret in Iordane. Chriſtus
verò quia hic leproſum tetigit, non tamẽ idcirco arguẽdus
eſt Eliſeo imperfectior. Norat enim Eliſeus, quòd ipſum ſo
lo non poſſet ſanare contactu, ideoque eum miſit ad Iorda-
nem, qui tunc typum gerebat ſacramenti baptiſmatis, vbi &
ſeptenaria lotio ſeptẽ ſignificabat dona ſpiritus. Voluit igi-
tur exemplo illo declarare deus, quãtum virtutis habiturus
eſſet baptiſmus in ſpirituali iſta animæ lepra expurgãda. Ve
rũ Chriſtus iam hic vt verus ſacramentorũ omniũ dominꝰ,
& à quo ſacramenta virtutem ſuam ſortiuntur omnia, illiúſ-
que amariſsimæ ferunt acceptam paſsioni morte declarare

dignatus eſt ſe potentiam ſuã nõ alligaſſe ſacramentis, nolens ideo leproſum iſtũ quoquã ablegare, ſed ſola omnipotẽtia ſua ſenauit eũ. Deinde hinc quoq; ſequitur, curnã cõtra inhibitionem legis Chriſtus leproſum tetigerit, nimirũ quoniam nõ literam legis, quæ leproſum tangi vetuit, reſpexit ille, ſed volũtatẽ legiſlatoris, qui iſtud cauit, ne ſani quoque inficerentur ex leproſi cõtactu. contagioſa enim eſt lepra, & ab altero in alterũ facilimè tranſit. Cùm itaq; Chriſto nihil vitij ſeu contagij iſte cõtrahebat attactus, ſed hoc modo magis immunditiem lepræ curabat, vſque adeo legẽ in hoc non ſoluit, vt etiam impleuerit: ſicut & apud Ioannẽ

Ioan.5. dixit, Opera quæ facio, teſtimoniũ perhibent de me. Habes huius quoque rei in veteri teſtamẽto exemplũ, in quo quã-

3.Reg.17 uis in lege cautũ erat, ne quis mortuũ tangeret, eo vſque vt quiſquis illud feciſſet, haberetur immũdus, eo tamẽ nõ ob-

4.Re.4. ſeruato, Elias mortuum viduæ filium non leniter tãtũ tetigit, ſed etiam expandens ſe, menſus eſt ſuper puerum, ſimiliter & Eliſeus, ſine omni legis violatione. Poſtremò iam quid Chriſtus dixerit, attẽtius audite, Volo, mundare. Quod ſanè ſignũ euidens eſt, non fuiſſe hic inuidos iſtos & liuore tabidos phariſæos, qui ſi interfuiſſent, nunquam ſibi tempe raſſent quin dixiſſent, Vt quid hæc facis? cur leproſum contra legẽ tangis? Quia igitur ex tãto populo, inquit Chryſoſtomus, nullus accuſat, neq; erant ibi corrupta iudicia, neq; ſpectatores liuore uitiati, ideo ad cõfirmandã leproſi ſimul

Chryſo. & turbatum fidẽ, Volo, inquit, Vbi rurſus ait Chryſo, Certè tot ſigna & alia operatus eſt, nũquam tamẽ hoc verbo vſus refertur: veruntamen non malè conueniebat petitioni ipſius leproſi, qui quia dixerat, Domĩe, ſi vis: rectè reſpõdit ei dñs, Volo, ſimpliciter etiam voluntatẽ medici appellanti leproſo, & de poteſtate nihil dubitanti. cum diceret, potes me mundare, reſpondit rurſus Chriſtus, Mũdare. Neq; enim vt

Hieron. hic probat Hiero. iungendum eſt iuxta quorundam latinorum ſic legentium opinionẽ, ſed ſeparatim legẽdum, vt primũ dicat, volo: deinde imperet, mũdare. quaſi diceret Chriſtus, Potentiã meã confiteris & virtutẽ, & tãtũ imploras voluntatẽ. magnificè credis, magnificè & mũdaberis, non dubitaſti tu credere, nõ morabor te ſanare. quia igitur nõ di-

Origen. ſtuliſti cõfiteri, nõ differã ego te mũdare. cõfiteris potẽtiã, precaris voluntatem. En itaque volo, mundare. O reſpon-

ſum propitiū,ô verbū piū & clemens,ô propenſam dei voluntaté, quæ nobis omniū & bonorū & quæcunq; in bonū cedunt,cauſa es & ratio certa.Cōſideremus auté & nos fratres chariſſimi,vt nullus peccati leprā in ſua habeat anima, vt nullus cōtaminationes delictorū in ſuo retineat corde. Quod ſi auté quis peccatorū adhuc grauiter eſt onuſtus ſarcina,procūbens in terram cum leproſo, adoret dominum. dicens,Domine,ſi vis,potes me mūdare, tu regem munda- *2.Par.33*
ſti Manaſſem,qui in multis multū deliquerat:tu Dauid adul *2.Reg.1.*
terij & homicidij reū expurgaſti:tu Petrū à negatiōe,Mag *Luc.7.*
dalenā peccatricem à peccatis omnibus,latroné quoque in *Luc.23.*
cruce ſero pœnitété,ſuſcepiſti, & à ſceleribus emūdaſti: tu alijs innumeris ex mūdi naufragio ereptis, gratiā & miſericordiā tuā clementer impendiſti.Si vis igitur domine,potes & me mūdare.Tūc enim clemétiſſimus ille dominus Ieſus Chriſtus tibi quoque manū pietatis ſuæ porriget,dicetq; tibi,Volo mūdare.Credidiſti, vnde etiam ſanus efficieris. & quia ſperaſti, mūdatus es,hic quidem per gratiam & charitatem,illic verò in futura felicitate munditiem vitæ conſecuturus æternæ,Amen.

HOMILIA II.

Leproſum quendam præſens nobis proponit euangelium,qui fide forti & cōſtāti ad dominum venit ex eo ſanitate petēs morbo detētus naturaliter incurabili. venit inquam ille ad dominū magna præditus deuotione,parique labore, dum illum vt deum ſuū adorat, & creatorem veneratur,flexiſq; genibus, & ſuper faciem ſuā (quemadmodū Lucas refert) iacēs,clamat,Domine,ſi vis, *Luc. 5.*
potes me mūdare.Suo nos ille ſanè docuit exēplo, quomodo nos quoq; in omnibus orationibus noſtris noſmet debeamus cōformare volūtati diuinæ:nec petere quicquam niſi iuxta voluntaté illius,quodq; faciat & laudé dei & commodum noſtrum.Videmus enim hic Chriſtū cōſenſiſſe in preces huius leproſi,& ſic potéter imperaſſe ſanitaté: cui ſane imperio & ſtatim paruit creatura,& illū etiā naturæ agnouit creatoré,quod nobis euangeliſta indicat,dicés, Confeſtim mūdata eſt lepra eius. quod & argumentū certum eſt, vera fuiſſe verba domini,cui alias paritura natura nō fuerat,neque ceſſura,ſi quā nō habuiſſet deitaté, ſibi vēdicaſſet.Celerius auté ceſſit hic natura dei,quā potuerit euange *Chryſo.*

liſta exprimere. Nam confeſtim quoq; ipſum, multò eſt tardius, illius operis celeritate, quo leproſi facta eſſet curatio. Nũquid enim deo (vt ait angelus ad Abraham) quicquam eſt difficile? aut nõne Sapientis illud veriſsimũ eſt dictũ? Neque herba, neq; malagma ſanauit eos, ſed tuus domĩe ſermo qui ſanat omnia. Tu es domine qui vitæ & mortis habes imperium, & deducis vſque ad portas mortis & reducis. Idque euidens fuit ſuæ diuinitatis argumentũ, quod apparet eum virtutis & potentiæ fuiſſe tam infinitæ, cũ oẽs creaturæ in tẽpore operẽtur & ſucceſsiuè, non inſtantaneę, ſicut hic ſimul hæc facta ſunt omnia, quod loquente domino ceſſit, lepra, & ſanatus eſt ille. 2 Tria iam porrò Chriſtus leproſo adiungit mundato, ne cui quod ſecum factum eſt dicat, vt ſe ſacerdoti oſtendat, & offerat munus ſuum. Quoad primum, inquit ſanctus Hieronymus, reuera neceſſarium non fuiſe, vt ille ſermõe manifeſtaret, quod corpore pręferebat. Quaſi & ipſe dominus diceret. Nõ eſt quod tu miraculũ vndiq; celebrans exclames: illud enim te tacente per ſe clamabit & loquetur mirificè. Verũ cur ſilentiũ ei præceperit Chriſtus, cauſam refert Origenes, huiuſmodi, dicens, Quare ò dulciſſime domine, nunc dicis nemini dixeris? Propter meã ait humilitatẽ, propter meam dulcedinẽ, vt & vos doceamini, quãdo aliquid boni facitis, nõ gloriari, nõ extolli, non inaniter placere velle in cõſpectu hominũ, ſicut cõſuetudo eſt quibuſdã, ſiue cũ aliquid boni fecerint, ſiue cũ ieiunauerint, ſiue in pauperẽ eleemoſynis & largitatibus, ſiue in altaris honore, ſiue in ſanctorũ honorificẽtia. Etenim ipſi ante homines volũt glorificari, & ſibi placere, ante dominũ mercedẽ perdẽtes. Verũ hic obſtrepes forſitan, cur Chriſtus hic celare miraculũ iuſſerit leproſum, cũ tamen contra angelus dixerit ad Tobiam, Opera dei reuelare & cõfiteri honorificũ eſt. Quomodo Chriſtus ipſe cæco dixit apud Ioanẽ, Da gloriã deo. Si quis autẽ miraculũ aliquod dei celat & occultat, nõ dat illi gloriã. Simili quoq; exẽplo Chriſtus præcepit diſcipulis Ioannis, Ite, renunciate Ioanni quæcunq; vidiſtis & audiſtis: cæci vident, claudi ambulant, leproſi mũdãtur &c. Sed & Eſaias dicebat, Cãtate domino quoniã magnificè fecit, annũciate hoc in vniuerſa terra. Quãobrẽ igitur Chriſtus hic leproſo miraculi tanti iniungit ſilentium, quod ille cum etiam non ſeruaturum ſciebat? ipſe nãq; iuxta teſtimo-

Gene.18. Luc.1. Sap.16. 1.Reg.2. Hieron. Origen. Tob.12. Ioan.9. Luc.11. Eſa.12.

niũ Marci,egreſſus cœpit prædicare, & diffamare ſermo- *Mar.1.*
nẽ.Reſpõderi ad hoc poteſt, primũ non abſolutè omnino
Chriſtum hic illi præcepiſſe miraculi huius ſilentiũ,ſed eo
vſque tantũ,dum reliqua duo perageret.Profectò enim ſi il
le iã ſtatim miraculũ iſtud prædicare cœpiſſet, ſacerdotes
qua erant in Chriſtum præditi inuidia, eum ad iudiciũ mũ
dationis nõ admiſſuri erãt.Altera verò cauſa Chryſoſtomi *Chryſo.*
eſt,cui etiã iſta prædicta non placet,cũ ait, leproſum illum
vſqueadeo integerrimè fuiſſe iã à Chriſto mundatũ, vt nõ
potuerit mundatio iſta à ſacerdotib⁹ quantũuis maleuolis
in dubio poni.Nõ enim ſic eum ille mundauerat, vt mun-
datio ipſa eſſet ambigua:ſed & perfectè omnino mũdauit,
& nulli etiã hoc eũ iuſſit fateri, docens ꝗ eſſet alienus ab
aura gloriæ,põpaq; iactantiæ.Et certè nouerat,quia nõ eſ-
ſet ille taciturus,ſed paſſim tã grãde beneficiũ prædicatu-
rus:& tamẽ quantũ in ipſo eſt,fugit oſtẽtare quod fecerat.
Neque ſemetipſum prædicari iuſſit,ſed dari gloriã deo, vt
& per ipſum gloriæ atq; iactantiæ renunciandũ doceret:&
per illum quẽ à legione mundauerat, gratias nos deo refer
re cõmoneret,eiuſq; beneficia confiteri. Simul etiã nobis *Ioan.9.*
hic cõmendauit humilitatẽ, cũ vetuit ſemet laudare & ex-
tollere Pulchre hoc multis in locis exaggerat & declarat
beatus Auguſtinus,dicẽs, De bonis & præclaris dei donis
nemo gloriari temere debet. prona enim hæc eſt homini-
bus ad peccandũ via.& ſi leproſus ille mũdatus propriũ ſuũ
in hac re quæſiuiſſet honorẽ,quaſi is ipſe fuerit præ tot le-
proſis dignus,qui à domino ſanaretur,deũ iſta tã temeraria
& inſolenti ſuperbia multũ offendiſſet,cũ ſoleat ferè vanã
huiuſmodi de ſeipſo gloriationẽ futilis quædã comitari ar
rogãtia,ſicut teſtatur Paul⁹:Si gloriari oportet,nõ expedit *2.Cor.12*
quidẽ.Huius etiã vanæ gloriolæ incõmodũ non paruũ ſen-
ſit rex Ezechias,qui cũ nunciis regis Merodach argentũ ſu *2.Re.20.*
um & aurum totum,omniaque quæ in theſauris ſuis habe-
bat oſtẽdiſſet,& ſe,& hæredes ſuos bonis illis oĩbus priua-
uit.nõ enim bona tantũ abrepta ſunt, ſed & hæredes in ca
ptiuitatẽ ducti,ſicut eis prędixerat Eſaias propheta,loquẽs
igitur dominus in euangelio de theſauro,inquit, Hũc quiſ
quis inuenit,abſcõdit eũ.& Iob quoque dicit, Ad me dictũ *Mat.13.*
eſt verbum abſcõditum, & quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea *Iob.4.*
venas ſuſurrij eius.Breuiter itaq; poteſt homo dona dei ce-

lebrare in honoré ipſius, & ædificationé proximi ſui, cauere tamé debet, ne quicquã vel ſuperbiæ leuioris, vel vanæ gloriæ ſibi inde quærat. Tertia adhuc cauſa à quibuſdã aſſignatur huiuſmodi, quéadmodũ nõnunquã præceptũ ſine
Marc.1. præcepti forma ſcribitur, ſicuti cũ apud Marcũ legit, quòd nõ ſinebat dæmonia loqui, ſenſus eſt præcepiſſe eũ illis ne loquerentur. Ita nõnunquã in modũ præcepti, quòd tamen præceptũ nullum eſt, proponitur, ſicut hic vetuit Chriſtus ne leproſis cuiquã ediceret miraculum, nõ eo vtique animo, vt ille planè nemini diceret, ſed vt nos ſic doceret Chriſtus omnem vanã gloriã tum vitare vndique, tum oblatam quoque recuſare. 2 Satis iam hactenus primo iſto præcepto explicato, ſecundum nunc quoque videamus, cũ dixit
Leui.14. Chriſtus, Vade & oſtende te ſacerdoti. legis iſta Moſaicæ particula erat, ſicut in Leuitico legimus, vbi obediétia docetur & cult⁹ diuini obſeruatio. Huiuſmodi obſeruationes Moſaicæ vſque ad paſſioné & mortem Chriſti durauerunt, eſtq; in eo concors omnium fermè doctorũ ſententia, quod hic leproſum iſtum dominus ablegauit ad legem, iuſſitque facere ad præſcriptum illius, quoniã leproſus ille iam mũdatus, adhuc ſub iugo legis erat, cui Chriſtus nõ ſubiicie-
Origen. bat. Origenes dicit, Vade, & oſtende te ſacerdoti, vt ille vidés cognoſcat, quia nõ per legis cõſuetudiné mundatus es, ſed per gratiæ operationé: nõ per terrenorũ ſacerdotũ ima-
Chryſo. giné, ſed per cæleſté ſummi ſacerdotis ſplédorem. Chryſo-
Hieron. ſtomus quoque rationes aliquot affert, quas tamen vberius adhuc & cumulatius refert beatus Hieronymus, dicés quatuor de cauſis Chriſtum illum à lepra mũdatum miſiſſe ad ſacerdoté, primum ob humilitaté, vt ſacerdotibus honorem deferre videatur. eos enĩ ille honorificè ſemper tractauit, iuſſitq; homines ſecundũ doſtrinã eorum, nõ vitam ambu-
Mat.23. lare, quãuis iſti viciſſim Chriſtum ſumma proſequebantur inuidia. Sed & morti iam paſſioniq; ſuæ proximus, ductus ad ſacerdotes. nullum eis verbum reſpõdit durius, etſi Annas & Caiphas nullis eſſent momẽti ac precij, viri iniuſti omnino & perditi malitia. Deinceps quoq; lege Moſaica iã planè emortua, cũ poſt ipſam Chriſti paſſionem ſimul & aſcẽſioné Paulus in cõcilium ductus, & iam loqués corã põtificè Anania, cæſus in facié dixiſſet, Percutiet te deus paries dealbate, & corrept⁹ ſup hoc eſſet à circũſtãtib⁹, reſpõ

dit, Neſciebã fratres, quia princeps eſt ſacerdotum. Scriptũ eſt enim, Principi populi tui nõ maledices. Ita iã hîc quoque Chriſtus eis ora obſtruxit, ne haberẽt, quo cauillarentur ipſum debitũ ſacerdotibus non tribuiſſe honorẽ. Opus igitur illud ipſe quidẽ impleuit, vt ait Chryſoſtomus, probationẽ vero illis reliquit, quibus etiã de ſignis ſuis iudicandi tribuit poteſtatẽ. Secunda cauſa, cur mundatum illũ Chriſtus ad ſacerdotẽ ablegarit, eſt, vt mundatũ vidẽtes leproſum, crederẽt ſaluatori & ſanarentur. Tertia, vt nõ credentes etiã inexcuſabiles tamẽ forent, ſicque ob ſuã infidelitatẽ meritò dãnarentur: ſicut & apud Ioannẽ dixit, Si nõ veniſſem, & locutus nõ fuiſſem eis, peccatũ nõ haberent: nunc autem excuſationẽ nõ habẽt de peccato ſuo. Si opera nõ feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatũ nõ haberent: nunc autẽ viderũt, & oderũt & me & patrem meum. Quarta & vltima ratio illius hæc eſt, ne nõ ſatis miraculũ illud firmaretur, néve ipſum quiſquã phantaſiam, eluſionẽ, aut magicum quiddã eſſe arbitraretur. Voluit itaque teſtimonio etiã ſacerdotũ, illum mundatum & ſanũ agnoſci iudicarique. Vnde & Marcus habet, Vade & oſtẽde te principi ſacerdotum. 3 Tertio iam loco præcepit quoq; leproſo mundato Chriſtus, vt offerret munus ſuũ, quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis. Et munus quidẽ illud ſatis patet ex Leuitico, vbi in ſacrificio leproſi exprimuntur paſſeres duo viui, lignũ cedrinum, vermiculus & hyſſopus. Dicit hic Origenes, Ne videaris ſacerdoti manu vacua ad eũ venire, nõ venias in cõſpectu ſancti tẽpli infructuoſus, ſed offerens munus tuũ. Nã quod ad illum tunc dictum eſt, nos oẽs admonet. ad illum loquens, nobis omnibus dicit, vt & nos dona & munera noſtra non teneamus apud nos, ſed reddamus deo, maximè cũ liberamur de aliqua tribulatione. Et nos igitur dilectiſſimi à dño noſtro aliquando erepti ex neceſſitate & periculis, meminerimus huius præcepti, ne & nos ingrati ſimus, redẽptoris noſtri ne obliuiſcamur, quin potius alacres & læti gratias illi agamus, munera ꝓ facultatibus noſtris offeramus. id adeò ipſe à nobis exegit, hoc mũdato iſti quoque præcepit & iniũxit. Vade, inquiens, offer munus tuũ quod præcepit Moyſes. Cuius tu ſi fortè præcepti rationẽ quæris, reſpõdeo illã iã eſſe auditã, quoniã Chriſtus nec legem ſoluere, neque ſacerdotes de-

Act. 23.
Exo. 22.
Chryſo.
Ioan. 15.
Mar. 1.
Matt. 8.
Leui. 14.
Origen.

bito voluit priuare honore. Quãuis aliã adhuc cauſam Be-
Beda. da reddit, dicẽs, Si quẽ moueat, quomodo dominus cum vi-
deatur Moyſi ſacrificiũ approbaſſe. id eccleſia, nõ recipiat,
meminerit, quod nondũ Chriſtus corpus ſuũ obtulerat per
paſsionẽ in holocauſtũ. Nõ oportebat autẽ ſignificãtia ſa-
crificia auferri, priuſquã illud quod ſignificabãt, cõfirmatũ
eſſet teſtimonio apoſtolorũ prædicantiũ & fide credentiũ.
Quod autẽ addidit Chriſtus in teſtimoniũ illis, variũ ha-
bet intellectũ. Alij enim ad Moyſen referũt, qui iſtud præ-
ceperit in teſtimoniũ, ita vt munus illud mũdatis veluti te
ſtetur ſanitatẽ iã reſtitutã, in quo teſtimoniũ iã hic quoque
Auguſt. munus ſuũ offerret. Auguſtinus verò & Chryſoſtomus aliũ
Chryſo. hic ſenſum requirũt, non quod Moyſes præceperit munus
illud offerre, ſed quia Chriſtus præcepit illis in teſtimoniũ
offerre munus, quod iam olim offerri iuſſerat Moyſes. &
tũc intellectus hic eſt, quod Chriſtus præcepit offerre in te-
ſtimoniũ illis, hoc eſt, in accuſationẽ & cõdemnationem.
Ioan.7. Cũ enim ſacerdotes plurimũ calumniarẽtur dominũ, ſicut
in euangeliũ ſæpe factũ legitur, quaſi ille legi Moſaicę ad-
Teſtimo- uerſaretur, voluit iam munus illud eis eſſe in teſtimoniũ,
nium. vt inde ſaltem cognoſcerent & iniuſtos eſſe ſe, & meritò à
deo corripi. Qui ſanè non infreques ſcripturæ ſanctæ mos
Nu.17. eſt, cùm ſic in libris quoq; Numerorũ habeamus, Refer vir
gam Aarõ in tabernaculũ teſtimonij, vt ſeruetur ibi in ſi-
Deut.31 gnũ rebelliũ filiorũ Iſraël. Quomodo alibi etiã Moyſes di-
xit, Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœ
deris domini dei veſtri, vt ſit ibi cõtra te in teſtimonium.
Ego enim ſcio cõtentionẽ tuã, & ceruicẽ tuã duriſsimam.
En hic tibi librũ legis poſitũ in teſtimoniũ, vt quiſquis illũ
tranſgrederetur, teſtem iam haberet eum cõtra ſe, quomo-
do ipſe ex præſcripto & dictamine legis puniri deberet.
Origen. Origenes quoq; ad eundem penè modum concludẽs, dicit,
Offers munus tuũ, vt omnes qui vidẽt te portare & offerre
credãt iis mirabilibus & magnificẽt deum, qui miſertus eſt
tui, & infidelibus per hoc increpatio & teſtimoniũ duritię
cordis ipſorum fiet. Sic & illum triginta octo annis iacen-
tem in infirmitate erigens à languore, iuſsit portare grab-
batum, & ire in domum ſuam, vt hunc ipſum lectũ portan-
do per mediam ciuitatem, laudaret & inuocaret eum qui
ipſum ſanarat. Hoc modo & iſtum à natiuitate cæcũ miſit

in piſcinā Siloæ,vt ſic homines vidētes cæcū p medias pla teas abire ad lotionē piſcinæ,& videntē reuerti,ipſi quoq; admirātes crederent in eū,qui talia operabatur miracula. Sed nunc demū aliquid ſpiritualis quoq; ſenſus ſuper hac lepra afferamus.Vbi cū alij aliter ſentiāt,Beda quidam le- *Beda.* pram iſtā,falſam intelligit, erroneā & hæreticam doctri- *Lepra* nam.Hanc ego contagioſam leprā in alium locum commo *hæretica.* diorem relinquo,vbi lati⁹ liceat ſcabiē iſtam (ſed quid ſca biē dico,contagionem quauis adhuc lepra peſtilentiorē?) Lutheri,Zuinglij & aliorum hæreticorū perfricare & deterere.Leproſus hic genus deſignat humanū omne eīn pec catum lepra quædā eſt & immūdities animæ. ſunt autē ho mines peccato pleni, ſicut hūc leproſum plenum vndique lepra Lucas cōmemorat. Peccauerunt inſup homines om- *Luc.c.5.* nes,& plurimū quidē indigent gloria dei, adeò vt infans *Rom. 3.* vnius diei quoq; mundus & à peccato immunis nō ſit. At *Iob.15.* quomodo nos gloria dei indigemus?ita nimirū,vt extende ret manum ſuā,vt naturā ſuſciperet humanā filius dei. is enim brachium eſt patris,ſicut habet ſcriptura, Fecit potē *Luc.c.1.* tiā in brachio ſuo. & alibi, Brachium domini cui reuelatū *Eſaiæ. 53* eſt?Factum id eſt,cū filius ille dei naturam tangeret huma nā,vt ſic illa mūdata à miraculis,& vanitate veteris liberaretur erroris.Nā cum procumbens peccator ſeſe corā deo humiliat omnipotente,morbū illi ſuum aperit,fatetur defectum,& opē implorat medicinæ. Tunc deus protēſis ma nib⁹ auxiliū illi mittit gratiæ ſuæ:ſtatimq; ipſe abſolutionem & indulgentiā peccatorum ſuorum conſequitur. Verum nondū hęc ſatis,adhuc eſt quòd te ſacerdoti exhibeas, cōfitearis illi peccata tua,quiſquis peccatorū es lepra pollu tus,non iuxta ſceleratā neochriſtianorū pertinaciā,virtutem paſsionis Chriſti in ſacramēto pœnitētiæ contēnens. Cùm enim patribus iuxta Paullū omnia cōtigerint in figu *1.Co.10.* ra,hanc quoq; exhibitionem ſacerdotalem re vera impleri oportet in nouo teſtamēto.impleri autē nullibi potuit niſi in cōfeſsione,ſicut aliâs ad longū docebim⁹. Nūc interim ſufficiat oſtendiſſe eū,qui in templo iam eſt mundatus, ſe quoq; pręſentare debere ſacerdoti,& ſic recōciliari eccleſiæ,offerreq; munus dño deo ſuo.Non autem ſacrificia vel ipſum offerendi morē commenti ſunt & inuenerunt ſacer dotes,quod quidam de religione & pietate malè ſentiētes,

impiè calũniantur. Deus ille viuus qui cœlũ creauit & ter ram, in rẽ & vtilitatẽ hominum ſacrificia & oblationes hu
Leuitic. per totũ. iuſmodi inſtituit, præcepitq; vt ſic illum colerẽt, maieſtatẽ eius venerarentur & adorarent, maioraq; ex ipſi⁹ bonitate ſuſcipere beneficia operibus bonis promererẽtur. Neq; eſt quòd eum qui vel oblationes recipit, vel etiã malè aſſumit, conſideres. Ecce eñ non ſacrificus, ſed Chriſtus ipſe dicit, Offer munus tuum ſacerdotibus qui in tẽplo ſunt à deo or dinati & inſtituti, illis offer. Oblationes iſtas ſi ipſi malè impẽderint, væ illis rationẽ iſti⁹ in extremo iudicio reddi turis. Verũ nos iam enixè deum obſecremus, vt ſuper nos quoq; manum immenſæ ſuæ miſericordiæ extendat, vnde nos quoq; emundemur, & meritum paſsionis ac mortis do mini noſtri Ieſu Chriſti in ſacramento pœnitẽtiæ, cũ nos exhibem⁹ ſacerdoti, liberet & expurget nos à lepra pecca- ti, à pœna & culpa: vt ſic dño deo noſtro offerre poſsimus pectus animumq; nõſtrum, ſacrificium verum & viuum: & tandẽ peracta hac miſerrima vita, vitam adipiſcamur æter nã. Id adeò vobis mihiq; concedat omnipotens & miſeri- cors deus, in ſecula benedictus, Amen.

HOMILIA III.

Poſt illum prolixum & egregiũ Chriſti in monte habitũ ſermonẽ, deſcendens iam rurſus de mon- te Chriſt⁹, ſanauit leproſum, præcipiẽs ei vt ex- hibens ſe ſacerdoti, munus ſuum offerret ex lege, quæ ſanè euidens fuit doctrinæ ſuæ cõprobatio: qua tamen non con tentus ille, ſecundũ vberrimum omnipotentiæ ſuæ theſau- rũ, aliud ex alio operatus eſt miraculum, & inſuper iam pa ralyticum curauit Cẽturionis ſeruũ. Ingredienti enim Ca pharnaũ Chriſto occurrit Centurio, vbi plurima cõſtat il-
Luc. 4. lum feciſſe miracula. Quod vel iſte ſermo teſtatur, Quãta audiuimus facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua. Sta tim igitur ad Chriſtũ iam vrbem ingreſſum, venit ille Cẽ
Luc. 7. turio, quæ ſanè hiſtoria nõ paulo clari⁹ patebit ex Luca. is eñ refert Centurionem, quia iam ante audiſſet de Ieſu, mi ſiſſe ad eũ ſeniores Iudæorũ, rogaſſeq; vt veniret ſanatur⁹ ſeruum eius, neq; in propria perſona veniſſe ad dominum. Nam cùm ethnicus erat, à Romanis veluti veris dominis ac regentibus, ibidẽ (vt fit in regnorum occupationib⁹) cõ- ſtitutus loci illius præfectus, indignum ſe iudicabat, qui

ipſe ad dominum veniret Iudęum. ſiquidem illũ Iudaiſmo multum tribuiſſe etiam Lucas teſtatur, cũ ait: Seniores Iudæorũ cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eũ ſolicitè, dicentes ei, quia dignus eſt vt hoc illi pręſtes. diligit enim gentẽ noſtrã, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Quòd ſi dixeris hæc duo nõ conuenire, quòd Matthæus dicit Cẽturionem hũc ad Chriſtũ veniſſe, Lucas verò ſeniores ad ipſum miſiſſe id ſanè egregiè diluit beat[9] Auguſtinus, dicens Lucam negociũ hoc totum, ita vt geſtum erat propriè deſcripſiſſe, ideoq́; eorum etiam qui miſsi fuerint, mentionẽ feciſſe, Matthæum verò rem ſub cõpendio & breuitate complexum eſſe. Quoniam ita quoq; tenuit conſuetudo, vt etiã vulgo præuentores appellentur, qui potẽtium quorumlibet tanquã inacceſsibiles animos per conuenientium perſonarum interpoſitionẽ ambitionis arte pertingunt. Si ergo ipſa præuentio vſitatè dicitur per alios fieri, quãto magis acceſſus p alios fieri poteſt? Atqui Chryſoſtomus de eodẽ hic in Matthæo, & ibi in Luca dici arbitratur. Duo, inqẽs, hic nobis Lucas oſtẽdit, quãtã ſit Iudaica adulatio, & quod calamitate oppreſsi homines, modo hoc, modo illud conſiliũ anteponunt. quare veriſsimè mihi videtur, cũ voluiſſet ad Ieſum proficiſci Cẽturio, detẽtum à Iudæis fuiſſe, qui ei aſſentarentur atq; dicerent: nos ibimus, & adducemus eum. quod ita eſſe perſpicies, ſi plenam aſſentationib[9] orationẽ eorũ diligentius cõſiderabis. Non eſt abſurdum, miſſos eſſe primò aliquos qui dicerẽt illud: deinde quoq; ipſum acceſsiſſe, ac p ſe iterum eadem dixiſſe, ſcilicet, Non ſum dignus. Porrò digreſſis ab illo Cẽturione Iudæis, ipſe demũ fidem ſuam oſtendit, neq; voluit dominum venire in domũ ſuam, quin potius ad dominũ abiit, quod hic Matthæus refert, cõmuni omnium euangeliſtarum more, vt quod vnus omiſit, ſuppleat alter: quæ ſanè rota illa eſt in rota, quã vidit Ezechiel in figura euangeliſtas ſignificante. Ad hæc, vt maximè ita ſit, tantumq́; ad Chriſtum ſeniores miſerit Cẽturio, neq; ipſe venerit ad eum, tamen altiorem aliquanto ſenſum indicauit Matthæus, dicẽs: Acceſsit ad eum Centurio. quoniam Dauid quoque ait, Accedite ad eum & illuminamini. Cùm enim Centurio fidem tantam habuerit, ſicut ob id cõmẽdatur à Chriſto, prudentiſsimus ille euãgeliſta potius dixit ipſum veniſſe ad Chriſtũ quã miſſos ſeniores,

Luc.7.

Auguſt. lib.2.ca. 20.de cõ. Euan.

Chryſo.

Exech. 1.

Pſal. 33.

Auguſt.

Lucæ. 8. qui tãtùm fidei nõ habuerunt. Quomodo & tangente muliere fimbriã Chriſti, quanuis multa Chriſtũ turba premeret, ille tamen interrogauit, quiſnã ſe tetigiſſet. Quid ita? ideo, nimirũ, quod cęterorum cõtactus fide carebat, ideoq; Chriſto curæ non erat. illa verò qa magna fiducia Chriſti fimbriã tetigerat, factũ eſt vt de ea quæreret dominus. Ita hic quoq;, quanto pfectius credidit Cẽturio, tantò rectius dicitur eum ad Chriſtum acceſsiſſe.

2 Neq; verò mutus ad dñm venit tantũ, rogauit inſup eũ, dicens, Dñe, puer meus, iacet in domo paralytic⁹, & ma*Origen.* lè torquetur. Multi, inqt Origenes, in illo tẽpore prò diuerſis rogabãt infirmitatib⁹, alius p filio, alius p aliquo alio, nullus p ſeruo niſi iſte ſolus, cogitãs vtiq; apud ſe, Ecce mihi iſte ſeru⁹ eſt, & ego ſeruus ſum creatoris: iſte me habet ſuper terram dñm, & hũc magnum in cælis habeo dñm. Si ergo non miſereor, quomodo ille mei miſerebitur? Si ergo huic nõ ſubuenio, quomodo ille mihi ſubueniet? Sic debẽt omnes qui famulos habẽt & famulas, cogitare, ſic miſereri, ſic condolere eis, ſic ſupplicare, ſic curam habere de ſeruis ſuis, ſicut & ille beatus Cẽturio. Ideo grauiter peccãt oĩs immites dñi, qui cum ipſis ex familia aliquis ægrotat, eum velut in exiliũ ablegant miſerè, ignarum etiam quo pgat. nõ ſic bonus iſte Centurio fecit, ſed dixit, iacet in domo.

2. Re. 30. Iſtiuſmodi duriſsimi dñi Abimelech magis ſequuntur, qui ſeruũ ſuum vixdum morbo correptum deſeruit, quàm Dauidẽ, qui ea non fuit impietate præditus, ſed eum refocilla*Ephe. 6.* uit. Sed & Paulus dñis præcipit clementiam & benignitatem, dicẽs, Vos dñi eadẽ facite illis, remittentes minas, ſciẽtes quia & illorum & veſter dñs eſt in cœlis, & perſonarũ acceptio nõ eſt apud deum. Debet enim herus ſeruum ſeu quemlibet ex familia ſua fidelem piè & humaniter tracta*Eccl. 33.* re, non duriter in omnibus & rigidè accipere: ſicut Sapiẽs quoq; docuit, Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, quaſi fratrẽ ſic eũ tracta. quod ſanè ille fecit Centurio, q ſeruo ſuo fuit humilim⁹, ipſumq; fratris loco habuit:
Chryſo. nullã exiſtimans, vt inquit Chryſoſtomus, differẽtiã inter ſeruum & dñm: quia etſi dignitas diuerſa eſt in hoc ſeculo inter illos, vna tamen eſt illis natura. fidelis ei quoq; extitit, pro quo ſupplicabat tam fideliter non ſine illius laude
Lucæ. 7. quoque, cùm dicat Lucas fuiſſe eum illi precioſum. Con-

dolebat illi,quē torqueri grauiter adeò cōquerebatur. cuiuſq; tā propriè exprimebat dolores,inquiēs,Puer meus iacet ægrotus,decūbit totus:neq; venire huc ad te poteſt,q̄a paralyticus,iāq; adeò moritur. Quāuis autē variè eueniat in membris paralyſes, grauiſsima tamē eſt quæ ex cerebro deſcēdēs,mēbra omnia penetrās,ſecūque in ea dolores immenſos inferēs, tremerè ipſa quoque facit, adeò vt nec moueri queāt,nec ſentire quicquā, vt quidam medici tradunt. Vnde ille addidit quoque, malè torquetur. O nos miſerrimos & infœlices,ſi quādo ægrotare cœperimus,eoque infœliciores,quod miſeriā noſtrā ipſi dum rectè valemus, nō cogitamus. 3 Duæ iam hic emergūt quæſtiones ex verbis Cēturionis.Prior,cur tandē ille puerū ſuū neque ſecum adduxerit,neq; apportari curarit ad dominū,quod alij plerique fecerūt, neque tecto parcētes,quin illo ſublato,ægrū demitterēt antē dominū Poſterior, vnde factū ſit, vt nihil ex Chriſto petierit ille Centurio,ſicut leproſus antè fecerat. Ad illā quidē facilè dici poteſt,cum ita puer decubuerit æger,vt morti iā eſſet vicinus, ſatis per hoc excuſatus fuit Cēturio,cur nō adduxerit puerū,cui ingētes dolores Chriſto tātopere oſtēdit. Chryſoſtomus quoque id ardētiſsimæ illius fidei tribuit,maioremq́ue hanc indicat quam iſtorū qui per tectū immiſerūt ægrotū. quia enim non dubitabat vel ſolo verbo domini iacentē excitari poſſe,idcirco minimè deportandum putauit. In eadem ſententia eſt & Origenes,velut præſenti Centurioni ſic dicēs,Quare huc nō attuliſti eum, ſicut illi illum paralyticū in lecto portauerūt? Ideo ait,quia nō opus eſt oſtēdere illi omnia videnti. Non opus eſt in cōſpectu eius afferre, cuius potentia nō terminatur,nec includitur,neq; excluditur. Ad alterā hanc dubitationē nō paulò facilior eſt reſpōſio.partim enim id ex humilitate factū eſt, ita vt puderet illū quicquā à domino petere:partim etiā ex ingenti fiducia in miſericordiā Chriſti. ſatis enim eſſe putabat, ſi domino miſeriam declararet & egeſtatem pueri, cui ille tunc facilè miſeretur: partim quoque ex modeſtia & verecundia,liberrimū ſic relinquēdo voluntati diuinæ, conduceret ne ſalubritas illa puero ſuo an obeſſet. Abſolutè igitur & ſimpliciter dixit, Puer meus domi iacet paralyticus, & malè torquetur. Iterum itaque Origenes ad Centurionem ſic loquitur, Quid vis?

Marc. 2.

Chryſo.

Origen.

quid cupis?quid deſideras?Nō multa loquor, ait, quia ad omnia cognoſcētē loquor. Non ſum verboſior, ſcio enim qa ad omnia præſciētē reſpōdeo. Et ſic ex inmēſa fidei ſuę magnitudine nō dixit, ſicut iſte regulus, Domine, deſcende & ſana eum. norat enim hic & credebat, quòd etiā ille exiſtēs in omni loco præſens eſſet, quodq́; & ſapiēs ad intelligendum, potēs ad operandū, & ad exaudiēdū eſſet miſericors. Hinc factū eſt, vt tantū miſeriā pueri ſui domino referret & ægritudinē grauē, remedia interim ſanitatis libera reliquit omnipotēti illius miſericordiæ. 4 Nūc tandē petitioni Centurionis reſpōdet dominus, dicēs, Ego veniā & curabo eum. O promiſsionē benigniſsimā, ò reſpōſum piū & propitiū, quo ille nō ſanare tantùm puerū, ſed ad eundē in domum venire pollicetur. Videbat enim ille qui omnia videt, quéq; nihil omnino latet, ipſum cor Centurionis, ſicut ſupra cōmemorauimus, & illi ſuper hoc reſpōdit, ita vt pia ſua merebatur petitio, clemētiſsimè, reſpōditq́; hoc in propria perſona Chriſtus Centurioni. Vbi cogitare quis poſſet, quod & Origenes fecit, hocq́; modo ad Chriſtū vel tacitus ſaltē dicere, Quomodo domine promittis aduentū tuū huic? nec petit, nec quærit, ſciens quòd nō acceptabile ſit ei, vt venias in domum eius, propter quod omnino hoc profers. Reſpondet Chryſoſtomus id ita factum, vt quanta ſit Cēturionis fides perdiſcamus. niſi enim ita feciſſet, ſed ilico puerum ſanaſſet, ſyncera illius feruénſq; fides ignota nobis fuiſſet, quam vtiq; ſic manifeſtandā præſciebat Chriſtus, ſi ipſe plus Cēturioni promitteret, quàm petiiſſet. Sicut & fidem mulieris Chananææ cōprobauit, dum nō ſtatim preces illius exaudiuit: quas ſi exaudiſſet ſubitò, nihil nobis de perſeuerāti iſta & conſtantiſsima mulieris fide conſtaret. Eſt igitur ille ſapientiſsimus omnium medicus, quem non latebat, ſua hac tam prompta ad veniēdum medicandúmque exhibitione, fidem Centurionis manifeſtandam, ſicut illa ſua in ſanando mora, mulieris quoque fiduciam itidem omnibus eſſe publicandam. Origenes hic inducit pulchrè, & ſuo more luculenter, quoniā ſicut deus tentauit Abraham, non quòd illius fidem ignoraret, ſed vt hoc ipſo illius exemplo omnes homines diſcerent conſtantem & perſeuerantem habere in deum fiduciam in omnibus tentationibus, ſicut etiam deinceps tentauit Iob, &

Ioan 4. *Origen.* *Chryſo.* *Mat.15.* *Origen.* *Gene.22.* *Iob.1.*

probauit illius conſtãtiam, non iam antè ignarus eiuſdem, ſed vt nos ex illo doceremur ſpē firmā & fidem habere inconcuſſam in deū, ad eundem iam hic quoq; modū Chriſtus nos ſcire voluit, quantus fidei theſaurus in iſtius Cēturionis corde latitaret. Aliud quoq; hic nos docere Chriſtus voluit, dum vltra adeò ad puerum Cēturionis huius ſe vēturum promittit, qui alibi ad Reguli filium rogatus etiam venire recuſauit. Vt diſceret hinc cùm omnes Chriſtiani, tum verò præcipuè, quorū curæ commiſsi ſunt ægroti, ſiue religioſi ſint iſti, ſiue mūdani, nō grauatim nec moleſtè ægros & pauperes inuiſere, propter deū. Sumāt hinc ſibi & medici documentum, ſequàturq; principem illum medicorum, & cū ipſo properent ad pauperes. Verùm quo iam fides, pietas, dilectio, cæteraq; Chriſtianorum iura deuenere? Ad diuites curritur ab omnib⁹, nec iuſsis, nec venire rogatis, neq; eſt eius rei modus. ingerunt ſe oēs & intrudunt ad faſtidium vſq;, pauper interim ſolus iacet, deſtitutus omni ope medicorum, quos nō ita videas mihi ad pauperē feſtinare vel etiam rogatos. Aut certè ſiquando eorum aliqs, vilisſimus etiam & cæteris contemptus omnibus aduenit, opus vtiq; foret, vel mercedē ante exoluere, vel certè cum eo de illa paciſci, inquit Hugo. 5 Sed quid iá, fratres chariſsimi, tam propitio Chriſti reſponſo ſubiunxiſſe putatis Centurionem? illud nimirum verbum Chriſtianis notabile omnibus, omniq; momento ab ipſis dicendum aut certè cogitandum, vt & qui ſint ipſi, & quàm pium clementiſsimumq; habeāt deum, ſemper cogitent, Domine, nō ſum dignus vt intres ſub tectum meū, ſed tantùm dic verbo & ſanabitur puer me⁹. Audiam⁹, inquit Chryſo. audiamus quicunq; volumus Chriſtum ſuſcipere, audiamus Centurionē & imitemur, audiamus ſimili ſtudio & Ieſum recipiam⁹, dicentes, Nō ſum dign⁹. Quaſi diceret, magnā hoc modo ſuā fidem proferens, Dn̄e, terruiſti me hoc promiſſo, conturbaſti me hoc dicto, interfeciſti fortitudinē animę meę in hoc verbo. Non ſum dignus aſpectu, non ſum dignus approbatione, non ſum dignus acceſſu vel introitu tuo, dn̄e, nō ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Moyſes ille magnus & tuus confabulator, ille mirabilis enarrator operum tuorū, ille fidelis in tota domo tua, nimium ſe humiliauit. Quāto magis ego alienigena, Gētilis, miles, gladio accīct⁹, ſangui

Ioan. 4.

Medici.

Chryſoſt.

Origen.

nem fundẽs,ad prælium exiens? Sed tantũ veni verbo, verbum tuũ opus conſummatum eſt. Indignus ego ſum tuo ad me ingreſſu,quãuis illo puer meus multum eſſet indignus. corpore igitur abſente,oſtẽde tamen quod præſente ſpiritu vno etiam potes perficere verbo. Obſeruandũ hic quoque eſt,rectius multo ſenſiſſe Centurionẽ,quã quos ille ad Chriſtum miſerat Iudæos qui dixerãt. Dignus eſt vt hoc ei præſtes ipſe verò de ſe dixit, Dñe, non ſum dignus. conſiderans: vtiq; in hoc plurimum infinitã illam Chriſti dignitatem,longeq; digniſsimam maieſtatẽ,cuius iſti obliti fuerant Iudæi,vt iam rectiſsimè hanc apud Chriſtum laudem præripuerit Iudæis. Neq; immerito puero ſuo impetrauit ipſe ſanitatẽ,ſibi verò vitam acquiſiuit æternã hac fiducia tãta,cũ crediderit creaturas omnes in cælo & in terra manib⁹ & poteſtati Chriſti ſubiectas eſſe,in vnico ſuo verbo,

Ioan. 5. ſiue ad vitã,ſiue ad mortẽ,ſicut & Iob dixit, Ipſe vulnerat

Origen. & medetur,pcutit,& manus eius ſanabũt. Origenes hic pulchrũ quiddam & notatu digniſsimum docet, more nimirum nõ ſuis primum ſeculis nato,ſed ab apoſtolorum tẽporibus in hodiernum vſq; diem deducto,hodieq; bonis & piis omnibus ſanctè obſeruato. Abuſus enim iſtos nouos & impios planeq; blaſphemas Neochriſtianorum ceremonias,inſaniſsima ſtupidorum hominum commẽta,abhorrere ſimul & vitare debent omnes Chriſtiani. Verũ quo digredimur? Sic inquit Origenes, Intrat & nunc dominus ſub tectum credentium duplici figura vel more. Nunc eñ quando ſancti & religioſi & deo acceptabiles eccleſiarũ antiſtites,ſub tectũ tuum intrant,tunc ibidẽ dñs per eos ingreditur,& tu ſic æſtimes tanquã dñm ſuſcipias. Et aliud,quãdo ſanctum ſumis cibum,quãdo illud incorruptũ, accipis edulium,quando vitæ panè & poculo fueris, quando mãducas & bibis ſanguinẽ domini,tunc dominus ſub tectum tuũ ingreditur. Et tu ergo humilians temetipſum, imitare hunc Centurionẽ, & dicito, Dñe, non ſum dignus vt intres ſub tectum meũ. Hic adhuc mos celeberrimus apud omnes eſt catholicos & Chriſtianos p Germaniã & Italiam,imo vniuerſum Chriſtianiſmũ. ſed & ſacerdos in ſancto illo miſſæ ſacrificio venerabile ſuſcepturi ſacramentum,in quibuſdã locis etiã ter idẽ hoc dictitãt,pulſantes toties pectora ſua.

Ad extremum, Centurio verba ſua confirmat argumento

(quod propriè nó eſt ſimile,ſed tātū argumētū à minori ad maius)à ſcipſo ducto,dicēs,Et ego homo ſum ſub poteſtate cōſtitutus,habens ſub me milites: & dico huic,vade,& vadit & c.Volens per hoc dicere, Cū & ego aliis ſubiectus hominibus,meis imperē ſeruis, qui mihi in ſubſtātia cùm ſint æquales,obediūt tamen, quātò magis tibi miniſtri tui angeli ſancti,omnesq; creaturæ parebūt?qui quia ſuperiorem te nullū habes,dominus es dominātium. De hoc Centurione Hieronymus hoc dicit,Chriſtum, quia tam citò aduentum illi pollicitus eſt, vidiſſe Centurionis fidem, humilitatem, & prudentiam:fidem quidem,eo quod credidit ex gentibus paralyticum poſſe ſanari à ſaluatore:humilitatē verò,quòd ſe iudicauit indignū cuius tectum dominus intraret:& prudentiam quoque,quòd intra corporis tegmen diuinitatem latentem videret.Et omnia hæc ex rationabili cauſa:quia ſi ipſe per ſeruos ſuos quiduis facere poſſet,quātò magis Chriſtus non ſola tantùm corporali ſua præſentia operaretur,verūetiam per adminiſtratorios illos ſuos ſpiritus angelos? De' igitur nobis quoq; ſicut huic Centuriōi largiatur miſericorditer,& tribuat fidem, humilitatem, & prudentiam, quarum virtutum comitatu ex hac vita in illam commigremus æternam.Amen. *Hieron.*

HOMILIA IIII.

A Vdita iam magnifica illa Centurionis tum fide, tū humilitate & prudentia, vehemēter admiratus eſt Chriſtus,& ſequētibus ſe dixit,Amen dico vobis, nó inueni tātam fidem in Iſraël,Ecce & admirationem hic Chriſti vides,& commendationem audis Centurionis, atq; de illa quidem ſatis clarus textus eſt,admiratū eſſe Chriſtū, quòd fore Eſaias etiā prædixerat, Mirabitur & dilatabitur cor tuū, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris,fortitudo gentiū venerit tibi, Quomodo autem in Chriſtū cadat admiratio,captū fortè vulgi excedit.Chriſt' enim,quia præſciuit omnia antequam fierent,quomodo admirari potuit ſuper eo quod ante ſic nouerat futurum? Noris igitur quod Chriſtus in ſe,ſecundum naturam diuinam habeat & ſcientiam diuinam,eamque ab æterno ſibi cum patre & ſpiritu ſancto communem, ſiquidem vna trium perſonarū ſciētia eſt,ſicut de ſapientia dei,inquit Sapiens,Scit illa omnia & intelligit. Secundum hanc igitur ſcientiam nó admira- *Eſa. 60.* *Sapien. 9*

tur Chriſtus. Verū alia adhuc in illo eſt animæ ipſius à ſuæ creationis initio infuſa, qua etiā non miratur. Poſtremò eſt in eo ſcientia ſeu notitia quædā experientiæ, qua quæ antea nouerat, expertus etiam eſt denuo, quãuis alio modo, & ſic admiratus eſt, nō tamen cum quodam animi horrore, ſicut nos admirabundi exhorreſcimus, verū omnis illa in Chriſto admiratio, exhibitio tantùm fuit, qua ille ſe hominibus exhibuit, & quid fecerit manifeſtauit, quod ſolēt admirãtes.

Quòd verò ſecūdo loco propoſuimus de laude Centurionis videtur non paulò eſſe difficilius: quoniam ſi eam iuxta nudam intelligere voluerimus literā, fieri non poterit, quin impiā iſtam incidamus blaſphemiā, in cuius adhuc ſordidiſſimo luto volui ac reuolui videmus porcum, neſcio dicā immundiorem, an lupū rapaciorem Lutherū, vſque adeò inſanientem & delirantem, vt contendat Centurioni huic maiorem fuiſſe fidē, prædicante adhuc Chriſto, quā vel in Maria vel apoſtolis fuerit. Neque verò iſte, hac ſola cōtētus eſt inſania, inſuper quoque furit canis rabidus contra digniſſimam & ſanctiſſimā virginem Mariam, dicens, quòd quãuis Chriſtus matri ſuę multum tribuerit fidei, cū & conciperet & pareret illū, poſtea tamen nō item, aut certè tantum fidei illi rariſsimè dederit, quin potius eam ipſam, quę modica in illa fuerit nonnunquam fides, labaſcere interdum permiſerit. Ad has impias & maledictas virginis matris blaſphemias, velut deceptrices Sirenes, quilibet Chriſtian⁹ præternauigans vtrãque cū Vlyſſe obſtruat aurem. fugiat hic procul & cum angelo Mariam benedicente inclamitet, Aue gratia plena, dominus tecū. Et cū Elizabeth benedictā ipſam prędicet in omnibus, eo quòd fructus ventris illius quoque ſit benedictus. Sed & nos quoque omnes errores iſtarū blaſphemiarū aliquãdo refutabimus, opitulãte deo, totius poſt illæ Lutheranæ. Quantū verò in præſentiarum opus dicere reſpondeo nūc, verba hæc Chriſti eſſe vtique veriſſima: verū hoc tamen addidero, non eſſe in illis crudum iſtum intellectum conſiderandū, more Iudæorū, ſed viuum illum ſpiritum: litera enim iſta iuxta Paulum occidit, ſpiritus autē eſt
2. Corin. 3 qui viuificat. Ex multis igitur modis, quibus ſancti patres verba hæc bene & verè expoſuerunt, aliquot nūc libet recenſere. Et primū quidem beatus Hieronymus ait, Chriſtū, quando dixit ſe fidem tantam non inueniſſe in Iſraël, locu-

tũ de præſentibus,nõ de omnibus retro patriarchis & prophetis. Vbi vide quòd nótáter ait Hieronymus, eũ hoc non *Hieron.*
dixiſſe de omnibꝰ patriarchis & prophetis,quaſi illorũ nemo fidem tãtam habuiſſet: multò igitur minus Centurio diçẽdus eſt habuiſſe fidem tantã,quanta in apoſtolis fuit,Ioãne Baptiſta,aut Maria. 2 Dat ille tamen adhuc intellectũ quo Centurionis fides cõmendatur vltra fidem omnium retro patriarcharum & prophetarũ,ita nimirum ſi per fidem Centurionis gẽtiũ fidem intelligas,quæ ſanè maior eſt multò,q̃ eorum qui ex Iudaiſmo ad fidem Chriſti cõuerſi ſunt. *Iudæi*
Omniũ enim qui baptizati ſunt Iudæorũ,quã exiguus fuerit numerus,ſi cõferas cum illis qui de gentilitate conuerſi *pauci, ex gentibus*
ſunt in omnibus regionibus,India,Græcia,AEgypto,Aſia, *plurimi*
Aphrica,quæ tamen nunc,prohdolor, cũ adiacẽtibus quoque Chriſtianorum prouinciis & vrbibus per Turcas ſunt *ad Chriſtum conuerſi.*
à Chriſti fide & regione auerſæ, cùm terram promiſsionis ad ſpatiũ vix triũ dierũ ſecundũ longitudinem referat Hieronymus: idemque inquit: Latitudinem terræ eius pudet dicere,ne Ethnicis occaſionẽ blaſphemãdi dediſſe videamur. *Hieron.*
Et hũc equidẽ verum putarim verborum Chriſti ſenſum eſſe & intellectũ. quãdo enim iuxta Auguſtini regulã in libro *Auguſt.*
de doctrina Chriſtiana traditã,ſcripturas iuxta verborũ tã antecedentium quàm ſequẽtium ſignificationem nos decet explicare: & Chriſtus hic quoque ſtatim ſubiungit de gẽtiũ cõuerſione,non ex arcto & anguſto tantùm Iudeæ angulo, ſed ab ortu & occaſu ſolis,hoc eſt,ex vniuerſo mũdo. Sequitur hinc neceſſariò, locutum eſſe hic Chriſtum de fide,quo ad multitudinem credentiũ,extenſiuè,nõ intẽſiuè. Et quia velut primitiæ credentium ex gentibus fuit hic Centurio, cęteros quoq; credituros omnes ſolꝰ ipſe ſignificauit, quòd *Chryſo.*
egregiè declarãt Chryſoſtomus & Origenes. Nec obſtat *Origen.*
quòd prius ad Chriſtum tres magi venerũt. Nam illi nec de prædicatione, neque miraculis Chriſti cognouerunt quicquam. Omnis autem vndique plena eſt ſcriptura de vocatione gẽtium, & eorum qui conuerterentur, ingenti multitudine: & viciſſim,quãuis per ſe exiguus eſſet Iudæorum populus in parua prouinciola cõcluſus, quòd pauciſſimi tamen ex iis quoque ad dominum conuertendi, & ad viam eſſent peruenturi ſalutis.

3 Quia igitur vocationem gentium hic Chriſtus com-

ſam negligimus. de vtraq; igitur prophetarũ Vltimũ Mala chiã audiamus, ſic dicẽtẽ, Nõ eſt mihi volũtas in vobis (Iudæis) dicit dominus exercituũ, & munus nõ ſuſcipiã de manu veſtra. ab ortu enim ſolis vſq; ad occaſum magnũ eſt nomẽ meũ in gẽtibus, & in omni loco ſacrificatur, offerturno mini meo oblatio mũda, quia magnũ nomẽ meũ in gẽtib*. *Malac.*
Ecce q̃ apertè hic propheta expreſsit Iudæorum repulſam, deinde ſacrificiorũ quoq; ipſorũ cõtemptũ apud deũ. mox fidei amplitudinẽ ex gẽtibus latiſsimã, poſtremo ſacrificiũ nouũ & mundũ, quod offertur in omni loco, illud nimirum ſacratiſsimũ corpus Chriſti, quod in ſacrificio miſſæ offertur deo patri. Vbi corruũt omnes Iudæi velut attoniti cum ſuis ſacrificijs vniuerſis. Iacent hic quoque cõfuſi quotquot ſunt hæretici & blaſphemi, qui ſacroſancto Miſſæ reluctã tur officio. Sequitur hinc, Chriſtũ, quãdo de Cẽturione dixit, tantã ſe fidẽ in Iſraël nõ inueniſſe, locutũ eſſe de toto Chriſtianiſmo ex gẽtibus, quẽ iſte Cẽturio deſignabat. Nec eſt quod mirum hoc reputes in vno homine tantã figurari multitudinẽ, cũ cõſiderãs deũ dixiſſe Rebeccæ grauidæ & adhuc in vtero ſuo portanti gemellos, Eſau & Iacob, Duæ gẽtes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex vẽtre tuo diuidentur. Qui tamẽ populi ſeu gẽtes, infantuli duo tãtũ erãt, ſed ij populos duos ſignificabãt. Cũ igitur ex locis iã citatis, cõſtet immẽſa illa catholicæ eccleſiæ magnitudo. Iudæorum ſynagogam multis modis excellẽs, adeo vt id Chriſtus hic quoq; no celaret, quorſum attinet hęreticos noſtrates eccleſiã conari in tãtas reſtringere anguſtias, vt ſuis tãtũ contineatur cõciliabulis? Si enim penes Bœmos tãtũ eſt eccleſia, erit illa ſanè nõ paulò etiã anguſtior, quã ſynagoga, præſertim cum Bœmorũ etiã plerique cum catholica Chriſtianorũ cõſentiãt eccleſia. Rurſus, ſi malignantiũ iſtorũ tantũ eſt Lutheranorũ eccleſia, iterũ eã multũ ſuperabit ſynagoga. Sed & ſi apud Zuinglianos tantũ conſiſtit eccleſia, deũ immortalẽ, quãto erit quã ſynagoga inferior & anguſtior? Quid igitur reſtat, quam ſi tam vera eſſent impia iſtorum dogmata, quam ſunt omnino falciſsima, falſum hic eſſe Chriſtum, quod tamen procul abſit vel dicere vel cogitare quenquã. Quin potius tantã admiremur eccleſiæ magnitudinem, tantã Chriſtianiſmi fidẽ ſuſpiciamus, quanta in Iſraël inuenta nõ eſt, nec in ſynagoga iſta. Et affirmatiſsimè *Gene.25.*

credamus oẽs hæreticos errare, cũ anguſtis & angularibus eccleſiis. Ex ſuperabundante(quod aiunt)adhuc plures hic libet adducere ſanctorũ patrũ expoſitiones,vt omnino cau ſari nemo quicquã poſſit,vnde in abhominationes Luthe-

Origen. ranas incidat,& ſanctiſſimæ virginis calumniã. Et Origenes quidẽ per Iſraël non antiquos intelligit patriarchas & prophetas,neque eos qui iam Chriſtiani facti erant Iudæi, & ſeſe ad eccleſiã cõtulerant:ſed eos tantũ, qui dei filium non inuocabãt,nõ agnoſcebant,nõ adorabant,illum nimi-

Eſa.1. rum Iſraëlem,de quo Eſaias propheta inquit,Iſraël me non cognouit,& populus meus nõ intellexit. Iſti etiã Iſraëlitæ

Ioan.8. Chriſtum peccatorẽ,Samaritanum, & qui dæmonium haberet calumniati ſunt.in hoc nẽpe Iſraële tantã Chriſtus fidem non inuenit. Neque hæc ſententia multũ diſcedit ab explicatione Hieronymiana. Verũtamẽ ſi illud ad omnes Iudæos,etiã credẽtes referre cõtendas,tamẽ hinc quoq; nõ impia iſta ſequetur Lutheri blaſphemia. nam & tũc quoq; ſenſum hũc retinebit,ſiquidem illud teſtimonium Chriſti,

Chryſo. etiã iuxta Chryſoſtomum ſic intelligẽdum eſt,quod vnumquodq; bonum hominis ſecũdum qualitatem perſonę illius

Regul 1. laudatur.Ruſticum enim dicere aliquid ſapiẽter,magnum eſt,quod de philoſopho non eſt mirũ. ſic & de Centurione dictum eſt, in nullo tãtam fidem inueni in Iſraël. Nanq; & Iudæi cùm legem habuerint & prophetas atq; ſacrificia,& id genus alia multa,quibus ad credẽdum inducerẽtur, quid mirum ſi crediderit facilè? verùm iſte alienigena ignarus legis,prophetarũ, omniũq; promiſsionũ dei, credebat tamẽ,& ſic fides illius maior extitit, non in ſe propriè & ſua eſſentia,ſed ex cõparationibus & collationibus iam dictis.

Ioan.1. Probat hoc ille exẽplis, Andreas credidit in Chriſtũ cũ iã audiſſet Ioãnem dicentẽ,Ecce agnus dei.Credidit & Petr⁹, ſed audito prius Andrea,qui dicebat,Inuenimus Meſsiam. Philippus vt crederet facili⁹, ſcripturas hinc inde euoluit, quia ſic de eo ſcriptum eſt, Quem Moyſes vẽturum ſcripſit in lege & prophetis,hunc inuenimus. Credidit Nathanaël quoq;,verùm ante & audito Philippo,& viſis miraculis. Vides nunc q̃ impar & ex omni parte inæquale fuerit iſtud,

Origen. Gentilem credere in Chriſtũ,& Iudæum. Origenes quoq; exẽpla adhuc affert propinquiora,dicẽs, Vt maximè Centurio hic fidem nõ habuerit maiorem in eſſentia,vel eorũ-

men maior dicitur,quòd ipſe facilè adeò & tã celeriter cre didit. Iairus enim princeps Iſraël,pro filia ſua petẽs nõ dixit,Dic verbo,ſed Veni,ait,velociter antequã moriatur filia mea. Nicodemus doctor Iſrael, de fidei ſacramento audiẽs,ait,Quomodo poteſt hoc fieri? Maria & Martha domi nũ tamẽ nimiũ diligẽtes,dicũt,Domine,ſi fuiſſes hic,nõ eſſet mortuus frater meus, tanquã dubitãtes quod vbiq; velox nõ poſſet adeſſe illius potẽtia. Et ſic meritò Centurionem hũc & primitias Gentilium appellamus,& præ tribus Magis cõmẽdam: quoniã cũ ille nec legẽ legiſſet,nec prophetiã aliquã audiſſet,ad credendũ tamẽ facilimus fuit: iſti verò quid mirũ ſi ad dominũ tã lõgo venerunt itinere,quos & prophetia docuit Balaã, & ſtella noua duxit? 4 Iam igitur hic Chriſtus quoq; declarat,quomodo & Gẽtiles ſuſcepturi eſſent fidẽ verã,& Iudæi repulſam paſſuri,dicens, Dico vobis,quòd multi ab oriẽte & occidẽte veniẽt, & recumbẽt cũ Abrahã,Iſaac & Iacob in regno cælorũ. Tres illos exprimit, quoniã in ijs perfectè omnis facta eſt promiſſio,& in Abrahã quidẽ huiuſmodi, In ſemine tuo benedicẽtur omnes gentes, In Iſaac autẽ ſeparatio Iacob ab Eſau impleta eſt, & in Iacob plena facta benedictio eſt eorũ omniũ,quæ ad promiſsionẽ pertinebãt. Filij autẽ regni, Iudæi nimirũ,qui in Chriſtũ credere renuebãt, eiecti ſunt in tenebras exteriores,ſicut prædixerat Dauid,Secundũ multitudinẽ impietatũ eorũ expelle eos,quoniã irritauerũt te domine. Et Hieremias ſimiliter, Vos eſtis onus,proijciam quippe vos,dicit dominus,& propheta & ſacerdos & popu lus. Nã quicquid Iudæorũ integrũ erat,& boni odoris,illud ad Chriſtũ cõuerſum eſt: cũ interim feces & quę in imo remãſere ſordes,cõuerſæ non ſint,iuxta Eſaiã, ſed perierint, ideoque & eijciũt in tenebras exteriores perpetuò damna tæ, ſed de ijs ſuprà in Iudæorũ repulſa ſatis dictũ eſt. Ad finẽ euãgelij,dicit dominus Centurioni,Vade & ſicut credidiſti, fiat tibi: hoc eſt, ſicut credidiſti poſſe me abſentem etiã corpore ſanare puerũ tuũ,ita fiat hoc. Hinc diſce cuiq; homini ita euenturũ, vt ipſe fide per dilectionem operãte, benigna & deiformi crediderit, quæ ſanè menſura eſt, quã omnia in futura vita menſurabũtur. ſiquidẽ ſecundũ Origenẽ,nihil in cõſpectu dei mirabile eſt,nihil magnum,nihil precioſum, niſi tantùm fides. Credidit enim Centurio

Ioan. 11.

Nu. 24.

Gene. 17.

Malac. 1.

Pſal. 5.

Hiere. 23

Eſa. 49.

Galat. 5.

Origen.

poſſe Chriſtũ omnia,credidit dominũ eũ eſſe rerũ omniũ, vnde & meruit, vt quod petierat impleretur. Credamus igitur & nos dilectiſsimi in Chriſtum Ieſum,credamus eum omnia poſſe,eſſe quoq; in omni loco præſentem,credamus & daturum illum nobis peccatorum remiſsionem,dummodo præcepta ſua ſeruauerimus,& ſic quilibet noſtrũ cũ hoc Centurione mereatur audire, Vade, & ſicut credidiſti,fiat tibi. Id adeò nobis, qui velle & operari tribuit, concedere dignetur Ieſus Chriſtus, qui cum deo patre in vnitate ſpiritus ſancti viuit & regnat in ſecula ſeculorum,Amen.

HOMILIA V. ET VLTIMA.

MILITES NEC DAMNATOS OMNES, *nec Cainis eſſe filios: & quales eoſdem eſſe oporteat. Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.*

LVCAE III.

CVm nuper vt ſoleo,euoluerem neochriſtianorũ libellos quoſdã,incidi in neſcio qualẽ,rancidũ certè & ineptũ cuiuſdã Ioãnis Hauſſchein,qui ſe nominat Oecolampadium,libellũ profugi iſtius ex diui Altonis monaſterio,inſigni Bauariæ cœnobio,ordinis ſanctæ Brigittæ (quid expectatis fratres chariſsimi?an vt dicã ſancti & religioſi monachi?) apoſtatæ,is inter cętera in ſermonibus ſuis ſuper epiſtolã Ioãnis euãgeliſtæ diabolicã aſſerit eſſe doctrinã,qua docetur iuſtũ eſſe inter Chriſtianos quoque bella geri,quoniã noſtrates qui in bella proficiſcuntur milites,veri Cainitæ ſint,vt quib⁹ meritò dici poſsit illud quoq;,Manus veſtræ plenæ ſanguine ſunt,maledicti Cain filii eſtis. Et quãuis nouũ iſtud dogma cõfutare nõ perinde eſſet neceſſariũ,ſiquidẽ hereſis eſt Fauſti,iã olim cõdemnata tẽporibus Auguſtini, & quæcũq; ſemel reiecta eſt hæreſis,à nemine debet Chriſtiano vel iã ſopita reſuſcitari, vel per quoſcũq; reſuſcitata recipi. ſed & ſi qs temerè,ſicut nũc Oecolampadius fecit,idipſum renouare præſumpſerit,magiſtratuũ fuerit iſtud, nõ tantũ nõ admittere,ſed quẽcunq; etiam ea confidentia præditum corripere, ſicut & ciuilia & canonica iura diſtrictè imperant, 24. q. 1. Achatius, &c.

Oecolãpadius.

Fauſtus.

Auguſt.

maiores,& l.nemo.C.de ſu.tri.& fid.cath.Fugitiu⁹ igitur
iſte monach⁹,& temerè & impiè milites oẽs diabolo vult
tribuere & filios Caĩn facere.Attamẽ cũ eiuſmodi pleriq;
ſint milites,vt in plurima pctã leuiter incidant, vt habeãt
adhuc qui pij ſunt & integri(cuiuſmodi plerosq; adhuc ex
nobilibus & vulgo reliquos eſſe crediderim)milites,vnde
cõſcientiã animumq; ſuum erga deũ probè inſtitutum ha-
beant,& quod malũ eſt declinantes, bonũ faciãt. Eſt enim
vtiq; miles,ſicut alius ex iis,qui manu operantur,& militi
merx ſua militia eſt:atq; vt qui negocia,artificia reliqua ac
mercimonia bene maleq; vti cõtingit,ita ambiguus quoq;
mars,& dubia militiæ alea eſt. In iſta quoque erroris naui
diu fuit Luther⁹,iniquũ ſẽtiẽs bella gerere aduerſus Chri- *Luthe. ar ti.34.*
ſtianos,ſimul & Turcas. Verùm fruſtra iſta ſuo quodã mo-
re polypũ agens & ſimulans,cùm iam tumultuoſis & vene
natis ſuis libellis aliquod miſerorũ ruſticorum è vulgo cõ-
citaſſet ad arma,verſa demũ tuba,pro receptu cecinit claſ-
ſicũ,& incepit adulari ac aſſentari principibus, & indulgẽ
tias in hoc elargitus oĩbus nobilibus, vt trucidarent, ma-
ctarent,laniarent. Vſq; adeò & inconſtantes ſunt,& à ſeip-
ſis diſſentiũt,modo calidũ efflantes,modo ex eodẽ ore fri-
gidũ,omnes iſti nouelli ſeductores nouorum dogmatum &
ſectarũ auctores. Qua de re aliàs plura. Agens igitur & ſuo
more grauiter diſputans cõtra Fauſtũ beatus Auguſtinus,
hui⁹ vtitur euangelij teſtimonio, pro bonis militibus hũc *Lib.22. cap. 74.*
quoq; inducẽs Cẽturionẽ,qui & ſub ſe ſeruos habuit, ipſe
quoq; ſub alteri⁹,ſcilicet imperatoris,cõſtitutus imperio.
Et eius fidẽ laudauit hic Chriſtus, non iuſsit vt porrò à mi
litari ſibi tẽperaret officio. Affert in ſuę cauſæ defenſionẽ
Auguſtinus quoq; reſpõſum illud Ioãnis, qui baptizãdis à
ſe militibus,& quid facerẽt interrogantibus dixit,Neminẽ
concutiatis,neq; calumniam faciatis, quæ ſanè verba fue-
runt,vnde pręſens hic noſter currere cœpit ſermo, in quo
antequã ꝓgrediamur,impetraturi ex deo gratiã,ipſam ſa-
lutem⁹ gratię & miſericordię parentẽ virginẽ Mariã,dicẽ
tes, Aue gratia plena. Principiò hic ꝓfitemur nos,nõ om
nem illã materiã quæ de militia & bello ſuſcipitur, quęq;
ad cõſcientias pertinet in ea re ſaluandas,nunc pertracta-
turos. ſiquidem illud vix iuſto opere & volumine integro
abſolui poſſet:ſed ea tãtùm,quæ in hoc negocio ſumma &

maximè generalia ſunt capita,& id quoq; breuiter enarra-
turos. Et primũ qdẽ, quando in hoc multũ eſt,circa bellum
liberè ſuſceptum,an ille à cui⁹ partib⁹ ſtet miles, iuſtã ha
bet belli cauſam,tria hic ſtatuo quę ad bellũ iuſtũ & æquũ
pertinent. Quorũ primũ ipſa eſt auctoritas,vt nimirũ ma-
giſtratus & ipſi militũ in hoc cõſentiant principes.ita Au
Lib. 22. guſtinus contra Fauſtũ,Ordo,inquit,ille naturalis morta-
cap. 75. lium paci accõmodatus,hoc poſcit,vt ſuſcipiendi belli au
ctoritas atq; cõſiliũ penes principes ſit,exequẽdi autẽ iuſſa
bellica miniſteriũ milites debeat paci ſalutiq; cõmuni. Et
id quidẽ adeò,vt idem dicat,virum iſtum,ſi fortè ſub rege,
23.q.1. homine etiã ſacrilego militet,rectè poſſe illo iubẽte bella
quid cul- re,in hoc vt ciuicę pacis ordinẽ ſeruet,cui tamen quod iu-
patur. betur vel nõ eſſe cõtra dei præceptum , certũ eſt, vel vtrũ
ſit,certum non eſt. Hinc iam doctores cõcludunt,& velut
vno ore colligunt,quòd quilibet ſubditus in miniſterio do
Rom.13. mini ſui cõſtitutus,ſine pctõ licitè poſsit ex heri ſui præ-
cepto militare,niſi & apertè & euidẽter oĩno ſciat, iniquã
eſſe eius,cuius parti b⁹ fauet,cauſam:quod tamẽ leuiter ſu
ſpicari non debet,ſed perpetuo dñi ſeu principis ſui legi
timã credere debet cauſam.Sequitur quã graui ſemet ſar-
Rom. 13. cina oneret,qui bellũ ſuſcipit iniuſtũ . quicquid enim hic
in eo malorũ geritur,in ipſius cumulatim congerĩt animã:
ibi etiã grauiſſime peccat ille,cũ interim,qui ex obediẽtia
ſubditus quiſq; bonus ſimul in illã militiã progreditur,ni-
hil peccet.Hunc eñ ſua excuſat obedientia,quã magiſtra-
tui ſuo ex iure diuino & humano debet. Pręterea & illud
ex eodẽ cõſequitur,eos qui vndecũq; ex omnibus regioni-
bus accurrũt,illotiſq; manib⁹ & pedib⁹ irrũpunt ad bella,
ſine omni data ſibi à magiſtratib⁹ ſuis facultate,hoc pacto
minime excuſari:ſicut tamẽ ſubditi regis Frãciæ,ex mãda-
to & imperio regio bellą gerẽtes cõtra imperatorẽ Roma
norum,nõ peccant . Sed qui vltro approperant ad Gallorũ
regẽ,eius partes cõtra Imperatorẽ noſtrũ defendentes,cõ-
tra huius quoq; edicta,& peccãt grauiter,& peccati huius
ex deo iuſtiſsimo vltore pœnã expectẽt (nec minus noſtri
Galli ad Imperatorẽ & alios regni impugnatores immunes
l.1.C. vt cẽſentur.)In legibus quoq; cautũ eſt,ne quis bellum ſuſci-
arm.vſus piat,niſi venia imperatoris.ita eñ habetur l vnica C. vti
Lib.11. arm.vſus inſcio principe.ĩterd.ſit. Nulli prorſus nobis in-

ſciis atq; inconſultis quorūlibet armorū mouendorū copia tribuatur. Quæ tamē in bello intelligēda ſunt offēſiuo, nō defenſiuo: nā qui ſe defendere cogitur, iā ex ipſa habet naturā ſibi cōceſſam facultatē. vnde hæc omnibus inſita lex eſt, qm̄ vim vi repellere licet. & ſicut pro ſuis membris & corpore, ita pro bonis etiam ſe quiſque defendere poteſt.

2 Ad iſtud bellū, deinceps cauſa quoq; rationabilis requiritur, quā btūs Auguſtinus ſic deſcribit, Iuſta bella ſolent definiri, quæ vlciſcūtur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectēda eſt, quæ vel vindicare neglexerit, quod à ſuis improbè factū eſt, vel reddere, quod p̄ iniuriā ablatū eſt. Si enim qui in magiſtratu ſunt cōſtituti, malū nō punirēt, quæ futura eſſet in rebus humanis totoq; adeò mundo ſecuritas? aut quādiu qlibet bonus quod ſuū eſt tueretur, niſi à malis defēderetur? Artibus em̄ bellicis, & libertas cōſeruatur, & iura dignitatesq; p̄uinciarū ac vrbiū, ſimul & maieſtas imperatoria & principum amplitudo retinetur. *August. ad Bonif. 23. q. 1.*

3 Intētio quoq; honeſta, bona & laudabilis bellū iuſtū facit, ne bellū ſuſcipiat̃ vel ex inuidia, vel odio, vel vlciſcēdi libidine, vel auaritia & inſatiabili prędę cupiditate, ſed amore iuſtitię, & vt malo punito, quod bonū eſt p̄moueat̃. Verū hæc quoq; ſcti Auguſtini ſentētia eſt in libro de ſermone dñi in mōte, vbi ait: Apud veros dei cultores etiā illa bella pacata ſunt, quæ nō cupiditate aut crudelitate gerūtur, ſed pacis ſtudio, vt boni ſubleuētur & mali coërceātur. Sunt igit̃ hæc tria, quę ab bellū legitimè & iuſtè ſuſcipiēdū p̄tinēt. iis in bello proclamato nō inuētis, nemo acceleret militū, nemo illi ſe ingerat aut ī eo pugnet. *II.* Eſt tñ hęc triū iſtorū differētia, quòd vbicūq; vel princeps aliquis vel ciuitas bellū ſuſcipit cōtra illas duas priores cōditiones, q̄cquid in eo vel rapit, vel quocūq; ſibi modo vēdicat & vſurpat, id omne tenetur corā deo reſtituere, quibus abripuit. abripuit em̄ illud quicq̄d eſt cōtra ius, fas, oēſq; leges, vi tātū & violētia, citra vllā rationabilē cauſā. & ſic lege naturæ, humana itidē & diuina tenetur omne huiuſmodi incōmodū reſarcire. Vides nūc quātū curę & laboris incūbat ceruicibus principū, qui bella ſuſcipiūt, iniqua profectò. etenim quicquid dāni pauperib⁹ & miſeris ex plebe hominibus p̄ hæc obtingit, in ipſos redundat, & in animas eorū. Audi quid dicat de⁹, Anima quæ peccauerit, & cōtē- *August.* *extra de dā. dato.* *Leuit. 8.*

pro dño negauerit proximo ſuo depoſitũ,quod fidei ei^re cre ditum fuerat,vel vi aliquid extorſerit, aut calũniam fecerit,ſiue rem perditã inuenerit, & inficias inſuper peieraue rit,& quodlibet aliud ex pluribꝰ fecerit, in quibꝰ ſolẽt pec care homines,cõuicta delicti, reddet omnia quæ ꝑ fraudẽ voluit obtinere integra. Quòd ſi qs verò iuſta belli cauſa habita,in tertio tamen deficiat,neq; intentionẽ verã ha beat malè quidẽ in hoc facit & peccat, nõ adeò tamẽ vt te neatur ad reſtitutionẽ. Sicut & meretrix impudens,peccat quidẽ,omnibus ſe corpusq; ſuũ proſtituens: & de hoc,ſi ſal uari vult,pœnitẽtiã oportet agat cõtrita: verũ pecuniã ex ſordido quæſtu cõgeſtã,nõ eſt quòd amatoribus reſtituat. Ad eũdẽ enĩ planè modũ hic quoq; q animo nõ bono ſuſcipit bellũ,peccat,neq; tamen reſtituere cogitur. Miles etiã in bellum currit præceps auaritiæ ſtudio,peccat,meret ibi ſtipẽdio cõductus,lucrum iure militari facit,& nõ tenetur reddere,ſicut patebit ĩ ſeqñtibꝰ,ſed de auaritia pœnitere.

Cõcluſio. III Abſoluimus iam & quæ ad legitimũ iuſtumq; pertineant bellũ,& qualis in iis quoq; diſcernendis obſeruãda ſit ratio,reliquũ eſt,vt quę porrò dicturi ſumꝰ,huic fundamento ſuperſtruamus. Eſt itaq; prima cõcluſio talis. Neq; ordinationi neq; diſciplinæ retragatur Chriſtianæ, bella gerere. Simul enĩ ſtant hęc duo,& Chriſtianũ eſſe bonũ & militem. cõcluſionẽ hanc tribus locis ponit beatus Auguſtinus ſuper ſermonẽ dñi in monte, dicens, Militare non eſt delictum,ſed propter prędã militare peccatum eſt. Deinde in libro contra Fauſtũ, bonos etiã militare ex hoc probat, quoniã alioquin Ioannes cùm ad eum baptizandi milites venirent,dicẽtes,& nos quid faciemus? reſpõdiſſet eis, Arma abiicite,militiam iſtam deſerite, neminem percutite, vulnerate vel proſternite. ſed qa ſciebat eos cũ hæc militãdo facerẽt,nõ eſſe homicidas, ſed miniſtros legis,& nõ vltores iniuriarũ ſuarũ,ſed ſalutis publicæ deſẽſores,ideoq; vſqueadeò militare eis nõ ꝓhibuit,vt etiam militãdi formã pręſcriberet & legẽ. Tertiò idẽ hoc teſtatur in epiſtola ad Bonifaciũ Comitem,inquiens, Noli exiſtimare neminẽ deo placere poſſe, qui armis bellicis miniſtrat. in iis erat ſctũs Dauid,cui dñs tã magnũ perhibuit teſtimoniũ. in iis etiam plurimi illius temporis iuſti, in iis erat ſanctus ille Centurio,qui dño dixit, Nõ ſum dignus,&c. Et in alia epi

Auguſt.

Libr. 22. ca. 74.

Epi. 194

Pſal. 88.

ſtola,Vtile,inquit,tibi, tuiſq; dabo conſiliũ:Arripe manib⁹
arma,oratio aures pulſet authoris,qã quãdo pugnatur,deus
apertis oculis ſpectat, & partẽ quã inſpicit iuſta,ibi dat pal
mã. Quartò, Chriſtus quoq; iubet ſtipendiũ reddi Cæſari,
quod Ioãnes dicit ſufficere militi. Reddite, inquit, Cæſari *Contra*
quæ Cæſaris ſunt,& deo quæ dei ſunt.ad hoc enim tributa *Fauſtũ.*
præſtãtur,vt propter bella neceſſariũ militi ſtipendiũ præ *Mat.22.*
beatur. V.Cõcluſionẽ hãc euincũt plurimi ſancti q in bel-
lo verſati ſunt aſsiduo, & tamẽ amici dei fuerũt,vt in vete-
ri teſtamẽto,Abrahã,Moyſes,Ioſue,Sãſon, Iepte, Gedeon, *Hebr.*
quos & ipſe Paulus in catalogo reponit ſanctorum, Dauid
quoq; & fortiſsimi illi Machabæi. In nouo autẽ teſtamẽto
Mauricius cũ ſocijs ſuis,Gereon,Victor,Florẽtius,qui cũ ſa
cti ſunt Chriſtiani,in priſtina militia permãſerũt,acceptis
etiã ab impio imperatore ſtipẽdijs.S.Achatius , Oſualdus,
qui & in bello fortiter occubuit,Carolus magnus,potentiſ
ſim⁹ fidei Chriſtianæ in plurimis bellis aduerſus infideles
propugnator , & iuſtiſsimus ,etiã cõtra Chriſtianos mili-
tãdo imperator.Nõ eſt autẽ quod ſuſpiceris viros tãtos,vi-
tæ ſanctimonia tã celebres,tãq; & pios & deo chariſsimos
amicos,ſeſe ad militãdũ intromiſiſſe,ſi vel cõtra deum, vel
Chriſtianã fuiſſet diſciplinã , quod nũc Neochriſtiani (vt
omnibus)ineptè tumultuãtur. Cõcluſio ſecũda.Militare
nõ tantũ nõ prohibitũ eſt Chriſtianis ,ſed & in loco & in
multis modis bonũ,ſalutare & vitæ æternę illis meritoriũ
eſt.Id ita ꝓbo : Si vel ciuitas vel princeps aliqs delinquat,
vnde pax publica offendi , iuſtitia opprimi & ex ſimplici-
bus multi queãt offendi , Imperator verò ex poteſtate ſibi
data deſup animũ inducat ex præſcripto iuſtitiæ & magi-
ſtratus ſui officio, vrbẽ illã ſiue principẽ pœna cõdigna af-
fligere,ſint eiuſdẽ quoq; animi oẽs quos ille in cõſilijs ſuis,
in aula & comitatu habet,vt punito malo, bonũ promouea
tur reip.& iuſtitia regnet. Hoc iã affectu ſuſceptũ bellum
præterquã quod æquũ eſt & iuſtũ,plurimũ etiã extitit me-
ritoriũ.In hoc eñi principio qui in poteſtate eſt ſublimiori
cõſtitutus,ſuo ſatisfacit officio,& cõmiſſæ voluntati diui-
næ,cũ nõ ſine cauſa vtiq; gladiũ portet. dei enim miniſter *Rom.13.*
eſt in vindictã & pœnam malorum. igitur ſi malũ feceris,
time,quia poteſtati reſiſtẽs,dei ordinationi reſiſtis. Quòd
ſi itaque princeps, & commiſsione dei quod ſuum requirit

officiũ facit, opus vtiq; facit & meritoriũ, & diuinæ voluntati cõforme, quãdo ſæpenumero inueteratã malitiam niſi bello publico vel ſopire vel punire non poteſt. Quid qđ & malorũ ſuppliciũ ingens eſt opus iuſtitiæ? ꝙ quiſquis rectè
Pſal.17. exequitur, dicere poteſt, Retribuet mihi dominus ſecundũ iuſtitiam meã. Taceo quod mortis genus & honeſtiſsimum & forti viro digniſsimũ eſt, neq; minus deo beneplacitum, cõſtãter pro iuſtitia & veritate in bello vbi decertaris, etiã
Eccle.4. mori, vt inquit Sapiens, Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſq; ad mortẽ certa pro iuſtitia, & deus expugnabit pro te inimicos tuos. Sed & hæc volũtas eſt dei, vt mali ſupplicio afficerentur, vt tota vndiq; pleniſsima eſt ſcriptu
Hie.25. ra. iam enim per prophetam dicit dominus, Impios tradidi
Iudit.8. gladio. & alibi, pro ſcelere ſuo dati ſunt in gladiũ & in rapinã. Ita meritoriũ fuit hoc optimis principib⁹, qui aduerſus infideles decertarũt fortiſsimè, vt Gotfridus de Buliõ, qui ducatus eſt iam eccleſiæ Leodiẽſis, qui terrã ſanctã bello acquiſiuit, & in eadẽ coronatus eſt. Reges quoq; alij plurimi, Cæſar Cõradus, Imperator Fredericus primus, Barba roſſa dictus, qui & ſubmerſus eſt. ambo ex ducibus Sueuiæ, reges quoq; Galliarũ ſanctus Ludouicus & Philippus, & Richardus rex Angliæ, ſed & papa Innocẽtius Andreæ regi Hungariæ, parẽti ſanctę Elizabeth, ſub pœna tum excõmu
C.licet nicationis, tum regni ſui amiſsionis præcepit, vt Hieroſo-
*deuo. & lymã abiret, ſicut gener ſuus Ludouicus Haſsiæ fecerat eo
va.red. profectus ibiq; mortuus, ſicut alij pleriq; principes. Et hæc
Deu.13. omnia verbo dei firmãtur in Deuteronomio, Si audieris in vna vrbiũ tuarũ, quã dominus deus tuus dabit tibi ad habitãdũ, dicẽtes aliquos, Egreſsi ſunt filij Belial de medio tui, & auerterũt habitatores vrbis tuę atque dixerũt, Eamus & ſeruiamus dijs alienis quos ignoratis, quære ſolicite, & diligenter rei veritate perſpecta, ſi inueneris certũ eſſe quod dicitur, & abhominationẽ hãc opere perpetratã, ſtatim ꝑcuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eã, omnia quæ in illa ſunt vſq; ad pecora, quicquid etiã ſupellectilis fuerit, congregabis in medio platearũ eius, & cum ipſa ciuitate ſuccẽdes ita, vt vniuerſa cõſumas dño deo tuo, & ſit tumulus ſempitern⁹, nõ ædificabitur ampli⁹, &c. Qđ ſi nũc in imperio Chriſtiano ciuitas aliqua hoc modo decidat à Chriſtiana diſciplina & ordinatiõe, demergaturq;

in blaſphemias fidei noſtræ, Imperator verò ſiue princeps zelo dei cõmot⁹, & gladio ſup femur ſuũ accinctus, vrbem *Pſal.44.* huiuſmodi debellet, hac etiam quã hic in lege præſcripſit dñs lege, nónne & coronã ſibi meruerit in cælo, & maius etiã fecerit deo beneplacitũ, quàm Phinees occidẽdo præ fectũ exercitus de tribu Simeon, eò quòd congreſſus eſſet *Num.25* cũ muliere infideli? hoc enim placuit deo, quanuis occiſus Zābri eſſet ſacerdos, vbi deus illi & ſemini ſuo ꝓmiſit fœ dus ſacerdotij in ſempiternũ. Similiter quoq; cùm viri Bẽ iamin vxore Leuitæ ita abuſi eſſent inuita, vt ipſa corruẽs *Iud. 16.* moreretur, ad iſtud tã grande ſcelus puniendũ egreſsi ſunt omnes filij Iſraël, & pariter cõgregati quaſi vir vnus de Dã vſq; Berſabee, quadringenta milia peditum. & cum tribus Beniamin recuſaret viros Gabaa tradere ſuppliciis afficiẽ dos, inſuperq; contra totum Iſraël aſſiſteret eis, pugnarũt cõtra Beniamin, & occiderunt vigintiquinq; milia viro- rum, manifeſtata etiã ipſis victoria quã habituri eſſent di- uinit⁹. Eat nũc quiſquis volet, & dubitet illos bene pugnaſ ſe atq; meritoriè, ſine omni pctõ, tantum vt impunitũ ſce- lus tantùm non maneret, quod viri Gabaa cum vxore Le- uitę ꝑpetrauerant. Concluſio tertia. Ex graui cauſa bella tum gerere tum adiuuare, non licitum eſt tantũ & coram deo meritorium, ſed & in quibuſdã caſibus bellũ intermit tere peccatum eſt iniquum, atq; pœna digniſsimũ. Id adeò deus ipſe teſtatur & firmat per Samuelẽ, ſic dicens ad Saul, *1.Reg.15* Recenſui quæcunq; fecit Amalech Iſraëli, quomodo reſti- tit ei in via cũ aſcenderet de AEgypto: nunc ergo vade & ꝑcute Amalech, & demolire vniuerſa eius: nõ parcas ei, & nõ concupiſcas ex rebus ipſius aliquid. Sed interfice à viro vſq; ad mulierem, & paruulum atque lactentem, bouem & ouẽ, camelum & aſinum. Sic bello adoriri cœpit ex præce- pto dei Saul Amalechitas & ſuperauit, regemq; Agag cœ- pit viuũ, plebem verò & reliquum populũ occidit gladio. Verùm quia contra præceptum Saul regi pepercerat, & pe coribus quæ erant meliora, omnibusq; precioſis, nõ perdẽ do ea, iratus eſt dñs Sauli, miſitq; ad eum Samuelem, qui di ceret, Quæ eſt hæc vox gregum? reſpondit autem protin⁹ Saul, De Amalech adduxerunt ea. pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur dño deo tuo. Aitq; Samuel ad Saul, Miſit te dominus & dixit, Vade

& interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos vſq; ad internitionẽ eorum, & tu verſus es ad prædam. pro eo ergo ꝙ abiecisti ſermonẽ dñi, abiecit te dominus, ne ſis rex. Ecce quàm grauiter peccauit Saul contra dñm, non ea ſeueritate pugnando contra Amalechitas, qua præceperat
3 Re. 20 dñs. Nec diſsimile eſt quod legimus in conflictu Benadab, regis Syriæ, cui dũ totus in bello periiſſet exercitus, & ipſe quoq; in manus veniſſet regis Achab: dixit ille, Si adhuc viuit Benadab, frater meꝰ eſt. Pepigit igitur ille fœdus, & dimiſit eum. Tunc vir quidam de filiis prophetarũ venit ad eum, dicens: Hæc dicit dñs, quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus ꝓ populo eius. Statim poſt hæc & ipſe à Syriis occiſus eſt. Quid igitur? nónne in ſimili caſu verum eſt illud
Hier. 48 quod dixit Hieremias propheta? Maledictus qui prohibet gladium ſuũ à ſanguine. Quiſquis enim in magiſtratu poſitus eſt, ſiue rex, ſiue princeps, neq; ſuos tuetur & defendit in neceſsitate oppreſſos, cúmq; poteſt nõ eripit, ſed pe-
Pſal. 81. rire ſinit, contra illud ꝑceptũ dei, Eripite pauperẽ, & egenũ de manu pctõris liberate, is & peccare ſe grauiter ſciat
Rex Venceſlaus. & mirè deum offendere. Siquidem & Venceſlaus rex Boëmiæ, perditionis ſui regni magna & ingens eſt cauſa, qm̃ ſi pugnaſſet & accinxiſſet femur ſuum gladio, & quod tãtùm regẽ decebat, ſeditioſos gladio interemiſſet, nobile illud & eximium regnũ non ita deperiiſſet, ſubditis corpore & anima periclitatis. Ad eundem quoque modum peccarent ſubditi, ſi à magiſtratibus ſuis ad bella vocati, in patriæ defenſionẽ & malorum ſupplicium, pertinaciter recuſarent. Conſtans itaque & firma eſt quam ſtatuimus cõcluſio, interdum bella ſine peccato intermitti non poſſe. Sunt vicisſ
Auguſt. ſim, inquit Auguſtinus, vitia iſta, quibus illud genus hominum plenum eſt, iure culpanda. Nocendi cupiditas, nocendi crudelitas, implacabilis animus, libido dominãdi, amor prædæ, & ſi qua ſimilia ſunt, quæ in bellis iure culpantur. Verùm iſta in immenſum creſceret extra inſtitutum noſtrum diſſertatio. Sufficiant igitur hæc, quæ etiam cuique pro conſcientia ſua ſaluanda ſatisfacere poſſunt. Quòd ſi tamen in aliis caſibus hęc cuiquã non omnino deſeruiant, is alieno vtatur conſilio. Nunc oremus deum pro, &c.

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM, EVANG. MATTHAEI VIII.

IN illo tempore, Aſcendente Ieſu in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctib⁹, ipſe verò dormiebat. Et acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt eum, dicentes, Domine, ſalua nos, perimus. 1. Pa. 20. *Et dicit eis Ieſus, Quid timidi eſtis modicæ fidei? Tũc ſurgens imperauit ventis & mari, & facta eſt trãquillitas magna. Porrò homines mirati ſunt, dicẽtes, Qualis eſt hic, quia uenti & mare obediunt ei?* Mar. 4. Luc. 8.

HOMILIA I.

EVangelium hoc ex eodem Matthæi capite, quo illud diei ab hinc octauæ deſumptum eſt, quo & vos fratres chariſsimi, miracula audiuiſtis duo ęquè magna & admiranda: alterum, ipſam leproſi mũdationem: alterum, paralytici ipſi⁹ Cẽturiõis pueri ſolo verbo curationem. Deinceps refert Matthæus, quomodo ſocrũ Petri ſanarit à febribus, multóſq; dæmoniacos à ſpiritib⁹ liberarit immũdis, omneq; morborũ genus ab ægrotantium profligarit corporibus. Statimque cũ diſcipulũ iſtũ iuſſiſſet, ſinere vt mortui mortuos ſepelirent ſuos; ſequitur euangeliũ hodiernũ, quomodo Chriſtus conſcẽderit in nauim. Vbi dicit Origenes: Cùm multa magna & miranda oſtendiſſet in terra, transiit ad mare, vt & ibidem excellentiora adhuc opera demonſtraret, quatenus terræ mariſque dominũ ſe eſſe cũctis oſtenderet. Sanctus enim Hiero. & hic acutè inducit, quomodo ſeptẽ illa miracula probè ſe cõſecuta cohæreãt, leproſi mũdatio, ſanatio paralytici, curatio ſocr⁹ Petri, dæmoniacorũ liberatio, pacatio maris, duorũ obſeſſorũ reſtitutio, & paralytici cuiuſdã ĩ Capharnaũ ſanatio. Neq; verò ĩ aliquo

Mat. 8. Origen. Hieron.

ſeptem horũ miraculorũ vſpiã ſolos ſibi adiũxit diſcipulos, niſi tũc dæmĩi ingreſſurus mare ſeu ſtagnũ. Eius rei rationẽ
Chryſo. hanc reddit ſanctus Chryſoſtomus, cũ ait: Turbas præmiſiſſe, ac diſcipulos tantũ ſecũ retinuiſſe dominũ euangeliſtæ dicũt. id autem nec fruſtra neque caſu fecit, verũ vt futuri ſigni miraculo ipſos corroboraret. Nã palæſtræ magiſter optimus ad vtrũque eos exercebat, ne aut terrore vincerentur, aut honoribus efferrentur, & ſimul in ferendis aduerſis facit meliores. quoniam vt ſigna demõſtrarẽtur, turbas quoque admittebat: vbi verò ad ſigna timor quoque & tremor imminebat, eos ſolos recipiebat, quos ad prędicationẽ & pericula erat miſſurus. 2 Et ecce, inquit euãgeliſta, motus magnus erat in mari. Verũ iſta vndarũ & procellarum cõmotio ex virtute proueniebat diuina, ſicut & illa tẽpori-
Ionæ.1. bus Ionæ, quãdo miſit dominus ventũ magnũ in mare, & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur cõ-
Origen. teri. Ita hic quoq; ait Origenes, ingreſſus dominus nauiculam, fecit turbari mare, cõmouit ventos, cõcitauit fluctus. Cur hæc? ideo vt diſcipulos mitteret in timorem, & ſuũ auxiliũ poſtularent, ſuam quoque potentiam rogantibus manifeſtaret. Hinc igitur vos quoq; diſcite, ſi quãdo vobis dominus vel aduerſitates vel tribulationes immittit, inuocare ex animo dominũ, nõ murmurare. ſæpe enim nos torpẽtes in bono, domin⁹ hoc modo ad pietatẽ excitat & opera bo-
Pſal.119. na, ſicut & Dauid inquit, Ad dominũ cũ tribularer, clamaui.
Pſal.106 & de aliis quoq;, Clamauerũt ad dominũ, cũ tribularentur, & de neceſsitatibus eorum eduxit eos. Ne dubita profectò neceſsitate (quod habet prouerbiũ) magna ad curſum inſtruitur equus quãuis ignauus, pluresque longè ad cęlũ perduxit aduerſitas, quàm fortuna ſecũda & adulatrix lætitia: vnde quicquid tibi aduerſum accidit, velut nũcium ſuſcipe dei, ſtatim enim vrget & vel inuitũ impellit ad deũ. Quòd ſi ſine exemplo non credis, en hic ipſum tibi tribulatum &
Pſal.68. grauiter afflictũ, clamantem ad dominũ, Exaudi me domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua, ſecũdũ multitudinem miſerationũ tuarũ reſpice me, & ne auertas faciem tuam à puero tuo, quoniam tribulor, velociter exaudi me. Intende animæ meæ & libera eam, &c. Ecce qui ex animo precatur, quamque celerem & feſtinatam opem implorat, qui in tribulatione eſt, & aduerſitatibus premitur.

Et hic quoq; præparaturus iam apoſtolos ſuos Chriſtus, & inſtiturus vt cognoſcerent, ſe in omni neceſsitate refugium ad dominũ habere debere, præcepit iam motũ hunc maris fieri. Quod & Origenes agnouit, cũ diceret, Tẽpeſtas illa nõ ex ſeſe oborta eſt, ſed poteſtati paruit imperãti, ei' qui educit vẽtos de theſauris ſuis, qui terminũ mari arenã cõſtituit. Volebat enim hoc ipſo miraculo declarare Chriſtus, ſe & eſſe & credi ab oĩbus deũ verũ, de quo iam olim Dauid dixerat, Qui cõturbas profundũ maris, ſonũ fluctuum eius. Tantæ fuerũt autem iſtæ procellæ maris, vt illi iam de periculo metuerẽt & ſubmerſione nauis. Atque meritò quidem magna tempeſtas extitit maris, quia magnum opus facturus & exhibiturus erat dominus, ſicut ipſe rei docebit exitus. *Origen.* *Pſal. 134.* *Pſal. 64.*

3 Obdormiuit dominus, reſuſcitatúsq; eſt à diſcipulis. O res mirabilis & ſtupenda, inquit Origenes. Is qui nũquã obdormit, dormit, is qui cęlũ & terrã gubernat, dormit dormiebat quidẽ corpore, ſed vigilabat deitate: quomodo cùm ad fontem veniret, fatigatus etiã legitur. Eũ enim hic iuxta diuinitatẽ nõ dormiuiſſe vel hoc ſatis arguit, quod valide motũ eſt mare. illud nãque quomodo cõcitaſſet dormiens? Omnis autem iſta dormitio propter diſcipulos tantũ facta eſt diſpenſatiuè, vt ſic illi vegeti magis & robuſti redderentur. Marcus enim ſuper ceruical eum dormiuiſſe aſſerit. Et quicquid ſimulauit ille ſomnũ ad tẽpus, talemq́; ſe geſſit, qua ſi qui adiuuare nõ vellet. Aliã adhuc rationẽ aſſignat beatus Hieronymus, eamque fermè huiuſmodi, Typus vtique domini Ionas extitit vel Chriſto teſtante, vnde nõ ſepultura tantũ adæquari illi voluit triduana, ſed in hoc quoque, quod etiam Ionas, periclitãtibus omnibus, ſolus dormierat in naui. ita hic quoque ex ſomno reſuſcitatus Chriſtus, apoſtolos ſeruauit, quod Chryſoſtomus in hunc modum refert: Quòd ſi vigilantem etiam dominum vidiſſent, aut nõ adeò pertimuiſſent, aut petere ab eo ſalutem quòd peticula eorũ videret, neglexiſſent, aut nõ poſſe ipſum fluctus ſedare putaſſent, fuit autẽ hæc maris procella & turbatio veluti ſignificatrix iſtius imminẽtis tẽtationis, de qua Paulus inquit, Nõ volumus vos ignorare fratres de tribulatiõe noſtra quę facta eſt in Aſia, quoniã ſupra modũ grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Ad huiuſmodi nimirum futura pericula iſtis aduerſitatibus inſtruebãtur diſci- *Origen.* *Ioan. 4.* *Hieron.* *Mat. 12.* *Chryſo.* *2. Cor. 1.*

puli. Verũ hæc tibi eſſe debet ſumma cõſolatio, vt maximè appareat dominus dormitans, nihilque agens: tu tamen ipſum excita cum apoſtolis. profectò enim nõ dormit ille, q̃diu etiam ceruicali innixus iacet, ſomnũque ſuum ſimulat,
Cant.5. quod ipſe in Canticis teſtatur dicens: Dormio, & cor meũ vigilat. Neq; latuit illud ſedulũ illũ excitatorem domini Da
Pſal.120 uidem, cũ in pſalmis caneret, Non dormitabit, neq; dormiet, qui cuſtodit Iſraël. Quiſquis es igitur homo diuinæ opis indigus, clama, ne ceſſes, inuoca dominũ, & exalta vocem tuam, dicens: O domine Ieſu Chriſte, ne dormites ſuper me miſerrimo peccatore, ſed vigila ſuper me auxiliis & alis gratiæ tuæ diſtentis, ne quãdo pereã in profundo pelagi & ma
Pſal.103. ri huius mũdi demergar, in mari iſto magno & ſpatioſo, vbi reptilia ſunt, quorum non eſt numerus.

4 Suſcitatio porrò illa domini per apoſtolos nõ ſimpli
Origen. citer facta eſt, auctore Origene. vſqueadeò enim illi erant exterriti & perturbati, vt iam ſuper ipſum irruerent Chriſtum, eumq; penè importunius excitarent, dicentes: Domine. ſalua nos, perimus. Quàm ſit periculũ horribile in mari ſimul & omnibus aquis naturaliter, deſtitutos iam omni ſpe vitæ, nullã habere euadẽdi viam, ſeu auxilij expectationem qui experti ſunt, norũt. Irruẽtibus igitur hic quoq; procellis vndique, & increbreſcẽtibus vndis, tantũq; nõ fracta aut merſa naui, an nõ tremerent, horrerent, trepidarent diſcipuli, eo maximè, quòd iuxta Chriſti teſtimoniũ fidei adhuc
Origen, modicæ erant? Id adeò contemplans Origenes ſic inquit, O beati, ô veraces dei diſcipuli, dominũ ſaluatorẽ vobiſcũ habetis, & periculũ timetis? vita vobiſcũ eſt, & de morte ſoliciti eſtis? maris turbinem timentes, creatorem eius præſentem ſuſcitatis, quaſi non poſſit dormiente corpore, fluctus ſedare aut mitigare? Quòd ſi dixeris hanc excitationẽ nõ eſſe infidelitatis ſignũ; nãque ſi eũ planè non credidiſſent maris quoque ſalſi potentem, nec eius opem imploraſſent, neque ipſum excitaſſent. Reſpõdet Chryſoſtomus, credidiſſe quidem eos. vnde & diſcipuli fuerunt Chriſti, nõ futuri vtique, ſi nihil credidiſſent. fides autem iſta, iuxta verbũ domini, modica erat, vnde & dominus increpabat eos, quaſi dicens: Creditis vos quidẽ poſſe me adiuuare vos, verùm non creditis poſſe me idem illud dormiẽtẽ ita præſtare ac vigilantem, Quia igitur fides in vobis modica eſt, ad eã

augẽdam vosq́; in ipſa exercendos, ecce in nauim aſſumpſi mecũ,& hãc tam validã cõcitaui tempeſtatẽ. Cur nõ tanta vobis ineſt fides,vt cũ Dauide dicatis,Si habitauero in extremis maris , ecce illuc manus tua deducet me,& tenebit me dextera tua? Noui equidẽ fidẽ veſtrã.dominum etenim me dicitis,creditis etiam me creaturis omnibus dominari, & ſic me poſſe imperare poteſtati maris, eiusque fluct' ſedare.creditis,quoniã verbis corripere poſsim,vnde & opẽ ex me quæritis,cũ Dauide clamãtes,Eripe me & libera me de aquis multis. Verũ hæc omnia eo nõ ſufficiũt, quòd putatis me nõ eadẽ quoque poſſe dormientẽ:quod arbitramini vt corpore, ita ratione & diuinitate etiã me dormire Non ſic inquã, nõ ſic, Dormio quidẽ ego,ſed cor meum vigilat. Quid itaque timuiſtis?aut quantula & vbi eſt fides veſtra? Huiuſinodi quædam,quæ apoſtolis dixerit Chriſtus,pro ſe ſuaque pietate meditari quiſq; poterit,cũ certũ ſit,& veluti perpetua quædã regula haberi debeat, euãgeliſtas nõ ſemper ipſa propriè & exactè deſcripſiſſe verba , vt dicta ſunt: quãuis enim ea retulerint interdum,tamẽ plurimis in locis idipſum nõ fecerũt , cõtenti plerũque hiſtoriã breuiter & fideliter recẽſere:aliàs quis futurus erat ſcribẽdi finis,quãdo & Ioãnes teſtatur,ſi omnia oportuiſſet ſcripta,ne mundum quidẽ ſufficere potuiſſe capiẽdis omnib' illis qui ſcribẽdi eſſent,libris?Id adeò luce clari' ex hoc loco patet,vbi Matthæus refert dixiſſe Chriſtum ad apoſtolos , Quid timidi eſtis modicæ fidei? Marcus verò , Quid timidi eſtis? necdũ fidem habetis?Lucas autẽ in eiuſdem rei deſcriptione ait ipſum eos increpaſſe in hæc verba· Vbi eſt fides veſtra? Ex illis tamdiuerſis cõſtat,Chriſtũ & hæc ibi in euangelio comprehenſa, & iis plura dixiſſe verba ad apoſtolos.

Pſal.138. Pſal.145 Nahũ. 1. Cant.5. C.cum mar.de cele.miſ. Ioan.vlt. Mat.8. Mar. 4. Luc.8.

5 Surrexit itaque Chriſtus & imperauit ventis ac mari. Vbi notandum eſt ,nõ ſanè temerè ſingulos illos euangeliſtas tres,deſcripſiſſe adeò diſcriminatim increpationẽ iſtã, Chriſtumque ventis ſimul imperaſſe & mari·quoniã tempeſtas iſta nõ à ventis mouebatur tãtùm, ſed & ex ipſo fundo maris cõſurgebãt & erigebantur vndæ, quæ tempeſtatem horridiorem neque paulò faciebant periculoſiorem: & ſic à vento deſuper ex aëre , ab vndis autem ex imo maris grauiter affligebantur. Et ecce dedit hic nobis dominus doctrinæ imaginem, vt nos in omni conturbatione &

Origen.

cõtumelia patiẽtiã teneamus ,,ſtabiles ſimus,fidẽ nõ deſeramus. Et ſi omnis iſte mũdus tanquã mare ebulliat,atq; in furorẽ conſurgat,& ſi omnes vẽti & vertigines dæmonum vndiq; ſæuiãt,& ſi omnis tẽpeſtas maris,id eſt omnes principatus & poteſtas mũdi cõcitentur, & in tumore iracũdiæ ſpumẽt,vt furiãt ſuper ſanctos,& ſi adhuc vſq; ad cęlos ſeſe extollãt,vt tẽpeſtates maris malignãtes ac dolos & fremitus cõcitantes aduerſus aliquẽ veſtrũ,nolite timere, nolite turbari,nolite cõtremiſcere,nolite deficere. Omnes quotquot in fidei nauicula cũ dño nauigatis,omnes quotquot in hac nimirũ ſanctæ eccleſiæ nauicula cũ domino ꝑ hũc vndoſum ſupernatatis mundũ, etſi dominus dormiat pio ſomno,noſtrã patientiã & tolerantiã expectans,vel impiorũ pœnitẽtiã & cõuerſionẽ ſuſtinẽs, alacriter accedite ad eũ,

Pſal. 43. orationib⁹ inſtãtes,atq; cũ propheta dicẽtes,Exurge,quare obdormis domine: exurge adiuua nos, & redime nos propter nomẽ ſanctũ tuũ.Cũ igitur iam dominus potẽter adeò ventis imperaſſet & mari,facta eſt tranquillitas magna. Et hoc eſt miraculũ illud admirãdũ, quod fecit hic dominus, qui nobis poſt vndoſas huius miſeriæ procellas, tranquillã donare dignetur requiem in cæleſti patria, Amen.

HOMILIA II.

Satiatis quinque hominũ milibus in deſerto ex pauculis panibus, & adhuc remanẽtibus reliqjs, legimus præcepiſſe diſcipulis ſuis Chriſtũ,vt ea

Ioan. 6. quoq; colligerẽt fragmẽta,ne pereãt. Idipſum nos quoq; facientes,reliquias quæ ex euãgelio proximo Matthæi octauo nobis ſuperſunt,adhuc proferamus. eas vbi fregerimus, mox dẽtibus fidei maſticate & cõterite,inq; augmentũ ſanctæ pietatis cõuertite. Refert hic Euangeliſta aſcendiſſe Chriſtum in nauiculã,prædicãdo occupatũ, neque cõtentũ ijs qui circa mare habitabant & erant hominibus prędicare,niſi inſuper vlterioribus quoque iſtis euangelizaret, ad quos iam nauicula vectus progrediebatur: dũq; veheretur, ſopitus eſt, ſed ſtudioſè & ita volens, vt ſic occaſio daretur miraculo,quanuis veriſimile eſt,eum iam defatigatum, iſta corporis requie non parum indiguiſſe. Quicquid ſit,con-

Manic. ſtat hic dominum hæreſim confutaſſe Manichæorum, dum miniſterio vti non dedignatur nauiculæ, vt naturam hoc modo ſuam teſtetur humanam: qui diuina ſua

omnipotétia poterat inambulare aquis, qđ & alibi feciſſe eum legimus, quãdo quarta noctis vigilia venit ad diſcipulos ſuos, ambulãs ſupra mare. Sed & dormiẽs, hominem ſe teſtatur eſſe, qui deũ poſtea in exhibitione miraculi ſe declarauit, vt & nos cõfirmaret in fide, facilius hoc modo credituros, & deum eſſe ipſum & hominẽ verũ. fatigationem quoq; ſuã Marcus exprimere voluit, cũ diceret, Dimittẽtes turbã, aſſumũt eum ita vt erat in naui, vbi prædicauerat. Et aucti velut à labore cõtinuo, ceruical ſuppoſuerũt ei: quo ille tamẽ nõ abuſus ad voluptatẽ, ſed ad honeſtam quietis vſus eſt neceſsitatem, nos quoq; docẽs, poſſe laborũ noſtrorum recreationes admittere & refocillationes, quoniã & ipſe ceruical tantũ, neque plus ſubiici paſſus eſt ſibi. & nos igitur neceſſariis illis nõ ad vanam mundi carniſque abutamur voluptatem, ſiquidẽ iſtud quoque per prophetã prohibuit dominus, dicẽs, Vę vobis qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris. Neq; verò legimus Chriſtum ſanaſſe quenquã in lecto decumbentem. & quod apud Ioãnem habetur de claudo, quem ſanitati reſtituit dominus: ſunt, qui dicunt eũ quoque nõ iacuiſſe in lecto, ſed ceruicali, vili nimiũ & abiecto, cui iſte capite tantũ fuerit innixus & humeris. Quanuis in ea re haud ita multũ eſt poſitũ. vocabulũ enim iſtud grabbatũ, à καρα deducitur, id eſt, caput, & dicitur quaſi καραβατος, ſed hæc ad ſcholas ſunt relegẽda. Et hæc prima propoſiti euãgelij pars eſt, qua declaratur, Chriſtũ nõ vt nauis indignũ, nauim ingreſſum: ſed quoniam nauis egebat Chriſto, peritura vtique ſi ſine ipſo fuiſſet. 2 Quomodo autẽ ille virtute ſua diuina cõcitarit vẽtos, dictũ eſt homilia præcedenti. conſtat ſanè ipſum id adeò feciſſe, vt fidẽ eorum cõfirmaret & augeret, ipſoſq; ſimul ad ſubeundas confortaret tribulationes. Non deſunt tamẽ qui velint obortã eſſe hanc tempeſtatem propter Iudam, qui & ipſe fuerit in naui. certum enim hoc eſt, cõmercia malorum non raro cauſam eſſe periclitationis bonorũ, quomodo & in veteri teſtamento præcepit deus, Recedite à tabernaculis hominũ impiorum, & nolite tangere quæ ad ipſos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum, & pereatis. Vnde & Gloſſa quædam ſuper Lucam dicit, Meritò turbatur nauis, in qua proditor eſt cum bonis. & qui ſuis meritis firmi fuerant, turbantur alienis. Res eſt ſanè

Mat.14. *Mar.4.* *Amos 6.* *Nu.16.*

cõtagioſa & nociua,vbi vel vnus fuerit malus bonis immix
Ioſue 7. tus,quid futurũ,ſi multi mali bonis conuerſentur? Ioſue ex præcepto dei dicebat ad populũ Iſraël, Anathema in medio tui eſt Iſraël.nõ poteris ſtare cum hoſtibus tuis, donec deleatur ex te,qui hoc cõtaminatus eſt ſcelere. En hic exemplum tibi,vbi vnius hominis flagitiũ in totã redundat hominũ multitudinẽ, ſicut adhuc hodie vſu venire videmus, vt dum aliquot malorũ vitiis iratus deus,famẽ,peſtem,annonæ caritatẽ immittit, eidẽ cũ impiis iſtis ſupplicio ſubiecti ſint etiã boni omnes. Teſtatur autem & Iob,inter filios dei apparuiſſe etiã ſathã,ſtatimque eũ effeciſſe, vt Iob bonis ſuis primũ,deinde. Liberis priuatus mox corpore toto caſtigaretur Sed & in alio ſcripturæ loco legim⁹, qđ ſathã cũ veniſſet inter filios dei, fecit vt eſſet ſpirit⁹ mẽdax in ore omniũ prophetarũ. Sunt igitur mali ex omni hominum cõgregatione exigendi,ne ab eis cæteri quoq; perturbẽtur,vel propter ipſos malũ ſuſtineãt:quãuis diſpenſatoriè inter apoſtolos ſuos Chriſt⁹ Iudã ſuſtinuit & paſſus eſt, quoniã Iudas necdum malitiam ſuã manifeſtarat, nec ſe ad fœdum proditionis ſcelus intromiſerat. Cũ autem conſideras hic & vides etiã apoſtolos quibus domin⁹ adeſt,tẽtationum ſeculariũ procella perturbari,attende(vt habet Gloſſa ſuper Lucã 8.,) & aduerte neminẽ ſine tẽtatione de hac vita poſſe trãſmigrare, ſiquidẽ quod Paulus ait, verum eſt, vt eſt ſane veriſsimũ, quoniã omnes qui piè volunt in Chriſto viuere,perſecutionẽ patiũtur. Quomodo angelus quoq; Raphael dixit ad Tobiã, Quia acceptus eras deo neceſſe fuit vt tẽtatio probaret te. 3 Audiuimus nauiculã vndis ac procellis hinc inde iactatam & impulſam, ipſoſq, adeò diſcipulos metu perculſos,trepidare tantũ & horrere,tandemque de vita iam deſperantes ad Chriſtum cõfugere, & ipſum excitare. Diſcamus igitur hinc & nos in neceſsitate conſtituti vt omni primum moto lapide ad profligandam illam,dei tamen non obliuiſcamur: ſubinde clamemus ad ipſum,opẽ illius inuocemus, exẽplo ipſius Ioſaphat nos id quoque ſic docẽtis, Cum ignoremus, quid agere debeam⁹, hoc ſolũ habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Ideo enim obdormiuit Chriſtus,vt ꝓbaretur, quomodo apoſtoli recurſum omnẽ & refugium ſuum habituri eſſent ad dominũ, ſicut omnes nos facere debemus iuxta præce-

Margin notes: *Iob.1.* (beside "iecti ſint etiã boni omnes"); *3.Re.22.* (beside "lios dei apparuiſſe"); *Gloſſa.* (beside "num ſeculariũ"); *1.Tim.3.* (beside "vita poſſe trãſmigrare"); *Tob. 12.* (beside "ſto viuere"); *2.Pa.20.* (beside "quoque ſic docẽtis")

ptum ſancti Petri, Omnē ſolicitudinē veſtram proiicite in deum quoniā ipſi cura eſt de vobis. Et Dauid dicit, Mendicus & pauper ſum ego, & dñs ſolicitus eſt mei. Cū autē ex modica fide petebāt diſcipuli, increpabat eos dñs & nota increpat ille primum diſcipulos, deinde vētos, īquit Chryſoſtomus. nanq; timor iſte quem habebant, non erat cauſa quamobrem intentationem inducerentur, ſed imbecillitas mētis. Et quāuis apud Lucā poſt ventos obiurgantur diſcipuli, tamen hoc inde tantū colligitur, quoniam diſcipulos ante & poſt obiurgatos vētos increparit, Quid timidi, inquiēs, eſtis modicæ fidei? quaſi diceret, Si deū me verè eſſe creatorē omniū ſuſcepiſtis, quare nō creditis, quod ea quæ à me facta ſunt in mea habeā poteſtate? quare ergo dubitatis puſillę fidei? qui puſillū credit, arguetur, & fragiles in fide. alieni autē à fide, oīno punientur. Qui in fide ſunt imbecilles, piè corripiunt̄: à fide autē qui planè ſunt remoti, excruciantur & torquētur, ſicut & olim, & nūc quoq; obſtinati Iudæi ſimul & Ethnici faciūt. vnde factū eſt, vt in ſua indurati malitia iādudū perierint. Et vos itaq; in Chriſto dilectiſsimi, curare ne in immēſa malorū turba connumeremini. fidē potius vobis parate conſtātem & firmā, ne tandē à deo iuſto condēnemini iudicio, ne quando in fide deficiētes graui metu corripiamini, maximè mortis tēpore, cū fidei afflictio ſiue tentatio grauiſsima eſt. & tunc ſi quē videt diabolus in fide puſillanimē, eū verò adoritur, denique eū omni admoto ariete concutere molitur, & à fide deiicere, ſicut dictum eſt illi à deo in ſerpēte, Ipſa cōteret caput tuū (vel ipſum ſemen conteret) & tu inſidiaberis calcaneo illius. ꝑ calcaneū, hoc eſt, quod in homine imum exiſtit, terminū & vltimū iſtud humanę vitę intelligere debem⁹ mortem, cui omniū maximè inſidiatur diabolus. Neq; ſunt iam pauci, quorū quis ſibi videtur fortiſsimus, & fide planè inconcuſſa, ad credendum verò leuiſsimus atq; facilimus eſt: vbi autē ſerio pugnādum & vltimo iſto conflictu decertandum fuerit, ibi demū quiſque hoſtiles experietur & ſentiet afflictiones in fide, fortiſsimosq; inſultus. quod conſiderās Paulus, rectè fidē ſcutū appellauit, dicēs, In omnibus ſumētes ſcutū fidei, ī quo poſsitis omnia tela neqſsimi ignea extinguere. Hic nanq; dū qs in hac vita fidē ſibi habere videtur, & optimā & tutiſsimam, ſimilimus illi eſt, qui trun-

1. Pet. 5. *Pſal. 39.* *Chryſo.* *Lucæ. 8.* *Origen.* *Gene. 3.* *Ephe. 6.* *Simile aptiſsimū.*

cũ in aqua fluentẽ ducit, ipſo aquæ fluxu vrgente facilimè: verùm vbi ad littus ventum fuerit, tum demũ qui prius leuiter in aquis truncũ ꝓmouerat, ſentit in tollẽdo & eleuãdo illius grauitatẽ ac pondus. Eodem planè modo quiſquis hic ſecura nauigat aura, quiſquis quidẽ fidem habere ſe putat ſecurã, is vbi ad vitæ littora appulerit, vitam cõmutaturus morte, tunc deniq; videbit, quidnã hic crediderit, qualemq; fidem habuerit. Nemo itaq; de ſe nimium pręſumat, nemo fidẽ ſe habere putet fortem & ad omnem cuiuſcunq; periculi euentum conſtantẽ. Quin potius ad dominum cla-
Luc. 17. met cum apoſtolis, Domine, adauge nobis fidem.

4 De puſillæ fidei modicitate reprehenſis iam diſcipulis, Chriſtus porrò cõſurgens, vẽtis quoq; imperat & ma-
Hieron. ri. Ex quo intelligim⁹, inqt Hieronymus, quòd omnes crea turæ ſentiant creatorẽ. quas enim increpauit, & quibus im-
Origen. perauit, ſentiunt imperantẽ. Non errore hæreticorum, qui omnia putant animãtia, ſed maieſtate cõditoris, quæ apud nos inſenſibilia, illi ſenſibilia ſunt. Ex magna tempeſtate parem fecit dñs ſerenitatẽ, magnus erat dñs, magnàq; eum decebant opera. Et ſicut hic ſedauit mare, ita idem ille dñs quotieſcunq, in eccleſia venti oboriuntur, tempeſtateſq; perſecutionum, per hæreticos ſiue Gentiles, vbi ille ſaltẽ imperauerit ventis diaboli, ſubitò euaneſcũt, magnàq; ſtatim pax & tranquillitas redit eccleſiæ. Ah quàm nũc quoque operæpretium foret & neceſſarium, excitare dominũ. Quantus enim in nos irruit ex oriente vẽtus Turca iſte ſæuiens, nauiculam Chriſti & Petri ſubmerſurus? Exciderũt iam in medios fluctus & vndas maris imperatoriæ ſedes duæ, & regna plus quàm triginta Deperiit, ꝓh dolor & pudor, auguſtiſsima Conſtantinopolis. Quid nobiliſsimũ referam imperium Trapezuntiũ? Nequedum finis, adhuc furit ventus peſtilens, pariq, atrocitate in Croatiam, Hungariam ſæuit & Carniolam, quarum tamen bonam iam antehac abripuit partẽ, ſicut & Chriſtianiſsimã nobis noſtræq; fidei abſtraxit Rhodum, Rhodum inquam inſulam illam, vel ob hoc vnum perpetuis ad aſtra vſque ferendam laudibus, quòd tantiſper ſe ſummis tutata eſt viribus & conatibus, dum tandem iugo iſtius quoq; inuita collum ſubderet (ah vix à lachrymis mihi tempero) & imperio, neq; adhuc quicquã de aliquo fine conſtat, indies aliud ex alio malum.

En autē alium tibi, & bonis omnibus odioſiſsimū ex aquilone ventū, Lutherum, vt ſic impleretur Hieremiæ vaticinium, Ab aquilone pandetur omne malum, ex quo alius adhuc lateralis ventus ortus eſt ꝑniciofus, qui ſeditioſum ruſticorū vulgus concitauerat, quod tamen infelici exitu eorum ſedatū eſt, & inenarrabili damno. Peſtilentior adhuc exortus nobis eſt, magisq; turbidus & væſanus ex occidente ventus in Zuinglio, Bucero, iſtorumq; ſimilibus, qui ipſum etiā (qua ſunt ꝑtinacia & crudelitate) è nauicula Chriſtum exturbare & præcipitare moliuntur: quiq; eundē iam ſibi ex ſacramēto altaris eieciſſe vidētur. Et ne quarta cęli plaga nihil quod minetur habeat mali, ex meridie in ſeptimum iam annū perpetua nos terrent capitum Chriſtianiſmi bella, cum imēſis ambarum partium ſumptibus, nec ſine magna pauperum diuitūq; totius Italiæ internecione, & cum maxima ſanguinis multorum innocentiū profuſione. O miſerrimam Chriſtianiſmi conditionē. Nunquā Turca fuit potentior, nūquam hæreſis fortior, nunquam bella crudeliora, quibus vel plures, vel potentiores inuoluti fuiſſent principes & optimates viri, Papa, Imperator, Reges Galliarū & Anglię, Venetię, Germani, Hiſpani, Siculi, Neopolitani, Itali, Frāci oriētales, & Heluetij, vt prę oculis iam ſit illud qđ olim Moyſes dixit, Fortis vaſtabit eos gladius, & intus pauor. Quid multa? in hæc iam tēpora incidimus, de quibus Azarias, In tēpore, inquit, illo non erit pax egredięti ſed ingredięti, ſed terrores vndiq; in cunctis habitationibus terrarū. Pugnabit enim gens contra gētem, & ciuitas contra ciuitatē, quia dn̄s conturbabit eos in omni anguſtia. Tātū nos iuuare poteſt in hac tribulatione dn̄s, quē & excitare debemus oratione ſedula, ipſumque deprecari, vt vētis iſtis turbulētis imperet, eosq; ceſſare iubeat, ſicut & hic & alibi ꝑ Sapientē facere iubemur, Circūdederunt me vndique, & nō erat qui adiuuaret. Reſpiciens eram ad adiutorium hominū, & non erat. Memoratus ſum miſericordiæ tuæ dn̄e & cooperationis tuæ, quæ à ſeculo ſunt, quoniam eruis ſuſtinentes te dn̄e, & liberas eos de manibꝰ gentiū. Periculum eſt tamen, ita ſubitò non deſituros iſtos ventos, quoniam peccata noſtra nōdum deſinunt. iuſto igitur iudicio & ventos non ſedabit deus. Omnes enim creaturæ ſeruiunt & parent imperio dei, idq; in hominis con-

Lutherꝰ. *Hiere. 2.* *Hæretici* *Deute. 32* *2. Par. 15* *Eccle. 15.*

fuſionem,ignominiam,&condemnationem.Iubet(inquit
Origen. Origenes)mari,& nō cōtemnit: dicit ventis & tēpeſtatibus,& mox cōpeſcuntur?iubet omni creaturæ,& nō ſupergreditur iuſsionē eius.Et hominū genus,& vnū quod ſecūdum ſimilitudinē dei honorificatū eſt,cui verbum & prudētia data eſt,hi ſoli homines reſiſtunt,hi tantū inobediētes ſunt,hi ſoli contēnunt:ideo hi ſoli in iudicio dānabuntur,& à iuſtitia punientur,veluti deteriores mutis animalibus,vel his quæ ſpiritu & anima ſunt in hoc mūdo.De⁹ tamen ille miſericors & miſerator dominus, miſericordiam nobis & gratiam ſuam donare dignetur,Amen.

HOMILIA III.

TAntùm nobis reliquiarum ex primo ſermone remanſit,vt iuſtū adhuc ex illis confici poſsit conuiuium . Age igitur vlterius iā euangeliū iſtud tractemus,Chriſtus aſcēdit in nauiculā,orta eſt ſtatim tempeſtas,trepidantes dñm excitarūt diſcipuli quos ille increpauit,vētisq; imperauit & mari,vnde facta ſerenitate magna,admirati ſunt homines,& dixerūt , Quis eſt hic,quia,
Hieron. vēti & mare obediūt ei?Vbi ſi q̄ris quinā iſti fuerint homines,en tibi reſpōdet Hieronymus,Nō diſcipuli, inquiens, ſed nautæ & cæteri,q̄ in naui erant,mirabantur.& ſi cōtētioſè quis voluerit eos qui mirabātur, fuiſſe diſcipulos,reſpōdebimus rectè homines appellatos,qui necdū nouerant
Origen. potentiā ſaluatoris.Origenes tamen diuerſum ſentiens,dicit,Nō putes hic p̄ homines apoſtolos eſſe ſignificatos.nuſquā enim inuenimus præter honorem cognominari dñi diſcipulos,ſed ſemper aut apoſtoli, aut diſcipuli nominatur. Intelligit itaq; iſtud ille vel de iis qui ſimul nauigabant, vel quorū erat nauicula . Auditū eſt autem iam antehac ex
Chryſo. Chryſoſtomo,ſolos cum dño diſcipulos nauigaſſe . Quanuis in hoc parum ſitū eſt, ſiquidē facilè dici poterit,plures dñm eſſe ſecutas nauiculas.ſed & ſtagnum,quod ex Iudaici ſermonis idiomate mare cognominatur,non adeò làtum eſt & amplū,vt non in ipſo videre potuerit littore,tempeſtatem & periculum periclitantium in naui. Ad hæc cōſiderarunt illi quoq; ſubitam adeò ſerenitatem ex ventis & mari tam repente præter naturā exortam.alias enim compoſitis iā ventis fremitus non ſtatim ſedatur,& æſtus aquarum,vt iā nō temere admirati ſint illi: neq; parua iſta erat

admirationis cauſa, quod videbant mare ex imò profundi cōcitatū, ipſosq; adeò ſedatos vētos: vnde & dicebāt, Quis eſt hic? nō quod ſic interrogarēt, ſed quoniā cōfirmabant, veluti dicētes: Maior hic eſt quā Moyſes, potētior Elia: quorum ille vi mare diuiſit, virga illud feriens: hic vero pallio Iordanē percuſsit & ſeparauit, vt ſic arida cum Eliſeo via pertrāſiret, tandéq; igneo curru raperetur in cœlū. Horum tamē omniū magnū extitit diſcrimē. Moyſes enim illud fecit vt miniſter & ſeruus, Chriſtus vt potētiſsimus. non eñ virgā, vt ille tetēdit, nō manus in cœlū ſuſtulit, no precibus indiguit, verū vt dominus ancillæ imperās, & cōditor ſuæ creaturæ, ſic fluctus maris depreſsit, ſedauitq; quaſi freno, verbo ſolū atq; præcepto. omnis cōfeſtim ſoluta eſt tēpeſtas, nec veſtigiū fuit vllū turbationis relictū. Hinc factū eſt, vt merito demirati ſint homines. Dormit nanq; in naui vt homo, & ventis mariq; imperat vt deus. ſedēſq; in naui, creaturas omnes ſolo ſuo imperio deflectit ad volūtatē ſuā. Exod.14. 4.Reg.2 Chryſo.

Admiremur itaq; & nos, quādo & benignitates & beneuolentias oſtēdit circa nos dominus, quando nos de periculis ſaluare dignatur, quando de tumultibus & tribulationibus multis nos liberat, quando ab inimicis inſequentibus nos eruit. Miremur, & mirātes gratias agamus, & gratiæ obediamus, obaudiētes timeamus, timētes diligamus, vt æternæ charitatis ab eodē hæredes efficiamur. Sed nūc iā piſciū quoq; reliquias attētemus, ſenſum etiā ſpiritualē degu ſtare, primumq; ſtatim hiſtoriā hāc de Chriſto exponamus allegorice (cum facilè ſit ire per ſymbola: vt ſuperius diximus) dicamuſque nauim ſignificare ſanctam crucem. nauis nāq;, ſi ſubſtantiā ſpectes illius, lignum eſt: vſus eius eſt ad transferandū. in hoc enim paratur, paruaq; eſt, nō oneraria galea, aut caraca, aut triremis. Quæ omnia probè cōpetunt cruci, quod hæc quoq; in ſubſtantia ſua parua ſit, humilitatem præ ſe ferens magnam, in qua redempti ſumus, vnde & Sapiens dixit, Vt non eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera, propter hoc etiā & exiguo ligno credunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare, per ratem liberati ſunt. Exiguum ſanè iſtud lignū crux eſt, in qua dominus noſter Ieſus Chriſtus operatus eſt ſalutem vniuerſi orbis, per quam deinceps fideles omnes ad portum appellunt ſalutis æternæ. Origen. Nauis Crux. Sap.14.

In hanc nauiculam aſcendit Chriſtus ipſa paraſceues die.

& aptè nauiculā interpretamur crucē, cū hæc nauis quoq;
Matt.8. figurā habuerit. ſuperius enim & inferius anguſtior fuit:
ſuperius quidē, quòd ibi optimus maximus ille generis humani redēptor, nō habuerit vbi caput reclinaret ſuū: inferius verò, quoniā ibidē clauo cōfixus vterque pes fuerit. In medio autē lata fuit, vbi perfidi Iudæi ſanctiſsimū Chriſti corpus vſqueadeò diſtenderūt, vt omnes illi in corpore vires membraque omnia contremuerint: impleta ſic in ipſo
Pſal.21. Dauidis prophetia, dicētis, Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt omnia oſſa mea. (vide in paſsione.) Aſcendēte itaque Ieſu in nauiculā, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius: ſecuti inquā Chriſtū ſunt etiā apoſtoli per ſupplicia paſsionum, ſicut & ad filios Zebedæi dixit dominus,
Mat.20. Poteſtis bibere calicē quē ego bibiturus ſum? & reſponderunt, Poſſumus. Et apud Lucam, Si quis vult poſt me venire,
Luc.9. abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuā, & ſequatur me, vnde apoſtoli omnes martyrio coronati ſunt, vno excepto Ioāne, qui in feruētis olei doliū miſſus, deinceps in exiliū relegatus eſt. Ingreſſo autē in hanc nauiculā Chriſto, factus eſt motus in mari mūdi huius magnus. magna enim in
Mat.27 elemētis omnibus facta mutatio eſt, quando ſol & luna ob-
Luc.13. ſcurarentur, velum tēpli ſcinderetur, terra vniuerſa caligi-
Mar.14 ne obfuſcaretur, ſcinderētur petræ, totaque tremeret terra, & ſepulchra mortuorū aperirētur. En tibi maris huius motum maximū. Sed adhuc vndas & procellas aquarū videre deſideras? ecce perſecutionē aſpice vehementē, quæ Chriſto etiā in cruce iā ſuffixo cōtigit, vbi primus ſtatim calūniator illius latro fuit a latere pendēs, cùm diceret, Si filius dei es, ſalua nos. Tranſeūtes quoque exprobrabāt illi, Vah, qui deſtruis templū dei, &c. Sed & principes ſacerdotū & ſcribæ improperabant ei, quoniā alios ſaluaſſet ipſe ſalutis inops & indigus. Aſtabant hic, qui patrē ſuū cœleſtē inuocanti inclamabāt, Eliā vocat iſte. Neque deerat iis omnibus inſolēs quoque militum eluſio, qui pro vino acetū offerebāt ſitiēti. Omnes iſtæ procellæ nauiculam Chriſti crucem ſanctā obruerūt, & infeſtarūt: quibus & luctus & fuga acceſsit diſcipulorum, compaſsio virginis matris. vnde factum eſt vt tota vndique nauis obtegeretur ſequentiū vndarum tumultibus, maderetque iam ſanctiſsimo innoxij ſanguinis defluuio. Neque ſic in Chriſto deſiit hæc tēpeſtas,

durarunt venti iſti etiã apud Gẽtiles, quibus ſtultitia erat crux Chriſti: & Iudæos, quib' ſcãdalũ extitit. In iis igitur vndis, ecce obdormit dñs, dũ in ara crucis tradito patri ſpiritu moritur. ſomnus enim illi' mors eſt, teſtãte id quoque in Pſalmis Dauide, Ego dormiui. &, In pace in idipſum dormiam & requieſcam. Et cum iam magno illius in ſomno & morte tenerentur deſiderio diſcipuli, reſuſcitatus die tertia reſurrexit, & eos increpauit de incredulitate: quam dũ ſuſtulit, vẽtis imperauit & mari. & tunc deuicta morte, ſuperato diabolo, facta eſt ſerenitas magna, quando etiã viſo dño gauiſi ſunt diſcipuli. Id adeò iam nos quoq; audimus, miramur & obſtupeſcimus, quoniã ſicut tunc venti & procellæ in nauiculam Chriſti ſæuierunt, ita deinceps continuò quoq; in hæc tempora vſq; aduerſus naues apoſtolorũ & martyrum inſurrexerunt. Neq; abſurdè nauis hæc intelligi poteſt quælibet cuiuſuis Chriſtiani hominis anima, quæ in mare tũc adducitur, quãdo corpori vnitur. Inq; eam deſcendit Chriſtus, cũ illi gratia ſua aſsiſtit. ſtatimq; venti perſecutionum concitantur, nunc diuitiis, nũc honoribus, potentia alias. viciſſim & carnalis concupiſcentiæ fluctus commouentur, quibus non raro obruta contegitur nauis. Quicquid enim hominẽ præualet aduerſitatis, periculi, voluptatis, doloris, fortunæ, perſecutionis, aliud eſſe ne credas quã fluctus & vndas: quibus ſæuientibus, excitãdus eſt dominus oratione ſedula & pia. ſtatimq; adueniẽs ille, ſerenitatem facit & tranquillitatem magnam.

1. Cor. 1. *Pſal. 3. 4* *Mar. 5.* *Ioan. 10.* *Anima hominis nauis.*

Sed & ipſa catholica eccleſia nauis firmiſsima eſt & ſolida. in ea ſedet dñs, vt gubernator illius & rector, eumq; ſequuntur diſcipuli, prælati eccleſiæ. Exurgunt autem vẽti, quia in eam ſubinde perſecutiones mouentur & minæ gẽtium, hæreticorum, Iudæorum, & nunc nouo quodam ſæuitiæ genere principum quorundam inſolentia, aduerſus eccleſiam & eccleſiæ libertatem pugnantiũ, contra leges proprias nitentium fortiter, adeò vt dormire iam credatur ab omnibus dominus.

Eccleſia quoque nauis.

Quẽ cùm prælati eccleſiæ orationibus ſuis excitant, vt ſurgẽs vẽtis imperet, perſecutiones cõpeſcat, hæreſes aboleat, eccleſiæ & illius miniſtris libertatẽ & omnia iura reddat, tunc demum fit iſta tranquillitas magna. O igitur dñe Ieſu Chriſte, largire propitius, vt hanc pacem nos quoque

tandem reſtitutam videamus in fide noſtra catholica.

Nauicula pœnitentiæ. Ad extremum pœnitentiam quoq; nauiculã eſſe, & vulgare eſt, & à doctiſsimo viro dño Keyſerſpergio latiſsimè declaratum, & per nos quoq; explicatum. Quæ quia in omnium paſsim ſunt manibus, miſſa nũc facio. Et vos deo & protectioni diuinæ commendo. Oremus ad dominum &c.

DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM, EVANG. MATTHAEI XI.

Luc. 10. *IN illo tempore, reſpondens Ieſus, dixit, Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo nouit filiũ niſi pater neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.*

Infra. 28 *Luc. 10.* *Io. 13. 16*

HOMILIA I.

DOminus noſter Ieſus Chriſtus in hoc euangelio confitetur & gratias agit patri ſuo cœleſti, quòd corda illuminarit humilium, ad credendũ & cõfitendum ea, quæ tum fidei tum ſalutis ſunt animarum, eáq; omnia abſconderit à ſapientibus, ſuperbis nimirũ & obſtinatis. Deinde remuneratorem ſemet fatetur omniũ qui in terris hic duriter laborant, & dicit, Confiteor tibi pater, dñe cœli & terræ. Eſt autem triplicem in ſcripturis confeſſionem reperire, peccatorum vna, de qua Iacobus, Confi-

Iaco. 5.

temini,inquit,alterutrũ peccata veſtra. de hac Ioſue etiã ſic loquutus eſt ad Achaz, Fili mi, da gloriã domino deo Iſraël & cõfitere atque indica mihi quid feceris, & ne abſcõdas. *Ioſue. 7.*
Secũda cõfeſsio prædicationis eſt, de qua Paulus ita ſcribit, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit cõfeſsio ad ſalutem. ea neceſsaria erat tẽpore perſecutionis in ipſis adhuc eccleſię primordiis, vbi quàplurimi ſuppliciorũ metu Chriſtũ ore negabant, & tamen corde confitebãtur. De neutra harũ cõfeſsionum hic dominus loquitur, ſed de illa tertia, quæ laudis eſt & gratiarũ actionis, cuius & Eſaias meminit, dicẽs, Domine, deus meus es tu, exaltabo te & cõfitebor nomini tuo, quoniã feciſti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, Amen. Huiuſmodi hic cõfeſſione cõfitetur hic Chriſtus deo patri, quomodo cõfeſſio frequẽter etiã vſurpatur in Pſalmis. Et hæc ſanè cõfeſſio gratiarũ actio eſt, qua quis agnoſcit ex quo beneficiũ acceperit, vt illũ propter hoc laudet, quod ei cõtulit bonũ. Sic itaq; dicit hic Chriſtus, Cõfitebor tibi pater, domine cœli & terræ, hic ille eſt, cui cõfiteri & quẽ laudare debemus, deus pater cœleſtis, qui dat omnibus affluẽter, & nõ improperat. Et meritò quidẽ cõfiteri huic debemus, aperit enim manum ſuam, & implet omne animal benedictione. idẽ ille dominus omniũ, qui & diues eſt in omnes qui inuocant eum. Audiãt hic omnes qui Chriſtiani ſunt, quoquot fidem profitẽtur catholicam, & diſcãt, quoniam deus creauit eos, Chriſtus ſanguine ſuo redemit, & ſpiritus ſanctus ſuper ipſos in baptiſmo & aliis ſacramẽtis effuſus eſt. Atque dum credũt omnia bona ſe recepiſſe à deo, tandẽque vitam & fœlicitatẽ ſuſcepturos æternam, ex animo gratias agãt illi, ſicut fideliter monuit Paulus, Semper gaudete, ſine intermiſsione orate, in omnibus gratias agite. hæc eſt enim voluntas dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis. Audiui voluntatem hanc eſſe dei, vt in omnibus illi gratiæ agãtur. Ecce idem te docet beatus Auguſtinus, inquiẽs, Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimam⁹, quã deo gratias? Hoc nec dici breui⁹ nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuoſi⁹ poteſt. Vos ex corde intimo dicite, Deo gratias, iterũq; ore in gemina te idipſum, Deo gratias. Verbũ hoc vulgo etiã notiſſimũ eſt, & ĩ ore omniũ frequẽs, ſed nõ ĩ ſuo illo ſucci pleno intellectu. Sic & Paul⁹ cibũ cũ gratiarũ actiõe pręcepit per-

Roma. 10 · *Eſa. 25.* · *Pſal. 49 106. & 108.* · *Iaco. 1.* · *Pſal. 144.* · *1. Theſ. 5* · *Ad Aur. epiſt. 77* · *Deo gratias.* · *1. Cor. 10*

cipiendũ,dicens,Siue mádučatis,ſiue bibitis, vel aliud quid facitis,omnia in gloriã dei facite. Hæc eſt autẽ gloria dei, vt illi gratiæ agãtur in omnibus. (Recita, ſi vis,totũ caput
Auguſt. trigeſimũprimũ ex ſeptimo de ciuitate dei Auguſtini.)

2 Quando itaque ex iis cõſtat,verbũ hoc,confiteor, nõ ad pœnitentiam hic referri & contritionem, ſuperuacuum fuerit de illa multum referre,quod veteres feciſſe videmus doctores, quorũ temporibus & vulgus linguã Latinam, & eruditiores callebant Græcam . Vnũ eſt quod ſubmoneam,
Origen. ex Origene dicente,In hoc ipſo quod ſonuit confiteor,pectora tutudiſtis.Tundere autem pectus,quid eſt aliud quàm arguere quod latet in pectore,& euidenti pulſu occultũ caſtigare peccatum? Hoc vtinam animo reponeretis, tempore Origenis iam olim ante annos mille trecentos in vſu fuiſſe apud catholicos, vt nõ occulta tantũ & manifeſta confeſsione , verumetiam in ſermonibus publicis quandocunque confeſsionis audiretur vocabulũ,tũdebant pectora ſua,
Luc. 18. ſicut & de illo publicano euãgelico Lucas cõmemorat.Sed & de gratiarũ actione ſatis dictũ eſt,quãuis hic quoq; ple-
Quid agendũ in templo. rique veſtrum ſatis culpabiles comperiantur, cùm dicitis, Quid eſt quod agam in templo?O vocem impiam & Chriſtiano homine indignam quaſi tempus eſſe poſſit,quo nihil agere in templo queas,ſi ideo volens & lubens ſeruires. Ecce te Dauid docet quid reſpondeas interroganti, quid agas in templo?Laudans,inquit ille,inuocabo dominũ,& ab ini micis meis ſaluus ero. Aut quid obſecro agas in templo?Tã ne fœliciter tibi ſuccedunt omnia & ex voto tuo,vt ne pro tentationibus quidem tuis(de aduerſitatibus taceo) orãdus tibi ſit deus? adhuc tamen ingredere templũ, neque pro illis tantùm donis tantis gratias ei age , verumetiam adhuc
1.*Re*. 15. ora,vt quæ fortè tibi incũbunt & imminent mala , auertat: roga in bono vt te cõſeruet,neque à gratia ſua ſicut Saul re gẽ ſinat excidere . ora eũ pro parẽtibus & maioribus tuis, pro benefactoribus , pro generali ſtatu totius Chriſtianiſmi.En tibi quod agas in tẽplo.Ecce & ipſum hic tibi Chri-
1.*Pet*,2. ſtum,qui nec peccauit vnquam,nec aliquid mali fecit, neq: dolus inuentus eſt in ore ipſius,& tamen confitetur, laudat atq; glorificat deũ patrẽ ſuũ,qui in cœlis eſt. Quòd ſi ille fecit,an nos facere idem recuſabimus?quod etiam de bonis Dauid iã olim prædixerat,Quoniam magnificentiã glorię

ſanctitatis tuæ loquentur,& mirabilia tua enarrabunt.

3 Nunc ſequitur & qua in re & quibus de cauſis patri ſuo Chriſtus tantopere hic gratias agat dicens, Confiteor tibi pater,domine cœli & terræ. Nõ illum dominum vocat ſuum,ne occaſionem Arrio daret & aliis, qua diuinitatem *Arrius.* ſibi ſuam contraherent.Per cœlũ & terrã omnes in vniuerſum intellige creaturas,vel cœleſtes & terreſtres creaturas. Cur autẽ tibi ò pater cõfitetur Chriſtus? ideo nimirũ, quoniã hæc abſcõdiſti à ſapiẽtibus & prudentibus & reuelaſti ea paruulis.Hæc in quã,myſteria,ſcilicet noui teſtamenti, & omnia quæ ad ſalutẽ faciunt animarum, hæc etiam quæ indies adhuc manifeſtat ex recluſis illis ſcientiæ ſuæ & ſa- *Colo.2.* pientiæ diuitiis atq; theſauris, ea omnia ſapientes celaſti. *Chryſo.* Quos illos?inquit Chryſoſtomus,ſcribas puta & phariſęos, qui apud ſemetipſos prudẽtes ſibi videbãtur. Paruulos autẽ apoſtolos intelligit,humiles illos.Et ſic ſapiẽtes hic nõ eos accipies,qui verè & cũ laude atq; ex gratia diuina ſapiẽtes exiſtũt:ſed iſtos,qui(vt inquit Hieronymus) ſibi ſapiẽtes vi *Hieron.* dẽtur,& in cõſpectu ſuo prudẽtes. Atq; hic per omnia nos docet,ſtatũ ſuperbiæ, teſtãte idipſum quoq; Chryſoſtomo, *Chryſo.* omnino eſſe fugiendũ,ac ſimplicitatem admirandam,quod Paulus amplioribus verbis ſcribit,dicẽs, Si quis videtur in- *1.Cor.3.* ter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo,ſtultus fiat vt ſit ſapiens. *Iob.5.* Scriptũ eſt enim, Cõprehendam ſapientes in aſtutia eorũ. Et iterũ,Dominus nouit cogitationes ſapientũ,quoniã vanæ ſunt.Fruſtra laborat omnis mundana verſutia,in iis quę *Pſal.93.* animæ ſunt & ſalutis,quòd hęc ſe recta in deũ erigit:ideoq; & paruulis manifeſtauit deus myſteria fidei:nõ magnis,hoc eſt,illis qui ſibi magni vidẽtur.iſti enim quid aliud ſunt,quã vel Melitide aut Corębo(quos nobilitarũt prouerbia)ſtultiores? Verũtamen,vt Paulus ait,etiam qui ſe ſapiẽtes dice- *Rom.1.* bant,ſtulti facti ſunt. Quid ita?quia,ſicutibidem prius dixerat,obſcuratũ eſt inſipiens cor eorũ. En cauſam tibi,quare qui ſapientiſsimi ſibi videbãtur,ſtulti facti ſunt, eò quòd lumine carent,ideoq; ſunt in tenebris. Et ſanè ſi præſentẽ ſtatum mũdi huius iam conſideres,videas pleroſq; iudicio mũdi ſapientiſsimos habitos,ſibiq; etiã viſos nõ imprudentes, velut marcida & putria poma decidere à communi ordinatione eccleſiæ catholicæ,nouos ſibi ritus & ordinatiões cõdere proprio ingenio & capite cõfictos. Quæres,cur illud

fiat?quoniã dum ſapiẽtiores ſibi videãtur,tota illa eccleſia, ſtulti facti ſunt,ſtupidi,cæci,caudices,& quouis piſtillo re-
Ioan.1. tuſiores. Et id omne ex illo,quia lumine iſto lucidiſsimo ca rent,quod illuminat totũ hunc mũdũ. Verùm hoc ipſo, cur deo iſti ex multis deſtituũtur?bene quęris,& en tibi eius rei cauſam: Quia ipſi ſibi lucere cupiunt,ſuo lumini innitũtur, & coram ſemetipſis ſatis ſibi vidẽtur ſapere: apud hos nihil imò nec quicquã valent Põtifices, Imperatores, Concilia, Auguſtinus,Hieronymus,& quotquot ſunt patrũ, nullũ iſti ex iis lumen recipiũt,ſed neq; deſiderãt, ac oblatũ quoque reſpuũt,& omnino nullũ admittũt lumen, quod deus incen dit ad illuſtrandas mentis noſtræ tenebras:verũ omnia pro ceruicoſo ſuo capite volunt agere & efficere. ideoq; venit ſuper eos ſententia illa iam olim à ſancto Paulo pronũciata,ac meritò quidem,quoniã dum ſibi videntur lux mera, Cimmeriæ ſunt tenebræ: neque aliquam à deo petunt illu-
Pſal.17. minationem,& ipſi adeò oculos claudũt ac obſtruũt, ne videãt ab aliquo lumine quod deus accẽdit,nec cũ Dauide cla mãt ad deũ, Tu illumina lucernam meam domine deus me
Ioan.1. us,illumina tenebras meas. hic fit vt nõ accẽdãtur à lumine diuino. Ioannes verò,quãuis lux eſſentialis nõ fuerit,lucer na tamen extitit ardens: Quis obſecro credat,hũc illud æter num Chriſtum Ieſum (à quo tamẽ in ipſo adhuc matris vte ro accenſus eſt Ioãnes,qui tamen nihil ſcripſit) non plures incendiſſe lucernas annis hactenus mille & quingentis, q̃ nũc dæmũ Lutherũ,Zuinglium, & huiuſmodi impuriſsimã ſordidorũ hominũ fecem?Profectò quiſquis hoc credit. ꝙ omnes nũc neochriſtiani faciũt,& deum & diuinũ illud lumen blaſphemat,atque in ſumma, nouã ſibiipſe fingit eccle ſiam,noua quædã compingit ſacramẽta,miſſamq; nouam. Et quid deniq; nõ? Deum nouũ etiam, quẽ ſi ex nomine co gnoſcere vis,diabolus is eſt. Ah ne quid per deũ immortalẽ iſtorũ mouearis inſania, neq; audias illos, ſed neq; ſapiẽtes eos eſſe credito,quoniã pater abſcõdit illa à ſapientibus,ab iis qui cũ lucẽ ſe credãt,nil ſunt niſi obſcuriſsimæ tenebrę. Id nõne luce meridiana clarius eſt & patet,ex iſta neochriſtianorũ tã inſtabili incõſtantia? ecce enim in vno iſto oppido Vuittembergę,vnde hęc peſtis orta,plus nonies miſsã variarũt. An hæc tibi lux videtur?quam ſi vtiq; habuiſſẽt, verã,primũ ſtatim vidiſſent, quænã miſſæ rectiſsima eſſet for

ma & inſtitutũ:ſed qa in tenebris ambulāt,modo hoc, modo illud palpitāt, ſemper putātes quod optimũ eſt ſe tenere:tandēq; vidēt id quod elegerũt, nihil eſſe. Quid multa? Lutherana iſta inſtabilitas ita planè eſt,vt cũ pueri,Andabatarũ cōcertātiũ more, oculis clauſis circũcurſitantes ludũ,q̄quicqd primũ obuenerit attrectāt,quęcũq; attigerint, tenēt,nulla eſt ibi lux,nulla ſtella.Iſti cæci,cæcorũ ſunt duces,qui vno oēs caſu in foueā labũtur pręcipites. Iſti ſunt q ſe ſapiētes putāt,de quibus Paulus loquitur, Iſti ſunt magiſtri nouelli,pruriētes auribus,magiſtri mēdaces,pſeudoprophetæ,qui introducũt ſectas perditionis. Has,prohdolor,ſectas nimiũ & heu nimiũ duriter experti ſumus, dũ hucuſq; videmus hic Lutheranos, illic Zuinglios, iſtic Catabaptiſtas,& in ſingulis iis plures adhuc diſſectiones, quibus ipſi ſe, multis modis ab eccleſia, ordinatione & vnitate catholica ſeparāt. Primò ſtatim exordio cœpit deus eccleſiā ſuā inſtituere in paruulis, humilibus & ſimplicibus hominib⁹, apoſtolis, quorũ & poſteri & filij atque nepotes omnes pij ſunt Chriſtiani. Et rurſus diabolus Antichriſto ſuo ſynagogā extruere parat, primos illius fundamēti lapides è cōtrario ponēs elatos & corā modũ prudētiſsimos. Verùm boni ſubinde clamāt ad dominũ, Lucerna pedibus meis verbum tuũ & lumē ſemitis meis. Ab ipſo iam inde apoſtolorũ tempore trāſierũt tenebræ,& illuxit lux vera Chriſtus,nō iſtā fuliginoſam & obſcurā expectauit lucernā Luther. Atque ideo omnes qui in vnitate ſunt eccleſiæ catholicæ,cũ Chriſto dicũt,Confiteor tibi pater,domine cœli & terræ, quod myſteria maieſtatis tuæ, fideiq́, noſtræ arcana abſcōdiſti à ſuperbis iſtis & ſapiētibus mũdi huius, atq; nobis miſellis paſcuæ tuæ ouibus reuelaſti. Huius immēſæ gratiæ diuini tus vobis collatæ gratias deo refundētes, humili corde orate,Pater noſter,&c. 4 Sermonē ſuũ Chriſtus paternæ cōfirmat iudicio volũtatis,dicēs,Ita pater,quoniā ſic placitum fuit ante te. & ſane ſic viſum eſt diuinæ volũtati,vt ſancta legis noſtræ myſteria nō paterēt iſtis ſtultè ſapiētibus, ſicut teſtatur ſanctus Paulus,cùm ait,Quia in dei ſapientia non cognouit mundus per ſapientiam deum, placuit deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Et infrà, quia quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus. Et iuſtum id quoque eſt, inquit Origenes, vt qui nolue- *Origen.*

Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ. Hũc ergo titulũ multi Iudæorum legerũt, quia prope ciuitatẽ erat locus, vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat ſcriptũ Hebraicè, Græcè & Latinè. Dicebãt ergo Pilato põtifices, Noli ſcribere, Rex Iudæorũ, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorũ. Reſpõdit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo cũ crucifixiſſent eũ, acceperũt veſtimẽta eius, & fecerũt quatuor partes, vnicuique militi partẽ, & tunicam. Erat autẽ tunica incõſutilis, deſuper cõtexta per totũ. Dixerũt ergo ad inuicem, Nõ ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens, Partiti ſunt veſtimẽta mea ſibi, & in veſtem meã miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt. *Mat. 27 Mar. 15. Luc. 23. Pſal. 21.*

1 Acceperunt itaque dominum miniſtri prçſidis. Quod tamen ad milites quoque referri poteſt, apparitores Cæſaris: quanuis euangeliſta etiamſi totum Iudæis tribuit, meritò facit, ipſi enim ſuſceperunt, quod auidiſſimè flagitauerunt, & ipſi fecerunt, quicquid vt fieret extorſerunt. Et ſic graui crucis põdere preſſus exiuit Chriſtus, quod ſanè mœſtum & miſerabile fuit ſpectaculum, aſpicere illum ſub mole crucis euntem: quod quiſquis vidit malus, illi riſus fuit: quiſquis verò aſpexit bonus, ei euidens extitit tum ſignificatio myſteriorũ dei, tum ſuæ probatio fidei. Portauit ergo crucem Ieſus primùm. & deinde poſt eum Simon ſicq; ille paſſus & crucifixus eſt extra muros ciuitatis, quemadmodum oſtendit Paulus ad Hæbreos, Quorũ inquiens, animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per põtificẽ horũ corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuũ ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Et ſic crucifixerũt eũ in loco qui dicitur Golgotha (ſic habet exemplar Vaticanũ Græcè & Latinè, ideò non cura quod grãmatici ex ſolis coniecturis contendunt Golgatha legẽdum) Quidam dicunt (authore Chryſoſtomo) crucẽ Chriſti fixam eſſe, vbi Adã & mortuus fuerat, & ſepultus: vt ibi mors dominata erat, ibi rurſus erigeretur trophæũ, quod tulit ille contra mortis tyrannidem. Theo- *Auguſt. Hebr. 13. Nu. 19. Chryſo.*

Theoph. phylactus, Poſtquã, inquit, eiectus fuit homo ex paradiſo, domiciliũ ibi habuit in ſolatiũ bonorũ, quæ in paradiſo amiſerat. Data ei terra illa, quæ omniũ aliarũ, & optima eſſet & pinguiſſima. Homines igitur qui tũc habuerũt pro miraculo mortui caluariã depilatã, in loco illo habitantes, inde eum nominauerũt. Et poſt diluuiũ fama hęc à Noë in omnes diuulgata eſt. Vnde & dñs vbi fons mortis illic mo-
Hieron. ritur, vt eũ ſiccet. Pulchra hæc ſanè, & vt ait Hieronymus, fauorabilis eſt interpretatio, plurimũ mulcẽs aurẽ populi, nec tamen vera: quia Adã inter Hebron & Arbee ſepultus eſt, qui locus à Hieruſal: octo diſtat miliaribus. Quãuis eo
Ioſue 16. ipſo diſſolui poteſt, quod in Hebræo Adã non primũ tantũ parentẽ noſtrũ, ſed etiã quẽuis hominẽ deſignat. Mitto tamen hoc quicquid eſt, Sed ſi ſanguis Chriſti ex cruce ſtillaſſet vel in minima gutta ſuper corpus Adæ, nõne mirabi
Galat. 3. lis illa fuiſſet dei ordinatio & prouidẽtia? Crucifixus itaq; in eo loco dñs, pro nobis factus eſt maledictio, ſecundũ qđ
Deut. 21. in lege ſcriptum erat, Maledictus qui pẽdet in ligno. Atqui non ille, ſed nos maledicti eramus, & vincti ſub peccato. quia maledictus, dicit deus, qui nõ permanet in ſermonibus legis huius, nec eos opere perficit. Sic igitur dominus noſter Ieſus Chriſtus pro nobis, nec quicquã pro ſeipſo ſed ꝓ peccatis noſtris crucifixus eſt, & quidẽ medius inter duos
Eſa. 53. latrones, ob maiorẽ illius ignominiã, ſicut prædixerat Eſaias: quia cum iniquis deputatus eſt. Idq; totũ dæmonis inſtinctu factum eſt, qui gloriã Chriſti occultare conabatur, ne manifeſtaretur, dum ille latronibus iunctus penderet ex cruce. Verùm conari licebat, pœnitus occultare nõ licebat. Quia crucifixi ſunt tres, & tamen claruit vnus Ieſus, vt intelligas eius virtute omnia proueniſſe. atq; tribus crucifixis miracula patuerũt: nemo tamẽ vllum alteri latronũ at-
Chryſo. tribuit: ſed ſoli Ieſu, ait Chryſoſt. ita diaboli inſidiæ irritæ factæ, in eius caput omnino irruerũt: nam & ex duobus vnus ſaluus factus eſt. Non ſolũ igitur crucifixi gloriã nõ offendit, ſed nõ parũ auxit. neque enim minus fuit in cruce latronẽ cõuerti & paradiſum intrare, quã petras collidi. Cy-
Cyrillus. rillus vult hic argumentũ & ſignũ eſſe exhibitũ, quomodo populi duo Iudæorum & Gentiũ in eccleſiæ vnitatẽ eſſent peruenturi. Planè hic forma quædam oſtenſa eſt iudicij extremi, in quo mali ſtabunt à ſiniſtra cum latrone peruerſo,

cum bono autem boni & electi ad dextram.

2 Scripſit autẽ & titulum Pilatus, ſecundum conſuetudinem Romanorũ, qui ſolebant in ſchedis mortis cauſam ſuper damnatos ſcribere, ſicut etiamnũ in Italia malefactoribus pilei imponuntur ex papyro cõſuti, in quibus pingi ſiue deſcribi ſolet cauſa mortis eorum. Titulum ergo Chriſto ſcripſit Pilatus, Ieſus Nazaren⁹ rex Iudæorũ, volens ſic excuſare Chriſtũ, ſimulq́; ſe de Iudæorum veſania vlciſci. Credibile tamẽ eſt, ſpiritũ ſanctũ id ita voluiſſe, atq; adeò titulũ hunc inſpiraſſe Pilato. Quã ob rem & Chryſoſtomus nõ paruã in hoc diſpenſationẽ eſſe dicit, quæ hinc pendet. Cũ enim poſtmodũ defoſſum eſſe lignũ crucis, contigit vt diu poſt perquireretur: & cùm tres cruces inuentæ eſſent, par eſt, vt & quia media erat, & propter titulũ dñi crucem agnitã. Nã latronũ cruces titulũ iſtum nõ habebãt. Titul⁹ hic porrò peccati chirographũ deleuit, quod iã olim diabolus conſcripſerat aduerſus genus humanũ maledictionẽ ſcilicet imminentẽ iis qui legẽ diuinã tranſgrederentur. eã quoq; hoc titulo extinxit Chriſt⁹: iuxta illud Pauli, Donauit nobis oĩa delicta, delens quod aduerſus nos erat chirographũ decreti, qđ erat contrariũ nobis, & ipſum tulit de medio, affigẽs illud cruci: vt iã amplius nõ dñetur hominibus diabol⁹, ſed Chriſt⁹ ille Ieſus rex ſit Iudæorũ, hoc eſt, eorũ qui firmiter credentes in illũ, confitentur eundẽ. Tabula, cui titul⁹ affix⁹ eſt, ex oliua fuit cõfecta, & adhuc ſeruatur Romæ ad S. Crucem, ſicut & ipſe vidi. eſtque titulus nõ primis tantũ quatuor elementis cõſignatus, quẽadmodũ à nonnullis depingitur, ſed per ſingulas literas ad longum deſcriptus, ita vt bona illarũ pars adhuc accuratè cerni queat & dignoſci. Scriptus eſt autẽ Hæbraicè, Græcè & Latinè, Hæbraicè quidẽ, vt inquit Auguſtinus, propter Iudęos qui gloriabãtur ſibi datã eſſe legem diuinam. Græcè, ob ſapientiã Græcorũ. Latinè verò propter Romanos, quorũ tunc poteſtas latè per totũ orbẽ patebat vndiq;. Significatumq́; per hoc eſt, quia deuoti, & ſapiẽtes & potentes venturi eſſent ad cõfeſſionẽ fidei Chriſtianæ. Sũt qui exponẽtes hoc referant ad tres partes mundi, Aſiam, Aphricam & Europã. Sed moleſtum erat Iudæis, titulum hunc vel aſpicere tantùm: ideoq; volebant, tantumq́; non cogebant Pilatum alium titulum ſcribere. Verùm iis renuebat, Quod

Chryſo. *Coloſſ. 2.* *Auguſt.*

ſcripſerũt,idipſum Ioãnes paulò manifeſtius expreſſit.Nã cũ Marcus ait,eos ſortẽ miſiſſe,quid quiſq; caperet, ſuſpicari quis poſſet ipſos ſuper omnibus Chriſti veſtib⁹ eſſe ſortitos. Quod præcauere volens Ioannes,clarè docet,& oſtendit quidnã diui ſerint,quid in ſortẽ propoſuerũt:vnde tandẽ patuit, quid cuiq; ſortito contingeret. Chryſoſtomus hinc apparere dicit veſtimentorũ Chriſti vtilitatẽ.ſiquidẽ in Palæſtina ex duobus pannis veſtes contexunt. Poſt eum Theophy.idipſum quoq; teſtatur, addens ibidẽ eſſe moris vt pauperes gerãt veſtes duplo cõtextas,per totũ filis vndique inſertis,ſicut noſtrates ſtragulis vtuntur in mari Anglico. Sed quod dicunt quidẽ tunicam hanc cum Chriſto accreuiſſe ſimul ex teneris annis, piũ quidẽ eſt,& creditu facilè,ſed id tamen non memini me in quoquã probato ſcriptore inueniſſe. Trãſeo igitur. Et quia contexta fuit per totũ. B. Auguſtinus exponit id quoq; temerè factum nõ eſſe: quoniã finis non deforis apparuerit vllus, ſed intus fuerit intextus,ne ſic in modico ſciſſa diſſueretur tota. Sic in lege præceperat deus Moyſi, vt Aaroni pararet tunicã ex ſerico,eodẽ quoq; modo per totum contextã, fuiſſe autẽ tunicam hanc Chriſti nõ adeò precioſam, vel hoc arguit,quod idem in Ioanne etiam veſtitus commendauit tenuitatem.

Chryſoſt *Theop.* *Aug. q. 118. ſuper Exod.* *Mat. 11.*

4 Cæterũ quando regula beati Auguſtini docet malefacta etiã impiorũ nõ carere myſterio,& ſignificatione magna,atq; ideo à nobis Chriſtianis ad gloriã dei, honorẽq; ſanctorũ vertenda ea,& exponenda eſſe:operæpreciũ fuerit,nos etiã hoc ſeruorũ impiũ ſanè & abhominabile factũ, qd ſibi velit myſticè,paulò diligẽtius inueſtigare. Et principio qdẽ diſcamus nos hinc, ſanctorũ veſtes, & id genus reliquias oẽs,non habere contẽptui,ſed piè & càndidè etiam aliis impartiri,vt ſic in pluribus locis cult⁹ & honor dei incremẽtũ acquirat. Quodq; ſatrapæ iſti Chriſto fecerunt in ignominiã,nos illi viciſſim vertamus in gloria. Quæ ſanè tũ radix,tũ cauſa ex multis potiſſima eſt,cur reliquiæ Chriſti & ſanctorũ in tot loca diſpſæ vndiq; ſint & diſſeminatę. Quadripartita, inquit Auguſtinus, veſtis dñi Ieſu Chriſti, quadripartitam figurauit eius eccleſiã,toto terrarum orbe (qui quatuor partib⁹ cõſtat) diffuſam. Quapropter & Chriſtus dixit ſe miſſurum angelos ſuos,qui congregent electos ſuos à quatuor vẽtis terrę. Tunica porrò illa incõſutilis ec-

Regula Auguſt. *Reliquiæ. Auguſt. Mat. 24.*

cleſiæ catholicæ vnitatem figurabat, quę etiamnū collecta
Ephe.3. in ſpiritu ſancto dei vnitur, vinculo fidei & charitatis: quæ
quia & ſuperior eſt ſcientia, & mandata omnia ſuperat, merito in veſte deſup tota cōtexta repræſentatur. Et ea incōſutilis quoq; fuit, vt eccleſiā quā figurabat, diſſui & ſcindi nō debere doceret. Væ væ iis, qui temerè eccleſiaſticā diſſipant vnitatē, vt veteres & recentiores hæretici omnes faciunt. vna, inquit ſpiritus ſanctus, eſt colūba mea perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Sic etiā Paulus
Ephe. 4. dicit, Soliciti ſeruate vnitatē fidei in vinculo pacis. Vnum corpus, vnꝰ ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus dn̄s, vna fides, vnū baptiſma, vnus deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes. Quæ vtinam Pauli verba oēs verè attenderent & obſeruarent, neque leuiter adeò ſe
1. Pet.3 ſepararēt ab eccleſiaſtica vnitate. Verè eīn illa arca dei eſt extra quàm nemo ſaluabitur. Rectius itaq; ſecū deliberent neochriſtiani, neq; adeò temerè pacem & cōcordiam eccleſiæ ſcindāt: ne grauiꝰ offendāt Chriſtū quàm ſerui iſti, qui cū Chriſtū crucifixiſſent, tunicæ tamen illius pepercerunt neq; diſſuerunt eā. Sic quiſquis nō in tota eſt eccleſia, nullam ſalutis ſpē habet reliquam. Sic Petrus claues à Chriſto accepit pro cōſeruenda eccleſiæ vnitate, vnus pro omnibꝰ vtiq;, & vnitas eſt in omnibus. Hieronymꝰ hoc ipſum quo-
Hiero. ſuper.M.r. que exponens, refert ad mandata dei: qbus corpus Chriſti eccleſia tegitur & veſtitur. Quatuor tunicæ partes, quatuor ſunt ordines ſiue ſtatꝰ eccleſiæ, cōiugati, viduæ. prælati & ſeparati, hoc eſt presbyteri & religioſi. Sūt qui referant quatuor hos ſeruos ad quatuor mundi plagas. quarum peccata Chriſtū crucifixerunt. Quatuor autem veſtimenti partes, ſignificāt quatuor euāgelia. Tunica inconſutilis vnica, vnū illum deſignat ſpiritualem, abditum & myſticum ſcripturæ ſenſum, qui ab ipſo iam inde principio ſuo ad finem vſq;, vndiq; ita diuinitus, ritè contextus eſt, nec quicquā habet aliūde inſutum. Quorſum hæc tam coacta? inquies. Aut quo tandē modo perſuaderi poteſt, vt malefici iſti ſuo exēplo, tam ſublimia expreſſerint & repræſentarint myſte-
Auguſt. ria? Audi qſquis ſic cogitas quamuis enim mali fuerint iſti, factū tamen eorum bonum quiddam ſignificat. Sic quis illam, in quā ſuffixus Chriſtus eſt, crucem conſtruxit, ex peſſimis vtiq; ſceleſtiſſimi & illa tamen ſignificationem ma-

gnorum myſteriorũ habet profundiſſimã. Idipſum magni ſecretiq́, myſterij loco Paulus etiã habẽs,ſcripſit ad Epheſios,vt poſſitis cõprehẽdere cũ omnibus ſanctis,quæ ſit latitudo,longitudo,ſublimitas & profundũ. Quid autem eſt illius latitudo, niſi opera bona in latitudine charitatis? Quid verò lõgitudo, quã perſeuerãtia in diuturnitate tẽporis? Quid altitudo, niſi cõuerſatio cœleſtis,quo tẽdimus omnes? Quid verò profundũ,niſi gratia dei, ex cuius arcanis & occultis iudiciis proueniũt omnia? Sic crux,quãuis à peſſimis hominibus præparata , omniũ tamẽ bonorũ nobis fons eſt & origo:nec quicquã illi decedit bonitatis,licet ab impiis atque inimicis Chriſto ſit facta & impacta. Certè enim hoc illud ſignũ eſt,quod niſi adhibeatur ſiue frõtibus credentium,ſiue ipſi aquæ qua regenerantur,ſiue oleo quo chriſmate vngũtur,ſiue ſacrificio quo alũtur, nihil eorum rite perficitur. Audiant & auſcultent hæc Auguſtini verba neochriſtiani perfidi,qui crucis vſum in baptiſmo,cõfirmatione & ſanctiſſimo miſſæ ſacrificio auerſantur:recuſantes accipere quicquã quod nõ ad literã in ſcripturis cõtinetur, atque ideò ſe ſigno crucis cõſignare nolunt. Deus tamẽ eos quoque per gratiam ſuã illuſtrare dignetur,& reuocare ad veram ſacroſanctæ fidei noſtræ cognitionem, Amen.

Ephe. 3.

August.

OREMVS.

DE IIS QVAE CIRCA MORTEM *Chriſti contigere.*

TEXTVS VI. ET VLTIMVS.

Stabãt autẽ iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, et Maria Magdalene. Cũ vidiſſet ergo Ieſus matrẽ & diſcipulũ aſtantẽ quẽ diligebat, dixit matri ſuæ, Mulier, ecce filius tuus. deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eã diſcipulus in ſuã. Poſtea ſciens Ieſu quia iam omnia cõſummata ſunt, vt cõſummaretur ſcriptura, dicit, Sitio. Vas ergo erat poſitũ aceto plenũ. Illi vero ſpõgiã plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt

Mat. 27
Mar. 15.
Luc. 23.

Mat.26 *ori eius. Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetũ, dixit, cõſum*
Mar.14. *matũ eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritũ. Iudæi er*
Luc. 22. *go: quoniam paraſceue erat, vt non remanerẽt in cruce*
corpora ſabbato, erat enim magnus dies ille ſabbati, ro
gauerũt Pilatũ, vt frãgerẽtur eorũ crura et tollerẽtur.
Venerũt ergo milites, & primi quidẽ fregerũt crura,
& alterius qui crucifixus eſt cũ eo. Ad Ieſum autẽ cùm
veniſſent, vt viderũt eũ iam mortuũ, nõ fregerũt eius
crura, ſed vnus militũ lancea latus eius aperuit, & cõ=
tinuò & exiuit ſanguis, & aqua. Et qui vidit, teſtimo=
niũ perhibuit, et verũ eſt teſtimoniũ ei⁹. Et ille ſcit quia
vera dicit, vt & vos credatis. Facta ſunt enim hæc, vt
Exo. 12. Num. 9. *ſcriptura impleretur, Os nõ cõminuetis ex eo. Et ite=*
rum alia ſcriptura dicit, Videbunt in quẽ trãſfixerunt.

Zach. 12 Ecce rurſus aliũ ex alio dolorẽ Chriſti hic Ioãnes aggreditur recẽſere. Quomodo ille poſt alapas, vincula, ſputa, flagra, ſpinas, crucẽ, clauos & innumera cõuicia matrẽ dolentiſſimam, cõſpicatus adhuc eſt, cuius pectus gladio doloris transfoſſum, viſcera illi intima cõmouit. Verè enim hic imbecillior ſexus fortior apparuit. Quãuis hic quoque tenerrima virgo tãtis cõfecta doloribus, etiã ſtare nõ potuiſſet, niſi tum floribus virtutũ ornatiſſimis, tum virtute gratiæ diuinæ ſuffulta fuiſſet, ſicut & ipſa in Canticis dicit, Fulcite me floribus. Cætere hic quoque ſtabãt mulieres, & flebãt. facilè nãque ad lachrymarũ flumina genus eſt mulierum, præſertim ſi magna cauſa mouetur. Atque hoc modo euangeliſta atrocitatẽ paſſionis dominicæ exprimere voluit, dũ ait matrẽ quoque piiſſimam cruce filij ignominioſa, crebro Iudæorum contemptu, ludibrioſa ſeruorũ pro veſtibus ſorte, eorundemque peruicacia cõtinua motã, hic demũ verè ſenſiſſe gladium, quẽ ei Simeon iuſtus prædixerat, inquiens, Et tuam ipſius animam pertranſiuit gladius doloris. O gladium verè acutum, immenſam iſtam doloris acerbitatem. Ecce iam tandem reuelate ſunt cogitationes ex cordibus multorum, quando diſcipuli etiam offenſi fuerunt à

(Margin: Chryſo. — Can. 2. — Cyrillus. — Luc. 1. — Luc. 2.)

Chriſto.O Maria virgo ſanctiſſima,in quāto gaudio,quanta lætitia,& exultatione filiū illū tuum genueras?Sed quicquid tūc doloris & triſtitiæ tibi defuit , ita diſponēte deo, nōne abund. hic tibi pēſatū eſt?Dixit autem Chriſtus matri ſuæ,Mulier ecce filius tuus,Ioannē ſignificans qui porrò Mariæ filij loco futurus erat,idq; adeò de ſe ipſe Ioānes per circunſtātias oſtendit,Chriſtū illū intellexiſſe diſcipulū quē diligebat.Quāuis enim in vniuerſum oēs diligebat diſcipulos,hūc tamē prę cęteris magis amabat,adeò vt illū pectori ſuo indormire ſineret . Credo,inqt. S.Auguſtinus, vt iſtius euangelij,quod per eū fuerat prædicaturus, diuinā excellentiam hoc modo altius cōmendaret. Senſus igitur verbi illius dñici eſt, Mater mea chariſſima,in teneris quidē annis à propriis ſuis defenſa eſt parentibus, in iuuētute à nutrito meo Ioſeph , poſt eū ipſe curam illius ſuſcepi,nunc verò ipſe quoq; moriturus,tibi ipſam cōmendo cōmittoq; Ioannes.Et hic quidē immenſam charitatē oſtendit,cōmendans eam diſcipulo quem diligebat,& non paruo honore iis verbis eum afficiebat.O honorem quē diſcipulo tribuit, vt illum fratrē ſuum faceret , dum ei Mariam matris loco cōmendat, vſqueadeò bonū & ſalutare eſt manere cum dño Ieſu.Docere tamen eo ipſo nos quoq; voluit vt aliis pleriſq;,dñs,dum quod faciendum admonet, ipſe facit.ſuo nanq; hic exemplo miniſtros inſtruit præceptor bonus,vt à filiis piis impendatur cura parentibus , tanquā lignum illud vbi erant fixa membra morientis,etiam cathedra fuerit magiſtri docentis , Magnum quid eſt,cùm matri prouidit ſuæ,quaſi parum de magnitudine doloris curaret, Ioannem voluit illi miniſterium,& officium filij exhibere, viciſſim quoq; illam habere auctoritatē maternam in Ioānem,vt ſic charitate mutua deuincirentur , non minus quā ſi naturali vinculo coniungerentur . Quis autem dubitet Ioannem deinceps ex commiſſione optimi magiſtri , Mariam dilexiſſe amore, & affectu verò filij in matrem ? At hinc didicit Paulus illud quod dixit,Si quiſ ſuorum & maximè domeſticorum curam nō habet,fidē negauit,& eſt infideli deterior.Hoc illud etiam eſt , quod iam olim in lege præceperat deus,lapidandos eſſe irreuerentes erga parentes ſuos,non aliter atq; blaſphemos in deum. Quilibet hic Chriſtianus recogitet,quomodo dñs noſter Ieſus Chriſtus

Auguſt.

Chryſoſt.
Theoph.

Auguſt.

Cyrillus.

1. Tim.5

Exod.21.
Leuit.24

myrrha permixtū, vt impleretur ꝓphetia Hieremiæ. Quod quidam factū eſſe perhibent in loco Caluariæ, priuſquā cruciūgerēt illum. Multò autem poſt contigit illa potatio cum aceto, vt conſummaretur illud quod prædixerat Dauid. Id- *Pſal. 86.*
que deſidnare volētes Matthæus & Marcus, vini & aceti mētionem tantum fecere. Ioannes itaque videns reliquos arundinis meminiſſe, ipſe de ea verbum nullū addidit. Chriſtus tamen accetum accepit quidem, hoc eſt guſtauit, ſed nō bibit. Et cùm plures fuerint ſerui iniquitatis, quiſque pro ſe aliquid cōmentus eſt, quo dominū præ cæteris magis offenderet. Pulchrùm eſt quod hic Bernardus, pater, ſi quiſquam *Bernard.*
alius, in meditatione certè feruentiſſimus, cōtemplatur, Domine, inquiens, quid eſt quod ſitis? Nonne te ſitis iſta magis, quā crux ipſa excruciat? De cruce taces, ex ſiti clamas. Quæ igitur ſitis illa? nōne ſitiebas ſalutem hominum, ſalutem animarum noſtrarum, gaudium noſtrum?

3 Deinceps iterum ait dominus, Conſummatū eſt, ſcilicet ipſo facto, & opere, quod antea erat in prophetia. Cyril- *Cyrillus.*
lus verbum hic ad paſsionem Ghriſti refert, ſiquidem omnis iſte tumultuantium Iudæorum furor, qui feruebat in paſsione Chriſti, iā in morte eiuſdem deſiit. Tu igitur homo Chri- *Conſummatū eſt.*
ſtiane ſic tecum cogita, Cōſummatæ ſunt omnes prophetiæ de Chriſto, conſummatum eſt & ipſum teſtamentum vetus totum, nouum nunc nobis naſcitur teſtamētum, Chriſtus etiam quaſi hoc ipſum ſic ſecum dicere viſus eſt, Conſummatum eſt, ſupplicium meum, opus redemptionis generis humani, cuius gratia è ſummo cœlo deſcenderam natus homo, id quoque iam conſummatum eſt, idipſum ego illi iam peractum offero in diuinas manus ſuas. Sic Paulus, Decebat, in- *Hebr. 2.*
quit, eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, au&orem ſalutis eorum, per paſsionem conſummari. Sequitur, Et inclinato capite emiſit ſpiritum. Nota hic: quia ſpiritum emiſit, volens oſtendere quia poteſtatem habeat ipſe ponere animā ſuam, & eandem rurſus aſſumere. Quis enim ita dormit, quando volue- *Ioan. 10.*
rit, ſicut Ieſus mortuus eſt, quando voluit? quis ita veſtem deponit quando voluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? *Auguſt.*
atque ideo inclinato prius capite, tunc demum mortuus eſt, cùm tamen cæteri homines iam demortui capita ſua demittant. Cum valido etiā clamore, cum lachrymis & oratione

ſpiritum emiſit, qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicatio-
Arti.7, punčto.2. neſq; cum lachrymis obtulit deo (vide in prima paſsione.)
Rogauerunt autē Iudæi Pilatū, vt frangerentur eorū crura, neq; ſic corpora manerēt in ſabbato, erat enim dies paraſceues, ſicuti tūc diē ſabbati ſanctius ſtrictiuſq; multò obſeruabant, & etiam nūc colunt, quàm nos Chriſtiani diē dominicum noſtrū, quando iam deuenerunt eo feſtiuitates noſtræ, vt pro iis aleæ, conuiuia, & ebrietates colātur. Quāuis nunc quoq; eo ipſo excuſati non fuerint Iudæi: ſiquidem fucū tantum, & prætextū pietatis præ ſe ferebant, cæterū à vero dei cultu, & timore alieniſsimi. quomodo enim legē domini ſeruauerint, qui legislatorē occiderant? Habebant eius rei expreſſum & apertiſsimum mandatū in lege, ne quenquam per
Deut.21. noctem ſinerent in cruce pendere: quia ſic lex habet, Quando peccauerit homo quod morte plectendū eſt, & adiudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur. Sic ex præcepto dei cogebantur crucifixos eodē die ſepeliere. & quia erant interdū, qui aliquandiu poterant in cruce pēdentes viuere, ſicut apud nos iis contingit non raro, qui rotis imponuntur, vel in palum ſuffiguntur crura eorum frangebantur, vt ſic celerius morerentur. Nec eſt, quod noſtrates principes & præfectos vrbibus magiſtratus calumnieris, quod in patibulum ſuſpenſos non ſtatim deponi ſinunt, ſed quàm poſſunt diutiſsimè in illo pēdere: neq; enim in eo peccant, quia lex Moſaica in iudicialibus nos Chriſtianos non ligat. Sic multæ ſunt cauſæ, cur aliquis ſepultura careat, puta qui tempore paſchali non confitetur, qui imperatoriam maieſtatē offendit: huiuſmodi nanque exēpla fiunt cauſa rei publicæ in terrorē aliorum, ne & ipſi delinquant ſimiliter.
L. capita famoſos ff. de pœ. Hiere.16 Quid quod iura etiā ciuilia iubēt, latrones famoſos eodem quo latrocinati ſunt loco occidi? Taceo Hieremiā, qui quo horrore prædicit impiis iudicia duriſsima, dicens, Mortibus ægrotationū moriētur, nō plāgētur, & nō ſepeliētur, in ſterquiliniū ſuper faciē terræ erūt. Atque ideo odio ſcelerum, in exemplū malorū, & amore reip. bene faciunt tum principes, tum primores ciuitatū, dum maleficos & ſceleratos inſepultos ſinunt in patibulis, rotis ſeu portis ciuitatum pendere.

4 Fractis iam duorū latronum cruribus, cùm viderent miniſtri iam mortuum eſſe Chriſtum, nō fregerunt eius cru-

ra,ſed vn⁹ militũ lãcea latus eius aperuit: atque id ſanè vulnus etſi nõ ſenſerit Chriſtus: quia iam mortuus, dici tamen non poteſt,quàm acriter penetrauerit pectus,& animũ Mariæ. Vigilanti autem,inquit Auguſtinus, verbo euãgeliſta vſus eſt:vt non diceret,latus eius percuſsit,aut vulnerauit,ſed aperuit,vt illic quodãmodo vitæ oſtiũ panderetur, vnde ſacraméta eccleſiæ manauerũt ſine quibus ad vitã quæ verè vita eſt, nõ intratur. Idque adeo iã olim præfiguratũ erat in eo quod domin⁹ præcepit Noe,vt in latere arcæ foramẽ pararet patẽtius,quo animalia quæ diluuij interitum effugere deberent,ingrederentur. Et ſicut Eua viuentiũ mater,è dormiẽtis Adæ latere eſt deſumpta,ita planè ſoporato iam Ada cœleſti in ara crucis,capite inclinato,ſpõſa illius eccleſia catholica mater fideliũ, ſumpta eſt ex eius latere. At hic alij aliter ſentiunt,Cyrillus quidẽ feciſſe hoc ipſum putat militem,vt experiretur an iam mortuus eſſet Chriſtus. Chryſoſtomus autem illud ab eo factũ exiſtimat, vt per hoc placeret Iudæis. Deinde homines pios admonet diligenter,ſimul & docet,quidnã contemplari debeant circa hoc,quod ex latere Chriſti ſanguis fluxit,& aqua:quoniã hac ipſa baptizamur,illo autem potamur. Vnde qui ex calice cõmunicãt de ſanguine Chriſti,pari reuerentia accedant,ac ſi ex ipſo latere Chriſti ſugerẽt viuum,& calẽtem ſanguinem. Theophylactus etiam ſanguinẽ,inquit, ex mortuo corpore prodiiſſe, admirabile eſt,atque ideo Armenios reprehẽdit, qui nõ miſcent in calice vinũ aqua, cùm tamen ex latere Chriſti aqua cũ ſanguine fluxerit. Qua de re multa habet Chryſoſtomus, ego iis ſuperſedeo ludens. Tantum te pie lector, admonitum hic volo,vt neochriſtianorũ obſerues conatum impium,inſanumque errorẽ:quia & ipſi in eadẽ hæreſeos naui cũ Armeniis ſedent, nõ attẽdentes articulum iſtũ ante tot annos ab eccleſia reiectũ,exploſum, damnatum. Lõginus ille (hoc enim ei nomẽ erat) intellexit vtique iſtud,quicquid erat,miraculũ certè naturã excederet: ideoque credidit in Chriſtũ, vt ab apoſtolis edoct⁹ myſteria fidei,tandẽ in Cæſarea Cappadociæ,ſupplicia,& mortẽ pro confeſsione nominis Chriſti cõſtanter paſſus eſt: cuius etiamnũ feſtus dies in eccleſia celebratur 15. Martij. Sunt ex grammaticis theologis quidã, qui hoc multis modis irrident,& neſcio quodnã Iõchi ſomniant. Verùm ego multò plus ſanctæ & catholicæ tribuo ec-

Gene. 6.

Gene. 2.

Cyrillus.
Chryſo.

Armenii

Cypria.

condemnatus ad morté ac ſupplicium crucis. Sic itaque defatigatus, & totus laſſus, cõtinuiſque pœnis emaceratꝰ, ſub graui crucis mole tandẽ exiuit, quãuis in itinere nõ ſemel deficientibus viribus lapſus ſit, & cùm in Caluariæ locum perueniſſet, veſtibus ſuis exutus clauis cruci affixꝰ, & in ea pẽdés à militibus & ſeruis Pilati deriſus, ſubſannatus à Iudæis, felle & aceto potatus. Accidit iis omnibus ſanctę meditationis partibus, quomodo ille alterius quoque latronis calumniam perpeſſus, & aſpectu dolentiſſimæ matris eſt perturbatus, tandemque inter acerbiſſimos dolores cum clamore & lachrymis ſpiritum ſuum in paternas manus cõmendauit. Poſt mortem quoque latus eius ſanctiſſimũ lancea apertum eſt, ſanguineq́; ſimul manauit, & aqua in ablutionem animarum à peccatis. Meritò igitur illum laudamus, benedicimus, & glorificamus, inuocantes eum voce, corde, & animo in ſecula ſecula ſeculorum, Amen.

PIA ET SANCTA PRECATIO.

O glorioſiſſime, benedicte, & miſericordiſſime domine Ieſu Chriſte, per ſudorem ſanguineũ tuũ, per vincula tua, illuſionem, flagella, coronam, iniquam condemnationem, per illam quæ te ſuſcepit clauis affixum crucẽ ſanctiſſimã, per ſitim quam in cruce pro animarum noſtrarũ ſalute ſuſtinuiſti, per mortẽ denique tuam amariſſimam, propitius & miſericors nobis eſſe dignare, vincula quoq; noſtra diſrumpe, peccatorum noſtrorum flagra, ipſamque adeò pro eis debitam pœnam adime, vt tandem læti & alacres appareamus in conſpectu tuo, tecumque & cum omnibus ſanctis tuis viuamus in ſecula, Amen.

COLLECTA.

Reſpice, quæſumus te omnipotens ſempiterne deus, ſuper familiam hãc tuã oculis miſericordiæ tuæ, pro qua dominus noſter Ieſus Chriſtus non dubitauit manibus tradi nocentum, & crucis ſubire tormentum, Amen.

EVANGELIVM IN DIE PARASCEVES, QVOD TAMEN *nonnulli in vigilia Paſcæ dicere ſoliti ſunt,*

IOANNIS XIX.

Mat. 27 Mar. 15. Luc. 23. P*oſt hæc autem rogauit Pilatum Ioſeph ab Arimathia, eo quod eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorũ, vt tolleret corpus Ieſu, Et permiſit Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Ieſu. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum noctê primùm ferens mixturam myrrhæ et aloes quaſi libras centum. Acceperunt autem corpus Ieſu, & ligauerunt* *Mat. 27 Mar. 15. Luc. 23.* *eum linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus, hortus: & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum: quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum.*

EO erant in Chriſtum odio exaſperati Iudæi, vt de nulla omnino, tantũ abeſt de honeſtiore, ſepultura illius prouidere cogitarint. Et tamen impleri *Eſa. 11.* hic quoque oportebat iſtam de Chriſto prophetiam, Erit ſepulchrũ eius glorioſum. Excitauit itaque dominus deus cor nobilis, & principis viri Ioſeph ab Arimathia, qui & aliâs vir pius erat, & Chriſti diſcipulus occultus. Qui cùm videret neminẽ eſſe in Hieruſalem, qui ſibi ſepeliẽdi Chriſti prouinciam ſumeret, ipſe animoſius acceſſit Pilatũ ro- *Arimat. Euſebius* gauitque dari ſibi corpus Ieſu, Arimathia autẽ, authore Euſebio de nominibus Hebraicis, ciuitas fuit eademq; patria Helcanæ & Samulis. iuxta ciuitatẽ Dioſpolim: & illa aliâs appellabatur Armatha Sophtim. Ioſeph diſcipulus Chriſti orat, & quanuis Theophylactus exiſtimat eum vnum fuiſſe ex ſeptuagintaduobus, tamen cõmunis ſententia doctorũ eo vergit, quòd hic diſcipulus Chriſti appelletur: quoniam

no reiicit, vbi Lutherus tanquã diaboli apoſtolus, homines ab operibus bonis auocare conatur, malisq; aſtringere: nã iſta interim fex hominũ à malis nõ abſtinet, vt ſic iuſtè tãdem cõdemnetur Aut vbi minus diuini cultus, minus cere moniarum, minus ieiunjorũ orationumque inuenies, quàm ſi aliquam Lutheranorũ aut aliorum neochriſtianorũ ciuitatẽ ingreſſus fueris? Omnia hæc defecerunt apud eos, ſed luſus, voracitas, temulẽtia, perpetua cõuiuia, blaſphemiæ, mẽdacia, aſtus, doli & fraudes, vſuræ, exactiones miſerorũ & pauperũ oppreſsiones, impudicitia, adulteria, ſuperbia, & id genus mala innumera in ſummo precio habẽtur, nihil horũ minuitur. Sed & Chriſtianus quicunque, qui rationẽ modo habet, nec cæcus omnino eſt & inſanus, quomodo tãdẽ operibus bonis aduerſari poteſt & repugnare, vel etiã reiicientem ea audire, cùm tamẽ ſi nullus nobis alius eſſet ſcripturæ locus, vel vnum hoc euãgelium poſſet hæreſim hanc refellere validiſsimè? Ecce enim hic paterfamil as operarios cõducit in vineã ſuã, nõ ocioſos & torpẽtes, cuiuſmodi ſunt iſti neochriſtiani, qui nihil laborãt Mittít in vineã, non vt ibi ſtent ocioſi, nihilq; agentes eos enim reprehendit, ad omnes neochriſtianos dicẽs, Quid hic ſtatis tota die ocioſi? Nõ poſſunt autẽ iſti dicere, quod nemo ipſos cõduxerit, quia Papa, Imperator, & tot catholici princi pes, epiſcopi Germanicæ nationis omnes eos cõduxerunt, vt laborarẽt in vinea, iuxta ordinationẽ & conſuetudinem Chriſtianã viuerẽt, vt iam nullo pacto queant ſe excuſare. Et eſſe quidẽ hanc doctrinam falſiſsimã, deoque & ſpiritui ſancto aduerſam, quãuis ad probãdum (vt diximus) ſufficiẽs hoc eſſet euangeliũ, libet tamen plures in eam rem afferre ſcripturæ ſanctæ locos. Quo pertinent illi quos ſupra ex Sa piente & Paulo locos citauimus, quoniam ipſi quoque ad opera bona ſectanda nos exhortãtur ad Petrum venio, qui ſic ait, Fratres, ſatagite vt per bona opera veſtra certam vo cationem veſtrã & electionem faciatis. Audi mihi hic Petrum, qui quantum operibus bonis tribuit, tantum eiſdem Lutherus adimit, dum reiicit illa, eoſq; qui opera bona faciũt, phariſæos cognominat. Et ea nobis cæcitas eſt, tã cæca caligo, vt plus cupiamus credere octenni hæretico, quã Chriſto & Petro? Paulus quoque nos ante tribunal Chriſti accepturos cõmemorat, prout geſsimus, ſiue bona, ſiue ma-

Eccl.9. *Gala. 6.* *2.Pet.1.*

la. Nihil igitur recipiēt ibi omnes Lutherani, quia nihil o-
Hebr. 6. perātur. Ad Hebræos etiā idē dicit, Nō iniuſtus eſt deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis, quam oſtēdiſtis in nomine ipſius. Gaudete quotquot eſtis catholici & Chriſtiani homines, nō vult obliuiſci dominus operū bonorum veſtrorū, en eius rei ſpōſorē & vadē vobis Paulum. ne itaq; deterreamini neque auocemini ab operibus veſtris bonis, quāuis vos rideāt omnes neochriſtiani. operū inquā veſtrorum nō obliuiſcitur deus, cum interim operū bonorū ipſorum neochriſtianorū nō meminerit, eo quod nulla faciūt.
Rom. 2. Alibi adhuc Paulus, Deus, inquit, vnicuiq; reddit ſecūdum opera eius. Neq; auditores legis iuſti ſunt apud deū, ſed factores legis iuſtificabūtur. Nō ſunt itaq; opera bona reiicienda aut contemnēda, quia iuxta illa omnis erit à deo remuneratio: operemur modo nos opera bona quā plurima, & abundanter recipiemus à deo mercedē, ſiquidē gloria &
Apoc. 14 pax omni operanti bonū. Quid quod Ioannes dicit, Opera eorum (ſcilicet mortuorū) ſequuntur illos? quæ ſanè Chriſtianorū omniū & ſumma & fortiſsima cōſolatio eſt, quoniā tunc cum amici nulli, opes & diuitiæ nullæ, nulli honores, nihilque etiā maximarū poteſtatum, morientē iam ſequuntur hominē, ſola illum comitantur opera, neque eum deſtituunt, ſed cum ipſo vſq; ad iuſtiſsimū progrediūtur iudicē, corā eo hominē, cuius ſunt, defenſura. Hoc ipſo ſolatio tāto neochriſtiani iſti priuare conātur oēs pios, dum eos ab operibus ad ſolā fidē reuocare ſtudēt, cōtra expreſ-
Iacob. 2. ſam ſcripturā, vbi Iacobus dicit, Quid proderit fratres mei ſi fidē quis dicat ſe habere, opera autem nō habeat? nūquid poterit fides ſaluare eum? Quaſi diceret, nō. fides enim ſine operibus per ſe iam mortua eſt. Sed adhuc fortius probari tibi cupis, quoniam fides ſine operibus vana eſt? en ti-
Mat. 7. bi Chriſtum dicentē, Nō omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnū cœlorū: ſed qui fecerit voluntatē patris mei, qui in cœlis eſt. Hæc ad longū inducere nūc viſum eſt, quāuis prolixius omnia & iis plura referri poterāt, ne animum ab operibus bonis veſtrum auertatis, ſed in iis voſmet exerceatis diligenter, vt & hic gratiā à deo, & illic denarium diurni operis recipiatis. Vt autem finis ſermonis noſtri ſuperioribus verbis conſentiat, dico ex iis verbis, quādo paterfamilias conueniſſe legitur cum operariis,

notanda duo me propoſuiſſe: alterũ quod deus ex promiſſione illa ſua benigniſsima, operib⁹ hominum vitam debet æternã iuxta miſericordiam ſuam ſummam: alterum verò, quoniã opera noſtra meritoria ſunt non ex ſeipſis, aut eorũ eſſentia genuina, neq; ex nobis, ſed ex propitia & optima illa voluntate dei, qui opera noſtra & operatus eſt ipſe, & tam miſericorditer ſuſcipere dignatur, vt etiã hauſtũ aquę frigidæ irremuneratũ nolit abire. & quamuis ex mera gratia & miſericordia fœlicitas illa nobis tribuatur, tamẽ Paulus quoq; iuſtitiam vocat, ſibi repoſitam inquiẽs eſſe coronam iuſtitiæ, quam ipſi redditurus ſit dñs in illum diem iuſtus iudex. Ecce hic & iuſtitiæ coronam, & qui eandẽ dat, iuſtum iudicẽ, & in hoc euangelio eũdem quod iuſtum fuerit dare ſe promittentem, quomodo Dauid quoq; dicit, Retribuet mihi ſecundũ iuſtitiã meam. Sunt tamẽ omnia hęc, nõ de iſta rigida iuſtitia æqualitatis intelligẽda, quam deprecatus eſt & ipſe Dauid cũ oraret, Non intres in iudiciũ cum ſeruo tuo, quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuẽs. Accipienda itaq; veniunt omnia iſta de benigna illa miſericordi iuſtitia, de qua magnus ille miſericordiæ diuinæ admirator Dauid ait, Miſericordia & pax oſculatæ ſunt. Vos igitur in dño chariſsimi, cũ à deo cõſtituti ſitis atque vocati operarij vineæ ſuæ, cum pact⁹ ille ſit vobiſcum de mercede denarij, quẽ daturus eſt vobis pro laboribus & operib⁹ veſtris bonis, agite, accingimini fortiter, maturate grauiter, neq; hæſitate quicquã, vt cum veſper aduenerit, occaſuro tam ſub mortis veſtræ tẽpus ſolẽ, mercedem illã immenſam vitæ recipiatis æternæ, quam vobis vna mecũ largiatur dominus noſter Ieſus Chriſtus, Amen.

Matt. 10 — 1. *Tim.* 4 — *Mat.* 20 — *Pſal.* 17. — *Pſal.* 142 — *Pſal.* 84.

HOMILIA III.

EVãgelium illud hodiernũ ſolicitè obſeruare nos admonet, quomodo in vineã dñi omnes nos operarij cõducti ſimus, propoſita nobis pro laborib⁹ noſtris diurni denarij mercede. Vbi obiicere quiſpiam nobis poſſet, Si in vinea dñica laboro, charitate carẽs, fruſtra laboro: quia & Paulus dicit, Si diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ ita vt ardeam, charitatem autẽ non habuero, nihil mihi prodeſt. Cum igitur operarius iſte charitatẽ dei habet, nihil quęrit de mercede, nec denarium deſiderat, nec pactiõe indiget,

1. *Cor.* 13

vltro enim & voluntariè qſquis charitatẽ habet, facit quod ſuarum eſt viriũ ſine omni mercede. ſiquidem & Paulus di
1.Cor.13. xit, charitatẽ non quærere quæ ſua ſunt. & Bernar. Seruia-
Bernar. mus, inquit, deo in charitate, quæ foras mittit timorẽ, q̃ la-
lib. de di- borem alleuiat, præmiũ non quærit, quippe quę nõ quærit
lig. deũ. quæ ſua ſunt: & quia gratuita eſt, meritũ non reſpicit. Hæc inuoluta ſanè videtur, & quà tandem nobis elabi dabitur? Propoſuimus autẽ illa vobis eo maximè, vt diſcatis nõ mala tantùm fugere, ſed & bona quæ agitis, cum magna cautela timere, quod nimirum illud eſt vulgare:

Quicquid agunt homines, intentio iudicat omnes.

Et hic quidem reſpõdeo primùm, quando merces multiplex eſt, poſſe homines quod bonũ eſt facere propter mercedem illam infinitam deum ipſum, quĩ vtiq; merces vera eſt omnibus timẽtibus eum, merces magna nimis, merces
Gene.15. quędã increatã. Ille enim eſt qui ad Abrahã dixit, Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. & apud Ioãnẽ
Apo. 2. Merces mea mecũ eſt. Quo modo boni omnes operarij dei ſunt, laborãtes ꝓ denario, qui deꝰ ipſe eſt vita æterna & ſalus atq; fœlicitas beatorũ, & ſic omnis vita noſtra, vita eſt
Iob.7. operariorũ, & vt Iob inquit, militia quædã: ſed & ſicut dies
Iob.14. mercenarij, dies hominis ſunt. atque ſicut ceruus deſiderat vmbram, & mercenarius præſtolatur finem operis ſui, &c.

2 Poteſt etiam mercenarius præcipuè reſpicere præmiũ temporale & retributionem, magis quàm eum, cui ſeruit, dñm. Cuiuſmodi ſanè mercenarij qui non ex charitate, ſed ſola mercedis ſpe ducti laborant, mali ſunt & deo contemptibiles. ſiquidem præmia diurna talia, quia cõtra charitatem ſunt, ipſum deum qui quidẽ charitas eſt, offendũt. in hac charitate quiſquis manet, in deo ſe ſciat manere,
1. Ioã. 4. ideoq; & Chriſtus mercenarios apud Ioãnẽ vituperat, di-
Ioan. 10. cens eos vel lupo vel quacunq; tribulatione irruente mox aufugere, quoniã mercenarij tantũ erãt. Huiuſmodi quoq; ſunt omnes iſti, qui aliquid boni faciunt propter temporale quiddam hic in terris, qui ſanctos dei ob res caducas & carnales venerantur, quæ æterna ſunt nec vidẽtes, nec me-
Mat. 6. ditantes. Audi igitur, de phariſæis quid dixerit Chriſtus, Receperunt mercedem ſuam.

Quid ſic? mercenarij erant.

3 Sunt qui bonum faciunt præcipuè propter deum,

qui ſummũ bonum,& tamen ſiniſtro oculo nonnulli atten
dunt ad remuneratione concurrentem. quanuis enim ali-
quis deo ſeruit tantam propter bonitatẽ ſuam,adeò tamen
& mitis & liberalis eſt deus,vt ex promiſſo etiã noſit opus
iſtud bonũ irremuneratum.Ideoq; & diligit aliquis deum
amore amicitiæ,& tamẽ cupit eũ intueri,habere,ipſoq; ꝑ-
frui amore cõcupiſcentiæ,dicens cum Paulo, Cupio diſſol *Philip. 1.*
ui & eſſe cum Chriſto.Quod cum petierit Paulus,quilibet
etiam poteſt ſanctus à deo petere.& qui hoc modo etiã ob
mercedẽ ſeruit deo,non præcipuè,nec peccat, nec malè in
hoc facit.de huiuſmodi enim mercenario locut⁹ fuerat fi-
lius prodigus,Quàm mercenarij abundant in domo patris *Lucæ.15.*
mei panibus?Ecce ij mercenarij cũ ſint in domo,tamẽ ſunt
patris,& ibi quidẽ abundant panibus,hoc eſt,remuneratio
ne,delectatione,& gaudiis.Hoc idẽ teſtatur ſanct⁹ Ambro *Ambro.*
ſius.Multi,inquiens,ſunt , qui in ſpe æternorũ bonorũ deo
ſeruiũt,qui abũdant panibus fidei,ſpei,& charitatis. Eodẽ
modo & Dauid ait,Inclinaui cor meum ad faciendas iuſti
ficationes tuas propter retributionem.intellige tamen mi *Pſal. 118*
nus principaliter,cõſecutiuè,&c. ſic quoq; in omnib⁹ ſcri-
pturæ locis intelligẽdũ eſt,quicquid de mercede & remune
ratione ibi habetur,vt cùm Sapiẽs dicit,Seminanti iuſtitiã *Prou. 11.*
merces fidelis.& cũ de iuſtis loquitur,dicit, Apud dñm eſt *Sap.5.10*
merces eorũ.Item,Reddet dñs mercedẽ laborũ ſanctorum *Eccle.18.*
ſuorum.& alibi, Quoniam merces dñi manet in æternum. *Mat. 5.*
In hoc etiam Chriſtus apoſtolos ſuos gaudere & exultare
iuſſit,quòd merces eorũ copioſa eſſet in cœlis.& apud Lu-
cam,Omnis mercenarius dignus eſt mercede ſua. Rurſus *Luc. 10.*
quoq;,Qui metit,mercedem accipit,& congregat fructum *Ioan. 4.*
in vitam æternam.Similiter & Paulus dicit,Si volens hoc *1.Cor.9.*
ago,mercedem habeo.& Ioannes nos omnes admonet, cũ
ait,Videte voſmetipſos,ne ꝑdatis quæ operati eſtis, ſed vt *Ioan. 2.*
mercedẽ plenã accipiatis.Sed & Sapiẽs inquit,Qui timetis *Eccle. 2.*
dñm,credite illi,& non euacuabitur merces veſtra.Et ite-
rum,Omnis miſericordia faciet locũ vnicuiq; ſecundũ me
ritum operũ ſuorũ.Hos ita locos libuit adducere copioſi⁹,
vt hinc quilibet videat quã variis multiſq; modis certò ſi-
bi promiſſa ſit per ſpiritum ſanctũ in literis ſacris merces
illa & remuneratio æterna:cognoſcat inſuper iniuſtũ non
eſſe,ſeruire deo principaliter quidẽ propter ſuam bonita-

tem,deinceps verò,& ob beneficia & retributionẽ.vnde ſe quitur argumento fortiſsimo,opa noſtra meritoria eſſe vitæ æternæ,cõtra neochriſtianos,qui illa omnino reſpuunt & reiiciũt,cõtra manifeſtas & apertiſsimas ſcripturas,qui ideo merita quoq; noſtra negãt. Qui ſanè error ſuperiorib' illis ſcripturarũ locis infringitur validiſsimè, hoc tamẽ adiunctо,qm̃ qui ſeruire intenderet deo propter hoc tantùm,vt ab eo ſaluaretͬ,& à malis omnibus liberaretur,maioris ſic faciens ſalutẽ ſuã & voluptatẽ quam deum ipſum, is vtiq; & peccaret,& peſsimè in hoc faceret, mercenariũ ſemet exhibens contemptũ & abiectiſsimũ,dũ abuteretur deo,quæ ſumma peruerſitas eſt,vt ſcilicet fruendis,& frui
Auguſt. vtendis,ait Auguſtinus. Porrò iã poſt hæc ſequitur in cõ
Mat. 20 textu euangelico,Cũ ſero factũ eſſet,dixit dñs vineæ procuratori ſuo.Hic iam explicandũ eſt, quis ſit ille veſper & quis iſte ſit dñicæ vineæ procurator. Prius illud geminum habet intellectum, ſiquidẽ & ſuus cuiq; homini eſt veſper, mors ipſa,in qua omnes iudicabimur,quandoquidem iuxta
Hebr. 9. Pauli ſententiã,conſtitutum eſt omnibus hominib' ſemel mori,poſt hoc autẽ iudicium.Si ergo fertur iudiciũ,ſequetur illud etiã merces & præmium,quãdo proprium hoc eſt iudicij,expendere qd quiſq; meruerit,& an fideliter laborauerit.Deinde etiã de totius mundi veſpero intelligi idẽ hoc poteſt.mũdi enim cũ iam imminebit cõſummatio,oẽs homines ad iudiciũ cõuocabuntur hac voce,Surgite mor-
Gregor. tui,venite ad iudiciũ.Qua de re multa à nobis dicta ſunt in
Hieron. homilia de extremo iudicio.Diuiſio hæc ad duplicẽ iſtũ iã ſupra datũ intellectũ refertur,ita vt ſi per horas vocationis in vineã,accipiamus variã mundi ætatem,& hic veſper de mũdi cõſummatione veniet intelligẽd':ſin verò horæ iſtæ referãtur ad alias aliaſq; vnius hominis ætates:veſper hic quoq; pro morte cuiuſlibet hominis erit accipiẽd'.Simile planè & de procuratore iudiciũ eſt,quem tamen nonnulli angelos ipſos interpretãtur,qui animas aut ipſos etiã quorum cuſtodiæ traditi fuerãt homines,deo iudicandos offe-
Mat. 24. rent:iuxta illud Chriſti verbũ,Mittet angelos ſuos cũ tuba & voce magna,qui cõgregabũt electos à quatuor ventis, à
Mar. 13. ſummis cœlorũ vſq; ad terminos eorum. Quod ipſum Marcus quoq; teſtatur. Verũ quia non angeli mercedẽ dabunt hominibus,qui fieri poſſet,vt hic per procuratorẽ qui de-

narios mercenariis diſtribuit,deſignarẽtur? Ideoq;,vt propoſuimus,procuratorẽ quoq; duplici ſenſu,quis ſit,intelligere poſſumus. vel enim horariã conductionẽ cõputamus ſecundum hominis ætatem, veſperum ſic quoq; intelligentes hominis mortẽ,& ſic procurator iſte S Michaël erit archãgelus, cui data poteſtas eſt à deo, ſuſcipere animas hominũ ſub mortis horã,& ſingulorũ ponderare ad iuſtũ lancis examen merita, ad declarandũ quinam denario diurno ſint digni. Vt neque male neq; immeritò pingatur ille ob oculos vulgi cũ bilance ſeu tritina, quando & eccleſia de eodẽ canit, Archangele Michael, conſtitui te principem ſuper omnes animas ſuſcipiendas. Idẽ quoque animas electorum iudici Chriſto & æterno lumini repræſentat: ſicut iterum de eo canit eccleſia, Signifer S. Michaël repræſentet eas in lucẽ ſanctã. Sunt deinceps qui procuratorem vineæ Chriſtũ ipſum accipiãt, qui licet paterfamilias eſt ſecundũ diuinitatẽ, procurator tamẽ non male intelligitur ſecundũ humanitatẽ. & ſicut ianua ſimul eſt & ianuę cuſtos, ita & paterfamilias & procurator. Dicit ergo paterfamilias procuratori, Voca operarios & redde illis mercedẽ. Ita & deus pater Chriſto ſuo cõmittit, qui homines omnes conuocaturus eſt in diẽ nouiſsimũ, vt ſinguli eorum recipiãt iuxta merita ſua. Omne enim iudiciũ pater dedit filio. Qui iam ſecundũ traditã ſibi prouinciã iudicabit in ea tum forma, tum natura, in qua iudicatus eſt ipſe. 3 Sed nunc tãdem ad huius homiliæ cõcluſionem de hac dominica ſubiungamus pauca, quã cõmuni Chriſtianorum more Septuageſimã dicimus, qua & Alleluia intermittitur ſiue abiicitur. Vnde autem ſeptuageſimæ appellatio huic data ſit diei. memini quoſdã eius eſſe ſentẽtię, vt dicãt, id ideo factũ, quod ſeptuaginta ſunt dies ab hinc vſque ab ſabbatũ illud, quod quõdã in albis dicebatur, quoniã in eo baptizati, albis induebantur. Iſti iam 70. dies ſignificarẽt vtique exiliũ noſtrum, quo iam in hoc mũdo peregrinamur à domino, ſicut Iudæi ſeptuaginta annis fuerũt in Babylonica captiuitate. Ita enim hic recolit eccleſia, quomodo pulſo ex paradiſo Adã in hoc exiliũ miſerrimũ, ipſa in eodẽ adhuc luctetur & laboret tãtiſper, dum Chriſti expectet redemptionẽ. in quẽ ſenſum plerique illi omnes miſſæ hodiernæ cantus tendũt. Atq; ideò ſicut Iudæi veniam redeundi ſeptuaginta demum

Origen. *Sanctus Michael.* *Eccleſia.* *Ioan.10.* *Ioan.5.* *Septuageſima.* *1.Cor.5.* *Hier.25.* *Gene.3.*

exactis annis impetrarũt, qui eis reditus vix tandẽ vltimo ex omnibus illis anno cõtigit, ita nos quoque die ſexageſimatertia, quæ vigilia eſt Paſchę, rurſus incipimus cum gaudio exultantes canere Alleluia, annũciata nobis iã tũ Chriſti glorioſiſsima reſurrectione, neq; dũ tamẽ pleno & perfecto gaudio, niſi & albis veſtiamur à deo in æterna fœlicitate, quod proximo poſt Paſcha ſabbato deſignatur. Et hoc nimirũ eſt quòd tunc Alleluia in omnibus miſsis vſq; poſt Pentecoſten geminatur. neque hinc abludit quod in matutinis tunc liber Geneſis legitur, vbi parentum noſtrorum lapſus, vita & mors deſcribuntur. Atque hæc cõmunis ſanctorum patrum ſententia eſt, cui licebit acquieſcere.

Nõ deſunt tamẽ qui altius rem hãc contẽplantur, volentes dominicã illam ſeptuageſimam dici, nõ ob captiuitatẽ Babylonicã, neq; propter ſeptuaginta dies vſque poſt Paſcha numeratos, ſed ſecũdum hebdomadas, quòd hæ iam ex ordine ſequentes maximis ſint in officio ſuo myſteriis inſignes, ſignificantes adeò ſeptẽ ætates mundi: primã ab A-
Auguſt. dam, ſecundã à Noë, tertiam ab Abraham, quartam à Dauide, quintam à Babylonica captiuitate, ſextã & vltimã ex Chriſto vſq; ad mũdi cõſummationẽ, ſeptimã verò requiẽ illam in quã quotidie ſanctæ cõmigrant animæ. Rectè igitur hodie in perſona hominis ſancta inclamat mater eccleſia hominis inquã, qui iam expulſus erat ex fœlicitate pa-
Gene.3. radiſi & à facie domini reiectus, Circũdederũt me gemitus mortis, dolores inferni circundederũt me. Et rurſus vltima huius ordinis & numeri dominica, quæ quadrageſimæ media eſt, in qua & deſignatur myſticè, quomodo læti ex hac tum peregrinatione, tum valle miſerię & lachrymarum ad vitam reuertamur æternam, tunc nimirũ gaudiis plena, il-
Eſa.66. lud propheticum audit & canit eccleſia, Lætare Hieruſalẽ, & feſtum facite omnes qui diligitis eam.

Ratio autem iſtarum ſeptimanarum, cur tandẽ ab hac do-
Gregor. minica incipiãt, reddi poteſt huiuſmodi, quia S. Gregorius & diligẽs & fidelis in officiis diuinis digerẽdis, ex illo, quẽ à ſpiritu ſancto habebat, ſenſu, intellexit venerandã Chriſti paſsionẽ ab omnibus ſanctis exigere teſtimoniũ, quotquot etiam fuiſſent ab origine mundi. Cùm itaque videret ille iã ab anni initio ſacra offic a Incarnationi, Circũciſioni & Epiphanię eſſe deputata dominicæ, tũ ſacris regibus,

tum iis qui Hieroſolymis erant doctis Iudæis, & omnibus deniq; populis tam doctrina ſua quā miraculis, & poſt hæc cōmemoratio ſequi deberet paſsionis & mortis domini, facto regreſſu ad ipſum mundi exordiū per omnes ætates, ſingulas ſanctorum voces ſingulis accommodauit diebus dnicis, eo quòd ſanctorum omnium à condito vſq; ad eundem conſummatū mūdum & ſalus & expectatio vna fuerit, paſſio ſimul ac mors amariſsima Chriſti. Et hęc iā cauſa ſubeſt quamobrem dñicæ illæ ſeptem in hunc venerunt ordinē, ab hinc vſque ad dominicā paſsionis, quæ dies à die ſancto paſchæ decimuſquartus eſt. Ex iis hodierna hæc prima eſt, qua primæ ætatis ſctī, Adam, Abel, Seth & Enoch inducūtur. His itaq; præmiſsis, quis vel cæcus non videat illam quæ vltro ex iis ſequitur cauſam, cur Alleluia quod gaudij & lætitiæ canticum eſt, in hac dñica intermittitur. cùm enim illi ſeptuaginta dies vitā vniuerſam hanc noſtrā, quæ per captiuitatem Babylonicam ſeptuaginta annorū ſignificatur, deſinent, rectè nūc deſinimus illud glorioſum Alleluia canere. Hoc iā olim in ſpiritu præuidit Dauid, inquiens, Sup flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Siō. & infra, Interrogauerūt nos qui captiuos nos duxerunt, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos, hymnū cantate nobis de canticis Sion. Quomodo cantabimus canticum dni in terra aliena? Sed nunc de illo quoque cantico Alleluia, paucula ſubdamus, quia & vox in eccleſia planè vſitatiſsima & Hebræa eſt, vt etiā teſtatur Origenes, quaſdā voculas nō temerè affirmans permanſiſſe in vſu eccleſiaſtico nihilo īmutatas, puta Sabbaoth, Oſanna, quæ in aliā linguam verſę gratiam ſimul cum natiuo vigore amiſſuræ videbantur. Sunt autē hic vocabula ſeu verba duo, Allelu laudate, & ia deum. eſt enim hoc vnū ex ſeptuaginta nominibus dei. tantundémq; eſt omnino, Alleluia, ac ſi dicas, laudate deū. Dices autem: Quî fit, quòd iam à laude dei ceſſat eccleſia, cū & laudare maximè & gratias agere deberet eo tēpore, quo omnes deum laudant & benedicūt creaturæ? Hic ego reſpōdeo, illud Alleluia, nec quāuis, nec vulgarē ſignificare dei laudem: ſed illam, quam nos deo patri per Chriſtū vnicum filium ſuum offerimus. ſiquidem vera dei cithara humanitas eſt Chriſti, de qua deus pater ait, Exurge gloria mea, exurge Pſalterium & cithara.

Pſal. 136

Origen.

Pſal. 148

Pſal.56. Aut quæ alia gloria dei patris, quàm vnic⁹ fili⁹ ſuus Chriſtus Ieſus, vera illa vtiq; tum laus, tum muſica dei? Is enim citharā noſtræ ſuſcepit naturæ, quàm pueri & ſtulti cōfre-
Lucæ. 7. gerunt, cū ad eam ſaltare debebant, verùm ipſe illam per reſurrectionē ſuam deinceps reparauit. Hæc itaq; cithara, hoc illud pſalterium, noſtrum eſt Alleluia. & quicquid dñs noſter Ieſus Chriſtus de cæleſtibus gaudiis dixit diſcipulis ſuis, id omne cāticum quoddam fuit nouum, & laus dei, Alleluia noſtrum, id iam intermittitur, non ſic vt ab omni laude dei ceſſetur, ſed quando patres ſancti citharæ huius nōn audierunt modulationem ſuauiſsimā, teſtāte id quoq;
Matt.13. Chriſto, Multi reges & prophetæ cupierunt videre quæ videtis, & nō viderunt, & audire quæ auditis, & nō audierūt. Quādo igitur in eccleſia iam recolimus antiquæ illius eccleſiæ antequā redimeretur lapſum, ad animum reuocamus miſerandam hanc noſtram peregrinationē in terris: merito os noſtrū aliquandiu ceſſat ab illo cantico. ſiquidē ad illos nondū venerat, à uobis verò iam ablatus eſt, ſicut ipſe ad diſcipulos Ioānis dixit, Venient dies, cum auferetur
Matt. 9. ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. Hæc nimirū ſubeſt cauſa, quamobrē Alleluia ab hinc vſq; ad dñicam Lætare intermittitur. & quia deinceps vſq; ad reſurrectionis diē eccleſia paſsionem Chriſti contemplatur, cithara hæc malè quidē tractata, & chordæ eius fortiter ſunt extenſæ in ara crucis, vbi ſeptē illa verba ſalutaria reſonauit, verum contuſa interim eſt & attrita flagellis, virgis, ſpinis, alapis, clauis, lancea, vſq; in diem Paſchæ, quo redintegrata eſt & reparata, ideoq; etiā in vigilia Paſchæ Alleluia canitur, non ratione ei⁹ diei, ſed inſequētis noctis, ſicut & totū illud cāticū, Exultet iā angelica, teſtatur, & præfatio noctē exprimens, declarat. Ad hunc modū dum Alleluia deponit eccleſia, recolit infœlicē parentū noſtrorum lapſum, per quem omnes nos homines in tot miſerias, calamitates, ærūnas, labores, anguſtias & dolores peruenimus, in pctā, ignorantiam, cōcupiſcētias, infirmitates, ipſamq; adeò ineuitabilem mortis incidimus neceſsitatē. quę mala tanta cum vnū iſtud ſecuta ſint peccatū, qd futurū de tot milib⁹ peccatorum? Id adeò tu quoq; tecū recogita, quantum receſſeris à deo, quātum à vitę ęternæ via deuiaris, & cū Abel clama ad deū illud quod in officio miſſæ hodie legitur, Circūdede-

rũt me gemitus mortis, & in tribulatione mea inuocaui do *Pſal. 17.*
minũ,& exaudiet vocẽ meã de tẽplo ſancto ſuo. Id adeò tu
facere dignare dñe Ieſu Chriſte,& oĩbus miſerere, Amen.

HOMILIA IIII.

EVangeliũ hodiernũ quãuis primo videatur aſpectu facilè & apertum, ſi tamen ſecũdũ omnes ſuas contempleris circunſtantias, occurrent multa pulcherrima & difficillima. inuenies enim ſic & videbis, quomodo æterna dei ſapẽtia intellectũ noſtrũ ligauit captiuũ, facilè eſt, quòd in vineã ſuã Chriſtus operarios cõduxit, vbi omnes nos ab eo cũſtituti ſumus mercenarij, adeoq́; iurati in ſacramẽto baptiſmi, recepto in hoc denario, & gratia ſpiritus ſancti nobis cõmunicata, quo modo omni tẽpore exit Chriſtus conducens operarios in vineam. Neq; vero aliquis hic eſt in Chriſto defectus. nos modo curemus, ne nobis quid deſit in labore, facile eſt videre quomodo cõuenerit ille nobiſcũ, & vitã promiſerit æternã, diurni laboris mercedem. Neq; etiam difficilè eſt, quòd qui vltimi venerũt apoſtoli, æqualem omnibus acceperint beatitudinẽ, etiã prioribus ſe patriarchis & prophetis. Hęc omnia in prõptu ſunt ac obuia, cuiuis aperta intellectui. atqui illud intellectũ & cogitationem alicuius remorari & exercere poſſet, quòd cũ omnes æqualem ſuſceperint beatitudinẽ, quotquot in vinea domini laborarũt, qui eorum venerant primi, murmurarunt aduerſus poſtremos. & tamen cõſtat neque odiũ, neque inuidiam, nec murmurationẽ aliquã eſſe inter beatos: certùm eſt quoque, ſingulos eorum de ſalute etiam gaudere proximi. ſiquidem iuxta dictũ Sapientis, Vir prudens & diſciplinatus nõ murmurabit, multò minus beatus. Verũ iſti de quibus hic in euangelio, non murmurarunt tantùm, ſed grauiter ob id à patrefamilias ſunt obiurgati. dixit enim ille. An oculus tuus nequã eſt? hoc ſanè nõnihil difficultatis addit euangelio. & ſecundo adhuc loco quæritur: Cum tanta ſit tum rerum tum perſonarum omnium hic in mũdo æqualitas, qui ſit quòd ęqualis omnib⁹ merces datur in æterna beatitudine? Ad priorem illam quæſtionẽ, ſunt qui reſpõdeant, fucum facientes huic murmurationi, dubitationem, eam intelligẽtes. verũ hic textus non patitur, eo quòd ob admirationem ſolam reprehenſi non fuiſſent à domino de oculi nequitia. relinquamus igitur iſtud quicquid eſt,

ſiue prætextus,ſiue diuerticuli,& ſanctorũ patrum à ſpiritu ſancto illuminatorũ ſententiã tantũ proponamus. Vbi primũ ſtatim ſe mihi Chryſoſto.offert, qui dicit Chriſtum hic parabolam dixiſſe,& in parabolis nõ oportere nimia in ſingulis verbis cura perangi: ſed cũ quid per parabolam intendat didicerimus,inde vtilitate collecta,nihil vlterius anxiore conatu inueſtigandũ. Quæ ſanè in explicandis intelligẽdiſque allegoriis regula notatu digniſsima eſt, parabolas etiã à Chriſto traditas non per omnia & ſingula verba nobis conferre,ſed in finẽ tantùm in quẽ adducũtur.id iam libet exẽplis duobus cõmonſtrare: altero villici iſtius,quẽ dominus ex iniquitate cõmendat,cùm prudenter feciſſet. vbi ſententia Origenis & Auguſtini eſt,ne quis hinc diſcat inique agere,ſicut hic villicus fecit, ex eo quòd parabolis non vti debeamus ex omni parte,ſed iis tantũ articulis, propter quos finaliter illas induxit Chriſtus, hoc eſt,vt diſceremus inde faciendos nobis eſſe amicos de mãmona iniquitatis. Ecce quomodo parabola iſta nõ in omnibus hæret in hoc villico imitandis. Alterius parabolæ exẽplum in ſcripturis frequentiſsimũ eſt de fœneratoribus,quorũ ille duos habuit debitores,apud Lucam & Matthæũ,rurſus apud Lucã,vbi dominus ſeruum ſuũ duriter corripuit de neglecta talenti vſura,quod poterat vſurario tradere,vt cum lucro ille ab eo recepiſſet. Vbi ſanè omnes boni norunt,vſuram ideo admiſſam non eſſe, quoniam omnibus fœneratoribus dixit deus illud,Mutuum date,nihil inde ſperantes, quantò minus licet recipere quicquàm cum fœnore? Non ergo hinc vſurã diſcemus,ſed potius dona à deo in nos collata bene collocare:non ociari cum illis,ſed crebro exercere & vti. dũ enim augentur dona,rationes etiam creſcunt donorum,inquit S. Gregorius. Super hanc regulam Chryſoſtomus expoſitionem ſuam ædificat,dicens,Cur hæc parabola compoſita eſt? & quid intendens iis verbis vſus eſt? Auidiores enim eos facere voluit,qui decrepita ætate primũ deo ſeruire incipiũt: nã non patitur eos putare ob id minus ſe habituros. Eius rei aliud adhuc nobis apud Lucam eſt exẽplum,vbi maius conuiuium inſtruxit pater filio prodigo ad ſe reuerſo,quàm alteri ſeniori: qui tamen & apud patrem ſemper manſerat, & mandata eius prætergreſſus nunquam fuerat.

2 Porrò hic dicit Chryſoſtomus,Alios introduxit Chri-

Marginalia: *Chryſo.* *Regula ſuper parabolis.* *Luc. 16.* *Origen.* *Auguſt.* *Luc. 7.* *Mat. 25.* *Luc. 19.* *Luc. 6.* *Gregor.* *Chryſo.* *Luc. 15.* *Chryſo.*

ſtus moleſtè fœlicitatem eorum ferentes, nō vt inuidiæ tabo morderi oſtenderet, ſed vt tanto illòs honore frui oſtenderet, quātus ad inuidiā alios cōpellere poſſet. vult ideo nō hāc eſſe parabolę cōcluſionē, quoniā nouiſsimi primi, & primi nouiſsimi: ſed ipſam parabolam ſic īduci, quomodo admiratione dignū erat illud, quòd nemo credidiſſet, inęquales operarios æqualem eſſe recepturos mercedē: ita hoc nō minus admirandū, quòd nouiſsimi facti ſunt primi &c. ſanctus Gregorius hic in homilia ſua murmurationē iſtam ad patres antiquos refert, ait enim: Illi vſque ad aduentū domini, quātūlibet iuſtè vixerint, ducti ad regnū nō ſunt, niſi ille deſcēderet, qui paradiſi clauſtra hominibus interpoſitione ſuæ mortis aperiret. Eorū ergo hoc ipſum murmuraſſe eſt, quòd & rectè pro percipiendo regno vixerūt, & ducti ad regnū non ſunt. quos enim poſt peractā iuſtitiā inferni loca, quāuis trāquilla ſuſceperunt, eis profectò & laboraſſe fuit in vinea & murmuraſſe, quaſi ergo poſt murmurationē denariū accipiunt, qui poſt longa inferni tēpora ad gaudia regni peruenerūt. Verū qui poſt Chriſti natiuitatem in vinea domini laborant, non murmurant: quoniā ſtatim à morte percipiunt, quòd illi patres antiqui vix poſt longam expectationem receperūt. Tertiò, aliā adhuc inuenio expoſitionē, eāque literæ ferè propiorem. huiuſmodi eſt autē. Cōſtat ex innumeris ſacræ ſcripturæ locis, Iudæos primū vocatos eſſe in vineā, & poſtremò gentes & manè quidē ſummo inceperūt laborare Iudæi. ſiquidē tunc & in ſola notus erat Iudæa deus: & non erat alius in vniuerſa terra populus, qui tam propitiū haberet deū, quàm Iſraël. Quando igitur placuit deo etiam gentes conuocare ad ſuum cultum, quæ totū diem ocioſæ ſteterant, nihil boni operatæ, murmurare cœperunt Iudæi, rati Gentiles, qui poſtremū iam ad cognitionē Chriſti veniebant, nō debere integrā accipere diurni laboris mercedē, hoc eſt, gratiā & dona ſpiritus ſancti, quibus eos indignos planè repugnabāt, adeò vt ſanctus Petrus quoq; eos & immūdos & indigniſsimos, qui gratiam euangelicā ſuſciperēt, iudicaret, oblata ſibi propterea viſione diuinitus, qua ille linteū vidit animalibus immūdis plenū, quo viſo, vocem audiuit dicētem ſibi, Occide & manduca. id cū recuſaret, rurſus audiuit, Quod deus purificauit, tu commune ne dixeris. Quod nimirū illud etiā eſt Cornelio dictū à

Gregor.

Pſal. 75.

Deut. 4.

Act. 10.

Petrò: Vos ſcitis,quomodo abhominatū ſit viro Iudæo, cō-
iungi aut accedere ad alienigenā. Hæc iſta ſunt Iudæorum
murmura aduerſus gentes in principio iam olim naſcētis ec
cleſiæ,vſque adeò vt canes quoq; eos appellarint. quæ ſanè
murmuratio cauſa magna aut etiā ſola fuit, ſcriptæ à Paulo
Act. 11. ad Romanos epiſtolæ . vnde & cōmoti ſunt aduerſus Petrū
Iudæi ,quoniam Cornelium baptizaſſet,dicētes, Quare in-
troiſti ad viros præputiū habētes,& manducaſti cum illis?
Defendit autē & purgauit ſe Petrus,ſicut hic Procurator ra
Act. 15. tionē reddit eius quod fecerit. Eadē hæc quoq; extitit cau-
ſa,cur murmurarint Græci, eò ꝙ viduæ ſuæ cōtēnerentur.
Neq; ſi deſijt iſta Iudæorū ſimultas,erupit etiā amplius, vo-
lueruntq; gentes,ſi baptiſmū appeterent,cogere ad circūci
ſionē & vniuerſam legē Moſaicam: idq; tāto feruore, vt apo
ſtoli impulſi ſint cōcilium generale vocare, & ibidē cōclu-
dere,nō eſſe neceſſariū illis,legē totā ſeruare. Quo ſenſu de
narius hic nō tantū illā æternā gloriā,ſed hanc gratiā quo-
Zacha. 4. q; ſignificat, per quā ad gloriā venitur , ſicut Zacharias di-
xit : Exæquabit gratiā gratiæ & ſic Iudæi probi qui primū
gentibus,fortiter reſtiterant,cognita voluntate diuina,mur
murare deſierūt,cuiuſmodi fuerunt, quibus Petrus enarra-
uit quæ ſibi cùm Cornelio contigerāt. tunc enim & tacue-
runt, & deum magnificarunt, qui etiā gētibus pœnitētiam
dediſſet ad vitam . Porrò patres & doctores noſtri nihil
omnino intentatū reliquerūt,quòd etiam non penitus erue
rint,nihil minus quàm Lutherum expectātes, aut Zuingli-
um,aut quemlibet alium ex neochriſtianis . Alium quoque
hic ſenſum adducunt , quādo de Iudęis eorūque murmura-
Regula tione intelligi hæc debeant & dicunt. Scripturæ mos eſt,
Ticonij. vt ſæpe aliquid generi tribuat propter ſpeciem (vide Augu
Pſal. 104 ſtinū libro tertio de doctrina Chriſtiana capite triceſimo-
quarto) vt cum ait Dauid, Eduxit eos cum argento & auro,
eduxit populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in læ-
titia, & dedit illis regiones gētium , & labores populorum
poſſederunt Certū eſt autem, ex tam immēſa hominū mul-
titudine (plura enim quàm ſexcenta erant hominum milia)
duos tantùm in terram veniſſe promiſsionis, Caleph & Io-
Nume. 1. ſue, iuxta illud quod dominus dixerat ad Moyſen. Similiter
14.&.26 & in alio loco dicit Dauid , Induxit eos in montē ſanctifi-
Pſal. 77. cationis ſuæ, montem quem acquiſiuit dextera eius . Atqui

ex omnibus qui Aegyptum exierāt, duos tantū introduxit. Sed idem clarius adhuc videre deſideras? en tibi in eodem Pſalmo Dauidē ſic dicētē. Cū occideret eos, quærebant eū. vbi quis dubitet, alios fuiſſe quos occiderit, ab iis qui eum quæſierūt, ſed quia vnius fuerunt multitudinis & nationis, velut de iiſdē fit ſermo, Ad eundē planè ſenſum dicunt hic quoq; nō eoſdē fuiſſe qui denariū receperint, quiq; murmurarint, ſed qui denariū ſuſceperunt, eos & bonos fuiſſe, & eos ſaluatos iudicāt, eo quod nemo beatus remurmurat, inquit Gregorius, iſtos verò qui murmurarūt aduerſus Gētiles, nec denariū recepiſſe, neq; bonos fuiſſe cōtendunt: de quibus tamen hic Chriſtus loquitur, ſicut de prioribus illis bonis, quoniā & ipſi eius populi fuerūt, qui per Moyſen & legē vocatus erat, qui præſumptione ſibi vana propoſita, ſe plus gentibus habere putauit. Et hunc ego intellectū non euāgelico iſti tantū contextui, ſed & modo loquendi ſcripturæ ſacræ cōformē eſſe crediderim atq; cōſentaneū. Ad quæſtionē alterā autem, qua propoſitū fuit, quomodo ſalua fieri poſsit iuſtitia, vt æqualis merces inæqualiter laborātibus detur, reſpōdent doctores, iſtam denariorū æqualitatem nō ſignificare æqualē vitæ æternæ beatitudinē, cuius diſcretas eſſe & quidē multas manſiones, certos nimirum illius gradus, teſtimonio Chriſti certiſsimū eſt, adeoq; voce & ſcripto Pauli. Alia claritas ſolis eſt, alia lunæ. & ſicut ſtella à ſtella differt in claritate, ita & reſurrectio mortuorum. Aut nōne ſanctior beatiorq; ſit Maria quauis alia virgine? alius igitur ſenſus hic inæqualitate denariorū inquirendus eſt. Et principio quidē omniū ſanctorū æqualis eſt beatitudo, quoniā æquè omnes ſunt cōtenti, nullusq; eorū plus appetit felicitatis quam habet. ſicut & ſi habeas vaſa aliquot inæqualis capacitatis ſeu magnitudinis, æquè tamē omnia plena, nullū, vtique eorū plenius eſt altero, & tamē aliud alio plus capit: ita quilibet beatus gloria plenus eſt & beatitudine, pro modo ſuæ comprehēſibilitatis, ſicut in perſona cuiuſdā beati dixit Dauid, Satiabor, cū apparuerit gloria tua. Secundo, In hoc quoq; nō æquales ſunt ſancti dei, quoniā vnam omnes obiectiuā habent beatitudinem, eſſentiam dei. Deus enim ille denarius eſt, quem iuxta intuebuntur omnes minimi & maximi. ſiquidem præſenter deū intueri, ipſa vita eſt æterna, ſicut Chriſtus apud Ioan-

Ioan. 14.
1. *Cor. 15*
Pſal. 16.

Ioan.17. nem ait, Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ deũ,& quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Tertiò æquales etiã ſũt beati ratione durationis, quoniã nullius ſancti beatitudo minus diuturna eſt quã alterius: ſiquidẽ omnibus æquè infinita eſt & perpetua. nãq; minimus ex infantulis innocentibus nõ minus in perpetuũ eſſentiã videbit diuinã, quàm vel ſanctus Stephanus vel Ioãnes, quoniã de omnibus verũ
Sap.5. eſt illud Sapientis dictum, Iuſti in perpetuũ viuẽt, & apud deũ eſt merces eorũ. Ex iis omnibus palam eſt, qua ratione beatitudines omniũ æquales ſint & inæquales, nã de accidentali dubiũ nõ eſt quin ſit inæqualis. Verũ hæc aliàs. Et ne cuiquã ſuper iis aliquod in animo reſideat dubiũ, verba
Super Ioan.14. Auguſtini conſultò hic viſum eſt apponere, quibus ſententia illa fortiſsimè cõfirmatur, Et ſi alius alio eſt iuſtior, ali9 verò ſanctior, in domo patris mei manſiones multæ ſunt, nullus eorũ alienabitur ab illa domo, vbi manſionẽ pro ſuo
Mat.20. quiſq; accepturus eſt merito. Denarius quidẽ ille æqualis eſt omnibus, quẽ paterfamilias eis qui operati9 ſunt in vinea, iubet dari omnibus, nõ in eo diſcernens, qui minus & qui amplius laborarunt. quo vtiq; denario vita ſignificatur æterna, vbi amplius alio nemo viuit, quoniã viuendi non eſt diuerſa in æternitate menſura, ſed multæ manſiones diuerſas meritorũ in vna vita æterna ſignificãt dignitates.
1.Cor.15. Alia eſt enim gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia ſtellarũ: ſtella enim à ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum tanquã ſtellæ, ſancti diuerſas manſiones, diuerſas charitates tanquàm in cœlo ſortiuntur in regno: ſed propter vnũ denarium nullus ſeparatur à regno, atque ita deus erit omnia in omnibus, vt quoniã deus charitas eſt, per charitatẽ fiat: vt quod habẽt ſinguli, cõmune ſit omnibus. ſic enim quiſq; etiã ipſe habet, cũ amat in altero, quod ipſe non habet. Nõ erit itaq; aliqua inuidia imparis charitatis, quoniã regnabit in omnibus vnitas charitatis. Hæc hactenus Auguſtinus. Ad extremũ, per ſe iam patet vltimũ illud Chriſti verbum, quomodo nouiſsimi primi, primique fiant no-
Deut.19 uiſsimi. Iudæi enim & primi fuerunt, & omnino populus electus: gentes autem, quæ contemptæ tunc habebantur, vix poſtremò venerunt: & tamen factæ ſunt ſancta, electa
1.Pet.2. & regalis gẽs, vt inquit Petrus. ſed & Paul9, Gẽtes, inquit,
Rom.8. quæ non ſectabãtur iuſtitiã, apprehenderũt iuſtitiã, Iſraël

verò ſectando legem iuſtitiæ, in legẽ iuſtitiæ nõ peruenit. aut nõne Petrus vocatus eſt cito? & tamẽ latro ante eum in cœlum peruenit. Aut quot ſunt, qui à iuuentute & primis ſtatim annis incipiũt ſeruire deo, atque deinde reſiliũt ſubito ſicut Saul? Et viciſsim plurimi, qui cũ ſint in cultu diuino amplectẽdo poſtremi, vix tandẽ incipiunt vltima ætate ad deum redire, & ſeipſos, fiũt ſic primi in timore & obſeruatione dei. Sæpe enim multæ & magnæ contingunt rerũ humanarũ viciſsitudines, inquit Chryſoſtomus. At nos iam inuocemus deũ & oremus; vt nos quoque nõ vocati tantũ ſimus, ſed etiam electi adoptemur in vitam æternam. id tu nobis præſta ô domine Ieſu Chriſte, Amen.

Ioan.1. 1.Re.15. Chryſo.

DOMINICA SEXAGESIMAE EVANGELIVM, LVCAE VIII.

In illo tempore, Cùm turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarẽt ad Ieſum, Mat.13.

1 *dixit per ſimilitudinem, Exiit qui ſeminat,* Marc.4.

ſeminare ſemen ſuum: & dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerũt illud. Et aliud cecidit in terrã bonam, & ortũ fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eũ diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola. Quibus ipſe dixit, Vobis datum eſt noſſe myſteriũ regni dei, cæteris autẽ in parabolis: vt videntes non videãt, & audiẽtes non intelligant. Eſt autem hæc parabola, Semen eſt verbum dei. Qui autem ſecus viam, hi ſunt, qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant. Nam qui ſupra petram ij ſunt qui

Mat.13. Mar.4. Eſa.6. Act.18 Ioan.12. Mat.13. Mar.4.

cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbũ, & hi radices non habent, quia ad tempus credũt, & in tempore tentationis recedũt. Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt, qui audierũt, & à ſolicitudinibus & diuitijs et voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referũt fructum. Quod autem in bonam terram, hi ſunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

HOMILIA I.

Docemur hoc euãgelio chariſsimi à Chriſto, quam bonũ, quã vtile, quamq; omnino neceſſariũ ſit audire verbũ dei: quo nos erudiamur, quibus modis debeamus in vinea domini laborare, vt tandẽ denariũ mereamur æternæ beatitudinis. Illo enim verbo diuino inſtruimur, quid facere nos deceat, quid referat vitare, quid amare, quid fugere oporteat: & quid deniq; nõ? penitus enim in verbo dei diſcimus, quid ſit beneplacitũ deo, quid nobis noſtræq; ſaluti cõmodum. quanuis idipſum per ſe quoque opus eſt meritorium, libenter audire verbũ dei, quod ſanè argumento eſſe poteſt, hominem aliquẽ eſſe a deo electũ ad vitam æternam, ſicut infrà dominica 5. quadrageſimæ latius dicetur. Siquidem in cõcionibus ſacris deus nobiſcũ loquitur, nos erudit & docet: iuxta illud Dauidicum, Intellectum tibi dabo & inſtruã te in via hac, qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos. Atq; ideo ad eum clamat Dauid, Doce me iuſtificationes tuas. viã iuſtificationũ tuarũ inſtrue me, & exercebor in mirabilibus tuis. Plurimũ verò hinc nobis accedit cõmodi, quod ipſe cui propoſuit parabolã, explicare etiã dignatus eſt dominus, neq; iam alia re vlla niſi admonitione indiget, vt ſecundum eam viuamus. Quia ſi, inquit ſanctus Gregorius, vobis ſemen verbũ, agrũ mundũ, volucres dæmonia, ſpinas diuitias ſignificare diceremus, ad credendũ nobis mens forſitan veſtra dubitaret. vnde & idẽ dominus per ſemetipſum dignatus eſt exponere quod dicebat, vt ſciatis ſignificatiões quærere in iis etiã quæ p ſemetipſum noluit explanare. Quis enim mihi vn-

Pſal. 31. *Pſal. 118* *Gregor.*

quam crederet, ſi ſpinas diuitias interpretari voluiſſé, maximè cum illæ pungāt, iſtę delectent? & tamen ſpinæ ſunt, quia cogitationũ ſuarum punctionibus mentem lacerant, & eum vſq; ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentāt. Ideo dñs fallaces appellauit diuitias. fallaces eñ ſunt, quæ mentis noſtræ inopiam non expellunt, ſiquidem illæ demũ veræ ſunt diuitiæ, quæ nos virtutibus ditant.

1 Euangeliſta ſic ait, Cũ turba plurima conueniret, & de ciuitatibus ꝓperarent ad Ieſum, ſicut Matthæ⁹ teſtatur, dixit ꝑ ſimilitudinē, è naui prædicans ad populũ in littore ſtātem. vbi Hieronymus dicit, Nō poterat populus domũ Ieſu intrare, nec eſſe ibi, vbi apoſtoli audiebant myſteria. Ideo miſerator & miſericors dñs egreditur de domo ſua, & ſedet iuxta ſeculi hui⁹ mare. Vbi populi etiā videre licet pietatē & deuotionem, qui turmatim ſubinde ad dñm cōfluxit, quāuis non eadē cauſa. alij enim accurrebāt vt ſanarētur, alij ex præſumptiōe & temeritate, alij ex inuidia, vt eũ caperent in ſermone, alij vt magis ſaturi fierent panibus & piſcibus, alij affectu quodā pietatis. atq; non temerè turbam vocat euangeliſta, eò quòd & multitudo erat è variis hominibus coacta & cōgregata. ita ali⁹ aliis affectus, ſenſus alius aliáq; erat voluntas, neq; vno omnes erāt animo mentéq; prędití, vt ait Beda, ideoq; cum eis locutus eſt per varias parabolas, vt ſi qui non vna ſtatim, alia tamen ſimilitudine mouerentur. Apud Matthæũ eadē hæc concio non paulò longior eſt, vbi & oſtēdit Euāgeliſta, quomodo & qua de re Chriſtus per parabolas loquutus ſit, vt nimirũ impleretur ſcriptura illa Dauidis, Aperiam in parabolis os meũ, loquar propoſitiones ab initio. Hoc autē fecit dñs, cũ iam turba plurima cōueniſſet profecto enim veriſſimũ eſt quod dicit Chryſoſtomus, Quilibet bon⁹ doctor incitatur ad docēdũ, cũ plures habuerit auditores, intelligendo hoc de doctorib⁹ huiuſmodi, qui ſalutē ardent & ſitiũt audientiũ. Nā vbi eo quis animo eſt, vt cōcurſum amplectatur & optet hominũ, in hoc vt honorē & famā ſibi arroget & cōcionibus ſuis, ibi certum eſt diabolum magiſtrũ & doctorem eſſe, qui ſtatim ludos fucumq; facit, hæreſes attētat. & quamprimũ prædicatorē hac capitis parte captauit, vt ipſe ſibi placeat, audax fit & temerarius, ſicut nũc ꝓhdolor fieri videmus in prædicatoribus neochriſtianorũ, qui quāuis

Luca. 8.
Mat. 13.
Hieron.
Beda.
Pſal. 77.
Chryſo.

ſint parũ docti,videri tamẽ volũt apud ſuos irruunt quouis modo, & placentia dicunt audientibus, non ignari etiam
Eſa. 30. plerunq, ſe procul à verò deuiare. Hic ille faſtus,hæc iſta turgida & inflata eſt ſuperbia, ſicut inqt Eſaias, Clamaui ſup hoc ſuperbia tãtùm.eſt. Sed quęris,quæ ſit huius ſuperbiæ cauſa,quis auctor. iſti ſcilicet, qui prædicatorẽ ad hoc hortantur & dicunt, Age dñe prædicator, hoc placet;ſic vi
*Eſaiæ.*30 ſum eſt omnino. ſicut Eſaias ait, Qui dicunt vidẽtibus,nolite videre:& aſpiciẽtibus,nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt,loquimini nobis placẽtia,videte nobis errores,auferte à me viã, declinate à me ſemitã,ceſſet à facie noſtra ſanct⁹ Iſraël. Hæc ſunt etiã in propria forma verba,quę Lutherani ſenatores & cæteri quoque homines ex vulgo ad ſuos prędicatores loquũtur. Væ autẽ & iterũ væ ſacerdotibus iſtis,qui tam miſere ſeduci ſe patiuntur,falliq́,,tantùm ob temporalia iſta bona & caducos honores. ſed hæc alias, nunc ad propoſitũ redeamus. Quid mirum, ſi quis multitudine audiẽtium ad dicendum magis commouetur, modo il
Ioan. 12. le ob hoc tantũ gaudeat,vt ibi laudẽ & magnificetur de⁹? ſicut apud Ioannẽ feciſſe Chriſtum legimus,cum iam plurimi ad eum concurrerent, & Gentiles quoq; approperarẽt,dixit ille,Venit hora,vt clarificetur filius hominis. pater,clarifica nomẽ tuum. Id itaq, ſi in gloriam & honorem dei redundat,bene eſt:neq; peccat in hoc,qui multitudine audientiũ gaudet,modo apud ſe cogitet,quiſquis magnam
Ioan. 4. hominum turbã circumcirca aſtare apud ſe videt, & apud ſe expẽdat illud quod Chriſtus dixit ad diſcipulos ſuos, Videte regiones,quia albæ ſunt iam ad meſſem. ſit hoc,quum corda & pectora auditorum parata ſunt obſequi & credere iis quæ prædicantur.

2 Properante iam populo ad dñm, loquutus ille eſt per
Chryſo. parabolas,idq́; eo,vt inquit Chryſoſtomus, maximè, exorſus etiã ab huiuſmodi parabola,qua auditores redderet attentos. neq; id ideo tantũ,ſed etiã vt ſermonibus huiuſmodi abſtruſioribus fortius pectora eorũ & animos cõmoueret:deinde vt dicta illa tenacius eorum mẽtib⁹ inhærerẽt. Præterea voluit ſermonẽ ſuum eiuſmodi parabolis & apertiorẽ & captui audientiũ magis eſſe obuium. Vnde iam patet,quantopere neochriſtiani errent in hoc, quod nullã picturam ſeu imaginẽ volunt ſuſtinere,ſed intellectum quo-

que vulgi immediate omnino in deũ dirigere, reiectis & poſt habitis oĩbus externis imaginibus atq; figuris. Neque hic rationẽ aliquã habẽt viuentiũ ſanctorũ, neq; fragilitatem cõſiderant humanam, neq; egeſtatẽ vidẽt inquam miſere deiecti ſumus omnes p̃ peccatũ Adæ, neq; dicunt illud cum Iob, Memẽto quæſo dñe quod ſicut lutũ feceris me, & in puluerẽ reduces me. Neque etiã cogitant, quantũ nobis theſaurũ perdiderit Adam ſcientiæ & cognitionis in omnibus, adeò vt omnis noſtra cognitio ex infimis iã conſurgat, nihilq; ſit ĩ intellectu, quin pri⁹ fuerit in ſenſu, cognatuq; nobiliſsimus hic animus noſter ex ſenſibus & ancilla ſenſationis exterioris omnia emẽdicare. neq; enim proximum intelligere tuũ potes, neq; animam aut corpus eius, ſed per externa tantùm accidẽtia, coloris, formæ, veſtitus, &c. Similiter ſi iuſto ſuccederetur ordine, ſubſtantias ſeparatas, deũ & angelos, ipſumq; adeò cœlum abſolutè & in ſe ex noſtro cognoſcerem⁹ intellectu. Iã verò ex viſibilibus nos mẽdicare omnia oportet, vt etiã Paul⁹ teſtatur, inqens, Inuiſibilia p̃ ea quæ facta ſunt, intellecta cõſpiciuntur, ſempiterna quoq; ei⁹ virt⁹ & diuinitas. Et curiſti, quicquã externarum imaginũ habere nolunt, ſed eas quoq; ab intellectu noſtro arcere, quem Paulus ad viſibilia aſtringit, quem Chriſtus imaginibus aliquot & rerũ ſimilitudinibus ad veram cognitionẽ ſubinde reuocare ſtuduit, adeò vt Marcus dicat, Multis parabolis loquebatur eis verbum, pro eis poterant audire, & ſine parabola non loquebatur eis. *Iob. 10.* *Rom. 1.* *Mar. 4.*

3 Nunc parabolã nobis proponit Chriſt⁹, Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemẽ ſuum. Seminator hic dñs Ieſus eſt q ex ſinu patris, quo creatura nulla peruenerat, exiit in hunc mundũ, ſicut ipſe apud Ioannẽ dicit, Exij à patre & veni in hunc mũdum. ideo autem exiit ille, vt hominibus ſeminaret ſermonem patris ſui. Vbi ſi dicis filium dei, quia & ipſe ſit deus, & vbiq; eſſe, & exire non potuiſſe, ſcias ipſum non exiuiſſe ſecundum locũ, multo minus ſecundum eſſentiam ſuã, ſed tantùm ratione aſſumptæ humanitatis, quomodo exiit ille ſeminare, non perdere, neq; iudicare, ſicut exiturus eſt in die iudicij. Exiit inquã ſeminare ſemen, nõ alienum, ſed ſuum, ſuũ illud ſemen bonum, exempla bona in operibus bonis, ſemẽ piꝗ orationis & ſalutaris prꝗdicationis. Cuius exẽplo exire ad ſeminãdũ debẽt omnes præ- *Hieron.* *Beda.* *Ioan. 10.* *Chryſoſt.*

Prou. 11. dicatores,ſemen inquã bonorum operũ:iuxta illud Sapien
tis,Seminãti iuſtitiã merces fidelis.Imò & vniuerſi homi-
nes ſemen hoc ſeminare debent bonorũ operum,vnde tan
Iaco.3. dẽ habeant quod metant:ſicut dicit Iacobus,Fructus iuſti-
tiæ in pace ſeminatur.Deinde ſeminare quoq; debẽt ſemẽ
piæ & deuotæ orationis:iuxta iſtud Dauidis,Eũtes ibãt &
flebãt,mittẽtes ſemina ſua. Præterea ſeminare eos oportet
ſemen ſalutaris prędicationis,ſicut in hac parabola cõme-
moratur. Proſpiciat tamẽ ſibi huiuſmodi prędicator, vt il-
Leu. 19. lud præceptũ Leuitici obſeruet,Agrũ tuũ non ſeres diuer-
ſo ſemine,quod tamẽ faciũt prædicatores hæretici,qui ſe-
mine Chriſti verbo illi ſancto dei,cõmiſcẽt ſemẽ diaboli,
erroribus ſcilicet & hęreſibus multis inſperſis. Quod quis
non videat facere neochriſtianorũ prædicatores,qui euan
gelium quidem & cum eo nõnihil boni prædicant, verum
ſubinde ex ſacco etiam diaboli aliquid extrahũt ſeminis,
quod intellectũ falſum & tantùm lolium zizaniam & fili
ces pariat. Ab eiuſmodi ſedulo tibi caue ſeminatore,ne ma
li ſeminis,quod ferè fit,plus capias quam boni. Cum dño
ſciat quilibet prædicator ſeminandum ſibi eſſe ſemen bo-
nũ,ſemen inquam Chriſti:quod etiamſi non ſtatim excre-
ſcat & exurgat,vt nũc prohdolor videmus paſsim fieri,cum
hoc ſeculo prædicare operoſum ſit,& ſanè difficilimũ,non
curet id prædicator bonus,cũ audiat hic in euangelio,tres
eius etiã quod Chriſt⁹ ſeminauerat,ſeminis partes perire.
Et tu itaq; cũ vides ſermonẽ tuum non vbiq; iuxta ædifica-
re,id deo committito. tantùm cura ne hoc tua culpa fiat &
Eſa.5. vitio,ſi huiuſmodi qd tibi cõtingat,quale prædixit Eſaias,
Triginta modij ſemẽtis faciunt modios tres. fuit autem &
Act. 17. Paulus ſeminator, vnde ſeminiuerbiũ eũ vocabant Athe-
Act. 13. nienſes. Atqui ſæpius tamẽ ſeminauit in vanũ,quapropter
& ipſe ad Iudæos dixit,Vobis oportebat primũ loqui verbũ
dei,ſed quoniam repellitis illud,& indignos vos iudicatis
æternæ vitæ,ecce cõuertimur ad gentes. Ad hunc modum
quãplurimi etiã alij ſeminauerũt,qui ex ſemente nihil fru
Eccl. 11. ctus retulerint. quãobrẽ dixit Sapiens, Mane ſemina ſemẽ
tuũ, & veſpere ne ceſſet manus tua,quia neſcis quid magis
oriatur,hoc aut illud:& ſi vtrũq; ſimul, melius erit. Sic om
nis bonus prędicator nõ debet intermittere, quin ꝓ virili
ſua ſemp̃ ſeminet. quis enim ſcit, vbi gratiam ſuam effun-

daē & largiatur deus?quod etiāſi ſemē pereat in audiétib⁹, in ſeminātetū ſuo fructu nō carebit,quādo tūc dicere poterit cū Dauide, Oratio mea in ſinū meū cōuertetur, ita etiā labor & oīs opera eorū apud deū nō perierit, quoniā nō obliuiſcitur noſtri deus. Agè agè verò,quāuis zizaniæ & corrupti ſeminis multū iā eſt in terra,deus tñ gratiā nobis tribuere ſuam dignetur,cordaq; veſtra velut agros fertiles & fœcūdos à perditiſsimo ſemine cuſtodiat, vt tādē poſt hāc vitā, vitā conſequamur æternā,quam nobis cōcedat dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſecula benedictus, Amen. *Pſal. 34. Eſa. 49. Matt. 1.*

HOMILIA II.

PRouocamur,inquit S. Hieronymus, ad dictorū intelligentiam,quoties iis ſermonibus cōmonemur, ideóque & nos huic expoſitioni, quā Chriſtus dedit, firmiter ſtare intendimus, adductis tantū alijs quoq; in eundē ſenſum ſcripturis. Exiit,qui ſeminat, ſeminare ſemē ſuū: & dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viā, & cōculcatum eſt,& volucres cœli comederūt illud. Nō dixit,& proiecit aliud ſecus viā, ſed, aliud cecidit ſecus viā,& aliud cecidit ſuper petrā,aliud inter ſpinas , aliud verò in terrā bonā & ortū fecit fructū centuplū. Hæc omnia vno ſic cōtextu induximus,quoniā expoſitionē ſuper iis à domino audire volumus,iuxta diui Hieronymi ſententiā ſuperius iam inductam, Quis enim vel melius vel fœlicius parabolā iſtā vniuerſam explicaret,quā æterna illa ſapiētia Chriſtus,in quo ſapiētiæ diuinæ theſauri ſunt recōditi. Hæc dicens, inquit euangeliſta,clamabat,Qui habet aures audiēdi,audiat. Clamauit hic Chriſtus, vt corda & animos audientiū ad ſpiritualem & ſublimiorē quandam intelligētiam citaret. quoties enim teſte Beda , hæc admonitiūcula vel in euāgelio, vel in Apocalypſi Ioānis interponitur, myſticum eſſe quod dicitur,quærendūq; à nobis intētius oſtēditur. Ah quotidie adhuc clamat dominus,modo nos auſcultaremus & audiremus illū, & ſequeremur. ſemper enim clamat, verbis, factis & omnibus operibus , cū omnās Chriſti actio noſtra ſit inſtructio. Ad peccatores clamat vt pœnitētiā agāt, ad errabūdos vt reuertātur,ad ignauos vt excitētur. ait enim, Surge qui dormis clamat ad nos ſeruus Chriſti Paulus. Audite igitur omnes & obſeruate quid fructus ſit in audiendo verbo dei,omnes quotquot aures habetis audiendi audite. Vbi *Hieron. Coloſſ. 2. Beda. Gregor. Ephe. 5.*

ſi quæris,an nō & illi audierūt,aut nō aures habuerunt?reſpondeo,omnes illos aures quidē habuiſſe extrinſecus audiendi,verū aures intellectus eorū apertæ nō erant,multò minus aures obedientiæ ,quibus obſequi parati fuiſſent.

Triplices aures. Triplices nāq; nos aures oportet habere, extrinſecus audiēdo,intrinſec⁹ intelligēdo,& opere tandē perficiēdo. Quomodo ad fidelē animā dicit dominus per prophetam,

Pſal. 44. Audi filia & vide,& inclina aurē tuā,per obedientiā ſcilicet. Verum ſicuti tūc,ita nūc quoq; multi nō audiūt,quanuis aures

Eſa. 6. externas habeāt , quādo cor eorū malitiæ repagulis & nequitiæ clauſtris eſt obſeratū;ſicut per Eſaiā dicit dominus, Audite audiētes,& nolite intelligere:& videte viſionem, & nolite cognoſcere.excæca cor populi huius,& aures ei⁹ aggraua,& oculos eius claude , ne fortē videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat & conuertatur,& ſanē eum. Cur obſecro hæc tāta? Prohdolor., diabolus aures eis præcidit per iſtā peccatricem voluptatem,ſi-

Eze. 23. cut Ezechiel dicit. Et quot tandem veſtrū hic aſtāt, nūquid omnes corporis aures apertas habetis?verū animi & men-

Eſa. 42. tis aures vt ſe habeant , quis nōrit? fortē ita eſt vt Eſais ait,

Pſal. 57. qui apertas habes aures,nōne audies? Plerique etiā cū aures habeant,eas ipſi ſibi obſtruūt inſtar ſerpētis,ij nimirum omnes,qui verbum dei nolunt audire,neq; ad cōciones venire,ſubueriti ſemper,ne quod nolint audiant,ſicut iam faciunt Neochriſtiani,nolentes audire catholicos prædica-

Pſal. 113. tores. Sunt alij qui & ipſi aures quidem habent,ſed idolorum aures, de quibus Dauid, Aures, inquit, habēt & nō au-

Eccle. 3. dient. Neque deſunt tamē qui internas etiā animi aures habeant ſaluas & incorruptas,de quibus Sapiens, Auris bona audiet cum omni cōcupiſcentia ſapiētiam. neque id immeritò,nam audiēs ſapiens ſapiētior erit,& intelligens gubernacula poſſidebit. Qui itaq; habet aures audiendi, audiat. Audierūt hęc apoſtoli,& ideo dominū interrogauerūt,quanam hæc eſſet parabola. quoniā auditorum eſt,vt inquit

Chryſo. Chryſoſto. qui magna diſcēdi cupiditate ardēt, multum & ſæpe quærere. Et hoc tamē fecerūt apoſtoli, quādo ſoli cū

Marc. 4. Chriſto erāt. ita enim Marcus ait, Cum eſſet ſingularis, interrogauerunt eum. (Interrogatio eſt clauis ſcientiæ.)

3 Interrogantibus ergo diſcipulis reſpondit dominus, Vobis datum eſt noſſe myſteriū regni dei. cæteris au-

ţem in parabolis. Matthæus reſponſionem hãc & pluribus & magis cõſolatoriis verbis expreſsit, nos tamẽ à Luca nõ diſcedemus. Intellectũ parabolæ à Chriſto petierunt apoſtoli. dixerat autẽ ille, & iam ante eis promiſerat, Qui petit, accipit. petẽtes ergo acceperunt verum intellectũ. quos imitari debẽt, quotquot diſcere cupiũt & euoluere ſcripturas ſacras, atq; voluntatem cognoſcere diuinam, vt orent ſedulo diligẽter ſicut de S. Thoma Aquinate legimus, quẽ oratione magis pia, quam lectione aſsidua edoctum teſtanẽ historiæ. Nunc planè Chriſti ſequitur reſpõſio, Vobis datũ eſt, vobis inquã, qui ardenter pro intellectu oraſtis, datum eſt diuinitus cognoſcere regnũ cœlorum. Quærendi rogãdiq; modũ iſtum intellige in obſcuris, occultis, & antea nõ explicatis. vbi enim res p ſe ſatis tum manifeſta eſt, tum ab aliis declarata, nõ tantùm nõ gratia dei impetratur querẽdo, ſed ipſe etiam deus commouetur ad iram. Hoc ideo hic cõmemoro, quoniam ſunt iam ex Neochriſtianis nõnulli, qui verbis gloriari ſolẽt magnificis, quomodo orẽt ſedudo deũ, vt eis intellectum & oculos cordis aperiat ad vidẽdũ an errẽt, & à via veritatis declinarint. Vbi licet ego tãti faciam orationẽ verè piam, vt ſi ex animo bono promanat & volũtate pfecta, nihil minus facturus ſit deus quam vt eadem reiiciat: verũ hic nihil neque radicis eſt bonæ, neque fundamẽti firmi, vbi per amicos ſuos deus, per patres ſanctos, & per eccleſiã catholicam articulos illos iam olim robuſtiſsimè explanauit, ſup quibus modo contenditur, ideo nihil impetrãt eorum orationes Audiũt potius & ſubinde reportant iſtud, quod diuiti dãnato datum eſt reſponſum, Habẽt Moyſen & prophetas, audiãt illos. Vel, habent eccleſiã catholicam, habent concilia, habent patres & doctores, omnes hos audiant. Interrogauit Chriſtum etiã Philippus, petiitq; oſtendi ſibi patrem. ſed quid oudiuit? Tanto tẽpore vobiſcũ ſum, & non me cognouiſtis? Philippe, qui videt me, videt & pãtrẽ meum. & quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? Ecce hic dñs increpauit Philippum minus rectè rogantem, obiecit eidem pro magno tempore annos tres cum dimidio, quibus cũ eo fuerat. Et non putatis chariſsimi fratres grauius multo cõmoueri illũ atq; iraſci ſup iſtis Neochriſtianis, qui qua ſunt tũ peruicacia, tum cæcitate, cognoſcere adhuc nolunt, quæ Chriſtus reuelauit per

Mat. 4.
Thomas de Aquino.
Luc. 16.
Ioan. 14.

Mat.23. eccleſiá,cũ qua annis iam poſt mille quingentis continue fuit,ſicut promiſerat aſcenſurus in cœlũ,manſurum ſe nobiſcum vſq; ad ſeculi conſummationẽ. pro cuius fide roga
Luc. 22. uit ne quando deficeret. Nunc itaq; Chriſti verba audite, Vobis datũ eſt cognoſcere regnũ cœlorũ,vobis inquam fidelibus,vobis humilibus datũ eſt noſſe myſteria regni cœlorũ,hoc eſt,eccleſiæ,in qua deus per fidẽ ſuã regnat & gratiã.vos enim regnũ illud ædificare & extruere me adiuuabitis,cęteris autem in parabolis tantũ:neq; id tantùm dñi, ſed audientiũ vitio.ſiquidẽ ille pro ſuo captu cuiq; prædicauit.& ſic quicunq; per fidẽ parati ſunt, bonáq; voluntate
1. Reg.3. firmati,clamant cum Samuele,Loquere dñe,quia audit ſeruus tuus, illiſq; myſteria ſimul cũ intellectu reuelat deus.
Prou.21. vnde & Sapiens dixit,Inclina aures tuas,& audi verba ſapientiæ. Quotquot autẽ infideles ſunt falſi,beluini & impij,ex ſola parabola pendent. Corticẽ tantùm arrodunt &
Sap.11. mordent,de nucleo nihil guſtant,quoniã in maleuolã animam nõ introibit ſpiritus ſapiẽtiæ,neq; habitabit in corpore ſubdito peccatis.Et eſſe quidẽ hanc nõ dei,ſed ipſorũ culpã,rationẽ porrò oſtendit,dicens eos qui ſigna videant externa, non videre oculis cordis per fidẽ, quæ ſanè apud
Matt.13 Matthæũ adhuc lati' explicat cauſa,adducto in hoc Eſaiæ loco.verũ nos vt antea dixim', à Luca breuitatis gratia nõ recedemus.Vidẽtes igitur,hoc eſt,q ſibi vel maximè vide-
Ioan. 9. re vidẽtur,nihil vident,ſicut apud Ioannẽ etiam dñs dixit, In iudicium in hunc mundum veni,vt qui nõ vident (Gẽtiles)videãt:& qui vident,cæci fiant,Iudæi ſcilicet. idq; ita eſſe,ex ſequentibus patet.ſequitur enim, Audierunt quidã ex phariſæis,qui cũ ipſo erãt,&dixerũt ei,Nunquid & nos cæci ſum'?Dixit eis Ieſus,Si cæci eſſetis,nõ haberetis peccatũ.Nunc verò dicitis,quia videmus, peccatũ veſtrũ manet. Ad eũdem quoq; modum fiet tẽporibus Antichriſti, & præcurſorum ſuorum,quãdo impij iuxta propheciã Da-
Dan.12. nielis omnes nihil intelligẽt,verũ docti intelligẽt. Quod ſi igitur docti quibus datũ eſt deſuper,intelligũt myſteria regni dei,vtiq; malitia & peruerſitas hominũ in cauſa eſt, quo minus myſteria dei intelligãt, ſicut nũc Neochriſtia-
Prou.18 ni proprios ſuos errores,quos tamen etiã cæcus qlibet videat,nõ intelligũt.Et audi tu hic mihi quid Sapiens dicat, Nõ recipit fatuus verba prudentiæ,niſi ea dixeris quę ver

ſantur in corde eius. quãuis autẽ expreſſe Chriſt⁹ hic cõtra malos loquitur & infideles, tamẽ ita res vtique habet, ſicq; vſu quotidiano experimur ipſi, quòd ſimpliciores & facilimè docẽtur, & efficaciſsimè mouẽtur exẽplis. iiſdẽ quoque myſteria magna dei, ne cõtẽnãtur ab eis, celãtur. vnde etiã in eccleſia canonis lectio & quorũdam aliorũ in miſſa cœpit haberi tacita, verbáque cõſecrationis non niſi ſub ſilentio efferri. cuius ſanè rei euidens illud erat in veteri reſtamento exemplum, vbi præcepit dominus, vt Aaron filijque ſui vaſa conſecrata omnia inuoluerent, arcam quoq;, altare, menſas panum propoſitionis dicatas, thuribula, phialas itẽ & lapides, atque id genus alia omnia, quibus ſic conuolutis, ſi quando exercitus eſſet accinctus itineri, ingrederẽtur filij Caath, ſanctũmque illum ornatum hoc modo velamine opertum efferrent, & nõ tangerent vaſa ſanctuarij, ne moriantur. En hic fortiſsimum vobis exemplum, quo videtis quoniam filij Aaron ſacerdotes nudis manibus vaſa tãgebãt ſanctuarij, quod tamen filijs Caath non licebat. Væ væ igitur Neochriſtianis omnibus, qui nõ tantũ temere vaſa deo diuinoq; cultui dicata contrectãt, ſed etiã laici venerabile ſacramentum (proh pudor & ſcelus) profane tractant. & ij ſanè, quãuis nõ ſubitò moriantur ſicut filii Caath, ſicut Oza, qui arcam domini, iãiam tamen collapſurã fulciri volens, tetigit, tamen nihil minus ſua ipſis manent ſupplicia. Verũ nos iam vnde digreſſi ſumus, paulatim ad illud redeamus. *Num.4.* *2.Reg.16*

Qui præ cæteris ſunt intellectu illuminati, ſicut filii Aaron, myſteria dei nuda & aperta ſuſcipiũt: ſimplices autem filii Caath, per inuolucra, per parabolas, per ęnigmata. quãuis ſi propriè & vere de hac re loqui velimus, omnis noſtra de deo cognitio, obſcura eſt & inuoluta, non aperta, teſtante id etiam Paulo cũ ait, Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate, tũc autem facie ad faciem. Quid multa? omnis illa noſtra quæ in hoc mũdo haberi poteſt notitia, ſcientia & qualiſcunq; cognitio, nõ tantum rebus cõparata diuinis, ſed naturalibus quoq;, mera vanitas eſt, vſqueadeò, vt infantulus iã primũ baptizatus & à baptiſmo ſtatim mortuus plus intelligat & ſciat, quã oẽs quotquot in mũdo ſunt philoſophi. Melius autẽ res quõdã ſeſe ante Adæ lapſũ habebãt. De qua re alias plura. Nemo tamẽ ideo cogitet, in hoc Chriſtum locutũ eſſe obſcurius, vt à nemine intelligeretur, quod ſanè *1.Cor.13.*

non parum foret iniquum, ita docere quempiam, vt ſe nolit ab aliquo intelligi, ſicut inuidi quidã doctores & magiſtri in ſcholis faciunt, ſibi magiſtralis induſtriæ myſteriũ reſeruãtes, docẽt infideliter. Nõ hoc etiã de Chriſto ſuſpicandũ eſt, qui myſteria hæc illis noluit, niſi iuxta captus & intellectus ipſorũ diſpoſitionẽ velata proponere: quoniam hoc eis nõ paulo & vtilius, & ad intelligẽdũ futurũ erat cõducibilius. Atque omnino fecit hoc Chriſtus etiam (ex Theophy

Theoph. lacti ſentẽtia) in illorum bonũ, ne enim magis cõdẽnãtur, quòd cognita myſteria ſpreuerint, ideo ab illis ea Chriſtus abſcõdit. Sed neque alte volandum eſt illi, qui vulgũ ſibi docẽdum aſſumit. neq; hoc proderit quicquã, ſiquis altius quã intelligat ipſe & capiat, ingenij ſui volatus docẽdo velit aſcẽdere. Itaque qui proponendæ doctrinæ modum ſcire cu

Hebr.5. pit, Paulum audiat, ad Hebræos de ſacerdotio Chriſti ſic dicentem, De quo nobis grãdis ſermo & interpretabilis ad dicendum, quoniam imbeciles facti eſtis ad audiendum. Etenim cum deberetis magiſtri eſſe propter tẽpus, rurſum indigetis vt vos doceamini quæ ſint elemẽta exordij ſermonum dei: & facti eſti quibus lactè opus ſit, nõ ſolido cibo. omnis enim qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ. paruulus enim eſt. perfectorũ autem eſt ſolidus cibus, eorum qui pro cõſuetudine exercitatos habẽt ſenſus ad diſcretionem boni ac mali. An nõ luculenter ſatis hic Paulus docuit, quomodo diuerſos exhibere oporteat cibos incipiẽtibus, paruulis adhuc & ſimplicibus, rurſus quoq;, iam grãdibus & exercitatis? Paruuli autem & nondum ſatis exerci

1.Cor.3. tati erant Corinthij, quibus datum adhuc nõ erat noſſe myſteria regni dei. eis enim Paulus ait, Fratres, nõ potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus. tãquã paruulis in Chriſto lac vobis potũ dedi nõ eſcam. nõdum enim poteratis, ſed nec nũc quidẽ poteſtis. adhuc enim carnales eſtis. Quòd ſi cõquereris difficilè eſſe in magna hominũ multitudine diſcrimẽ noſſe, quando quibusque cibus ſit dandus ſolidus aut lac, id nos quoque tecum fatemur eſſe difficilè verum hic tu cum ipſis omnibus deum & fideliter & ſedulo inuoca, qui mos in cõ-

Colo.4. cionibus à catholicis meritò obſeruatur, vt deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendũ myſterium Chriſti, & ille linguam tuam pro tuo tuorumque auditorum commodo diriget, vt hic gratiam, & in futurum æternam conſequamini

gloriam, Amen.

HOMILIA III.

Dominus noſter Ieſus Chriſtus in hoc euangelio
oſtẽdit, quomodo verbũ dei prædicatũ, fructũ ali-
quãdo copioſum afferat, alias nullũ, per modũ pa- *Luc. 8.*
rabolæ quatuor genera ſeminis proponens. eadem poſthac
explica, id nunc audire lubet. Primũ ſemen eſt, quòd cadens
ſecus viam, cõculcatur. quo ſignificantur, qui cũ audiãt ver
bũ dei, tamen irruente diabolo illud ſibi eripi facilè ſinunt,
ſuggeſtionesque diaboli ſuſcipiunt. vnde fit vt nec cre-
dãt, neque ex fide ſaluẽtur. Namq; verbũ dei tũc ſecus viam
cadere dicitur, quando eſt homo qui audiens quidem ver-
bum diuinũ, cogitationes tamen multas habet vanas & le-
uiſſimas, cor etiã affectibus inutilibus velut via quadã aſſi-
dua tritum. hæc iſta nimirũ via mala eſt, via (vt inquit Da- *1.Reg.11*
uid) polluta, quãdo cor aliquod plenũ eſt cogitationib[9] im
mũdis & vanitabus mũdi, quòd vbi primũ indurucrit obdu
cto callo, non recipit ſemen, ſed hoc vix in ſumma diſper-
ſum ſuperficie iacet. vnde crediderim Chriſtum hic per viã
pigros intelligere & ignauos, iuxta ipſam quoq; Chryſo- *Chryſo.*
ſtomi ſententiã, quoniã ſicut ſemen in via ſparſum, nullum
fert fructũ, ita iſti cũ torpeant toti, nullam afferũt boni ope
ris frugẽ. ſed & ſiquãdo bonę cogitationis piiq; affectus ſe-
minarium aliquod in eorũ animis exurgit, id totum ſugge-
ſtionibus diaboli & cogitatibus leuiſsimis ſuffocatur, iuxta
illud verbum Moyſis, deuorabũt eos aues morſu amariſsi-
mo. Eſt & illud hoc loco obſeruatu digniſsimũ, quòd ſi- *Deut.31.*
cut hic ſemen cõculcatũ, auibus deinde vorandũ relinqui-
tur: ita homo locũ præbet primũ immũdis cogitationibus,
ſicq; liberũ offert diabolo ingrediendi aditũ, quòd diligen
ter illa Tobiæ Sara præcauit, vnde & dixit, Nunquã cũ lu- *Tob.8.*
dẽtibus miſcui me: neque cum iis qui in leuitate ambulant,
participẽ me præbui. Vbi videant qui ſtultè nimis ſibi per-
ſuadent innocentes ſe eſſe, cum nec auari ſint neque luxu-
rioſi, & ſubinde tum geſtibus ſunt impudentibus, verbis &
animo nimium licenter laſciuiunt: dum nihil in ipſis agit
verbũ dei, ſed ſolo ore Chriſtiani ſunt, opere bono nihil mi
nus quàm Chriſtianiſmũ profitentes: quoniã in auribus tã-
tùm eorum verbum dei perſiſtit, ad animum non peruenit,
neq; cor cõmouet. Quiſquis autem ad opus perducit. quòd

auditu percipit,verbũ ſanctum dei, is & obicẽ ponit diabolo,& cum totum expellit, facitq́; vt quod concepit,ſibi non auferatur ſemen. 2 Eſt & ſemen aliquod,quod in petram incidit,natumq́; ſtatim aruit,quia nõ habebat humorẽ.Id exponit Chriſtus ipſe,ſignificare eos,qui cũ gaudio quidẽ audiunt verbũ dei,verũ hoc radices in eis nullas agit, vnde ad tẽpus tantũ credunt,atque vbi primũ perſecutio ingruat,recedunt:ij nimirũ, qui tũ inſtabilitate tũ animi ſui tarditate non perſeuerant in bono propoſito, quod ex prædicatione hauſerant, quoniã radicẽ perſeuerantiæ non habent : cum multi ſint vtique,qui cum audiunt verbũ dei,multa bona ſibi proponunt, è quibus tamen primo ſtatim aduerſitatis tẽpore excidunt,& inchoata etiã derelinquunt.Vt ſi qui ſunt, qui audiunt vehementer à prædicatore diſſeri,contra fœditatem luxuriæ,proponunt ſibi eam vitare perpetuo,pudore ducti eius quam cõmiſerunt,impudicitiæ:verũ quã primùm oculi eorũ aliquid viderint quod concupiſcãt,animus quoque ſtatim neſcio qua carnali voluptate ſubito velut rapitur,idem planè exercens quod paulò ante iniquiſsimũ iudicauerat. fitque ſic eis idem quod Balaamo,qui inſpectis tentoriis populi Iſraël,dixit,Moriatur anima mea morte iuſtorũ,& fiant nouiſsima mea horum ſimilia.Sed deũ immortalem quàm ſubitò hic ei periit affectus , cũ ex rege Balach de muneribus & donis nõnihil audiret . ſtatim enim tũc de cæde populi Iſraël cõſultare cœpit, iã oblitus quãta illi paulo ante precatus fuerat bona. Hoc illud alterũ eſt ſemen quod cadit in petram, per quod tamen ſunt qui ſuperbos velint intelligere,qui ſæpe magna vitia odio proſequũtur. ſed ex ſuperbia tãtùm,ſine humore omni tum deuotionis, tum humilitatis. & quid igitur aliud eſſe credas , niſi illud plane frumentum,de quo dixit Oſeas,Culmus ſtans non eſt in eis,germen non faciet farinã.quòd & ſi fecerit , alieni comedent eam?Hoc modo hypocritę omnes inſtructi ſunt eoq́; animo pręditi ad verbum dei, de quibus Paulus,ſpeciem, inquit,pietatis habentes, virtutẽ eius abnegant.Id nãq; genus hominum bona quidẽ multa facit , ſed id totum exareſcit,quoniã humore caret dilectionis dei . in imo iamdudũ obduruit:nihil niſi petra eſt ſuopte vitio ĩdurata,nec quicquid etiam excreſcit fructuum, nec matureſcit, nec meritũ habet.ſed ſicut fœnum tecti,priuſquam euellatur exareſcit.

Chryſo. *Gregor.* *Num.23.* *Num. 24* *Oſeæ.8.* *2.Tim.3.*

Hoc itaq; ariditatis vitium eſt. non ſic autē fructus iuſtorum, quē perhibet Hieremias eſſe velut lignū quod transplātatur ſuper aquas, & ad humorē mittit radices ſuas. Vel iuxta canticū Dauidis de viro beato tāquā lignū quod plātatū eſt ſecus decurſus aquarū, & fructū ſuum dat in tēpore ſuo. Et breuiter ſecundū Bedā, hoc eſt humor ad radicē ſeminis, quod iuxta aliā parabolā oleū & ad lāpadas virginū nutriendas, id eſt, amor & perſeuerātia virtutis. Tertiū ſemen cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. Hoc exponēs dominus, ait, eos eſſe qui audierūt, & à ſolicitudinibus & diuitiis & voluptatibus vitæ eūtes ſuffocātur, & non referunt fructū En hic triplices domino teſtāte ſpinas, ſolicitudines, diuitias & voluptates, quæ ſingulæ ſemen verbi diuini ſuffocant, eo cum primis vt inquit Gregorius, quia importunis ſuis cogitationib⁹ guttur mētis ſtrāgulant: & dum bonū deſideriū intrare ad cor nō ſinunt, quaſi aditū vitalis flatus vetāt. Sed & ſimilitudinem ſeu cōparationē hāc ita inſimulat Chryſoſtomus vtquoniā vbicunq; ſpinæ creſcuūt, ibi terra vt plurimū frigida, caliginoſa ſeu obſcura eſt & amara: ideoque in locis eiuſmodi ſpinoſis non eſt habitatio niſi ſerpentum. Ita & vbi ſpinæ ſolicitudinū ſunt, ſeu diuitiarū aut voluptatis, ibi refrigeſcit animus in amore dei & proximi, cum nēmini vtiq; ſit amicus quiſquis auarus eſt, quem non pudet exigui lucelli ſpē vtrunq; in ſe cōmouere parentem, fratres ſimul & ſorores. Quid quod deū ipſum quoque poſthabet pecuniæ, & omnino vbi auaritia eſt, ibi nec amor nec fides eſt? Præterea, in ſpinis quod ſemper opaca caligo eſt, quodq; omnibus auaris nunq̄ ſol ſplendet, neq; luna lucet, nec quicquā niſi aurum amatur & argentū, id vtrunque mauult quā omnes totius mundi creaturas. Tacere nō poſſunt quam amaræ & acerbæ ſint diuitiæ, earūq; cupiditas auaritia, adeò vt diuitiis vti nō audeant, quādo inſatiabilis & habēdi voluptas, & in rebus poſſidēdis libido, auari hominis præcordia obſederūt: adeo vt nō ſit cōmodior habitandi locus diabolo, quam ſub eiuſmodi frigido, amarulento & auaro pectore. ſiquidem verum eſt illud Pauli, quod malorū omnium radix ſit auaritia. & quanuis vana omniū vitiorū cōcupiſcentia animū hominis pungit, eo quod no eſt aliquod peccatū tantopere voluptatis plenum, quin annexam ſibi pœnam

Pſal. 128 *Hier. 17* *Pſal. 1.* *Beda.* *Mat. 25.* *Gregor.* *Contra auaritiā.* *1. Tim. 6*

innctâq; habeat ſpinã quæ pungit. ſuper qua re pulcherrĩ-
Au. li. 1 mũ eſt illud Auguſtini verbum, luſiſti domine & ita eſt, vt
de cõf. ſ. ſit ſibi pœna omnis inordinatus animus. Magis tamẽ Chri
ſtus ſpinas auaritiæ cõparat, quã cuiquã aliorũ peccatorũ.
fit enim neſcio quomodo, vt præ omnibus aliis vitiis magis
animũ hominis auaritia diſtineat, torqueat, excruciet. Sed
iam dudũ obmurmurantẽ aliquẽ audio dicentem, cur volu-
luptatem & ſolicitudinem cum diuitiis iunxerit hic domĩ
nus. Huic ſanè pulchrè reſpõdet ſanctus Gregorius, dicens,
Quoniã diuitiæ & per curam mentẽ opprimunt, & per af-
fluentia reſoluunt. profectò enim diuitiæ vix tandẽ maxi-
mis laboribus & miſeriis acquiſitæ, auaritiã tandẽ pariũt;
Auguſti quia opum, vt inquit Auguſtinus, infirmitas eſt ſuperbia. &
vere magnũ ac generoſum oportet eſſe animũ, qui ab infir
mitatẽ in diuitiis nõ afficitur, cum difficilimum ſit diuitẽ
nõ efferri & ſuperbire. Quod ſi autẽ verũ eſt illud poetæ,
nõ omnino temerè eſſe qcquid vulgo dicũt mortales, pro-
uerbium illud vulgare mihi videtur eſſe veriſsimũ, Diuitię
nemiuẽ faciunt humilẽ, & diuitiæ delicias quærunt: ſicut
videmus iam in aſsiduis cõuiuiis debitum. Quo facit illud
Bernar. Bernardi in meditationibus miſeriæ vitæ humanæ: O ho-
mo, cõtemne omnia, & habebis omnia. periclitatur caſti-
tas in delitiis, humilitas in diuitiis, pietas in negociis, ve-
ritas in multi loquiis, charitas in hoc nequã ſeculo. Vt re-
Gregor. ctè omnino dixerit etiã beatus Gregorius, Quia voluptas
cõuenire nõ poteſt cũ afflictione, alio quidẽ tẽpore ꝑ cuſto
diæ ſuæ ſolicitudinẽ affligũt, atq; alio per abundãtiã ad vo
Eccle. 1. luptates emolliũt. quãobrẽ & Sapiẽs ait, Diues es? nõ eris
Hieron. abſq; peccato. Et beatus Hieronymus, Diues aut iniquꝰ, aut
iniqui hæres. quãuis nõ raro vtrũq; verũ ſit in eodẽ, ita vt
quicquid vetulus iniquè & cõtra deũ aſsiduo quæſtu lucra
tus eſt, id omne temerè & perinde impie iuuenes prodigi
exponãt, ſicq; maxima ſępe bona inſtar niuis dilabãtur. Mi
Mich. 6. cheas inquit, Diuites eorũ impleti ſunt iniquitate. quando
enim quis, cũ ſit diues, malã inſuper habet voluptatẽ, poteſt
intẽdere ſuperbiæ, vnoq; peccato multos homines inuol-
uere. Tollit enim animos opulẽtia: ad quã ſi cum imperitiã
accedat poteſtas, iam res ad inſoniã vſq; procedit. Iam ne
videtis ſpinas eſſe diuitias, malas ſaltem, quibus ſemper ad-
iunctæ ſunt ſpinæ, vel curarum vel voluptatum. quæ ver-

bum dei ſuffocāt?idq́ue ea de cauſa, quoniā ſpinæ naturaliter è terra ſuccreſcunt, ſed ſemē illud à terra alienum eſt. ideoq; ſpina inde felicius vegetiusq; enaſcitur, quā bonū ſemen, ſicut ipſi in lolio, filice & zizania videtis. Accedit huc quod & in nobis ſpina eſt prauę cōcupiſcētiæ ad diuitias & voluptatē, creſcēs ex iſta innata nobis maledicta terra, quādo omnis ſenſus & cogitatio noſtra etiā adoleſcētia nititur in malum. Et interim quicquid illud eſt ſeminis ex verbo dei, alienū eſt nobis & aduerſum, neque ita feliciter radices agit in pectore noſtro. verū filices vltro creſcūt, ꝙ de ſe quoque cōqueſtus eſt ſanctus Paulus, Video aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mentis meę, & captiuantē me in lege peccati. & ſupra, Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonū: nam velle quidē adiacet mihi, perficere autē bonū nō inuenio. Ita præualēs in nobis concupiſcētia, ſuffocat ſemē dei. cuius ſi apertū exemplū requiris, en ibi in euāgelio Chriſtū ſemen ſuū in agrū principis inſerentē, cū diceret, Adhuc vnum tibi deeſt, omnia quæcunq; habes, vēde, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni & ſequere me. Verū quid ſequitur? His ille auditis cōtriſtatus eſt, quia diues erat valde. Et adhuc dubitatis diuitias eſſe ſpinas, quæ verbū dei ſupprimūt? vnde & de inceps dixit dominus, Quā difficile, qui pecunias habēt, in regnū dei intrabūt? Quartū ſemē cecidit in terrā bonā, & ortū, fecit fructū centuplū. Ablato iam illo, quod in viā ceciderat, ſemine à diabolis, & quod in petrā, ariditate corrupto, quod amoris diuini humore careret, aliud à pungentibus diuitiarū ſpinis ſuffocatū eſt, verè quidē ſpinis. ſiquidē illæ ſunt quæ maximis laboribus acquiſitæ, pariqúe timore poſſeſſæ, miſerrime tandē amittūtur & pereunt. Nunc demū ſe offert ſemē, quod cum cecidiſſet in terram bonā, ortū fecit fructū centuplū: eosque deſignātur illi, qui in corde bono & optimo audiētes, verbū retinent, & fructū afferūt in patiētia. Hoc nimirū illud eſt ſemē Iſaac, quod ille proiecit in terram, & inuenit eo anno centuplū. Sed tu hic mihi ſolerter obſerua, quod dominus (iuxta diligentem Theophylacti annotationem) ſemē hoc bonū tribus deſcripſit proprietatibus, quibus ſuperiora ſemina triā caruerant. Quarum prima eſt, quod dixit dominus, quoniā ſemen bonum ij ſunt, qui in corde bono & optimo audiunt

Gene. 8.

Rom. 7.

Luc. 18.

Gene. 26

Theoph.

diunt verbũ dei & retinent, quod ſanè nõ fecerant primi,
Beda. vbi ſemen cecidit ſecus viã: & nõ multò poſt, ab quibus eſt ereptũ: ij vtiq; nõ retinẽt verbũ dei, ſed ſimul ac egrediuntur templum, verbi obliuiſcũtur diuini, fitq; eis illud quod
Iacob. 1. Iacobus dixit, Si quis auditor eſt verbi & nõ factor, hic cõparabitur viro cõſideranti vultũ natiuitatis ſuę in ſpeculo. cõſiderauit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerat. 2 Subiungit, quod ſemen illud bonæ terræ ortum, facit fructum centuplũ. hoc ſanè ſemen tertium non fecerat, quod licet manſerit, ſuffocatũ tamen eſt ſub ſpinis, & ſic ſine fructu deperiit. 3 Ait dominus, quòd fructum illi afferant in patientia. id nõ facit ſemen quod in petras incidit: quoniã iſti ſuſtinere nihil poſſunt, ſed vbi primùm irruerit tempeſtas perſecutionis ſeu aduerſitatis, non ſufferunt nec patiuntur quicquam, verũ à propoſito bono ſtatim reſiliũt.

Quòd ſi dicas, videre te iam & tecũ poſſe colligere, quoniam hic diſcipuli docebantur, ne dolerent, videntes ſe nõ ſemper ex prædicationibus ſuis debitos fructus referre, quãdo hoc idẽ Chriſto acciderit: verum hoc adhuc mirari, qui fiat, vt prudens agricola ſemen ſuũ, vel in terrã non bonam, vel petram vel etiam in ſpinas iniiciat, non ignarus vtiq; nihil ſe inde fructus reportaturũ, vt iam nequeat ille ſubterfugere, quin malitiæ ſaltẽ inſimuletur hoc modo ſe-
Chryſo. minare volens. Idem etiam Chryſoſtomus ſentit, perhibẽs verũ hoc eſſe in corporali ſemente, vbi abſque crimine futurus nõ erit agricola qui hoc faceret, in animis autẽ hominum non item. ibi enim rectè & laudabiliter fit hoc, quando poſsibile eſt, vt petra ſpiritualis, cor & pectus durũ, conuertatur in terrã fertilem, conſeruet ſemẽ, fructũ ferat quã plurimũ, vbi ſemen nec cõculcetur, nec exareſcat, nec ſuffocatum quoque pereat: nanque niſi hoc poſsibile eſſet, ſemẽ
Hiere. 5. ibi iniectum non eſſet. Et quanuis cor durũ dum induratũ
Iob. 41. manet, fructum nullũ fert, ſicut de malis dixit Hieremias, Indurauerunt facies ſuas ſupra petram, & noluerũt reuerti. Et Iob, Cor eius indurabitur tanquã lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus. Tamen quiſquis vtique gratiæ diuinæ nec reſiſtit, nec aliquẽ ponit obicẽ, ei ſanè cor ſuũ non
Exec. 36. poterit non emolliri, iuxta illam Ezechielis prophetiam, Auferã cor lapideũ de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Ita emolliuit deus ipſum Iob, vt diceret etiam, Deus

molliuit cor meum. Ita molliuit duriſsimũ iſtud cor Pauli, *Act. 9.*
vt non dubitaret clamare. Dñe, quid me vis facere? Hoc ſci
licet illud eſt ſemẽ, quod & ideo ſeritur, vt corda dura, im-
mundos animos & infirma pectora emolliat, purget & con
firmet, eò quòd viuus ille eſt dei ſermo, quolibet gladio an
cipiti magis penetrans. Verùm vbicunq; verbũ dei nihil *Hebr. 4.*
operatur, nulla planè neq; ſeminis nec ſeminãtis eſt culpa,
ſed terræ malæ, quæ deũ reſpuit, eiusq́; verbũ ſanctum non
admittit, ſicut per prophetã dicitur, Perditio tua ex te Iſ- *Oſee. 13.*
raël, tantummodo in me auxiliũ tuum. Ita fiet, vt omnibus
ſemet hominibus vltro gratiæ voluntatíq; diuinæ cõmittẽ
tibus nulla futura ſit in cordib^9 noſtris petra, ſpina nulla,
nulláq; viæ durities, ſed omnia in nobis verbũ dei operabi
tur & purgabit. Beatus homo q nõ ſine fruge audit verbũ
dei. tunc autẽ audiet cũ fructu, quando etiam opere ſerua-
bit quod audit: ſicut Chriſtus teſtatur, inquiens, Beati q au *Lucæ. 13.*
diũt verbũ dei, & cuſtodiũt illud. De huiuſmodi ſiue purga
tione, ſiue ſanatione Dauid loquitur, Miſit verbũ ſuum & *Pſal. 109*
ſanauit eos, & eripuit eos de interitionib^9 eorũ. Poſtremò
ſimpliciter admodum oſtẽdit Lucas, quomodo ſemen quod
in terrã bonã cecidit, fructũ fecit centuplũ. Matthæus hæc *Matt. 13.*
omnia planius, & inter reliqua etiã refert, quomodo aliud
ſemen fructum retulerit centeſimum, aliud ſexageſimum,
aliud triceſimũ, quod ferè ſolent exponere de triplici ſta-
tu, cõiugũ, viduarũ & virginũ. Ego id omne hic miſſum fa
cio: tãtũ hoc ex eo infero, quòd ſicut inæquales ſunt mali,
qui tamẽ oẽs audiũt verbũ dei: ita etiã boni in qb^9 nõ ęqua
liter illud operatur, ſed tamẽ multitudo fructuũ in patiẽtia
inuenitur, vt ait Gregori^9. Tertia hora fructũ reddit p pa- *Gregor.*
tientiã, quia nulla ſunt bona quæ agimus, ſi nõ æquanimi-
ter etiã ꝓximorũ mala toleramus, quanto eñi qſquis altius
ꝓfecerit, tãto in hoc mũdo inuenit quod durius portet: qa
cũ à præſenti ſeculo mentis noſtræ delectatio deficit, eiuſ
dẽ ſeculi aduerſitas creſcit. Ideoq; & dñs ad apoſtolos di-
xit, In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. ſiquidẽ *Lucæ. 21.*
patiẽtia iuxta verbũ Iacobi, opus pfectũ habet. Quomodo *Iacob. 1.*
omnis ſcriptura patientiã nos docet, ita Dauid quoq;, di-
cẽs, Patientia pauperũ non peribit in finẽ. Et Paulus quoq; *Pſal. 61.*
teſtatur tribulationem parere in nobis patientiã, & hanc *2. Cor. 6.*
rurſus probationem, &c. Et iterum, In omnibus exhibea-

mus nos ſicut dei miniſtros in multa patiẽtia,in tribulatio
nibus,in neceſsitatib⁹,in anguſtiis,in plagis, in carcerib⁹,
1.Tim.2 in ſeditionib⁹,in laborib⁹,in vigiliis,in ieiuniis,&c. Alibi
quoq;,Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. nã & qui cer
tat in agone,nõ coronatur niſi legitimè certauerit. laborã
tẽ agricolã oportet primũ de fructibus percipere. Sed quo
ꝓuehimur,cũ tota vndiq; ſcriptura patiẽtiæ laudibus abũ-
Gregor. det? Sanctus Gregorius tres hic affert ſimilitudines, in-
quiens,Sic vua calcibus tũditur,& in vini ſaporẽ liquatur:
ſic oliua cõtuſionibus expreſſa,amurcã ſuã deſerit,& in o-
lei liquore pingueſcit:ſic & ꝑ triturã areæ à paleis grana
ſeparãtur,& ad horreũ purgata ꝑueniũt. Quiſquis ergo ap
petit plenè vitia vincere, ſtudeat humiliter purgationis
ſuæ flagella tolerare,vt tãto poſt ad iudicẽ mũdior veniat,
quãto nũc eius rubiginẽ ignis tribulationis purgat. Affert
deinde hiſtoriã de quodã ſeruulo, qui cũ per oẽm vitã ſuã
decubuiſſet paralytic⁹,omnia tamẽ mala tanta ſuſtinuit pa
tientia, vt eã mirabiliter tandẽ in morte eius hominibus
declararit,hominibusq; cõmendarit de⁹. Moriente enim il
lo,tãtus circa eũ vndiq; diffuſus eſt odor, vt eius ſuauitatẽ
admirati ſint oẽs homines.idq; factũ eſt viuo adhuc Grego
rio. Neq; verò aliud eſt hoc quam quod dñs hic ait,ſemen
tũc in terram bonam cadere,quando ſunt qui audiunt ver-
bũ dei,& illud ſeruantes,fructũ afferunt in patiẽtia. Quid
reſtat igitur, niſi nobis quoq; expectandũ eſſe, non minus
quam agricola, vbi iam terrã proſciderit, & eã ſeminibus
cõpleuerit,fructũ tamen ſuum expectat, ſuſtinet firmiter,
pluuiã matutinã ſimul & ſerotinã in tẽpore ſuo ſubinde re
cipiẽs? Et vos itaq; ĩ Chriſto dilectiſsimi,patiẽtiã habete,
Iacob. 2. quæ nobis ſummopere neceſſaria eſt,vt ſic voluntatem dei
Hebr. 10 adimplentes,mercedẽ etiã promiſſam recipiam⁹,ſicut Pau
lus inquit,Sẽper vos ad operum bonorũ ſedulitatẽ excita-
te, agrũq; cordis veſtri probè curãtes, facitè vt ſit ille pin-
guis in deuotione,bene irrigatus lachrymis,neq; minus cõ
plut⁹ doctrinis ſanctorũ,irrorat⁹ etiã rore gratiæ, proſciſ-
ſus ligone diſciplinæ, euulſis tamẽ ex eo ſpinis & zizaniis
omnibus ꝑ pœnitentiã & cõfeſsionem,ſtercoratus deinde
ſtercoribus dolentiſsimæ cõtemplationis præteritorũ pec
catorũ,totus planè fertilis factus meditatione amariſsimæ
paſsionis domini noſtri Ieſu Chriſti,vt ſic ager veſter fru-

ctus bonos,& vos laboris veſtri cōdigna præmia ſuſcipiatis in æterna fœlicitate, Amen.

HOMILIA III.

Parabola hæc euāgelica de cuiuſmodi ſemine narret, ipſum nobis explicat euangelium, vt iā facilè ſit illam intelligere, quā optimus maxim' magiſter dignatus eſt interpretari: nec eſt quod aliā inqram' expoſitionē. Verùm hoc inde diſcimus, quoniam varia in ſcripturis ſemina inueniuntur, ſicut in ipſa Chriſti ſchola, quū iā legeret euangeliū, audiuimus de ſemine verbi dei, cætera quoq; ſeminū genera in ſacris literis ſimiliter explicare: cui rei homiliā hanc dicare lubet, ſymbolicā planè, vnde quiſq; ſemet & intellectū ſuum probans, videat quomodo ſe in ſimilibus exerceat ſymbolicis Et principio qdē inuenio ſemen nobile, quod deus pater ſeminauit, dñm noſtrum Ieſum Chriſtum, verum illum filium dei. Id ita eſſe docemur in Geneſi, vbi dictū eſt Abrahæ, In ſemine tuo benedicentur omnes gētes terræ. Et ex Paulo, Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini ei'. Nō dicit, & ſeminib', quaſi in multis, ſed quaſi in vno. Semē illud purgatiſsimum fuit, & ab omni palea mundiſsimū, cum adhuc in ſinu eſſet ſeminatoris, proiectū autē in terram, autem ſuſcepit, & nonnihil de palea humanitatis, quā admirati ſunt etiā angeli, dicentes, Quis eſt hic qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Hoc ipſum ſemen ter ſeminatū eſt, primū ſtatim in optimā ſimul & purgatiſsimam terrā virginis Mariæ, terram illam de qua cecinit Dauid, Dñs dabit benignitatē, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Caſtiſsimus virginis matris vterus fructum nobis protulit Chriſtum Ieſum.

Gene. 22. *Galat. 3.* *Eſa. 63.* *Pſal. 4 4.* *Ioan. 12.*

2 In agrum ſepulchri nanq; oportebat granū illud frumenti & in terram cadere & emori, ne ſolum maneret, ſed vt fructum multū afferret. Tunc enim plurima corpora ſanctorum, qui dormierant, reſurrexerunt, & deinde cum dño in cœlū aſcēderūt, vt impleretur ꝓphetia quę habebat, Et fructus terræ ſublimis. Sublimatus eſt vtiq; ille fructus terræ ex Maria virgine ſumptus, quādo ſup omnes choros angelorum exaltatus, ad dexteram patris ſui eſt conſtitutus.

Mat. 27 *Eſaiæ. 4.*

3 Seminatum eſt idem hoc ſemē per vniuerſum orbem à ſanctis apoſtolis in ipſis hominum intimis præcordiis, quādo impletū eſt illud Eſaiæ, Ingredientur impetu à Ia-

Eſa. 27.

cob,efflorebit & germinabit Iſraël, & implebunt faciẽ or
bis ſemine. 2 Aliud adhuc quoddã eſt ſemen dei,noſtræ
animæ innatum ſeu increatum , id verò triplex eſt, poſſe,
cognoſcere & velle.Poſſe ſeminat in agrũ noſtrũ deus pa-
ter,cognoſcere filius,velle ſpũs ſanctus. Semẽ illud poteſta
tis in prælatis eſt,quib⁹ magna facultas eſt , quamplurima
& bona facere& mala prȩcauere.ſuffocatur autẽ per curas
ſeculares,quãdo enim prælato alicui dicitur,hoc aut aliud,
mandandi agendiq́; ius penes ipſum eſſe , concedit quidẽ,
verũ dictu citius obiicit tantis ſe curis diſtineri & diſtrin
gi rerũ ſeculariũ ſuȩ eccleſiæ,vt nequeat illud efficere.En
tibi hic curarũ & ſolicitudinum ſpinas, quibus bonum ſe-
mẽ ſuffocatur.Semẽ verò cognitionis ſiue ſciẽtiæ,ſemina-
tur in animos & pectora doctorũ , magiſtrorũ & cæterorũ
presbyterorũ:ſemen & illud quidẽ bonum,ſed citò exare-
ſcens dũ creſcit,quando humore gratiæ pietatiſq́; non irri
gatur,eo nimirũ,quoniam in terram petroſam cadit ſuper
biæ & inſolentiæ eorũ, qui videri in hoc tantùm volunt:
quorumq́; radix non bono animo inhȩret dño Ieſu.Agno-
1.Cor. 8 uit hic Paul⁹,dicẽs,Scientia inflat , charitas verò ædificat.
Semen quoq; tertium volũtatis inſerit ſpiritus ſanctus pe-
ctoribus omnium hominum,vt vndiq; coaleſcens exurgat,
enaſcatur per multa opera bona,quȩ ſubinde ſibi homines
etiam non omnino optimi proponũt. Atqui illud volucres
deuorant & abripiunt,cùm diabolus fundit⁹ ex animis ho
minum euellit.Ita videtis, quomodo nobiliſsimum hoc ſe
men poteſtatis quidẽ,in prælatis ſuffocatum eſt:ſciẽtiæ ve
rò,exaruit in doctis: & voluntatis bonæ , in omnibus penè
hominib⁹ deuoratũ eſt à dȩmonib⁹ & ſpiritib⁹ immũdis.vſ
queadeò ex multo ſemine,quod in agros cordiũ hominum
ſparſit & iniecit deus,tam exiguã meſſem refert,dum fit il
Hagg. 1. lud quod dixerat Haggeus,Seminaſtis multum,& intuliſtis
parum . Tãtùm virtutum donorumq́; ſuorum nobis inſerit
deus,ſicut ipſe apud Matthæũ dicit, Regnum cœlorum ſi-
mile eſt homini ſeminanti bonũ ſemen in agro ſuo. Quan
tum gratiarũ homini cuipiam confert deus, tantũ ſeminis
ſeminat.Vbi ſi bona ſit terra,fructũ refert cẽtuplũ.& is ſa-
nè habet quòd gratias agat deo,qui firmũ ſolidum & habet
Deute. 8 cordis animiq́; ſui fundũ,ſicut habetur in Deuteronomio.
Benedicas dño deo tuo pro terra optima quam dedit tibi

bi. Hoc modo bonũ etiã tẽporale alicui à deo collatũ, ſe-
men dici poteſt, quod diſſeminare quiſq; debet inter pau-
peres, vt ex illo immenſus ei fructus creſcat in vitã æternã.
Et ſic Paulus ait, Qui adminiſtrat ſemẽ ſeminãti, & panẽ ad *2.Cor. 9*
mãducãdũ præſtabit, & multiplicabit ſemẽ veſtrũ, & auge-
bit incremẽta frugũ iuſtitiæ veſtræ. Eodẽ enim capite mul
ta ille de eleemoſyna loquitur, vt ibi, Qui parcè ſeminat,
parcè & metet. Et, Qui ſeminat in benedictionibus, de be-
nedictionibus & metet. ô fœlicẽ, ô beatũ hominẽ, qui ſemẽ
gratię diuinę in ſe creſcere facit, vnde rurſus cum fructib⁹
quamplurimis à deo in vitã ſuſcipiatur æternã, ſicut dicit
Oſeas, Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſeri- *Oſeæ. 10*
cordiæ. 3 Eſt & videre in ſcripturis quoſdã, qui, ſemẽ ma-
lum ſeminãt, ſemẽ inutile & nociuũ. id ſanè facit diabolus,
inſerẽs pectoribus noſtris ſemẽ peſsimũ, quomodo ſerui il-
li dixerũt ad dominũ, Domine, nõne bonũ ſemen ſeminaſti *Mat. 13.*
in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis, Inimicus
homo hoc fecit. Hoc nimirũ iſtud eſt, quòd diabolus ſemi-
nat vitia, ſuggerit mala, nec vnquã à tẽtationibus quieſcit.
ſemen hoc peſsimũ eſt quod diabolus per vniuerſum hunc
mundum diſpergit, quãdo per ſe facilimè adeò & vltro pe *Eſa. 5.*
nitus loliũ iſtud enaſcitur: quoniã, vt inquit Sapiẽs, Qui ſe-
minat iniquitatẽ, metet mala. Vnde & ſator malorũ, diabo- *Prou. 22.*
lus appellatur. Plures adhuc mali & inutiles ſeminatores
in literis ſacris hinc inde cõmemorantur, è quibus ſunt qui
in ventũ ſeminãt, prædicãtes vel aliud quid boni operis a-
gentes captãdi nominis & arrogãdæ gloriolæ gratia, vt vi
deãtur ab hominibus: quod plerũq; in ſuis concionibus fa- *Oſeæ 8.*
ciũt hæretici, quorũ omnium ſemẽ ventus & aura vehit. de
quibus propheta, Ventũ, inquit, ſeminabũt, & turbinẽ me-
tẽt. Sic faciebat & Ephraim, vt ibidẽ habetur, Ephraim pa- *Oſeæ 12.*
ſcit ventũ, & ſequitur æſtũ. Tota die mendaciũ & vaſtita-
tem multiplicat. Hoc vtiq; faciunt prædicatores hæretici,
aliud ex alio cõmiſcentes mẽdaciũ in fide noſtra catholi-
ca. Et hic animus iſtius ſeminatoris peſsimus eſt, totũ ſimul
opus perdẽs, quando gloriã ſolùm temporalẽ reſpicit, vnde
ſuper eũ vergit maledictio iſta prophetica, Tu ſeminabis,
& non metes: tu calcabis oliuam, & non vngeris oleo: &
muſtum, & non bibes vinum. Qui ſic? inquies, quoniam ſe- *Mich. 6.*
men illud per ſe quidẽ bonum erat, ſed phariſæi iſti inuen-

tum tantũmodo vanæ gloriæ ſeminant, vnde etiã fit eis ſecundũ illud verbũ Hieremiæ, Seminauerunt triticũ, & ſpinas meſſuerunt. Triticũ opera bona ſignificat, ſed perſuaſa illa humanæ laudis opinio, inſtar venti auehit ſemen, pro quo ſpinæ peccatorum enaſcuntur.

Hier. 12.

Sunt etiam qui in carne ſeminent, adeo vt quicquid vel faciunt vel omittunt, totum ex voluptate carnis pendeat, vbi ſemẽ illud in mala terra perinde perit. De iis dicit Paulus, Quæ ſeminauerit homo, hæc metet, quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem.

Gal. 6.

Hoc quicquid eſt, aliud certe nõ eſt, niſi lolium & filices, herbáſq; nociuas ſeminare in æternam damnationẽ, ſiue id verbis fiat, ſiue operibus malis, ſiue peruerſis dogmatibus, ſiue offendiculo proximi, ſiue ſeditionibus, aduerſitatibus, odio & inuidia, quibus malis omnibus tota iam prohdolor vndique abundat Germania, in qua quotquot huiuſmodi ſemen malum ſeminant, mala itidem metent: tandẽq; deus & ſeminatorem & meſſem totam abiici faciet in gehennã ignis, vbi erit fletus & ſtridor dentium.

Seminatores autem boni in ſpiritu ſeminant & veritate, ideoq; in benedictione metent, de quibus iam ſupra dictũ eſt ex Dauide, Euntes ibant & flebant, mittẽtes ſemina ſua. veniẽtes autem veniẽt cum exultatione, portãtes manipulos ſuos in æternam fœlicitatem.

Pſal. 125

Ad extremũ iam velut auctarij loco dominicæ huius rationẽ aperiamus, curnã ſexageſima dicitur. Vbi principio nobis ordo ipſe occurrit, quoniã enim proxima dominica ſeptuageſima dicebatur, cur nõ hæc merito ſexageſima appelletur? Iam verò ſecundã mundi ætatem cõtẽplatur eccleſia, quæ cœpit in Noë. vnde matutinæ quoq; lectiones hoc idẽ inſinuant. Eſt & dominica ſexta ante Iudica. Cuiuſmodi rationes de hac quoq; dominica ſicut de ſuperiori poſſent afferri, quibus omnibus breuitatis ſtudio ſuperſedẽdũ puto. Nos iam deũ oremus pro vera & cõſtanti pace, vt ille à nobis omnia bella auertat, omnes hæreſes & errores è fide catholica radicitus euellat, peccatoribus omnibus pœnitentiã ſuorũ criminum cõcedat & contritionem verã, afflictos cõſolari dignetur, iis quoq; omnibus miſereatur & propitius ſit pro quibus orare tenemur. Oremus & pro parentibus & amicis, benefactorib⁹ & fautoribus noſtris, pro

Generalis formula concludendi homilias.

iis etiã, quibus nos nõ parua fuimus peccandi cauſa, & pro omnibus fidelibus defunctis. Hæc vt impetretis omnia, pia mente dicatis orationẽ dominicã Sed ego quoq; vna ſalutatione angelica interceſſores vos mihi cupio eſſe pro omnibus illis, pro quibus orare debeo, &c.

DOMINICA QVINQVAGESIMAE EVANGELIVM, LVCAE XVIII.

IN illo tempore, Aſſumpſit Ieſus duodecim diſcipulos ſuos & ait illis, Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellauerint, occident eum, & die tertia reſurget. Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Factum eſt autem cum appropinquaret Hierico, cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet. Dixerunt autem ei, quod Ieſus Nazarenus tranſiret. Et clamauit dicens, Ieſu fili Dauid, miſerere mei. Et qui præibant, increpabant eum vt taceret: ipſe verò multo magis clamat, Fili Dauid, miſerere mei. Stans autem Ieſus, iuſsit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogauit illum, dicens, Quid tibi vis faciam? At ille dixit, Domine, vt videam. Et Ieſus dixit ei, Reſpice. fides tua ſaluum te fecit. Et cõfeſtim vidit, & ſequebatur illum, magnificãs deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo.

Mat. 20 Mar. 10.

Matt. 20 Mar. 10.

Mat. 9. Mar. 5.

HOMILIA I.

PRincipiò euangeliũ hoc narrat, quomodo Chriſtus diſcipulis ſuis & amaram paſsionẽ & glorioſam prædixerit reſurrectionẽ. Deinde miraculũ habet, quo cæco viſũ reſtituit. Quoad primũ attinet, Chriſtus paſsionẽ ſuam & mortẽ hic diſcipulis in via, idq; multis de cauſis aperuit. Antea eñ turbis quoq; manifeſtarat, ſed obſcurẽ, ita vt intelligere nõ poſſent, ſicut apud Ioannẽ, Soluite tẽplum hoc, & ego in triduo reædificabo illud. loquebatur enim hoc de tẽplo corporis ſui. & in Matthæo, Signũ petit generatio nequam & adultera, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignũ Ionæ prophetæ. Rurſus quoque apud Ioannem, Adhuc modicũ temporis vobiſcum ſum, & vado ad eũ qui me miſit, & quęretis me, ſed nõ inuenietis. Omnia hæc de paſsione ſua & morte dixit, ſed latenter tantũ, neq; intelligebat ea vulgus. Verùm diſcipulis ſuis tanquã electis iam palam & apertè paſsionẽ ſuam manifeſtat, non tacens etiam flagellandum ſe & crucifigendum, &c.

Chriſtus paſsionẽ ſuam prædixit.

Ioan. 2.

Mat. 12.

Ioan. 6.

Quod ſi dicis, quid tandẽ profuerit populo nec intelligẽti neq; intellecturo, tam occultè inſinuatam prædicere paſſionẽ, an non retulerat tacuiſſe? Chryſoſto. reſpondet hæc Chriſtũ ideo dixiſſe, quòd iſti ex imperito vulgo homines, quamuis ante mortẽ eius quæ dicta eſſent ab ipſo, non cognouerunt: tamen poſt mortẽ, eorum quæ aliquando audierant, tandẽ recordabantur, qua recordatione facilius perſuaderentur, ſecumq; cogitarent ipſi, Chriſtum & paſsionẽ & mortẽ vltro ſubiiſſe. Quid, quod nec Chriſtiani etiamnũ hodie in fide noſtra nõ paulò fortius cõfirmamur, audientes Chriſtũ adeò multis modis mortẽ ſuam prædixiſſe? Vbi notatu quoq; non indignũ eſt, prophetias in genere priuſquam intelligantur, nõ impleri, quãuis tunc temporis aliquot milia Iudæorũ erant, q prophetias de Chriſti ſupplicio & morte legebãt quotidie, tamen pauci adeò erant qui intelligerent, tantiſper dũ omnibus iam conſummatis tandẽ multi Petro prædicanti crederent & baptizarentur. Et quid mirũ, ſi eodẽ planè modo nunc nobis cum Antichriſto quoq; fiat, de quo cuiuſq; præcurſoribus, vtut apertiſſimæ ſint ſcripturæ & prophetiæ omnes, quotuſquiſq; tamen eſt ex vulgo, qui vel intelligere vel corde velit concipere? Verùm id ſi fieret, non ita Lutheranis, Zuinglianis (& qui-

Chryſoſt. ſuper Matth.

Act. 2.

bus deniq; non hæreticis?) pertinax iſtud vulgus blandiretur, faueret & acquieſceret. Aut quid apertius, quàm ex illa lucidiſsima, & vel hoc ſole clariore Danielis prophetia, Lutherum omnesque alios quotquot cultum dei in canticis & ſacroſancto miſſæ ſacrificio abrogare nituntur, Antichriſti eſſe præambulones agnoſcere? Hęc aliàs. Diſcipulis autem, inquit Chryſoſtomus homilia ſexageſimaſexta, clarius prędixit ignominiā mortis ſuæ, vt expectatione exercitati, facilius, paſsionem doloris perferrēt. Nam ſi præmeditati nō fuiſſent, vehemēti turbatiōe quaſſati iacuiſſent. Hac de cauſa de morte ſolùm primum faciebat mentionem, cùm autē corroborati fuerant, cætera quoq; adiecit, ſcilicet quòd tradent eū gentibus, & cætera. Sed & ideo hoc eis declarauit, vt cùm hæc à Chriſto prædicta triſtitia viderēt ſopita, certa tunc ſibi ſpem cōciperent, fore vt lætiſsima illa reſurrectionis ſuæ myſteria adimplerētur, & vt magis pati ſe voluntariò oſtēderet, vltro ad locū ſupplicij pergebat, Ecce, inquiens, aſcendimus Hieroſolymam. Prędicit ergo diſcipulis ſuis paſsionem propter duo. Vnum, vt oſtendat, quòd non inuitus, neque vt purus homo mortem ignorās, crucifigatur, ſed & præuideat & voluntariò patiatur. Secūdum, vt doceat eos leuiter ferre, quæ euentura erant. *Dan. 12.* *Chryſo.* *Mat. 16.* *Theoph.*

2 Aſſumpſit, inquit euangeliſta, Ieſus duodecim apoſtolos, nimirum amicos illos ſuos, ſicut ipſe ait, Vos ego dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis: quæ ſcilicet toti populo manifeſtare nō licuiſſet ſine ſcādalo, quādo fieri non potuit, quin iiſdē audiris offenderētur. Petrus dicens, Abſit à te domine, non erit tibi hoc. Quāuis ideo etiā hoc feciſſe creditur, vt ſuo nos quoque exēplo diſceremus, ſermones noſtros non omnibus manifeſtare, videntes illum perfectis tantùm conditione ſaltē & ſtatu aperuiſſe. (ſecūdū perſonā enim Iudas iam diabolus erat.) Aſſumpſit ergo Ieſus duodecim, & duxit eos in locū paſsionis ſuæ, vt eiuſdē idoneos ſic illos teſtes efficeret, quomodo Abrahę quoque manifeſtauit deus excidiū & interitū Sodomę & Gomorrhæ, &c. eo quòd ſciret ipſe, illū generi ſuo totiq; poſteritati mandaturum, vt timerent nomen domini. Eodē nāq; penitus exēplo hic quoq; apoſtolos ſuos Chriſtus ducit in locum paſsionis mortiſq; ſuæ, vt ſic poſſent vniuerſæ *Ioan. 15.* *Mat. 16.* *Ioan. 6.* *Gene. 18*

plebi Chriſtianæ per totũ mũdum teſtimonium dare illius.

Et ait illis, Ecce aſcẽdimus Hieroſolymã. Vides in mortẽ ſuã properare dominũ, ſuámq; paſsionẽ aſcenſum quẽdam dicere. quo quid aliud, te quæſo voluit quam quod res ipſa exigit? Vere enim paſsione ſua exaltatus eſt ille per virtutẽ redemptionis, per glorioſum illum victoriæ ſuæ triũphum, cõtra diabolum, infernũ & mortem. Quibus omnibus tota

Iob. 7. vndique ſcriptura abundat. Siquidẽ Iob dicit, Elegit ſuſpen

Ioan. 3. dium anima mea, & mortẽ oſſa mea. Eam tamen mortẽ exal

Num. 21. tationem tantũ vocat Chriſtus etiam cũ Nicodemo ſic loquens, Sicut Moyſes exaltauit ſerpentẽ in deſerto, ita exal-

Ioan. 12. tari oportet filiũ hominis. Et rurſus, Quum exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipſum, & ſic implebũtur oĩa quę ſcripta ſunt de filio hominis. Quid quod & ſcopus quidam Chriſtus eſt principalis omnium prophetarum? ita enim Pe

2. Petr. 1. trus, Nõ voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti dei homines. oportuit igitur prophetias illas omnes in Chriſto dæmũ con ſummari. Ideo ad diſcipulos ſuos poſt reſurrectionẽ dixit,

Luc. 24. Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cũ adhuc eſſem vobiſcum, quoniã neceſſe eſt impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me. Sed & Petrus ait, Huic omnes prophetæ teſtimoniũ perhibent, ſuſcipere re-

Act. 7. miſsionẽ peccatorum per nomen illius. Hinc tu quoque diſce nõ ignauus eſſe & tardus ad confidendũ, pœnitẽtiamq; agendam &c. quãdo tãtopere dñs feſtinauit ad amariſsimæ paſsionis & mortis ſuæ locum. plane enim hinc dicere debemus, nõ eſſe negligentes circa animarũ noſtrarũ ſalutẽ, iux

Eccle. 5. ta dictũ Sapientis, Non tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. (hoc tu, ſi voles, extende.) Cũ igitur nũc ſalutare adueniat tẽpus confeſsionis, admonitos vos volo, ne illã differatis vſq; in vltimã ſeptimanã, quando nõ erit aliquod vlterius prorogãdi tẽpus. Quin potius tẽpeſtiuiter quòd facto opus eſt facite. cogitare Chriſtum non diſtuliſſe paſsionem ſuam etiã amariſsimã aggredi, vt ſic ſanguine te ſuo redimeret, tibique à deo patre remiſsionẽ peccatorũ impetraret. Et tu temet negligis, tuæq; animæ ſalutẽ nõ curabis? Sed quid ago? Iam oblitus erã Bacchanalia adhuc eſſe, vnde fit vt putetis hęc ad vos nihil adhuc p̃tinere.

Diſces hinc quoque vitam tuam ad ſacræ ſcripturæ re-

gulam accõmodare,ſicut hic dominus fecit. Aſcẽdimus,inquiẽs,Hieroſolymam,cauſam mox aperit,vt impleatur ſcriptura. Et nos igitur iuxta ſcripturarũ dictamẽ decet viuere, admonẽte hoc etiã Paulo, Quæcunque ſcripta ſunt,ad noſtram doctrinã ſcripta ſunt,vt per patientiam & cõſolationem ſcripturarũ ſpem habeamus. Præterea quoque hinc ſequitur,vetus teſtamentũ & bonũ eſſe & ab ipſo deo contra Manichæos,qui illud reiecerunt,dicẽtes diabolũ illud dediſſe. quos cũ in multis locis refutauit Auguſtinus,tũ verò præcipuè contra Fauſtum & contra aduerſariũ legis & ꝓphetarum. facit idem hoc contra quoſdam neochriſtianos, qui quorũdam prophetarũ ſcripta nolunt eſſe biblica & canonica. 3 Quinque iam porrò paſsionis ſuæ articulos Chriſtus oſtendit,dicens, Tradetur gentibus,& illudetur, & flagellabitur,& cõſpuetur, & poſtq̃ flagellauerint,occidẽt eum. Primùm,inquit,tradetur gẽtibus. Id adeò ex euãgeliſtis ſatis cõſtat. dum enim Iudæi poteſtatẽ non haberent occidere quẽquã,Chriſtum obtulerũt Romano præſidi Pilato, qui & ideo dixit ad Ieſum, Nunquid Iudæus ego ſum? quaſi diceret,Nihil minus, quoniam gens tua & põtifices tui tradiderunt te mihi. Verũ hic variam Chriſti traditionẽ ſancti patres contẽplantur. nãque & à deo patre traditus eſt, ſed diſpenſatiuè tãtũ pro ſalute noſtra,ſicut Paulus teſtatur, Proprio filio ſuo nõ pepercit deus,ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Deinde ipſe quoque ſemet tradidit Chriſtus, ſicut de eo prædixit Eſaias propheta,eo quòd ille animã ſuã tradidit in mortẽ, deputatus cum impiis,abſtulit peccata multorũ,orauit etiam pro perſecutoribus ſuis ne perirent. Præterea eum tradiderunt & Iudæi in falſo iſto concilio, quòd cõgregauerãt aduerſus dominũ: tradiderũt eundẽ & pecunia: quã proditori Iudæ dederũt: de accuſationibus itẽ,quas innocẽtiſsimo domino impie intenderunt. Poſtremò ipſum prodidit infœliciſsimus Iudas ex animo quodam deſperabundo & auaritiæ dedito. ſicuti magnus & ſatis nobis teſtis eſt Ioannes,dicẽs, Cœna facta,cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotis. Quibus ille verbis etiam ad Iudæos venit clamitans, Quid vultis mihi dare. & ego eũ vobis tradam? Hoc modo ſuis etiã Chriſtus prædixit deridendũ ſe & flagellandũ,ſicut deinceps ea omnia contigerũt: quæ quorſum opus eſt latius explicare, cum

Rom.15.
Auguſt.
Ioan.18.
Mat.27
Ioan.18.
Roma.8.
Eſa.53.
Ioan.13.

ea & res ipſa indicet, & à nobis ad longum ſint in paſsione pertractida? Vnum eſt quod hic obſerues, Patrum ſententia eſt, Chriſtum bis flagellatum à Pilato, ſemel pœnę loco, alterū ex cõſuetudine Romanorū priuſquã crucifigeretur. Quòd & ipſa verba Chriſti hic inſinuare videntur, quibus ille bis flagellationis meminit. Verùm triſtiſsima hæc lętum ſequitur euangelium, quando dicit ſe die tertia reſurrecturū: qua re tum admonitos, tum confirmatos voluit illos, ne paſsione mortéque ſua offenderentur: ne fidem in illum amitterẽt, ſubinde memores diei tertiæ ſuæ reſurrectionis. ſicut enim in omnibus rebus finis lætus leuia facit etiã grauiſsima media, ita hic quoque. Moleſtū erat apoſtolis audire paſsionẽ Chriſti, & ſupplicia tãta, neq; minus graue fuit audire occidẽdū eſſe illū. verū in iis omnibus recreabãtur,
Ioan. 16. cogitantes eum die tertia reſurrecturum. Hoc eis deinceps grauiter prædixit Chriſtus adhuc in cœna, Amen amẽ dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autẽ cõtriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. & infra, Vos nũc quidẽ triſtitiã habetis, iterū autẽ videbo vos, & gaudebit cor veſtrū, & gaudiū veſtrum nemo tollet à vobis. 4 Sequitur, Et ipſi nihil horū intellexerunt, & erat verbū iſtud abſcõditū ab eis, & non intelligebant quæ dicebãtur. Vbi ſi miraris, quomodo apoſtoli tam apertiſsima Chriſti verba illudere, flagellare, occidere, nõ
Ioan. 12. intellexerint, cū tamen Iudæi quæ occultè eis Chriſtus dixerat, acceperint, Si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipſum. Hęc nãq; dicẽti verba reſpõdit turba: Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternū: & quomodo
Beda. tu dicis, Oportet exaltari filiū hoĩs? Reſpõdet ad hęc Beda, Quia, inquiẽs, diſcipuli vitã eius maximè videre deſiderabãt ideo eius mortẽ audire nõ potuerũt: quẽ non ſolùm hominem innocentẽ, ſed & deum verū ſciebant, hunc nullatenus
Mat. 16. mori vel poſſe putabant. Quod & Petrus ſuo exemplo ſatis docet, dicẽs ad dominum, Abſit à te dñe, nõ erit tibi hoc. Et ij quidẽ iſta ex amore faciebãt oĩa. Iudæi autẽ illi inuidebant, cogitãtes quotidie eū interficere, ac proinde facilè verba ei⁹ de morte intelligebãt. Carnales quoq; adhuc erãt diſcipuli, neq; ſacramẽta dei cognoſcebãt & myſteria eorū-
Luc. 24. dẽ, quãobrẽ illos Chriſtus increpauit. O ſtulti & tardi corde ad credendū in omnibus iis quæ locuti ſunt prophetæ. So-

lent hic quidam ex doctoribus allegoricè explicare, qui nã ſint qui Chriſtum tradunt, derident, flagellant, conſpuunt, occidunt. quæ cùm ad paſsionem propriè pertineant, nunc intermitto. Rogemus dominum, &c.

HOMILIA POSTERIOR.

Euangelium hodiernum, priore ſui parte manifeſtum eſt, & ſatis expreſſè aperit paſsionem & mortem Chriſti. Vbi tamẽ nõ immeritò fortaſsis quærat aliquis, q̃ fiat quòd eccleſia triſte hoc & luctuoſum mœroribusq; plenũ iam hodie vſurpet euangeliũ, cũ tamẽ hodie per vniuerſum penè orbem homines incipiãt non dico gaudere & lætari, ſed furere & inſanire: neq; aliquẽ facere modũ crapulæ, ebrietati, choreis, luſibus, ſuperbię, luxurię, & omnibus denique vanitatibus, ita vt vix vnquã toto anno largius diabolo cenſus pendatur, atque hoc vno triduo. Vnde quis colligere nõ ineptè poſſet, eccleſiam euangeliũ hoc de paſsione, in dominicã Lætare vſq; differre, & nunc aliud euangelium vel de quiuque panibus, vel de verſo ex aqua vino proponere debuiſſe. Ad hæc reſpondeo, Ideo omnino, quia nunc in omne genus flagitiorũ & ſcelerũ prouoluũtur homines, eccleſia euangeliũ hoc ordinauit in iſtã dominicã, vt ſic illa filios ſuos admoneat ſibi ab huiuſmodi tum vitiis tum leuitatibus tẽperare. Quãuis enim honeſta & amica gaudia prohibita nemini ſunt hoc maximè tẽpore, exceſſus tamẽ iſte vertitur in vitiũ. Et ſunt tamẽ iſti lõgè peiores, qui hoc triduo nõ cõtenti, die demũ cinerũ neſcio quas nõ furias mouent, in contumeliã dei noſtri & fidei ſanctæ, principiũ quadrageſimalis obſeruantiæ oĩs generis ſceleribus & flagitiis palã in magna, imò tota hominũ cõgregatione, quo magis deũ contẽnant, auſpicãtes. Diẽ illũ in hoc eccleſia inſtituit, vt homines cineres capitibus ſuis inſperſos ſuſcipiãt, ſolẽnibus iſtis verbis adiũctis, Memẽto homo quòd cinis es, & in cinerẽ reuerteris. Id cũ more ſancto & cõſuetudine laudata faciendũ eſſet, noua tandẽ incipiũtur cõuiuia: & quaſi pridiana nõ ſufficiat crapula, luſus, potationes, & neſcio quę vitiorũ genera denuo iã redeunt. Quod quid obſecro eſt aliud, q̃ dei, ſpiritus ſancti & eccleſiæ contẽptus? Et quot ſunt tãdẽ, qui verè & cõſtãter ſibi proponũt tãta flagitia in alterũ annum nõ repetere ac proinde nec de præteritis verã contritionẽ neq; de futuro

Bacchanalia feſta quondam etiã gẽtilibus inuiſa & prohibita.

efficax in bono ꝓpoſitũ habẽt:quare ſi quo parẽt iſti iter, quæris? Ad infernũ. A tãta animarũ iactura ſuos filios dehortatura eccleſia,euangeliũ iam hodie nobis proponit de paſsione & morte Chriſti, quod toto aliàs anno in nulla facit dominica , excepta ea quæ eſt in Palmis. quaſi diceret, filioli,videte,propter peccata veſtra filius dei flagellis cæſus,cõſputus,& in cruce mortuus eſt. Cauete vobis per hos dies à peccatis , neq; rẽ maximã nihili adeò facite. quod ſi enim nõ damnũ immenſum & maxime pernicioſum eſſet

Bernar. peccatũ,cur ideo filius dei moreretur?Dũ itaq; cogitat homo ſe flagelli,clauorũ ſpineæ coronæ,lãceæ,ipſiusq; adeõ crucis dominicæ authorẽ eſſe & cauſam peccatis ſuis,merito cõtinebit ſe , vt ne temerarius adeo & leuis ſit hoc cũ primis tẽpore. Aut nõne per tota Bacchanalia abũde ſatis tẽporis eſt , quo inter ſe cõuiuia agãt quilibet cerdones & manuarij opifices, vt die prohibito abſtineãt, quãdo certũ eſt,circunſtantias temporũ peccatũ ſæpe facere, quod aliàs tãti nõ haberetur,ſicut hic videtis fieri.hodie enim & deinceps die cinerũ omnes preces ſuas eccleſia dirigit in remiſsionẽ peccatorũ.& qua tandẽ veſania nos peccare nunc

Luc.21. demũ incipiemus?Chriſtus inquit,Attẽdite vobis ne fortè grauẽtur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius

Eccl.37. vitæ,& ſuperueniat in vos repẽtina dies illa. Sapiẽs quoq;

Ro.13.14 dicit,Propter crapulã multi obierũt.qui autẽ abſtinens eſt,

1.Cor.8. adiiciet vitã. Paulus quoq;,Iã ambulemus, nõ in comeſſa-

& 6. tionibus & ebrietatibus. Et iterũ, regnũ cœlorũ nõ eſt eſca & potus,ſed iuſtitia,pax & gaudiũ in ſpiritu ſancto. Ad Corinthios etiã,Cibus nõ cõmendat nos deo. Rurſus,Eſca

Luc. 19. ventri & vẽter eſcis,deus autem & hũc & has deſtruet. Et ecce diues iſte qui epulabatur quotidie ſplẽdide, iã torquetur & laſciuiæ ſuæ pœnas luit in flãma ignis , & tot annis emẽdicatã toties aquæ guttulã nõ impetrauit. Profecto vero verius eſt illud Senecæ oraculũ magis q̃ apophthegma. Plures crapula pereũt quã gladio. Et adhuc ſcire deſideratis, quidnã proueniat ex huiuſmodi crapula mali? En tibi,

O infelicẽ ebrietatem. Noë inebriatũ,denudatũ,detectũ, deriſumq; à ꝓprio filio, quẽ ille deinceps maledicere coactus eſt ipſe. Ecce & Loth

Gene. 9. ebriũ,cum vtraq; filia ſua cõgreſſum. Ecce populum Iſraël

Gene. 19 in deſerto quoq; Bacchanalia peragentẽ,laſciuientem,po-

Exod. 32 tantẽ, ludentẽ, aureumq; vitulum adorantem. quo euentu,

dicere iam prohibet dolor, vetat miſerandus exitus. Ecce 3.Re.16.
Hela quoq; inebriatus occidit Zambri. Amon filius Dauid 2.Re.13.
in temulẽtia interfect⁹ eſt à fratre. Holoferni ebrio Iudith Iudith 13
caput amputauit. Simon Macchabæus cũ duobus filiis ſuis 1.ma.16
in ebrietate occiſi ſunt. Et pœnè iã præterierã ſanctũ Ioannẽ, qui capite ſuo pœnas rependit Bacchanaliũ Herodis. Dies mihi totus nõ ſufficeret explicandis tantũ ebrietatis incõmodis. Hinc enim blaſphmiæ, cædes, iurgia, & vt ille inquit, reditura per iugulũ verba. Quæ omnia ſic breuiter in admonitionẽ veſtrã volui allata, vt vos meditatiõe paſſionis & mortis domini Ieſu Chriſti nõ nimiũ crapula vos graueris & ebrietate, ſed cõuiuia agatis & honeſta & modeſta. id adeò vobis corpore, anima, & oculis veſtris plùs proderit. Ad hæc cæcũ nobis hodie proponit eccleſia, cui Chriſtus viſum reſtituit, qui ſanè iuxtà hiſtoriã quiſnã fuerit, inquit Gregorius, ignoramus: ſed tamẽ quid per myſteriũ ſignificet, nouimus. Cæcus quippe eſt genus humanũ, Gregor. Beda.
quod in parẽte primo à paradiſi gaudiis expulſum, claritatem ſupernæ lucis ignorãs, dãnationis ſuæ tenebras patitur. ſed tamẽ per redẽptoris ſui præſentiã illuminatur. Hęc nobis cõtẽplãda ob oculos ponit eccleſia, quomodo ſaluator noſter oculorũ cæcitatẽ nobis abſtulit, ne dieb⁹ iſtis licentioſis, quibus mũdana gaudia peragũtur, in peccata recidamus, ſecundũ cõcupiſcẽtiã malã, ſicut gẽtes faciũt, quę deũ nõ nouerũt. Hęc iã pro eruditione veſtra & ſalubri admonitione obediẽtiũ, & excuſatione mea ſufficiãt. 1.Th ſ.4
Ad euãgeliũ propero, vbi videmus nõ intelligẽtibus apoſtolis ea quæ de paſſione ſua illis prædixerat Chriſtus, admiraculũ ille cõuertitur, & antè oculos illorũ cæcus lumẽ recipit, vt qui cæleſtis myſterij verba nõ caperẽt, eos ad fidẽ cæleſtia facta ſolidarẽt. Porrò quãdo hic dicitur. Chriſtũ appropinquaſſe Hiericho. Quęrat aliquis qui id fieri potuerit, quãdo Hieron.
præcepit Ioſue, ne vnquã ciuitas hæc rurſus ædificaretur? Ioſue 6.
Ad hoc ſanè reſpõdet Hieronymus & dicit, Ioſue vrbẽ iſtã diruiſſe, cõcremaſſe, maledixiſſe quoq; & dixiſſe, Maledictus vir corã dño, qui ſuſcitauerit & ędificauerit ciuitatem in Hiericho. In primogenito ſuo fundamẽta illius iaceat, & in nouiſſimo liberorum ponat portas eius. Deinde verò 3.Re.16.
tẽporibus regis Acha, Achiel ex Bethel ex Ephraim, ciuitatẽ Hiericho iterũ extruxit, ſtructuraq; illa & primogenito

ſuo Abirã, & vltimo filio priuat⁹ eſt Sebug, iuxta verba Ioſue. Sẽper quoq; ciuitas iſta ĩfamis fuit latrocinio, qñ iſthic
Luc. 17. in ſylua aſcẽdẽtes in Hieruſalẽ deſpoliabãt, quãobrẽ Chriſtus parabolã quoq; de eo qui incidit in latrones, eo retulit. ciuitatẽ ergo latrocinio inſigniter notatã, miſerator & miſericors dominus clementer viſitare dignatus eſt, qui vult
1. *Tim.* 2 omnes homines ſaluos fieri: ibidẽ ouem illã Zachæũ publi
Luc. 10. canũ lucrifecit. Tãta autẽ exercitata ibi ſunt latrocinia, vt Romani ciuitatẽ eã funditus euerterint, quæ tamẽ iterum eſt ædificata, teſte Hieronymo. Quomodo etiam Hiericho lunã interpretẽtur nõnulli, vltro hic ſuperſedeo. 2 Sedit cæcus hic ſecus viã mendicãs. Cæcus peccatorẽ ſignificat, qui iuxta viam iuſtitiæ in barathrũ cecidit tenebrarũ. & quiſquis talis eſt, mendicare vtiq; debet, hoc eſt, ſanctos dei inuocare, vt illi orent pro ipſo. Glorioſa enim virgo Maria, ſanctiq; apoſtoli diuites admodum ſunt, Sancta Barbara quoq;, Anna & omnes ſancti. Verũ hunc cęcũ neochriſtiani in vrbibus ſuis nõ paterentur, quãdo nemo audet inter eos mendicare. Atqui euãgelicus etiã fuit cæcus, cum eum dominus ſanarit. audiuit enim ille prætereuntis ſtrepitũ turbæ, & interrogauit quis eſſet, dixeruntq; ei quod Ieſus eſſet Nazarenus. Sanè hæc turba erat, quia cõfuſa, ex bonis malisq; mixta, quãdo alius hic accurrebat ex præſumptione, ex inuidia alius, alius ex egeſtate, quidam etiã amore & animo bono adducti. Audiẽs huius vulgi ſtrepitum cæcus, quæſiuit cõmodè quidem & opportunè quæſiuit ille, quoniam ſaluatorẽ ſuũ inquiſiuit, quærẽdo inuenit. Apud Mat
Mat. 20 thæum duo cæci, quibus viſum reſtituerit Chriſtus, cõmemorantur: vbi quidam volunt idẽ à Matthæo illic & hic à Luca narrari: verũ quod vnius tantũ meminit Lucas, dicũt notiorẽ hunc altero fuiſſe, quòd & in multis aliis euange-
Aug. in liorũ locis fieri cõſtat. Auguſtinus autẽ vult non idem hoc
q. Euan. hoc fuiſſe miraculũ, eò quòd à Luca deſcriptum, factum ſit
lib. 2. Chriſto Hiericho eunte, & iam ciuitati appropinquãte Ve
ca. 28. rùm iſtud à Matthæo, tum demum ſit factum, cum Chriſtus egreſſus Hiericho, rediret Hieroſolymam. Piè tamen credendũ eſt, ſanato hoc cæco à domino, tantã in ea regione eſſe famam ſubortam, vt illi duo, de quibus Matthæus, itidem ad Chriſtum venientes, ſanitatẽ receperint & viſum.
Magis credibile apparet, quoniam miraculũ idem fuerit,

de quo Matthæus & Marcus ſcribunt,nam hic cæcum etiã *Mar.* 10
nomine exprimit, dicens appellatũ eum fuiſſe Bartimæũ,
Timæi filiũ, quẽ oportet ſanè è maxima fœlicitate decidiſ
ſe,vnde ſic not⁹ factus fuerit omnibus ſua paupertate. mẽ-
dicus enim & ipſe fuit & cæcus ideóq; nomen ei⁹ Marcus
expreſsit,quòd ꝑ ipſum tãta fama Chriſto ſuccreuit. Et hoc
forſitã eſt quod Marcus vnũ tantũ, Matthæ⁹ verò duos no-
minauit. Beatus Auguſtinus ſpiritualẽ & myſticum quẽ- *Auguſt.*
dã intellectũ hic veſtigat illius,qđ Chriſt⁹ in itinere ver-
ſus Hiericho,cæcũ ſanauit: & egrediens rurſus,duos. Cum
enim Hiericho idẽ ſit quod luna, luna autẽ ob mutationis
ſuæ viciſsitudines mortalitatẽ ſignificet. hic iã inſinuatur
quod Chriſtus morti ſuæ appropinquans, vnũ tantũ cæcũ
curauit,hoc eſt ſolis Iudęis lumẽ euãgelij prædicari præce
pit gẽtib⁹:quicquã prædicare grauiter prohibẽs apoſtolis, *Mat.* 10.
In vias gẽtiũ ne abieritis. Porro idẽ dñs exiẽs iterũ à Hieri
cho,id eſt,à morte,cũ gaudio reſurgẽs, cæcos duos ſanauit,
dũ vtriq; populo Iudæorũ & Gẽtium,lumen fidei accẽdere *Mat. vlt.*
præcepit,nec viã porrò nec ciuitatẽ apoſtolis ſuis aliquam
prohibẽs,quin potius dicẽs,Ite in orbẽ vniuerſum,& præ-
dicate euãgelium omni creaturæ, 3 Orauit ergo cæcus *Cæcitas.*
& dixit,Ieſu fili Dauid,miſerere mei. Ieſu, inquit,diuini-
tatem confitens:fili Dauid, humanitatem. Magna quidẽ &
miſera res,& cæcũ eſſe & mẽdicũ. aufert enim cęcitas de-
corem naturæ,lumẽ vitæ,& pulchritudinem omniũ crea-
turarũ. Qui autẽ ex vulgo præcedebant,increpabãt eũ, ve *Gregor.*
rũ ille magis clamabat,Ieſu fili Dauid,miſerere mei. Quid
nam hic deſignãt,qui Ieſum venientẽ præcedunt, niſi deſi
deriorũ carnalium turbas tumultusq́; vitiorum, qui priuſ-
quam Ieſus ad cor noſtrũ veniat,tentationibus ſuis cogita-
tionẽ noſtrã diſsipant, & voces cordis in oratione pertur-
bant? Sæpe nanq; dum conuerti ad dñm poſt perpetrata vi
tia volumus,dum cõtra hæc eadẽ exorare vitia quæ perpe-
trauimus conamur:occurrunt cordi phantaſmata peccato-
rum quæ fecimus,mẽtis noſtræ aciem reuerberãt,confun
dunt animũ, & vocem noſtræ deprecationis premunt. Ve-
rum hac titillatione nos nihil omnino permoti pſeuerare
debemus orãdo,vtut cogitationib⁹ carnis premamur:& in
ſtar cæci huius tantiſper clamemus,dum veniat dñs in cor
da noſtra, iubens nos ſibi adduci. Talis conſtantia orabat

Pſal. 21. Dauid,Deus meus,clamabo per diē,& nō exaudies,& nocte & nō ad inſipientiā mihi? Sanè enim ſapientia hæc eſt non exigua,fortiter in orādo perſiſtere,donec exaudiaris.

Ad literam tamen hoc quotidie experimur ipſi,quod qui cū potentioribus viuunt hinc pauperes ferè opprimuntur. & eſt quod Iudæis ſimul ac tyrrannis inuocationē nominis

Chryſo. Chriſti ꝓhibere conātibus,fœlicíꝰ lōge fides Chriſti ſuccreuit & aucta eſt:cū ea ſit natura fidei,quanto magis vetatur,tanto magis accenditur.propter quod & ſerui dei in ꝑſecutionibus non vincuntur. Quod ſi clamites idem in hæreticis quoq; & parabaptiſtis euenire,ego ſanè id pernego

Hieron. quanuis enim iuxta Hieronymi ſententiam, hæreticorum initia feruent, adeò vt nullus etiā poſsit hæreſim ſtruere, niſi qui ſit ardentis ingenij,habeātque dona naturæ quæ à deo artificē ſunt creata,nihil tamē horum eſt diuturnum & conſtans.& ſi veterum hæreſes omnes deſierūt,certum eſt has quoque noſtrates fine non cariturus.

4 Iuſsit tandem adduci ſibi cæcum Chriſtus,quod veriſimilè eſt feciſſe apoſtolos,cum in ſimili caſu talia quędam præceperit illis dominus:& nunc quoq; per miniſtros huiuſmodi recipi ſoleant ſancta illa ſacramenta, per quæ gratiam ſuā Chriſtianis cōmunicat deus.poterat autē hoc ductu cogitare ſecum cæcus huiuſmodi quiddam, quale dixit

Pſal. 33. Dauid,Accedite ad eū,& illuminamini,& facies veſtrę nō confundētur.Venienti ergo ait dn̄s,Quid vis vt faciam tibi? Non interrogat,an credat, ſicut alios infirmos quærere ſolebat.. ipſo enim clamore penè ad importunitatem vſq;

Chryſo. protenſo,ſatis declarabat omnibus pium mentis ſuæ affectum,ſimulq́; dignum ſe exhibebat,cui dn̄s viſum reſtitueret.Dixit ergo,Dn̄e,vt videam.At Ieſus dixit illi,Reſpice, fides tua te ſaluum fecit. & confeſtim vidit.Tria ſunt breuia in hoc facto:nā vno illo verbo,cū dixit Chriſtus, Reſpice,miraculum hoc totum operatus eſt.Deinde fides hæc conſideranda eſt tanta, quæ & obſtaculum gratiæ ademit, vnde effectus miraculi ſecutus eſt. Tertium verò eſt laus. vidit enim,& ſequebantur illū magnificās deum.Et omnis plebs vt vidit,dedit laudem deo. quod nos quoq; facere de

Pſal. 33. bemus,ſicut Dauid ait, Magnificate dn̄m mecum,& exal-

Apo. 19 temus nomen eius in idipſum. & ſicut Ioannes inquit,Laudē dicite deo noſtro omnes ſancti eius,& qui timetis eum

puſilli & magni. Verè nanq; vitium magnum & ſcelus immẽſum eſt, ingratum eſſe deo, quo etiam homo deum erga ſe grauiter commouet, vt ei etiam data antehac bona eripiat, & quæ daturus illi fuerat, ſubtrahat. Vos itaq; deo dignas quoq; dicite gratias, laudate eum & magnificate cum hoc cæco, quem ille illuminauit, vt ſic nos omnes etiã illuminare dignetur, quatenus in lumine ſuo lumẽ videre mereamur fœlicitatis æternæ. Id adeò nobis concedat, qui eſt benedictus in æuum, Amen.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMAE QVAE DOMINICA *Inuocauit dicitur, Euangeliũ, Matthæi* IIII.

IN illo tempore, Ductus eſt Ieſus in deſertum Matt. 4.
à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cum ie- Lucæ. 4.
iunaſſet quadraginta diebus & quadraginta Exod. 34
noctibus, poſteà eſuriit. & accedens tẽtator,
dixit ei, Si filius dei es, dic vt lapides iſti pa-
nes fiant. Qui reſpondens dixit, Scriptum eſt, Non in Deut. 8.
ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod proce- Lucæ. 4.
dit de ore dei. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam
ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, &
dixit ei, Si filius dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt
enim, quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus
tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Pſal. 90.
Ait illi Ieſus rurſum, Scriptum eſt, Non tentabis do-
minum deum tuum. Iterum aſſumpſit eum diabolus in Deute. 6.
montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna
mundi, & gloriam eorum, & dixit ei, Hæc omnia ti-
bi dabo, ſi cadens adoraueris me. Tunc dicit eis Ieſus,
Vade ſathana, ſcriptum eſt enim, Dominum deum
tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Tunc reliquit De. 6. 10

eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

HOMILIA I.

E Tſi communi & recepto quodã more pleriq; omnes totius quadrageſimæ ſermones,ad pœnitentiam,contritionem & cõfeſsionẽ referri ſoleãt, nos tamen(quia huic rei totiq; adeò ſacramentorũ omniũ materiæ peculiares homiliæ dicãtur) euãgeliorũ tantũ inſiſtemus expoſitioni:iuxta veterũ doctorũ ſententias pariter & ſcripta,à qb⁹ ita me Chriſtus ſeruet,totius vitæ meæ tẽpore nullatenus recedã. Principio ductũ Ieſum in deſertum Matthæus cõmemorat,idq; tunc cum iam à Ioanne baptizatus eſſet, apparuiſſetq; ſup eum ſpiritus ſanctus in ſpecie colũbæ: vnde ille eodem plenus ſpiritu,egreſſus eſt Iordanẽ,ab ipſo ſubinde ductus in deſertũ,vt ſicut iam baptizatus eſſet in Iordanis flumine, ita deinceps in deſerto baptizaretur in tẽtatione. Dubitari autẽ (inquit hic Gregori⁹)à quibuſdã ſolet,à quo ſpiritu ductus ſit Ieſus in deſertũ: palã enim eſt ex ſequentibus,tentatũ ipſum eſſe à diabolo,atq; adeò ductũ iam in pinnaculũ templi,iam in mõtem excelſum. In deſertũ verò ſine dubio Hieronymus ductum eũ refert à ſpiritu ſancto. vbi obſeruandum eſt,quàm ſignificanter hoc totum narrent euangeliſtæ. Marcus inqt, Spiritus expulit eũ in deſertum. ecce potentiã,quæ tribuitur patri. Matthæus ait, Ductus eſt à ſpiritu. ecce ſapientiã filij. Lucas autẽ, Agebat ſpiritu. ecce bonitatẽ ſpiritus ſancti. Expulſus,duct⁹,agitabatur. Ductũ ergo à ſpiritu ſancto dñm in deſertum inuenit ibidẽ tẽtator, & adoratus eſt. Ductus verò ille,virtute factus eſt diuina,ita vt ſic immediate humanitas Chriſti fuerit in deſerto,quomodo nũc quoque ſacratiſsimũ Chriſti corpus incipit eſſe in altari, non tamen per cœlos & aërem deſcendẽs. Sed neq; inuitus hic in deſertum venit Chriſtus, ſed bona voluntate cum hoſte ſuo decertaturus. Vbi ſi dicis, Cur tandẽ à ſpiritu in deſertum duci voluerit Chriſtus, & quare nõ potius ipſe ſemet iſthuc cõtulerit,cum vtiq; & deus eſſet,& propria poſthac virtute reſurrexerit,& aſcenderit in cœlum,quæ ſanè multo maiora fuerunt opera, quam duci in deſertum. Ad hæc reſpondet Chryſoſtomus, idque factum dicit iuxta quan-

Proteſtatio. *Matt. 3.* *Luc. 4.* *Gregor.* *Hieron.* *Marci 3* *Luc. 4.* *Chryſo.*

dam diſpenſationis ratione,vt nos videlicet apertiſsimè ſignatū eſſe videamus,quia non ſponte nos ipſos in tētationes oporteat inſilire:ſed ſi attracti fuerim⁹,viriliter repuguare.Factū id itaq; eſt ad doctrinā & eruditionem noſtrā, ne noſmet à ſpiritu noſtro duci ſinamus, qn potius orem⁹. Ne nos inducas in tentationē,ſed libera nos à malo. Ideoque & diſcipulos ſuos orare iuſsit,ne intrent in tētationē. *Matt. 6.*
Duxit ergo ſic ſpūs Chriſtū in deſertū,ſicut & in ſpiritu vidēs Eſaias dixit,Deſcendens ſpiritus dñi, ductor eius fuit. *Luc. 22.* *Eſa. 63.*

2 Iam porrò & quò,& qua de cauſa Chriſtum duxerit ſpiritus,euangeliſta inſinuat , principiò dicens in deſertū ductū eum eſſe:quod ſanè iuxta literam iſtud eſt,quod inter Hieroſolymā & Hiericho ſitū eſt, latrociniis multis inſigne,quod & parabola apud Lucā teſtari poterit fuit autē in altiſsimo monte,qui etiā in hodiernum diem vſq; peregrinātibus iſthuc vix eſt peruius . mons quoq; fluuio planè ſuprapoſitus eſt,qui in Hiericho profluit,qui aquas habuit amaras.Verùm Eliſeus illas vaſe nouo cum ſale in originē miſſo,edulcorauit,ſicut Regum narrat hiſtoria Sed & Ioſephus fluuium eundem refert adeò fuiſſe infrugiferum, vt mulieres quoq; ſi ex eo bibiſſent,ſteriles efficerentur & infœcundæ. Et cōſidera,inquit hic Chryſoſtomus,quoniā illum aſſumēs ſpiritus duxerit nō in vrbem,neq; in forum, ſed in eremum. quia enim diabolum ad tentandū volebat inducere,nō de eſurie ſolùm, verumetiā de loco occaſionē tentationis illi ingreſsit. Tunc quippe maximè aliquos diabolus aggreditur,cū ſolos viderit, atq; ab aliis ſegregatos. Hoc modo Euam quoq; in paradiſo ſolam inuentam tentare cœpit,& ſuperauit: ideoq; & Sapiens dixit, Væ homini ſoli,quia cùm ceciderit,nō habebit ſubleuantem ſe. Diabolus verò ſi quos ſimul videt cōgregatos , nō itē adoriri audet & aggredi. Atq; ad iſtā occaſionē,& velut anſam præcidendam,retulerit ſæpius cōuenire, ne ſic in laqueos diaboli incidamus. Qua etiam de cauſa nullus non ſatis antea in certamine ſpiritali exercitatus, vitā ſubire debet eremiticam. tunc enim facilimè in conflictu cum diabolo victus proſtratúſque iaceret. De quo ampliter Ioannes Gerſon. *Luc. 10.* *4. Reg. 2* *Li. 5. c. 6* *Chryſo.* *Gene. 3.* *Eccle. 4.* *Gerſon.*

3 Ratio iam oſtenditur,cur tandem ille à ſpiritu ductus ſit in deſertum,vbi Marcus eum fuiſſe dicit cum beſtiis.ratio autem eſt huiuſmodi,vt ſic tentaretur à diabolo,ſuoque *Mar. 1.*

nos doceret exéplo poſt baptiſmum cõſtanter diabolo relu ctari in quauis tentatione. in quem finẽ eccleſia quoq; inſti tuit, vt prius quã baptizaretur infans, exorciſmus ſuper eun dem legatur, quo adiuratur diabolus, ne queat baptiſmum pueri impedire. Et quãuis nullus vltrò cupere debeat, vt à diabolo tentetur, in ſuggeſtionibus maximè illicitis, quia ſemper tũc ſaltẽ venialis exurgit in homine inordinatio, & ea eſt diaboli poteſtas, vt ſi ille ad tentandũ facilè adeo

Iob. 40. admitteretur, vix vnquã aliquis homo ab eo victor abiret, quãdo nõ eſt poteſtas ſuper terrã quæ cõparetur ei, tamen ita miſericors erga nos deus eſt, vt illi nõ relinquat habe- nas, neq; ſuo modo & more nos ſinat tẽtare. retinetur enim & cohibetur ab ipſo deo, qui illi etiã tentandi facultatem maiorẽ in Iob dare noluit, niſi quantũ ipſe vellet. Ideoque

Iob. 1. & cum deus laudaret Iob ex probitate & virtute vltra oẽs homines, reſpondit ſathan, nõ fruſtra id ita fieri, vt & pius eſſet & deum timeret Iob, quem deus tãtoperè & domo & vniuerſis bonis circũuallaſſet. Ecce quomodo diabolus er- ga deum conqueritur, quod ipſum Iob ſic cuſtodierit, vt eũ

1.*Cor.*10 pro lubitu ſuo tentare non poſſet. Id nõ minus apertè Pau- lus nos quoque in ſuis Corinthiis docet, Fidelis, inquiens, eſt deus qui non ſinit vos tentari vltra id quod poteſtis, ſed facit cum tentatione etiam prouentum, vt poſsitis ſuſtine-

Eſa. 90. re. Quid quòd per angelum quoque illum tuum deus non parum diabolicæ fraudis impedit aſtutias? qui angelũ illũ

Hieron. tibi in ſalutẽ tuã addicauit, iuxta illud Pſalmi, Angelis ſuis mãdauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Sed de iis plura in materia de angelis. 4 Quid in deſerto fece

Exo. 24. rit Chriſtus, porrò euãgeliſta inſinuat, nimirum quod qua-

3 *Re.* 10 draginta diebus & noctib⁹ ieiunarit. Quo numero quadra geſimæ nobis oſtẽditur ſacramentum, in quo & Moyſes ie- iunauit in mõte Sina, & Elias iuxta montẽ Oreb. Ideò eñ

Modus pertinet ad ſcholas. Chriſtus quoque legiſlator euãgelicus tãto tempore voluit ieiunare, eò ipſo declarans, quoniã ſicut ſe ieiunio iis duo- bus parem fecit, ita eadẽ planè eſt legis, prophetarum & euangelij ſimilitudo. Vbi hoc quoque ponderandum nõ abs re eſt, quod duplex illud ieiunium magni ſit diſcrimi- nis, propria enim virtute Chriſt⁹ tam diu ieiunauit, cæteri

Exod. 33. duo non item, ſed virtute diuina. alter enim colloquio dei

3.*Re.* 10. (quo fruebatur) diuturno ſuſtẽtatus eſt, alter verò per pa-

nẽ ſubcineritium & hauſtum aquæ:in fortitudine enim ci
bi illius ambulauit vſq; ad mõtem dei Oreb. Ratio quo-
que cur omninò poſt baptiſmũ ieiunare voluerit domin⁹,
aſsignari varia poteſt.primũ,ad deſignandum quod homo
per baptiſmum aſſumitur in militiã Chriſti,vt ſic bella ge
rat cum hoſte diabolo, cui iã ipſe quoque in baptiſmo ho-
ſtis factus ſit adiurat⁹. Aut quid aliud vniuerſa hominis ſu-
per hãc terram vita eſt,niſi militia? Primum igitur hic ho- *Iob.* 7.
ſtem aggreſſus eſt Chriſtus,nobis in exẽplum,& vicit.idq;
neceſſarium ſanè erat,quia ſicut portauimus imaginẽ Adæ 1.*Cor.* 15
terreni, qui ſuperatus eſt iàm olim in paradiſo: ita portare
queq; debemus imaginẽ illius,qui eſt in cœlis,Chriſti. Et
nos iam quomodo imaginem iſtã inueteratã deponere poſ
ſemus,niſi Chriſtus diabolũ in conflictu eo modo ſuperaſ-
ſet,quo antiqu⁹ iſte vict⁹ ab ipſo fuit? Alia cauſa dari po-
teſt,quare Chriſt⁹ ſtatim poſt baptiſmũ ieiunarit, antequã
adhuc vel prædicaret, vel miraculorũ quicquã exerceret,
vt nos ſic doceret,quatenus & ipſi prius in operibus bonis
exercitati,diabolũ quoq; ſuperemus,quam nos alicui offi-
ciorum diuinorum ſubmittamus,cuiuſmodi ſunt diœceſes
& parochias adminiſtrare,prædicare,& ſimilia.

Poſtrema eſt,quam Chryſoſtomus affert, ingens docere *Chryſo.*
hic voluiſſe Chriſtum poſt baptiſmũ,nõ crapulæ & ebrie-
tati,ſed ieiunio ſtudere atq; abſtinẽtiæ,quæ arma vincẽdo
diabolũ aptiſsima ſunt. Ieiunauit igitur nihil ipſe ieiunij
indigus,ſed nos hoc modo edoctur⁹,quicquid hoc eſt quod
habemus mali,è ventris vitio contraximus. Quomodo pe-
ritus quoq; & prudens medicus, vbi ægrotum ſemel cura-
uit,omnia illi prohibet, è quib⁹ ægritudo iſta prouenerat.
Eodẽ planè exẽplo hic Chriſtus poſt baptiſmum ieiunauit
contra vitium gulæ,propter quod & Adamum paradiſo ex
turbauerat, & totum diluuio orbẽ ignibúſq; Sodomã pdi- *Gen.* 37.
derat. quanuis enim Sodomitarum quoq; arguitur libido, *&* 19.
huius tamẽ radix iſta fuit, vel hac Ezechielis prophetia ſa *Ezech.* 16
tis fortiter atteſtante, Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſu
perbia,ſaturitas panis,& abũdantia,& ociũ ipſius. Ad hũc
modũ Iudæi innumera vitia ex crapula & ebrietate perpe
trarunt. Quod ſi quæris,cur non longius diutiúſq; Moy-
ſe & Elia ieiunarit Chriſtus,en hoc tibi reſponſum. Neq;
ante ieiunare deſiit dñs, ne occaſionẽ hæreticis daret pu-

rum hominem eum eſſe calumniaturis, quòd ſic quoq; Cherinthus & Hebion fecere. Neq; vltra quadraginta dies ieiunauit, ne eũ hominem ſublimiorẽ ſuſpicari potuiſſet diabolus, ſicq; eum reliquiſſet intentatum. Manichæi quoque anſam hinc arripuiſſent opinionis ſibi pſuadendæ, Chriſtũ deum eſſe tantùm, ſine vera carne. Trãſactis autem continuo ieiunio diebus quadraginta, eſuriit tandem. Tam diu Elias quoq; & Moyſes ieiunauerant, verũ poſt ieiuniũ eſurire, humanæ erat euidens ſignũ miſeriæ. Acceſsit itaq; id videns tentator, periculũ facturus, eſſet ne ille de⁹ & Meſſias in lege promiſſus, an non. Atq; hinc ſanè patet, doctiorem lõgè diabolũ eſſe noſtratibus induratis Iudæis. cõſtat enim ex hoc loco, nõ ignoraſſe diabolũ, quod Meſsias ille futurus erat filius dei, quod in diẽ hodiernũ Iudæi perſuaderi non poſſunt vt credant. quorũ omnis iſta ſententia ex falſa eſt opinione cõcepta, cum putãt Meſsiam ſuum, quãdocunq; venturus ſit ille, deum tamen non forè. Nos autẽ quotquot Chriſti tum fidẽ profitemur, tum nominis ſancti profeſsione gloriamur, credimus filium dei naturã humanam ſuſcepiſſe, eundẽmq; eſſe Meſsiam, neminem quoque alium vel Meſsiã vel ſaluatorem eſſe poſſe, niſi deum: eũq; adeò deũ tum credendum eſſe, tum dicẽdum, ex Hieremia
Hiere.23 docemur, Suſcitabo, inquiente, Dauid germen iuſtũ, & regnabit rex, & ſapiens erit. & faciet iudicium & iuſtitiã in
Oſeæ.13. terra. In diebus illis erit ſalus Iuda, & Iſraël habitabit cõfi
Hier.22. denter. Et hoc eſt nomẽ quod vocabunt eum, dñs iuſtus noſter. (vbi enim in noſtra tranſlatione ponitur dñs, in Hebræo nomen habetur tetragrammaton.) Meſsiam illũ verum deum, & hominẽ inuocemus omnes, illiq; animas noſtras & corpora cõmendemus: illũ oremus humiliter, quatenus gratiã nobis donare dignetur, qua adiuti, hoc tã ſancto quadrageſimali tẽpore, opera illi exhibere queam⁹ beneplacita, vt ſic veram contritionẽ, confeſsionẽ integram, & ſatisfactionẽ perfectam acquirentes, vita per hæc tandẽ perfrui mœreamur æterna, Amen.

HOMILIA II.

Mat. 4. INdicat nobis hic Matthæus euangeliſta, Chriſtũ poſt baptiſmũ à ſpiritu ſancto ductum eſſe in de-
Hierony. ſertum, vt tentaretur à diabolo, & vt diabolus ad illudẽdũ ſibi moueretur, cœpit ieiunare quadraginta die-

bus & quadraginta noctibus, & poſteà eſuriit, vt ſic diabolo optata daretur cauſa tentãdi ipſum. Atque hoc Chriſtus ex propria & perfecta virtute fecit. Dicit enim, Habeo poteſta- tem ponendi animã meam, & iterum ſumendi eam. Et ſicut poteſtatẽ habuit ipſe animæ ſuæ, vt eam moriturus deponeret, eamq; rurſus aſſumeret reſurrecturus, ita multò magis poteſtatẽ habuit ſuper operationes & virtutes animę, quas potuit, & voluit retinere ne eſuriret. rurſusque volẽs imperare potuit, vt calor ſuus naturalis operaretur famẽ. Omnia enim hoc fames, ſitis, ieiunium, imò & paſsio & mors, in poteſtate Chriſti fuere: & ſi voluiſset, poterat vtiq; à nullo iſtorũ affici ideoq; & dixit, Nemo tollet animã meam à me, ſed ego ponam eam à meipſo. Vtrum hoc diabolus ignorabat? multum apud ſemetipſum ambiguus. ſiquidem & Chriſti eũ latebat cõceptio, quam illi deus prætextu Ioſeph occultauerat, ita vt neſciret, Ioſeph ne an dei filius eſſet. Alias hoc non uerat callidiſsimus iſte ſpiritus, impleta iam tempora futuri Meſſiæ, à prophetis dudum prędicta. inde ſiebat, vt ex multis circũſtantiis ſuſpicionem ſibi colligeret opinandi Chriſtũ eſſe Meſſiam verum, ſimul deum & hominem. Sciebat enim glorioſam angelorum ſub illius natiuitatẽ iubilationẽ, ſciebat trium magorũ accurſum, ſciebat teſtimonium Ioannis. Sed inter hæc videbat Chriſtum tantas humanæ fragilitatis ſuſtinere miſerias, vt facilè ab iſta opinione reſiliret, putans ipſum Meſſiam nõ eſſe, non ignarus Meſſiam fore deũ, deũ autẽ eſſe impaſsibilem. Intereà dum iſte hæc omnia vltro citroque cogitabũdus iactitat, ecce admirandum illud Chriſti ieiuniũ fit in deſerto, in quo dum attonitus ſtupet, diabolus, ne fortè Chriſtus ſit deus, tam diuturnam facilè adeò ſuſtinens inediam, rurſus tamen animum recipit, dum videt eſurientem. hinc tentandi occaſione aſſumpta, dominum huiuſmodi adoritur verbis, Si filius dei es &c. quòd acceſſit diabolus, intellige id eſſe factum aſſumpto aliquo corpore ex aëre, ſicque eum vultu & habitu humano Chriſto aſtitiſſe vt hominem. Vbi hoc tamen præcipuè obſeruandum venit, quòd cum tribus modis fiat tẽtatio, ſuggeſtione externa vel interna, delectatione & cõſenſu, quo modo communiter homines ex carne peccati progeniti, tẽtantur interius. Chriſtus autem, quia peccato caruit, innocentiſsimus etiam, ſinéq; omni labe in hunc mundum eſt prognatus, nullam in ſe-

Ioan. 10. *Ioan. 10.* *Origen.* *Tẽtatio fit tribus modis.*

ipſo habuit reluctationẽ, vt hinc ſuggeſtione tentaretur, ſed mẽtem illius malignus iſte nulla potuit mordere voluptate ſeu delectatione. Tota igitur iſta tentatio externa tãtũ fuit, non aliter quã vel mundus, vel ſodalitas praua quempiam affligat & afficit. 2 Porrò tribus Chriſtũ à diabolo tẽtatum euangeliſta commemorat, ſicut iam olim tribus vitiis primum parentem noſtrum in paradiſo tentauerat, gula, vana gloria, & auaritia, in quibus omnibus victor à parẽte tẽtator abiit. Gula ſiquidem tentauit Adam, vetitos ei fructus oſtendens, & eoſdem manducare ſuadẽs. Vana & inani gloria, cũ diceret, Eritis ſicut dij. Auaritia verò, dicens, ſcientes

Gene. 3. bonum & malum. Eodem planè modo dominum quoq; tẽtauit, triplici hoc vitio, ſed & ſecundum quoſdam idem iſte Lucifer, qui Adamum in paradiſo, Chriſtum quóque hic tẽ-

Hieron. ſuper Haba. tauit in deſertò, teſtè Hieronymo. Iudæi tamen illum Keſeph appellari dicunt. In gula primum aggreſſus eſt dominum, dicens. ſi filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Ecce filium dei vocat eum, quoniam vocem fortè paternam in

Mat. 3. illius baptiſmo audierat, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui. Vel non dixit ad eum, Si eſuris, ſed, Si filius es dei, fac lapides iſti vt fiant panes: blandiri hoc modo volens ipſi, vt hac laude ſaltem nõnihil ex illo extorqueret, non aliter quã in paradiſo fecerat, ſimulãs quod nõ erat, vt quod verè erat, hoc modo addiſceret, quòd nũc quoq; ſapiẽtes huius mundi faciunt, ſi quãdo imponere volunt ſimplici-bus. dicebat enim, Quare præcepit vobis de⁹, vt nõ comede

Gene. 3. retis ex omni ligno paradiſi? ſtatim perſuaſit Euã aſtutè nimis, fore vt aperirentur oculi eorum, ſierentque ſicut dij, ſi modo de fructu ligni huius manducarent. Hæc nimirũ erãt mẽdacia fortiſsima. Ita hic quoque cupiebat ex Chriſto ſcire, eſſet ne Meſsias. & tamen coram videbat hominẽ famelicũ, atque ideo obiecit ei hoc primũ ſtatim, ſi filius dei eſſet, vt ex hoc deinceps incarnationis cognoſceret myſteriũ. Nã ſi ſciſſet filiũ eũ eſſe dei, non tentaſſet vtique, ſed quacunque via paſsionem illius & mortẽ impediuiſſet, ne ſic homo redimeretur, prædaq; patrum faucibus ſuis ex limbo eriperetur. Sin cognouiſſet eũ hominẽ eſſe tantũ, rurſus omni moto lapide conatus fuiſſet fallere & decipere eum. dicebat ergo, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Doctores hoc loco diligenter expendunt, quòd quãuis aſtutus & cal-

lidus ſit diabolus, ratus ſe prudentèr rem totam aggreſſum, id tamẽ omne magna admixtum eſt ſtultitia: quód omnibus huius mundi ſapientibus euenire videmus, qui vtut ſibi videantur prudentiſsimi, omnis tamen eorum prudentia impura eſt & ſtolida. Id adeò diabolo quoq; hic reipſa vſu veuit. ait enim ſanctus Hieronymus, Duobus cõtrariis teneris diabole, ſi ad imperiũ eius poſſunt lapides panes fieri. ergo fruſtra tentas eũ, qui tãtæ eſt potẽtiæ: ſin autẽ nõ poteſt facere, fruſtrà filiũ dei ſuſpicatis. Fortius tamen adhuc diabolũ vrget Chryſoſtomus, dicens, Quoniam ſicut ille omnes homines conatur excæcare, ita hic excæcatus eſt à Chriſto, nãq; ſi ſenſiſſet illũ poſt dies quadraginta eſurire, cur nõ intellexit eum per quadraginta illos dies non eſuriſſe? ex eo enim diſcere debebat verũ ipſe eſſe deum, ſicut è famè verũ cognouerat hominem. Obiicies autem, Quænam hæc tentatio? profectò ñãq; famelicũ veſci pane, neceſsitatis eſt, non gulæ & quomodo igitur ſibi cõſtat expoſitio patrũ, referentium hanc diaboli tentationẽ ad peccatũ gulæ? Reſpondetur hic, gulam nec ſemper in voluptate, neque in affluentia eſſe. ſiquidem qui & nõ iuſto ordine neceſsitatis tãtũ ſatiſfacit peccat. Erat igitur hic iſta diaboli ſententia, quãdo tãtopere eſuritChriſtus, eò ipſum adducere nitebatur, vt cõcupiſcentia carnis quæ cibũ appetebat. ſpiritum anteuerteret, prauo vtiq; & peruerſo ordine, ſi quando ſpiritui dominatrix imperet caro. Caro enim (vt inquit Paulus) cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, quoniam hæc ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis. Et hoc ipſum eſt quod Sapiens ait, Fili. poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præſtes animæ tuæ cõcupiſcẽtias eius, faciet te in gaudiũ inimicis tuis. Molitur itaq; diabolus facere, vt ne ſpiritus dux ſit & rector operũ, ſed cõcupiſcentia carnis: quod vbi obtinuerit, iamiã triumphat, quãuis illud ſub neceſsitatis prætextu, vt hic effectũ reddat. Dñe deus quã miſere tentamur in iis quæ neceſſaria ſunt nobis? & quanto vehementius in illis quæ abũdant? Quãuis hoc quoq; in diabolo ineptũ ſatis erat quòd dicebat ad eũ, vt miraculoſæ ex lapidibus panes faceret, quos aliundè poterat habere. Quia cõmuni regula miraculũ nullum ponendũ eſt ſiue quęrendũ in aliquo, quod via naturæ ſuſtineri ſeu acquiri poteſt. Spiritali ſenſu tamen lapides pá

Hieron.

Galat. 5.

Eccle. 18.

modari poteſt,quod vnus & idem ſacræ ſcripturæ locus,ex *Regula.* plenitudine ſpiritus ſancti,variis modis poteſt intelligi,ſine omni veritatis detriméto. ſicut hic Moyſes & Chriſtus fecerũt.Et hãc regulã beatus Auguſtinus ex multa aſsiduæ *De doct. Chriſt.* lectionis ſacrarũ literarũ tũ cõſuetudine,tũ experiẽtia collegit. Hæc eò lubẽtius cõmemoro, quòd recẽtiores nitũtur interdũ ſenſum ſcripturæ aliquẽ corã ſimplicibus reiicere, videntes ab aliis doctoribus textũ aliter intelligi. neq; hoc faciunt in honorẽ patrũ,ſed in ſuæ ſiue malitiæ, ſiue hæreſis velamentũ & prætextũ. Ecce verba hæc Moyſes intellexit de manna: vnde quam ridiculè, imò quam ineptè ſequitur,ideo Chriſti ſenſum hunc eſſe erroneũ? Quis ſit autẽ verborũ intellectus ille Chriſti, & multo felicior eo,quem Moyſes ſuper iiſdẽ verbis habuit, variis itidẽ modis poteſt intelligi.primũ enim,quoniã verbum dei eos quibus cũ ille loquitur paſcit, conſtat ex ipſo Moyſis exẽplo,qui verbo dei quadraginta diebus ſuſtẽtatus eſt ſine omni cibo & potu.fuerũt præter hũc alij pleriq; homines ſancti,qui vitam *Exo.24.* continue viuẽtes contẽplatiuã,multo tẽpore ſine omni cibo perdurarũt, ſpiritu ſimul & corpore ſolo dei verbo paſti & enutriti. Senſus hic literę cõuenit, verũtamẽ ſublimiori *Magdalena Aegyptiaca.* adbuc intellectu explicari & euolui poteſt de verbo dei æterno Chriſto Ieſu, per quod ita facta ſunt omnia, vt ſine ipſo factũ ſit nihil. & quod factũ eſt, in ipſo vitam habeat. *Ioan.1.* Omnis igitur tum ſubſtãtia, tum vita omniũ creaturarũ, à verbo illo eſt, filio dei,qui prodit ſiue egreditur ex ore intellectus dei patris.(nimis ſubtile eſt de verbo ideali,quia panis realis nõ paſceret, niſi virtus verbi ſui,vis idealis eſſet diffuſa in ipſo.) Quid multa? verbũ dei nos corpore ſimul & anima fouet,nutrit,ſuſtẽtat. neq; refert quis illud loquatur,dum modo nõ deprauetur. ſemper vtiq; procedit de ore dei,ſicut per Hieremiã dicit dñs,Si ſeparaueris precioſum à vili,velut os meũ eris. Poſſet hic de verbo dei iuſtus *Hier.15.* quidã ſermo contexi, ſed materia illa ſe offert quotidie & vltrò ingerit.Mitto igitur,& verba aſſumo Eſaiæ,quib⁹ ille mutuã dignitatẽ,vſumq; verbi diuini maximũ explicat, *Eſa.55.* dicẽs,Quomodo deſcẽdit imber & nix de cælo,& illuc vltra nõ reuertitur,ſed inebriat terrã,& infundit eã, & germinare eam facit,& dat ſemẽ ſerenti,& panẽ comedẽti,ſic erit verbũ meum quod egredietur de ore meo : non reuer-

tetur ad me vacuũ,ſed faciet quæcũq; volui,& proſperabi-
Chryſo. tur in iis ad quæ miſi illud. Poſtremò, & ſi quis dixerit,
quoniã debuit Chriſtus hoc quod petebatur oſtendere,re-
ſpõdebo,Cuius rei gratia?quave id exigente ratione? Non
enim,vt crederet, hoc ille dicebat, ſed quantũ opinabatur,
I. Cor.2. vt ipſum de infidelitate cõuinceret, & vt hoc modo deitas
Chriſti diabolũ lateret.nanq; ſi id cognouiſſent,nunquam
dominũ gloriæ crucifixiſſent.Sed & hinc docemur, opera
bona ab iis pœnes quos fructũ nullũ afferũt,eſſe occultãda,
Mat.7. quãdo margaritæ nõ ſunt proiiciendæ ante porcos.Tertia
quoque hic à Chryſoſtomo colligitur illa, ne vnq̃ diabolo
credamus quicquã, etiã ſi magna neceſsitas vrgere videa-
Gene.3. tur.Etenim quod ei credidit Eua ĩ paradiſo dicẽti, quoniã
eritis ſicut dij,nec aliquo modo moriemini: & deũ offen-
dit,& legẽ eius trãſgreſſa eſt.Præterea docemur hic diabo-
lo nõ credendum,legis etiã tranſgreſsionẽ nõ docenti: ſed
& vtile quid ſiue ſuadentẽ ſiuè diſſuadentẽ, ſumma proui-
dentia & cautione vitare debemus. Ideo enim Chriſtus
quoque ſpiritibus immũdis prohibuit etiã loqui, profitẽti-
bus iã ipſum filiũ eſſe dei,ita vt clamarẽt etiam, Sine, quid
Luc.4. nobis & tibi Ieſu Nazarene?veniſti perdere nos,ſcio te qui
Act.16 ſis ſanctus dei.Increpauit autẽ illũ Ieſus,dicens,Obmute-
ſce,& exi ab eo. Nulla itaq; in neceſsitate, vel omniũ etiã
maxima,cõfidere quicquã debemus diabolo:contra impios
iſtos,contẽpta deo cõſilia ex dæmonibus quærẽtes,putãtes
eum vbi ſemel verè dixerit, id ita ſemper facturum. Nugæ
ſunt & vanitas mera. Aut qua veſania plus diabolo credere
Ioan. 8. vis quã domino,deo,redẽptori tuo Chriſto? Bene ſanè ille
de diabolo locutus eſt ſic apud Ioannẽ, quoniam homicida
erat ab initio,& in veritate nõ ſtetit,quia nõ eſt veritas in
eo:cũ loquitur mendacium,ex proprio loquitur quia men-
dax eſt & pater eius.Cauete itaq; vobis ab ariolis iſtis,ma
leficis & vaniſsimis futurorũ prædicatoribus, diaboli tãtũ
miniſtris: qui cum ſemel atque iterum verum quid dicunt,
eò tantum faciunt, vt parata ſic ſibi fide, facilius homines
decipere queant. Multis nãque locis cõpertum eſt eueniſ-
ſe,quòd huiuſmodi arioli,mota etiam de bonis viris ſuſpi-
cione, eoſdem inquietarunt, famamque illorum & nomen
bonum contaminare voluerunt. Quãuis hic quoque in iſta
herba latitat anguis, quod diabolus etiamſi iſtis nonnun-

quàm verũ dicat (nõ facit auté hoc unquã ſine admiſtione falſi) quicquid hinc lucrũ colligitur, diabolo accedit: q hoc modo homines in peccata, & per ea in irã dei adducit, vñ
tates huiuſmodi multis modis grauiſsimè prohibêtis in Le *Leui.19.*
uitico. ait enim, Nõ declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini p eos, ego dñs de° veſter.
Et rurſus alibi, Quãdo ingreſſus fueris terrã, quã dñs deus *Deu.18.*
tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abhominationes illarũ gentiũ, nec inueniatur in te qui luſtret filiũ ſuũ aut filiã, ducẽs per ignẽ, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia, ne ſit maleficus, neque incãtator, nec quærat à mortuis
veritatem. quod faciũt necromãtici. Iterumq; in Leuitico, *Leui.20.*
Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cũ eis, ponã faciẽ meã cõtra eam, & interficiã illã de
medio populi ſui. Hoc modo Saul maleficos & ariolos occi *1.Re.28*
dit, quos propriè Septuaginta vẽtriloquos dixere. Eodẽ ex- *4.Re.23*
emplo eos rex Ioſias expulit è gẽte. nec vnquã feliciter ceſ *Leui.20.*
ſit cuiquã, qui cũ eiuſmodi hominibus maleficis rem habuit ait enim dñs, Vir ſiue mulier in quibus phitonicus vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriatur. lapidibus obruent
eos. Quid quod leges cõburere vel capitibus plectere illos *l.nullus.*
imperant? Artes autẽ iſtæ impuriſsimæ, ante Chriſti quoq; *l.nemo.*
natiuitatẽ apud ethnicos aſſerũtur ab Auguſto fuiſſe pro- *l.culpam.*
hibitæ, vt rectè deinceps canones etiã eas variæ prohibue- *C.de ma-*
rint. Quiſq; igitur verè pius Chriſtianus ſibi ab huiuſmodi *leficis.*
impoſtoribus, blateronibus, & diabolorũ conſortibus pro- *lib. 7. de*
ſpiciat: neq; filios & liberos ſuos illis cõmunicet, inſpectu *ciuitate*
ros ſpecula, vitra, cryſtallos, ſuper quernis tripodibus in ca *dei.cap.*
uernis, in biuiis, facilè enim hinc & ipſi mala cõtrahẽt, ſi- *25.et26.*
bi perpetuò adhæſura. Quin potius cũ Chriſto dicite, Abi *q.5.*
maligne ſpiritus in locũ ſupplicij tibi deputatũ infernalẽ.
A quo nos Chriſtus cuſtodiat & conſeruet in æuum, Amẽ.

HOMILIA III.

DOminus noſter Ieſus Chriſtus, collata vi regene- *Auguſt.*
ratiua aquis in baptiſmo, idq; adeò tactu ſuæ mundiſsimæ carnis, ſtatim à ſpiritu ſancto ductus eſt in deſertũ, vt tentaretur à diabolo, vt ſic ſuo nos exemplo moneret, quãtũ nobis vixdum baptizatis inſidietur diabolus, veſtem innocentiæ quocunq; modò nobis detracturus. Venit itaq; diabolus ad Chriſtum dicens, Si filius dei es, dic vt

lapides iſti panes fiãt. verùm Chriſtus diabolicæ fraudis & aſtutiæ non ignarus, id quicquid erat tẽtationis, fortiſsimo
Mat. 4. ſacræ ſcripturæ ariete retrufit, inquiens, Scriptum eſt, quia
Deut. 8. nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore dei. Hoc reſpõſo accepto, aliũ ſibi diabolus cõminiſci dolum cœpit, duxitq́; illum aſſumptũ ſecũ in ciuitatẽ ſanctam, & ſtatuit eũ ſupra pinnaculum templi, dicẽs, Si fi-
Pſal. 90. lius dei es, mitte te deorſum Scriptũ eſt enim, Angelis ſuis
Hieron. mãdauit de te, vt cuſtodiãt te in omnibus viis tuis. Ductus
Ioſephus hic Chriſti ex deſerto Hiericho vſq; in ciuitatẽ ſanctã, o-
lib. 5. *de* ctodecim miliariũ, nõ factus vtiq; eſt ex impotẽtia domini
bello Iu. ſiue imbecillitate, inquit Hieronymus, ſed de inimici ſupbia, qui voluntatẽ ſaluatoris, neceſsitatem putabat. Dicas autem, Quãdo tentationẽ hanc Lucas poſtremo ſiue tertiò loco numerat, quomodo Matthæus hic eam ſecũdam facit?
Auguſt. Reſpõdetur hic, euangeliſtas nõ tam ordinem curaſſe quã hiſtoriã. vt fit, inquit Auguſtinus, vt ſæpe quod alius euangeliſta præponit, alius poſtponat, maximè ſecũdũ illas duas claues anticipationis & repetitionis: quãuis hic quę prima aut proxima ab illa fuerit tẽtatio, ſcire nõ poſſumus. Si tamen facta hæc cũ tẽtatione Euæ cõtulerimus, cõſiſtit vtiq;
Lucæ. 4. hic quẽ Natthæus ſeruauit, ordo. Alij autẽ putãt diabolum
Mat. 4. ſtatim à deſerto in mõtem duxiſſe Chriſtũ, neq; in ea re poſitum eſt quicquã, ſicut & hoc ignoratur, an hęc omnia vno pluribúsve ſint facta diebus. Et ſic, cũ ait euãgeliſta, diabolum aſſumpſiſſe Chriſtũ ſecũ, dubiũ eſt, an ita corporaliter duxerit eum, vt etiã velut innixũ ſibi geſtarit, vel ſic quòd Chriſtus eũ ſecutus ſit tantũ in via, quod putat Chryſoſto-
Chryſo: mus. Quicquid autem id omne ſit, cõſtat vtiq; exhibitã hic eſſe admirãdã Chriſti patientiã, qui dedignatus nõ ſit duci & aſſumi à diabolo, tantũ ex amore & affectu illo erga genus humanũ immenſo. Nec eſt quod exhorreſcas hic, quiſquis es pius & ſyncerus Chriſtianus, dũ audis Chriſtũ à diabolo ductũ eſſe. ſcimus enim quod iniquorum omniũ caput eſt diabolus, & huius capitis mẽbra ſunt omnes iniqui. An non diaboli membrum fuit Pilatus? An non diaboli membra Iudæi perſequẽtes, & milites crucifigẽtes Chriſtũ fue-
Gregor. runt? Quid ergo mirum, ſi ſe ab illo permiſit in montẽ duci, qui ſe permiſit à mẽbris illius crucifigi? Nõ eſt ergo indignũ redemptori noſtro, quòd tentari voluit, qui venerat

occidi, inquit verè & eleganter Gregorius. 2 Innuit Euangeliſta diabolũ aſſumpſiſſe Chriſtũ ſecum in ſanctam ciuitatẽ Hieruſalem: ſanctã ſcilicet illam propter templũ & cultũ legis in eo ſeruari ſolitũ, & quoniã ſacramẽta Iudæorũ ibidem in vſu erant: iuxta illud Eſaiæ, Induete veſtimẽtis gloriæ tuæ Hieruſalẽ ciuitas ſancta. & iterum, Deſerta facta eſt Hieruſalẽ, deſolata eſt dom⁹ ſanctificationis noſtræ & gloriæ noſtræ, vbi laudauerũt te patres noſtri, facta eſt in exuſtionẽ ignis. & de Hieruſalẽ in oratione ſua Daniel ſic ait, Auertatur obſecro ira tua & furor tuus à ciuitate tua Hieruſalem, & à mõte ſancto tuo. Quamuis nos Chriſtiani rationẽ validiorem ſanctitatis ipſius Hieruſalẽ afferre poſſumus, qm̃ ibi ſanctiſsimus ſanguinis ſancti ſanctorum Chriſti Ieſu effuſus eſt, qm̃ hic ſacratiſſimũ in crucis ara ſacrificium conſummatũ eſt. Videant hic & confundãtur neochriſtiani, quotquot temerè affirmant locos oẽs ſanctos eſſe. Ecce enim hic peculiariter Hieruſalẽ ciuitas ſancta dicitur, ſicut & à Matthæo in fine ſui euangelij. Quod ſi illi teſtes certiſſimi adeò Hieruſalẽ ciuitatem ſanctam eo tãtũ dicũt, quod ibi templũ fuerit, ſacrificiis boũ, vitulorũ, ouium, columbarum, ſimilẽ & id genus aliis dicatũ, quanto ſanctiora nos tẽpla noſtra habebimus, in quibus ſacratiſsimũ Chriſti corp⁹ & cõficitur, & die noctuq; aſſeruatur? vbi ſanctorũ reliquiæ habentur, vbi ſacramenta (quę quicquid habent virtutis, ex amariſsima Chriſti paſsione & morte habẽt) fidelibus Chriſtianis adminiſtrantur? Cõſtituit itaq; diabolus Chriſtũ in ſummo templi pinnaculo, non ita quod in culmine eũ ſtatuerit templi, ſed in ambitu tẽpli exitus quidam inſtar alarũ extabant; ibi poſuit eũ, ex ſententia quidẽ Theophylacti. Rabanus tamen & alij quidam tectũ templi intelligunt. ſiquidẽ tecta in Palæſtina & Iudæa, non in huiuſmodi aciẽ fuerũt erecta, ſicut apud nos fieri ſolet ſed in ſummitate plana extiterunt, ita vt vndiq; circũire licuerit, & cõuiuia in eis agitare: ſicut Iudæi, quãdo legitur in Regũ hiſtoria, Samuelẽ & Saul in triclinio ſe diſſe, exponũt more ſuo in ſolitario ſup tectum. Quicquid tamen hoc ſit, ſummitatẽ aliquam fuiſſe conſtat in quã conſtitutus à diabolo eſt dñs, atq; ab eodem tentatus, vt vanæ gloriolæ ambitione ſeſe præcipitaret. Sunt qui opinentur fuiſſe hoc quiddam in parietatibus templi inſtar cathedræ

Eſa. 2. & 64.
Dan. 9.
Mat 27
Theop.
Rabanus.
1. Reg. 9.

erectũ,vnde quicquid operæprecium & neceſſarium erat, ſacerdotes denũciabãt. Ideo & Gloſſa quędã dicit,quod in cathedra doctorũ & Chriſtũ tentarit diabolus, in qua multos iam antę deceperat. profectò enim multos vana gloria ad præcipitiũ trahit,vt iã in prædicatoribus noſtratib⁹ experimur ipſi,qui prius fiũt magiſtri quàm efficiantur diſcipuli. Dices autẽ,ſi hoc modo Chriſtũ diabolus in locum ſublimem adduxit,ridiculũ fuiſſe in tam populoſa ciuitate diabolũ omnibus cõſpicuũ apparuiſſe,Chriſtũ eò ducentẽ & ſic quo tandẽ modo in corpore cõſtitutũ vidẽtibus omnibus ſtatuerit ſupra tẽplũ. Reſpõdet Chryſoſtomus dicẽs, quod forſitan diabolus ſic eũ aſſumebat,vt ab omnibus videret:ipſe autẽ neſciẽte diabolo inuiſibiliter ſic agebat,vt à nemine videretur. Pręterea eſt hic nobis ſolicitè obſeruãdũ,quòd Chriſtus in ciuitate ſancta ipſoq; adeò ſummo tẽpli cacumine tẽtatur à diabolo,vt diſcerem⁹ nullũ locũ,quãtũlibet ſanctũ,nos à diaboli tentatione tueri,quin in templo quoq;,in choro,in ipſo ſancto altari dei, nõ ceſſat ſpiritus iſte nequã tentare nos quanuis in locis ſanctis non ita fortiter,quin eius ſuggeſtiones impediantur in multis.

Gloſſa. *Chryſoſt.*

Mat. 4. 3 Dicit ergo ad Ieſum,iam in pinnaculũ tẽpli aſſumptũ, Si fili⁹ dei es,mitte te deorſum. In omnib⁹ (inquit Hieronymus) tentationibus hoc agit diabolus,vt intelligãt ſi filius dei ſit: ſed dñs ſic reſpõſionẽ tẽperat,vt eũ relinquat ambiguũ. Chryſoſtomus dicit, Quẽadmodum ſerpens Euæ in paradiſo perſuaſit, ſimulans eos quaſi à deo deceptos, inquiẽs,ſcit ille quoniã ſi mãducaueritis,eritis ſicut dij, &c. ità hic quoq; diabol⁹ ait, Si filius dei es. quaſi diceret,fruſtra ille te in baptiſmo filiũ ſuũ dixit,tã honeſto titulo decepit te. Sin min⁹,eóq; admodũ tu adhuc fidis,agè virtutis nominiſq; huius ſpecimẽ de te aliquod nobis præbe,mitte te deorſum. En hãc tibi vocẽ diaboli,qua iſte ſemẽ oẽs deorſum cadere deſiderat. Maior vtiq; fuerat diuinæ virtutis cõprobatio,ſi dixiſſet,Filius ne es dei? agè aſcẽde in cœlũ. Verũ infœlix iſte diabol⁹ hoc modo in hominis torquetur cruciaturq; exaltatione,vt illi etiã inter tentãdum ſuggerere nõ poſſit aſcenſum in cœlum, nihil magis optans quã ruinam & lapſum hominũ omnium, vt ſic ipſe eis dñaretur. Chryſoſtomus hic quædam inducit,quomodo diabolus ſtultitiã ipſe ſuã exhibuerit. ea nos breuitatis ſtudio miſſa

Hierony. *Chryſo.* *Hieron.* *Chryſo.*

facimus. Tātū hoc obſeruemus, quod ſuo more hic diabol⁹ loquitur, nil niſi de lapſu & ruina, ſicut & ipſe præceps decidit è cœlo, aliter lōgè nos Paul⁹ adhortatur ad ſupna, Ea quę ſurſum ſunt q̄rite, vbi Chriſtus eſt in gloria dei ſedēs.

4 Videns diabolus prima tentatione Chriſtum ſcripturæ armis ſe defendiſſe, ſimili nunc exemplo ipſe quoq; videri ſe velut ſimiam cupiens, prætextum ſuggeſtioni ſuæ quærit & fucum, adducitq; hunc Pſalmi verſiculū, Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. *Pſal. 90.* Quaſi diceret, nihil tibi in hac re periculi eſt. angeli enim tui in manibus te ferent, ne qua vel pedē impingas. Multa hic diligenter ponderant doctores, præcipueq; Hieronymus hoc contra hæreticos adducit, qui vt plurimum de allegatione euangelij gloriātur, quando etiam hic diabolus ſcripturarum teſtimonio vtens, nihilo plus apud Chriſtum fauoris & gratiæ emeruit. *Hierony.*

2 Deinde Chriſtiani ſcripturis vtuntur ad prouocationem operum & incitamenta virtutum, diabolus autem ad ſeducendū tantùm & ſeminandos errores: idq; ipſum poſteà membra illius faciunt omnes hæretici, ſcripturis vtētes non ad hominū ædificationē in moribus bonis & vita deo digna, ſed ad fidei deſtructionem, ad honeſtatis omníſque ordinationis bonæ impedimentum ac euerſionem.

3 Boni itidem cum ſcripturas allegant, id faciunt iuxta ſenſum & intellectum illū verum, quem etiam ſpiritus ſanctus intendit, ſcientes vtiq; ſecundum magiſterium iſtud, quid literæ adimāt, quid addant. Hæretici verò ſcripturas inducunt pro ſomnio ſuo quiſq;, in erroneo & corruptiſſimo ſenſu, ex arbitrio ꝓprio flectētes, imò & laniantes ſcripturā ſacram, ſicut & caput eorum diabolus hic fecit Cum eṁ Dauid dixiſſet, Angelis ſuis mādauit de te, diabol⁹ intellexit de te, Chriſto capite noſtro. Verū id prauè & peruerſè, quoniam Chriſtus angelorum & rex & dn̄s, nullum habuit ſuo miniſterio angelum deputatum, quapropter & Dauid illud dixerat de quolibet homine, de Chriſti membris, non de capite eorūdem, quia membra illius homines omnes, ſuū quiſq; habet angelum in cuſtodiam ſibi datum, quod de pueris etiā Chriſtus teſtatur, Angeli eorum vidēt faciē patris mei qui eſt in cœlis. Et hunc ſcripturæ ſenſum nos iā olim docuit Auguſtinus. Expendat catholicus, an nō *Regulæ Ticonij.* *Pſal. 90.* *Auguſt.*

neochriſtiani ſimilibus dolis & præſtigiis torqueāt ſacras literas. 4 Sed & hoc in eadem re intereſt, quoniā Chriſtiani ſcripturas totas citāt & planè integras, nō curtatas, ſicut hæretici, cum quæ ſuæ cauſæ aduerſantur reticēt vltro, aut certè reiiciunt omnino, ſi apertè nimis repugnent: ſicut nunc Lutherus ſuiq; commercij hæretici reiecerunt Baruch, Machabæos, Tobiā, ſancti Iacobi epiſtolam, alterā Petri, Ioannis vtranq;, illam ad Hebræos, & totam Apocalypſim. Eadem hic verſutia diabolus quoq; vſus eſt. Certè

Hierony. enim ſi, inquit Hieronymus, verè de ſaluatore ſcriptum no

Pſal.90. uerāt, debuerat & illud dicere quod in eodē pſalmo cōtra ſe ſequitur, Super aſpidem & baſilicū ambulabis, & cōculcabis leonē & draconē. Callidè & aſtutè nimis de angelorum auxilio, quaſi ad infirmū loquitur. de ſua conculcatione, quaſi tergiuerſator, tacet. Poſtremò ſapientiſsimum Chriſti hic habemus reſponſum, dicentis, Scriptum eſt, nō

Deute. 5. tentabis dūm deum tuum. Poſſent quidem hæc de Chriſto verba intelligi, veruntamen ne à communi ſenſu recedamus, tentare deū eſt experiri velle ſeu quærere experimentū virtutis & potentiæ diuinæ ſine cauſa ineuitabili. Siquidem ſi qs habeat vitandi periculi medium naturale, nō de-

Tentare deum qui ſit. ex. de pur g. vultus. bet hoc omiſſo, virtutem velle experiri diuinā. Quod ſanè fundamentum eſt, quàobrē legibus cautum ſit, candens geſtare ferrum, monomachia itē ſeu temerarius duorū in lucta cōgreſſus cur ſit inhibitus. Vide igitur hic mihi & contēplare ſapientiam dei patris Chriſtum Ieſum, quam ſubtiliter reſpōdet diabolo, adeò vt nequeat is ex reſpōſo quod quæſierat, colligere, ſed neq; in eo quo tētabat illum, perſuadere. Ait enim, Scriptū eſt. Non tentabis deum tuū, quaſi dicturus, Quid hanc mihi ſuades ineptam ſtoliditatem, de tēplo me vt dem præcipitem? An non paratus eſt mihi gradibus deſcēſus opportunus? Odit deus eos qui tentant ip-

1.Cor.10 ſum: vnde & Paulus inquit, Nō tētemus Chriſtū, ſicut quidam eorū tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt. Verū ſanè hoc eſt, ſi deus exigat à quopiā volēs hoc modo miraculū

Eſaiæ.7. habere, tenetur ille id facere. Vnde & reprehēditur & peccauit Achaz, qui dicēti iubentiq; per prophetā dño, vt peteret ſignū, ineptè reſpōdit, Nō petam neq; tētabo dominū. Peccauit ille, dum volenti reſtitit deo. alias firma manet regula Sapiētis, Ne ſimus ex iis qui tētant deū. Hiero-

nymus quoque non fruſtra factum eſſe affirmat, quod Chri ſtus ad triplicem hanc diaboli tentationem declinandam, vſus ſit teſtimonio ſacrarum literarum ex Deuteronomio, qui quãuis liber ſit Moyſi,nomen tamen tantundem ſignificat ac lex ſecunda. Teſtimonia igitur hic Chriſtus neceſſaria de Deuteronomio tantũ protulit,vt ſecundæ legis ſacramenta monſtraret. Et hoc modo Chriſtus tela diaboli ſcuto ſcripturæ ſacræ infregit, ipſumque diabolũ ſuperauit. Vos iam deum orate,vt & nobis gratiam ſuam conferre dignetur, quatenus malignas diaboli tentationes vincere poſsimus: & maximè mortis tempore victoriam & triumphum aduerſus illum nobis cõfer domine Ieſu Chriſte per nomen tuum ſanctiſsimum,qui viuis & regnas cùm deo patre in vnitate ſpiritus ſancti deus per ſecula, Amen. *Eccle.* 18 *Hieron.*

HOMILIA IIII.

EVangeliũ hoc Matthæi, eccleſia nobis in hunc diẽ dominicum proponit duplici de cauſa: primùm, vt hoc quadrageſimale ieiunium ab ipſis apoſtolorũ temporibus in hæc vſque ſecula deriuatum obedienter ſeruemus, quando Chriſtus etiam quadraginta dies ieiunare voluit non ſua vtique cauſa, quoniam ieiunio non indigebat,ſed nobis tantum in exemplum iuxta illam ſancti Gregorij regulam, Omnis Chriſti actio, noſtra eſt introductio. *Gregor.* Deinde quoque vt quandoquidẽ toto hactenus anno ſepenumero victi ꝓh dolor ſumus & ſuperati à diabolo, vel nũc tandem nos quoque Chriſti videamus exemplum triũphatoris, eóq; moueamur. fortiter enim ille primũ diaboli inſultũ gulæ.in ſuũ ipſius caput retruſit.neque paulo validiꝰ ſecundario eũ in ambitione ſe tentantẽ repulit,telíſque ſacræ ſcripturæ abegit. De tertia tẽtatione iam quæ in auaritia facta eſt, Euangeliũ ſic habet,Iterum aſſumpſit eũ diabolus in montẽ excelſum valde, & oſtẽdit ei omnia regna mundi & gloriã eorũ. Tertium hoc eſt rete,quòd dño tendit diabolus,hincinde curſitans,inſtar eius qui adẽptis ſibi iam armis quibuſdã,ad alia properat. *Mat.* 24 Vnde doctores ſancti regulã colligũt huiuſmodi, quod diabolus ſiquãdo hominẽ quempiã in peccato aliquo tentat, ſuperatus ab eodem in illo, nõ amplius ipſum tentat in eo,ſed aliud peccati genus aggreditur. proſtratus ecce hic diabolus in gulæ & ambitionis conflictu, Chriſtum abducit in montem excelſum

valde. Eum doctores quidã fuiſſe illũ dicunt, qui inter Hie rufalem & Hiericho poſitus erat, vbi iam anteà in deſerto Chriſtum lapidũ conuerſione diabolus tentauerat, qui ibidem ſæpius malitiæ & ſcelerum ſuorũ miniſtros ſtrenuos habuerat latrones & prædones. eò illum vbi primũ adduxit oſtendit ei omnia regna, nõ quod poteſtatẽ dederit illi diabolus in tantã mundi latitudinem aſpiciendi, vt ſic corporeis oculis propriè omnia mundi regna aſpexiſſet, ſed quia ſitum eorũ oſtẽdit illi, velut inquiẽs, hic imperiũ Romanorũ poſitũ eſt, illic Aegyptus, iſthic Perſia ſita eſt, &c. horum omnium gloriã, potentiam & maieſtatem ei recenſebat. Vbi quiſq; ſibi proſpiciat ſedulo, ne huiuſmodi montem malum ſuperbiæ creſcere ſinat in pectore ſuo, vnde latiſsimè circunquaq; proſpiciat, quomodo honores acqui-

Hiere. 51 rat. Mons hic nimirum ille eſt, de quo Hieremias ait, Ecce ego ad te mõs peſtifer, dicit dominus, qui corrumpis vniuerſam terram. in montem itaq; diabolus duxit dominum, an aliquo modo ad ruinam ipſum adducere poſſet, quomodo & ipſe iam ante de cœlo ceciderat. 2 Sed iam ſuperbiam dæmonis & arrogantem audite gloriæ captationem. ait enim, Hæc omnia dabo tibi. In tribus hic diabolus fal-

Chryſo. ſus. 1. Primò, quod offert ſe omnia hæc, quæ iam Chriſto oſtenderat, ipſi quoque daturum, veluti ſe rerum omnium & creatorem ſimulans & poſſeſſorem. quia enim iam in patrem peccauerat nequiſsimus ille omnia quę illius ſunt ſua eſſe dicendo, ſeque eorum dominum ſacrilegè profitendo, quaſi cunctorum eſſet creator. Quam diaboli arrogantiam ſequaces illius imitati ſunt Manichæi, ex hoc loco probare conati, diabolum viſibilem hunc mundum creaſſe. O cæcitatem, ô ſtuporem, ô veſaniam hominũ, verbis diaboli tantum approbare volentium, cuius mendacia poterant vtiq;

Ioan. 8. videre apud Ioannem à Chriſto reiecta. Hæc iſta fuit in deum patrem blaſphemia, dum diabolus plurimum ex iis quorum nihil omnino ſuum erat, ſe Chriſto daturum promiſit. domini etenim, vt inquit Dauid, eſt terra & plenitudo eius. Verùm arrogans & ſuperbus iſte, ait Hieronymus, etiam hoc de iactantia loquitur, non quod in toto mundo

Hieron. habeat poteſtatem diabolus, aut poſsit omnia regna dare, cum ſciamus pleroſque ſanctos viros à deo reges factos.

2 Deinde metas exceſsit diabolus, dum à Chriſto petit,

vt procidens ſe adoret,omnē in hoc honorem adimēs dño, cui nomen datum eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur,cæleſtium,terreſtrium & infernorum. Quod & multis retro ſeculis typicè figuratum erat in Ioſeph,cui per ſomniū incidit, ſe in agro cum cæteris fratribus ſuis manipulos ligare & colligere,ſuum verò manipulū erectum in altum ſtare, cæteróſq; fratrum manipulos ſuū illum procidendo adorare.Vidit ille etiam deinceps ſolem,lunā,& vndecim ſtellas ſe adorare. 3 Poſtremò adorari ſe à Chriſto petiit diabolus,iterū hic veteri ſua ſuperbia aſſumpta,qua iā olim etiam deo voluit æquari: iuxta illud Eſaiæ, Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris?corruiſti in terrā,qui vulnerabas gētes,qui dicebas in corde tuo, In cœlum cōſcendā,ſupra aſtra dei exaltabo ſoliū meum.ſedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis.aſcendam ſuper altitudinem nubiū. ſimilis ero altiſsimo.Hæc iſta diaboli maledicta ſuperbia eſt,quam ſemel etiam contra deum ſuſceptā nō deſerit ille,qui & idololatriæ quicquid vſquā fuit in mundo,ideo tantùm induxit,vt ſeſe in ſimulacris occultās ꝓ deo ingereret.Hoc inani faſtu hic quoq; ducebatur,dum adorari ſe à dño peteret. neque id ſimpliciter,ait enim,ſi procidens adoraueris me. quia quiſquis diabolū adorat, ante corruat neceſſe eſt ruina horrenda vtiq; & caſu nimium præcepiti, qua in re iſtū etiam nunquid hodie malefici,incantatores,ſagæ & veneficæ imitantur?quoniā quodcunq; antè incantaciones ſuas ſub pietatis titulo præmittunt,impietas mera eſt & cultus diaboli, nec quicquam iuuat, etiamſi multum boni intermiſcere ſibi videantur,tantū in contumeliā(& vt verè dicam)blaſphemiā dei,vt ſi radicibus vtantur,quæ ante ſolis ortū,manè primo diluculo,in ſilentio ſint effoſſæ,ac deinde altari ſacro ſuppoſitæ,vt ſic ſuper iis triginta miſſæ ſint perlectæ,& alia huiuſmodi. Omne hoc quicqd eſt,diaboli tantùm cōmentum eſt,qui diem ſoli deo dicatū,ſibi in effodiendo arrogat.Et ſicut monachi ante lucē ſurgunt,conuenientes ad laudandū deū,ita iſti prima quoq; luce ſeruire & operari incipiunt diabolo.ſilentium quoq; ſeruantes non ſecus ac ij, qui in cœnobiis ex lege & præſcripto regulæ ſuæ tacent.Horret animus cogitare, lingua etiā metuit effari,quod ſacrificiū miſſæ in ſalutem credentiū inſtitutū,

Philip.3. *Gene.37* *Eſaia.14*

iſti in profanos,imò impios & diabolicos vſus, heu ſcelerate nimis,cōuertunt.Neq; hic impietatis iſtius modus eſt quin iis quoq; qui eo amentiæ nōdum peruenerunt omnino,aliquid manet ex idololatria tanta reliquiarum. adorāt enim & ipſi adhuc dæmonē,alij quidem expreſſe,manifeſtum & fortè cum eo pactum pagentes, animam quoq; ſuā ei deſpondere non reueriti. Alij verò tacitū tantùm ſeu implicitum pactū contraxerunt, adimplentes & facientes ea quæ conſtituit diabolus contra honorē dei, & ſupra communem naturæ viā. Quia non raro per circunſtātias quaſdam velut ambages ſeu diuerticula viarū,animo ſimpliciū illicit & capit diabolus,donec in ſuam viam pertrahat.

3 Nunc demum in hac tertia tentatione à ſe diabolum abigit Chriſtus. ad priores ſiquidē duas manſuetius adhuc reſpondit,verùm vbi primùm diuinos ſibi honores arrogare cœpit,quaſi dn̄s & creator eſſet totius mundi,promittēs in hoc Chriſto omnia regna vt eum facili⁹ pertraheret ad orandum ſe,iam non amplius paſſus eſt,nec plura ſuſtinuit quin potius illum à ſe abegit,dicēs, Vade ſathana,hoc eſt, aduerſator,nomine ſanè proprio, & quod ei ſit peculiare, quoniam ſemper contrarius ille deo vel leuiter ſaltem permittenti aduerſatur,& honori diuino,aduerſarius ille totius honeſtatis omniúmq; adeò hominum ſalutis. Videndū

Chryſo. autem,inquit Chryſoſtomus,hic nobis, quia Chriſtus cum paſſus fuiſſet tentationis iniuriā à diabolo, non eſt turbatus,neq, diabolum increpauit: nunc autem quando diabolus vſurpauit ſibi dei honorē,exaſperatus eſt,& repulit eū vt nos illius exēplo diſcamus,noſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere,dei autem iniurias neq; vſq; ad auditum ſufferre. Eodem modo quanuis patientem quemlibet eſſe addecet in cōtumeliis propriis,attamē patientem ne-

Heſt.13. minē eſſe oportet iis,quæ ad honorem dei pertinēt. Quo exemplo pius ille Mardochæ⁹ gloriā dei nullo modo dare voluit homini Aman,vel vitæ & ſalutis ſuæ periculo. Quā grauiter porrò nunc in deū peccāt noſtri ſeculi magiſtratus,ſurda aure prætereuntes quaſuis etiā blaſphemias deo illatas,ſanctis quoq; illius & ſacratiſſimis ſacramentis? quā planè nō percipiunt corde iniurias dei, dummodo cenſus, tributa,& id genus,aliæ exactiones ſibi nō decedant? Neque interim deſunt qui obganniant,Si quis quid delinquit

& peccat, feret infortunium & malum condignum. Hoc modo ipſi ſibi fucum quærunt, & propriæ malitiæ prætextum, inſtar Adam & Euæ, perizomata ſibi ex foliis ficulnis cōtexentiū. Non ſic autē, non ſic. an neſcis quid ores quotidie? Sanctificetur nomen tuū, Aut quæ hęc tua futura oratio eſt, dum audis Chriſtum indies in ſacramentis ſuis deboneſtari, nec tu quicquàm, cum queas & debeas, aut obſtas, aut impedis? Quàm verò præproperi ſunt, qui magiſtratu funguntur, ad puniēdos qui honorem illis nō habuerint, qui quāuis leuè cōmodum neglexerint, qui officio ſatis non fecerint, qui vtilitatē in omnibus procurarint? ſtatim vtique tunc clamabitur, Ita ne deceat his nos occupari? ita maieſtatem principis lædere liceat impune? Iſte nos adeò calumnietur? Ah nō dabitur? Hoc modo quicunque faciunt, quāuis ore quidem orent. Sanctificetur nomen tuū, corde tamen & opere orāt, Sanctificetur nomen meum, Quòd nónne malum maximū eſt? non peruerſa & peſſima ordinatio, quēquam hominem malle nominis ſui ſanctificationem & hominem quā diuini? Inuenias ſanè in prouinciis & oppidis magiſtratus, quorum inſignia tantum ſi quis cœno aſperſiſſet, protinus carnificem & lictores habiturus eſſet comites. Verū ſi quis ſanctam crucifixi aut virginis matris imaginem, non luto tantum aſpergat, ſed & cōfringat aut exurat totam more Turcico, adridebunt etiam magiſtratus, ſi modo non laudabūt. Vęh tibi dęmō maledicte, adeóne tibi liceat dominari in mūdo? Sanctus Hieronymus hic declarat, quā differenter Chriſtus Petrum, & hic diabolum corripuerit. Petro enim aſſumēti Chriſtum, & increpanti illū atque dicenti, Abſit à te domine, non erit hoc tibi: reſpōdit ille, Vade poſt me ſathana, ſcādalum es mihi, quia non ſapis ea quæ dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Verum hic nō ait diabolo, Vade poſt me, ſed, abi ſathana, quaſi dicturus, Abi in ignem æternum, qui paratus eſt tibi & angelis tuis. Tamen de illis verbis Chriſti dic, vt in primatu Petri diximus. *Mat. 6.* *Mat. 16.* *Li. 1. c. 14*

4 Iam ſcripturæ affert CHRISTVS contra ſathanam teſtimonium. Quoniam ſcriptum eſt, Deū tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Deus ſolus honore vult adorari latriæ, quem illi exhibemus tanquam rarū omniū conditori & ſummo bono. vnde & de ſe dicit per prophetam, Ego dominus, hoc eſt nomen meum Gloriam meam alteri *Eſa. 42.*

Deut.17. nō dabo,& laudem meam ſculptilibus.vnde & in veteri teſtaméto lapidibus obrui præcepit eos,qui deos vellent adorare alienos vel ſtellas cœli. Summū enim illū honorē ſoli deberi deo tota vndique pleniſsima eſt ſcriptura, eſtq; idem
Exod. 20 in prima ſtatim lege Moyſi fundatū, quapropter Dauid dicit,Ipſe eſt dominus deus tuus, & adorabūt eū.Et in Deute
Pſal.44. ronomio habetur,Audi Iſraël,dominus deus tuus,deus vnus eſt.Nō tamen ſic ſunt hæc Chriſti verba intelligenda,quaſi præcipere voluerit diabolo, vt adoraret deum neque enim id facit, cum ſemper & perpetuò obduratus permanebit in calūnia & blaſphemia dei:ſed ita, quia iam diabolus ipſum purum hominem tantùm credebat,adorari inſuper cupiens ab eo,ideo oſtēdit & declarat hominibus præceptū eſſe,non diabolum,ſed deum ſolum adorare. Neſcio quid non hic Neochriſtiani deblaterent ſuper veneratione ſanctorū,inſimulantes nos velut idolatras, & deorū plurimorū cultores.De qua materia alias diſſeremus,nūc perſtringere tantùm eſt animus quædam pauciſsimis.Nos ſanè fatemur omnes,vnum tantū eſſe deum,cōditorē cœli & terræ,eúmq; ſolum adorādū ſummo illo honore & cultu latriæ. Teſtatur
Auguſt. de ciuitate dei. id Auguſtinus, inquiēs nos in latino idiomate nullū habere vocabulum,quo vno honorē exprimamus diuinum hinc in vſum venit vox illa Græca latria qua ſemper intelligēdus venit ſummus ille cultus ſoli deo debitus. Verū per hæc neque honor nec ſeruitus adimitur,ſiue obſeruatio parentum,magiſtratuum, ſanctorum omnium,quorum venerationē Da-
Exo.20. uid in ſpiritu præuidiſſe videtur,cū caneret illud,Nimis ho
Roma.10 norati ſunt amici tui deus,nimis cōfortatus eſt principatus
Pſal.44. eorum. Quando itaque debitum è nobis tum ſanctorū tum parentū noſtrorum honorē exigit deus,pudeat te homo inſaniſsimè velle reuerētiam & honorem adimere ſanctorū, quos quando deus ipſe honorat in æternum, quod piaculū erit,te puluiſculū terræ (quantulū tamē) eos dehoneſtare? Vis autē ſcire quoniā deus ſuos honorat in cœlo? En ipſa ti
Ioan.12. bi Chriſti verba,Si quis mihi miniſtrauerit,honorificabit eū pater meus qui eſt in cœlis. Audi hec impie & maledice,de pater honorificat ſanctos ſuos in cœlis,ipſosq; adeò Chriſti filij ſui miniſtros magno dignatur honore.Et tu belua ipſos honorare recuſas? Dicis autē ſolum adorandū eſſe deū, illi ſeruiendū ſoli Nō ſanè imus inficias,ſed modo ante prædi-

ĉto: quoniam adorādus eſt deus ſolus, vt ſummū bonū. quo nō obſtante, adorare tamen poſſumus etiam ſanctos: ſed vt amicos dei tātū, non eo quo colimus honore. ſed huiuſmodi quadā adoratione, quę aliud nil ſit quam inuocatio pro intercesſione, quam honor quidā & illius reuerentiæ exhibitio, quo vtique poſt deum proximè digni ſunt ſancti omnes. Hęc iam ſufficiant, plura ſuper hac eadem re alias dicemus. Nunc progrediamur. 3 Ad extremū, cū iam Chriſtus diabolum cōfuſum fortiter adeò à ſe abegiſſet, ſequitur, quoniam dimiſit eum, vtiq́ue ob immenſam illam efficaciā verborū Chriſti. Abi ſathana, auctore Chryſoſtomo. An autē omnino dimiſerit eū, ſunt ex doctoribus, qui putant quod deſeruerit vſque paſsionis tēpus ſolūmodò: & tūc reuerſum eſſe eum tentaturum, ſi quomodo in deſperationis laqueos adduceret Chriſtum, qua de re infrà in peſsione. Sunt alij, qui opinantur Chriſtū hoc tam valido verborum ſuorū velut impetu, ipſum deieciſſe, deturbaſſeq́; ad inferos, & ibidē eum conſtrinxiſſe catenis vſque ad tempora Antichriſti. Ita enim Ioannes ait, Et vidi angelū (angelum autē magni cōſilij Chriſtū Eſaias quoq́ue appellat) deſcendentē de cœlo, habentē clauem abyſſi, & catenam magnā in manu ſua. Et apprehendit draconem ſerpentē antiquū, qui eſt diabolus & ſathanas, & ligauit eū per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, vt nō ſeducat amplius gentes, donec cōſummētur mille anni, & poſt hoc oportet illum ſolui modico tempore. Per iſtos mille annos tēpus euāgelij intelligendū eſt: quod infœlici hoc noſtro ſeculo, quiſquis vere expendit, agnoſcit vtiq; furorē Luciferi, illūque catenas iam ſuas mouere & ſolutioni ſe parere ſentit.

Chryſo.

Apoc. 20

Eſa. 9.

Abeunte diabolo, ecce adueniūt angeli, vt illi quidē nūc demū deſcēdētes de cœlo: quia ſemper ad miniſteriū domini, inquit Chryſoſtomus, erant in terris: ſed tūc præcipiente domino receſſerant ab eo, vt locus diabolo aduerſus Chriſtum daretur, ne fortè videns angelos circa eum, non appropinquaret ad eū. Tētatione itaq; peracta, redeunt angeli ad miniſteriū ſolitum: quare tamen illi exhibitū textus nō indicat: an etiam miniſtrauerint ei ad curationē infirmorum an ad emendationem correptionémq; animarū, an verò ad immundorū ſpirituum eiectionē: quoniam huiuſmodi quædā ſolet deus per angelorū miniſteria facere, iuxta illud Pau

Chryſo.

li. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſteriū miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. Quicquid tamē id ſit, cōſtat vtiq; angelos Chriſto miniſtraſſe, nō ex neceſsitate, quaſi illorū opera opus ei fuiſſet, ſed tātū quia hoc illi exhibuerūt in honorē & reuerētiā. Neq; id nunc maximè immerito. decebat enim vt poſt cōflictū domini adueni entes ſerui eius, illi tanquā triūphanti ex victoria miniſtrarent, qui quòd hic Chriſto fecerunt ad honorē, quotidiè adhuc nobis faciunt in neceſsitatem, etiā non ſentientibus illud, ſicut in die ſancti Michaelis dicemus. Nunc coniunctis omnes precibus oremus deum pro &c.

HOMILIA V.

Iob. 7. Quando omnis noſtra vita militia eſt ſuper terram, omnes nō viriliter & fortiter in agone certare de-
2.Tim.4 bemus, vt tandē cū Paulo mercedem conſequamur fœlicitatis æternæ. Magis enim certamus quā pro corona, verbere aut vulnere, quòd athletæ ſolēt. vita nobis æterna propoſita eſt, pro hac certamus omnes. huiuſmodi agoniſta fuit Paulus, cuius vtinā illud verbū à nobis aliquādo omnibus dici poſsit, Bonū certamen certaui, curſum cōſummaui, fidem ſeruaui, de cæterò repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Hoc illud precioſum eſt & nobile coimilion, pro quo aſſequendo vno curſu cōtendir..ux omnes. Et quāuis fortiter decertare & pugnare nos deceat quotidiè cōtra vitia & peccata, tamen omnium maximè hoc quadrageſimali ieiuniorū
2.Cor.6. tempore idem nos facere addecet, iuxta illud Pauli, Adiuuā-
Eſa. 49. tes vos exhortamur, ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Ait enim, Tēpore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Et infrà, In omnibus exhibeamus nos ſicut dei miniſtros. in multa patientia, in ieiuniis. in charitate non ficta. Hoc modo fecta ieiuniorū tranſigenda ſunt tēpora, nō in peccatis ſceleribus, omni leuitate, crapula, & ebrietate, quòd ſolent neochriſtiani facere. lōge enim alia ſunt illa Pauli ieiunia, quàm vel Lutheri, vel Zuinglij. Ad hūc noſtrū agonē, quem ſubire debemus, eccleſia nobis iam hodie veluti certaminis principē proponit Chriſtū, exempliq; loco ob oculos ſubiicit. ille enim vt cū hoſte cōmuni omniū noſtrū diabolo decertauit fortiter, ita eundem potenter ſuperauit. vnde & ſequi eū in hoc agone debemus, qui nobis certātibus etiā ſpe-

ctator adeſt, de cælo reſpiciẽs & cõſiderãs, quales ſimus in certamine, vt ſic vincẽti coronã det meritã. Quid quod au xiliares quoq; & adiutrices manus ille porrigit certãtibus, gratiãq; ex ipſo petẽtibus tantùm? Hinc itaq; ſumpta occaſione, diſſerere hoc loco libet de tẽtatione, quãdo ea ſit pec catũ, & præcipuè de tentatione Chriſti, quomodo tentatio nibus noſtris reſpõdeat. 1 Et principio quidem Chriſtum in tribus tentatũ eſſe cõſtat à diabolo, gula, ſuperbia, & auaritia: iiſdẽ nos quoq; tẽtat. iuxta illud Ioãnis, Omne quod eſt in mũdo, cõcupiſcẽtia carnis eſt, & concupiſcẽtia oculorũ, & ſuperbia vitæ. Hæc tria vitia, velut retia, extendit diabolus per vniuerſum mũdum: vt qui retia gulæ effugerit, in plagas incidat auaritiæ: qui vitarit vtrũque, tamen illaqueetur ſuperbia. Singula hæc vitia adhuc laqueos plurimos habent, quos cũ videret ſanctus Antonius in ſpiritu, dixit, Ecquis effugere poterit tot funes & laqueos? Et audita eſt vox de cælo, dicẽs, Humilitas. Aliud autẽ ex alio re te tendere diabolũ teſtatur Eſaias, cũ ait, Et erit qui fugerit à facie formidinis, cadet in foueã: & qui ſe explicauerit de fouea, tenebitur laqueo. His aũt reſiſtere fortiter debemus, gulæ quidẽ & crapulæ per abſtinentiã & ieiuniũ, ſuperbię verò per orationes, & auaritiæ per eleemoſynas. Iis nanq; ſingulis exemplũ nobis ſuũ propoſuit Chriſt⁹: ieiunij quidẽ, ſicut in hoc euãgelio cõmemoratur: orationis autem, vt Lucas refert, ipſum in montẽ abiiſſe oratũ, adeoque in orationibus pernoctaſſe: eleemoſynæ quoque quoniã in hoc Iudã habebat loculis præfectũ, qui quicquid haberet reliquũ ſeu ſuperfluũ, pauperibus erogaret. Quapropter diligẽ adeò vbique eleemoſynã nobis cõmendauit. Hic autẽ tentationũ iſtarũ inſultus ſacræ ſcripturæ telis cohibuit, oſtendens vel ſolas literas ſacras efficaces ſatis eſſe quaſvis arcẽdas tẽtationes. Nũc in genere materiã tẽtationis aggrediamur. Modũ de tẽtatione loquẽdi geminũ inuenio. Primum enim tẽtare (in ſcripturis) eſt periculũ in homine aliquo fa cere, qualis ſit. ſic deus hominẽ quoq; tẽtat, ſicut tẽtauit Abrahã an immolaturus eſſet filiũ ſuũ Iſaac. Eodẽ quoq; modo dixit Moyſes, Tẽtat vos dñs deus veſter. Ita & Sapiẽs de ſanctis, Deus, inqt tẽtauit eos, & inuenit eos dignos ſe. Sic Ioãnes quoq; de Chriſto loquitur, dicẽte ad apoſtolos, Vnde ememus panes vt manducẽt ij? & hoc dixit tentans eos.

1. Ioan. 2. — *S. Anto.* — *Eſa. 24.* — *Mat. 24* — *Luc. 6.* — *Lucæ. 18* — *Mar. 19.* — *Gene. 22* — *Deut. 13.* — *Sap. 3.* — *Ioan. 9.*

Id genus tentationis à deo fit in bonũ,nõ eò tamen vt hinc ille aliq̃d diſcat omniſcius ipſe,ſicut & omnipotẽs: ſed hoc modò per tentationẽ ſuã facit deus opus aliquod bonum, cæteris quoq; innoteſcere. Niſi enim tẽtaſſet Abrahã,eius fidem tantã totus adhuc mundus ignoraret : obedientiam quoq; illius,quam nunc nõ ſine ſtupore admiramur,omnes neſciremus. Verũ eiuſmodi tẽtationem nõ eſt quod metuat quiſquã,cum & bona ſit & vtilis.& hoc modò quicquid tentat deus, tanquàm dignum approbat, idque in bonis tantũ & amicis ſuis. Alterum genus tentationis eſt,quo homo ad peccandũ prouocatur,quomodo tres ſunt qui nos tentãt,
Iacob. 1. diabolus, caro & mundus. neminem autem hoc pacto tẽtat deus,quãdo neminẽ ad peccãdum prouocat,vel Iacobo teſtante,Nemo cum tentatur,dicat quoniam à deo tentatur, deus enim intentator malorũ eſt. Tentatio hæc quia periculo nõ caret,ideò ſuper ea orare iubemur à domino,Et ne
Matt. 6. nos inducas in tentationẽ. Diabolus nanq; quãuis ad omne peccati genus nos prouocet, præcipuè tamẽ ad peccata ſpiritus,cuiuſmodi ſunt,ſuperbia,inuidia,odiũ,hæreſis,deſperatio,blaſphemia. Caro ad cibũ potũ,ad luxuriã nos inuitat & ignauiã: mũdus ad laſciuiã omnem & proteruiã,ad choreas aſpirat, noſq; incitat ad magnificentiã quoque & honores. Duo hæc incitamenta ſeu tentationes geminæ,radicem & originẽ trahunt à diabolo,qui ideò etenim propriè
1. Theſ. 3 tentator dicitur à Paulo quoq; cùm ait,Ne fortè tentauerit vos is qui tentat,& inanis fiat labor noſter. 2 Gratiam hanc nobis contulit,quod tentari nos non ſinit pro voto & arbitrio diaboli:quod ſi fieret, quàm pauci obſecro illi reſiſtere poſſent,ſi pro tota facultate ſua ſineretur à deo & an-
Iob. 41. gelis nos tentare? Vnde colligitur tentationem carnis & acerbiorem eſſe grauiorémq;,& illi difficilius reſiſti poſſe: quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat animã. Sunt
Sap. 9. autem iſtæ reliquiæ adhuc ex Adæ peccato, reſiduæ, adhuc reliquus eſt priſtinus iſte fomes peccati. Eſt itaque tentatio carnis iſta, quando affectio quædam in anima noſtra exoritur à carne, ſiue ad luxuriam,ſiue ebrietatem,gulam, acediam & ſimilia. Hinc ſequitur, aliud eſſe tentationem & aliud eſſe peccatum : quoniam tentatio plerunque & naturaliter & præter voluntatem noſtram nobis occurrit peccatum verò ſine conſenſu noſtro(vt inquit Augusti-

hus) nō eſt quoniam peccatum adeò eſt voluntarium, vt ſi voluntarium nō eſt, peccatum quoque nō ſit. Obſeruēt hoc qui puſillanimes ſunt, qui plerúque exhorreſcunt ſuper primo ſtatim motu aduerſo, & ſurrepente cogitatione ſtatim paueſcunt, dum eorum cōſciētias, vbi etiam peccatum nullum eſt, grauiter onerat diabolus. Nō ſic ſanè fieri oportet, neque adeò id decet: quin potius quiſquis es, qui verè Chriſtiani nomine gaudes & titulo, ſiue vt aduenlant tibi tentationes & ſuggeſtiones malæ, dummodo locum tu illis ne præbeas, ne tibi in iis cōplaceas, ſed quantū potes, & exclude, & ad ſolidam illam petrā Chriſtū allide: iuxta illud Pſalmi, Beat⁹ qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petrā. Qui autē alij ſunt paruuli iſti, niſi primi cogitationū motus, qui ne magni fiāt, ſumma cura cuiq; prouidendum eſt. id autē fit, ſi vel cōſciētias, vel tibi in illis bene cōplaceas. Id adeò ſanctus Iacobus quoq; docuit, dicēs, Vnuſquiſq; tentatur à cōcupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde concupiſcētia cum cōceperit, parit peccatū: peccatū verò cum cōſummatū fuerit, generat mortem. Hic mihi gradus illos obſerua, Primū enim ſtatim ſua quéque tētat carnalis cōcupiſcētia, quæ vbi cōcepit, veluti grauida ex cōſenſu & voluntate parit peccatū: ad opus autē cū iam deuenit peccatum, fit manifeſtè mortale. Nō eſt itaque quod cogitationes malas metuas, muſcas Aegyptiacas, tantum conſenſum vide vt effugias ex primo cogitationis impetu nō eſt quod vereare peccatū, quoniā motus iſti primò primi, in arbitrij noſtri libertate nō cōſiſtunt: ſed neque fieri poteſt, inquit Auguſtinus, quin viſis tāgamur. Huiuſmodi quidā ſtimulus datus eſt Paulo, qui eo tentatus eſt tam grauiter quidē, ſed tamē nō peccauit. orauit etiā deū, ſed nihil aliud audiuit, niſi iſtud, Sufficit tibi gratia mea. Ne horreas ergo tētationem, ne tantū ne cōſcientias. quādo autem cōfitendæ ſint tentationes, & quando nō, mox dicturi ſumus. 3 Obſeruandum hic quoque venit, tentationē quinq; modis roborari firmarique. 1 Si eam velut cōtemnas, nec diligētius attēdas. tunc enim facilimè receptis viribus euincit, qua propter prudēter monuit Sapiēs, omni cuſtodia ſerua cortuum. 2 Si illi inualidè parumque ſerto reſiſtas. vnde & Gregorius dicit, Quādo diabolo fortiter reſiſtitur in tētatione, efficitur vt formica: ſed ſi parū ei ceſſerimus, effici-

Auguſt. *Pſal.* 136 *Iaco.* 1. *Auguſt.* 2. *Cor.* 12 *Prou.* 4. *Gregor.*

tur vt leo. 3 Si quis paulò diutius cogitationi ſemel cõceptæ immoretur: tunc enim fit, vt cõfirmata quoq; tentatione,periculoſum planè ſit diu inſiſtere,quando talis cogitatio ſemel cõcepta, quãuis peccatũ nõ ſit,diutius tamẽ in animo retenta & quibuſdam veluti fomentis nutrita, necdum tamẽ ſiue cõſenſui ſiue operi deſtinata, ſuccreſcẽte ſic paulatim concupiſcentię ardore,exardeſcẽteque volupta-

Prou. 15. te,tandem vertitur in peccatũ,teſte etiã Sapiẽte, Abhominatio domini,cogitationes malæ. 4 Nondum enata voluptate,neque cõcupiſcẽtia beneplacita exardeſcente,ſi tu tamen temet obſeruans, diutius cogitationi inſiſtas, nec eam ſubinde excludas,ęgrè ſine peccato euades.quid enim aliud facis,quàm te ipſum periculis exponendo,quod aues faciunt tantiſper circum retia & plagas volitando,dum ca-

Eccle. 3. piantur? vnde eueniet illi quod de ſimilibus dicit Sapiens, Qui amat periculum,peribit in illo. 5 Et vltimo,Si quis à cogitatione mala ſæpius vincatur,cũ eo fortiter permanet diabolus.ideoque quiſquis nõ diligẽter ſibi cauet,facilè locum præbẽs cogitationibus huiuſmodi,peccat vtique, dum modo ſe norit ipſe moreſque ſuos perſpectos habeat: quia quicũque ſe exponit periculo peccati mortalis,peccat mortaliter, iuxta theoricã patrũ. Ex iis omnibus colligere facilimũ eſt, quãdo cogitationes huiuſmodi malæ peccata ſint,ac proinde cõfitẽdæ, & quãdo nõ. Quandocũq; enim quis vltro ſe tentationi offert, vel ad mulieres forma præcellẽtes ingrediẽdo,vel ad choreas & conuiuia eundo, vbi ſciat ſe in cõcupiſcẽtia mala exarſurum, ſimiliter & ſi quis norit ludẽdo importunũ ſe fieri,nimiſq; præcipitẽ,nec tamen abſtineat,huiuſmodi omnes cõfiteri tenẽtur, quomodo ipſi peccandi ſibi dederint occaſionẽ. Rectius aliquãto

Iob. 31. Iob,Pepigi,inquit,fœdus cum oculis meis,vt ne cogitarem quidẽ de virgine. Simile de cæteris quoque peccatorũ circunſtãtiis eſt iudiciũ.Verũ quicunque tam deprauatæ ſunt (inquit Auguſtinus)volũtatis,qui tentationẽ, nõ expectãtes dum veniat,præueniũt,animo peccãt obſtinato & mera quadam malitia,vt deliri ſenes ad amorẽ iuuenilem conuerſi,cum iam nullam carnis etiã titillationẽ ſentiunt,ipſi ſe prouocãt,nihil nõ cogitãtes donec vel ex malitia peccẽt indurati. Notabile eſt etenim, quòd triplici motu peccare quis poteſt. interdum ex nimia tentatione,aliàs ex impru-

dentia & ignorãtia, nõnunquã ſciẽs aliquis & volens abſq; omni tẽtatione ex ſola malitia peccat: qui grad' vt ſumm', ita omnium peſſim' eſt. Sed hæc aliàs. 6 Quilibet in ſe ipſe experitur, quibus modis per omnem vitam tenetur, mundo etiã & carne interdum cõquieſcentibus. Diabolus enim (vt ait Bernardus) ex propoſito ꝑpetuus eſt inimicus noſter, nec vnquam ceſſat, quin nobis quoq; non ſentientibus, tũ ille nos perdere maximè cupit, ex iſto natiuo odio, quod iã olim in paradiſo deus inter mulierem conſtituit & ſerpẽtem, ac ſemen vtriuſq;. Quid multa? vidit, vt teſtatur etiã Bernardus, & inuidit: vidit hominẽ in locũ ſuum ven turũ cœleſtẽ, & deinceps capitaliter totũ hactenus exoſum habet genus humanũ, qđ & Sapiẽs intellexiſſe videtur, cũ ait, De' creauit hominẽ inexterminabilẽ, & ad imaginẽ ſimilitudinis ſuæ fecit illũ. Inuidia autẽ diaboli mors introi uit in orbẽ terrarũ. Verũ cur adeò grauiter nos deus tentationibus immergi, tantũq; cõtinuè ſuffocari ſinat, cũ plu rimas ſancti patres referant cauſas, tum verò non omnino poſtremæ ſunt. 1 Vt ſaltem hac tentationis amaritudine diſcamus contemnere mundũ. Ita & Gregorius, Mundus, inquit, dũ tot amaritudinibus cruciat, dum tot calamitates ingeminat, quid aliud, niſi vt non ametur clamat? Mala enim quæ nos hic premunt, ad deum ire compellunt. *Bernar.* *Gene. 3.* *Bernard.* *Sap. 2.* *Gregor.*

2 Vt nõnihil experiantur homines. ſic Sapiẽs ait, Qui nõ eſt tẽtatus, quid ſcit? In ei' rei gratiã deus quoq; in terra adoptionis gentes quaſdã reliquit, vt ab iis aſſiduè vexa ti exercerẽtur Iudæi, ſicut ſcriptũ eſt: Hæ ſunt gẽtes quas dñs reliquit, vt erudiret in eis Hieruſalẽ, vt diſcerent filij eorum certare cũ hoſtibus. Et infra, Dimiſit eos vt in ipſis experiretur Iſraẽlẽ, vtrũ audirent mandata dñi quæ præce perat patribus eorum per manum Moyſi, an non. Ita inter nos quoq; habitat adhuc Iebuſæ' & Amorrhæ', cõcupiſcẽtia ſcilicet iſta innata, quã vidẽs & cõſiderãs Paulus, clamabat, O infœlix homo ego, qs me liberabit de corpore mortis huius? 3 Vt vel hoc modo vrgeremur ad orandũ inuocandúmq; deum, ſicut & oramus quotidie, ſic edocti à Chriſto, Ne nos inducas in tẽtationem. Sic & beatus Gregorius dicit, Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant. Iebuſæum Iſraẽl tolerat, vt humana mens de ſe humilia ſentiat, dum minima non ſuperat. *Eccl. 14.* *Iudic. 3.* *Rom. 7.* *Mat. 6.* *Gregor.*

1.Cor.12. 4 Ne in bono ſuperbiamus elati,ſic de ſe ipſo Paulus, Ne magnitudo,inquit,reuelationum extollat me,datus eſt

Pſal. 25. mihi ſtimulus carnis. 5 Vt ſic vobis negligentia de

Gloſſa. pelleretur,quomodo & Gloſſa ſuper illud Pſalmi,Dn̄e pro ba me & tenta me,dicit,Tenta & proba me,ne quid delicti remaneat.aliter enim negligentes eſſemus.

9 Quia tentatio & probat,& auget in nobis virtutē, ſe

Gregor. cundū illud Gregorij,Proſpera eſt aduerſitas,quæ mentem ab elatione cuſtodit:quādoquidē min⁹ cadit,qui ſæpe tentatus,viriliter reſtitit.Vnde & q̄dā ex patrib⁹ dicit,Homo inſtar lateris eſt,qui dū igni coctus non eſt,vbi primum in aquā merſus fuerit,diſſoluitur: coctus autē,permanet. Ita neceſsitatem nullā ſenſit,quam primū illi quippiam obtin git vnde tentatur,nō ſuſtinet,nec patitur,ſed in impatien-

Deute.13 tiam præceps prolabitur. 7 Ignotam anteà,innoteſcere facit hominis virtutem tentatio.ſic Moyſes dicebat, Tē

Exod.20 tát vos dn̄s deus veſter,vt palam fiat, vtrū diligatis eum an

Tobiæ.2. non.Et rurſus,Vt probaret vos,venit deus,& vt terror illi⁹ eſſet in vobis,& non peccaretis. Sic & Tobias tētatus eſt, cum cæcus fieret.idq; eo factum eſt,vt poſteris in illo euidens eſſet exemplum patientiæ.

8 Tentari quoq; ſinit homines deus,ad maiorem illorū honorem & remunerationem: quomodo ſancto Antonio grauiter aliquando à diabolo tentato & percuſſo apparuit

Antoni. dn̄s,dicens,Antoni, iam inde ab initio affui ſpectator tui certaminis:& quia decertaſti viriliter, faciam nomen tuū

1.Tim.2 præclarū & illuſtre per vniuerſam terram. Et quid ſit hoc tibi nimirum,quando & Paulus dicit, neminē coronatum

Tobiæ.3. iri,niſi qui legitimē certauerit?Sed & Sara dixit, Hoc pro certo habet omnis qui te colit,qđ vita eius ſi in probatio-

Iaco.1. ne fuerit,coronabitur.Quò,pertinet & illud Iacobi,beatū appellatis quiſquis ſuffert tentationē,quoniam cum proba tus fuerit,accipiet coronam, quam repromiſit deus iis qui diligunt illum.Ille itaq; nobis etiam gratiam ſuam hic cō cedat,vt ſuperatis mundi,carnis & diaboli inſultibus,vita tandem perfruamur æterna,Amen.

HOMILIA VI.

Iob.7. Quando omnis vita noſtra militia eſt ſuper terrā,

Matt.6. ſecundum vnam literam,nóſq; ideo dn̄s iugiter orare docuit illud, Ne nos inducas in tentatio-

nem,plura adhuc nobis de tentatione diaboli dicenda ſuperſunt, quibus moueãtur ſimplices ad euitandos laqueos diaboli,cui⁹ omnis in hoc labor cõſiſtit & diligẽtia,vt miſeros nos tentet,ſeducat,pdat, ſecumq; condemnet. Aliud enim ille nõ agit,nec manducat,nec dormitat,neq; honoribus,gaudiis,aliisq; rebus (vt nos)incumbit. tantũ omnẽ in hoc mouet lapidẽ,vt nos in iram dei & condemnationẽ adducat æternã.Vnde & ſanctus Petrus vigilare nos ſedulò monet,quoniã aduerſarius noſter diabolus circuit,quærens quẽ deuoret.ei etiã reſiſtere nos iubet fortes in fide: neq; enim vnquam ille tentare deſinit nos vel faſtidio iam & moleſto reſiſtendi tædio preſſos,au&ore Gregorio.Neque aliter inſtat,quã miniſtri iſti regis nõ ceſſabãt incẽdere fornacẽ,ad pueros tres igni perdendos.Nulli parcit iſte ſæuiſſimus hoſtis,nec ætatẽ cõſiderat,ſenes ita tẽtat ac iuuenes,pauperes ſimul &diuites,ægrotos,ſanos,ſpũales,mũdanos,intentatũ planè neminem relinquit, qui ne Chriſto quidẽ pepercit, vt rectè de eo dixerit propheta,Totum in hamo ſubleuauit,traxit illud ĩ ſagena ſua. Vas iſtud piſcatorũ longè omniũ capaciſsimum eſt,quo illi quicquid penè in vno fluminis loco eſt piſciũ,vno iactu extrahunt. Ita ſagena tentationis vniuerſo mundo extẽſa eſt per diabolũ, quod idẽ propheta paulòpoſt inſinuat,dicens, Propter hoc expãdit ſagenam ſuam,& ſemper interficere gẽtes nõ ceſſat. Quãuis ſunt qui nõ ita multũ negocij faceſſunt diabolo.ſed hoc peſsimũ eſt iudicium,ſicut & Gregori⁹ in dialogis inqt,Illos pulſare negligit,quos in re quieta poſsidere ſe ſentit.Quo exẽplo eremita ille vidit in ſpiritu vnũ tãtũ diabolum ſedere ad portã totius ciuitatis,& extra ciuitatẽ in vno monaſterio diabolos plures occupatiſsimos. admirabũdus itaq; ſup ea re,audiuit angelum ſibi dicentẽ, Toti huic ciuitati vn⁹ ſatis eſt diabolus,quãdo iam antea volũtatem ſuã adimplet:ad multos autem illos pios & ſanctos, qui in cœnobio ſunt monachos ſeducendos,tot etiã vix aliquid poſt multos tentationũ labores exhauſtos, proficiunt diaboli. Poſſum non incommodè idem de vobis quoque pronunciare.Per tota bacchanalia vnicus etiã ſimpliciſsimus ſufficiebat vobis diabolus,quãdo tũc veſtra ſpõte inſaniebãt,nec opus erat vos,quo currebatis ipſi præcipites, multis tẽtare laboribus. At nunc non ceſſabit,cum viderit

1. Pet. 1.

Gregor.

Dani.3.

Mat. 4.

Habac.1.

Gregor.

vos tā ſanĉti temporis occaſione rebus occupati diuinis,& omnibus viribus eniti,vt man⁹ ſuas effugiatis.Iamiā neruos fraudis ſuæ omnes intendet, vt à Chriſtiana ordinatione vos abſtrahat:quod ſi præſtare nō poterit, conabitur tamē,vt hoc quoq; quod facitis, vitio non careat,cuius rei exempla hic de pœnitētia, cōfeſsione & ſimilibus adduci poſſent.Quotquot igitur regreſſum paratis ad deū,premonitos vos ſcitote,vt vigiletis,& callidiſſimi hoſtis inſidias

Eccle. 2. attēdatis diligentius,iuxta illud Sapiētis,Præpara animam tuā ad tentationē.namvbi primum ſalus appropinquat,tētatio quoq, accedit:quod accidiſſe videmus etiā apoſtolis,

Luc. 22. quibus accedente iā paſsionis & mortis Chriſti tēpore,tētatio quoq; irruit acerrima,adeò vt diceret Chriſtus. Om-

Pſalm 2. nes vos ſcādalū in me patiemini.Anima hominis pij,q iam velit cōuerti ad dnm,clamare poterit ad deū cum Dauide,

Pſal. 117 Dñe,quid multiplicati ſunt qui tribulāt me ? multi inſurgunt aduerſum me.Circūdederunt me ſicut apes,& exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.Nec eſt qđ dubites,quin magis attētiúſq; multo te diabolus obſeruet cōfitētē, quàm choreas ducentē:quoniā diaboli cū peccatore negociū, captiuo detēto ſimilimum eſt,quem quiſquis turri adhuc habet incluſum,ad ſeruandū eū vno cōtētus eſt cuſtode,vel oſcitante etiā & non ita multum vigili. Verum vbi ille ſemel fugiēdi occaſione arrepta, cōſimilis aui elapſæ,effugerit, oēs ſtatim liĉtores & apparitores ꝓperāt, currūt,feſtināt, inſeĉtantur.Nanq; eodē planè modo diabolus hominē captiuū tenet ſecurus,effugere & ex carceribus elabi parantem ſequitur,detinet & moratur.quod Sapiens ille quoque

Eccl. 9. vidit cū diceret, Extruxit munitiones ꝑ gyrū . In ei⁹ quoq; rei figurā Pharao filios Iſraēl,fugā iam ex AEgypto meditantes,grauius multo afflixit,laboribúſq; moleſtiſſimis excruciauit luti & lateris,quàm antea. Sic homini quoq; vſu venit,qui ſe iam vult cōuertere ad dnm.profeĉtò enim vbi primū de cōuerſione cogitarit , grauiores ſentiet tētationū inſultus.Verū iis ne moueamini vos,quin potius reſiſtite etiā tūc fortius,vt inde nō detrimētū,ſed animæ veſtræ ſalutē reportetis,quādo fieri nō poteſt,vt hæc tentādi alea à vobis auferatur quin ſubeatis.Tantū corde & ore ſubinde clamate ad dominum , Ne nos inducas in tentationem.

2 Hoc quoq; diligenter quiſquis verè pius es, con-

ſidera,quòd nõ oras,ne tẽteris:ſed iuxta formulã orãdi tibi à domino præſcriptã,ne ille te inducat in tentationẽ, quoniam admittere tentationẽ,poteſtatis eſt dei : qui,quia iuſtus eſt & bonus,pro illa orãdus non eſt,eo quod aliud longè eſt tentari,& in tentationẽ induci.quilibet enim tentatur, vt probetur.in tentationẽ autẽ inducitur,inquit Auguſtinus,quẽ deus deſeruerit auxilio ſuo. Petere a deo nemo debet,vt tẽtationibus careat,quando & illa mala eſt tentatio,nullam habere tentationem,vt ait Auguſtinus,eo quod in tentationibus eſſe nõ raro vtile eſt & ſalutare, ſicut fuit illud apprimè vtile Paulo, ſicut & Tobiæ ait Angelus Raphaël, Quia acceptus eras deo,neceſſe fuit vt tentatio probaret te. Sic Iacobus quoq;, Omne gaudiũ,inquit,exiſtimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis, ſciẽtes quod probatio fidei veſtræ patientiã operatur : ſed & cum tentatione dabit quoq; deus prouentũ. Veruntamen confidenter & fortiſsimè ſperandum hic eſt in deo,dicendumq; cum Dauide, In te eripiar à tentatione,& in deo meo trãſgrediar murum. Quomodo autẽ tentatio cõmodet in ſingulis caſibus,nimis longum foret hic recenſere. Sed tamen in generali caſu tribulationis referunt hoc doctores, quod nobis quoque hoc loco viſum eſt apponere. Dici nõ poteſt quàm amara ſit herba,quamq̃ue ingrati ſaporis,tribulatio, quæ ideo quoque in tentatione aquæ cõparatur amaræ & ſalſæ. 1 Principio ſicut aqua ſalſa ſcabiem curat,ita tribulatio impudicitiam, quæ ſcabies animæ longè impuriſsima eſt, ac proinde purulentam illam facit. Sanè id etiam Sapiens docuit,dicens, Malitia horæ,obliuionem facit luxuriæ magnæ. 2 Piſces quoque in aquis ſalſis magis pingueſcunt. eodem nanque modo tribulatio altrix eſt omniũ fidelium:virtutibus enim paſcit eos. Et illic quãuis ſalſa & amara ſit aqua,piſces tamen dulces ſunt & ſapidiſsimi : ita hic quoque qui tribulationibus exercẽtur, patientes fiunt, ſuaues,probi, & deo beneplaciti,iuxta illud Sapientis, Nõ tanget eos tormentum malitiæ. 3 Aqua etiã ſalſa carnes conſeruat à putredine,ſicut Ioël dicit, Computruerũt iumenta in ſtercore ſuo,iumẽta, hoc eſt, homines beluini.

Auguſt. *Auguſti* *2.Cor.12* *Tob.12.* *Iacob.1.* *1.Cor.10* *Pſal.17.* *Tribulatio.* *Eccle.11.* *Sap.3.* *Ioel.3.*

4 Arces quas vndique aquæ circunfluunt, expugnatu difficilimæ ſunt : & qui aſsidua circundati ſunt tribulatione, eos non ita ſuperare poteſt diabolus, neque volu-

ptatibus carnalibus velut titillare,& gaudiis afficere.Nam & qui tribulati ſunt & anxij ,facilè ſinuntur,nec ad gaudia
Iob.1. accerſuutur, ſicut & de Iob legitur ,cui nemo loquebatur vel verbum ,quoniam videbant dolorem eſſe vehemétem. Sic Eliſeus quoque dicebat puero ſuo de muliere, Dimitte
4.*Re*.4. illam, anima enim eius in amaritudine eſt. Verùm quæ in planitiæ campi poſitæ ſunt arces,potiſsimum impugnãtur. Et ſic qui in lætitia vitam agunt,in delitiis& voluptate,in diuitiis, forma præclara præditi, in iuuentute & nobilitate,velut in aquis ſuauiſsimè,plerunque labuntur. Sunt qui ægrotantes ſaluantur,ſi ſani ſint periturí, multi, pauperes cum ſint, beautur, ſedem certam habituri apud inferos, ſi diuites eſſent. Nemo itaque oret,ne tẽtetur,ſed potius , ne in tentationem inducatur. 1 Quæres autẽ,quid hoc ſibi
Ne nos inducas in tentationem. velit,quod oramus, Ne nos inducas in tentationem.En reſponſum tibi,tria ſunt quæ breuiſsima illa petitio complectitur. primùm enim hic petimus , ne nos conſentire ſinat deus in tentationes:cui quamprimum voluntatem noſtram dederimus,iamiam in tentationem ſumus inducti. Nã hoc tibi cogitandum ſemper propone,ſi quando tentaris,crede diabolum tibi extruere pontem, quem conſcendas foueam aliquam ſuperaturus.Pons hic è ſeptem lignis eſt cõpactus, ſuggeſtione, cogitatione, voluptate, mora diuturna cogitandi,cõſenſu, voluntate perfecta,facto præcipi, & operis conſummatione. 2 Deinde cum petimus ne in tentationem inducamur,nihil aliud oramus,quam ne gratia & auxilio ſuo deſtituamur,vnde confirmemur ad reſiſtendũ tentationibus, gratia nanque diuina non animas tantum noſtras & opera deo reddit accepta,ſed cõcupiſcentias quoq;
Ioã.4.7 malas gubernat,& eaſdẽ penitus extinguit.vnde & in ſcriptura aquæ appellationem meretur habere. non eo tãtùm quòd per deuotionem irrigat animũ hominis, ſed quia feruorem quoque concupiſcentiæ delet.

Quando itaque gratiam ſuam nobis deus non cõfert, inducere nos dicitur in tentationẽ,quanuis ille hoc ipſe non faciat vnquam , tamen hoc ei tribui ſolet,cum gratiam non
Exod.10 confert:ſicut in ſacris literis hoc fieri videmus,diciq; ſimi
& 14. liter,quoniam indurauit cor hominis,nũc Pharaonis,nunc
Eſa. 63. Aegyptiorum.Et ſicut Eſaias refert,atque de Iudæis Ioan-
Ioan. 12. nes , ita hic quoque cum gratiam ſuam nobis non dat deus,

dicimus illum nos in tentationem induxiſſe.
3 Oramus hic quoq;,cũ dicimus,Ne nos inducas in ten-
tationẽ,vt adiutor nobis ſit ille aduerſus carnẽ,quæ deglu-
tire nos conatur ꝑ voluptatẽ,cõtra tentationes mũdi, quæ
auaritiæ tenacitate nititur nos puertere,& cõtra diabolũ,
ne ille nos omnis generis malitia ſeducat. 4 Cum dictũ
ſit ſupra,multam magnámq; eſſe tentationis virtutẽ,vtili-
tatẽ & efficaciam,cogitare iam quis poſſet, an liceret etiã
deũ ꝓ tentatione orare eo quo Dauid modo orauit, Proba *Pſal. 25.*
me dñe & tenta me.qui etiam ſic dixit ad dominũ,Vide an *Pſal.138*
via iniquitatis ſit in me. Et huic ſanè reſpõdetur,neminem
vltro cupere debere tentationẽ carnis, à qua cũ liberari tã
ardenter petierit Paulus,quis noſtrũ ſubire audebit, quod
vas electionis horruit Paulus? 2 Illa quoq; quę à mundo 2.Co.12.
& diabolo ꝓficiſcitur,multũ fugienda tentatio eſt,pericu
loſum enĩ eſt quo euadat. Adhęc magna quoq; eſt humana
fragilitas. Quid quod hoſtis iſte vterq; robuſtiſſimus eſt &
inſtanter pugnax? ambiguus itaque Mars ille,quẽ ſatius eſt
intermittere. 3 Quod ad externã tribulationũ attinet tẽ
tationẽ,poſſunt ſanè qui pfecti ſunt orare ꝓ ea,vt deus om *Orare ꝓ*
nipotens hic puniat in hac vita,vrat, ſcindat, neq; differat *tẽtatione.*
in futurã vitã.Non autẽ hoc idẽ facere debent imbecilles, *Iob.41.*
quãdo cõfirmati nõ ſunt ad huiuſmodi tẽtationũ victoriã,
Sicut enĩ dicit B. Auguſtinus,quemadmodũ ignis paruulus
à vento facilè extinguitur,megnus verò etiã magis incẽdi *Au.9.de*
tur,ita & ignis exiguus charitatis diuinæ à vẽto tentatio- *ciuitate*
nis validæ,docto citius deletur,vbi autẽ ignis charitatis ar *dei ca. 9.*
dẽtius feruet,tẽtationis tento afflatus ardet. (Propterea ſa
cerdotes fragiles nõ dicãt illã orationẽ ante miſſam, Dñe *Pro ſacer*
Ieſu Chriſte,rogo corde toto,vt omnia peccata mea dimit *dotibus.*
tas in præſenti vita, &c. cum tamen ob paruitatem gratiæ
neſciãt,an paſſiones peccatis debitas ſufferrè patiẽter poſ
ſint in hac vita.) Dauid itaq; tanquã perfectus orare potuit *Pſal.25.*
& dicere,Proba me dñe & tẽta me, vre renes meos & cor
meum.totum nanq; hoc ex innocentia ſua fecit, ſiquidẽ,&
antea dixerat,Iudica me dñe,quoniã ego in innocẽtia mea
ingreſſus ſum.ſic etiam ad ꝑfectos Iacobus ait,Pro gaudio *Iacob. 1.*
ducite fratres mei.ſi in tentationes varias incideritis. Sic *Pſal.138*
Dauid ad dñm Vide,inquit,ſi via iniquitatis in me eſt.Hoc
modo ſancti dei nonnunquam pro tentationibus dñm ro-

gauerũt,vt in hac attentatione in bona perducerent custo-dia collatæ ſibi virtutis,ſicut S. Brigitta,vt caſtitatẽ virgi-nalẽ melius ſeruaret,rogauit deũ ꝓ aduerſitate, & crepuit ei pupilla oculi,oculúſq; fluere cœpit. Eodem quoq, exẽ-plo S. Alexius vltrò ſe in ærumnas,egeſtatẽ & miſeriã de-dit,aliíq; cõplures.ad quod tamẽ faciendũ non oẽs æqualẽ habẽt animi fortitudinẽ & cõſtantiã: quare nullus leuiter in hãc tentationẽ debet ſe præcipitare. Pulchrè hic induci poſſet quã variis modis diabolus hominẽ tẽtet, nũc malis, nũc bonis,niſi id nimis lõgũ foret. Verũ hic tu miraris for-

Tentare etiam in bono.

ſitan,quod diximus hominẽ à diabolo tẽtari etiã in bono, adeò vt certũ videas,en caſum hunc tibi. Videt diabol⁹ for-ſitã hominẽ ad luxuriã,impudicitiã ſeu incõtinentiã pro-

2. Cor. 11

nũ,ſtatim itaq; angelus iſte noctis & tenebrarũ, in angelũ lucis ſe trãsformãs,illũ tentat,vt duriſsimũ ſubeat Carthu ſianorũ vel aliũ cõſimilẽ ordinẽ, quando quicquid in mũ-do eſt,nil niſi vanitas eſt. Hominẽ hũc vbi iam tentator in cucullã perduxerit,tunc demũ verè eũ tentare incipit,ſua-det exuere illã, effugere monet, eóq; deſperationis ipſum adducit,vt oẽm tum pudorẽ tum honeſtatẽ vna cũ cuculla abiiciens,aufugiat. Idẽ in ſimilibus quoq; fieri poteſt,dum ille homines tẽtat ſub ſpecie & prętextu boni,vt grauia & difficilima quæq; ſibi ſumãt,eligant,voueant: nõ ignarus, fortè vt deinceps,cũ ſeruare ea nequeãt, reſilientes ab in-ſtituto peccent. Ob maiorẽ tamen informationẽ puncta hæc ſanctorũ patrũ obſeruate,quæ nos hic breuitatis ſtu-dio non ſine ſcripturarum teſtimoniis recenſebimus.

1 Non quilibet diabolus in quouis peccati genere tẽtat, ſed alius in alio:ita vt hic iam velut defeſſus tentãdo,offi-cij ſui partes velut lampada,quod aiũt, curſu tradat alteri. ſic Lucifer diabolus eſt ſuperbiæ,Mãmon auaritiæ,Aſmo-

Eſaiæ. 14
Matt. 6.
Tobiæ. 3.
Iob. 46.
Oſee. 9.
Dæmonũ varia ge-nera.

dæus luxuriæ,Leuiathã inuidiæ,gulæ & veneficij Beelze-bub,Beelphegor acediæ. 2 Sed neq; diaboli omnes æqua lis ſunt furoris & prauæ cõcupiſcẽtiæ,vt ait Caſſianus, ſi-cuti nec ſapientiæ paris ſunt & roboris. Ideóq; deus etiam ſimplicioribus nõ ſinit immitti diabolos callidos adeò & aſtutos,vt prudẽtiorib⁹ Cuiuſmodi etiã dæmones ſunt lu-dicri,q in vitiis eludunt homines,qui in ædibus etiã circũ curſitant,qui mulieribus accubãt. (Incubi. Non eſt bonũ, quòd multũ dicas de hoc vitio in publico corã ſimplicibus

mulierculis,quæ ſunt curioſæ,& ita poſſent aſſentire diabolo,vt experirẽtur hanc malitiã,ſed ſolùm deteſtando enormitatẽ criminis) quod tẽporibus Noë factũ legimus,quãdo dæmones tãtos generabant in terra gigantes, tãtumq; fiebat in orbe mali,vt grauiter ob id iratus deus,totum diluuio perdiderit orbem, præter eos qui in arca aſſeruabãtur cum Noë,ſicut in Geneſi & Gloſſa ibidem apertè cõmemoratur. Multa,hic lubens prætereo propter ſimplices, ne hic offendantur.Tantum hoc admoneo, quãuis omnis incõtinentia ſit cõtra deũ, nullo tamen eius generis vitio cõmouetur grauius deus, quã horribili iſto quod cum dæmone perpetratur, quoniam cum in cæteris ei⁹ peccati ſpeciebus pœnitere liceat,in hoc tamen rariſsimũ eſt, vt quis ab illo redeat conuerſus.ſiquidẽ miſeros homines diabolus validè adeò hic irretitos inuoluit,vt cum ipſo dãnentur in ęternũ. Igitur quãuis iſti ſimplices appareant dæmones, ecce tamen quantum damni & incommodi pariant in anima.

3 Sunt etiam diaboli quidam furibundi planè & horribiles,qui & obſeſſos non tantùm offendunt homines, audituq; & voce & viſu priuant, quod in euangelio ſæpe legitur,ſed præter illos aliis quoq; nocent,ſicut apud Lucam, cum ſpiritus immundus miſerum hominem torquebat,ita vt ſpumaret,ſicut & filia mulieris Chananeæ, quæ grauiter à dæmone excruciabatur,ſicut & Geraſeni illi obſeſſi,qui tanto furore erant perciti, vt nemo ibidem viam illam pertrãſire poterat. *Mat. 8. 11*

4 Sunt quidã ſpiritus admodũ ſubtiles, in ipſum animũ hominis ſeſe ingerẽtes inſenſibiliter,& cogitationibus humanis in vi imaginatiua ſe immiſcẽtes,vbi & varios cõcitãt affectus,vnde multa admirãda ſæpe loquũtur homines. Cuiuſmodi ſpirit⁹ erat ille in libris Regũ,qui deceptur⁹ Achab dicebat ad dominũ,Egrediar,& ero ſpirit⁹ mẽdax in ore omnium prophetarum eius. Sic quoque cum iis qui futura prædicere conantur,agit,ad quos cum ventum eſt ſpe cognoſcẽdi futura,diabolus ſtatim in phantaſiam ſe auguriis iſtius inſinuat,inſpirans illi quid dicat. Hinc iam patet,quomodo hominibus dominetur diabolus,nõnũquã in anima tantũ,interdũ in ſolo corpore,aliàs corpore & animo. Itaq; & ſi quãdo hominẽ vides obſeſſum,caue illum iudices temerè, quãdo poteſt id alicui cõtigere ſine omni peccato,ſicut ſan *3. Reg. 12* *Dæmon dominatur homini.*

ᵭo abbati Moyſi euenit. qui cum paulo durius increpaſſet
Obſeſſus reprehendiſſetque dictum Macharij, obſeſſus eſt à diabolo. Neque enim rarò permittit deus bonos & ſanctos viros corpore grauiter affligi ex leui aliqua cauſa, ſicut ille propheta,
3.*Reg.*1. qui ad Ieroboam mittebatur. cui & præceperat deus ne comederet panem, néue biberet vinum in via. Venit autem ad eum alius propheta, dicens, Et ego propheta ſum ſimilis tui & angelus locutus eſt mihi in ſermone domini. dicens, Reduc eum tecũ in domũ tuã, vt comedat panẽ & bibat aquã, Ille nimiũ credulus, fide data deceptus, nõ multò poſt à leo-
*Lib.*21.*c.*14.*de ciuita. dei.* ne iuxta verbũ domini dilaniatus eſt. Quid quod ſanctus Auguſtinus refert innocentes quoque pueros, id ita permittente deo, à dæmonibus vexari? Vtique non aliam ob cauſam, niſi vt ſic nobis deus miſerrimam vitæ huius calamitatem declaret, in quam per lapſum Adæ incidimus.

Et hęc de materia tentationis dicta ſufficiant, in qua aſſiduò omnis vita noſtra nobis terenda eſt aduerſus carnẽ, mũdum & diabolum, qui nos ſeducere conantur malis concupi-
1.*Ioan.*2 ſcentiis in hoc mũdo, in quo præter concupiſcentiam carnis & oculorum, ipſamque adeò ſuperbiã vitæ, nihil eſt. His nos reſiſtamus fortiter, nũc ſanctis precibus, nunc eleemoſyna, alias cõtemplatione ſacræ ſcripturæ, & reliquo dei cultu, humilitate: & ſicut caput noſtrum Chriſtus, diabolum vicit, ita nos quoque deprecemur dominum. vt hoc ſacro ieiuniorum tempore reconciliari deo, ab omnibus peccatorum vinculis liberemur: hic per gratiã & miſericordiam, illic verò in gloria & fœlicitate perpetua, quam nobis concedat, qui eſt benedictus in æuum, Amen.

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMAE, SVPER EVANGE. MATTH. XV.

*Mat.*7. *In illo tẽpore, Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananea à finibus illis egreſſa, clamauit, dicẽs ei,*
I *Miſerere mei domine fili Dauid, filia mea male à dæmonio vexatur. Qui non reſpon-*

dit ei verbum. Et accedentes diſcipuli eius, rogabant eũ, dicentes, Dimitte eã, quia clamat poſt nos. Ipſe autẽ reſpõdens, ait, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ periẽrũt domus Iſrael. At illa venit & adorauit eũ, dicens, Domine, adiuua me. Qui reſpondens, ait, Non eſt bonũ ſumere panem filiorũ, & mittere canibus. At illa dixit, Etiã domine, nã & catelli edunt de micis quæ cadũt de menſa dominorũ ſuorum. Tũc reſpondens Ieſus, ait illi, O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora. *Mar. 7.*

HOMILIA I.

PAulò ante hoc euangelium Matthæus refert, quomodo Chriſtus phariſæos increpauit de hypocriſi, ipſorúmq; vanis inſtitutis aduerſus præcepta diuina. Hinc ſtatim ſequitur hiſtoria euangelica. Scribis nanque ſic & phariſæis calũniatoribus derelictis, trãſgreditur in partes Tyri & Sidonis, vt Tyrios Sidonioſque curaret. Vbi tu ſi attenderis diligentius, videbis myſtico quodam intellectu hic Chriſtum præfiguraſſe, quòd ſic quoq; apoſtoli tui ſancti induratos relicturi eſſent Iudæos, & gentibus prædicaturi euangelium, Id inde colliges, quoniam hic antea iam ſuſtulerat Chriſtus ceremonias, & obſeruationes ciborũ Iudeis in lege prohibitorũ, porcorũ, leporũ, camelorũ, anguillarũ, ciconiarum & ſimilium, quæ omnia vno hoc verbo infregit cum dixit, Non quòd intrat in os, coinquinat hominem, ſed quod procedit inde, id coinquinat hominẽ. Statim poſt hæc ſeceſsit ad Gentes. Eodem planè modo vſuuenit & contigit Petro, qui edoctus primùm eſt legem illam de animalibus immundis eſſe abrogatam, cum videret linteum & in eo omnis generis animalia, audiretque vocem dicentem ſibi, Surge Petre, occide & manduca. poſt hæc tandem Cæſaream miſſus eſt ad Cornelium. Ita hic quique prius docuit Chriſtus, deinde ſeceſsit veluti clam & latenter propter obſtinatos Iudæos. Igitur & Marcus dicit, Surgens abiit in fines Tyri & Sidonis, & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & non potuit latere. Mulier enim ſtatim vt audiuit. &c.

Hieron. *Mat. 1.* *Leui. 11.* *Mat. 15.* *Act. 10.* *Marc. 7*

mũm,quod non ſecũ filiam adduxit ægrotantẽ,quod Iudæi facere conſueuerant, nõ credentes Chriſtum etiã abſentẽ curare aliquẽ poſſe. ſic adduxerũt cæcũ apud Marcum, va- *Mar. 8. 2* riosque infirmos in Matthæo, paralyticũ quoque apud Lu- *Matt. 4.* cam,quẽ & per tectum immiſerunt ante faciẽ domini: qui *Luc. 5.* Iudæorũ mos adeò prçualuit,vt electæ quoque ſorores duę *Ioan. 11.* Magdalena & Martha, mortuo ſibi fratre,dicerẽt ad dñm, Si fuiſſes hic,frater meus nõ fuiſſet mortuus. Aliter autem hæc muliercula,quæ nõ adduxit filiam ſuam ſecũ, imo nec orauit Chriſtũ vti ad ſe veniret,coram filiam ſuã ſanaturus quod regulus ille fecit. Vnde cõſtat fidẽ illã habuiſſe tãtã, *Ioan. 3.* vt crederet ipſum ſolo verbo vel imperio curare poſſe filiam. ideò nõ petiit corporalẽ illius præſentiã, ſed magna fortique fide tantũ clamauit ad dominũ,Miſerere mei domine fili Dauid. nil niſi miſericordiã orat, petitque,vt dominus reſpiciat miſeriã & calamitatẽ ipſius, velut inclamitans illud Sapiẽtis, Miſerere noſtri deus omniũ, & reſpice nos,& oſtende nobis lucẽ miſerationũ tuarũ. Hic quoque *Eccl. 36.* diligenter attende inſignẽ mulierculæ huius in filiã ſuam amorẽ. illius nanq; malum,ſuũ reputat. Diſcant ab illa parentes dilectionẽ filiorũ ſuorũ. ſicut enim liberi honorare parentes tenentur ex lege, ita viciſsim parẽtes amare debent filios ſuos: ſicut & Eſaias dicit,Nunquid obliuiſci po- *Exo. 20.* teſt mulier infantẽ ſuũ,vt nõ miſereatur filio vteri ſui?Hu- *Eſa. 49.* iuſmodi cõpaſsionẽ omnes quotquot verè perfecti ſunt homines,habẽt erga quoſlibet Chriſtianos, iuxta illud Pauli, *2. Cor. 11* Quis inter vos infirmatur, & ego nõ infirmor?Ita ſibi mulier hæc Chananea dolorẽ & miſeriã vſurpauit filiæ ſuæ, *Chryſo.* quaſi diceret,Miſerere nõ filiæ meæ,ſed mei miſerere. Nã illa inſenſata iacet:ego verò quam ſenſus morbi non fugit, quæ ſentiẽs atq; intelligens inſanio, mille vexor ærumnis. Miſerere igitur mei dñe. ego enim infelix ſum & mœſtiſſima mater. Beda putat, mulierẽ hanc crediſſe Chriſtum *Beda.* verum deum & hominem. dum enim dominum vocat, deũ fatetur: filium Dauidis appellans,hominem agnoſcit. Habebat autem hoc à Iudæis,vnde cognoſcere potuit Meſsiã ex genere & ſtirpe Dauid naſciturum. hinc erat quòd & filium Dauid eum appellabat, quanuis & Samaritani Pentateuchum Moyſi receperunt Qua de re aliàs plura.

3 Ad hanc tum efficaciſsimam fidem,tum orationem

Chriſtus durus mulieri. piam,nihil tamẽ reſpõdit dominus, ſiquidẽ tria hæc duriſſima illi exhibuit dominus,diſsimulauit,negauit,exprobrauit. Nõ tamen hęc omnia phariſaica aliqua ſuperbia,neque
Hieron. duritia, ſed nec de ſcribarũ ſupercilio, vt inquit Hieronymus,qui & rationẽ hãc reddit,ne ipſæ ſentẽtiæ ſuę videretur eſſe cõtrarius,per quã iuſſerat, In viã gentiũ ne abieritis. Nolebat enim occaſionẽ calumniatoribus dare. perfectamq́; ſalutẽ gentiũ paſsionis & reſurrectionis tẽpori re-
Beda. ſeruabat. Beda rationes alias duas refert:altera hanc,quòd reſpõdere ei diſtulerit dominus, nõ quia miſericors medicus miſerorũ preces deſpicit, de quo veraciſsimè ſcriptum
Pſal. 9. eſt, Deſideriũ pauperũ exaudiuit dominus : ſed vt perſeuerantiã mulieris nobis ſemper imitabilẽ demõſtret,quę quò magis cõtempta videbatur à domino, eò ardentius cœptis inſtabat in precibus. Altera cauſa eſt,quod reſpõdere differt vt diſcipulorũ quoque ſuorũ miſericordes animos , ad poſtulandũ ſimul cũ ea prouocaret. Tertiò reſpõdere diſtulit, ne daretur occaſio Iudæis calumniãdi, quod Gẽtiles in docẽdo vel ſanãdo prætulerit : quãuis Iudæi affectum erga Chriſtũ habebãt planè impiũ,deũ enim cõtemnebãt & calumniabãtur,ille tamẽ nihil eò motus de ciuitate vna in aliam perambulabat,curãs ægrotos & infirmos ipſorũ. Hãc autẽ mulierẽ, quæ dñm adeò miſerabiliter & humiliter de
Chryſo. precabatur, nõ exaudiuit, & multi forſan , ait hic Chryſoſtomus,eorũ qui audierũt,ſcãdalũ paſsi ſunt,ipſa autem ne
Gloſſa. cõmota quidẽ fuit. Eſt hic Gloſſa quæ dicit, ideo etiã eum nõ reſpõdiſſe,vt diſcipuli pro ea rogarẽt, oſtẽdens per hoc neceſſarias eſſe preces ſanctorũ ad aliquid impetrandum.

4 Videntes itaq; fidẽ mulieris tantã diſcipuli, affectũq; pium,audientes quoque miſeriã illius & calamitatẽ, miſericordia moti ſunt,& acceſſerũt ad dominũ,dicẽtes,Domine,dimitte eam, adiuua,quia clamat poſt nos,nec aliquem
Eſa 62. clamãdi finem facit,iuxta illud Eſaiæ,Qui reminiſcimini, domini,ne taceatis,& ne detis ſilẽtiũ ei,donec ſtabiliat. latebat etiã diſcipulos, quid ſibi hac mora, tantoque ſilentio
Hieron. velllet dominus, vel etiã ex ſententia Hieronymi,importunitate eius carere cupiẽtes,interpellabãt pro ipſa. Ex il-
Auguſti lis etiam verbis colligi dicit beatus Auguſtinus,eos iam in itinere fuiſſe,& mulierem ſecutam ſemper clamaſſe. Reſpondens dominus diſcipulis,dicit,Non ſum miſſus niſi ad

oues quæ perierũt domus Iſraël. Non hoc intelligendũ eſt more Lutherano ſecũdum literã, cum vtique venerit Chriſtus in redemptioné mundi, ſicut vetus nouũq; teſtamentũ vndique ſatis teſtantur. Nõ eſt itaque verborũ cortex accipiendus hic, ſed medulla eruenda. Verũ is eſt ſenſus verborũ, quoniã dominus ſolus ipſe Iudæis prędicauit, ſed deinceps per apoſtolos ſuos vniuerſo terrarum orbi, ad deſignandũ Chriſtum ipſum in propria perſona apoſtolũ eiſſe Iudæorũ: ideoque & vt plurimũ Iudæis tantũ prædicauit, inter Iudęos miracula operatus eſt, cum Iudæis cõuerſatus eſt: gentibus omnia hæc nõ item: niſi perſonis pauculis, vel ex aduẽtitia & accidenti cauſa, vt oſtenderet eccleſiam ſuã in gẽtibus quoque fide extruendã, quod apertè etiã Paulus teſtatur, dicẽs, Dico Chriſtũ Ieſum miniſtrũ fuiſſe circũciſionis propter veritatẽ dei, ad confirmandas promiſsiones patrũ, gentes autẽ ſuper miſericordia honorare deũ quod & Iudæis ipſe corã edixit Paulus, quomodo eis primũ loqui oportuiſſet verbũ dei. & quoniã ad Chriſtũ gentes quoque pertineant, ipſe apud Ioannẽ teſtatur, cum ait, Alias adhuc oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illás oportet me adducere, & vocẽ meã audient, & erit vnum ouile & vnus paſtor. Sed tu inter cætera manſuetudinẽ Chriſti hic mihi conſidera, qui mordaciſsimos iſtos canes, luposque rapaciſſimos Iudæos, oues tamen appellare non dedignatur: quos proprio veroque ſuo nomine expreſsit vouitque Dauid, in perſona Chriſti loquens & dicens, Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me, aperuerunt ſuper me os ſuũ, ſicut leo rapiens & rugiẽs. Et infra, Canes multi crediderũt me, conſilium malignantium obſedit me. Hæc nimirum vera fuiſſent eorum nomina, vituli, tauri, leones & canes. Verùm mitiſsimus dominus ſuper hæc omnia mala ipſorũ, oues eos vocat. Et fortè idipſum ille fecit propter bonos, de quibus Petrus, Eratis, inquit, quondam ſicut oues errantes, nunc autẽ conuerſi eſtis ad paſtorem & epiſcopũ animarũ veſtrarũ: ij ſcilicet, qui confitebãtur peccata ſua, dicentes cum propheta, Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit. Ita excludente domino etiam interpellationem interceſsionemque diſcipulorum, exterrita vtique grauiter eſt muliercula, quam tamen fides illa fortiſsima adhuc vrgebat cõſtantius pertina

Rom. 15.
Act. 13.
Beda.
Ioan. 10.
Pſal. 21.
Iudæi oues.
1. Pet. 2.
Eſa. 53.

eiusque inſtare,ſalutẽ quoque ſuã quærere. Cuius exẽplum *Lucæ.18* nos quoq; cõuenit imitari, & ſubinde deũ inuocare, nec ali quãdo ab oratione deficere. Rogari enim vult deus, ideoq; & Chriſtus dixit, Quoniã oportet ſemper orare & nũquã *Iοel.2.* deficere. Nam quis ſcit, ſi cõuertatur & ignoſcat & relinquat poſt ſe benedictionẽ? ſicut iam quotidie precamur ꝓ vniuerſo Chriſtianiſmo. Siquidẽ qui orãdo perſeuerat, nec deficit, hic ſaluus erit: hic per gratiã, iſthic perpetua beatꝰ gloria, quã nobis donet, qui eſt benedictus in ſecula, Amẽ.

Ex ſermonibus generalibus applica ſemper particulam ex materia cõfeſsionis vel ieiunij, aut de aliquo vitio principali, aut ex vno de decem præceptis.

HOMILIA POSTERIOR.

PErambulãte domino fines Gentiũ & Chananeorum, venit ad eũ mulier, & ardẽtiſsimè deprecata eſt illum, vt ſui miſereatur. Verùm ipſe præter morem ſuũ, ne reſpõdit quidem verbũ vllum: & interpellantibus quoque pro ea diſcipulis, non tamẽ exaudiuit. At hic nondum deterrita illa, ipſum acceſſit dñm, eius opem implorans, & dicens, Domine, adiuua me. & quod ante verbis ipſum verũ cõfeſſa fuerat deũ, nũc facto quoque exprimit, accurrens & adorans dominũ, Domine, inquit, adiuua me. Quàm pauci in tota erant Iudæa, qui verũ illum confitebãtur, aut etiam credebãt deum? Et ecce gentes eum adorant deum viuũ & verum. Et obſtinata etiamnũ hodie gens Iudæorum credere recuſat Meſſiam, quẽ etiã venturũ adhuc anxiè, ſed fruſtra tamẽ expectat, deum eſſe. Vides iam quomodo multò plus de Meſsia hæc mulier crediderit, quàm quotquot nũc viuũt Iudæi. Verũ tu hic mihi verba illiꝰ muliercula confer cum iis, quæ dicebat alius iſte ad dominũ, *Mar.9.* Si quid potes adiuua nos, miſertus noſtri. Quãtula erat hęc fides, cum diceret, Si quid potes? dubitabat enim an id poſſet præſtare. Nõ ſic autẽ mulier hæc quæ poteſtatem domini in nulla poſuit dubitatione, tantũ implorata ope, miſericordiã petiit & adorauit eum. Poſſem hic clamare aduer ſus neochriſtianos, Mulierem hanc non tantũ maiorem habuiſſe fidem, quam Iudæi, ſed etiam quã noſtrates iſti hæretici Lutherani. ſiquidẽ illa adorauit dominũ etiã corporaliter credens in illo etiã latere, quam non videbat oculis carnis deitatem. Iſti autem venerabile ſacramentum, cor-

Fides Chananeæ maior Lutheranis.

pus Chriſti & ſanguinē, nec venerari volunt, nec adorare, dicere nō reueriti, Chriſtum nō ideo hic eſſe vt adoretur. O ſtuporē, ô cæcitatē, ô veſaniā. Tranſeunti regi aut principi tuo non exhiberes honorem, etiā ea de cauſa nō præſenti? Quacunq; enim cauſa adſit, ſemper locū habet iſta regula Pauli, Cui honorē, honorē. Et tamen fateri coguntur, etiā inuiti, homines iſti maledici, Chriſtū hic in ſacramēto eſſe præſentē noſtri gratia aut propter nos. Aut ideo ne ille præſens ſalutis noſtræ cauſa minus honorarei, quā ob quiduis aliud? Bene autē eis deus intellectum ſuū ademit, excæcauit eos, & ſimiles facti ſunt iumentis. Neq, tamen inficias ibunt vtiq;, ſacramentū hoc à Chriſto eſſe inſtitutum, vt eo vteremur in ſuā commemorationem: iuxta verbū ipſius, Hoc facite in meam commemorationem. Cū itaq; ipſe dñs ſuo te proprio corpore ſubinde voluit admonitū, vt recordareris illius, laudaris eum, coleres, adorares, gratias ageres: quid ita inſaniſsimè deſipis, vt nec laudes, nec magnifices illum, neq; adores, etiam admonentem & dicētem, Ecce adſum, adſum, inquā, ego, qui te redemi, qui ſanguine meo proprio eripui de poteſtate diaboli. Et tu factus es, ſicut equ' & mulus, quib' nō eſt intellectus: trāſis tacit', nec honore dignaris, nec gloria debita, quē cœli cōtremiſcunt, quē trepida terra, quē genua flexa horrēt cœleſtiū, terreſtrium & infernorum. Sed audi quid Dauid dicat, Exaltate dñm deū noſtrum, & adorate ſcabellū pedum eius, quoniam ſanctū eſt. Dic age tu mihi, quódnā ſcabellū dei & ſanctum & adorandum putas, niſi illud venerabile corpus Chriſti? ſcabellū enim dei terra eſt: iuxta illud propheticum, Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellū pedum meorum. Præcipit itaq; illico nobis Dauid adorari terrā. Terrā verò quā obſecro adorabim' aliam, niſi ſanctiſſimam carnem Chriſti, carnem illam, quam ipſe de mundiſſimo agro ſancti corporis Mariæ aſſumpſit, in qua cum hominibus in terra cōuerſatus eſt, quam nobis etiam mādu-candam in ſui memoriam dereliquit? Nemo autem, inquit Auguſtinus, illam carnem manducat, niſi prius adorauerit. Vnde quid aliud te quæſo, colligas quàm neochriſtianos iſtos, dum corpus Chriſti adorare nolunt, Chriſtianos nō eſſe, ſed ſchiſmaticos, blaſphemos, hæreticos? Rectiorem longe fidem mulier hæc habuit Chananea, vt quæ cor-

Rom. 13.
Euchariſtia adoranda.
Pſal. 48.
Lucæ. 22
Pſal. 30.
Philip. 3.
Pſal. 98.
Eſa. 66.
Auguſt.

poraliter etiam dñm adorarit,deum ipſum eſſe non dubi-
Deute.4. tans.Deũ enim ex lege quoq; adorare, & illi ſoli ſeruire iu
bemur. & quia humanitas inſeparabiliter à filio dei eſt aſ-
ſumpta,ita vt ipſe eã dimiſſurus nunquam ſit in perpetuũ,
Adora- vna planè adoratio eſt,quò deus ſimul cũ humanitate Chri
tio Chri- ſti adoratur:vbi quãuis quælibet pro ſe natura in ſua pma-
ſti. net ſubſtãtia,vtraq, tamẽ in vna eſt perſona. Neq; adhuc à
priori verbo mulier diſcedit,nec filiæ ſuæ,ſed ſibi miſeri-
Chryſo. cordiã & auxiliũ quærit, ob rationes iam ſupra ex Chryſo
ſtomo adductas. 2 Sed nos iam quid ad hãc anxiã adeò
& ſolicitam petitionem dñs reſponderit,audiamus.Nõ eſt
bonum,inquit, ſumere panem filiorum,& dare canibus.O
ſermonem Chriſti durum & acerbum, quo ille Iudæos fi-
lios,gentes canes appellat,ſecundum illud vtiq; quod & di
Exod.19. xerat in lege de Iudæis,Si audieritis vocẽ meam, & cuſto-
dieritis pactum meũ,eritis mihi in peculiũ de cunctis po-
pulis.Mea eſt enim omnis terra,&vos eritis mihi in regnũ
ſacerdotale, & gens ſancta. Itaq; quos iã ante ad apoſtolos
loquens,oues dixerat,nunc cũ muliere verba faciẽs, etiam
filios vocat. Per panẽ autẽ verbum dei intelligit, miracula
quoq; & quicquid in vniuerſum ſaluti noſtræ commodum
Hierony. eſt. Sed interim canes ethnicos,propter idololatriã appel-
lat,quoniã ij eſui ſanguinis dediti, cadaueribus mortuorũ
ferantur in rabiem,quorum exemplo ethnici quoq; multo
Symbola ſanguine in ſacrificiis vtebantur. Poſſet ad lõgum induci,
ſunt facti- quomodo Gẽtiles,hæretici, breuiter impij oẽs canes ſint:
lima. iuxta varias canũ proprietates. ſiquidẽ canes voraces ſunt,
Hæretici libidinoſi,cõtentioſi,æquale non ferunt, lambunt ſeipſos:
canes. quicqd vomuerint,deuorãt rurſus, in rabiem facilè agun-
tur:hæc tu ſi voles,applica vt lubet.Ideo nãq; ſicut hic eis
panẽ prohibet,ita alibi ne ſanctum canibus detur,grauiter
vetuit. Paulus quoq; pſeudoapoſtolos & doctores prauos,
Matt.7. canes vocat,qui ſectas faciunt,& Chriſtianã ſcindunt vni-
Philip.3. tatem.ita enim ad Philippẽſes,Videte,inquit,canes,vide-
te malos operarios,videte circuncisionẽ. Et verè vtiq; ca-
nes ij ſunt allatrantes tantùm euangeliũ Chriſti, honeſtã
omnẽ ordinationem perturbãtes,ventilantes & blandien-
tes cauda,interimq; mordentes dẽtibus,hæreſes ſuas & va
niſsimos errores blãdiſsimis ingerunt adulationibus,præ-
textu ac fuco boni, ſimulq; aſsiduis corpus & animam mor

ſibus impetunt,atq; in rabiē aguntur quàm ocyſſimè. quod nunc in noſtratibus neochriſtianis prohdolor nimiū videmus & experimur,quos etiā ideo angelus expellit,dicens, *Apo 12* Foris canes & venefici,& impudici & homicidæ. quo nomine maxima quæq; vitia p canes in ſacris literis deſignātur,ſicut dicit Eſaias ꝓpheta,Canes impuriſsimi neſcierūt *Iudæi canes.* ſaturitatē. *Eſa.59.* Sed hic tu quiſquis verè pius es, contemplare diligenter,quantū gratię tibi nobiſque adeò omnibus qui ex *Hieron.* gentibus ſumus conuocati,fecerit deus per magnā miſericordiā ſuā. *Exod. 4.* Ecce Iudæi oues erāt & filij dei,imo & primogenitus Iſraël,& facti iam ſunt canes, furiūt atrociter aduerſum euangeliū,latrant,mordēt contra Chriſtū,famelici in gratia & donis cœleſtib⁹:iuxta illud Pſalmi,Cōuertētur ad veſperā,& famem patientur vt canes, & circuibunt *Pſal. 58.* ciuitatē. Viciſsim maiores noſtri Gētiles erant & ethnici, canes ideò appellati hic à Chriſto: nos tamē per gratiā & miſericordiā diuinam cum maioribus & parētibus noſtris facti ſumus filij dei,ſicut & verbū illud caro factū,poteſtatem dedit omnibus hominibus filios dei fieri, iis qui credunt in nomine eius: *Ioan.1.* vt iam nos quoq; poſſimus dicere cū Dauide, Hæc illa eſt mutatio dextræ excelſi. *Pſal.76.* Quia quod quærebat Iſraël,hoc nō eſt conſecutus:electio autē conſecuta eſt. *Rom. 11.* Tātùm caueamus diligenter, ne rurſus efficiamur canes per hæreſim aut aliā impietatem,ſicut iam ante cōmemorauimus. Verè enim pro diuerſitate fidei ordo nominum commutatur,vt inquit Hieronymus. *Hierony.*

3 Reſpondente ſic dn̄o mulieri tam duriter,illa non tantùm tolerauit hoc patienter in ipſo tanquam Iudæo,ſed ipſa quoq; illud magna quadam humilitate cōfeſſa eſt, dicens,Etiam dn̄e,nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dn̄orum ſuorum. Etiam dn̄e,canem me cōfiteor, & quidem pane diuino indignam, Gentilis ſum,ſed tu tamen,qua es erga omnes pietate paululum mihi gratiæ dona,vt ſanetur filia mea Mira hic ait Hieronymus, ſub perſona mulieris Chananitidis eccleſiæ fides,patientia & humilitas prædicatur. *Hieron.* Fides, qua credidit ſanari poſſe filiam ſuam·patientia,qua toties contempta,in precibus perſeuerat. humilitas,qua ſe nō canibus,ſed catulis cōparat. Indignā ſemet fatetur pane,indignā cū quę patre gratiarū omniū accumbat:tantùm micas cupit ſibi contingere cum ca-

tulis,tantiſper dum per gratiã panes quoq; poſsit aſſequi, confirmans in hoc dñi verbum , quomodo ipſe quoq; canẽ
Chryſo. eam appellauerat. Et hæc,inquit Chryſoſtomus,ſubeſt ratio,cur dñs nec illi reſponderit ante,nec apoſtolos pro ea interpellantes exaudierit.cur etiã ipſam adeò in oratione perſeuerantem & pertinacem non audierit, nõ quod ei parum propitius & miſericors eſſet,nõ ignarus vtiq; ſe ipſam tandẽ exauditurum , filiámq; eius ſanaturum. Verum theſaurũ illum tantum fidei,patientiæ & humilitatis ſciebat in pectore illius clam latentẽ,eũ voluit manifeſtari, nosq;
Matt.8. adeò ex ipſa diſcere patientiã ſimilem & humilitatẽ.Quo modo & cum Cẽturione egit, cui promittebat venturũ ſe, puerúmq; illius ſanaturum. Chriſtus Iudæos laudat,filios vocat,neq; eo mulier mouetur,eoſdẽ quoq; dños appellat,
Ioan. 8. ſe verò catulum.Contra Iudæi ſuperbiunt, dicentes, Semẽ Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquã.hinc factum
Iacob.4. eſt illud quod Iacobus dixit , Quoniam reſiſtens ſuperbis Iudæis deus,Gentibus humilibus dedit gratiam ſuam.

4 Nunc tandem poſt pietatẽ tantam , tantæq; humilitatis,patientiæ & conſtantiæ inſignẽ declarationem , dñs noſter Ieſus Chriſtus miſericordiæ ſuæ radium & ſplẽdorem fulgentiſsimum mulieri permiſit illuceſcere , dicens, O mulier,magna eſt fides tua,fiat tibi ſicut vis. Nunc manifeſtat Ieſus cauſam ꝓpter quã ſanationem primũ diſtulerit:nẽpe vt fides & prudentia mulieris clareſcat.propterea nõ ſtatim ab initio annuit Chriſt',ſed magis illã à ſe amãdauit.nũc vt fides & prudẽtia ei' manifeſtetur, laudat eã. Magna,inquiens,eſt fides tua.ob eã itaq; fiat tibi ſicut vis.

Theop. Theophylactus hic admonet, fieri nõnũquam vt ſanctis pro nobis intercedentibus nõ exaudiamur:ipſi autẽ ꝓ nobis orãtes,deinceps exaudiamur. Eius rei cauſam hanc re-
Gloſſa. fert Gloſſa,quod deus in orationibus noſtris cõſtanter nos vult pſeuerare,ne torpeamus ſimul & tepeſcam',dum om-
Chryſoſt. nia orãtibus pro nobis ſanctis dei reciperemus. Chryſoſtomus hic dicit, Quẽadmodum pro ſe ipſa mulier orauit, ita
Prou. 10 & dñs reſpondens non dixit, filia tua ſanetur , ſed fiat tibi ſicut vis,fides etenim tua maiora quam petis poſſet impetrare,ſicut & Sapiẽs dicit,Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Fides autẽ quãtũ habeat meriti,virtutis & efficaciæ,Paul'
Hebr.11. ad Hebræos ſcribẽs,ſatis teſtatũ. Tu vide homilias de fide.Hic

tamē apertè ſatis patet,quomodo tāta fuerit fidei huius vir tus,vt dæmoniū expuleris à mulierib⁹ huius filia ,etiā abſente,vt iam non mireris fidem eccleſiæ ſanctæ,quæ cōmu nis eſt parens omniū noſtrū,poſſe efficaciter eiicere dæmo nium ex infantulo, dum exorcizatur ante baptiſmū, quādo ſimile factum hic eſt in fide mulieris, quia iis verbis datur nobis exēplum catechizādi & baptizādi pueros, quoniam hæc mulier non ait,domine,ſalua filiam meā, ſed miſerere mei & adiuua me.Hinc etenim deſcēdit conſuetudo in eccleſia,vt fideles pro ſuis paruulis fidē deo promittāt,quando ipſi nō ſunt tātæ ætatis & rationis, vt per ſe fidē promittere deo valeāt:quaten⁹ ſicut fide iſtius mulieris ſanata eſt filia eius,ita& fide virorū catholicorū peccata paruulis relaxētur.Porrò hac particula,fiat,Chriſtus deitatē ſuā declarare voluit:quo verbo quicquid vſpiā eſt in mundo,omnipotenti ſua virtute creauit deus, ſicut prima ſtatim Geneſis teſtatur hiſtoria.Hæc quoq; hiſtoria quamuis re vera ita vt legitur,creditur eſſe facta,doctorū tamē ſententia myſticū aliquid & ſpiritale deſignat, ad eruditionē noſtrā:qđ quan do cuique ſuæ gratiæ dono contemplari facilè eſt,breuiter tamen idipſum libet ex ſentētia Bedæ explicare Chriſtus reprehēſis Phariſæis,in fines ſeceſſit Gentiliū. Eodēq; mo do deinde poſt paſsionē ſuā apoſtoli dura & obſtinata Iudæorū pectora derelicturi erāt,& gētibus prędicaturi. Atque ideo,Mulier Chananea à finibus illis egreſſa. Egredi ſiquidē oportebat Gētiles & de finibus ſuis,& errores priſtinos deſerere,ſi modo gratiā nouæ fidei erant recepturi. Quomodo & Paulus cōuerſus iam ad dñm, & Chriſtianus fact⁹,proficiebat ſuprà multos coętaneos ſuos.Mulier itaq; hæc totā ex gētibus congregatā deſignat eccleſiā:illius filia ægrota,quælibet eſt anima peccatrix. Gētes autē idololatria malę vexabātur à diabolo. qui pro ſuo arbitrio tunc cū hominib⁹ agebat omnia.pro ſuis igitur mēbris orat eccleſia,vt illuminētur intrinſecus à deo : qui quāuis errātes nō ſtatim illuſtrat gratia ſua , perſeuerādum tamē eſt conſtanter,clamandumq; ad dominū,& vſqueadeò etiā interceſſio ſanctorū in Letaniis implorando (vbi obſerua vſum Letaniarū etiā tēpore Bedæ fuiſſe,cōtra Neochriſtianos) vt ipſi pro illis de cœlo clament ad dominum,tandemq; ſic vel alienis ſaltē precibus eccleſia exaudiatur. Neque verò

Exorciſmus. *Remigius* *Fiat.* *Gene. 1.* *Beda.* *Act. 13.* *Galat. 1.* *Letaniæ.*

aliter quilibet homo agnoſcẽs animã ſuã peccatis infectã, currens ad dominum, clamet, Domine, miſerere mei, quia filia mea, anima illa mea, miſerè torquetur à dæmonio. Idq; adeò nobis, hoc pręcipuè tempore faciendum eſt, cum noſmetipſos recõciliare debemus deo, & adeò mundi eſſe
1. *Ioan*. 1 ac iam recens ex baptiſmo eſſemus egreſsi. Profectò enim ſi modò nos in oratione cõſtanter perſeuerauimus, necaberit, nec diſcedet à nobis gratia dei, quæ omnia commiſſa & peccata noſtra emendet, immunda ſanctificet, turbulenta omnia ſerenet, quoniam fidelis eſt & iuſtus deus, vt peccata nobis noſtra dimittat, nóſque ab omni malitia expurget, dummodo ſedula voce clamauerimus ad eum, qui viuit & regnat de vnitate ſpiritus ſancti, per ſecula, Amen.

Adde huc articulum de confeſsione, pœnitentia, aut oratione ſiue ieiunio.

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMAE, EVANGELIVM LVCAE IX.

Matt. 9. *IN illo tempore, Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutũ. & cum eieciſſet dæmoniũ, locutus eſt mutus, & admiratæ*
Mat. 18. *Marc*. 3. *ſunt turbæ. Quidã autem ex eis dixerunt, In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Et alij tentãtes, ſignũ de cælo quærebant ab*
Mat. 12. *Marc*. 3. *eo. Ipſe autem vt vidit cogitationes eorũ, dixit eis: Omne regnũ in ſe diuiſum, deſolabitur, & domus ſuprà domũ cadet. Si autẽ & ſathanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnũ eius: quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæmonia? Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eijciũt? Ideò ipſi iudices veſtri erũt. Porrò ſi in digito dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos regnũ dei. Cũ fortis armatus cuſto*

dit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poßidet, ſi autem fortior eo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non colligit mecum diſpergit. Cum immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, & non inueniēs, dicit, Reuertar in domum meā vnde exiui. Et cum venerit, inuenit eam ſcopis mundatam. Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecū, nequiores ſe, & ingreßi habitant ibi. Et fiunt nouißima hominis illius peiora prioribus. Factum eſt autem cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi, Beatus vēter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. At ille dixit, Quinnimo, beati qui audiūt verbum dei, & cuſtodiunt illud. Mat. 12.

HOMILIA I.

PLurimum iam negocij diabolo incumbit, chariſſimi ſiquidem quo ſanctiora ſunt, magisq; ad pietatem nos monent tempora, eo plus laboris ipſi iminet. Videns itaq; nunc quoq; peccatorem ſibi rimā, qua elabatur, quærere per pœnitentiæ ſacramentum, nullum omnino relinquit lapidem intētatum quin moueat, ad impediendum illum. Peculiariter verò conatur os ei obſtruere, ne confiteatur, vel nō ſatis integrè, ſed & volens ſciénſque aliquid omittat, & ſic in poteſtate ſua permaneat. Id autem nos cauere ac proſpicere admonens eccleſia, proponit hoc euangelio hominem iſtum obſeſſum, & eundem quoq; mutum, à quo quàmprimum expulit Chriſtus dæmonium, cœpit homo hic loqui, in exemplum omnibus nobis ne nos nimium ab hoc muto dæmonio obſideri ſinam*, ſed expulſo illo, loquamur in confeſsione peccatorum noſtrorum, vt ſic gratiam dei in poteſtate clauium ſacerdotis aſſequamur, filij dei effecti, filij tāquā iuſtitiæ, filij ſalutis ęternæ. Verùm nos iam ipſum euangelij contextū aſſumentes, Eccleſia.

excutiamus ſicut ſancti doctores interpretati ſunt. Nā qui de ſuo aliquid affluentes,noua comminiſcuntur, & populo proponunt,plerunq; capitoſo ſuo cerebro aguntur à diabolo,vt ſomnia propria iactantes, facilius imponant ſimplicioribus.Vnde admonentur omnes nō recedere vel vnguē latum à patribus illis,cum quibus ſi ſentiant, ſciant ſe non aberraturos.

Auguſt. regula. Cōſideranda hic principio nobis eſt regula beati Auguſtini,An nō ſimile quiddam ſcriptum alicubi in euangelio *Mat. 12.* contineatur.Ingreſsi itaq; canones Euſebij,canone quinto videmus Matthæū quoq; idem hoc miraculū deſcripſiſſe. ex vtroq; igitur euangeliſta medullam veri intellectus cō ſideremus.Obſeruandū autem primū ſtatim eſt, quod Matthæus dicit,oblatū Chriſto fuiſſe hominem dæmoniū habentē,in quo fides & pietas offerentium illum deſignatur, *Lucæ. 5.* ſicut in Luca cū paralytico. Quæ fortiter euincunt(contra Neochriſtianos) & bonū eſſe & ſalutare,vt quis mediatores pro ſe habeat & interceſſores apud omnipotētem deū. Væ em̄ homini qui ſemet ſolatio tātō auxilij mutui priuat. Qua de re plura in homilia de interceſsione ſanctorum.

2 Matthæus quoq; dæmonio obſeſſum illū fuiſſe refert *Hieron.* mutum ſimul & cæcum.hinc eſt quod Hieronym⁹ ait tria ſigna ſimul in vno homine eſſe perpetrata,quādo & cæcus vidit, & qui mutus erat locutus eſt , & obſeſſus à dæmone *Chryſo.* liberatus.Eius rei rationē Chryſoſtomus referens , inquit, O peſtiferā dæmonis aſtutiam.vtranq;viam occupauit atque obſtruxit,quibus ille erat crediturus,viſum ſcilicet & auditū,quas tamen ambas vias Chriſtus reſerauit. Et quod *Beda.* ibidē corporaliter factum eſt,idem etiam hodie Beda ſpiritualiter fieri refert in cōuerſione fideliū,vt expulſo ſtatim diabolo,qui cæcus ante fuerat , lumen videat fidei,mutáq; ipſius aperiātur labiā ad laudē dei & cōfeſsionem peccati. Hinc autē poteſtas apparet diaboli, ſi modo illi permittatur à deo,vt animum quoq; hominis,ſi velit, inſanum red- *Iob.41.* dat & furibundum , ipſumq; hominem cæcum, mutum, & ſurdum faciat.quod non latuit & Iob,dicentem,Quoniam non eſt poteſtas ſuper terram quæ comparetur ei.

2 Lucas tantùm eieciſſe refert dn̄m dæmonium quoddam , & illud mutum , mutum ab effectu, quod hominem quē poſsidebat,reddiderat mutum . Neq; hoc rarum erat

in veteri teſtamento, vt homines à dæmoniis obſiderentur, quando tunc longè plus poteſtatis habebat diabolus in ho minem, quā nunc in nouo teſtamento tempore gratiæ, quo Chriſtus illi ſuperato, poteſtatem quoq; ademit plurimam. Eiecto itaque iam dæmonio, & loquutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ. vbique hoc ex vniuerſo euangelij contextu, liquet, quàm validè & potenter Chriſtus ſpiritus eiecerit immūdos, ſicut & Ioannes teſtatur, In hoc apparuit filius dei, vt diſſoluat opera diaboli. Quòd in Geneſi quoque figuratum erat, quando Sara dicebat ad Abraham, Eiice ancillā & filium eius, hoc eſt, eiice laſciuiam & concupiſcentiā malam, eiusque filium diabolum. Expulſo iam dæmonio, locutus eſt mutus, in ſignum & teſtimonium veri miraculi, non phantaſmatis ſuſpitionem, ſed iuxta euangelium Matthæi, vidit ille quoque. Vnde infœlices & nimium duri colligere debebant phariſæi, & Meſsiam ipſum eſſe, & hæc iam adueniſſe tēpora, de quibus Eſaias dudū prædixerat, Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorum. Diligenter hic expendunt doctores, linguæ vſum datū homini ad tria, ad laudē dei, ædificationem proximi, & cōfeſſionem ſui. Et quandocunque diabolus hominē peccatis obruerit ita, vt hæc tria non operetur in lingua ſua, dici poteſt, poſsideri eum à diabolo, mutūmque effectum. id autem omne fit per concupiſcentiam, auaritiam, & ſuperbiam. ſiquidem & illud quod aliquis peccata nonnulla in cōfeſſione celat, ex ſuperbia prouenit, dum videri ſe non vult coram ſacerdote peccatorem tantum. Hoc modo quiſquis à diabolo poſsideri ſe ſentit, eiicere illum à ſe commodius non poteſt, niſi oratione ſedula, ſicut Dauid arcebat ſpiritū huiuſmodi à Saule per citharam ſuam. cithara autem hæc beneplacita eſt deo, vt extenſis animi tui ſidibus, pſalmis corā deo, orens cum omni fiducia. Super hoc iam miraculo admiratę ſunt turbæ. Admiratio autem, vt inquit Chryſoſtomus, via eſt ad credendum, quoniam qui miraculum ex ipſa dei omnipotentia conſiderat, animo ſuo eleuatur. vt ſic dum illam intentus expendit ædificatur in fide. Id plerunque turbæ fecerunt ſimpliciores. verum maligni & in malitia ſua excęcati phariſæi, hoc in ſiniſtrā partem ſemper rapuerunt. Mat-

Obſeſſi plurimi.

1. Ioan. 3.

Gen. 21.

Eſa. 35.

Linguæ vſus.

1. Re. 10.

Chryſo.

Mar. 7. thæus quoq; turbas dixiſſe refert, Non eſt hic filius Dauid?
Mat. 1. quib' verbis ſignificare voluerũt vtique, Meſſiam ipſum eſ-
Ioan. 6. ſe in lege promiſſum. 3 Mentionem eorum quo-
Mar. 12. que facit euangeliſta, qui hanc admirationem turbæ in ca-
lumniã rapuerunt, conati miraculum illud tantum reprehẽ-
dere ſimul & contẽnere. Non tamen hoc iuxta ſententiam
Beda. Bedæ fecerunt ſimplices, ſed ſcribæ tantũ & phariſæi, qui ni-
tebãtur etiã negare miracula Chriſti: & ſicubi negare non
poterant, nitebãtur aliis viis exprimere, idque in hoc iam
quoque euangelio duobus modis. fuerunt enim qui factum
hoc magnũ quidem ducerent & admirandũ, ſed tamen Chri-
ſto nõ attribuebant quaſi ipſe id propria, tum virtute fece-
rit, tũ poteſtate ſed in Beelzebub, veluti miniſterio ſpiritus
mat. 9. 12. cuiuſdam familiaris, ſicut & apud Matthæum feciſſe legũtur
& dixiſſe, In Beelzebub principe dæmoniorũ eiicit dæmo-
nia. quãdo enim miraculum culpare nõ poterant, cauſam il-
lius conati ſunt reprehẽdere. Beelzebub autẽ, inquit Hiero-
Hieron. nymus, idolũm eſt Accaron, quod vocatur in Regum volu-
4. Reg. 1. mine idolum muſcæ. Beel ipſe eſt Bel ſiue Baal, zebub autem
muſca dicitur. Principem ergo dæmoniorum ex ſpurciſsimi
diaboli appellabant vocabulo, quod muſca dicitur propter
immunditiam, quæ exterminat olei ſuauitatem.

Gloſſa quędam apertius inſinuat, referẽs quoniam Ni-
nus patri ſuo Belo ſtatuam erexerit, quo velut ad aſyllũ cu-
currerint omnes, qui ſibi criminis alicuius erant cõſcij. vn-
de factũ eſt hominũ ſuperſtitione, vt honores illi cœperint
exhibere diuinos, quod videns diabolus, ſeſe ſtatuæ inſinua-
uit, indéque reſponſa dedit: quę prima fuerit idololatria ibi-
dem orta, deinceps per vniuerſum mundũ diſperſa. Tamen
Sap. 14. quod hic Gloſſa de patre narrat, de filio refert Sapiens, qui
Idololatriæ origo. conſimile quiddam de idololatriæ origine ſcriptũ reliquit,
dicens, Neque erant ab initio, neque erunt in perpetuũ. Vbi
notabile hoc eſt, quod quemadmodũ nulla fuit ante dilu-
uium idololatria, ita aliquãdo deſitura eſt tota: quãuis nunc
quoq; ex bona parte ceſſauit: quãdo iã nec Turcæ, nec Perſę
ſunt idololatræ. ſiquidẽ Æthiopes & turcæ non adorant
Mahometũ ſuum pro deo, ſed magno amico & propheta dei.
Sequitur hinc in Sapiente, Acerbo luctu dolens pater, rapti
cito ſibi filij fecit imaginẽ: & illũ qui tunc quaſi homo mor-
tuus fuerat, tũc tanquã deum colere cœpit, & conſtituit in-

ter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia. Deinde interueniente tempore, côualeſcête antiqua côſuetudine, hic error tãquã lex côſtitutus eſt, & tyrannorũ imperio colebantur figmenta. Habes hic idololatriæ originẽ ex ſacris literis, nos autẽ ad Gloſſam, vnde digreſſi ſumus, reuertamur. A Belo iſto multis deinceps in locis idola Bel & Baal appellari cœperũt. Iudæi autem velut illudentes idolũ, Beelzebub vocarunt, principem muſcarũ, quoniã muſcæ plurimæ circũ illud volitabãt. Hieronymus quoq; ſuper Habacuc, teſtatur ſerpentem iſtũ à Iudæis Bel eph dictũ, qui primos noſtros parentes tentauit in paradiſo, tentaſſe etiam in deſerto Chriſtum. *Hieron. Haba. 3.*

4 Expende etiã hic, quãta iſta fuerit blaſphemia, Chriſtum ſummi dei filiũ, inſimulare cõmunis cum diabolo côſortij, imo ex ipſo deo diabolũ velle facere. neq; enim aliud erat quod apud Marcum dicebant, inſanum eum eſſe & habere in ſe Beelzebub, atque adeò in principe dæmoniorũ eiicere dæmonia: quod tamen quomodo declinet dominus, ſtatim audiemus. Magi nanq; etſi impediunt ne dæmonium extrinſecus hominẽ offendat, illud tamen ex anima hominis non eiiciunt, quod potenter feciſſe dominũ videmus, qui homines corpore ſimul & anima curauit, cũ eos à morbo & ægritudine naturali ſanauit. vnde & dicebat, Totũ hominem ſanaui in ſabbato. Nunc quoque aliorũ mihi malitiã côſidera, qui miracula Chriſti depreſſuri, pro nihilo illa reputare volebant, petentes ſignũ de cœlo. Signum, inquit Beda, aliquod è cœlo quærebant. cuiuſmodi aliquando facta fuerant à prophetis, ſicut Moyſes columnam igneam cœlitus exhibuit populo ex Aegypto proficiſcenti. ſicut Samuel mugire fecit tonitrua meſſis tempore, in ea regione qua id ſolitũ fieri non erat. ſicut Elias è cœlo euocauit ignem ſuper ſacrificium: & alibi, quando ignis de cœlo deſcẽdẽs, côſumpſit duos quinquagenarios. Similiter cũ canẽtibus Ionatha & ſacerdotibus: ignis de cœlo incẽdit ſacrificiũ. Et quãdo ſol pugnante Ioſue ſtetit, vel ægrotante Ezechia retroceſſit. Verùm in hoc iſti tẽtabant dominum, qui ſi tale aliquod miraculum maximè exhibuiſſet, culpatum tamen ab eis fuiſſet, tãtum abfuit vt crederent, ſed vel variæ operationi ipſius naturæ, vel diabolo attribuiſſent. Quòd ſi hic quæris, an dæmones quoque operari poſsint miracula, quando hic miraculorum effectum principi dæmoniorum attribuunt, re- *Ioan. 7. Beda. Exod. 19 1. Reg. 7. 3. Reg. 18 4. Reg. 1. 1. Mac. 2 Ioſue. 7. Eſa. 38.*

ſpondeo id fieri poſſe non minus, quàm Antichriſtus quoq;
2.Theſ.2 multa miracula facturus eſt: ſed miracula teſte Paulo, men-
Iob. 41. daciorum tãtū. Et tamen quia poteſtas diaboli qualibet alia
ſuper terrã maior eſt, fit vt multa poſsit ille ſuper communẽ
Auguſti. naturæ curſum operari. ideoq; & Auguſtinus ait, per magiã
ſæpe facta eſſe miracula æqualia iis quæ miniſtri dei faciũt,
Auguſti. ſicut in Exodo habes de maleficis Pharaonis, Iannes & Mã-
lib. 83. q. bres. Cæterũ quãdo dicit ille pſeudoprophetas multa ſigna
& prodigia facturos, admonet vtiq; vt intelligamus quædã
miracula etiam ſceleratos homines facere, qualia ſancti fa-
cere non poſſunt, nec tamen ideo potioris loci apud deũ eſſe
arbitrãdi ſunt: & ita vult plus cõmẽdari ſanitas ab operibus
iuſtitiæ, quàm à miraculis. Verum omnia hæc iſtorum ſignã
ſunt mendacia, quando nõ in honorem & gloriam dei diri-
guntur, ſed plerũq; velut præſtigia exhibentur oculis homi-
num imponentes, vt ea quis magnũ quid eſſe putet, cum ni-
hil ſint: aut ſi quid etiã eſſe cõſtat ex efficaci dæmonis pote
Philoſtra ſtate, non tamen cedunt in cõmodum hominis, cuiuſmodi
tes. ridiculum hoc eſt quod Apollonius Tyaneus arbores ambu
lare faciebat: & ſtatuas loqui. Tale eſt, cum diabolus tẽ-
Lactan. peſtates aëris concitat, nõ ignarus naturę & operationis ele
mentorũ, neque inſcius quomodo materiã pluuiæ grandini
faciendæ attemperet. eius generis eſt, quòd & potuit diabo-
lus homines variis morborũ generibus debilitare, quos de-
inceps ad idola currentes, ſola nocumenti oblatione curaſ-
ſe viſus eſt. Quæ omnia non vera ſunt miracula, quoniã nõ
fiunt poteſtate aliqua ſupernaturali. vel enim diabolus hoc
quod agit, per deceptionẽ & vanã impoſturã facit, vel ex na
turalibus cauſis: deus autẽ etiã naturæ moderator & domi-
nus eſt, adeò vt creaturæ omnes omnipotẽti ſuo verbo pa-
rere cogãtur, ſine vlla vlteriori ordinatione. quo modo ve-
Pſal. 71. rum eſt illud prophetæ, Qui facit mirabilia ſolus. Hæc eò li-
buit explicare diffuſius, quòd plerunque homines ſiue adeò
ſimplices, ſiue nimium ſtolidi admirari ſolent maleficos, qui
faciũt vt equũ ſimul cum quadrigis quis deuoret, atque in-
ſtar Antichriſti, homines quoq; armatos ex aquis proferat.
Impoſturæ & vanitates meræ ſunt ad decipiendos Chriſtia
nos, quoniã miracula iſta (ſi modo ſunt hac appellatione di
gna) nec ad gloriã dei, neque ad hominũ faciunt ædificatio
nem & ſalutem. Quid quod ij etiam qui has nugas tractãt,

plerunq; pauperrimi ſunt?& vbiq; habitãtes nuſquã habitant omnia perluſtrãtes,omnes alios decipientes,ipſi penè fame miſerè depereũt. Hoc auté certũ habe,ſi qué dominus hoc iam tẽpore ad pœnitentiã, confeſsioné & emẽdationé vitæ vocat, vt mutũ ab eo dæmoniũ eiiciatur, opus maius eſt omnibus omniũ maleficorũ præſtigiis: imò non minus eſt impiũ iuſtificare,q̃ creare cælum & terram. Hæc vobis conſiderãda ſunt chariſsimi,vt qui nondũ gratiã dei impetrarunt, adhuc deum orent pro expulſione dæmonij muti, pro cõpunctione cordis:qui verò iam confeſsi gratiam dei habent, loquãtur cum hoc muto, benedicãt & laudent dominũ,gratias agãt illi qui eſt benedictus in ſecula,Amen. *Auguſt.*

HOMILIA II.

DOminus noſter Ieſus Chriſtus eiecit dæmonium mutũ, admiratæ ſunt turbæ, calũniati ſtatim ſunt phariſæi, dicentes illũ ex diaboli facere poteſtate. Quem affectũ cognouiſſe Chriſtũ cũm audis,duo obſeruã:alterũ, quod quia imprudentiſsima erat talis cogitatio, iſti etiã timore multorũ perterriti, non auſi fuerunt in publicũ efferre, ſed mente ſecum aſsiduè verſabant:alterum, quod occulta cognitione cogitatuum Chriſtus euidens ſuæ demõſtrauit diuinitatis argumentũ,quoniã prauum, inquit Hieremias, eſt cor hominis & inſcrutabile. quis cognoſcet illud?ego dominus ſcrutãs cor & probans renes. ſic Dauid quoq; dicit,dominus probat renes & corda.dominus etiam ipſe ad Samuelé, Homo videt ea quæ parent, dominus auté intuetur cor. Reſpõdit auté dominus(vt ait Hieronymus) cogitationi, non ſermoni illorũ,ſi qua ratione mouere eos poſſet ad credendũ omnipotẽtiã & virtuté ſuam, quoniam ipſe & occulta cogitationũ cognoſceret, quod opus eſt ſoli deo propriũ,ſicut & Dauid ad Salomonem dicebat,Omnia corda perſcrutatur dominus,& vniuerſas mẽtiũ cogitationes intelligit. Cogitationes cordiũ ipſorũ rationabilibus cauſis dominus refutauit, nõ tamé exprobrãs, neq; dicens, Huiuſmodi quiddã cogitatis in cordibus veſtris,quod alibi apud Matthæũ ipſum feciſſe legimus.cũ diceret,Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? ſimiliter in Marco & Luca.Vnde diſcẽdũ eſt prædicatori, nè temerè aduerſus magiſtratus & potẽtiores dicat, quod hinc plerunq; mala emergũt,in quo peccare nũc grauiter vulgus neochriſtianorum

Chryſo. *Hier.17.* *Pſal.7.* *1.Re.16.* *Hieron.* *1.Par.18* *Mat. 9.* *Mar.2.* *Luc.5.*

videmus, dum ardēter plebem aduerſus vtriuſq; ordinis ſeu cōditionis magiſtratum accēdunt, iniquè ſatis & improbè, quoniā eius rei nullā habēt in ſacris literis cōmiſſionē. Vitia quędam & odiſſe, vt ille ait, & aduerſus ea inuehi debet prædicator: eo tamē modo, taliq; moderatione, vt quicquid
Matt.23 dicit, ad hominū faciat emendationē. Ecce enim cum ſoli penè cū Chriſto eſſent phariſæi abſente populo, duriter adoritur eos dn̄s, & de mala cogitatione increpat: hic verò præſente plebe, ne meminit quidē alicuius mala cogitātis, quò minus animos vulgi cōcitaret aduerſus ipſos. Ita Pau
1.Tim.5 lus ſuū quoq; docuit Timotheū, Seniorē, inquiēs, ne incre-
Anno paueris, ſed obſecra vt patrē. Regulam hāc ſi ſecuti Luthe-
1525. rani fuiſſent, reliquos & ſuperſtites adhuc iam haberemus multos bonos viros, quorū plurima milia ſic miſerè in tumultu ruſtico perierūt, culpa & vitio prædicatorū peruerſorū & deprauatę doctrinæ. verū illi quādo corpora perdiderūt, animā tamē ſaluā faciat deus in diē iudicij. Admirari etiā quis hic poſſet, quādo Chriſtus in ſua tētatione diabolum ſacræ ſcripturæ telis à ſe abegit, cur non idem hic quoque cum phariſæis fecerit. quorū cogitationes rationi-
Cyrillus bus firmis fortiter infregit. Huic ſanè reſpōdeat Cyrillus, dicens nō attēdiſſe ipſos, falſo eas exponētes, ideoq; ex iis
Ioan.5. reſpondit quæ cōmuniter accidunt. Plerunq; alias antehac ſcripturas ei propoſuerat, quas & ſcrutari eos ſerio iuſſit, ſed fruſtra hæc omnia. nāq; dum illas ad ſiniſtrum ſenſum torquere ſemper conabātur, quod nunc quoq; faciunt Iudęi in declinandis ſcripturis, quæ de Meſſia apertè ſunt ſcriptæ, ſi quomodo fucū prætexerēt, quaſi alio referātur. Ideò nunc maximè ſapientia dei patris omiſſo ſacrarū literarum teſtimonio probabilibus rationibus, & eiuſmodi quibuſdā, quæ in rebus humanis accidūt quotidie, cogitationes eorū refutauit: ipſe enim ſcit cogitationes hominū, quoniam vanæ ſunt. 2 Primā nunc mihi cognoſcite cauſam, quam-
Pſal.93. obrē vana fuerit iſtorū cogitatiò. Omne, inquit, dominus, regnum in ſe diuiſum, deſolabitur. Quoniam & Hieronymus hic poſt Salluſtium dicit, concordia res paruas creſcere, diſcordia etiam maximas quaſque dilabi. Verum eſt etenim & certū, bonis legibus & ordinatione ſana reſpublicas & politias ciuitatum retineri: vbi quàmprimū diſcordiæ ſeminariū aliquod pullularit, ſtatim omnia quæ bona

fuerat,perit ordinatio, vnde quomodo non ſequeretur deſtructio & deſolatio miſerãda? Poſſet hoc hiſtoriis veterũ innumeris dilatari. Quis Turcã hoſtẽ,imò canẽ ſæuiſſimũ trãs mare adduxit?nõne duorũ imperatorũ Cõſtantinopolitanorũ diſſidiũ, quãdo alter ex Turca quærebat auxiliũ? (Anno 1380.) Quis præterea tributariã Turcæ Cyprũ effecit?regũ diſcordia. Quis inſuper Turcã Rhodũ adduxit? nunquid nõ cãcellarij iſtius ambitio, qui magnũ non aſſequut⁹ erat magiſtratũ?Ita nobis faueat Chriſtus, vt nõ hęc quoque diſſenſio in Vngaria aliquid monſtri alat, magnum det aliquãdo malum. Sic dicit Eſaias,Tumultuabitur puer cõtra ſenẽ,& ignobilis cõtra nobilẽ. Et ſequitur,Ruit Hieruſalẽ & Iudas cõcidit. En hic diſſenſionẽ Iudæorũ, totius regni miſerandum ſequitur excidiũ.tanta autẽ ſemper fuit inter Iudæos diſcordia, vt obſidentibus iam Hieroſolymã Veſpaſiano & Tito, Diſſenſiones inter ſe mutuas ſint meditati authore Ioſepho. Eodẽ planè modo nobis quoq; eueniet:quia ante imperij Chriſtiani excidiũ, tantũ diſcordiarum & bellorũ erit inter Chriſtianos,vt vniuerſum tãdem noſtrũ corruat pereatq; regnũ, id prædicẽte etiã Chriſto, Surget gẽs contra gentẽ,& regnũ cõtra regnũ,bella quoq; erunt & ſeditiones. An non hæc vobis iam appropinquare tempora videntur, de quibus vaticinatus eſt Chriſtus? Aut quis vnquam vel vidit vel audiuit,in quo tot nationes,proceres,principes, reges, breuiter innumeræ omnis generis hominũ cõgregationes fuerint conuolutæ & implicitæ,ſicut in hoc bello quod per vniuerſam annis iam aliquot graſſatur Italiã? Sic vtiq; etiã filij Ammon & Moab, quum inter ſeipſos ſeditionẽ cõcitarẽt,corruẽtes,mutuis quoque trucidati periere vulneribus. Quid igitur obſtat, quin rectiſſimè dixerit hic dominus,Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur,& domus ſupra domũ cadet?hoc eſt,vnius diſſenſionis ſecta & pars ſuper aliã.Ita Eſaias quoq; de Hieruſalem,Videbitis,inquit,in die illa ſciſſuras ciuitatis Dauid, quia multiplicatæ ſunt. Si autẽ & ſathanas in ſeipſum diuiſus eſt,quomodo ſtabit regnũ eius, q͞a dicitis in Beelzebub me eiicere dęmonia?ſic Oſeas etiã ait,Diuiſum eſt cor eorum,nũc interibũt.Verũ ſathanas ſibi ipſi aduerſari⁹nõ eſt, quãdo alius alium in malignitate etiã fortiter adiuuat.non cõſiſtit itaq; quod vos cogitatis, me in Beelzebub eiicere

Turca. *Eſa.3.* *Lib. 6.c. 1.& 3.* *Mat.24* *Luc.21.* *Bellum Mediolanen.* *2.Pa. 10* *Eſa. 22.* *Oſee 10*

dæmonia. Agnoſcite itaque & cõſiderate latentẽ in me diuinã virtutẽ, in vno illo & indiuiſo regno dei. 3 Alio iã argumẽto cõtra Iudæos vtitur Chriſtus, dicens, Filij veſtri dæmonia eiiciũt, nõ tamẽ in virtute Beelzebub, & ego igitur idẽ hoc nulla diaboli facio poteſtate. Sũt qui putẽt hic Chriſtũ intellexiſſe exorciſtas tẽpli in Hieruſalẽ, qui per
Hieron. nomẽ dei dæmonia eiiciebãt, quod hic Hieronym⁹ & Be-
Beda. da cõmemorant. Multa etiã fabuloſa extant de exorciſmis
Exorci- & adiurationibus regis Salomonis. Ego verò declarationẽ
ſtæ. iſtã miſſam hic facio quando & mihi nec veriſſimile videtur, nec fidem magnã facit, potuiſſe tunc Iudæorum miniſtros in tẽplis ſuis eiicere dæmonia. profectò enim ſi id feciſſent, quid opus erat turbas adeò mirari, quod Chriſtus iam velut nouo miraculo cũ ſuis dæmonia eiiciebat? Quid quod ipſum etiã Iudæi exprobraſſent dño, quod nõ ideo filius Dauid eſſet ſiue Meſsias, quoniã alij quoq; Iudæi idem hoc poſſent? Sed & tã obdurata erant ceruice, imo & cæcitate tãta, vt prohibuiſſent quõq;, ne quẽpiã hominẽ obſeſſum Chriſto adducerẽt. Hinc omnino fit, vt perſuadear ma-
Chryſo. gis accedere alteri ſentẽtię Chryſoſtomi, Cyrilli, Hierony-
Cyrillus mi & Bedæ, dicereque Chriſtũ hic per filios apoſtolos ſuos
Mat. 10. intellexiſſe, & eos qui in nomine ſuo eiiciebãt dæmonia. Iã etenim Chriſtus diſcipulos ſuos ablegarat, data illis poteſtate eiiciẽdi dæmonia. vnde & ad ipſum deinceps reuer
Luc. 10. ſi, dæmonia iã ſibi obedire dicebãt. Quãuis & alij quoque, qui nec Chriſti erãt diſcipuli, nec ipſum ſequebãtur, dæmo
Lucæ. 9. nia eiiciebãt, ſicut & Ioãnes ad Chriſtũ dicebat, Pręceptor, vidimus quendã in nomine tuo eiiciẽtẽ dæmonia, & prohibuimus eũ, quia nõ ſequitur nobiſcũ. & ait ad illũ Ieſus, Nolite prohibere, qui enim nõ eſt aduerſum nos, ꝓ nobis eſt. De iis iam nũc quoq; loquens Chriſtus, dicit, Filij veſtri in cuius poteſtate eiiciũt dęmonia? Perſpicis hic, inquit Chry-
Chryſo. ſoſtomus, quã mitis ſit ſermo. nõ dixit, diſcipuli mei aut apoſtoli, ſed filij veſtri: vt ſiquidẽ ad eandẽ cum illis animi nobilitatẽ venire velint, magnã hic opportunitatẽ atq; occaſionẽ nanciſcãtur: ſin vero id facere recuſarẽt, ecce quàm ſtatim pœna ſequitur, ipſi iudices veſtri erũt: ij inquã quos noſtis, qui è vobis nati ſunt, ſub vobis educati dęmonia eiiciũt in nomine meo, nõ in Beelzebub. Definite itaq; mala hæc cogitare in cordibus veſtris. aut quomodo ſuſpicami-

ni me in Beelzebub pellere dæmonia, cũ idem hoc nõ cogitetis de diſcipulis meis,q & ipſi in nomine meo eiiciũt? Tantũ abeſt ergo vt euadatis ſuppliciũ,vt cruciatu etiã maiori torquẽdi ſitis diſcipulorũ meorũ iudicio. 4 Ecce in tergo ſtatim peccati pœnã. Ipſi iudices veſtri erũt, qa eẽ è vobis nati mihi obediunt,iudices veſtri erunt,in die nouiſſimo.Nõ tãtũ ſicut Niniuitæ & regina Saba,ſed vt aſſeſſores magnifici,iudicabunt & ipſi vniuerſum mũdũ : iuxta illud dñi promiſſum,Amẽ dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cũ ſederit fili⁹ hominis in ſede maieſtatis ſuæ,ſedebitis & vos ſup ſedes duodecim,iudicãtes duodecim trib⁹ Iſraël. Certũ eſt,apoſtolos quoq; teſtimoniũ daturos dño aduerſus malignitatẽ Iudæorũ,quoniã ſic de eis ſcribit Eſaias propheta,Verè vos teſtes mei,dicit dñs. & ſicubi illos tãquam ſimplices ex vulgo homines & imperitos cõtẽnere voluiſſent Iudæi,ecce hic magnificẽtiam,ampliſſimã dignitatẽ, & ſplẽdidiſſimũ honorem eorundem dñs aperit,dum iudices eos futuros oſtendit:quod & Paulus declarauit iis verbis,dicẽs, Iudicabit id quod ex natura eſt præputiũ,legem cõſummans,te qui per literã & circunciſionẽ præuaricator legis es. Refutata iam ratione valida aduerſantiũ Iudæorũ cogitatione,ex altera porrò parte concludens dñs,ait,Si in digito dei eiicio dæmonia,profectò peruenit in vos regnũ dei:per dei digitũ non eſt quod aliud intelligas,quàm ſignificationem virtutis & ſpirit⁹ dei,quomodo & malefici Pharaonis dicebãt,eſſe hic digitũ dei,hoc eſt,tum potẽtiæ, tum ſpiritus diuini manifeſtationẽ. Hinc Matthæus quoq; clari⁹ dicit,Si in ſpiritu dei eiicio dæmonia,qm̃ ſpiritus ſanctus in dæmoniorũ expulſiõe arguitur magnæ eſſe,& virtutis & gratiæ.Atq; omnino ſicut digito rẽ aliquã demõſtrare ſolemus, ita virtutẽ & omnipotentiã dei miracula monſtrant atq; arguunt.Habent igitur hæc verba,& cõtinent in ſe grauem quandã nõ inſtructionem tantùm,ſed & correptionẽ Iudæorum.quaſi diceret dñs,Quid cogitatis iniquiſsimi in cordib⁹ veſtris, quod in Beelzebub eiiciã dæmonia?digitus hic dei eſt,virtutis diuinæ magna & inſignis manifeſtatio, quã & malefici Pharaonis cognouerũt, & vos cognoſcere erubeſcitis,ſiue cõtemnitis?Beda concludit hic,manum & brachiũ dei, filiũ eſſe:digitũ verò illius,ſpiritũ ſanctũ : qm̃ ſicut digitis

Luc.12. *Mat.12.* *Mat.19.* *Eſa.43.* *Rom. 2.* *Lucæ.11.* *Exod. 8.* *Mat. 12.* *Beda.*

Luc.1. noſtris dona expẽdimus,ita & ſpũs ſanctus gratiæ ſuæ mu
Auguſt. nera fidelib' impartitur,vt iã rectiſsimè digitus ille dei vo
de quæ cetur,teſte etiã Paulo ad Corinthios. Poſtremo,manife-
euang. ſte Iudæis declarat dñs,qd illis cõmodi,quid fructus prouẽ
1.*Cor.*12. turũ eſſet, ſi vera cõſtantiq́; fide crederent Chriſtum in di
gito dei,ipſoq́; adeò ſpiritu ſancto eiicere dæmonia,cũ ait,
Quia puenit in vos regnũ dei. Regnũ illud,vtiq; gratię,re
gnu fidei,regnũ,inquam,euangelicũ,imò Chriſtus ipſe re-
gnũ hoc ſcilicet in vos peruenit,regnum illud quod & in-
*Lucæ.*17 tra vos eſt. Cúmq; diabolus tanto hacten' tẽpore regnarit
in mundo poſt lapſum Adæ,vſqueadeò etiã vt homines to-
tos obſideret,nunc demũ,dæmonia me eiiciente,peruenit
vtiq, in vos regnũ dei,dũ ille iam per me regnat in bonis,
pulſo diabolo. puenit,inquã in vos regnum fidei,vnde re-
gnũ acquiratis ſalutis æternæ. Vel etiàm hoc illo cœlorũ
Hierony. regno ſeipſum iuxta Hieronymi ſentẽtiã ſignificat,de quo
in alio loco ſcriptũ eſt,Regnum dei intra vos eſt. Vel certè
*Matt.*3. illud regnũ,quod & Ioãnes & ipſe dñs prædicauerãt, pœ-
nitentia agite,appropinquabit enim regnũ cœlorũ. Eſt &
*Matt.*11. tertiũ regnũ ſcripturæ ſanctæ,quod auferetur à Iudæis, &
tradetur genti facienti fructus eius. Hic iã videre licet im
mẽſam ſpiritus ſancti & ineffabilẽ maieſtatẽ, cũ quo ſimul
in nos puenit regnũ dei. Vbi conſideranda nobis proponi-
tur mitiſſima Chriſti benignitas,q quã ſalutarib' monitis
Iudæos pducere conatus eſt ad fidem,& ne tanta miracula
Chryſo. diabolo ferrent acccepta. quaſi dicere vellet, Cur in beati-
tudine veſtra tãto mœrore turbamini? cur aduerſus veſtrã
ſalutẽ arma cõfertis? Cur miracula quæ in veſtrũ cõmodũ
facio,cõtẽnitis? Ecce ſi in digito dei eiicio dęmonia,in vos
peruenit regnũ dei, iam præſto adeſt gratia illa dei,quam
tantopere tot retro ſeculis maiores veſtri & vos ſummis vo
tis exoptaſtis. Itaq; cõtra cõmodum, ſalutem & honorem
veſtrum nolite cõtendere,nolite malignari,ne ſitis ipſi cõ
trarij vobis,iam in vos peruenit regnum dei. Id adeònobis
concedat dominus noſter Ieſus Chriſtus, Amen.

HOMILIA III.

E Iecit dñs dæmonium ex homine, admiratæ ſunt
turbæ,pharíſæi autem non ſine cõtemptu in ſi-
niſtram partem rapuerunt,ſuſpicãtes in Beelze-
bub eũ hoc facere. Suſpicationẽ hanc & malignam cogita-

tionem dñs refutauit, rationibúsq; firmiſsimis reiecit. Primùm, cum dixit, Quoniam omne regnũ in ſe diuiſum, deſolabitur: ideóq; dęmonium vnum alterum nõ expellit, alias diſpergeret ſeipſum. Deinde ait, Filij quoq, veſtri dæmonia eiiciunt, non autem in Beelzebub. iniquũ eſt igitur id mihi tribuere. Poſtremo iam idem hoc tali ſimilitudine refellit, Cum fortis armatus cuſtodit atriũ ſuum, in pace ſunt ea quæ poſsidet. Ecce vt radicitus conceptã iſtam perſuaſionem ex animis Iudæorum euelleret dñs, & apertiſſima & aptiſſima vtitur ſimilitudine. Breuiter, fortem hũc armatum diabolum intelligit, cuius arma omniũ ſunt genera peccatorũ, in quibus iſte confidit. Atrium ſuum mundus eſt vniuerſus, qui in maligno poſitus eſt totus, hunc iſte in pace poſſedit, ſed tyrannorũ tantũ more, à prima paradiſi irruptione vſq; ad aduentum Chriſti, totus enim tunc mundus idololatrię deditus erat, dẽpto vnico iſto, ſed exiguo tamen Iudææ angulo. Idololatria cæteráq; innumera quædã vitia, quæ per longũ Paulus ad Romanos ſcribens, recẽſet, graſſabantur in mundo cõtinuè, donec fortior veniret, qui & diabolum ex idolis expulit, & illius poteſtatẽ confregit adeò, vt ſimulacra quoq; Gentilium corã Chriſtianis obmuteſcerẽt, corruerentq́;, ſicut in Vitis apoſtolorũ ſanctorum hinc inde legitur. Quis itaq; tam cæcus eſt, qui non iam videat Chriſtum hic, per fortem, intelligere diabolũ, per fortiorẽ autem, ſeipſum? de diaboli fortitudine cõmunis eſt ille locus Iob, quod nõ ſit poteſtas ſuper terram quæ comparetur ei. & alibi, Terra data eſt in manus impij, vultũ iudiciũ eius operit. Quid multa? verè veriſsimũ eſt quod Habacuc dicit, Totum in hamo ſubleuauit. Dices autem, Si per fortẽ hunc intellexit dñs diabolum, quomodo conſiſtit quod ſequitur, in pace eſſe omnia quæ poſsidet? ſi quidẽ verum eſt illud Eſaiæ, dicentis, Non eſt pax impiis, dicit dñs. Reſpondeo, pacem non eſſe impiis, verum eſt de pace quæ intrinſecus pacatam reddit conſcientiam, cuiuſmodi in homine malo non eſt: ſed intelligẽdo de afflictione extrema, certum, eſt plerũq; in maxima pace viuere homines etiam peſſimos, dum nõ eſt qui vel eis aduerſetur, vel malitiam ipſorum impediat, ſicut & Eſaias dicit, Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. Et iterum, vniuerſam terrã ego congregaui, & non fuit qui moueret pennam.

1. Ioã. 4. *Rom. 1.* *Iob. 41. 9* *Habac. 1.* *Eſa. 40.* *Eſaia. 38*

2 Fortior autem qui ſuperuenit, dñs noſter Ieſus Chriſtus eſt, ſicut & nos iam diximus, & teſtatur idē Ioannes, cū ait, Data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. Nanq; cum filius dei factus eſt homo dñs, ille exercituum, tunc ſtatim diabolū ſuperauit, arma ei ademit, ipſumq; adeò inferno alligauit & aſtruxit, limbum confregit, patres inde eripuit: & qui iam paulo ante captiui fuerant, tunc in cœlo diuiſi ſunt per choros angelorum. Vide iam hic, quā validè cogitationes Iudæorum infringat atq; refutet dñs. illi cogitabant Chriſtū in Beelzebub eiicere dæmonia, Chriſtus viciſsim probat ſe, vt potentiorem, dæmonum, principem quoq; ſuperare & ſpoliare, vnde poteſtatem diabolicā nullo modo iſti tribuere dño debebant. Quando certum hoc ſignum eſt, Meſsiam ipſum eſſe, ex eo quod Matthæus commemorat, ipſum etiam ligare fortem, Luciferū puta, quanuis ille modico tandem adhuc tempore ſub Antichriſto ſolutus liberabitur. Arma porrò fortis iſtius mali doli & innumera ſunt peccatorum genera, à quibus cauere nobis nos prudenter monuit Paulus, Nō regnet, inquiens, peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis cōcupiſcentiis eius: ſed neq; exhibeatis membra veſtra arma, iniquitatis peccato. Arma hæc dñs illi ademit per gratiam ſuam, quā nobis in ſacrāmentis communicat, quorum ope & auxilio omnibus inſultibus & doloſis tentationibus diaboli queamus reſiſtere: iuxta illud Ioānis, In hoc apparuit filius dei, vt deſtruat opera diaboli. Non debemus itaq;, inquit beatus Hieronymus, eſſe ſecuri. Aduerſarius noſter fortis, victoris quoque vocibus, comprobatur. Viciſsim tamen hoc quoq; ſolatio eſſe nobis poterat, quod iſtis iſte quantumcunq; fortis, vincere tamen neminem poteſt niſi volētem.

Apo. 6. *Hieron.* *Chryſo.* *Apo. 20* *Rom. 6.* 1. *Ioan.* 3. *Hierony.*

3 Arma quoq; fortis inſuper aufert fortior, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuit. Id ſupra quoq; memoratum eſt de patribus veteris teſtamenti, de quibus Paulus ait, quod Chriſtus aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominib⁹. Hoc illud eſt quod in ecclesia catholica ſpolia diſtribuit, diabolum profligauit & ſtrauit. & in eccleſia quoſdā dedit apoſtolos, alios prophetas, euangeliſtas nonnullos, quoſdam etiam paſtores & doctores. Quid multa? Hoc ipſo Iudæos à falſa ſuſpicione adducere voluit dñs, probans ſe miracula non in diaboli fa-

Ephe. 4.

cere poteſtate,quàdo iis eſſet viribus,vt ipſum etiã diabolum vinceret ac ſuperaret,tãtũ abeſſet,vt vlla eius ope indigeret & auxilio. Aliã iam rurſus ratione falſitatẽ cogitationũ,quas Iudæi habebãt,euincit,dicẽs, Qui nõ eſt mecũ, cõtra me eſt. Nihil hic medij vel deo quis ſit coniunctus oportet,vel cõtra ipſum Itaq; cum diabolus & mẽbra ſua cum deo nõ erãt, cõtra eũ fuiſſe certũ eſt:quãdo & ipſa diaboli opera operibus dei cõtraria ſunt. diabolus cõdemnationẽ vult animarũ,Chriſtus ſalutẽ & liberationẽ:ille prędicat idola,hic vnius dei notitiã: ille trahit ad vitia, hic ad virtutes reuocat.quomodo ergo poſſunt inter ſe habere cõcordiã;quorũ opera diuerſa ſunt? Congregat Chriſtus animas in fœlicitatẽ æternã,diabolus diſpergit in cõdemnationẽ. Quid itaq; ſuſpicamini me in Beelzebub eiicere dæmonia,cũ iſte mihi in omnibus cõtrarius,opera quoq; mea diſpergat. Omnia hæc eo propoſuit Chriſtus, vt oſtẽderet inimicitias quæ ſibi eſſent cum diabolo. Chryſoſtomus,vt alij quoque,hæc de diabolo intelligit, & inſuper tamen ad Iudæos,refert qui Chriſto ſemper aduerſabãtur:qui qcquid ille cõgregabat,diſpergere conabãtur. Senſus hic in ſacrarum ſcripturarũ regula ſolide firmatus eſt, quoniã illæ interdũ de capite,nõnunquã de mẽbris, aliàs de vtriſq; ſimul loquũtur:atq; ideò quãuis hæc verba dominus contra diabolũ præcipuè dixerit,poſſunt eadẽ tamẽ rectè intelligi de mẽbris ipſius, hæreticis & ſchiſmaticis:qui quãdo cũ Chriſto nõ ſunt,cõtra eum eſſe agnoſcũtur, in omni ſemper diſcordia diſpergẽtes,iurgia miſcẽtes,ſeminantes mala, quia nulla omnino hæreſis ſine diſſenſione cõcitatur & ſeditione & bello,quod ipſi quoq; hoc infœlici hoc noſtro ſeculo non ſine magno damno experti ſumus. Verùm hinc quoq; redargui poſſunt, qui neutrales eſſe cupiũt, & nec pro antiqua ſanctæ eccleſiæ,eaq; indubitata fide ſtare, nec Lutheri partibus fauere volũt:quod quã fieri nõ poſſit,hic apertè Chriſtus docuit,cũ ait, Qui nõ eſt mecũ,contra me eſt. De congregatione Chriſti,qui pacẽ & vnitatẽ ſemper quærit, tota vndiq; plena eſt ſcriptura. Ecce enim Dauid dicit, Saluos nos fac domine,& cõgrega nos de nationibus,vt laudemus nomẽ ſanctum tuũ. Sed & dominus quaſi dolenter ait, Quoties volui filios tuos cõgregare,ſicut gallina cõgregat pullos ſub alis ſuis,& noluiſti? & in aliis multis locis. Vnde

Hieron.

Chryſo.

Hæretici

Neutrales.

Pſal. 105

Mat. 23.

luce clarius cognoſci poteſt,& velut certo quodā argumen
to diſcerni,quòd hæc illa ſit eccleſia catholica,quæ & vni-
Can.1. ca eſt & in vnitate viuit. Cōtra quoq; id certiſſimū eſt, ec-
Ephe.5. cleſias hæreticorū diſperſas eſſe, ſciſſas, ſibique ipſis con-
trarias,& in partes ac ſectas innumeras diuiſas, quamobrē
ſectæ appellati ſolent, vt hodie ex Lutheranis prodierunt
Capharnaitæ,Parabaptiſtæ,Pneumatici.

Aſtutiā diaboli nūc eis proponit dominus,quod nōnulli
in vniuerſum ſic intelligi volunt,quod hic dominus homi-
nes omnes ſubmonitos voluerit, vt ſibi à dolis & aſtu dia-
boli proſpicerent, & expulſo illo ſemel ex cordus habita-
culo, quod iam hoc tēpore ſacro in multis factū ſperamus,
ne amplius illi daretur per victoriā tētationum regreſſus.
Ambro. Sunt ruſus, qui putant hoc eū peculiariter contra Iudæos
Cyrillus eſſe locutū,inter quos beatus Ambroſius,In vno,inquit,ho
mine totius Iudaici populi cōparatio eſt, à quo per legem
ſpiritus immundus exierat, ſed quia in nationibus & gēti-
bus per fidem Chriſti requiē reperire nō potuit, regreſſus
eſt ad gentem Iudæorū, factaq; ſunt poſteriora illius prio-
ribus peiora. Factum enim eſt deinceps,vt iuxta prophetiā
Dan.9. Danielis, non fuerit eius populus, qui eum abnegauerat.
Vtrunq; hunc intellectū verū iudicamus, itaq; & ſub bre-
uitate libet percurrere.

Beda de quolibet hæretico vel ſchiſinatico,vel etiā ma-
locatholico hoc idem accipit,è quibus in baptiſmo ſpiritus
immūdus eiicitur,per paſsionē diuini nominis & abrenū-
ciationē diaboli & pōparum ſuarū omniū:verū pulſus ille,
quærit ſtatim & pulſat vbique,ſicubi cōſcientias inueniat
lubricas, & ſi requiē nullam habere poteſt, ſeptē ſibi ſpiri-
tus adiungit ſe longè nequiores, hoc eſt,tentationes ſeptē
Infidelium peccatorū mortaliū,qua fraude ſi quē cœperit,fiunt poſte-
peccata. riora illius peiora primis. Vnde colligunt quidam,Chriſtia
norum peccata grauiora eſſe quàm eorū qui Chriſti nomē
& fidem non agnouerunt, quod in ſpecialibus peccatis fa-
cilè cōcedo,in generalibus nō perinde admitto Do etiam
hoc tibi,adulteriū Chriſtiani fidelis grauius eſſe peccatū
quàm Turcæ adulterantis, cæteris ſaltem paribus. Verùm
ſi Turca nō agnoſcens nec cōfitens nomen dei viui & veri,
blaſphemans contemnet & Chriſtum dominum, & omnes
ritus Chriſtianæ fidei, eum ego ſanè magis ſceleratū aſſe-

ro quàm Chriſtianũ adulterum,raptorem & potatorẽ,niſi ſic quoq; à Chriſti fide deficiat, & abneget illã, cui melius longè futurũ erat, Chriſtianum nunquam fuiſſe,quomodo intelligi debet illud Petri,Meliꝰ erat illis nõ cognoſcere viã iuſtitiæ,quàm poſt agnitionem retrorſum cõuerti ab eo,quod illis traditũ eſt ſancto mãdato.Cõtigit enim eis illud veri prouerbii,Canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota,in volutabro luti. *1. Pet. 2.*

Egreſſus ergo,imò expulſus ab homine ſpiritus immũdus nõ ociatur,ſed abit per inaquoſa & arida loca, vndiq; circumiens & quærens quẽ deuoret,ſicut Petrus ait, cui reſiſtere nos oportet fortes in fide. Sed & apud Iob ſic inquit ſathan ad dñm,Circuiui terram,& perambulaui eam.Inueniens autẽ loca arida,corda inaquoſa,in quibus aqua nulla eſt,nullus malæ concupiſcentiæ humor & peccatorum affluxus.ſic enim Iudæi quoq; per aridam ambulantes euaſerunt,AEgyptij in mediis aquis ſubmerſi perierunt. Neque vllam inueniens requiem,nõ conſentientibus ſcilicet animabus bonorũ hominũ in ſuggeſtiones & tentationes diaboli:quia eius habitationẽ Iob deſcribit in hunc modum, Sub vmbra dormit,in ſecreto calami,in locis humentibus. Sub vmbra,inquã,hoc eſt,in cõſcientiis tenebricoſis: in ſecreto calami,in hypocriſi,vbi præter fucum externũ nihil eſt quod lateat intrinſecus,& in locis humentibus impudicitiæ. Horum trium ſi nullum omnino in piis & ſanctis hominibus inuenit diabolus,ita ſecum loquitur ipſe,Reuertar in domum vnde exiui. *Prou. 16* *1. Pet. 5.* *Iob. 1.* *Exod. 14* *Iob. 40.*

5 Eo veniens ſtatim hominem illum rurſus tentat. Qui verſiculus,vt ait Beda,timendus eſt nobis,non exponẽdus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. Domũ illam autem ſcopis purgatam inuenit,quod nonnulli ad externã tantùm boni ſpeciem referunt, quam hypocritæ prætexunt, vnde eos dñs quoq; ſepulchris cõparauit dealbatis,& intus fœtentibus. ſic Beda & Ambroſius exponunt. Verum alio adhuc ſenſu purgatio quæ fit ſcopis,in ſcriptura plerunq; pœnitentiam ſignificat,ſicut Dauid ait,Exercebar & ſcopebam ſpiritum meum. Et Eſaias,Scopabo eam in ſcopa.ideoq; textũ hunc non arbitror eſſe de hypocritis intelligẽdum, quorum corda aperta ſemper & patentia diaboli ſunt habitacula, qui *Beda.* *Mat. 23.* *Beda.* *Ambro.* *Pſal. 79.* *Eſaiæ. 14*

etiã non aliorum plurium indiget auxilio dæmoniorum. Sed accipiendũ vtiq; hoc totum eſt de quolibet peccatore, qui cum pœnitentiam egit de peccatis ſuis,& ſic animam ſuã expurgauit ſcopis ſacramenti ipſius pœnitentiæ,diabolus tamen à feſtis paſchalibus nõ ceſſans, rediit,ſed animã inueniens expurgatam,iterum alios ſibi adiũgit dæmones ſeptem ſe nequiores,hoc eſt,affectiones ſeptem peccatorũ capitaliũ,& ingrediuntur in animam per illius ad peccata conſenſum.ſicut & phariſæis accidit, qui hic temerè adeò dñm & iudicabant,& iniquè perſequebãtur. atq; deinceps fiunt poſtrema hominis illius,prioribus multo peiora.Hic firmiter fundatum eſt,peccata hominis alicuius poſt pœnitentiam grauiora eſſe quam ante eam:idq; ob ingratitudinem,quæ peccati põdus grauat.Qua de re plura in ſermonibus de pœnitentia.Tu adde aliqua de confeſsione.

Poſtremam huius euangelij partem de muliere,quæ vocem ſuam extulit & eleuauit in laudem domini, quære in homiliis de feſtiuitatibus Mariæ.

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMAE, EVANGELIVM, IOAN. VI.

Mat. 4. Marci 3 Luc. 4 Mat. 14. Luc. 9.

IN illo tempore, Abiit Ieſus trans mare Galileæ, quod eſt Tiberiadis, & ſequebatur eum multitudo magna,quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper iis qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Ieſus,& ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.

Matt. 14 Mar. 6. Lucæ.4.

Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eũ,dicit ad Philippum, Vnde ememus panes vt manducent hi? Hoc autem dicebat,tentans eum, Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpõdit ei Philippus, Ducentorum denariorũ panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid

accipiat. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius Andreas, frater Simonis Petri, eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces, ſed hæc quid ſunt inter tantos? Dicit ergo Ieſus, Facite homines diſcũbere. Erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque milia. Accepit ergo Ieſus panes, & cum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum volebant. Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis, Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorũ ex quinque panibus hordeacis & duobus piſcibus, quæ ſuperfuerunt his qui manducauerant. Illi ergo homines, cùm vidiſſent quòd Ieſus fecerat ſignum, dicebãt, Quia hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mundum.

Mat. 14. Mar. 6. Luc. 9.

Mat. 14. & 15. mar. 6. 8

Supra. 4. Luc. 7.

HOMILIA I.

Manifeſtaturus iam dominus noſter Ieſus Chriſtus venerabile ſacramentũ altaris corporis & ſanguinis ſui ſanctiſsimi. quæ nobis in ſui memoriam relicturus erat perpetuam, magnum & ſtupendum prius exhibuit miraculum in ſpecie panis. quoniam in eadem ſacramẽtũ illud erat inſtituturus, vt animos audientium permoueret ad credendum ſublimem huius ſacramenti altitudinem, ſimulque non veterum tantum Iudæorum, ſed noſtratium quoque Neochriſtianorum corda pœna & correptione digna argueret. Cùm enim veteres Capharnaitę & nouelli dicunt hæretici, Quomodo poteſt hic carnẽ ſuam nobis dare ad manducandum, poſſe hoc ſe facere, ipſe adeò dominus docet, vel hoc admirando miraculo, quando quin que milia hominum quinque ſatiauit panibus & duobus piſcibus, quòd ſi naturam ſolam conſideres, vtrunq; eſt impoſsibile. Verùm apud deum non eſt impoſsibile omne verbum. *Ioan. 6.* *Luc. 1.*

Sed vt ad euangelij textum veniamus, transfretatio hæc

domini facta eſt, cùm iam Ioannes decollatus eſſet ab Herode.
Mar. 6. de. tunc enim dixit dominus diſcipulis ſuis, Venite ſeorſum in deſertum locum. & requieſcite puſillum. Aſcendtntes ibi itaq; in nauim, abierunt. Hic ſancti patees cōſiderare & ex-
Mat. 10. pendere ſolent, quid ſibi hoc ipſo dominus voluerit, quod apoſtoli, ſi perſecutionē ſentirent, fugere deberent de vna ciuitate in a'iam·id nimirum, quoniam nos quoque interdum venenata liuoris & inuidiæ tela declinare debeamus, ſicut & dominus fecit, eo quòd maledicos & feros, repugnādo ma
Chryſo. gis exaſperamus. cedēdo autē mitigamus facilè, & eorū mol limus inſaniam. Ita nāque Chriſtus quoque, vt Iudæorū, inuidiam & Herodis effugeret furorē, tranſfretauit mare Galilęæ. Mare inquam, non illud magnum Oceani, ſed iuxta con ſuetudinem loquendi Iudæorum. cōgregationē quādā aquarum. quia ſtagnum hoc in longitudine paſſus habebat vicies mille, in latitudine quinquies mille. An autē idem fuerit
Ptolem. cū ſtagno iſto Geneſar, ſcholis relinquimus. Ptolemęus vni-
Plinius. us meminit, ſimiliter & Plinius. ſed Solinus duos ponit la-
Solinus. cus (adde Nume. caput trigeſimūquartū, & primi Machabæorū vndecimum) Geneſar lacus apparet ſuperior, ſed minor: Tiberiadis inferior, & maior Tiberiadis nomē accepit
Li. 18. c. 3. ab vrbe Tiberiade adiacente, quā Herodes in honorē Tiberij extruxerat, auctore Ioſepho. Adiacebat & in proximia Bethſaida, quod ex Luca colligitur, ſed à regione, in qua erat lacus dicebatur mare Galilęæ, & myſticè ſignificat turbidū & fluctuoſum mare huius mūdi. 2 Euangeliſta porrò cōmemorat turbam plurimā ſecutam eſſe dominum, puta ad
Beda. accipiendam gratiam ſanitatis & eſcam ſpiritalem, doctrinam quoque & refectionem cœleſtem, ſumma (vt Beda inquit) munera. Siquidem etiā ex Matthæo conſtat. quòd audientes turbæ Chriſtū ſeceſſiſſe in deſertum, ſecutæ ſunt eū
Luc. 4. ex ciuitatibus, Marcus verò ex oībus ciuitatibus turbas ac-
Ioan. 6. curriſſe, & ante Chriſtum trans mare refert veniſſe. Tanto tenebātur ardore & deſiderio ſalutarem Chriſti doctrinam audiendi. quāuis non idem omnibus erat in illum affectus, quod alij ipſum ex charitate ſequebantur, alij ob neceſsitatē vt infirmi, alij ex præſumptione quadam temeraria· nōnulli
Mat. 22. ex inuidia & cupiditate capiēdi eum in ſermone atq; tradendi. Quod nunc quoq; in hodiernum diem fieri certum eſt, vt nō omnes ex pietate audiāt verbum dei. Ecce autē ipſe

quoq; euãgeliſta rationẽ cur ſecutæ dominũ ſint turbæ,oſtẽ dit,quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper iis qui infirmabã tur. Vnde duo colligunt: alterum, quòd quãuis fides donum dei eſt,eſſe tamen poſſunt cauſæ aliquæ externæ.quę nos ad credendum moueant,ſicut hic videmus miracula Chriſti tãtam in hominibus fidem cauſaſſe. vt cupidiſsimè dominũ ſequerentur. Sed dicis cur miracula hæc non æqualiter mouerunt omnes,ſed alios fortiter,alios minus,alios nihil omnino? Reſpondeo, quòd non ſola miracula in cauſa fuerunt, vt crederẽt homines,ſed ipſa quoq; vidẽtiũ voluntas:quã cũ quidam adeò habebant deprauatam, vt ipſa quoq; miracula domini calũniarentur, ſicut de phariſæis die abhinc octauo audiuimus in euangelio,ideo neque crediderunt. (Hoc eſt,fides non caret ſuo medio,illud tamen non eſt ſufficiens abſq; imperio voluntatis.) Poſterius quod ex ſecutis dominũ propter miracula turbis colligitur,eſt,quoniam (cum Ioannes duo tantum totius huius anni miracula deſcripſerit de reguli filio & paralytico) verùm ſit illud, quo Ioannes euãgelium ſuum concludit multa etiam alia ſigna feciſſe dominum,quæ ſcripta non ſunt in hoc libro ,ea nempe vidit populus, & ſecutus eſt ipſum. *Ioan.6.* *Roma.12* *2.Cor.12* *Luc.11.* *Ioan.4.5* *Ioan.vlt.*

3 Narrat euangeliſta aſcendiſſe Chriſtũ cũ diſcipulis ſuis in montẽ,vt doceret eos quoq; venientẽ ad ſe populum inſpicere,quoniam ſic quoq; venturi & feſtinaturi eſſent homines ad prædicationẽ illorum. Erat autẽ proximum paſcha dies feſtus Iudæorum. Vbi quæret forſitan aliquis,quare iã hoc tẽpore à Hieruſalẽ ſeceſſerit dominus,quo Iudæis omnibus venire præceptũ erat in lege. Reſpondetur,mandatũ id quidem fuiſſe,ſed tamen à lege exceptos tum infirmos,tum eos qui inimicitias haberent capitales:ideoque dominum excuſatũ fuiſſe,qui iam mortẽ minabantur,& quotidie intẽtabant phariſæi. 2 Deinde quoque,quãuis dominus venerat legẽ ſpiritualiter implere,tamen eam ad literã ſoluebat,ſicut deinceps & apoſtoli fecerunt in primo ſtatim generali cõcilio Hieroſolymitano.paulatim ergo lẽgẽ dominus ſoluit,cũ Iudæorũ malitia occaſionẽ acceperit. ſeruãs autem legẽ, hominem ſe monſtrat:ſoluẽs,aliquod vltra hominem, deum verum:quãuis & hoc animaduertẽtibus oſtẽdere voluit ceſſaſſe figurã vt aduenit veritas. Fuit autẽ hoc paſchale tempus miraculo illi aptiſsimũ,quia cõ- *Mat.5.* *Act.5.* *Chryſo.* *Theoph.*

uiuium hoc panariũ, typum gerebat ſacroſanctiſacramenti altaris, quòd nos adhuc tempore paſchali ſuſcipimus, ſicut eodem Chriſtus inſtituit, auctore euãgeliſta per hoc totum caput, vbi grauiſsimè refert Chriſtũ de ſacamento loquentem. Eleuatis iam hic oculis, dominus videt multitudinẽ ad ſe venientẽ, quæ & deſignabat magnã illã hominum copiam, qui ad cõfeſsionẽ fidei & nominis Chriſti venturi eſſent, atque euangelicam veritatẽ ſuſcepturi. Docere voluit hoc etiam dominus, prælatos ſolicitos & anxiè curioſos eſſe debere de neceſsitate ſubditorũ, ſicut & veteres epiſcopos feciſſe, & ipſum quoq; Paulũ certum eſt, qui ſolicitus ſubinde fuit de collectis pauperum. Tu quoq; hinc diſce, quomodo miſericors dominus oculos ſuos attollit, ſi modo velles ad eum accedere. Cunctis enim ad ſe venire cupiẽtibus gratia miſericordiæ cœleſtis accurrere cõſueuit, omnes clemẽtiſsima voluntate vult ſaluos fieri, dũmodo nullũ in nobis vitium, nullus maneat defectus. Ecce enim hic dominus in mõte docens diſcipulos, arcana vtriq; fidei noſtræ myſteria, nõ tamẽ turbæ obliuiſcitur. quam erat admmirabili paſcẽdi modo ſatiaturus. 4 Dicit Philippo, Vnde ememus panes vt manducẽt ij? Matthæus, Marcus & Lucas ſcribũt diſcipulos veſperi domino dixiſſe, vt fineret homines abire in proximas quaſque villas, vbi cibum emerent. Variant quidem hic doctores, an idem ſit hoc miraculũ cũ illo apud Lucã. Chryſoſtomus enim duo, Auguſtinus vnũ tantũ eſſe cõtendit. Ad ſcholas pertinent hæc, quãuis nõ ita magni ſunt momenti. Cur autem præ omnibus interrogarit dominus Philippum, cauſa aſſignari ſolet huiuſmodi, quod ille in finibus iſtis natus erat, & hominibus præ cæteris notus. ideoq; magis etiã quàm alij diſcipuli, miſericordia erga turbas mouebatur. Sed quia Andreas quoq; & Petrus ibidem erant progẽniti, alia adhuc cauſa redditur, cur Philippum interrogarit dominus, quòd hic nondũ confirmatus erat animo & intellectu, & in rebus diuinis. eruditione itaq; adhuc indigebat, ſicut & ex ipſius petitione patet poſt cœnam, Domine, oſtende nobis patrem. ſcilicet quo ad perſonã ſuam. In vniuurſum autem conſtat, dominum interrogaſſe prius Philippum, quàm miraculum hoc tantum exhiberet. vt illud eò magis clareſceret & innoteſceret, ſi per Philippi reſpõſum defectus argueretur panis: ſicut & vini penuriam in nuptiis prius permiſit

1.Cor.16 Beda. 1.Tim.2. Mar.9. Luc.6. Chryſo. Auguſt. Ioan.14.

innoteſcere pluribus,quam ex aqua vinũ faceret.Verũ hæc ipſa Chriſti interrogatio arguit,quam ægrè hic naturaliter licebat panem aliũde habere Ait enim,Vnde ememus panes?quaſi diceret, ea ſumus rerũ & pecuniæ egeſtate, vt emendis etiã non ſufficiat panibus. Ideoq; & Marcus refert eos dixiſſe,Ducẽtis denariis ememus panes. Sunt tamẽ qui interrogationẽ hãc ad locũ referũt,qui deſertus erat totus, ad hæc a villis & oppidulis, vbi cõparari panes poterant paulo remotior Vtrunq; nõ male conuenit,& pecuniæ hic fuiſſe & panis defectũ. 5 Euãgeliſta quo animo hæc do- *Coloſſ.2.* minus dixerit Philippo,inſinuat,quia tẽtans eũ.Neq; enim interrogauit, vt ignarus quid reſpõderet ille, cũ & omniſcius eſſet ipſe, & theſauros ſciẽtiæ ac ſapiẽtiæ omnes in ſe haberet abſcõditos. Sed quicquid hoc fuit quod quęſiuit dominus,in cõmodum Philippi & aliorũ factũ eſt,vt ſic attenitus cõſiderarẽt miraculũ. Quomodo & Moyſen interro- *Exod.4.* gauit deus,quid geſtaret in manu,non inſcius vtiq; virgam eſſe: ita hic cũ Philippo ſimiliter egit dominus, quẽ interrogauit eò maximè dñs , vt tarditatẽ ipſe fidei ſuæ cogno- *Beda.* ſceret,& per miraculum emẽdaret & caſtigaret,prouida id tota diſpẽſatione agẽs, quoniam ille nullo modo dubitare debeat, cõſiderãs corã hic adeſſe rerũ omniũ conditorem, qui & panẽ educit de terra,multò facilius pauculis panib⁹ *Pſal.103* multa hominũ milia eundem eſſe ſatiaturũ. Sic Philippum Chriſtus tẽtauit. Sed quia ſuſpectũ eſt illud tẽtationis vocabulũ,quòd plerunque & diabolo tribuitur, & ipſi nos in quotidiana oratione auerſari& deprecari ſolemus,dicẽtes, Ne nos inducas in tentationẽ; ſciendum eſt, tali tẽtatione quæ prouocat ad malũ,deũ neminẽ tẽtare, ſicut Iacobus dicit, Nemo cum tentatur,dicat,quoniã à deo tentatur. Ad- *Matt.6.* huc tamẽ alia tẽtatio eſt.velut probatio quædã, qua pericu- *Iacob.1.* lum & experimentũ de aliquo ſumitur: ſic deus tẽtauit Abrahã, an filiũ ſuũ ſibi immolaturus eſſet. ſic Dauid precatus eſt dominũ , Proba me dñe,& tẽta me.Tentationẽ hu- *Gene.22* iuſmodi ſiue ꝓbationẽ,deus facit nõ propter ſe, ſed vel in *Pſal.25.* ipſius hoĩs vel aliorũ cõmodũ. Niſi enim durũ & graue adeò mãdatũ Abrahæ dediſſet deus, adhuc nos & fidẽ illius tantã & ardẽtiſſimã erga deũ charitatẽ neſciremus.Philippus quoq; hic reſpõſione ſua iſta,fidei ſuę cognouit infirmitatẽ, quã deinceps miraculi tã excellẽtis virtute poſſet cõ-

firmare. Quoniã verò tẽtauit eũ dñs, non quod ex eo quicquam ſcire cuperet, verba ipſa teſtantur apertiſſimè: quia ſciebat ille quid eſſet factur⁹ ex ſua virtute diuina. Philippus autem potentiã hãc nõ agnoſcens, dicebat, Ducentorũ
Auguſt. denariorũ panes nõ ſufficient. vbi Auguſtinus dicit, Quod hic Philippo Ioãnes tribuit, idem hoc alios euangeliſtas in comuni de apoſtolis referre, iuxta morẽ ſcripturæ, quæ loquitur de vno in plurali numero illius multitudinis, cuius eſt pars. Philippus igitur ratus emẽdos eſſe panes, ducẽtos cõmemorat denarios, quod tantũ fortè pecuniæ habebant, quam Iudas vt diſpẽſator ferebat. Nihil omnino omnipotentiã Chriſti attẽdebat. Chriſtus autẽ nõ diſpenſatorem ipſum Iudã hic interrogauit, quia interrogatio hæc in bonum cedebat diſcipulorũ: verũ Iudas iam reprobatus erat totus nec aliqua in eo ſpes emendationis reliqua erat, iuxta
Ioan.6. illud verbũ Chriſti, Nõne duodecim vos elegi, & vnus vobis diabolus eſt? Philippus itaq; nõ cognoſcens potentiam Chriſti, interrogauit dominũ: qui ſtatim poſtea miraculũ exhibuit, vt fides in eo cõfirmaretur. Deus nobis quoq; fidem noſtrã tũ augeat, tum cõfirmet contra diaboli hæreticorũ omnium inſultus, nunc & in hora mortis noſtræ, vt ad ſatietatem peruenire mereamur æternam, vbi edamus & bibamus in regno dei, Amen.

HOMILIA II.

Digreſſus dñs trãs mare in deſertũ, ſedebat in mõte, docẽs diſcipulos, ſubleuatiſq; oculis miſericordiæ ſuę, vidit populũ ad ſe ex ciuitatibus vndiq; properantẽ: veſperi tandẽ miſertus eſt ſuper illum tãto ardore ſe ſequentẽ, vt cibi quoq; iam eum cepiſſet obliuio, & volens inſuper fidem diſcipulorũ erigere ad agnitionẽ diuinæ omnipotẽtiæ, interrogauit Philippũ, vnde emẽdi eſſent panes, qui putauit etiã ducẽtis denariis coëmptos panes non ſufficere Andreas autem dixit, Eſt puer vnus hic, qui habet quinq; panes hordeaceos & duos piſces. ſed hæc quid ſunt
Chryſo. inter tantos? Vbi Chryſoſtomus, Prudẽtior, inquit, quã Philippus Andreas, nõ tamẽ penitus rem intellexit. nãque credidit ille tantum poſſe dominũ panes iſtos multiplicare, ſi-
4.Re.4. cut Eliſeus viginti panes hordeaceos viris tantũ multiplicauerat. Verũ in tot hominũ milia tam exiguo pane paſcere poſſe, fidẽ quoque ſuã longè ſuperabat, quanuis ſunt qui

putãt Andreã tãtundem credidiſſe ac Philippũ. neſciebant enim etiã omnes apoſtoli, credẽtis populi, cibũ nõ eſſe venalẽ, ſed gratuito deo donatũ, ait Ambroſius. Quicquid tũ ſit hoc, cõſtat vtrũq; illud reſpõſum, plurimũ feciſſe ad magnitudunine miraculi, quod alter reſpõdit ducentorũ denariorũ nõ ſufficere panes, alter quinq; illos in tãta hominum multitudine panes quoq; nihil profecturos, quos puer habebat, & ipſe vtique vel diſcipulus vel diſcipulorum comes. *Ambro.*

Dices hic Chriſtũ illis prohibuiſſe, ne quicquã ſecũ portarẽt, neq; ſaculũ, neq; perã in via. cur itaq; hic panes ſecũ acceperãt? Reſpondetur, hoc illis dñm præcepiſſe, ad prædicandum proficiſcẽtibus, & per hoc ex ſententia Gregorij declaraſſe, quòd prædicatoribus omnia ſint danda neceſſaria. Verũ hic à prædicatione redibãt iam apoſtoli, & rurſus ſecuturi dñm, ex cõſuetudine aliquid ſecũ acceperant, ſicut alio in loco commemoratur, eoſ fuiſſe panes oblitos. *Mat.* 10. *Gregor.*

Hinc, inquit Chryſoſtomus, deliciis dediti intelligant, quid magni illi viri & admirabiles comederint, quàm vilis & modica eorũ menſa fuerit. Intueantur in omnibus eorũ abſtinentiã. Tantũ panes habebãt hordeaceos, cibũ vtique pauperũ, & piſces duos. hic totus erat apparatus. Super hac fidei, quam habebant diſcipuli, paruitate induci poteſt infidelitas Iudęorũ, clamantiũ, in deſerto. Quis poterit nobis dare carnẽ ad veſcendũ? & apud Dauidẽ, Malè locuti ſunt de deo, dixerunt, Nunquid & panẽ poterit dare, aut parare menſam populo ſuo? 2 Iuſſit deinde dominus diſcipulis, vt facerent homines diſcumbere. Innata, ait Cyrillus, ſibi manſuetudine nec increpat dominus, nec vllo modo reprehendit diſcipulos tanta puſillanimitate affectos, ſed rebus ipſis ad fidem inducit. Facite, inquiens, homines diſcũbere, & cognoſcetis omnipotentiã meã in panis iſtius multiplicatione. Vbi tu cõſidera, quonã pacto ex omnibus mentes erigit, & differentiã demonſtrat. ſiquidem nondũ viſis panibus, vt intelligas quę nõ ſunt, ſicut ea quæ ſunt, ei ſubdita eſſe, vt Paulus teſtatur vocãs ea quæ non ſunt, ſicut ea quæ ſunt Vide etiam quã ſubito apoſtoli in fide creuerint, quoniã iubẽte domino vt homines facerẽt diſcũbere, nõ iã amplius interrogarũt, quid inde futurũ eſſet, quando quod ederetur nõ aderat. ſed ſtatim dño paruerunt. Et dum audis quòd apoſtoli fecerunt homines diſcũbere, cognoſce- *Mat.* 16 *Chryſo.* *Nu.* 11. *Pſal.* 77 *Cyrillus* *Chryſo.* *Rom.* 4.

quod veteres quondã Chriſtiani arctiſſimè obſeruarũt,auctore & teſte homine ethnico Plinio: qui idẽ hoc in quadã ad Traianũ refert epiſtola, à quo commiſſum ille habebat de Chriſtianis puniendis & vel extremo ſupplicio afficiẽdis. & reſcripſit Imperatori deinceps,ſolitos illos cõuenire,carmẽq; deo ſuo dicere,& ſe ſacramẽto obſtringere, ſimiliter quoq; ad cibũ capiendũ cõuenire innoxiũ. Sic Paulus etiã ad Timotheũ, Omnis,inqt,creatura dei bona eſt,& nihil reiiciendũ,quod cũ gratiarũ actione percipitur. ſanctificatur enim p verbũ dei & orationẽ. Quanuis prohdolor mos ille, vt maximè pius erat & Chriſtianis hominib⁹ digniſsimus,ita minimè nũc obſeruatur, nõ in vulgo tãtũ, ſed & in ipſis principũ aulis,ſicut & aliæ cõſuetudines bonæ,pleræq; iã ſunt intermortuæ:contra,mores(vt ille ait) mali quaſi herba irrigua ſuccreuerunt vberrimè,eorũ licet iam meſſem metere maximã. Nec deſunt tamẽ ex plebe homines,qui ante cibum vel pauculis verbis affectũ declarãt & animum deo gratum,dicentes, Benedicat nobis dñs noſter quicquid appoſitum eſt aut apponetur cibi & potus. ſimiliter poſt cibum, Gratias tibi agimus omnipotẽs æterne deus,tu quoq; animas defunctorũ omnium paſcere dignare. Ah quantũ eſſet,tantulũ ſaltem præſtare hominẽ, neq; omnino impium Turcã effici aut Ethnicũ? Quàm præclarè verò huiuſmodi quid principum quoq; deceret aulas, vbi nunc aulicos inuenias,qui ſi tale quiddã mediteris pium & ſanctum,te ſubſannent & explodant. O ſecula,ò mores. *Plinius lib. 39. epi. 96.* *1. Tim. 4.*

Aliã adhuc cauſam Cyrillus reddẽs, Gratias, inquit,agit, partim vt exẽplo ſe nobis præbeat,partim vt naturę deitatis,virtutẽ miraculi ſicut homo attribuat. Orauit enim vt homo nõ vt deus. Et fuit iſte modus ſibi cõueniens, vt more humano ante paſsionis tẽpora, dignitatem ſuæ deitatis occultaret,& ſimul ſeculi huius principem omnia iſta laterent. Satis hoc erat Chriſto, fidem hãc populo perſuadere, ſe verũ eſſe Meſſiã à deo miſſum, ſicut & in reſuſcitatione Lazari dicebat, Propter populũ qui circunſtat dixi, vt credãt quia tu me miſiſti. Tertiã rationẽ Chryſoſtomus addit huiuſmodi, Quoniã multitudo magna aderat,quã pſuaderi oportebat, diuina id fieri voluntate, ſuſpexit itaq; in cœlũ,gratias egit,panẽ benedixit, vt ſic omnis tolleretur ſuſpicio phariſæorum,miracula tãta auctori diabolo attri- *Cyrillus.* *Ioan. 11.* *Chryſo.*

Lucæ.11. buentium,ipſumq; adeò dñm inſimulantium velut deo pa
Ioan. 5. tri contrarium. Verùm ſi quando Chriſtus miraculũ ſolus
& 7. exercebat,nõ tantùm orationis nec gratiarum actionis faciebat,nobis in exemplũ,vt nos hinc diſcamus corã hominibus ſanctè exhibere,& nullũ inde quęrere illicitũ & ar
Matt.6. rogãtem honorẽ,inſtar phariſæorũ, qui videri tantùm cupiebãt coram hominibus:ſed ad proximi ædificationẽ,qui deum immortalem quàm facilè offenditur,ſi ex te boni nil videat,ſiq; te cæteris,nõ viuere conformem in moribus to
Matt. 5. toq; conuictu aſpiciat.Sic,inquit dñs,luceat lux veſtra coram hominibus,vt videant opera veſtra bona,& glorificẽt patrem veſtrum qui eſt in cœlis. Quarta etiam hæc cauſa eſſe poteſt,quia ſi ſemper & in omnibus ſuis miraculis oraſſet Chriſtus,cogitare quis poſſet, eũ illa nõ propria feciſſe virtute,ideóq; maxima quæq; miracula ſine gratiarũ actiõe fecit,in minorib⁹ tãtũ orauit & gratias egit,hoc modo declarans ſe nõ neceſſitate orare:qa ſi neceſſario oratione op⁹ habuiſſet in paruis miraculis, multo magis in magnis.Et minora itaq; & maxima miracula ille ꝓpria ſua fecit virtute. 4 Euãgeliſta Chriſtũ diſtribuiſſe panes refert,ſed aperti⁹ Matthę⁹ dediſſe eũ illos iam fractos ait di-
Hieron. ſcipulis,q eos deinceps ꝓpoſuerint turbis. Hieronym⁹ miraculũ hoc in ipſa factũ putat fractiõe,ita vt panis ille quẽ
Chryſo. fregit dñs,fuerit ſeminarium eſcæ. Et idcirco ex ſubiecta quoq; materia operat⁹ eſt,ne imaginatio quędã exiſtimaretur,contra Iudæos.Atq; vt intelligatur eum materia vſum nõ propter neceſſitatẽ,nec quòd ea pro fundamento indigeret,ſed vt hæreticis ſilentiũ imponeret,quamobrem reliquias quoq;voluit eſſe ſuperfluas quę colligerent. Omniũ horũ ſenſum & intellectũ myſticum in iuſtam homiliã differemus. Similiter,inquit, & ex piſcibus quantũ volebãt ſcilicet turbę,vt ſic pro deſiderio ſuo ſatis haberent piſciũ. ea eñ eſt cœleſtis cibi natura,vt cuiq; pro ſui palati diſpo
Pſal.77. ſitione ſapiat.ſic ait Dauid,Deſiderium eorum attulit eis, nõ fraudati à deſiderio ſuo. ſicut de manna referũt doctores,quòd magis voluntati credentis,quã quiſquam alius ci-
Sap. 16. bus inſeruiat.vnde & Sapiens de eo loquens,ſic inquit,Angelorũ eſca nutriuiſti populum tuum , & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore ,omne delectamẽtũ in ſe habentẽ & omnẽ ſuauitatem. & paulo poſt,Deſeruiebat

vniuſcuiuſq; voluntati,ad quod quiſq; volebat cõuertebatur.Ideóq; qui voluntatis erãt peruerſæ, illis inſipidũ erat manna.dicebant enim,Anima noſtra nauſeat ſup cibo iſto leuiſſimo, bonis autẽ cib⁹ gratiſsim⁹ erat:iuxta illud Dauidis,Paraſti cibũ illorum, quoniam ita eſt præparatio eius. Verũ ſup hac re alias plura in materia ſacramẽti. Quæſtio tamẽ hic oritur, Cũ auditũ ſit à principio huius euangelij,panes tãtũ hordeaceos hic affuiſſe,cur nõ ex illis triticeum quoq; panẽ fecerit dñs,ſicut in nuptiis ex aqua vinũ fecit nobiliſſimũ?Sanè ad hoc reſpõderi poteſt,quòd in nuptiis aquã in vinũ conuertit optimũ,factũ id eſſe ad lætitiã & recreationem conuiuantium:ideoq; merito vinum illic à Chriſto ex aqua factũ nobile,quo diſcũbentes alacriores redderentur. Verũ hic neceſſariã tantũ turbæ egeſtatẽ iuuare voluit,quæ cõtenta erat ſatísq; omnino habebat in panibus hordeaceis,quos quiſqs edere nõ poterat, famelicus vtiq; nõ erat. Panis quoq; formã in nihilo immutauit, ne vtiq; gulæ deſeruire videretur. Poſtremò,quãdo dictũ iam eſt,miraculũ hoc eſſe factũ inter manus dñi in ipſa panis fractione,cogitare poſſes,quomodo id acciderit. Auguſtinus inquit,Ille in manibus ſuis multiplicauit quinq; panes,q de paucis granis multiplicat ſegetes.Panes iſti quinque vt ſemina fuere,nõ tamẽ in terram proiecta, ſed ex iis quæ terra ꝑduxerat,multiplicata. Verũ vnde Chriſtus materiã tantæ multitudinis panis crearit,ille qui ex ſua omnipotentia hoc mirabile magnũ fecit,dñs omniũ nouit vtiq; in altiſſima ſua ſapiẽtia. Legim⁹ in Geneſi,deũ ex dormiẽtis Adæ latere coſtã deſumptã in mulieris formã ꝓparaſſe,locũq; coſtæ carnibus impleuiſſe. Qui itaq; coſtã in totã muliebris corporis potuit cõformare imaginẽ,viuũq; adeò & iuſtę magnitudinis habitũ ꝓducere,multo facili⁹ hic potuit ex quinq; panibus tantã ſatiare hominũ multitudinẽ, vt etiã fragmenta manerent reliqua. Aut nónne maius eſt multo,quod ex nihilo creauit cœlũ & terrã,quàm quod ex quinq; panib⁹ aliquot mille panes faceret?Sed quid hic vel miremur vel lõgius immoremur? eius poti⁹ omnipotentẽ laudemus miſericordiã,q ſanctos ſuos in æterna fœlicitate ſine omni cibo ſuſtẽtat in gaudio & exultatione,in lætitia & ſuauitate:quibus ille nos quoq; coniungere & aſſociare dignetur,qui eſt in ſecula benedictus,Amen.

Num. 21
Pſal. 64.
Ioan. 2.
Chryſoſt.
Auguſt.
Gene. 2.
Gene. 1.

HOMILIA III.

Vod alibi in euangelio legitur, dñm dixiſſe Iudæis, gaudiũ eſſe in cœlo ſup vno peccatore pœnitentiam agẽte, magis quã ſuper nonagintanouẽ iuſtis, q nõ indigẽt pœnitentia, hodie quoq; cõperitur eſſe lõgè veriſſimũ. ſi enim tantoperè gaudẽt angeli in cœlis ſup vno peccatore pœnitẽte, quãta erit eorũ tũ lætitia tũ exultatio ſup tot conuerſis & confeſſis? qui cũ paulò ante peccatores fuerint, luto vitiorũ demerſi profundiſſimo, pœnitentia nunc acta, tã ſancto ieiuniorum tẽpore vitam cœperunt viuere ſanctam & piã, de quorum conuerſione tota hodie exultat, & velut triũphat eccleſia cũ filiis ſuis: quib⁹ nimirum deo reconciliatis, gratulatur, proponens nobis in matutinali ſtatim officio liberationẽ Iudæorum ex captiuitate AEgypti nõ autẽ aliud deſignat AEgypt⁹, quam tenebras, in qbus captiuitati oẽs ſeruiũt pctõres duriſſimã ſanè & acerbiſſimã ſeruitutẽ. verum ab ea p pœnitentiã cõfeſſionẽ liberemur. Ideoq, ſupremus eccleſiæ prælatus põtifex maximus, hodie roſas bñdicit: vnde & dñica hæc roſarũ appellatur, à gratiſſimo vtiq, odore iis ſaltẽ, quorũ mentes & animæ odorẽ bonũ cõceperũt omniũ gratiarũ & virtutũ. Tanta fuit maiorũ noſtrorũ pietas, vt nefas ducerent & piaculũ, ante hãc dñicam nõ confiteri: quod ſi vos quoq; faceretis, gaudij tanti tamq; immẽſæ lætitiæ fieretis vtiq; participes. Verè eñ animũ habet liberũ, quiſquis põdus & ſarcinã peccatorũ per ſyncerã cõfeſſionẽ depoſuit. Atq; in hui⁹ lætitiæ ſignum eccleſia hodie miſſam auſpicatur illo prophetico, Lætare Hieruſalem, eccleſia ſancta vel anima fidelis & pia, & cõuentum facite omnes qui diligitis eam: gaudete cũ ea gaudio vniuerſi, qui lugetis ſuper eã, vt fugatis & repleamini ab vbere cõſolationis ei⁹. Hinc ſequitur Pſalmus, Lætatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, in domum dñi ibimus. Gaudio hoc priuantur quotquot indurati ſunt & obſtinati, neq; dum à peccatis auertuntur, nec confiteri volunt, qui etiam ſcienter aliquid in confeſſione tacent. & ideo eccleſia ordinauit ſtatuitq; euangelium hodie legi de quinque panibus, quibus dñs ſatiauit turbam, & exhilarauit, eodem nanq; modo ſpiritualiter ille quoque animam tuam paſcit, dum cõuerteris ad eum per pœnitentiam, cuius gratia claues etiã poſt ſe reliquit in eccleſia, vt ſic cer-

Luc. 18. *Exod. 1.* *Eſa. 66.* *Pſal. 121.* *Ioan. 6.* *Ioan. 20.*

tum in hoc ſacraměto ſignű habeas, per abſolutioně ſacerdotis peccata tibi remitti. Cum igitur quinque tantű panes, & duo piſces hic adeſſent, accepit illos dominus, benedixit, fregit, dedit diſcipulis, vt ipſi diſtribuerět turbæ: qua ſaturata, iuſſit rurſus fragměta colligi, ne perirět. Vbi miraculű manifeſtatű eſſe euăgeliſta inſinuat, dum eos ait eſſe ſatiatos: quia inde colligitur, plus panis dñm dediſſe turbis, quă Philippus ducentis denariis empturus erat, vt etiă quiſque modicű acciperet. Atque hic liberalitas nobis cŏmendatur, & quaſi magna voce dicitur, Quăto plura dabis liberaliter atque miſericorditer, tăto tibi largius plura cŏfluět. Nam & diſcipulis dominus pro panibus hordeaceis copioſiſſimam fragmentorum multitudině largitus eſt. Ita docemur propter minima quæ ad gloriam dei cŏſumimus, ditiſſimam nobis à Chriſto gratiam eſſe præparatam. piſciű enim reliquiæ nullæ ſuperfuerunt, inquit Chryſoſto. *Ioan. 6.* *Cyrillus* *Chryſo.*

Quæſtio hinc emergit, ſi ad hominű neceſſitatem hoc factum à domino eſt miraculű, cur tantű fuit reliquű? Reſpŏdet Chryſoſtomus, ſuperaſſe quidem fragmenta, verum ea non fuiſſe ſuperflua: ſed & ideo factum, ne imaginatio vel phantaſma eſſe videretur. Ratio etiă aſſignari alia poteſt, quoniă hæc panis multitudo nŏ vitioſa fuerit, ſed euidens maximæ virtutis declaratio, quando quod manſit reliquű, pauperibus erogatur, iuxta illud Nehemiæ, Comedite pinguia & bibite mulſum, & mittite partes iis qui nŏ præparauerunt ſibi, quia ſanctus dies domini eſt. Apud ſe quiſque cogitet, ſi multo bona ipſi donet deus, id eo fieri, vt ex iis quæ ſibi ſunt reliqua, bene faciat pauperibus, ad remiſsionem peccatorű ſuorum, iuxta illud domini, Quod ſupereſt date eleemoſynam, & omnia munda erunt vobis. Ex illis etiă aſſeruatis præcipiěte domino reliquiis, diſcăt patresfamiliăs prouidentiam. quantű enim ſæpe perit in neglecta domo, quod nemini cedit in bonű? quod ſi ad aſſeruatű daretur pauperi, iuuaret illum plurimű, eſſetque beneplacitum deo, ſicut Dauid ait, Diſperſit, dedit pauperibus iuſtitia eius manet in ſeculű ſeculi. Quiſquis es itaque familiæ tuæ ſtudioſus, & de illa ſolicitus, impera idě quod hic dñs, Colligite fragměta ne pereăt, & date pauperibus. Sed quană, inquit hic Chryſoſto. gratia nŏ dedit turbæ, vt ferrent, ſed diſcipulis? Quod ſcilicet hos magis erudiri volebat, *Chryſo.* *Nehe. 8.* *Mat. 12.* *Pſal. 12.* *Chryſo.*

qui totius orbis erant futuri magiſtri, & vt ij omnipotētiæ illius nō obliuiſcerentur, voluit eos ſubinde corbium iſto-
Mat.18. rum meminiſſe, quamobrē apud Matthæū quoque exprobrauit eis, dicēs, Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, qa panes nō habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panū & quinque milia hominū, & quot cophinos ſumpſiſtis? Quāuis myſtico etiam nō caret intellectu, ſicuti alibi explicabimus. 2 Collegerūt, inquit porrò euangeliſta, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, & duobus piſcibus. vnde colligi poteſt piſcium quoque aliquid reliquū manſiſſe, quāuis nō refert. Chryſoſtomus tamen putat de piſcibus nihil ſuperaſſe, ſed plus mihi apparet hoc dignitatem Chriſti magnificare, ſi de piſcibus etiam aliquid ſuperfuerit. Græcus quidē cōtextus hic de piſciū reliquiis nihil habet, neque Vaticanū, quod & permouit forſitan Chryſoſtomū. Cophinos itaq; duodecim reliquiis plenos ſeruarūt apoſtoli, arguētes, quatenus nos quoq; libēter, ſæpe & multā dare debeamus eleemoſynā, vt viciſſim deus nobis hic &
1.Cor.9. in futuro retribuat abundanter, iuxta illud Pauli, Qui adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducādum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrū, & augebit incremēta
Pſal. 40 frugum iuſtitiæ veſtræ. Tu ſi largiter diſtribuas pauperi-
Prou. 28 bus, & reddet tibi deus abūdanter, quia beatus q intelligit ſuper egenū & pauperē, ſiquidē in die mala liberabit eum
Galat.2. dominus ſed & qui dat pruperi, nō indigebit. Paulus quoq; Hieroſolymā profectus ad apoſtolos, diſceſſionis ſuæ mandatū Galatis refert, tantū, vt pauperum memor eſſet, quod etiam ſolicitus fuit hoc ipſum facere. Et quāuis toto anno eleemoſynas dare opus piū eſt & ſalutare, hoc tamen tēpore præcipuè, quiſquis vel mediocriter p facultates ſuas poteſt, debet quotidie aliquid erogare pauperi, miſſas audire, diligētius ieiunare, & abſtinere etiā ab iis quæ aliàs licēt.
Tob.12. Bona enim eſt oratio cū ieiunio & eleemoſyna, magis cuā theſauros auri recōdere, quoniā eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire vitā æ-
Chryſo. ternā. Admiratur hic Chryſoſtomus immenſam domini ſapientiā, quòd tantū omnino reliquiarum ſuperfuit, vt cophini adimplerentur duodecim, quod ſanè mirari oportet,
Theoph. non tātum quoniā ſuperfuerunt panes, ſed etiam quia nec

plures,neq; pauciores,quàm qui numero pares eſſent apoſtolis cophini reliquiarum,vt omnes geſtent, & neq; Iudas ipſe expers relinquatur.Ideo meritò ex hoc miraculo debebat didiciſſe,magiſtrũ ſuũ eſſe deũ,& ex hoc ꝓfeciſſe,quãuis etiã hoc propter malitiam eius in condemnationem ipſius ceſſerit.eũ enim qui tãtas reliquias fecerat,de quibus & ipſe cophinũ portauit,prodidit. Aũt certè myſticè ſaltẽ hoc deſignare voluit dñs in cophinis,vbi licet miniſteriũ ſuũ nõ peregerit Iudas, locum tamen ipſius Matthias ſuppleuit, ſicut & Dauid iam olim in ſpiritu prouiderat, dicens,Epiſcopatum eius accipiet alter. *Pſal.108*

3 Miraculum illud tantum,quomodo non velut attonitæ admirentur turbæ?dixerunt enim, Hic eſt verè propheta,qui venturus eſt in mundum O gulæ (inclamat Chryſoſtomus)incredibilem auiditatem. Maiora iis miracula & quidẽ innumera operatus eſt Ieſus,neq; hoc vnquam cõfeſſi ſunt,niſi nunc exſaturati.Nõ iã cogitabant ipſum transgredi legẽ ſabbati,obliti erant eum Moyſi aduerſari, nihil horũ curabant iam ſaturi:propheta ipſis habebatur,imò & regẽ illum iamiam erant creaturi. O inſtabilitatẽ,ô incõſtantiã gulæ. Veruntamen verborum illorũ primo aſpectu ſenſus facilis eſt,illos iam hoc miraculo cõfirmatos, pl⁹ tribuere Chriſto quã cuiuis alteri ex plebe homini.ſed & ꝓphetam vocabant eum, quàuis plus quàm propheta fuerit. ſi enim ipſe dñs Ioannem plus quàm prophetam appellauit,quanto magis & dignius hoc de Chriſto prophetarum omnium dño dici debebit? Pulchrè hoc idem Auguſtinus explicat, Sicut angelus, inquiens,ab Eſaia vocatur dñs,Et vocabitur nomen eius angelus magni conſilij, ſecundum Septuaginta,rex tamen angelorũ exiſtit,& hic in prophetia angelus dictus,quòd præſentem nobis annunciauit ſalutem:ita etiam,quia futura prædixit nobis infallibili veritate,propheta appellatur.quomodo dixit etiam,Cœlum & terra tranſibunt,verba autẽ mea nõ trãſibunt. Chriſtus autem inquantum filius erat & verbũ patris cœleſtis, dñs quoq; erat angelorum & prophetarũ.Et ſic intelliges quomodo propheta ſit Chriſtus futurorum omnium conſcius ſimulq; prophetarum dñs.nanq; & ſecundum animam ſuã contemplator erat eſſentiæ diuinæ,vnde & omniſci⁹ fuit, nõ ex viſione vel inſpiratione,ſicut cæteri prophetæ. pro-

Matt.11 *Auguſt.* *Eſa.9.* *Mat.24*

Luca.14 phetam tamẽ eum appellarunt diſcipuli quoq; illi duo, potentem in verbo & opere corã deo omniq; populo. Attẽtius tamen paulo turbę huius verba cõſidera. habent enim aliquid in ſe energiæ, dum non ſimpliciter prophetam, ſed eum qui venturus erat in mundum, inſinuant. eò enim hoc declarare volebant, quanuis ante hunc prophetæ plurimi fuerant, officium tamen tantùm habebant, prophetã illum annunciandi, qui venturus erat in ſalutẽ & redemptionem hominum, hic cum iam veniſſet, vtiq; merito prophetarũ omnium propheta ſummus & erat & dicebatur Meſſias ille iam olim in lege promiſſus. dixerat enim de illo de' ad
Deute.18 Moyſen in lege, Suſcitabo illis prophetam de medio fratrũ ſuorum, ſimilem tui. Sicut ergo legiſlator antiquæ fuit Moyſes, ita ſuccedere illi oportebat prophetam aliũ nouæ legis auctorem. huiuſmodi nimirum prophetam hic dñm turbæ confeſſæ ſunt, hunc enĩ expectabant, in Chriſto iam vtiq; videntes omnem de Meſsia propheti㠁impletã. Atq;
Mat. 16 ideo alibi diſcipulos ſuos dñs interrogauit, Quem dicunt homines eſſe filiũ hominis? Qui reſponderunt, Alij Ioãnẽ
Theoph. Baptiſtam, alij Fliam, nonnulli aliũ prophetarum, vt teſtatiſſimum ſit, plebem eum habuiſſe pro propheta. Poſtremò pro altera concluſionis parte, dicẽdũ quoq; hic nobis eſt ex euangelio, ne puſillanimes ſimus in anguſtiis & paupertate, neq; timidiſsim' in hoſpitalitate & cõmunione, ſed credamus, quòd & ſi vnum habeamus panẽ, illum multiplicaturus ſit, nec vnquã nos in neceſsitate deſtiturus. quapro-
Matt.6. pter ſolicitudinem etiam nimiã prohibuit apud Matthæũ, quando & ſuperflua appetere non raro incõmodat magis, quã quod proſit. Vt rectè omnino duo hæc ſibi dari petie-
Prou. 30 rit à dño Sapiens, cum diceret, Vanitatem & verba mendacij longè fac à me, mendacitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo neceſſaria. Id vos quoq; petatis à domino deo, quem nunc oremus omnes, &c.

HOMILIA IIII.

Beda. QVi ſigna, inquit Beda, & miracula dñi ac ſaluatoris rectè cum legunt vel audiunt, accipiunt: non tam in iis quid foris ſtupeant attẽdunt, quã quid horum exemplo intus agere, quid in iis myſticũ perpende-
Auguſt. re debeant, inſpiciunt. Eãdem regulã B. Auguſt. quoq; refert, Chriſtũ verbo ſimul & opere docuiſſe, atq; ideo quic-

quid euangeliſtæ operum ſuorũ deſcripſere, nobis accipiendum eſſe vt certiſsimè factum ſit,& tamẽ inſuper facti illius ſignificationem myſticã,ad eruditionẽ & inſtructionem noſtram eſſe conſiderandam. Quis itaque iam dubitet, euangelium hodiernum ad literam ita vt lectum eſt eſſe factũ,quod concorditer adeò vnanimes omnes deſcripſerunt euangeliſtæ,quando etiam intellectu non ita difficilè eſt, quinq; panibus hordeaceis & duobus piſcibus ſatiaſſe dominũ quinque milia hominũ,pueris & mulieribus exceptis? Verũ quid hæc ſibi hiſtoria myſticè velit, quidq; ex ea nobis ſit colligẽdum,hoc ſanè nõ ita apertum eſt omnibus,ſed ex alijs aliter deducitur. Nos non noſtro capiti, verum probatiſsimis ſanctorum patrum ſentẽtijs & auctoritati innixi, afferemus huius rei explanationẽ, neq; immeritò ſic illorũ ſequemur auctoritatẽ,qui & diuinitus illuminati,& ab eccleſia deinceps accepti,quæcũque ſcripſerunt,ſacrarum ſcripturarum collatione illuſtrarũt,vt Auguſt. Ambro. Beda,&c. Principio quòd Iudęã egreſſus eſt dominꝰ,ſignificare poteſt hoc,quòd Iudæos dereliquit & deſeruit, profectus in Galilæã gentiũ, quas ſcilicet in eccleſiam ſuã aſſumpſit & elegit,cũ idololatriã ſuam dimitterent,& dominũ ſequerentur in fide virtutũ optimarũ operatrice. Nõ hic referre animus eſt, quomodo mare ſit hic mũdus, vbi trãsfretauit dominus in ligno ſeu nauicula ſanctæ crucis in vitã æternã cõtẽti ſimus explicare tantũ,mare Galilęæ deſignare mundũ hunc miſeriis & calamitatibus vndiq; plenũ,in quo quicũque grauiter peccando offendunt,velut in profundo natant vt piſces,nõ attollũt animos ſuos in altitudinẽ cæleſtiũ gaudiorũ. Quo etiam vox ipſa Galilęæ deſeruit,quæ totam ſignificat,aut quicquid volubile eſt,ſic enim mundus homines voluptatibus inuolutos & immerſos,veluti vertiginoſos efficit,vt nequeant iam amplius meditari cœleſtia. ſic Dauid quoq; dicit, In circuitu impij ambulant. Cũ vero iam trãsfretaret per mare hoc dominus,& fluctus voluptatũ mũdi huius infringeret tribulationem ſimul vinceret & mortẽ, tunc nimirum ſecutæ ſunt eũ turbæ plurimæ,ex vniuerſo terrarũ orbe collectæ, euangelicam doctrinam amplexæ ſunt,& dixerunt. Domine, ad te cõfugi,doce me facere voluntatẽ tuã. Quia poſt paſsionẽ Chriſti,cũ iam apoſtoli & miracula operarẽtur tãta,& tã ſalutarem vndique diſſeminarẽt doctrinã,ſecutæ ſunt illos turbæ.

Ioan. 6. Mat. 14. Mar. 6. Lu. c. 9. Theoph. Beda. Pſal. 11. Pſal. 14. Act. 5.

magnæ, & crediderũt in dominum. Quòd itaque ſedit in mõte dominus, hoc deſignabat, quoniã intelligẽtibus plurima & immẽſa reuelat myſteria, verũ infirmos iam ante curat inferius ad radices mõtis, quod ij cũ variis vitiis & peccatis languidi ad altitudinẽ montis pertingere non poſſunt eo, quo innocẽtes manibus & qui mũdo ſunt corde, tantum

Pſal. 23. peruenĩũt. Deinde quòd ſublatis oculis dñs venientem ad ſe vidit turbam, argumentũ eſt immenſæ miſericordiæ illius,

Luc. 15. qua paratus eſt occurrere omnibus veniẽtibus ad ſe: quoniã ſicut pater ille filio occurrebat perdito, ita peccatori obuiã venit deus per gratiã & innumera dona ſua, modo peccatũ ſecũ recogitet in corde ſuo, dicatq; cum filio prodigo, Ibo ad patrem meũ & dicã, Pater, peccaui in cœlum & corã te.

Auguſt. 2. Panes hordeacei quinq;, libros quinque Moyſi de-

Hieron. ſignãt: puer qui panes ſecum fert, Moyſes ipſe eſt. Rectè autẽ hordeacei ſunt illi, quia & iſti libri veteris ſunt teſtamẽti: & ſicut hordeum ægre ab inuolulo ſeu palea qua cõtinetur, diuelli poteſt, ita veteris quoq; teſtamenti litera cruda & craſſa eſt, operta ſacramẽtis carnalibus, quæ ſpiritalis intellectus granũ contegebant. Quãuis referri idẽ hoc quoque poteſt ad duritiem legis & mandatorũ veterũ, quã Pe-

Act. 15. trus quoque fatebatur, inquiens, Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorũ, quod neque nos, neque parentes noſtri portare potuimus? Granum illud legis intimũ apud Iudæos ſub velamine corticis latuiſſe, Paulus quo-

2. *Cor.* 3. que teſtatur, cum ait, Vſque in hodiernum diem cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Quando itaq; ignorãtia turbæ ſub lege erat, eo faciebat, quòd dominus Philippum interrogauit, ignorantem adhuc myſterium

Mat. 26 illud magnũ, quod facturus erat ipſe. Veniens autem dominus, velamen ademit iis qui conuertebantur: in cuius rei ſignum, velum templi quoque ſciſſum eſt in morte Chriſti.

Porró piſces duo, ex ſententia beati Auguſtini videntur

Auguſti. nobis ſignificare duas illas in veteri teſtamẽto ſublimes perſonas, quæ vngebãtur ad populum ſanctificãdum & regendum, ſacerdotes & reges. Sacerdos autẽ & põtifex Chriſtus quoque eſt, vt qui ſemetipſum obtulerit deo patri ſacrificiũ

Hebr. 7. & hoſtiã viuã: rex etiã, quoniã ab ipſo omnes gubernamur in regno fidei. Beda ꝑ piſces duos, geminã intelligit ſcripturam, pſalmorum & prophetarum: quoniã illi canendo, hi lo

quędo futura prædixerũt. Panes quinq; fregit & diſtribuit dominus. Quandiu puer, hoc eſt, populus Iudæorũ panes quinque, quinque libros Moyſi apud ſe geſtauit, non diſtribuebãtur illi populis gentium, ſed nõ intellectos etiam iſtos penes ſe ſeruabãt Iudæi. Verùm quãprimũ natus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, panemq; accepit ſimul & fregit, hoc eſt, intellectũ aperuit latentem, quomodo diſcipulis duobus in Emaus abeuntibus panem fregiſſe dicitur, cũ inciperet loqui de Moyſi & prophetis, explicans quæ in ijs de ſe ſcripta eſſent, tunc ſanè multiplicati ſunt libri Moyſi: quia per vniuerſum terrarũ orbem diffuſè explicati, atq; ideo apoſtolis dati, qui deinceps gentibus proponerẽt: hoc eſt, quòd poteſtatem dedit apoſtolis poſteríſque eorum librorũ Moyſi interpretationem toti mundo prædicare. Quanuis enim Chriſtus docere incepit euangeliũ, tamen ij qui illud ex ipſo audiebant, profecti prædicauerunt vbiq;, domino cooperãte & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Quod autẽ fœno ſeu gramini inſederunt turbæ, ad homines referendũ eſt, qui carnales ſunt: ſiquidẽ omnis caro fœnum, inquit Eſaias, huiuſmodi hominibus panis ſcripturarũ & verbi dei proponendus eſt, vt aliquando carnalem tum intelligentiam tum concupiſcentiam omittẽtes, voluptates quoq; mundi huius velut herbam quæ iam exaruit fugientes, corpus iã redigant ſub obſequium ſpiritus. Id fit, cum quinquageni diſcumbũt, ſecundũ Lucam, hoc eſt, cum pœnitentiã agunt, inquit Hieronymus. Et hoc contra eos facit, qui bonis tantũ prędicare volunt euangeliũ, quo multo magis indigent qui mali ſunt, vt conuertantur: boni verò, vt in bono cœpto perſeuerẽt, & de virtute in virtutẽ progrediantur. Neq; à prædicationis officio & diligentia ſedulus deterreatur prædicator, ſi videat multos malos ſibi eſſe auditores, apud quos nihil promoueat: quoniã ſi vnã ſaltem animã lucretur prædicatione ſua, plus iã lucri habet quã quotquot in mundo ſunt mercatores. Atq; hoc illud eſt quod Chriſtus dixit, ſanos non indigere medico, ſed malè habentes: ideoq; tantũ ſubinde peccatores veniunt ad dominum, ſed & per prophetam idem hoc ipſe de ſe teſtatur, dicens, Vt mederer cõtritos corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem. Neq; ſemper Chriſtus bonos tantum habuit prædicationis ſuæ auditores, imò & in magno illo miraculo, decem curatis lepro

Luc. 24. *Mar. 16.* *Hieron.* *Eſa. 40.* *Luc. 9.* *Hieron.* *Mat. 9.* *Eſa. 61.*

Luc. 17. ſis, vnus tantum rediit ad Chriſtum, qui gratias egit.

3 Satiatis iam turbis, præcepit dominus apoſtolis colli
Auguſt. gere fragméta, ne perirét. Quæ ſunt autem, ait Auguſtinus, illa fragméta, quæ populus nó potuit mâducare? intelligantur ergo quædam ſecretiora intelligentiæ. quæ multitudo non poteſt capere, ea adſeruũda ſunt vtique & collecta iis tradenda, qui alios etiã queãt docere, cuiuſmodi ſunt prælati & doctores. penes illos remaneant pleni cophini fragmẽtis. quia plenaq; ſunt arcana diuinorũ eloquiorũ. quæ vulgi ſenſus nó capit: nõnullã quæ per ſe quidẽ minus docti aſſequi nequeunt, ſed à doctoribus expoſita mox intelligere
Beda. queunt. Audiãt hoc neochriſtiani, audiãt rudes ex plebe & indoctiſsimo vulgo homines, audiãt vetulæ quoque garrulæ. & diſcant non ita temere ſacras tractare ſcripturas, ex quarum lectione, arrogantia tantùm & inani faſtu: inflati, in abyſſos errorũ cadũt præcipites, Ecce nõ præcepit hic dominus turbis ſecũ auferre reliquias panis, ſed apoſtolis colligere: ex horum cophinis, quod tibi difficilius & grauius eſt, tu collige. Diſcant hinc quoque prælati cõmiſſum ſibi eſſe verbum dei diſtribuendũ ex cophinis plenis, nõ iura ciuilia, non poetarũ illecebras: ſed quicquid panis euãgelici reliquũ
Eccle. 24 eſt, turbæ enucleare, explicare. & (quo ſibi vitam cõparent æternam) elucidare. Impleuerũt apoſtoli cophinos duode-
Hieron. cim, & vnuſquiſque eorum de reliquiis ſaluatoris implet cophinũ ſuũ, vt habeat vnde poſtea gentibus cibos præbeat.
Beda. Omnis itaq; hic ſpiritualiũ doctorũ chorus exprimitur: qui obſcura ſcripturarũ, quæ per ſe turbæ nequeũt meditãdo col
Galat. 4. ligere, & meditata & mandata literis, ſuo pariter & turba-
Hebr. 7. rum vſui conſeruare iubẽtur. Hoc ipſi fecere apoſtoli & euã
8. & 9. geliſtæ, hoc ſequaces eorum eccleſię toto orbe magiſtri, etiã integros vtriuſque teſtamenti libros diligentiori explanatione diſcutiendo. Diſce hinc errare omnes iſtos, quotquot nec credere iam neque tenere quicquã volunt, niſi quòd in ſcripturis Biblicis habetur expreſſum. Aliter nos hic docemur, panem quidem euangelicum à Chriſto fractũ, nos quóque proponere debere turbis, ſed inſuper etiam eorum quæ difficiliora ſunt fragmenta, ex cophinis illorũ qui diuinitus ſunt edocti, non contẽnere, cuiuſmodi ſunt Auguſtinus, Dionyſius, Cyprianus. Hieronym⁹, Chryſoſtomus & alij nõnulli. Ex iis fragmenta ſcripturarũ nos ſumere oportet, non ab

Arrio, Heluidio, Vuicleff, Luthero, Zuinglio, quibus nõ cõ
miſit dominus colligere fragméta, quãdo nec apoſtolorum
ſucceſſores. vel ab iis ad hoc munus miſſi, vt ſic ſcripturam *Ioan. 10.*
ſanctã laniẽt, lacerẽt & reiiciãt: vltrò enim ſe ingerunt, vt
fures & latrones, neq; vera ianua ingrediuntur, quo ſic vo-
carẽtur ab iis, qui ius vocationis & huiuſmodi officia miſ-
ſionis debitæ haberent. 4 Quanuis hic doctores multũ *Faciat*
variãt ſuper expoſitione quinq; panũ & duorũ piſciũ, tamẽ *hic ſer-*
ex multis ſunt qui referãt ad quinq; partes pœnitẽtiæ, oſtẽ- *monẽ vt*
dentes etiã quomodo ſinguli ſint frangendi, ſicut facit Ro- *placuerit*
bertus Anglicus. Nec deſunt qui panes illos exponãt potiſ-
ſima iſta quæ ad vitã Chriſtianam pertinẽt S. Bernardus ad *Bernar.*
ſtatũ religioſorũ pertrahit. Rurſus ſunt alij, q panes quinq;
interpretãtur quinq; rationes ſiue cauſas, quibus ad pœni-
tentiã promouemur. Alij referũt ad quinq; illa, quibus ani-
ma noſtra paſcitur, Poſtremò ſunt q anagogicè panes iſtos
exponũt quinque illa, quibus animæ ſiue ſpiritus ſanctorũ
ſatiantur in æterna beatitudine. Ea omnia miſſa hic facio,
tantũ quæ Ambro. habet, breuiter percẽſebo. Ex multis cir- *Ambro.*
cuſtantiis cõſtat, hic & Matth. 15. nõ vnã atq; eandem eſſe *Ioan. 6.*
hiſtoriã: quoniã hic quinque panes, illic ſunt ſeptẽ: hic ſu- *Mat. 16.*
pra fœnũ, illic in terra ſedent: hic quinq; milia, illic qua-
tuor tantũ milia ſatiãtur: hic duodecim cophini, iſthic ſe-
ptẽ ſolummodo implentur: vt iam operæpreciũ ſit, omnino
non vnã hãc eſſe hiſtoriã. Ambro quoq; exactius adhuc ſi- *Ambr. ſu*
gnificationem illius explicãs, ait, Videtur illa quinq; milia *per Lucã*
quaſi quinq; corporis ſenſus, adhuc corporalibus proxima *lib. 6.*
accepiſſe alimẽta de Chriſto: quatuor verò milia, & ſi ad-
huc in corpore ſint, & in hoc mũdo, qui ex quatuor conſtat
elemẽtis, nõ ocioſe tamen ferũtur myſticè accepiſſe eſcam
quietis. Numerus enim hic quaternarius, vt ait Hiero. ſemp *Hieron.*
in laude ponitur: & quadrãgulus lapis nõ fluctuat, & nõ eſt
inſtabilis: atq; ob hãc cauſam etiam euãgelia in eo numero *Gene. 2.*
cõſerata ſunt. Quatuor hæc milia ſatiãtur panibus ſeptem,
cibo nimirũ ſancto quietis: qa ſic dies ſeptim⁹ requietioni
datus eſt, & omnis hæc vita noſtra viciſsitudine & cõtinua
ſeptẽ dierũ reuolutione peragitur. Quiſquis igitur hic viuit *Luc. 14.*
deo beneplacit⁹, & panes illos ſeptem quietus & in omni
ſanctimonia vitæ hic mãducat, panẽ tandẽ octauum in illa
quoq; cœna mãducabit, quãdo æterna fruetur beatitudine,

Mat. 15. poſt reſurrectioné. Atq; ideò Matthæ⁹ ait. Chriſtũ teſtimoniũ illis dediſſe, ꝙ triduo ſecũ ſuſtinuerit, ſicut olim Iudæi profectioné triduanã (quę pœnitétiã deſignabat perfectã)
Exo. 5. 8 dño volebãt offerre in deſerto. Id adeò ſubtiliter quoque ſanctus Ioãnes inſinuauit, dũ iſtorũ quinq; miliũ panẽ hordeaceũ deſcribit, panem vtique horridũ, ſicut homines iſti duri adhuc erãt & minus perfecti. Verũ perfectiorib⁹ illis quatuor milibus, panis datur mũdiſsimus. Carnales quoq; iſti fœno inſidẽt, vt qui nõdum penitus voluptates carnis reliquerũt: quatuor milia autẽ hominũ ſedẽt in terra, quæ frumẽta, vinũ & oleũ producit, vt inde plus gratiæ diuinæ acquirãt, qui ad regnũ cœlorum ex quatuor mũdi partibus
Matt. 8. perueniũt, iuxta illã Chriſti vocẽ: Multi ab oriẽte & occidente veniẽt, & recumbẽt cũ Abrahã, Iſaac & Iacob in regnum cœlorũ. Et ſicut hic apoſtoli panẽ diuiſerunt turbis, ita deinceps corpus quoq; & ſanguinẽ domini diſtribuerunt. Ad extremũ Chriſtus quoque fregit vetus teſtamentum, & reliquias illius atque fragmẽta apoſtolis propoſuit, quod in multis locis apud Matthæum oſtẽditur, de libello repudij, & apud Paulum de duobus filiis Abrahæ. De perfectione porrò numeri ſeptenarij plurima ſunt in ſacris literis argumẽta manifeſta, quia ſeptem ſunt dona ſpiritus ſancti, ſeptẽ gradibus aſcenditur in templum, ſeptẽ quoque ſigillis obmunitus eſt liber dei: quibus omnibus conſortium
Eſa 11. adipiſci poſſumus ſpirituũ ſeptem, qui ſunt antè faciẽ thro
Apo. 5. ni dei: vbi tandem cum omnibus ſanctis angelis & electis dei, deum laudemus in ſecula benedictum, Amen.

DOMINICA V. QVADRAGESIMAE, QVAE EADEM ET *Dominica in Paſſione dicitur, Euãgelium* IOANNIS VIII.

I *N illo tempore, Dixit Ieſus turbis Iudæorum & principibus ſacerdotum, Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Qui*
1 Ioã. 4. *ex deo eſt, verba dei audit. Propterea vos*

non auditis, quia ex deo nõ eſtis. Reſponderũt ergo Iu*dæi, & dixerũt ei,* Nõne *bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmoniũ babes?* Reſpondit Ieſus, Ego *dæmoniũ non habeo, ſed honorifico patrẽ meũ, & vos inhonoraſtis me.* Ego *autẽ non quæro gloriam meã. eſt qui quærat & iudicet.* Amẽ *amẽ dico vobis, ſi quis ſermonẽ meũ ſeruauerit, mortẽ nõ videbit in æternũ.* Dixerũt ergo Iudæi, Nũc *cognouimus quia dæmoniũ habes,* Abrahã *mortuus eſt & prophetæ, & tu dicis, ſi quis ſermonẽ meũ ſeruauerit, non guſtabit mortẽ in æternũ.* Nũquid *tu maior es patre noſtro* Abraham, *qui mortuus eſt? & prophetæ mortui ſunt. quem te ipſum facis?* Reſpondit Ieſus, *Si ergo glorifico meipſum gloria mea nihil eſt.* Eſt *pater meus qui glorificat me, quẽ vos dicitis quia deus noſter eſt, & non cognouiſtis eũ.* Ego *autẽ noui eũ.* Et *ſi dixero quia non ſcio eũ, ero ſimilis vobis mẽdax: ſed ſcio eũ, & ſermonẽ eius ſeruo.* Abrahã *pater veſter exaltauit vt videret diem meũ. vidit, & gauiſus eſt.* Dixerunt ergo Iudæi *ad eum,* Quinquaginta *annos nondum habes, &* Abrahã *vidiſti?* Dixit *eis* Ieſus, *Amen amen dico vobis, antequam* Abrahã *fieret, ego ſum.* Tulerunt *ergo lapides vt iacerent in eum.* Ieſus *autẽ abſcõdit ſe, & exiuit de tẽplo.*

Supra 7.

Supra 7.

HOMILIA I.

SI quod eſt euangeliũ nobis ab eccleſia propoſitũ, quo domini noſtri Ieſu Chriſti immenſa benignitas, innocentia & ſumma manſuetudo declaratur, ac viciſſim Iudæorum inuidia & malitia extrema oſtenditur: hoc vtique eſt præſens hoc noſtrum, atque ideo ab eccleſia ſancta per ſpiritum dei ſanctum quoq; inſtitutũ eſt, vt illud hodie legatur in dominica, quæ à paſsione domini nomen ſumpſit. Et in hoc animũ Iudæorũ, tũ inuidia, tum

odio & maleuolétia exacerbatũ nobis demõſtrat, vnde col ligamus, quomodo à verbis ad opera, à calumniis & oppro briis ad verbera, flagella & crucẽ denique deuenerint. Sed quæres hic initio ſtatim, vnde hęc dominica in paſsione di catur, quãdo die ab hinc decimatertia demum quæ eſt ipſa paraſceues, paſſus eſt dñs. Reſpõſionẽ ad hoc ip ſe nobis
Ioan. 11. offert euãgelij Ioãnis cõtextu. Lazarũ enim à morte ſuſci-
Exod. 12. tauit dominus prima die Neomeniæ: deinceps die quartadecima à noua luna manducabãt agnum ex præſcripto legis. & ea ſtatim nocte captus in mõte Olíueti dñs, ſequẽti die, quę erat paraſceues, menſis illius decimaquinta, crucifixus eſt. ferias autẽ agebant ex lege Iudæi in neomeniis, ideoque multi homines ibidem aderãt, quãdo reſuſcitauit dominus Lazarum. Quæ etiã ratio eſt, cur proximè tranſacta feria ſexta inſtituit eccleſia legi in miſſa debere euangeliũ iſtud de Lazaro, quoniã totidẽ diebus ante diẽ paraſceues reſuſcitauit dominus. Narrat autẽ euãgeliſta multos ibidem interfuiſſe Iudæos, & quoſdã abiiſſe ad phariſæos, eiſque denunciaſſe quæ feciſſet Ieſus, Hinc ſequitur, collegerunt principes & phariſæi conciliũ, in quo quid cõ cluſum ſit, tandem euangeliſta indicat cum ait, Ab illo die
Nu. 28. cogitauerũt vt interficerẽt eũ. Atque ideo iam nõ amplius
Ioan. 11. palã ambulabat dominus apud Iudæos, ſed abiit in regionem iuxta deſertum, in ciuitatẽ quæ dicitur Ephrẽ. Quando itaq; prima die neomediæ reſuſcitatus eſt à domino Lazarus, qua die phariſæi quoque & ſummi ſacerdotes, vt ſe ſanctificarent ad imminens feſtum paſchæ, vndique profi-
Exo. 40. ciſcebantur Hieroſolymam, ſicut in Exodo præceptũ erat,
Ioan. 11. & de cæteris etiã Iudæis euãgeliſta cõmemorat: ea quoq; ipſa die fama peruenit Hieroſolymã, quoniã inde duobus tantum miliaribus diſtabat Bethania: ſtatim illo ſabbato inito concilio, conſultarunt de morte Chriſti. Quo nomine heri quoq; in veſperis erecto crucis vexillo, eccleſia cœpit paſſionem Chriſti meditari. Eoque magis euangelium hoc hodie proponit, quo declaratur, quàm atrociter, odioſè & impiè dominum tractarint Iudæi. Nos itaque nunc textum illius in manus aſſumamus & explicemus.

1 Primum omnium dixit ille Iudæis, Quis ex vobis ar-
Gregor. guet me de peccato? Penſate, inquit Gregorius, chariſſimi immẽſã Chriſti benignitatẽ: peccata venerat relaxare, &

tamē dicit, Quis ex vobis arguet me de peccato? Nō dedi-
gnatur ex ratione oſtēdere ſe peccatorem non eſſe qui ex
virtute diuinitatis poterat peccatores iuſtificare. Ad hoc Ioan. 8.
autem dicendum quid mouerit dñm; aſſignari principio
poteſt, quoniā quærentibus iam Iudæis ipſum interficere,
ſicut ipſe eis in eodem hoc capite exprobrauit, verbis illis
oſtēdere voluerit, quicquid molirentur & pararent iſti, id
omne facere eos nec amore nec zelo iuſtitiæ, ſed mera qua
dam malignitate, quando ne inſimulare quidem ipſum ali-
cuius poſſent peccati. Alia ratio huic nō diſſimilis dari po
teſt, Iactantibus Iudæis filios ſe eſſe Abrahæ, cum dñs illis
diceret, Vos ex patre diabolo eſtis, iam nūc declarare vult
iis verbis, eos de ipſo dicere ſimiliter non poſſe, vt ſic im-
merito eū odio proſequerētur. quaſi diceret, Si dei eſtis fi-
lij, vtiq; peccantem debetis odio habere. Me verò quando Theop.
odio proſequimini, nec tamē de peccato arguere poteſtis,
non vtiq; eſtis filij dei, vt iactatis. Itaq; ob veritatem tan-
tùm me odio habetis. Recogita autē hic tu peccator, imò
nos oēs homines, dēpta Maria, quod nemo in veritate dice Rom. 5.
re poteſt, Quis me arguet de peccato? quoniā omnes pecca- Ephe. 2.
uimus & egemus gloria dei. Atq; adeò natura eram⁹ filij 1. Ioan. 1.
iræ, ſicut & alij, vt ſi diceremus nos peccatū nō habere, ſe-
duceremꝰ nos ipſos, & veritas in nobis nō eſſet. Solus hic 1. Pet. 2.
dñs noſter Ieſus Chriſtus eſt, qui peccatū nō fecit, nec in-
uentus eſt dolus in ore eius, ideóq; ſerio dicere potuit Iu- Origen.
dæis, Quis ex vobis arguet me de peccato? Et ſi de peccato
nullo accuſare poteſtis, qūo mihi mortē intētabitis? Quan
do peccati nullius ſcitis cōſciū, & ego tamen veritatem di
co vobis, quare non crediſtis mihi? Veritatē autem annun-
ciaſſe Chriſtū Malachias quoq; teſtatur, cum ait, Lex veri- Mala. 2.
tatis fuit in ore ei⁹, & iniquitas nō eſt inuēta in labiis ei⁹.
In pace & in æquitate ābulauit mecū, & multos auertit ab
iniquitate. 2 Quam pulchrè iam ex illo quod non cre-
derent ipſi, concludit dñs aduerſus Iudæos, idquiens, Qui
ex deo eſt, verba dei audit. propterea vos non auditis, quia
ex deo nō eſtis. Terribile valde eſt, ait Gregorius, quod ſe Gregor.
quitur: ideo vos nō auditis. Pēſet ergo apud ſe vnuſquiſque
veſtrū, ſi hęc vox dei in cordis ei⁹ aure cōualuit, & qui iam
ex deo ſit agnoſcit. Ecquid in ſe verba dei cōtinent, appeti
vitā ęternā, concupiſcentias malas cōteri debere, honores

mundi contẽni & reſpui, aliena non cõcupiſci, ſed & propria bona cũ gaudio & hilaritate diſtribui? Hęc in cuiuſcũque animo & corde firmiter hærent: & q de iis libenter audit dici, agnoſcit quia ex deo eſt, dummodo opere quoq; & facto illa adimpleat: quoniã multi ſunt qui libẽter & cũ lachrymis ſuſcipiunt verbũ dei, ſed ſtatim rurſus ad vomitũ redeunt peccatorũ. Iſti autem verbum dei nõ audiunt, qui illud opere exercere differũt, ſicut in euãgelio auditis ſemen nõ in vnam terrã cadere, ſed partim in ſpinas, partim

Lucæ. 8. in petrã, partim ad viam & ſemitam. Dicit itaq; Gregori⁹,

Gregor. Reuocate fratres vitã veſtram ad oculos mẽtis, & alta cõſideratiõe verba diuinæ veritatis timete. Ideo vos non au-

Ezech. 3. ditis, quia ex deo nõ eſtis. Sic ad Ezechielẽ quoq; dixit dñs Domus Iſraël noluit audire te, quia nolũt audire me. Ecce contumeliam quoque ſuam reputat deus, ſi tu prædicatores ipſius audire contẽnis, ſi verbum illius non amas. Vt nunc miſerè res agitur circa verbi dei prędicationẽ, neochriſtiani iã multum gloriantur, & ſuos nobis iactãt prædicatores multis modis eos cõmendant: qui tamen calumniãtur magis, & vituperẽt ceremonias oẽs, pias ordinationes, ſacramenta, opera bona, imò & ipſos ſanctos dei in cœlo. Neque

Eſaia, 30 immerito eos laudant ipſi, cũ & ipſi ſint huiuſmodi, quales in Eſaia leguntur eſſe qui dicũt, Nolite nobis aſpicere quæ recta ſunt loquimini nobis placẽtia, videte nobis errores, auferte à me vitã, declinate à me ſemitã, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſraël. Diligẽtius attẽde & cõſidera loca, in quib⁹ nõ ſuſtinere iã volunt viã ſibi prædicari ſalutis æternę, an nõ ita agantur omnia, an nõ ita ſæuiant iſti, qui ſanctos è cœlo, ſacramẽta & imagines è tẽplis deturbare conãtur. Sed hæc alias.) Qui ex deo eſt, inquit dñs, ſcilicet natus per fidem, bonorum operum operatricem, qui à deo prædeſtinatus eſt ad vitam æternã, is ſanè verbum dei ſanctũ audit: neq; ſonum illius tantùm & vocẽ, ſed cum conſenſu etiã

Iaco. 1. & obedientia, ſicut alibi beatos quoq; dñs pronunciat, audiũt verbũ dei & cuſtodiunt illud. Sic Iacobus, Eſtote, inquit, factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos. Atq; hoc dictum Chriſti diligenter attendentes doctores ſancti, collegerunt inde, verbum dei, audire libẽter, certum eſſe prædeſtinationis argumentũ ad vitã æternam. Cõtra etiam quicunq; verbum dei nec curant, neque

audire magni faciunt, ſed vel ad cõciones ſacras nõ veniũt
vel inde ſine graui cauſa ſtatim abeũt, eos à deo reiectos eſ
ſe in perpetuum. 3 Dixerunt Iudæi, Nónne bene dici-
mus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmoniũ habes? Quan
do nullũ iã peccatũ Iudæi poterant obiicere Chriſto, quia
vt Iob ait, Nõ poteſt iuſtificari homo cõparatus deo: atque *Iob. 25.*
ideo quãuis deus in veteri quoq; teſtamẽto ius dixit homi-
ni, ſicut per Eſaiã dicit, Habitatores Hieruſalẽ iudicate in *Eſaiæ. 5.*
ter me & vineã meã. Et vniuerſum ad peccatorem ait, Re- *Eſa.45.*
duc me in memoriã & iuſtificemur ſimul, narra ſi quid ha
bes vt iuſtificeris, ſemp tamen penes deum tanquã ſummũ
bonũ ſentẽtia eſt: iuxta illud Dauidis, Tibi ſoli peccaui, & *Pſal. 50.*
malũ corã te feci, vt iuſtificeris in ſermonib' tuis, & vincas
cũ iudicaris. Nõ deſinũt tamẽ furere & inſanire hic Iudæi, *Iob. 21.*
ſed blaſphemias moliũtur, dũ peccatũ nullum exprobrare
dño poſſunt. Quis enim arguet coram eo vias eius? Ecce
doctoris eſt vitã viuere inculpatam: proximũ doctrinã quo
que habere ſine vitio. ex vtroq; illo Chriſtus hic optimũ ſe
profitetur magiſtrũ. de vita nãq; ſua ait, Quis ex vobis, ar- *Ioan. 8.*
guet me de p̃cõ? Quo ad alterũ, ſi veritatẽ dico vobis, qua-
re vos nõ creditis mihi? Cõtra vtrunq; quãdo afferre nihil
poterant Iudæi, calũnias tantùm intendunt aduerſus vitæ
ſanctimoniã. Samaritanũ ipſum vocant: contra veritatẽ do
ctrinæ, clamitant eũ dæmoniũ habere. Primũ Samaritanum
nominant, hominem impurum, neq; fidei rectæ, cuiuſmodi
nunc quoq; tẽporibus noſtris comperiũtur, quoniã Samari- *Samaritani dicti*
tani tantũ libros quinq; Moyſi & prophetas recipiebant, *Cuthei à*
cæteros nequaquã. Et ij ſunt quos Cuthæos vocat Ioſeph', *Ioſepho.*
eratq; perpetuum odiũ inter eos alioſq; Iudæos. Rationes *Lib.9.*
autẽ tres aſſignant doctores, cur eum Samaritanum appel- *antiquuit.*
larint, & rectè quidẽ hic Chryſoſtomus ex hoc loco intelli *cap.11.*
gi dicit, Iudæos etiã ſæpi' eo in Ieſum vſos vocabulo, quã- *Chryſo.*
uis nõ meminerit adhuc euãgeliſta Samaritanũ Ieſum ab
ipſis vocatũ. nanq; cũ dicunt, Nõne bene dicimus nos, quia *Ioan. 8.*
Samaritanus es tu? inſinuant ſe vtique & ſæpius & merito
dñm Samaritanum dicere. Ex rationibus verò, prima hæc
eſt, quòd apud Samaritanos fuerat, illoſq; docuerat. Secun- *Ioan.4.*
da, quia in parabola Samaritanũ laudauerat magis, quã vel *Lucæ. 10*
ſacerdotem, vel Leuitã. Tertia, quoniam Samaritanum illũ *Luc. 17.*
ſolum gratum commenderat præ cæteris nouem leproſis,

quorũ nullus ad dñm redierat gratias a&ur. Pręcipuè quo
que eo Samaritanũ vocabãt, quod dñs ex eorũ ſententia &
iudicio legẽ nec totã nec cõſtãter ſatis ſeruaret, ſicut Sama
ritani. Quãobrẽ toties Moyſen adducebãt cõtra eum, apud
Ioan.5. Ioannẽ etiã clamabant, Nõ eſt hic homo à deo, qui ſabbatũ
6.7. non cuſtodit. Poſtremo dñm calũniantur, quaſi qui dæmo-
Ioan.9. niũ habeat. Ecce q ipſi erant dæmoniis pleni, ex patre etiã
diabolo nati, benedictum in ſecula dñm noſtrum inſimula-
bãt dæmoniũ habere. Qui diabolo potẽter imperat, ipſum
que adeo ex hominibus expellit, ꝓ dæmoniaco accuſatur.
An nõ hæc Iudęorũ inſignis tũ impietas eſt tũ malitia? Dæ
mones ipſi Ieſum dñm ſuum eſſe fatentur, & Iudæi negãt,
dæmoniũ ipſum habere clamãtes. Geraſeni iſti duo clama-
Matt.8. bãt ad dñm. Quid nobis & tibi Ieſu fili Dauid? quid veniſti
Mar.5. ante tẽpus torquere nos? Similiter & dæmoniac⁹ ille apud
Luc.4. Lucã dicebat, Sine, qd nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti
ꝑdere nos? Scio te qui ſis, ſanctus dei. Vſq; adeò dæmonio
magis impij lõgéq; ſceleratiores erãt Iudæi. Et quia dæmo
niũ habere dñm inſimulabant, faciebant duplici de cauſa:
primũ, ob ſublimitatẽ ſuæ doctrinæ, quoniã multa eis refe
rebat de deo patre occulta illis & latẽtia, intellectũq; eorũ
lõge ſuperãtia, & quod de cœlo deſcẽdiſſet, quod carnẽ ſuã
Ioan.6. eis daturus eſſet ad mãducandã. Deinde, quia videbãt tãta
ipſum operari miracula, facilius fiebat vt dæmoniũ ipſum
Matt.12 habere dicerẽt, ſicut alibi expellẽte eo dæmoniũ, dicebãt
ĩ Beelzebub hoc ipſum facere. Theophylact⁹ quoq; refert
Lucæ.11. Iudæos cũ viderẽt Chriſtũ cogitationes ſibi ſuas toties ma
Mat.9. nifeſtare, id tribuere dęmonio, quod tamẽ opus eſt ſoli deo
Marci.2. propriũ. Et hic Auguſtinus ſolicitè conſiderare nos admo-
Luc.11. net, vt ipſi quoq; patiẽtes ſimus, vidẽtes nos Chriſtũ habe-
re virtutẽ & maieſtatẽ dei immẽſam, & quãdo quilibet ho
mo potẽs eſſe cupit, nos quoq; imitari debem⁹ ante oĩa pa-
tiẽtiã Chriſti, ſi potẽtiæ illius volum⁹ eſſe participes. An
qs noſtrũ ſuſtineat patiẽter, ſi ſibi dicatur, quod dæmoniũ
habeat? quod tamẽ eis dictũ eſt, q & homines ſaluat, & dæ
moniis imperat. Dñs noſter Ieſus Chriſt⁹ ꝑ meritũ amariſ
ſimæ ſuæ paſſionis & mortis, nobis gratiã ſuã concede di-
gnetur, qua ſuffragãte, in ꝓſperitate nõ efferamur, & in ad
uerſis ſimus patiẽtes: atq; in ea ipſa patiẽtia poſſidẽtes ani-
mas noſtras, vita tandem perfruamur æterna, Amen.

HOMILIA II.

D Ominica ſeptuageſimæ, qua ex more eccleſiæ ſanctæ interceptũ fuit Alleluia, audiſtis dilectiſſimi in Chriſto, quomodo eccleſia ordinauit dominicas ſeptẽ continuas ante hãc hodiernũ de paſſione & morte domini. Priores illas quibus & Bacchanalia feſta peregiſtis, volẽs prætermitto, quoniã iis carnis operibus magis q̃ ſpiritui vacaſtis: quæ deinceps ſecutæ ſunt, eas paucis ad animũ reuocare lubet. Prima enim quadrageſimæ dominica eccleſia nobis Chriſti ob oculos poſuit ieiuniũ, vt illius exẽplo nonquoque ieiunare moneret. Secunda, exemplum nobis ſtatuit mulierẽ iſtam Chananeã, quæ nos doceat ſedulo, cõſtanter & perſeuerãter ſimul atque humiliter pro nobis noſtriſque orare deũ. Tertia verò dominica euãgelij lectione declaratũ eſt, quomodo Chriſtus dæmoniũ eiecerit mutum, quo obſeſſus qui prius mutus erat loqui cœpit, Vnde docẽtur ignaui & tardi, vt cõfiteantur peccata ſua: & dæmoniũ mutũ quo occupantur, eiiciant per pœnitentiã: & ſic loqui incipiãt, cõfitentes peccata ſua. Dominica porro quę media eſt in Quadrageſima, cõſolatur eccleſia filios ſuos iã cõfeſſos, vt lætẽtur, eo ꝙ deus eos paſcere velit gratia ſua & virtute diuina. Et ne q iã tũc bene cœperũt, ſubito nũc à bono propoſito reſiliãt, vexilla paſſionis dominicæ erigit, velut exclamans iã eccleſia cũ ſancto Bernardo, Sic Chriſtus tãta patitur oro alienis peccatis, quãta nos patiemur pro propriis? Deinde vt gratiæ quoq; diuinæ efficiamur participes: quoniã opera noſtra, ieiunia, eleemoſynæ pœnitẽtia & cõfeſſio, nihil omnino ꝓfuturo ſunt, niſi virtutẽ efficaciã omnẽ haberẽt ex paſſione Chriſti, q dixit, Sine me nihil poteſtis facere. Imo & ſacramẽta oĩa, ipſumq; adeo ſanctũ miſſæ ſacrificiũ. omne meritũ ſuũ & virtutem omnẽ, habẽt à Chriſto. Proponit etiã eccleſia hic in euangelio nobis, quomodo Iudæi ꝑſequuti ſunt & contempſere dominũ, quẽ & Samaritanũ appellarũt, & dæmoniũ habere dixerũt. Sed ad hæc omnia mitiſſimã Chriſti audite & mãſuetiſſimã reſpõſionẽ. Ego enim, inquit, dęmonium nõ habeo, ſed & honorifico patrẽ meũ. Ecce hic dominus, quanuis duo ſibi à Iudæis obiecta erãt, alterum tantum refutat, ad primum nihil reſpondet, neque id vtique fruſtra. Nanque & Auguſtinus idipſum obſeruans, dicit, Samaritanum

Eccleſia. *Matt. 4.* *Mat. 15.* *Luc. 11.* *Bernar.* *Ioan. 15.* *Auguſti*

ſe nō negauit Chriſtus nō temerè hoc fratres. Samaritan*
enim interpretatur cuſtos,ſicut & Chriſtus vniuerſę eccle
Pſal. 120 ſiæ eſt cuſtos,iuxta illud Dauidis, Nō dormitabit neq; dor
Pſal. 126 miet qui cuſtodit Iſraël. & in alio loco,Niſi dñs cuſtodierit
ciuitatē,fruſtra vigilat qui cuſtodit eā,Chriſtus itaq; deus,
noſter conditor,redēptor,cuſtos etiam eſt & Samaritanus.
Quid in illa parabola euāgelica idē ille dñs docuit,quādo
Adā à Hieruſalē deſcēdit in Hiericho,& in via in latrones
prolapſus,diabolos,ſpoliatus eſt ab ipſis & priuatus gratia
ſancta dei, vulneratus inſuper in donis naturalibus. Quē
nec ſacerdos Moſaicus iuuare poterat neque prophetæ, do
nec Samaritanus ille veniret Chriſtus dominus, qui illum
deniq; impoſuit iumēto ſuo,gratiæ ſuæ diuinæ,vel ſup cru
cē paſſionis ſuę,& in eccleſiā ſanctā detulit,atq; ideo Sama
ritanū appellari ſe paſſus eſt Quāuis & ratio illa reddi po
Pſal. 117 teſt,ꝙ Chriſtus, cū lapis ille eſſet angularis,qui faceret v-
traq; vnū, q Iudæos ſimul & Gētes in vnā adduceret fidei
atq; eccleſię cōmunionē,excludere ſe noluit à Samaritanis.

Cauſam nonnulli tertiam aſſignant huiuſmodi, quoniā
Iudæis omnibus conſtabat,Chriſtum natum eſſe Iudæum,
ideoque opus non erat,apertum adeò & manifeſtum men-
dacium refutare,canóne de præſumptione.

Calumnia altera,quòd dicebant Dæmonium eum habe
re perinde erat iniqua, atque ideò & paucis,& mitiſſimis
verbis ad ipſam reſpōdit dominus, inquiēs. Ego dæmoniū
Gregor. nō habeo. Quibus verbis ait Gregorius, quid aliud niſi ſu
perbia noſtra cōfunditur,quæ ſi exagitata vel leuiter fue-
rit,atrociores iniurias reddit quā acceperit? Hic quāuis di-
cere poterat dñs. Vos ipſi dæmoniū habetis,id tamē noluit
facere,vt nos ſic doceret,ſi quādo contemptū & calumnias
ſuſtinemus,pro neceſſitate noſtra tātum vti reſpōdeamus,
famam noſtrā & nomē bonū defenſuri: iuxta illud Sapien-
tis,Curam habe de bono nomine. hoc enim magis perma-
Eccle. 41. nebit tibi quàm mille theſauri precioſi & magni. Quanuis
Prou. 22. etiam bona nobis ſufficeret conſciētia, tamē & fama bona
neceſſaria eſt propter proximū. Hinc liquet,famæ noſtræ
integritatē tueri nos poſſe, nunquā verò licere contra ca-
lumniari: quod quàm nūc eſt in vſu,tam iniquum eſt & im-
pium, ſiue iuſtā tu habeas cauſam, ſiue iniuſtam: niſi fortè
Gregor. id facias amore & cauſa reipub. An quid aliud hic nobis

innuitur, niſi vt eo tempore quo à proximis ex falſitate cõtumelias accipimus, eorum etiã vera mala taceamus, ne miniſteriũ iuſtæ correptiõis in arma vertam' furoris? ne itaque tu ab alio etiã fur increpatus, illũ rurſus increpa contu melioſè latronẽ, ſiquidem id ciuilibus etiam cautum eſt legibus, l. eum qui nocentem. ff. de iniur. & lib. fa.

2 Pulchrè hic expendit beatus Chryſoſtomus, quòd Chriſtus cũ habere dæmonium inſimulatur, leniſſimum ſe exhibet, & mãſuetudine vtitur. Et paulò ante in eodẽ capite reprehendit eos acriter adeò & plurimis verbis, quãdo filios nũc Abrahæ ſe eſſe iactarent. Hinc diſcendum nobis proponitur, vt & ipſi ſi quando res noſtra agitur, ſimus modeſtiores, ſin verò honor & gloria dei vertatur, ibi verò vel maximè ſerio agamus. Simili exẽplo quomodo & qualem in tentatione diaboli ſe geſſerit dñs, require in dñica prima quadrageſimæ. Rationem iam porrò ſubiungit dñs, dicens, Quoniã ego honorifico patrem, & vos inhonoraſtis me. quaſi diceret, Non magni iſtas veſtras facio calumnias. tantùm gloriam dei quæro, atq; ideo fruſtra me inſimulatis, quaſi contrarius ſim & repugnem deo patri. Atq; interim vos adeò reſiſtitis, & eundem patrẽ veſtrum affirmare non dubitatis. Deo autẽ in hoc repugnatis, quòd me inhonoratis. Quiſquis enim apoſtolos & miniſtros dei cõtẽnit, deum ipſum contemnit, ſicut ipſe diſcipulis dixit dñs, Qui vos ſpernit, me ſpernit, & qui vos audit me audit. Sed & in die nouiſſimo dicturus eſt, Quicquid minimo ex meis illis feciſtis, mihi feciſtis. Hic iam dñs excuſationis ſuæ cauſam eſſe docet, non mundanæ gloriæ cupiditatem, dũ ſuam ſe gloriam non quærere inſinuat, nec honoris appetentem ſe eſſe confirmat, ſicut ſuperbi & arrogantes facere ſolebant Iudæi, de quibus euangeliſta dixit, Dilexerunt gloriam hominum magis quàm gloriam dei. Non autem ſic honorem priuatum quærebat dñs, cuius etiam exemplum ille, nõ malus vtiq; optimi magiſtri diſcipulus, Paulus imitatus, Mihi, inquit, abſit gloriari, niſi in cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti. Multa hic dici poſſent de faſtu, ſuperbia & ambitione quorundam, quibus nunc totus penè abundat mundus quorum iniquitas eo vſq; peruenit, vt in peſſimis etiam rebus glorientur, atq; adeò exultent cùm malè fecerint. Chriſtus nõ honorem ſuum, ſed gloriam quærit dei, cui ſoli honor &

Chryſo. *Ioan. 8.* *Mat. 4.* *Ioan. 8.* *Luc. 10.* *Mat. 25.* *Ioan. 12.* *Galat. 6* *Prou. 2.*

gloria, vt ait Paulus. Contra autẽ faciunt homines, qui o-
1.Timo. miſſa gloria diuina, ſuam tantũ quærunt, opere vtiq; diabo
lico, quoniã tentator iſte ſicubi aliâs, hic ſanè diligentiſſi-
mus eſt, vt quacunq; via gloriã dei imminuat, ſuam verò a-
ſtruat, quod in idolis Gentiliũ feciſſe cernitur, & nũc rur-
ſus attentare idẽ incipit in Neochriſtianis iſtis, qui cultũ
dei omnẽ neglectui & contemptui habẽt, qui auctorem &
ſuaſorem ſequentes diabolum, Miſſæ ſacrificium, horas ſe-
ptẽ, proceſsiones, Letanias & quicquid cãticorũ eſt & pie-
tatis, tollunt, & pro omnibus illis furibunda Bacchanalia,
omne genus inſaniæ, cõuiuia, ebrietates & põpas exercẽt,
idq; diligentius, quam omnibus retro ſit factum ſeculis.

3 Dices, An ne gloriam Chriſtus nullam habet, dũ nul-
lam quærit? Id refutans & ſibi quoq; gloriam eſſe demon-
Ioan.8. ſtrans, cõſequẽter dicit, Eſt qui quærat & iudicet. Vox hæc
electorum omniũ eſt, qui gloriam nullam quærũt, ſed deus
tamen eorũ loco quærit. Ecce, Petrum tibi piſcatorem pro
pone & Paulum apoſtolum. quid vnquam mundanæ gloriæ
quæſierunt? nõnne cum Chriſto illud ſemper dixerunt, Eſt
qui quærat & iudicet, deus ille pater cœleſtis? Et ecce in
maiori adhuc hodie illi ſunt honore, quã oẽs iſti quotquot
tunc glorioſi hominib9 vixerũt, & maximi habiti ſunt. Aut
quid potuit inuenire imperator, quod nõ potuit inuenire
piſcator? Imperatorum, conſulum, & virorum fortium, qui
orbem armis domuerunt & ſubiugauerunt, ſepulchra ſunt
Romæ. At quanto plures Romam profecti ſunt, qui ſepul-
cha Petri & Pauli inuiſerent, quã qui pulueres & cineres
Iulius. Iulij, Auguſti aut Neronis viderent, eorumq; marmora &
corroſa vetuſtate epitaphia? Qui ſic? quoniã Iulius vt erat
arrogantiſſimus, ita primas vbiq; tenere voluit, nulliq; ce-
dere. Vnde & cũ oppidum quoddam aliquando pertranſi-
ret, interrogatus à quodã ex ſuo comitatu, an in eo quoque
de principatu eſſent diſſidia, reſpondit, malle ſe hic primũ,
quam Romæ eſſe ſecundum. Itaq; cum priuatæ gloriæ fue
rit appetẽtiſsimus, quicquid omnino habuit tum honoris,
tum maieſtatis, præteriit vt vmbra. Id Chriſtus quoq; nota
Ioan.5. uit, dicẽs Iudæis, Quomodo vos poteſtis credere qui gloriã
ab inuicẽ accipitis, & gloriam quæ à ſolo deo eſt nõ quæ-
ritis? Iulius ergo quando infidelis fuit, in eadẽ ſua infideli-
tate periit, & nũc flãmas ſuſtinet gehẽnę. Cõtra autẽ Petr9

& Paulus, quãdo nullã quæſierũt ſibi gloriã, à deo in tantum honoris & veræ gloriæ euecti ſunt apicẽ, vt nũc per vniuerſum celebrẽtur orbẽ, ſintq; beati in perpetuũ. Huiuſcemodi quædã apud ſe recogitent, qui ſuperbiæ faſtu inflati ſunt & turgidi, atq; deinceps oẽm ambitionẽ & arrogãtiã omittãt. Nãq; & pro mẽtris ſuis hoc dixit dñs, eſt qui gloriam meam quærat, deus ille pater cœleſtis, ſimul ac iudicet, qui vnicuique gloriã & coronã meriti ſui retribuat. Cuius certũ ſe Paulus profitebatur, quoniã redditurus eſſet deus ſibi coronam *1.Tim.4* iuſtitiæ, ſicut & Chriſto tribuerat, quãdo audiebatur vox de cœlo, Et clarificaui, & adhuc clarificabo. Quod ipſe etiam *Ioan. 12.* peracta cœna, domin⁹ corã diſcipulis teſtatus eſt. Sed iã hic quæſtio incidit, quomodo hoc loco patrẽ iudicare dicat, quẽ *Ioan.17.* paulo ante neminem iudicare, ſed omne iudiciũ filio dediſſe *Ioan. 15.* aſſeruit? Vbi luce clarius videant oportet, quantũuis cæci homines iſti & Neochriſtiani noſtrates, quomodo opus ſit diſtinctionibus in literis ſacris, quòd ipſum quã nolebant primum nobis permittere, tam nunc multis noſtris rationibus impulſi fateri cogũtur, & eò tamen multũ abutuntur ad dilatationes ſacrarũ ſcripturarum. Multas hic ambages facit & per longum procedit B. Auguſtinus, & tamen in eo tandem *Auguſt.* illius conſiſtit ſententia, quod Chriſtum cum diceret patrẽ neminem iudicare, aſſerit locutũ eſſe de extremo iuditio. vbi impij iudicati & condemnati ſupplicijs deputabuntur æternis, idq; Chriſto ita iudicanti. Aliud adhuc autem iuditium eſt diſcretionis, quo boni ſecernuntur à malis, atq; hoc deus pater ſubinde exercet ab ipſo iam inde mũdi initio, vſq; ad finẽ eiuſdẽ. Et illud à deo expetẽs Dauid, inquit, Iudica me *Pſal. 42.* deus & diſcerne cauſam meã de gente nõ ſancta, ab homine iniquo & doloſo erue me. Eodẽq; hic modo Chriſt⁹ dicit eſſe, qui gloriã ſuã, & quærat & iudicet, vt hinc appareat quã tũ illa à reliquorũ hominũ vana & inani gloria diſtet. Diſtare enim eã multiſq; modis ab iſta differre, iã olim Dauid *Pſal. 44.* quoque in ſpiritu præuiderat, dicens, Vnxit te dñs deus oleo lætitiæ præ cõſortibus tuis. Teſtatur idẽ Hieremias etiã, cũ *Hiere. 15* ait, Tu dñe Sabaoth, qui iudicas iuſte, & probas renes & corda, videam vltionem tuam ex eis, tibi enim reuelaui cauſam meam. Hoc itaque illud eſt, quod manſuetiſſimus dominus noſter Ieſus Chriſtus calumniãtibus & contẽnẽtibus ipſum Iudæis omne iudicium patri ſuo cæleſti relinquit, nec quic-

quam ſibi vel iudicij vel vindictæ reſeruat. Quo exẽplo nos
Gregor. etiam docuit patientiam obſeruare, non vltionem quærere,
ſed eam omnem duo tanquã propriã & peculiarem dimitte-
Rom.12. re. Quòd alias nos Paulus quoque monuit diligẽter, dicens,
Non malũ pro malo reddentes, nõ voſmet & ipſos defenden
1.Petr.3. tes, ſed date locum iræ. ſcriptum eſt enim, Mihi vindictã, &
ego retribuam, dicit dominus. Id etiam ipſum eſt, quòd legi-
Deut.32. mus ſecundum tranſlationẽ noſtram in Deuteronomio. Mea
eſt vltio, & ego retribuam in tempore ſuo. Nos quoque iam
coniunctis omnes precibus ſupplices deprecemur deum, vt
ille gratiam nobis ſuam concedet benignus: qua ſuffulti, nec
odium neque rancorem aliquẽ radices agere ſinamus in cor
dibus noſtris: ſed vt mũda & libera mẽte orare poſsimus om
nipoiẽtiam dei, quatenus debita noſtra nobis dimittat, ſicut
Mat. 6. & nos dimittimus debitoribus noſtris: nec alicuius efficia-
mur vindictæ cupidi, ſed vltionem omnem & verò & ſummo
Sapi.11. atque adeò vnico iudici relinquamus deo: qui vt conſtituit,
ita omnia quoque in menſura, pondere & numero certo co-
gnoſcit. Deinceps vt eiuſdem etiam gratiæ diuinæ præſidiis
adiuti, noſmet quoque exercamus iugiter in operibus bonis,
in humilitate, in rerum mundanarum contemptu, quatenus
tandem deus pater noſtram etiam quærat gloriam cum om-
nibus ſanctis in vita æterna. Id adeò nobis tribuat clementiſ
ſimus ille gratiæ bonorumque omnium dator, qui & benedi
ctus eſt in æuum, Amen.

HOMILIA III.

Signa ſua toto anni circulo volare per omne vitij fla
gitiiq; genus ſinit diabolus, quibus prohdolor innu
meros homines militiæ ſuæ adiungit. Decet itaq;,
& id ſanè nimiũ decorũ tũ æquũ eſt, quod hodie eccleſia ſan
cta dei vexillum erigit Chriſti Ieſu, vexillum ſanctæ crucis,
vexillum illud nobile precioſo Chriſti ſanguine aſperſum &
rubricatũ: idque nõ ſine acclamatione gratulabũda fidelium
omnium. Statim enim cõſpectis ſignis illis, concinũt pij ho
mines, Vexilla regis prodeunt, fulget crucis myſterium. Et
deinceps erumpẽte affectu proſtratiſq; in terra genubus, ac-
clamatur ab omnib⁹. O crux aue ſpes vnica, hoc paſſionis tẽ-
pore, auge piis iuſtitiã, reiſq; dona veniã. Et hoc Chriſtiana
requirit diſciplina, vt quoties per hoc tẽpus paſsionis dñicæ
verſus hic canitur, genua flectantur. Legit præterea eccleſia

iam hodie epiſtolam illam Pauli, qua Apoſtolus Hebræis e- *Hebr. 9.*
narrat, quomodo Chriſtus per ſanguinem ſuũ proprium in-
greſſus ſit in ſancta ſanctorũ, vt ſi aliquo modo pia mater & benigna filios ſuos ad crucẽ Chriſti adduceret. Quid quod omnes verſus, antiphonæ, reſponſoria & cantica omnia, tam in matutinis quàm cæteris diuinis officiis eo tendũt, vt paſſionẽ Chriſti nobis inculcet: de cuius fructibus & cõmodis multa dici ſolent in die paraſceues. Verũ hic iam vel tãdem omnis deſinat leuitas, ceſſet & fugiat omnis vanitas, à peccatis & malis oĩbus ſibi caueant omnes homines, offenſiones etiam proximorũ & ſpeciem quãlibet horreant peccati. quis enim ſuperbiat, videns Chriſtũ regem gloriæ miſerè adeò contemptum? Quo ore etiam impudentiſsimus quiſq; gulã ſectabitur, cõſiderans ſaltẽ felle & aceto dominũ potatũ? Et ſic de ſimilibus quoque vitiis dici poteſt. Quãuis autem toto hoc quadrageſimali tẽpore deceat nos honeſtatẽ ſanctioremq́; vitã viuere, tamen & hoc poſtremũ tẽpus diligentius adhuc reliquo eſt obſeruandũ, ieiuniis, eleemoſynis, orationibus & reliquo cultu diuino, atq; piis exercitationibus, quatenus ſic nos quoque meriti amariſsimæ paſsionis Chriſti efficiamur participes. Quo nomine legere nũc eccleſia incipit prophetã Hieremiam, qui plurimis & ſignis & argumẽtis paſsionẽ Chriſti prædixit. Eo quoque hodiernum totũ vergit euangeliũ. quo audiuimus Chriſtũ à Iudæis extremè contẽptũ, & pro Samaritano habitum, qui & dæmoniũ habeat. Verũ ad hæc opprobria omnia mitiſsimus dominus tantũ, & id quoque ſimpliciter, negat, Ego, inquiẽs, dæmoniũ non habeo, neque gloriã quæro meã. Deus ille pater eſt qui nõ quærat tantũ, ſed & iudicet. Nos iã porro reliqua euãgelij huius verba breuiter excutiamus.

1 Dicit dominus Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonẽ meum ſeruauerit, mortẽ non videbit in æternum. Attende & vide hic mirabilia. Iudæi Chriſtum contempſerãt, vt qui maximè: contra iam dominus doctrinam eis proponit ſalutarem. Vnde diſcendum nobis eſt, quòd cum malorum peruerſitas creſcit, nõ ſolum prædicando frangi non debet concionator, ſed & augeri. id enim ſuo nos hic exẽplo dominus admonet, qui poſtquã habere dæmonium dictus eſt, prędicationis ſuæ beneficia largius impendit. Quæſtionem de gloria ſua remitit ad patrem, ipſeq́; ad prædicandum accin-

Ioan. 8.

Grego.

Auguſt. gitur, quaſi dicturus, Vos me Iudæi dæmonium habere dixi-
Theoph. ſtis, ſed ego interim ad vitã vos voco æternã. Sermonẽ ita-
que meũ ſeruate, & non moriemini in æternũ. Hic iam Sa-
matitanũ ſe eſſe verũque adeo cuſtodẽ declarat, qui ſolo ver
bo ſeruare eos queat, ne moriãtur vnquã. Si quis, inquit, ſer-
monem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.
Chryſo. Vbi Chryſoſtomus dicit, non modo inteligendã eſſe fidem,
ſed vitæ etiam puritatẽ. Audite hæc, audite inquã neochri-
ſtiani, & diſcite fidẽ iſtam nudã nõ ſufficere, quòd vos ſubin-
Iaco. 2. de clamatis, & ſimplicem crudelamq; plebem ſeducitis. Ec-
ce & vitę puritas neceſſaria eſt, porci, nõ homines, hirci ſqua
lidi & fœtidi, aſini ignauiſsimi. Ecce fides ſola vobis nil pro-
derit, quia ſine operibus mortua eſt tota. Quia tunc quiſque
doctrinã ſeruat Chriſtianam, cum tandem operibus implet.
Theoph. Theophylactus hic quoq; nos cõſiderare admonet, quo-
modo omne Iudæorum propoſitũ infringat dominus. Illi e-
nim diu noctúq; aliud ne cogitabãt quidẽ, niſi vt aliquo mo
do Chriſtũ perderẽt & occiderẽ. Viciſsim dominus oſtendit
eos fruſtra contra ſe furere & inſanire, veluti dicens, Quid
me paratis occidere, quando qui ſermones meos ſeruãt, non
morientur? multo minus ego moriar, qui vitem præbeo ſer-
uãtibus verba mea. Aut quæ vos agitant intẽperiæ, quòd no-
lenti mihi eripere vitam cogitatis? Verum hic tu quæres
quis horũ ſit verborũ ſenſus, Mortẽ non videbit. Quis enim
etiam moriens eſt, qui mortem videat, quando iamiam mo-
rituris oculos ipſa mors claudit, vt amplius videre nil queãt?
Deinde quomodo Chriſtus adhuc mortalis adeoq; cũ mor-
talibus hic cõuerſatus & locutus, dicere potuit eum, qui ſer-
mones ſuos ſeruaret non moriturum, quando & ipſe domi-
nus exitus per mortem factus fuerit, iuxta antiquum illud Da
Pſal. 67. uidis oraculũ? Præterea electi quoque, æternam iſtã viſuri
Eſa. 66. ſunt mortem damnatorũ, teſte Eſaia qui dicit, Egredientur &
videbunt cadauera virorũ, qui præuaricati ſunt in me.
Auguſti. Auguſtinus ad hæc reſpõdens, Videte, inquit, locutiones
ſcripturarũ. mortem non videbit, id eſt, guſtabit & experie-
tur. Quo vno verbo prima ſimul & tertia ſoluitur obiectio.
nam vt maximè quis mortẽ videt ſuam, tamen experitur vti-
que: ſed ſancti mortem nõ experientur damnatorum, quãuis
eandem ad beatitudinis ſuæ augmentum ſint viſuri: ſic Da-
Pſal. 57. uid, Lætabitur, inquit iuſtus, cũ viderit vindictam. Deinceps

mors quoq; gemina eſt: altera tẽporalis, de qua hic Chriſtus nõ loquitur, quando ea diſſolutio tantũ corporis & animæ eſt, abiectio & depoſitio corporis huius nos grauatis. Hæc etiã cuique peccatorũ onere & ſarcina carẽti, via eſt ac mediũ ad vitã æternã. Mors altero animæ eſt in æterna dãnatione, mors perpetua, mors inferni: mors à qua vt redimeret nos, venit dominus, hãc nõ viſurus eſt in æternum, quiſquis verbũ dei nõ memoria tantum, ſed per charitatẽ & operũ bonorũ adimpletionẽ ſeruat. quoniã etiã Sapientis teſtimonio, Qui cuſtodit præceptũ, nõ experietur quicquam mali, eo ꝙ cõſeruatio legis incorruptionis perfecta coſummatio eſt: & quãdiu lumẽ ſecũ ardens retinet quiſpiã, tãdiu ei tenebrę nõ ſuperueniẽt, vt ait Origenes. Inde quoq; reſpõſio patet ad verba prophetæ, quis eſt homo qui viuit, & nõ videbit mortẽ? Ille nimirũ qui verba dei ſeruat. *Eccle. 8.* *Origen.*

2 Sed iam ad tam ſalutarem Chriſti doctrinã, inuidentium audite calumniam Iudæorũ. Nunc enim, inquiunt, cognouimus, quia dæmonium habes: Abrahã mortuus eſt & prophetæ, & tu dicis, Si quis ſermonẽ meũ ſeruauerit, non guſtabit mortẽ in æternum. Vbi Gregorius dicit, quod ſicut bonis neceſſe eſt, vt meliores etiã per cõtumelias exiſtãt, ita ſemper reprobi de beneficio peiores fiant. Et hic quoq; cõſiderãdũ venit diligentius, quã omnino veraciſſimus hiſtoriæ euãgelicæ ſcriptor ſit Ioãnes: quẽ etiã nõ pudet tãtas deſcribere cõtumelias, quas de Chriſto Iudæi cogitarũt & protulerũt. Deinde faſtum quoque Iudæorũ expende & ſuperciliũ. ita enim inquiunt, Nunc cognouimus quia dęmoniũ habes. id antea certo neſciebamus, nũc vere ſcimus. Vbi & ſtupiditatẽ eorũ vide, eo ꝙ dũ ſibi videntur certiſſimi, turpiſſimè labũtur & errãt: nõ intelligentes dominũ de morte loqui dãnationis ęternę, quod ipſi, qua erãt in cognoſcẽdo verò tarditate, ad mortẽ corporis referebãt. Siquidem & tũc quãuis iam mortuus erat Abrahã corpore, gratia tamẽ dei viuebat adhuc, ſicut alio in loco euangelij dominus aduerſus Sadducæos probat, cum ait, Nõ legiſtis quod dictũ eſt à deo dicẽte vobis, Ego ſum deus Abrahã & deus Iſaac, & deus Iacob? Non eſt deus mortuorum, ſed viuentiũ. En Abrahamum tibi etiam tunc maxime viuẽtem, cum corpore iam mortuus erat: & viciſſim (vt hic de vita & morte dominus loquitur) Iudæos tum, cum ſibi maximè *Ioan. 8.* *Greg.* *Auguſt.* *Mat. 22* *Exod. 3.*

Auguſti viuere videbantur, omnino demortuos. Sic ergo, ait Augu-
ſtinus, morte iſta, quã dominus vult intelligi, nec Abrahã
mortuus eſt, nec prophetæ. illi enim mortui ſunt, & viuũt:
Iudæi autẽ viuebãt, & mortui erant, neq; mortẽ illã tamen
videbãt, in qua iam ſepulti iacebãt: ſed potius, dũ ſuæ men
tis præ furore nõ erãt, maioris etiã ſe ſtultitiæ reos profi-
tentur: quia ſi dñs, dæmoniũ, vt inſimulabãt iſti, habuiſſet,
quomodo nõ ſtolidi & fatui omnino fuiſſent, qui illũ dili-
Chryſo. genter adeo obſeruabãt? ita Chryſoſtomus. Verũ id omne
ex germana ſua malitia faciebant, quod ex multis adeò A-
brahã dño obiiciũt: ideo nimirũ, vt vel ſic eũ vulgo magis
redderẽt odioſum, ſi ille ſe maiorẽ Abrahã aſſereret, quem
Iudæorũ gẽs tota maximi faciebat, vt erat ſanè honore ma
gno digniſſimus, quanuis Chriſto multis modis inferior.
Gene 17 Quoniã abrahæ circũciſio data eſt, Abrahæ Chriſtus pro-
22. & 12. miſſus eſt, in cuius ſemine quoq; futurũ vt benedicerentur
omnes tribus terræ Abrahæ terra illa promiſſionis primũ
oblata eſt. Odioſè ergo dño exprobrabant Iudæi, Quẽ te-
ipſum facis? & ſic tanq̃ arrogantẽ atque ſuperbũ reprehen-
Origen. debãt, qui ſe etiam Abrahæ anteponeret & prophetis, ſed
Ioan. 17 male in hoc loquebãtur. quòd dicebãt Chriſtũ ſeſe tantum
facere, atque ſic cæcutiẽtiũ fuit hæc prolatio: quoniã nõ ſe
fecit Ieſus id quod eſt, ſed à patre recepit, iã inde ab æter-
no, ſicut & dicebat ipſe, Nũc clarifica me tu pater apud te-
metipſum claritate, quã habui priuſquã mũdus eſſet, apud
te. Magnus itaque fuit, nõ quòd ipſe ſemet fecerit magnũ,
ſed quia talẽ eũ ab æterno genuit pater: quãuis & ipſe cum
tãtus erat ſemet humiliauit, & in forma dei exiſtẽs, nõ ra-
pinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ deo, ſed ſemetipſum exi-
naniuit, formã ſerui accipiens, in ſimilitudinẽ hominũ fa-
ct⁹, & habitu inuẽt⁹ vt homo, humiliauit ſemetipſum, &c.
Philip. 2. 3 Quãdo in poſtrema ſermonis ſui parte Iudæi ambi-
tionẽ domino exprobrauerãt, illam prius hic à ſe declinat,
deinde ad argumentũ de Abrahã reſpõdet, Primumque di
Ioan. 8. cit, Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Quibus
Chryſo. ille verbis non hoc voluit, authore Chryſoſtomo, quaſi nõ
ipſe quoque ſemet glorificet: ſed tantum falſis ipſorum
reſpondere voluit cogitationibus & ſuſpicionibus, ſicut
& alibi in Ioanne negat ſe de ſeipſo dare teſtimonium eo
nimirum, quo Iudæi modo putabant. Oſtendit ergo, vt

inquit Beda, iis verbis nihil eſſe gloriã vitæ præſentis, cu- *Beda.*
iuſmodi ille ſanè honorẽ nec habebat, nec appetebat: verũ
omnis ſua gloria vna & eadẽ erat cum illa, quã habet pater
ſuus cæleſtis, gloria æterna & immortalis. Omnis autem
gloria mundi inſtar fumi eſt, qui ex igne aſcendit, ſicut Ma *1. Ma. 2.*
tathias iamiam moriturus dicebat filiis ſuis, A verbis viri
peccatoris ne timueritis, quia gloria eius ſtercus & vermis
eſt. Hodie extollitur, & cras nõ inuenietur, quia cõuerſus
eſt in terrã ſuã, & cognitio eius periit. Ecce quã propriè &
expeditè ſenex ille iã morti proximus, filiis ſuis depinxit
verã ſuperbi hominis naturã & proprietatẽ, omnemq́; etiã
euentũ. Paucis hoc idem dns inſinuat, dicens gloriam ſuam
nullam, imo nihil omnino futurã, ſi ſemetipſum glorificet.

Verùm vt omnẽ impiorũ etiã ſuſpicionẽ euerteret, nec
vllã amplius illi ignorãtiæ ſuæ poſſent excuſationẽ præ- *Ioan. 8.*
texere, audite quid ſequatur, Eſt pater meus qui glorificat
me, quẽ vos dicitis, quia deus noſter eſt. Ecce hic aduerſus
impios, & in malitia ſua induratos adhuc ſeſe apperit do-
minus, & clarè diuinã ſuã maieſtatẽ oſtẽdit, docẽs eum ſibi
patrẽ eſſe, quẽ illi ſuũ profitentur & affirmãt deum Hic iã
locum nullum iſtorum amplius habet ignorantia. Quomo
do ab æterno deus pater filium ſuũ ſecundum diuinã natu-
ram honorauerit, ſecundum humanã quidem ipſum in ſuo
ſtatim baptiſmo clarificauit, voce delapſa & audita cæli-
tus, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui. Simi *Mat. 3.*
liter quoq́; clarificauit eum in illa glorioſa trãsfiguratione
ſuper mõtẽ excelſum, ibi etiã ex nube audita voce, Hic eſt *Mat. 17.*
filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipſum au-
dite. Inſigni inſuper claritate & gloria illuſtrauit eũ Hie- *Ioan. 12.*
roſolymis paulò ante paſſionẽ ſuã, quando vox de cælo la-
pſa dicebat, Et clarificaui, & adhuc clarificabo. An nõ ſunt
hæc teſtimonia magnifica dei de Chriſto Ieſu? quomodo *Mat. 27*
adhuc nõ paulò manifeſtius ſplẽdidiusq́; clarificauit in ſua
paſſione, cũ moueretur terra, ſol & luna obfuſcarẽtur, & ca
ligine ſua cõdolerent creatori, petræ ſcinderẽtur, aperirẽ-
turq́; ſepulchra. Et deinceps in glorioſiſſima illius reſurre
ctione gloria hæc manifeſtior adhuc & illuſtrior apparuit,
quãdo rurſus mouebatur terra, quãdo inſtar fulguris deſcẽ-
dens de cælo angelus, remouebat ab oſtio monumenti lapi
dem, aliiq́ue angeli apparebãt mulieribus, & Chriſtus ipſe *Mat. 28*

diſcipulis ſuis, dicens omnẽ ſibi traditã eſſe poteſtatem in cœlo & in terra. Ecce quomodo clarificauit deus filiũ ſuum in ipſa quoq; aſcẽſione glorioſa, & magnifica, quã & Lucas
Act. 1. deſcripſit, & in ſpiritu vidit Ioãnes, dicens in Apocalypſi,
Apo. 19. Habet in veſtimento & in femore ſuo ſcriptũ, Rex regũ &
Chryſo. dñs dominantiũ. Chryſoſtomus ait, Nõ peregrinum pro ſe teſtimoniũ aliũde adducit dñs, ſed contẽtus eſt illo paterno, quãdo & pater ille ſuus quo fretus eſt, deus erat Iudæorum, ne iſti ſuſpicarẽtur alienũ deũ ipſum inducere velle.

4 Defectũ tandẽ propriũ eis indicat, cum ait, Et nõ cognouiſtis eũ, ego autẽ noui eũ. Dices & Iudæos agnouiſſe
Pſal. 75. deũ: iuxta illud Pſalmi, Notus in Iudæa deus, in Iſraël magnũ nomẽ eius. Ad hoc reſpõdetur, cognouiſſe quidem Iudæos deũ, ſed vt conditorẽ tantũ, & adminiſtratorẽ mundi, non vt eũ qui per vnigentũ filium ſuũ Ieſum Chriſtum miracula operaretur. Et in hoc quidẽ dubiũ nullum eſt, quan-
Chryſo. uis ex ſentẽtia Chryſoſtomi & Theophylacti voluiſſe do-
Theoph. minũ mihi videtur, quòd nõ cognouerint dominũ Iudæi, vt patrẽ ſuũ, quia ſic filium ipſius nõ crucifixiſſent: idq; tamẽ intelligẽdũ eſt more ſcripturarũ, vbi impij agnoſcũtur. & appellantur quaſi qui nõ noſcãt deũ. hoc eſt, ita viuũt, ita agunt omnia, vt qui deum non agnoſcunt. ſicut noſtrates nunc faciunt neochriſtiani, de quibus dici meritò poteſt,
Eſa. 1. quoniam nõ cognoſcũt deũ: ſic Eſaias dicit, Iſraël me non cognouit, & populus meus nõ intellexit. In vniuerſum autem, quiſquis viam dei nõ ingreditur, in ſacris literis perinde habetur, ac ſi neque deum cognoſcat, neque viciſſim noſcatur ab illo. Cuius rei ſi è ſacris literis teſtimoniũ re-
1. *Reg.* 2. quiris, en hic tibi quod in hiſtoria Regum ſcriptũ legitur, Filij Heli, filij Belial neſciẽtes dominũ, neque officium ſacerdotũ ad populũ. vnde ſatis liquet, eo filios Heli ignoraſſe dominũ, quod male vixerint, ſicut ibidem clarè patet in
Titi. 1. textu. Sed & hoc ipſum eſt quod Paulus de iis refert, qui cũ
1. *Ioan.* 2. affirmẽt ſe noſſe deũ, factis tamẽ negant. Huc pertinet etiã illud Ioãnis, Qui dicit ſe noſſe deum, & mandata eius non cuſtodit, mẽdax eſt, & in eo veritas nõ eſt. Rectè itaque de Iudæis deũ factis ſuis negantibus, ait dominus quòd nõ cognoſcãt deum, quẽ tamen verè cognoſcebat ipſe, ſicut apud
Mat. 11. Matthæum quoq; ait, Nemo cognoſcit patrẽ niſi filius, & nemo filiũ niſi pater. Et vt quod dixerat veriſimile & cre-

credibile reddat, adiūgit inſup, Sed ſcio eum & ſermonē eius ſeruo. Ecce ſigillū erga deu,& optimū & tutiſſimū eſt, ſeruare mādata illius. Ne tamen hic quoq; prætereas illud, quod deinceps ait, Si dixero quia nō ſcio eū, ero ſimilis vobis mēdax. Vbi Auguſtinꝰ dicit, Arrogātia nō ita caueatur, *Auguſt.* vt veritas relinquatur. & certum eſt, neminē celare debere veritatē vbi res expoſtulat, quia huiuſmodi ſilētium apud deū ꝓ mēdacio cōputabit. Sed quā hoc eſt turpe & vitioſū. tam frequēs nunc eſt, adeò vt in deſcribēdo illo iuſtū inſumi poſſet volumē. in aulis autē principū nihil vſitatius, nihil eo cōmunià eſt, ſi modo eius exēplū aliquod reqris. Deꝰ optimus maximus verā nobis in bona,& ſancta fide cognitionē dei donet, atq; in omnibus virtutibus: quatenus a caliginoſa & obſcura iſta dei, quam in hac vita habemus, cognitione, perueniamus ad clariſſimum illū diuinę eſſentiæ aſpectum,& intuitum in æterna patria, Amen.

HOMILIA IIII.

EX multis & immēſis operibus dei illud lōgè maximū eſt, quòd filiū vnicū ſuū miſit in hunc mun- *Galat.4* dū, factū ex muliere, factū ſub lege, vt eos qui ſub lege erāt redimeret. Magnū & pulchrū ſane illud erat, ꝙ ille qui viuit in ſecula, creauit omnia, cœlū ſimul & terrā. Sed quāto maiꝰ eſt, quòd filius dei exinaniuit ſemetipſum factus homo? Quoniā & hæc charitas multò maxima fuit, *Eccl.18.* vel Chriſto id aſſerēte, Maiorē charitatē nemo habet, niſi *Philip 2.* vt animā ſuā quis ponat ꝓ amicis ſuis. Et hoc ipſe fecit in *Ioan.15.* ara crucis iuxta ꝓmiſſum ſuū, quādo dixerat animā ſuā po- *Ioan.10.* nere ſe ꝓ ouibus ſuis. Eiuſmodi dilectionē dei immēſam, & ineffabile beneficiū nobis ob oculos hodie ponit, & in memoriā reuocat eccleſia, admonens ne illius vnquā obliuiſcamur, ſicut & Paulus nos exhortatur, dicēs, Recogitate *Hebr.11.* eū qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum cōtradictionē, ne fatigemini animis veſtris deficiētes. Et ne obiter ſaltē,& oſcitāter hęc omnia animo cogitemꝰ, ſed ſeriò cōcipiētes gratias agamus deo, eccleſia ſancta primo ſtatim mane vexillum crucis erigens, nobis illud oſtentat: mōſtrat lanceā qua vulneratꝰ ſaluator mundi, ſanguinis & *Ioan.19.* aquæ fluēta ex pectore ſuo effudit: docet impletū iā eſſe il- *Hebr.19.* lud Dauidis, In nationibꝰ regnauit à ligno deꝰ. In omnibꝰ capitulis vtitur variis de paſſiōe & morte Chriſti ſcriptu-

Apoc.5. & 13. ris, & locis epiſtolæ Pauli ad Hebræos: quomodo nos illa redemerit in ſanguine ſuo, & dederit ſemetipſum holocauſtū pro vniuerſo mundo, quoniā ipſe eſt agnus ille, quē Ioānes vidit occiſum. Et nos itaq; totis animi noſtri virib⁹ paſſionē Chriſti recogitemus, & quāta ille ꝑ nobis peccatisq; noſtris ſuſtinuerit à vaniſſimis Iudæis, q & Samaritanū eum appellarunt, & dæmoniū habere dixerunt. calumniati ſunt inſup eum tanq̄ arrogantē & ambitioſum: quod ille refutans, gloriā ſe propriā non quęrere affirmauit, quā do alius eſſet qui quærat & iudicet. Verū quia Abrahamū ei obiecerunt, qui mortuus iam fuerat, & tamē maior ipſo extitiſſet, in hac etiam parte reſpōdens, inquit. 1 Abrahā pater veſter exultauit vt videret diē meū, vidit, & gaui-*Theoph.* ſus eſt. Hoc loco ait Theophylactus, docet quòd maior ſit Abrahamo quia eū illi dicebant ei, Num tu es maior patre noſtro Abrahā? dicit hic, Etiā, maior ſum. etenim ille exultauit vt videret diē meū, hoc eſt, deſieratum & optatum habuit illū, & gaudij auctorē ſcilicet, eo quod in beneficiū cederet nō parui alicuius cōmodi, neq; vulgaris eſſet dies, ſed magni. Sed ipſa etiā verba hic altius paulò cōſidera. Abrahā, inquit, pater veſter. appoſitè enim & vrbanè hic eos ta-*Chryſo.* xat, quaſi diceret, ex ſētētia Chryſoſtomi, Iactatis vos filios eſſe Abrahæ. quā malè igitur vos decet triſtari & dolere ſu-*Lucæ. 4.* per me, cū tamē pater veſter exultarit vt videret diē meū? Ne itaq; me adeò vilipēdatis, vt ſoletis ſubinde dicere me & clamare fabri filium, nec videntes nec cōſiderātes patrē *Matt.13.* meū qui in cœlis eſt. Abrahā quidē pater veſter eſt ſecūdū carnem & promiſsionē, ſed vos ipſos indignos facitis, dum operibus eius non participatis. Quæri etiā ſolet, de quo nam hic die dn̄s loquatur, ſuper quo exultauit Abrahā. Nā *Auguſt.* quòd ait, diem meum, inquit Auguſtinus, incertum eſſe poteſt, vnde dixerit, vtrum diem dn̄i temporalē, quo erat venturus in carne, an diē dn̄i qui neſcit ortū & neſcit occaſum. *Gen. 24.* ſed ego non dubito patrem Abraham totum ſciſſe, quoniā & ad ſeruum ſuum quē ablegaturus erat, dixit, Pone manū tuam ſuper femur meum, vt adiurem te per dn̄m deum cœli & terræ. Quod aliud vtique iuramentum non fuit, niſi quia eo ipſo deſignatum eſt, ex ſtirpe Abrahæ venturum in *Gregor.* carne deum cœli. Gregorius verò ait tunc Abraham diem domini vidiſſe, cum in figura ſummæ trinitatis tres an-

gelos hoſpicio recepit: quibus perfectò ſuſceptis, ſic tribus quaſi vni locutus eſt, dicens, Dne, ſi inueni gratiam coram oculis tuis. Porrò Chryſoſtom⁹, diē meum, inquit, hoc loco crucem mihi ſignificare uidetur, quem in arietis oblatione Iſaac præfigurauit. Conſtat autē Chriſtum hic docere voluiſſe Iudæos, quòd voluntariè pateretur, quādo in hoc laudauit Abrahamū, quoniā exultarit vidēs Chriſti paſſionē. Et ſic cōmuniter doctores trāſeunt cum iſto intellectu, volentes Chriſtū hic loqui & velle Abraham in ſpiritu præuidiſſe Chriſtum de genere ſuo naſciturum, & ex hac viſione magnā ſibi lætitiam concepiſſe, ſicut & de Eſaia inquit Sapiens, Spiritu magno vidit vltima, & conſolatus eſt lugentes in Siō vſq; in ſempiternum. Oſtendit futura & abſcōdita, antequam euenirent. Verum adhuc inuenio quoſdam intelligere verba hæc Chriſti nō de illuminatione, qua Abraham in ſpiritu dei viderit Chriſtum venturū, quādo & idipſum omnes à tēporibus Abrahæ ſancti crediderunt, & in ſua quiſq; illorum vita ardenter deſiderauit naſci Chriſtū: ſed tamen nō viderunt iuxta illud verbū Chriſti, Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & nō viderunt. Adducuntur itaq; & perſuadentur illi, vt credāt Abraham nō tantùm in ſpiritu aduentum dñi præuidiſſe, ſed & animam eius in limbo certificatam fuiſſe, iam natū eſſe Chriſtum, iamq; futurum iuxta promiſſionem olim ſibi datam, vt in ſemine ſuo benedicantur oēs gentes terræ. Certum autē ſuper iis Abraham factum putant, vel per reuelationē angelicam, vel per Simeonem, vel certè per Ioannē qui Abrahæ annunciarit ſeſe iam digito demōſtraſſe, ſe baptizaſſe eum, quem omnes omnibus retrò ſeculis patres expectarent. Et inde gaudium atq; exultationē Abrahæ peruenisse, ſicut Eſaias ait, Videbis & afflues, mirabitur & dilatabitur cor tuum. 2 Carnales, inquit Gregorius, Iudæi, oculos à carne nō ſubleuāt: quia in eo ſolam carnis ætatem penſant, dicunt. Quinquaginta annos nōdum habes, & Abrahā vidiſti? (Quāuis hic Chryſoſtomus quadraginta tantum annos legit, tamen Vaticanum quoq; exemplar in Græco quinquaginta habet.) Corpus ſolūmodo cōſiderabant & faciem dñi, atq; dicebant, Annos (vt plurimū) habes quinquaginta, & quomodo Abraham videre potuiſti, qui ante annos iam penè bis mille mortuus eſt? Nō de-

Gene. 18
Chryſoſt.
Gene. 22.
Eccl. 48.
Luc. 10.
Gene. 21.
Ioan. 1.
Matt. 3.
Eſa. 60.
Gregor.
Chryſo.

ſunt etiam qui arbitrātur Chriſtum cōtinuis ieiuniis, mul
Gregor. tis vigiliis, & perpetuis laboribus emaceratū, facie viſum
Ioan. 8. magis ſenili quā pro ætate, ſed benignè redemptor noſter
Auguſt. eos a carnis ſuæ intuitu ſubmouet, & ad diuinitatis cōtem
plationē trahit, dicens, Amen, amē dico vobis, antequā A-
brahā fieret, ego ſum. Appēde verba & agnoſce miſteriū:
quia creatura erat Abrahā, ideo ait dn̄s, Antequā Abraham
fieret, nō, eſſet. Chriſtus autē nō creatura, ſed de⁹ erat, non
factū ſe, ſed eſſe dicit, declarare volens hoc ipſo ęternā ſuā
& diuinā eſſentiam, quæ nulli ſubiaceat tēporum viciſſitu
dini & permutationi. Nō dicit, antequā Abraham fieret,
erā: ſed, ſum, quod hoc cōmodius & cōueniētius erat æter-
Boethius. nitati, quæ nunquā nō præſens eſt. In creaturis dari poteſt
ſimilitudo huiuſmodi: palus q in flumine fixus eſt, præſens
manet: & quāuis aliquid aquæ iam præter lapſum eſt, non-
nihil etiā adhuc adueniet, palus tamē omni iſti aquæ præ-
ſens ſemper eſt, & præterlapſæ quidē fluminis aquæ præ-
ſens aliquādo fuit, ei autē quæ ventura adhuc eſt, erit: idq;
ſine omni mutatione pali ſolo fit fluxu & motu aquæ eodē
planè modo, Nūc, ſiue illud ipſum hodie æternitatis, im-
mutabile, cōſtans & ꝑpetuū eſt, cū ſola tēporis præteriti &
futuri viciſſitudine atq; mutatiōe. Tēpora autē iſta & quę-
cunq; tēpore cōſtant, in motu ꝑpetuo ſunt, ac cōtinuo quo-
dā fluxu: nonnulli iam præterierūt, vt Abrahā, viciſſim alij
adhuc inſtāt, deus autē ſemꝑ præſens eſt, idq; ſoli deo pro-
priū eſt, neq; cū illo alicui creaturæ cōmune. Verū intelle-
ctu hoc quidē difficilimū eſt, ſicut & pleraq; alia diuinā na
turā cōtingentia, noſtrū omnino refugiunt & ſuperant in-
tellectū, & ſicut ſe diuina habet eſſentia, ita & ſciētia, qui a
de⁹ præſentia, præterita & futura cognoſcit, ſine omni ſua
mutatione: vt ut aliquid eueniat, ſciētiā & cognitionē vtiq;
diuinā effugere non poteſt. Vis huius rei & ſimile quid vi
dere in creaturis? Ecce pingūtur nōnūquā imagines, ſicut
Cuſa. Nurembergæ pictus cernitur, inqt Cuſa, ſagittarius, eo ar-
tificio, tā mira induſtria, vt appareat velut in omnes partes
cernere, & quoquo ſe aliqs verterit, eo quoq; imago videa-
tur aſpicere. Similiter ſe res habet in deitate, vbi ſicut q̄li-
bet ī ſe res mouet, ſeu mutatur, ita à deo ſine vlla ſui cogno
ſcitur mutatiōe, ſed & ſic deus vno intuitu videt oīa, ſicut
effigies in oēs partes aſpicere putatur; neq; ipſa tamē mu-

tatur, ſicut & deus permanet immutabilis, immotus: & tamẽ omnia mota, mutabilia & caduca intuetur. Rectè ergo dixit dñs, Antequã Abrahã fieret, ego ſum. 3 Sequitur hinc, Tulerũt ergo lapides, vt iacerẽt in eũ. Vbi admirari quis poſſet, quomodo tantũ iraſci & excandeſcere atque aduerſus Chriſtum cõmoueri potuerint Iudæi, ex eo quod dixerat, Antequã Abrahã fieret, ego ſum. Multo durius & acerbius ſæpe alias eos increpauerat, quàm nũc, ſicut in eodem hoc euangelij huius capite legitur, dixiſſe, Moriemini in peccatis veſtris, hoc eſt, perpetuo cõdemnati eritis. Item, Nũc quæritis me interficere, hominẽ qui veritatẽ vobis locutus ſum, quã audiui à deo, hoc Abrahã nõ fecit. Rurſus, Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: ille homicida erat ab initio. Admirabitur itaq; aliquis non immeritò, qũo Iudæi verbis iſtis duriſſimis nihil cõmoti, nũc demũ in irã cõuerſi, lapides arripuerint, vim & impetũ facturi in dñm. Verũ quiſquis ille fuerit, mirari ſanè deſinet, vbi cognorit verba hæc quãuis in noſtra lingua Romana ſimul & Græca appareant leuiſſima, in idiomate tñ Hebræo, quo Chriſtus cũ Iudęis loquẽs vſus eſt, eſſe grauiſſima. Eſt eñ in iis verbis verũ dei nomẽ expreſſũ, ſicut & Chryſo. illud vidit: & q hoc audierũt Iudæi linguę ſuæ periti, ſatis intelligere potuerũt, ipſũ ſe hic deũ appellaſſe, quãdoquidẽ in Exodo legim⁹ Moyſen dixiſſe ad dñm, Si dixerint mihi, Quod eſt nomẽ eius, quid dicã eis? & dixit dñs ad Moyſen, Ego ſum qui ſum, ſic dices filiis Iſraël, Qui eſt, miſit me ad vos. Ibi ſanè in Hebræo habetur vocabulũ, Eheie, nomẽ illud ſanctiſſimũ dei & ineffabile habitum, ſicut & Hieronymus in quadã epiſtola ad Marcellum ſcribit de decẽ ſanctis nominibus dei, ex quib⁹ illud quoq; Eheie vnũ eſt. Hoc nomẽ ait dñs, mihi eſt in æternũ, & hoc memoriale meũ in generatione & generationẽ. Cæterùm Rhabini quoq; nomẽ illud Eheie caput & velut coronã faciũt omniũ nominũ dei, eo quod ex eſſentia dei ꝓmanat & fluit, rerũ aliarũ omniũ eſſe, nõ ſecus atq; ex quodã perpetuo fonte. Nomine hoc ſancto vſi etiã ſunt Iudæi, quotieſcunq; in aduerſitatib⁹, aut vinculis eſſent detẽti. Nimis acutũ & ſubtile foret, hic diutius declarare, qũo in hoc nomine omnes tẽporũ cõtinentur differẽtiæ, quæ ſanè ipſiſſima (vt ſic dicam) eſt æternitas. Ad ſcholas hæc relegãda ſunt.

Ioan. 8.

Chryſo.

Exod. 3.

Hieron.

Et quando hic Chriſtus ſemetipſum appellauit Eheie, hoc eſt, ego ſum, audientes hoc Iudæi, indignati ſunt, cum viderent illum ſibi nomē vſurpare diuinū. Iudicarūt itaq; eum quaſi blaſphemum, & iam in nullo reſiſtere valentes ſapientiæ loquenti ex Chriſto, cōuerſi ſunt & cōfugerunt

Leui.24. ad lapides, ipſum lapidaturi, iuxta præceptum dei in Leuitico de blaſphemantibus. Tanto autem agebantur furore, vt neque templo ſancto parcere vellent, ipſi potius ex blaſphemiis ſuis digniſſimi qui lapidibus obruerentur. non

Mich. 5. enim attendebant illud Micheæ, Egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. neque iſtud Pſalmi conſiderabant, Hodie genui te. vbi hodie, ſignificat æternitatem.

Abſcondit autē hic ſe Chriſtus ab eis, ita vt videre fortè ipſum non poſſent apertis oculis vel alio modo, & exiuit

Gregor. de templo. Quòd fugit lapides, ex natura fecit humana: quòd ſeſe abſcondit, virtute factum eſt diuina, quam noluit hic ad iudicium vſurpare & impendere. quia ſi diuinitatis ſuæ potētiam exercere voluiſſet, tacito nutu mentis in ſuis eos ictibus ligaret, aut pœna ſubitæ mortis obrueret. ſed

Lucæ.4. qui pati venerat, iudicium exercere nolebat, maluitque ſapientia quam potentia vti, abſcondit ſe, quando tēpus paſſionis ſuæ nondū venerat. Simili modo cū ex ſublimi monte ipſum præcipitem daturi eſſent, noluit in lapidibus, ſed in cruce mori, vt ex ligno rurſus vita nobis reſurgeret, vnde mors orta fuerat. Sic itaque diſpenſatiuè à Iudæis Chriſtus receſſit. Ipſe nobis clemens, pius quoque ſit & propitius per amariſſimam ſuam paſſionem & mortem, nec à nobis recedat in perpetuum Amen.

DOMINICA PALMARVM EVANGELIVM, REQVIRE SVPRA IN DOMINICA I.

Aduentus, vbi quando tribus homiliis breuitèr explicatis, quædam de induſtria huic tempori reſeruauimus de paſſione Chriſti, nunc illud quoque alia via expediamus.

HOMILIA I.

EVangelium hoc, clariſſimi, in ipſa quoque dñica Aduentus prima, lectum eſt, ſed tantùm quò ad contemplandum Chriſti aduentum in hunc mũdum. Verũ hodie eodem illo vtitur eccleſia, ad recogitandũ quomodo dñs noſter Ieſus Chriſtus mitis, & manſuetus ingreſſus eſt aſello inſidens Hieruſalem, imminente iam paſſionis ſuæ tẽpore. Qui anteà ſub pſequutione Herodis fugerat in AEgyptũ, qui præcipitaturis ipſum Iudæis in Nazareht de mõte, trãſiens per mediũ eorũ ibat: qui cõuerſis iis quoq; in templo ad lapides ſe abſcondit ab eis: qui conſultantibus iiſdem de nece ipſius, aufugit in Ephrem, neq; amplius ambulauit apud eos palã. Sed & aliâs irã & furorem eorũ effugit, quanuis etiam tum cum minimè fugeret, nemo vim in illum facere audebat, eo quod nõdũ venerat hora illius. Nunc verò ſciẽs quoniam veniſſet hora ſua, vt tranſiret ex hoc mundo ad patrem, vltrò aſcendit Hieroſolymã. neq; id clã, ſed tanto comitatu, tanto clamore, quãtò alias nunquã: adeò vt tota iã cõmoueretur ciuitas, quo oſtendere voluit ille ſe volentẽ, & nec inuitum, neq; coactũ pati, implendo cũ hoc iſtud Eſaiæ, Oblatus eſt, quoniã ipſe voluit. Et vt ingreſſus ille ſiue aduentus dñi, Hieroſolymitis admirationẽ & ſtuporem incuteret, aſcendit aſinã, & ea vectus intrauit, vt impleretur quod prędixerat ꝓpheta Zacharias, atq; vt ſic illi non doctrina tantùm, ſed & factis operibúſq; ipſius admonerentur, illum eum eſſe, qui ꝑ prophetas toties promiſſus fuerat, & vt inquit Chryſoſtomus, Cũ illud Zacharię veluti ſcriptũ eſt expleſſet, alterius ipſe prophetiæ dabat initiũ, quæ futura erant, ipſis factis ſignificando, quia per aſinã Iudæos deſignabat, euãgelium Chriſti ſuſcepturos, per pullum aſinæ figurabat Gẽtes, quæ nullum adhuc cultus diuini iugum portauerant. Et quãuis ſunt qui conantur affirmare Chriſtum pullo primùm inſediſſe, qui cum ſeſſorem pati nollet, tãdem ſuper aſinam eũ ſediſſe: tamen contrarium illius potius eſt credendũ, dicendumq; nullam omnino creaturã deo cõditori ſuo aduerſatam, in hac præſertim tã magna ſignificatiõe. Deinde tres euãgeliſtæ, qui Chriſtianis ex gẽtibus cõuerſis ſcripſerũt euãgeliũ, ſolius meminerũt pulli. Matthæus qui Chriſtianis ex Iudaiſmo credentibus euãgelium natiua lingua de-

Matt. 2. *Luc. 4.* *Ioan. 8.* *Ioan. 11.* *Ioã. 7. 8.* *Ioan. 13.* *Mat. 21.* *Eſa. 53.* *Zach. 9.* *Chryſo.* *Hieron.* *Hierony.*

ſcripſit,aſinam quoq; commemorat,quæ Iudæos hic figura bat.Piè igitur credendū eſt,ſicut euangelium prius Iudęis,
Act. 13. deinceps prædicatū eſt Gētib⁹,ita ablegatos hic à Chriſto diſcipulos,qui aſinā cum pullo adducerēt,ad deſignandū, per illorū prædicationem,venturos ad Chriſti fidē Iudæos cū gentibus. Vnde diſcendum etiam magiſtratibus proponitur,ad prædicandi munus mittere nō ignotos,nō vndecunque illotis,tum manibus,tum pedibus,ex proximo rure accurrentes,ſed probè & exactè cognitos,quorū perſpecta
Hierony. ſit,& probitas,& doctrina. Vnde hic Hieronymus p̄ diſcipulos duos,cognitionē & operationē boni intelligi putat.
Beda. 2 Hoc ita q; modo ingreſſus eſt Hieroſolymam, idq́, in dn̄ica palmarum,quæ dies erat quinta ante paſſionem dn̄i, qua re monſtratur nobis ipſum non prophetiā tantùm Zachariæ, ſed & veteris legis impleuiſſe figurā de agno Paſ-
Ioan. 1. chali,vt ſic verè oſtēderet ſe hunc ipſum eſſe agnū,qui pec
Exod. 12 cata mundi tolleret.Præceperat autē Moyſes Iudæis,vt decima die menſis primi agnum tollerēt,& decimaquarta ad veſperam demū occiderent,atq; manducarent, in memoriam liberationis ſuæ ex AEgyptiis tenebris.Eodē quippe modo agnus noſter Chriſtus,decima menſis primi, hodie ſcilicet,ingreſſus eſt Hieroſolymā,vbi deinceps tranſactis iis quę ad agnum legalē pertinebant, nouoq; iam alterius agni eſu inſtituto, ſemet obtulit deo patri in ara crucis,in redēptionem hominum ex captiuitate & vinculis diaboli.
Eſa. 53. Quod Eſaias in ſpiritu præuidēs,dixit,Sicut ouis ad occiſionem ducetur,& ſicut agnus corā tondente obmuteſcet. Hæc itaq, de tempore paſſionis congruo,cui ingreſſus ille domini conuenerit,dicta ſufficiant.

Adductis ergo ad dn̄m aſina & pullo, ſtatim diſcipuli veſtes ſuas ſuper ē impoſuerunt,quod temere vtiq; factum nō eſt, & quanuis iuxta literam ad honorem & gloriam dei factum id eſſe conſtat,myſterio tamē nō caret,quia(ſecundū
Hieron. Hieronymum)veſtis apoſtolica,vel doctrina virtutum vel ediſſertio ſcripturarum intelligi poteſt,ſiue eccleſiaſticorum dogmatū varietates,quib⁹ niſi anima inſtructa fuerit & ornata,ſeſſorem habere dn̄m non meretur. Sic apoſtoli nudam quidem aſinam cum pullo inuenerunt,quia gentes nudæ erāt, & omni virtutum operumq; bonorū tegumēto deſtitutæ,atq; ideo veſtiri adhuc opus habebāt ab apoſto-

lis & prædicatoribus virtutū & bonorū operū habitu. neque enim vel aſinæ vel pullo inſidere voluit dns, niſi prius tegerentur, eo ꝙ ſiue Ethnicus quis ſit, ſiue Iudæus, Chriſtū ſeſſorem recipere tantiſper nō poteſt, dum ſanctorum, & virtutibus, & exemplis nō fuerit ornatus, ſicut Cornelius tum demū cum ieiuniis & orationibus eſſet intētus, dignus habitus & inuētus eſt, cui à deo Petr⁹ mitteretur apoſtol⁹. Oēs itaque Chriſtiani veſtes habeant apoſtolicas, hoc eſt apoſtolorum doctrinā, diſciplinā, & vniuerſum eorum cōuictū. Quod cū nō faciant Neochriſtiani, etiā Chriſtianorū indigni ſunt vocabulo, quoniā nec ieiunia, nec oratiōes tolerāt ſed quicquid ab ipſis iā inde Chriſti & apoſtolorū tēporibus in hæc vſque ſecula profectū eſt, ſiue diſciplinæ, ſiue pietatis, id omne impugnāt, & radicitus euulſum cupiunt. Rectius dicit in ſua Apocalypſi Ioannes. Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua ne nudus ambulet. & Sapiens ſimiliter curam veſtimenti ſolicite habendā docens, Omni tēpore, inquit, ſint veſtimēta tua cādida. Videm⁹ etiā veſtimēta apte & appoſitè formari ad proportionē corporis humani, ideoque cùm veſtimētū homini effero & pene beluino imponit, velut aſino, is quoq; mitigetur fiatq; māſuetior, iuxta illud Petri, nō cōfigurati prioribus ignorātiæ veſtræ deſideriis, ſed ſecūdū eū qui vocauit vos ſanctū. Impoſuerūt itaq; diſcipuli dñm ſup aſinā, vnde nobis diſcēdū proponitur, apoſtolos & prædicatores imponere & velut inſinuare dñm animabus antea feris & parum manſuetis, vt ſic miteſcāt in diſciplina fidei. Quo nomine Paulus etiā ait, Dei ſum⁹ adiutores deinceps, Hortamur vos ne in vanū gratiā dei recipiatis. Vbi nūc Lutherus cū ſuis latet, qui qua ſunt temeritate affirmare nō verentur nos nihil operari deo? Cur itaque hic apoſtoli dñm impoſuerunt ſuper aſinam? 3 Nō defuit huic labori honeſtiſsimo, turbæ etiā comitatus, Chriſtū à Hiericho ſecutæ huc uſq;. nanque & illa in quatuor præcipuè rebus honorē dñi ꝓmouit, veſtes ſuas ſubſtrauit, decerptos ex arborib⁹ ramos in viā ꝓiecit, ante & poſt dñm per modū proceſsionis ingredientes clamauerūt, Oſanna filio Dauid, bñdictus qui venit in nomine dñi. Primùm, quòd veſtes ꝓprias ſubiecerūt. Beda refert ad multitudinē martyrū, qui veſtes ſuas (corpora nimirū, indumēta & veſtes ſanctarū aīarū) tradiderūt propter deū, vt ſic plana omnibus pateret veniendi ad Chriſtum via,

Act. 10.

Apo. 16.

Eccle. 9.

1. Petr. 1.

1. Cor. 4.

2. Cor. 6.

Beda.

& ne quis horreret viã hanc ingredi, in qua tot cerneret ſan ctiſsimorũ martyrũ impreſſa veſtigia, quomodo ipſi ſe quoq; mutuo exhortati ſunt martyres in hac via paſsionis, & ſup pliciorum cõſtanter ingredi, nec in aliquo a cœpta fidei co feſsione deficere. Ita factũ eſt, vt viam hanc ingredi potuerit aſinæ pullus, hoc eſt, ſtulta antehac & rudis gentilitas, dum exempla, miracula, & patientiam cõſtantiamque martyrum cõſiderauit. Ita ſi quãdo tyranni videbãtur ſibi probè vindicaſſe ſe in vno aliquo homine Chriſtiano, iunumeri ſubin de alij ex gẽtibus cõuerſi ſunt ad dominum, ſicut in ſupplicio Barbaræ, Catharinæ, Sebaſtiani, & aliorum ſanctorum clarè conſpicimus. *Hieron.* Sanctus Hieronymus prudenter hic expendit nihil eſſe temere ſcriptum: ideoq; nos admonet differen tiam conſiderare debere vniuſcuiuſque perſonæ. Apoſtoli enim veſtimenta ſua ſuper aſinũ ponũt: turba quæ vilior eſt, ſubſternit pedibus aſini. Quòd ipſum diuerſam habeat ſignificationem oportet: quoniam apoſtoli dominũ ſuper veſtes ſuas aſino ſuperſtratas ſedere fecerunt, eo quod doctrina & exemplis ſuis immites alioquin & peccatores homines vſq; adeò manſuetos reddiderunt, vt in eorum mentibus dominus ſederet. Gratia enim dei ſe habet ad animam, ſicut ſeſſor ad equũ, inquit Auguſtinus. *Auguſt. lib.3. hypogno.* Veſtimenta porrò turbæ, externum ſignificant Chriſtianorum conuictũ & bona eorũdem temporalia. ſi quando enim homo aliquis immitis extitit ferus, beluinus ſicut equus & mulus in multitudine peccatorũ, *Pſal. 31.* & ille tamen per pœnitentiam ac contritionem rurſus ad deum reuertitur: ei cæteri homines nequaquã dẽt occaſionem Chriſtũm vix dum ſuſceptam reiiciẽdi, nec pec cata illa ſua exprobrent: ſed ſi opus fuerit iuxta Gregorium, *Greger.* etiam veſtibus ſuis non parcẽtes, eas ſubſternãt, hoc eſt, bona ſua tẽporalia eis cõmunicent, & eleemoſynas largiter tri buant. Nam quid aliud terrena & mundana hæc noſtra bona omnia ſunt, quã quædã velut corporis noſtri indumenta? Domino itaq; ſubſternere veſtes eſt bona temporalia proxi mis noſtris propter deũ elargiri. Facit hoc aduerſus quoſdã rudes & moribus incultos Chriſtianos, ea præditos ruſticitate & Inhumanitate, vt Iudęos vel ex Gentibus cõuerſos Chriſtianos & baptizatos tractẽt inhumaniſſimè. Iudęos adhuc aut infideles increpẽt. Id enim fieri nec Chriſtianę diſci plinę, neq; humanioris eſt ciuilitatis. quòd habẽdi illi quoq;

ſunt & tractãdi cũ omni mãſuetudine, nec cõtumaciter ſpernẽdi, ſicut Paulus quoque Iudæos docuit, quomodo Gentiles ad fidẽ cõuerſos tractare deberẽt. Ea ſiquidẽ erat etiam Iudæorũ peruerſitas, vt Gentiles gratia euãgelij putarent indignos. Verùm hoc eſt ſeſe in poteſtatem diuinam ingerere, eamq; ſibi temere arrogare: quoniam deus eſt qui conuertit corda hominu, cui nota ſunt omnia priuſquã eſſent cõdita. Diabolus prouerbia cõmentus eſt huiuſmodi, & ea temerariis hominibus inculcauit, Iudæus iam ſenio cõfectus, etiam ſi baptizetur, Chriſtianus bonus nunquam efficitur. Et huic ſimilia, impia ſunt hæc, Quis enim impediat cõuerſionẽ ſiue Iudæorum ſiue Gẽtium? Verùm quidem eſt, non omnes Iudæi baptizati perſeuerant, & in fide fortes perſiſtunt. Sed interim tamen Chriſtiani quoque non omnes probi ſunt. Quicũque autẽ animo bono & pio affectu ad fidem noſtram perueniunt, eos ſuſcipere debemus piè, fouere humaniter, & cãdidè tractare atque ſicubi egeant, bona etiam tẽporalia illis largiter impartiri: quoniam magna eſt miſericordia domini, & propitiatio illius cõuertẽtibus ad ſe. Sed & alienigenas quoq; tractare debem⁹ humaniter, iuxta illud præcepti domini in lege, Si habitauerit aduena in terra veſtra, & moratus fuerit inter vos nõ exprobretis ei. Quin potius gratiæ agẽdæ ſunt deo, illeque à nobis eſt laudãdus propter magnã miſericordiã ſuã, quã etiã aduenis nõ negat. Et inſuper veſtes proprias illis nos cõuenit ſuſternere, quo facilius quæ fidei noſtræ ſunt ſeruare queant: nec in aliquam cadant impatientiã, ſi cõtemnãtur, derideãtur, & ex eo ſpernantur, quòd inter nos egeſtati ſubiecti ſunt & miſeriæ.

Roma. 1. *Dan. 3.* *Act. 1.* *Iudæi cõuerſi.* *Eccle. 17* *Leui. 19.*

Neque minus illis culpabiles ſunt craſſi quidã & mundi homines, qui cũ vidẽt aliquẽ ex imprudẽtia alicubi lapſum, ſe iã rurſus emendatũ & inter bonos bene cõuerſantẽ, ſtatim improperãt, ſtatim priſtinam ei vitam exprobãt, iniquè ſanè & malè: quia pœnitentibus adiutores nos eſſe cõuenit & prõptos auxiliatores, imò nos quoque confirmare illos decet, vt in bono cœpto perſeuerent, tantùm abeſt vt horrorem eis incutiamus, quo iamiam admiſſum ſcelerem Chriſtũ rurſus abiiciant Similiter quoque redarguendi veniunt, qui alios in ꝓpoſitis operibus bonis ſiue impediunt, ſiue ab iis deterrent. Quique vbi primùm ſibi quis propoſuerit vel cõfiteri, vel templa ſanctius inuiſere, vel aliud quoddam piè

tatis opus perficere. ſtatim accurrũt velut moloſsi diaboli, hæc omnia deridentes, clamitãtes nihil ijs opus eſſe. Quod dum faciunt, quid obſecro faciunt aliud, niſi quòd veſtes ſuas non protendunt nec ſubijciunt, vt ſuper iis leuius ingrediẽs aſellus vehat dominũ? ſed horrorẽ potius mouẽt & offendicula ponũt, quibus motus ille, alicubi impingat & offendat. Væ autem iſtis ãnimicidis. Nos quoq; ijs iam dictis cõtenti, ſuperſedebimus. Aliâs plura, Rogem⁹ dominũ. &c.

HOMILIA POSTERIOR.

P Io ſanè & Chriſtiano more ꝓceſsionẽ hodie celebrauim⁹, eamq; in ipſo euãgelio fundatã: quia ſicut glorioſè dñs ingreſſus eſt Hieroſolymam, comitantibus eum ante & retro turbis, laudesq; deo cantãtibus, ita hoc ipſum hodie quoque repræſentat eccleſia, quãuis obiter nõnulla de paſsiõe domini ingerit, ſicut & paſsionẽ in miſſæ officio ex cõſuetudine legit. Atq; hinc nos poſt illam ſpiritalẽ deſignationem, noſtram quoq; accepim⁹ inſtructionem. Et principio quidem quod nõnulli veſtimenta ſua proiecerunt in viam, eos ſignificat, qui bonæ vitæ exempla alijs oſtendunt: qui verò ex arboribus decerptos ramos ſubſternũt, eos notant, qui ſacræ ſcripturæ locis & teſtimonijs alios erudiũt: in comitatu autẽ reliquo ante & poſt curſitãtes patres ſignabant veteris teſtamenti. qui & ipſi Chriſtum celebrarunt laudibus, & continuis eundem plauſibus proſecuti, in ipſam vſque cœleſtem Hieroſolymam comitati ſunt aſcendentem Veſtes ſuas ſubſternunt, qui exempla bo-

4.*Reg.*2. na aliis relinquunt, ſicut Elias pallium ſuum Eliſeo reliquit,

2.*Mac.*6 hoc eſt, argumentũ & exemplum charitatis: ſicut Eleazarus quoque fecit, ne cõpulſus quidem volens. mori potius paratus quàm vt maiorũ inſtituta tranſgrederetur. Dicebat enim fortiter vitam excedendo ſenectute quidem dignus apparebo, adoleſcẽtibus autẽ exemplum forte relinquam. Hoc mo-

1.*Tit.* 4. do & Paulus Timotheo ſuo præcepit, Exemplũ eſto fideliũ in verbo, in cõuerſatione in charitate. Sic omnes alij ſancti exempla nobis probatiſsima reliquerũt honeſtatis, & pietatis ac fortitudinis. Fuerũt rurſus qui ramos ex arboribus diripientes ſubiiciebant, vt quicquid non ſatis planum in via eſſet, planũ redderent. Myſticè tamen per illos ij deſignantur, qui corda fideliũ parãt, vt Chriſtus victor ſimul & triũphator tum vitiorũ, tum dæmonum omnium. in iis habitare

207

queat.Illud autẽ faciunt, qui ſanctæ ſcripturæ teſtimonia, ſcripta patrũ, & ſanctorũ exẽpla fidelibus proponũt, vt & ipſi in via dei ædificẽtur. Arbor enim quædã ſcriptura ſacra eſt,cuius fructus cibus animæ,folia autẽ illius remedia ſunt,ſicut idipſum Ezechiel,& Ioannes in Apocalypſi cõmemorãt, Quoniam lignũ vitæ fructus affert duodecim, & folia ligni ad ſanitatẽ gentiũ. Neque hic miretur quiſquã, quomodo in mentẽ venerit turbæ,ramos ex arboribus ſciſſos in viã proieciſſe Chriſto,ad honorẽ & gloriã. Siquidẽ quãuis ſine dubio ad id diuinitus ſancti ſpiritus mouebantur inſtinctu,tamẽ id quoque moris fuit apud Iudæos,in illa ſolẽni & ſplendida feſtiuitate Tabernaculorũ in Octobri, iuxta præceptũ domini in lege, Sumetis vobis fructus arboris pulcherrimæ,ſpatulaſq; palmarum & ramos ligni denſarũ frondiũ,& ſalices de torrẽte, & lætabimini coram dño deo veſtro.Huiuſmodi lætitiã hic quoq; exhibere domino volebãt,quo & mouebantur ſtupendo illo miraculo, quòd iam quatriduanũ & fœtidum Lazarum reſuſcitaſſet. Multa igitur turba,quæ propter imminẽs feſtũ iã Hieroſolymã venerat,vt ante ſe purificarẽt,audito & inuulgato illo tanto Chriſti miraculo,obuiam ei procurrit venienti.Qui vtique occurſus, phariſæorũ & aliorũ Chriſto inuidentiũ animos cõcitauit,& exacerbauit, magiſque ad intentandã illi necẽ cõmouit. 2 Quod autẽ alij præceſſerunt, alij etiã ſecuti ſunt,ad eos pertinet,qui partim ante Chriſtum in mũdo vixerũt patres,partim poſt eũ venerũt. Quoniam quotquot vel ſaluati vel ſaluandi adhuc ſunt, ſalutem oportet cõſecuti ſint, ſiue conſequantur in vnius illius mediatoris fide Ieſu Chriſti, ſecundum illud Pauli, Vnus mediator dei & hominũ,homo Chriſtus Ieſus, neque eſt aliud nomẽ datum ſub cœlo, in quo nos oporteat ſaluari, vt ait Petrus. quanuis hæc ipſa mediatoris fides tẽpore creuit, clariorq́; ſubinde & illuſtrior facta eſt, ſicut & Auguſtinus in epiſtola ad Optatũ teſtatur,cũ ait, Illa fides ſaluat qua credimus nullum hominũ, ſiue maioris ſiue paruulæ quamlibet & recẽtis ætatis,liberari à contagione mortis antiquæ & obligatione peccati,quã prima natiuitate cõtraxit,niſi per vnũ mediatorẽ dei & hominũ Ieſum Chriſtum.In cuius ſalutari fide quoque ſeruati ij ſunt,qui eum antequam homo fieret,naſciturum hominem credebãt.Vna enim & eadem

Eze. 47.
Apo. vl.
Leui. 23.
Ioan. 11.
Hieron.
Chryſo.
1. Tim. 2.
Act. 4.
Auguſti
Au...

de nupt. & cōcu. lib.2. Homil. 27. fides eſt illorū ſimul ac noſtra. ſanctus Gregorius quoq; ſuper Ezechielē ſcribēs, cū mentionē facit huius euāgelij dicit, Et qui præibant & qui ſequebātur, clamabant, dicentes, Oſanna filio Dauid: quia oēs electi qui in Iudæa eſſe potetant, ſiue qui nūc in eccleſia ſunt, in mediatorē dei & hominum crediderūt & credunt, quia ab ipſo ſalutē quæſierunt antiqui & præſentes, cū vna ſit tū fides, tum ſpes & præcedentiū hominū & ſequentiū. Tantū hoc ibi eſt diuerſum, quòd cum illi in vniuerſum crediderūt Meſſiam venturū, nos iam propriè & expreſſè credimus eundem eſſe dominum noſtrū Ieſum Chriſtū, ex Maria virgine natū, ſub Pon-

Mat. 20 tio Pilato paſſum & mortuū: ita vt quāuis vna & eadem ſit fides implicita, nos tamen iam ſub lege gratiæ tenemur ad plura credendum explicitè quàm patres. Et ecce, quomodo operarij, diuerſis quidē horis in vineā vocati, vnā tamen fidei ſuæ mercedē acceperunt. 3 Docemur hinc quoque

Proceſſ. proceſſiones, quas ſolennes certis quibuſdā ſplēdidis ceremoniis obſeruat eccleſia, deo placere & nō ingratas eſſe, quoniā ſigna quædā & teſtimonia ſint externa internæ no-

Luc. 22. ſtræ fidei Illas autē nō eſt quod dubites inſtituiſſe eccleſiā inſtinctu ſpiritus ſancti quādo hęc errare neqnit, fides eius

Lucæ. 22 deficere non poteſt, eo quod cum ea manſurus dominus eſt

Mat. 28 vſque ad cōſummationē ſeculi. Et cum arbor illa ſit bona,

Mat. 2. nō poteſt non ferre fructus optimos. Vt iam turpiter ſe in maximis erroribus fluctuantes iniiciant noſtrates neochriſtiani, qui proceſſiones atque id genus alias ceremonias, pias ſanè & ſanctas cōtemnunt, ſolam requirentes deuotionem internam: quæ bona quidem per ſe eſt, ſed nō adeò, vt præ hac omnia illa externa ſint reiiciēda, quā ſoquidem anima hominis pro hoc præſenti ſtatu alligata eſt ſenſibus, & ei quæ ex illis eſt cognitioni aſtricta. Hinc fit vt rebus ſenſibilibus ſubinde eaudiamur, & in euāgelio quoque videamus dominū frequēter rerū corporaliū vti ſimilitudinibus, & ab iis animos noſtros ad ſublimia & cæleſtia auo-

Mar. 4. care, adeò vt nihil plerūque niſi parabolas loqueretur. Cū itaque nec angeli ſumus, neque intellectus noſter adeò eſt eleuatus, vt in paradiſo aliquando fuit: mouemur iam per

Auguſt. ea quę tū videmus, tum audimus, vt diſcamus in intellectu, ſeruemus in memoria, ardenter amemus in charitate per hæc ipſa ſigna exteriora, ſicut hodie tam ſolenni & amplo

comitatu Chriſtus proceſſit & ingreſſus eſt Hieroſolymã. Apoſtoli quoque proceſſionẽ habuerũt honorificam in die dominicæ aſcenſionis, cum ad eos dixiſſet dñs, Vos ſedete in ciuitate quoaduſque induamini virtute ex alto. Et ſequitur, Eduxit eos foras in Bethaniã, & eleuatis manibus ſuis, benedixit eis. Omnia hæc per modũ proceſſionis: quæ & ideò die illo ſolẽniter in eccleſia obſeruatur, ad ſignificandum, vt & nos ordine cõpoſito Chriſtũ in ſua ſequamur aſcẽſione. Vnde & in quibuſdã locis mos obtinuit, vt ſacerdos miſſæ officiũ cãtaturus, in proceſſione primus eat, ſicut Chriſtus ante nos primus omnium cælos aſcẽdit, Vado, inquiẽs, vobis parare locũ. Verũ quòd ſingulis diebus dominicis proceſſiones huiuſmodi obſeruantur, ab ipſo ſanctiſſimo die paſchæ profectũ eſt, ſicut & dignitas & omnis ſanctitas diei dominicæ eſt à Paſchali ſolẽnitate, loco ſabbati Iudæorũ. Atq; ideo proceſſiones diebus dominicis fieri ſolitæ ſunt cũ triũphali ſigno crucis, cũ vexillis: q̃a ipſa dominica glorioſæ reſurrectionis die, dñs triumphauit de morte. Hinc etiã cũ gaudio cãtãdo egredimur chorũ, profitẽtes in nobis Chriſtianis impletũ eſſe quod dixit Eſaias, In lætitia egrediemini, & in pace deducemini. Montes & colles cãtabũt corã vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudẽt manu. Sed & illa ipſa paſchalis diei proceſſio, ex euãgelica authoritate eſt deſumpta, eo quod angelus dixit mulieribus. Ite, reuũciate diſcipulis eius & Petro, q̃a præcedet vos in Galilæã, Deinde quoq; quia redeũtibus à ſepulchro mulieribus obuiã venit dñs, dicẽs, Ite, nũciate fratribus meis, vt eãt in Galilæã: ibi me videbunt. Quod ſanè primũ extitit præceptũ à dño datũ poſt reſurrectionẽ ſuã, vbi mercedẽ illam magnã diſcipulis promiſit, viſionẽ ſui. Vbi & rationẽ ſubeſſe oportet, quare Chriſtus in Galilæã illos venire iuſſerit, non Hieroſolymam, vbi tamen eodem quoque die illis apparuit, pedes ſuos & manus oſtendit, & deinceps etiã poſt octiduũ. Vt iam neceſſariũ ſit, illam apparitionẽ in Galilæa, aliquid myſterij præ ſe ferre: idq; eſt huiuſmodi ſanctorum patrũ ſententia: quia Galilæa tranſmigrationem ſonat, & dominus iamiam à Iudæis ablaturus erat templum ſacerdotium, ſacrificium, & id genus alia quædam inſignia, diuinæ maieſtatis myſteria, cõmunicaturus ex vniuerſis hominibus. Tantæ huius gratiæ cõmiſſum

Luc. vlt. *Ioan. 14* *Mar. 16* *Eſa. 55.* *Mar. 16* *Mat. 28* *Ioan. 17*

ac præceptũ apoſtolis ſuis dare voluit in Galilæa, vt iã poſt rò baptizarẽt omnes in nomine patris & filij & ſpirit* ſan cti. Hoc itaq; innuere voluit & inſinuare illo præcepto do minus, apoſtolos quoq; à Iudæis trãſituros, & Gẽtibus euã geliũ prædicaturos ſalutis. Atq; ideo de tãto beneficio gra ta deo exiſtẽs eccleſia, illũ honorat ꝓceſſione, quòd & gen tibus reſurrectionis ſuæ gloriã cõmunicarit, quã hoc præ- cepto dñs deſignare voluit, cùm apoſtolos iuberet ad ſe vi dendũ venire in Galilæã, quod etiã per modum proceſſio- nis fecerũt. Et nos igitur ſpiritualiter cum apoſtolis egre-

Ioſue 6. diamur in Galilæam ad Chriſtũ, renouati per gratiã illius.

Neque aliter etiã ſacerdotes & populus ſepties circũie- runt vrbem Hiericho cum arca, & tubis. Sic quoque Dauid cum ſeptẽ choris, cũ citharis & tubis ſolenni proceſſione

2.*Re.* 6. arcã dei deduxit ex ædibus Obededom in ciuitatẽ Dauid. Cum proceſſione quoq; apoſtoli vi: ginẽ matrẽ ſepelierũt, qui mos in funeribus adhuc obſeruatur Ordine quodam procedẽtes mulieribus cũ paucis viris, ſepelierũt Chriſtũ.

Mat. 27 Hinc fluxit cõſuetudo eccleſiæ in proceſſionè hodierna cũ palmis, in qua gratias agere debemus deo & dño noſtro Ie- ſu Chriſto, mentis noſtræ affectum erigere in deum, & cũ

1.*Cor.* 10 filiis Iudæorum clamare, Oſanna filio Dauid. Quando em̃ ex præcepto Pauli facere nos omnia decet in gloriã dei, cur non in proceſſionibus quoq; glorificabimus & laudabimus deum? Cæterùm geſtatio palmarum vſitata fuit Iudæis, ob

1.*Mac.* 13 argumentũ & ſignum lætitiæ. Quomodo Simon Macha- bæus ingreſſus eſt Hieroſolymã cum hymnis, ramis palma

lib. 3.*c.* 6 rum, & citharis. Romani quoque & Græci palmis vteban-

lib. 13. tur, in ſignum triumphi & victoriæ, Plinio & Gellio autho

cap. 4. ribus: quo nomine hic quoque palmæ agnoſcuntur, quędã veluti vexilla fuiſſe victoriæ Chriſti, & ſigna triumphi. Et deinceps per vniuerſum Chriſtianiſmũ hodiè palmæ cir- cunferuntur, ad deſignandam victoriam Chriſti triumpha

Apo. 7. lem. Sic Ioannes quoque in ſpiritu vidit ſanctos ſtare ante faciem agni, veſtitos ſtolis albis & ramos palmarũ in mani bus eorum: vnde fortè conſuetudo fluxit, martyres ſanctos ita pingere, vt palmam ferant in manibus. Atque ideo quiſ quis hodie palmam manu geſtare erubeſcet, nec particeps erit victoriæ Chriſti, nec Chriſtum tali dignatur honore.

4 Clamauerunt autem turbæ. Oſanna filio Dauid.

Iubilatio hęc facta eſt vtiq; diuinitus,ſpiritu ſancto ita diſ-
ponēte,& linguas eorū mouēte in laudē dei, ſicut olim lin
guā Saulis commouerat ad prophetādum , & aſinā Balaam
ad loquendū. Quid igitur clamabant? O ſanna. Vox hæc pe *1.Re. 10*
nes nos remanſit in eccleſia tā Latina quàm Græca, ex fon *Num. 22*
te Hebræo deriuata,valida plurimū ad concitandum ani-
mū.tantundē autē ſonat,ac ſi dicas,Eia,agè,ſalua nos. Vel,
Obſecro,ſalua nos:(qa oſa eſt Ziuui in hiffil, à verbo iha-
ſa,vnde venit Ieſus,& interpretatur ſaluifica Na autē,par-
ticula eſt obſecrādi. Quotquot autē annotarūt corruptè di-
ci Oſanna,& debere dici Oſiāna,vt Stapulē.Eraſmus, Ca- *Oſanna.*
pnion,Clichtouæus,Bebelius &c.errarunt p imperitiā He
braici ſermonis,cū vtrūq; dici poſſit,& Oſanna & Oſiāna, *Moſe.*
vt in Kimhi de defectiuis liquet,vbi agit de quieſcēte Iod *Kimhi.*
in pepoal,& p vſu eccleſiæ adduco Pſal. 86.hoſa afdecha. *Pſal. 86.*
Hierem.31.hoſa adonai emecha,& Eſa.93.hoſa ligeroſi,Sal *Hiere.31.*
uifica ſeruū tuū. Saluifica dn̄e populum tuū. Saluifica mihi *Eſaiæ.63*
brachiū meū. Et mirum eſt de Hieronymo,quod ad hoc nō *Hieron.*
penetrauit, & putauerit in eccleſia corruptè dici Oſiānā ī
epiſtola ad Damaſum,cū eccleſia rectè & ex arte dicat O- *Hilarius.*
ſanna,Eia,vel agè,vel obſecro ſaluifica. Verū quod Hilariꝰ *Ambro.*
ſup Matthæū,& Ambroſius ſup Lucā ca.19.nō rectè inter-
pretantur hanc voculā ſecundum idioma linguæ Hebrææ,
Oſanna itaq; clamabant Iudæi,Chriſtū in hoc verū cōfitē-
tes Meſſiā,qui ſaluum faceret Iſraëlem, ſicut angelus dixe *Matth.1*
rat ad Ioſeph,quoniā ipſe ſaluū faciet populū ſuum. Vocāt
inſuper & filiū Dauid,eius etiam fatentes humanitatē,ſe-
cundū quam natus ille eſt ex ſtirpe Dauid,ſicut legimus in *Pſal. 131.*
Pſalmo,Iurauit dn̄s Dauid,& non fruſtrabitur eum, de fru
ctu ventris tui ponā ſuper ſedē tuam.Addunt quoq;, Bene-
dictus qui venit in nomine dn̄i,quod Hieronymus deduce *Hierony.*
re conatur ex illo Dauidico ,O dn̄e ſaluū me fac , benedi- *Pſal.117.*
ctus,&c. Quicquid autē id eſt, cōſtat illos eo ipſo diuinam *Ioan. 7.*
Chriſti naturā eſſe cōfeſſos. Et obſerua notāter eos cla-
mare & dicere,quoniā in nomine dn̄i veniat ille: & ſic cō
formē faciat ſe volūtati diuinæ,nō ſicut phariſęi iniquè &
iniuſtè calūniabantur Chriſtū velut cōtrariū deo,in Beel-
zebub eiicere dæmonia.Multo rectiꝰ hic ſentiēs turba,ait *Lucæ.11.*
eum in nomine dn̄i venire,ſicut & ipſe dixerat ſe in nomi
ne patris ſui veniſſe. Bene itaq; benedictum vocant, quo- *Ioan.5.*

DD ij

niã è diuerſo maledictus eſt qui venturus eſt Antichriſtus, Meſſias iſte fictus Iudæorum:ſiquidè non in nomine patris
Hierony. veniet:iuxta illud Chriſti. Veniet alius in nomine ſuo, hũc accipietis. Sed quod denuò iã reperitur, Oſanna, & additur, in excelſis, perſpicuè oſtẽditur quòd aduẽtus Chriſti non tantùm hominum ſalus, ſed totius mundi ſit, terrena
Philip. 2 iungẽs cœleſtibus, vt omne genu ei flectatur, cæleſtiũ, ter-
Beda. reſtriũ & infernorum. Idipſum quoq; Beda inſinuat, perſpicuè inquiens, hic doceri aduentum dñi in carne, non ſolum humani generis in terra, ſed & angelorũ in cœlis eſſe ſalutẽ: quia dum nos redempti ad ſuperna perducimur, eorũ profectò numerus, qui ſathana cadente erat minoratus,
Pſal.109 impletur: iuxta dictum Pſalmi, Iudicabit in nationibus, im-
Ephe.1. plebit ruinas. & iuxta Paulinum illud quoniã deus inſtaurat omnia in Chriſto quæ in cœlis & in terra ſunt, in ipſo.
Ioan. 12. Ioãnes inſup addit, quomodo illi regem quoq; appellarint
Mar. 11. Chriſtũ. Marcus verò ait eos dixiſſe, benedictum quod venit regnum patris noſtri Dauid. Eſt enim credibile, alios alias laudes attuliſſe. Cæterum quàm honorificè hic dñm ampliſſimis laudibus acceperunt, tam impiè & turpiter eũ die ab hinc ſexto tractarũt, ſicut infra in paſſione ſingula ſingulis opponemus, & comparabimus.

Poſtremò iam hic in Chriſto dilectiſſimi fratres admonitos vos volo, vt quando maiorẽ ſancti huius quadrageſimalis tẽporis partem tranſegimus, vtinam hoc modo vt placuerimus & recõciliati ſimus deo, ſanctæq; eccleſiæ vos in omnibus obedieritis, ne à bonis operib⁹ & cœpto ꝓpoſito deficiatis. Verè enim quod adhuc iam inſtat tempus, omniũ ſanctiſſimũ eſt, in quo væ illi quiſquis cõcupiſcentiis, appetitui, & cupiditatibus ſuis non frenum imponit, ſuumq; ipſe geniũ nonnihil defraudat in omni continentia, ad honorem paſſionis & mortis dñicæ. Redigite itaq; aſinum, hoc eſt corpus veſtrũ indomitum, ad obſequium Chriſti: veſtes veſtras bonorum exemplorum, & ſanctarum virtutum Chriſto ſubſternite, & per abſtinentiã carnis ex arboribus ramos decerpite. ad animi cogitationes reuocate, quã seriò quã piè, quàm ſanctè & religioſè maiores noſtri tẽpus hoc ſanctiſſimum tranſegerint. Memẽtote quibus quantiſq; ieiuniis, vigiliis, precibus & eleemoſynis, corporis quoque proprij macerationib⁹, in flagellis & virgis, in omni cultu

diuino,in virtutibus ſanctis,in operibus bonis ſeſe aſſiduo exercuerint ſancti dei.Et vos igit clamate ad dñm,Bndict᷒ qui venit ad nos in glorioſiſſimo corporis & ſanguinis ſui ſacramento,O ſanna. Salua nos dñe: quia ad te clamamus, ſalua nos in ſublimibus & excelſis patriæ cœleſtis, Amen.

SVPER EVANGELIVM IOAN. XIII. IN DIE COENAE DOMINICAE.

N illo tempore, Ante diem feſtum paſchæ,
ſciẽs Ieſus quia venit hora eius,vt trãſeat ex
I *hoc mundo ad patrem, cùm dilexiſſet ſuos qui* *Lucæ. 22*
erant in mundo,in finẽm dilexit eos. Et cœna *Matt.11.*
facta cùm diabolus iam miſiſſet in cor vt tra- *Luc. 10.*
deret eum Iudas Simonis Iſcariotis, ſciens quia omnia *Supra.6.*
dedit ei pater in manus, & quia à deo exiuit & ad deũ vadit,ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua, & cũ acceppiſſet linteum,præcinxit ſe, Deinde miſit aquã in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrũ. Et dicit ei Petrus: Domine,tu mihi lauas pedes? Reſpondit Ieſus & dixit ei, Quod ego facio, tu neſcis modo,ſcies autẽ poſteà. Dicit ei Petrus, Non lauabis mihi pedes in æternũ. Reſpõdit Ieſus, Si non lauero te, nõ habebis partẽ mecũ. Dicit ei Simon Petrus, Domine,non tantùm pedes meos,ſed & manus & caput. Dicit ei Ieſus, Qui lotus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet,ſed eſt mũdus totus. Et vos mundi eſtis,ſed non omnes. Sciebat enim quiſnã eſſet qui traderet eũ. propterea dixit,nõ eſtis mũdi omnes. Poſtquam ergo lauit pedes eorũ accepit veſtimẽta ſua, & cum recubuiſſet iterũ,dixit eis, Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me,

magiſter & domine, & bene dicitis, ſum etenim. Si ergo ego laui pedes veſtros domin⁹, & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum *enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.*

HOMILIA I.

E Vangelium hoc ſanctũ eọ in eccleſia catholica hodie legitur, quòd hiſtoria illa eodem hic die cõtigerit, & quia hodie Chriſtus corporis & ſanguinis ſui inſtuit ſacramentũ: multiq; adeò illud laudato ſanè & Chriſtiano more ſolẽt accipere, vt idipſum dignius aliquãto magisq; piè facerent, in hoc eodẽ euangelio docentur. Docentur enim hic lauare pedes animarũ ſuarũ, ne illud in iudiciũ ſuſcipiant & cõdemnationem, ſed potius in ſalutẽ animarum. Ideóq; textum euangelicũ breuiter placeat ad literã declarare, & deinceps de fœlici ſumptione tãti ſacramẽti paulò copioſi⁹ diſſerere. Principio hic di-

Ioan. 13. cit Ioannes, Ante diẽ feſtum paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mũdo ad patrem, nõ quòd antea ignorarit, ſemp enim & hoc ſciuit quem nihil latet.

Cyrillus. Ideóq; omnes euangeliſtæ, inquit Cyrillus, velut ex induſtria ſæpius deſcripſerunt, quòd mortem paſſionémq; ſuam preſciuerit Chriſtus, ne quis hæreticus exurgẽs, illũ calũnietur tanquã ex infirmitate nõ vltrò demortuum, ſed Iudæorũ laqueis irretitum, crucis patibulum non ſpontè ſuſtinuiſſe. Deinde vide quã ciuiliter hic euãgeliſta Chriſti mortẽ tranſitum vocat, vt tranſiret, inquiens, ex hoc mundo. ita enim conueniebat etiã tempori paſchali ipſiq; adeò nomini, quod Hebræis tranſitũ (auctore etiam Chryſoſtomo) ſonat. Porrò euangeliſta ſic ait, cũ dilexiſſet ſuos qui erãt in mũdo, ĩ finẽ dilexit eos. Suos vocat apoſtolos, quos ex vniuerſo mundo elegerat, eósq; dilexit in finẽ; quoniam propter ipſos totiusq; etiam mundi homines mortuus eſt.

Auguſt. Auguſtinus hoc ad altiorẽ reuocat intellectũ, putãs exiguũ illum eſſe amorẽ, qui cum morte moritur & definit, cũ tamen Chriſtus ſuos ſemp & ſine fine diligat? ideo intelligit Chriſtum dilexiſſe ſuos in finẽ, hoc eſt, in ſeipſum, cũ Chri-

Rom. 10. ſtus finis eſt legis, ad iuſtitiã vnicuiq; credẽti ipſe paſcha,

noſtrũ eſt, ipſe noſter finis eſt, in eo ſunt omnes greſſus noſtri, cogitationes quoq; omnes, & ſenſus. 2 Facta cœna, nõ illa corporis & ſanguinis Chriſti Ieſu, ſed paſchalis agni ſecundũ conſuetudinẽ Iudęorũ in lege poſitã. Tũc poſtquã lauit diſcipulis ſuis pedes, demũ altaris ſacramẽtũ inſtituit. Figuratus enim ille paſchalis agnus, nõ tãta indigebat præparatione, & mũditie, quãta noſtrũ hoc ſacramentũ. Hinc aduerte. Cùm Iudæi tam diligẽter ſe præparauerint ad paſchalis agni eſum, vt Ioãnes ait, Proximum erat paſcha Iudæorũ, & aſcenderunt multi Hieroſolymã de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos. Cùm etiam Chriſtus ante inſtitutionẽ ſacramẽti prius pedes lauerit, quo ſatis apertè indicauit, quàm multò maiori pręparatione nos debeamus ſacramentũ ſuſcipere. Quid itaque noſtri faciunt Neochriſtiani, qui tam turpiter imparati, inconfeſſi, à foro redeuntes, accedunt ſine deuotione, & ore polluto ſacramentum ſumũt, ſicut Nume. 16. Nõ mirũ ſi terra dehiſcens, illos deglutiret, vt Core, Dathan & Abiron. Neque tamẽ impunes euadent, ſed de hoc aliàs. Ioannes inquit, Cœna facta non intellige finitam eſſe prorſus. Nam vt Auguſtinus recte colligit, Chriſtus interim diſcubuit à pedum lotione, intinctũ quoq; panẽ Iudę dedit. Aduerte hinc cœnã nõ omnino peractã eſſe, ſed ſolum agnũ Paſchalem comeſtũ, quẽ ſecũdum legẽ feſtinãter & properè edere oportebat. Cùm diabolus immiſiſſet in cor Iudæ, vt proderet eũ. Intellige diabolum cõmouiſſe ſenſualitatẽ Iudę per impreſſam imaginem, qua deinde ad malũ eius volũtas eſt prouocata. Ipſe enim nõ poteſt ſine medio operari in noſtrã voluntatẽ, niſi in ſenſum noſtrũ, ſicut Auguſtin⁹ dicit. Ideo nobis ſciẽtia boni & mali datur, quia ſunt ſpiritus mali & boni. Hic verò plurimum refert cui ſe volũtas hominis applicet, quod Dauid ait, Immiſſionẽ per angelos malos. Sed malitiã Iudæ vide, inquit Chryſoſtomus, à qua eũ nõ cõuiuium, nõ cõmunio menſæ potuit reuocare. Mouere tamẽ poterat, quod omnia à patre Chriſto tradita erãt. Vnde etiã Iudas in Chriſti poteſtatẽ à patre erat traditus, vt diuus Auguſtinus ait. ſed piſcatoris hic artificium conſidera, qui magnã Chriſti humilitatem deſcripturus, prius magnam eius maieſtatem indicat, omnia in poteſtatem ſibi ſuam à patre eſſe data inquiens: ſed vide, hic, q ex altiſſimis à patre egreſſus eſt, ſeſe humiliat:

Ioan. 11. *Num. 16* *Ioan. 12.* *Auguſt.* *Ioan. 13.* *Exod. 12.* *Auguſt.* *Pſal. 77* *Chryſo.* *Auguſt.* *Cyrillus*

Theoph. qui verò à diabolo,ſe ſupra dei filiũ extollit,inquit Theophylactus.Chriſt⁹ ſurrexit à cœna, & poſuit veſtiměta ſua. Quater veſtes ſuas depoſuit Ieſus, iã in lotione pedũ, flagellãdus,illudẽdus,crucifigẽdus.Significat hoc quatuor hominũ genera.Nõnulli homines facilè ad deũ cõuertuntur, alij difficulter,alij vix in fine vitæ,alij nunquã, vt damnati. Euangeliſta quinque deſcribit maximæ humilitatis in Chriſto indicia.Depoſuit veſtiměta ſua,intellige ſuperiora illa,nã ſeipſum exinaniuit in forma dei exiſtẽs. Deinde linteo ſe præcinxit: formã enim ſerui induit,quia humanitas linteũ fuit. Tertiò aquã in peluim fudit. Effudit enim in cruce ſuũ ſanguinẽ ſuper terrã in peccatorũ remiſſionẽ. Poſtremò pedes lauit,& linteo exterſit. Quid ſibi hæc velint,mox audiemus. Dubitãt doctores in quo apoſtolo cœperit lauare. Origenes eũ à minimo cœpiſſe ſentit, ſicut in parabola paterfamilias ab vltimis incipiebat, ſic quoque Chriſtus omnes lauerit, & poſtremo ad Petrũ peruenit,qui amoris ardore ſolito renuit. Chryſoſt. exiſtimat Iudã primũ lotũ eſſe,qui id hominis ſtulti & ſtolidi more perpeſſus eſt Chriſtũ nãq; nihil reuerebatur. Auguſt. vult eũ in Petro apoſtolorũ principe,cœpiſſe. Qui vt Cyrillus ait,ſolita reuerẽtia renuit,quod ille quẽ cõfeſſus erat dei viui filium, ſibi lauaret pedes, quaſi diceret, Tu domine mihi lauabis pedes manibus iiſdẽ, quibus cœlos cõdidiſti,leproſos mundaſti,mortuos reſuſcitaſti? Nõ lauabis mihi pedes in æternum.ſed modeſte hunc Chriſtus reprehẽdit,neſcire dicens eum iam quid faciat, ſciturũ autẽ poſtea,cum ad humilitatem eos iam admoneret, ſiue cum ſacramentũ inſtitueret. Minatus quoque huic eſt, Si nõ lauero te,nõ habebis partẽ mecũ. Cyrillus inquit, Niſi admirabilẽ meã de humilitate doctrinã accipias, nihil mihi tecũ cõmune erit:& ſi non gratia mea ſordes peccatorũ tuorũ lauero, nõ eris cœleſtis regni particeps. 4 Audiens ſententiã domini Petrus, hinc amore,iſthinc metu diſtinebatur,maluit tamen Chriſtum corã ſuis pedibus humiliari,quã ſua ſe portione carere:dicebat ergo,Domine, non tantùm pedes,ſed & caput. hoc eſt,omnia mẽbra mea. vnde docemur magiſtratuũ mãdatis nõ reſiſtere,ſed obedienter eis parere, tunc etiã,cum putamus nos illos iniqua imperare,cogitare debemus potius eos melius nobis rẽ intelligere,atq; ſic in optimã par-

Hieron. *Origen.* *Mat. 20* *Chryſo.* *Auguſt.* *Cyrillus* *Cyrillus* *Theoph.*

tem aliquodfaciendũ mandare. Pertinax ſatis erat primum *Chryſo.*
Petrus in recuſando quod offerebatur, ſed ſeriã audiẽs dñi
ſententiam, facilè admiſit, vtrunq; adeò illud ex charitate
fiebat, quomodo ſapientis eſſe agnoſcitur, ex rationabili
cauſa mutare propoſitum. Qui lot' eſt, inquit Chriſtus, nõ *Ioan.13.*
indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Sermo hic
obſcurus eſt & ſatis inuolutus. Doctores hinc colligunt a-
poſtolos eſſe baptizatos, nõ tantùm à Ioãne, qui baptiſmo
ſuo etiã ipſius teſtimonio nõ mundabat, ſed etiam à Chri-
ſto priuſquam cõmiſſionem baptizandi ab eo acciperẽt, &
quãuis ipſe per ſe Chriſtus turbas nõ baptizabat, vndecũ-
que ad ipſum cõfugientes, apoſtolos tamen creditur bapti *Auguſt.*
zaſſe, ſicut hic innuit. Sed hic mouetur fortaſſe, qs & dicit.
Imò ſi mũdus eſt tot', quid ei op' eſt vel pedes lauare? Aut
nõ pedes etiam mũdat baptiſmus? Ad hoc ſanè reſpõdetur,
Quia tres ſunt in hominis animã partes, ſuprema illa mẽs
ſeu ratio, & eiuſdẽ rationis pars inferior, atq; corporea iſta
ſenſualitas. Quanuis igitur hominẽ emundat baptiſmus, ta
men quãdiu ille in hoc mundo viuit, tantùm ſibi cauere nõ
poteſt, quin aliquando peccet, vel cõcupiſcentia ſaltem in
hoc mortali & peccatis obnoxio corpore, ſubinde affecti-
b' malis veluti fumis ex incẽdio carnis exurgentib'. Qua-
propter & Ioannes dicit, Si dixerim' quia peccatum nõ ha *1. Ioan. 2.*
bemus, ſeducimus noſipſos, quod & Paulus non ſemel con- *Rom. 7.*
queritur. Pedes itaq; illos lauare debemus ſemper ſine qui-
bus in terra viuere non poſſumus, atque hoc eſt quod ſpon
ſa ait, Laui pedes meos, quomodo coinquinabo illos? Hoc *Cant. 5.*
etiam illud eſt, quod de palmitibus in euangelio narrat do
minus, dicens eos continua purgatione indigere, in hoc vt *Ioan. 15.*
fructus afferãt. Sic ergo diſcipuli mundi iam ante erant ca
pite, quo vniti deo inhærebant per fidem & charitatem.
Mundas quoque manus habebant per opera ſua bona. Verũ
pedes eorũ ipſius ſenſualitatis, quando vitio non carebant,
iugi & aſsidua emundatione opus habebant.

5 Lotione pedum iam peracta, reſidet dominus, re-
ſumptis, quas antea depoſuerat, veſtibus. Sedẽs ergo ad do-
ctrinam ait, Scitis quid fecerim vobis? hoc eſt, magnũ illud
humilitatis opus perpendite. Dominum deinde ſe & magi
ſtrum vocat, non vtiq; ex ſuperbia aut ambitione, ſed in be
neficium & doctrinam noſtrã: vt ſciamus cùm ſit neceſſa-

rium,conditionem,dignitatémq; officij non celare,ſed indicare,modo ne id hat per arrogantiã,ſed vt inde alij,quid
1.*Cor*.11. facere debeãt,admoneantur. Sic Paulus inquit,Si voluero gloriari,nõ ero inſipiens,veritaté enim dicam. Dauid ait,
Pſal. 33. Iñ dño lætabitur anima mea. quòd ſi igitur anima ſerui lætatur in dño,quãto potius anima dñi?vt iam nec malè, nec immeritò coram diſcipulis ſuis ſe Chriſtus & dñm profiteatur & magiſtrum,quin magis videant illi exemplum humilitatis,quod ipſe dns & magiſter eorum lauerit pedes:vt ſic illi exemplum hoc imitantes,eandem humilitatem facto & opere exprimãt:quoniam ſcire bonum, omnium eſt:
Chryſo. facere autem,non omnium, ait Chryſoſtomus, Lauare,inquit dñs,etiã vos debetis alter alterius pedes:per quod intelligi vult, quodlibet opus bonum proximo noſtro exhibendum.Quotieſcunq; enim proximo homini remittim*, quæ aduerſus nos commiſit,pedes ei abluimus.Quandocũque pro peccatis aliorum deum deprecamur, pedes eorum lauamus:cui etiam abſolutionem peccatorum à deo deprecatur,& petit ſacerdos,eidem pedes abluit. Ad literã quoque ſeruarunt hoc ſancti homines primitiuæ eccleſiæ, lauãtes aliis pedes,humilitate atq; exemplo Chriſti. vnde &
1.*Tim*.5 Apoſtolus cum viduam bene meritam commendaret,ſi hoſpitio,inquit,recipit,ſi ſanctorũ pedes lauit. Idcirco B. Au-
Auguſti. guſt.admonet etiam, & hortatur ad corpoream pedum lotionem, quanuis præſtet ſpiritualiter implere, & ſubinde pedes affectuum, & concupiſcentiarum abluere,vt ſic pœnitus emundati in hac vita,mundi,ſine ruga, omniq; labe & macula ingredi poſſimus in vitam æternam. Quod nobis donare dignetur dñs noſter Ieſus Chriſtus per meritũ ſuæ amariſſimæ paſſionis & mortis,Qui eſt in ſecula benedictus,Amen.

DE VERA PRAEPARATIONE AD SVSCIPIENDVM *venerabile corporis Chriſti ſacramentum,in die ſancto cœnæ dominicæ.*

NOtandum hic eſt prædicatori, vt, ſi fortè de ſuſceptione ſacraméti dicturus ſit alia die, quã hac ipſa cœnæ domini, vt ferè fit feria quarta proximè præcedenti, euãgelium accipiat de tẽpore, vel aliud de corpore Chriſti. Deinde plura ſuper huius ſacramenti materia & de veneratione eiuſdẽ, require in ordinario illo feſto corporis Chriſti. Similiter contra hęreſim de vtraq; ſpecie, & de errore quo aſſeritur remanere hic panem & vinũ, vide homilias in parte de ſacramentis, & alia multa inuenies in locis iam citatis. *Part.3.*

HOMILIA I.

TRanſiturus dominus noſter Ieſus Chriſtus ex hoc mũdo, & corpus ſuum illaturus ſideribus, in memoriam ſui, dilectiſsimis diſcipulis, & chariſsimę ſpõſæ vniuerſæ eccleſiæ, hoc venerabile inſtituit ſacramentum ſacratiſsimi corporis & ſanguinis ſui, vt ſic quotidiè offerretur in myſterio, quod ſemel oblatum eſt in precium, & vt quemadmodum ſemel omnes homines redemerat dominus, quæ etiam perpetua futura eſſet redemptio, ita illius ſacrificiũ quoddam iuge foret & perpetuum. *Auguſti.* Atque vt amici boni ſi quando diſcedũt ab inuicẽ, memoriam ſui prius mutuò inter ſe firmant, firmatamque relinquunt, & muneribus vltrò citroque datis ſtabiliunt: ita Chriſtus quoque in ſui cõmendationem & memoriam cum diſcipulis ſuis mãducauit hanc cœnam, quod ipſe etiam non reticuit dicẽs, Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar. *Luc.22.* Dedit inſuper illis corpus & ſanguinem ſuum in cõmemorationem & memoriam ſui, ſub ſpeciebus panis & vini, Hoc facite in meam cõmemorationẽ, qua voce teſtatus eſt *Mat.28.* ſe præſentem perpetuò forè apud nos in hoc venerabili ſacramẽto, ſicut & poſt reſurrectionem promiſit, dicens, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad cõſummationẽ ſeculi. Sacramentum hoc ſæpius accipere debent Chriſtiani, ſicut in primitiua eccleſia fiebat, iuxta illud Lucæ, *Act.2.* Quotidiè perdurabant vnanimiter in templo frangẽtes circa domos panes, quanuis hæc deinceps communicandi frequentia nõ parum refrigeſcentibus paulatim animis hominum, cœpit intermitti, quãdo ſolis diebus feſtis communio obſeruabatur, & id quoq; nõ diu. Dehinc enim quando iam ſolẽnibus feſtis vix pauci ad communionẽ veniebãt, ſtatuit

eccleſia,ter in anno ſuſcipi debere hoc ſacramentū, ſicut ex Agathenſi & Elibertano conciliis ſatis liquet:adeò,vt quiſquis hoc non faciebat,pro Chriſtiano nō haberetur. Poſtremò extincta iam omni pietate,& vix ſcitilla aliqua priſtinæ diſciplinæ remanēte, per vniuerſum Chriſtianū imperiū in ampliſsimo quodam concilio,ex vniuerſa tam Græca, quàm Latina eccleſia congregato, decreuit catholica eccleſia, vt quilibet Chriſtianus tēpore Paſchali ſacerdoti proprio cōfiteatur,cōfeſſuſque venerabile ſacramentum Euchariſtiæ ſuſcipiat. Idq; adeo omnes pij & catholici homines hactenus in hæc vſque noſtra tempora ſanctè & religiosè obſeruarūt, tātumque factioſi & ſchiſmatici iſti Neochriſtiani illud iam violare attentant. Quanuis non pauci adhuc inter Chriſtianos ſuperſunt,qui vltrò ſæpius in anno ſe ad hoc ſacramentum religioſè parant,& pie ſuſcipiunt illud,vt die ſancto Pētecoſtes,feſto aſſumptionis Mariæ,Omnium ſanctorū, Natalis domini, & quandocunque pio aliquo ad illud mouetur affectu. Sed nos iam dicere aggrediamur,quo quiſque modo præparare ſe debeat ad hoc glorioſiſsimū Euchariſtiæ ſacramentum dignè ſuſcipiendum.

De conſ. diſt.2. ca. Omnis homo.c. ſeculares.

C.omnis vtriuſq;, de pœnitent. & remiſſ.

1 Et principio quidem obſerua ſacramentum hoc quadrifariam conſiderari poſſe.1.Vt ſacramētum ſiue ſignū externum & ſenſibile, ſub quo verum Chriſti corpus verusque ſanguis continetur, quomodo vſurpatur in ſolenni illa feſtiuitate corporis Chriſti,quādo magnificè circūfertur.2.Conſideratur etiam in quantum ſacrificium:&,ſic vtitur eo ſacerdos in officio miſſæ, poſt conſecrationem offerens illud pro viuis & defunctis.3.Vt cibus & communio, quo pacto nunc & alijs quibuſdam temporibus vſurpatur. Quarto & vltimo, pro viatico,& ſic dari ſolet morituris,& iamiam ex hoc exilio migraturis. 2 Quiſquis hoc venerabile ſacramentum ſuſcepturus eſt, cauſas prius expendat ſecum & ponderet diligenter,cur illud velit intendatque ſuſcipere. Et ſunt quidem cauſæ potiſsimum quatuor, quarum prima eſt, vt id faciat non tantum in commemorationem,ſed etiam gratiarum actionē paſsionis & mortis Chriſti: quoniā hoc ipſum commiſſum eſt à Chriſto, cum diceret, Hoc facite in meam commemorationē.In cuius rei figurā agnus quoq; ille typicus nō niſi aſſus manducabatur, ad deſignandum ignē deuotionis. Et ſi deuotè ſuſcipiendum eſt hoc tantū ſacramētum

non poteſt vtique hoc fieri cõmodius, quàm cũ cõmemoratione paſsionis dominicæ. Quamobrem conſultum, eſſe exiſtimauit eccleſia eodẽ tempore ſacramẽtũ ſumi debere, quo paſsio Chriſti recolitur. id enim ſignificatũ quoq; iàm olim eſt in figura, quando Moyſes virga percuſsit petram, & fluxerũt aque: ſic etiam tu petrã cordis tui duram percute virga crucis Chriſti, & effluet indè aqua deuotionis, quandò ex omnibus rebus non eſt quod magis efficaciusq́ue nos cõmoueat, affectũmque excitet & erigat in deũ, quã paſsionis dominicæ frequens meditatio. Quod & Bernadus ille magnus paſsiõis Chriſti cõtẽplator agnouit, ideóq; & dixit, O pijſsime domine Ieſu, ſuper omnia ſte mihi reddit amabilem calix quem bibiſti, opus redemptionis noſtræ. Neque verò paſsionem Chriſti tantum recolere debet quilibet homo pius, verùm etiã beneficia omnia ſibi diuinitus collata, creationem tum noſtri, tum vniuerſi mundi propter nos, illã potentem rerum omnium gubernationẽ, charitatẽ quoque ſupereminentem, qua vſque adeo feruenti proſecutus eſt nos, vt filio etiam vnigenito ſuo non parceret. Huc accedat diligẽs paſsionis Chriſti per omnes partes contẽplatio, & quomodo ille ſemper & vbique, ſiue prædicarit, ſiue ieiunarit, ſiue orarit, quid multa? in omni vita cõuictúq; ſuo noſtri meminerit, & recordatus ſubinde fuerit in optimam partẽ: ſed tacito adhuc inſtinctu loquitur in cordibus noſtris, quæ quãtaq; nobis exhibuerit beneficiã. Secunda ratio, quæ ad tam precioſum tanti ſacramenti theſaurum ſuſcipiendũ mouere debet, hæc eſt, Vt memineris ſuſcepturum te pignus tum charitatis, tum miſericordiæ dei. reliquit enim nobis ſacramentum illud Chriſtus in memoriale ſui perpetuũ, & in pignus ſummæ ſuæ erga nos charitatis, vt iam nos dicere queamus cũ Dauide, Quam magna eſt domine multitudo dulcedinis tuæ? Et meminiſſe itaque, & nõ ingratos nos eſſe oportet de tãta charitate Chriſti, quam erga nos habuit, vt corpus quoque proprium & ſanguinẽ nobis relinqueret abiturus, iuxta quod promiſerat, Panis quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mũdi vita. Aut quòd tandẽ nobis vel precioſus vel ſanctius amoris ſui pignus relinquere potuiſſet deus, quã corpus proprium? Tertia porrò cauſa eſt, vt recorderis te remedium accepturum animæ tuæ, quãdo verus ille medicus noſter eſt Chriſtus, vel ſuo ipſius teſtimonio, dum Samaritano ſe com-

Exod. 17.

Bernar.

Ioan. 3.

Pſal. 30.

Ioan. 6.

Mat. 9. parat, vinũ & oleum infundẽti vulneribus illius, nanque ſi-
Luc. 10. mili etiã modo ille animabus noſtris mederi volens, hoc ſa-
Eccleſia. croſanctũ inſtituit ſacramentũ. Vnde & eccleſia beneficiũ
iſtud agnoſcẽs orat, Purificẽt nos quæſumus domine ſacra-
mẽta tua quæ ſumpſimus, ſint ablutio ſcelerũ, fortitudo fra-
gilium, cõtra omnia mũdi pericula firmamentum. Poſtremò
ratio quarta aſsignatur ipſa ſancta obedi:tia, vt ſic cogites
ſuſcipiẽdo ſacramentũ te facturum quòd obedientẽ ſanctæ
matris eccleſiæ filiũ decet, quæ illud tibi ad hoc tẽpus face-
Prou. 6. re mãdauit Atq; hoc modò ſequaris illud Sapientis conſili-
um, nec dimittas legem matris tuæ: quia melior eſt obedien
1. *Re.* 15. tia, inquit Samuël, quàm ſacrificiũ. Quid multa? ſit hæc con-
ſtans apud te ſententia, quòd hoc ſacramentũ ſuſceptur⁹ ſis
in gloriã quidem dei, ſed ſimul quoq; in animæ tuæ cõmodũ
& ſalutem. 3 Quandoquidẽ ſacramẽtum hoc ſumunt bo-
ni & mali, quantùmuis inæquali ſorte, vt ille cecinit vitę vel
interitus: quilibet apud ſe prius cõſideret & expendat dili-
genter, vt illud ſibi in vitã ſuſcipiat, & nõ ad mortem, ſedulò
1. *Cor.* 11. obſeruans illud Pauli, Probet ſeipſum homo, & ſic de pane
illo edat, & de calice bibat: quiſquis enim manducat & bibit
indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit, nõ diiudicans cor-
pus domini. Caueat itaq; & ſummoperè ſibi proſpiciat qui-
libet Chriſtianus, ne hic ſibi iudicium manducet. Id autem
fiet, cum ſe pro viribus præparare ſtudebit, vt non tantũ de-
uotè illud ſuſcipiat, ſed deinceps quoq; à peccatis abſtineat.
Hebr. 11. Et quia fides teſte Paulò, rerum ſperandarum eſt ſubſtãtia
atque argumentum non apparentiũ, omnis illa præparatio à
fide incipere debet & proficiſci tanquam fundamento. Quo
Mat. 7. modo Chriſtus etiam virũ ſapientẽ ædificare docuit ſuper
fundamentum illud, nõ ſuper arenam. Quid autem ſit cir-
ca hoc ſacramentum Chriſtiano homini credendum quan-
uis ampla ſit materia propter Neochriſtianorũ ſimul & ve-
terum hæreticorũ innumeros errores: cum vero vos ſtabiles
& firmi ſitis catholici, iis omiſsis, nos breuiter ea vobis ex-
plicata dabim⁹, quæ multis retrò ſeculis de hoc ſacramento
per vniuerſum Chriſtianiſmum credita ſunt & obſeruata, eá-
que conſiſtunt in iis quatuor membris.

1 Primùm omnium firmiter credere te oportet, ſub illa
quam cernis ſpecie panis, verum eſſe corpus Chriſti, totum
inquã illum Chriſtũ, vt eſt ex virgine matre natus, cũ homi-

nibus in terra cõuerſatus, flagris cæſus, in crucem ſuffixus, mortuus & ſepultus, vt deinde reſurrexit, aſcẽditq; in cœlum, & nũc ſedet ad dexteram patris. Eius rei quod habere cupis teſtimoniũ certius, quã veriſſimũ illũ veritatis ipſius ſermonẽ, quãdo dixit iam Iudæis, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus? nec multò poſt diſcipulis quoque, Hoc eſt corpus meũ. Quod ſi incredulus adhuc clamas, quî fieri poſſit, vt ſub tantula panis forma totũ lateat corpus Chriſti, quod qua eſt magnitudine, pedes & manus habet: ad hoc ſanè reſpõdetur, naturaliter id fieri nõ poſſe: verũ ſi rurſus omnipotentiã cõſideremus dei, apud quẽ nõ eſſe impoſſibile omne verbũ Gabriel teſtatus eſt, cedit omne iudiciũ rationis humanæ verbo dei: captiuatur etiam intellectus noſter in obſequiũ fidei, quæ vtiq; meritũ non habet, vbicunq; humana ratio præbet experimentũ. quãuis hic quoque nõ deſunt ſigna & indicia quædã naturalia, de quib' alias. Ecce enim anima tua nihilo nũc eſt maior ſub illa quantitate & magnitudine, quàm olim, cùm puer eras. *Ioan. 6.* *Mat. 26* *Luc. 1.* *2. Co. 10* *Gregor.*

2 Deinde crede totum Chriſti corpus eſſe ſub hoſtia, & qualibet etiã illius parte, ſicut iam vnũ idemq; Chriſti corpus ſub multis hoſtiis eſt, quãtũuis nihil interim minus illud totũ in cœlo manet ad dexterã patris. Idq; totũ præſtat, omnipotẽtia diuina, quæ etiã facere poteſt, vt corpus vnũ in multis locis ſimul exiſtat totũ, quẽadmodũ & anima in qualibet manu eſt tota: quãuis etiã id nobis eſt incõprehenſibile, vtut ſit naturale, atque ideo Ariſtotelẽ etiã non latuerit. Nec multò aliter deus accepit de ſpiritu Moyſi, & dedit viris illis ſeptuaginta, neque tamẽ ſpiritũ Moyſi vel ademit vel imminuit. Similiter quoq; Eliſeus & domi ſuæ erat, & apud Giezi, quãdo munera accipiebat à Naamã. Sic Ambroſi' mediolani exiſtẽs in cathedra ſua, Turone quoq; fuit in funere ſancti Martini. Sequitur ergo, laicos nõ minus ſub parua accipere hoſtia, quã ſacrificus ſuſcipit ſub magna, quãdo ſub vtraq; Chriſtus eſt totus. Præterea colligitur ex illo, fracta iã à ſacerdote in tres partes hoſtia ſub ſacrificiũ miſſæ, ſub qualibet illa particula nõ minus totũ eſſe Chriſti corpus quàm antea ſub vnica iſta magna fuerat, eo quod totum illud corpus ſub quacunq; data hoſtiæ parte eſt totũ, quanuis fractio quoque ſuo non careat myſterio. *2. de ani.* *Auguſt.* *6. de tri.* *Num. 11.* *4. Re. 5.* *Ambro.*

3 Firmiter item crede ſubſtantiam panis per verba ſa-

cerdotis ad hoc à Chriſto inſtituta tranſmutari in corpus
Gen.2.19 Chriſti per omnipotentiā dei,remanētibus tamē deinceps
Exo.4.7 adhuc omnibus accidētibus panis, cuiuſmodi ſunt albedo,
ſuauitas,figura,durities,& ſimilia plura. Si em̄ potuit deus
Ioan. 2. ex Adæ coſta iuſtū cōficere corpus mulieris, ſi ex muliere,
vxore ſcilicet Loth, ſtatuam ſalis facere potuit, ex virga
Moyſi ſerpentē,ipſosq; adeo Aegypti fluuios in ſanguinem
vertere,ſi diuinæ nō reſtitit poteſtati, ſicut ex aqua vinum
facere:quis iā terminos & limites certos omnipotētiæ diuinæ
cōſtituere volēs,nō permittet etiā illi hoc, vt ex pa-
Matt.4. ne corpus Chriſti poſſit facere? Quā verò impiè credere
hoc nolūt hæretici,quod credidit ia olim diabolus, dicens
Chriſto, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiāt? Ecce
diabolus nō ignorauit filiū dei verbo ~~nō~~ poſſe ex lapidib'
panes facere, & neochriſtiani credere nolūt illū poſſe panem
in corpus ſuū tranſmutare. quāuis autē naturaliter nō
fiāt ex lapidibus panes, quotidie tamē & naturaliter quidē
panis, licet tēporis ſucceſſu in corpus noſtrum cōuertitur.
Sequitur etiā inde, quomodo in cōfirmationē fidei noſtræ,
deus naturales actiones omnes relinquit hic ſimul cū acci
dentibus panis, quæ alias in pane fiūt. paſcit enim hoſtia,
& ni conſeruetur, putreſcit:aut bene aut male ſapit,cadit,
&c. ſimile quoq; de ſpecie & actionibus vini iudiciū eſt.

4 Cōſtanter crede, quando & corpus Chriſti præcipuè
Rom. 6. ſub hoſtia latet,& Chriſtus cū reſurrexit ſemel, iā amplius
nō moritur,corp' Chriſti hic nō eſſe ſine anima velut mor
tuū. & cōſequēter illud exāgue nō eſſe,ſi modo verū eſt, vt
eſt ſanè veriſſimū,quod dicitur ſanguinē ſedē eſſe animæ.
Deinde non abeſſe crede ipſam quoq; deitatē Chriſti: quia
Damaſ. iuxta regulam Damaſceni, quicquid deus ſemel aſſumpſit,
nunquā dimiſit. Alias quoq; regnū illius nō eſſet ſempiter
Luc.1. nū,ſicut annūciauit Gabriel. Quatuor itaq; ſuſcipis,dū ſacramentū
hoc ſuſcipis,corpus Chriſti, animā, ſanguinē, &
deitatē Chriſti. Deinde laicus quilibet minus nō ſuſcipit
ſub parua panis hoſtia,quā ſacerdos vel ſub magna, vel vtraq;
etiā ſpecie. Vt iam turpiter errēt neochriſtiani oēs,dū
ſacramentū hoc ſub vtraq; tantùm ſpecie habere, & ſuſcipere
volunt, quāuis ſacerdos tenetur ſic tantum ſub vtraq;
celebrare. Qua de re alias. Præterea cum calicem tibi poſt
ſumptum ſacramentum porrigit ſacerdos, non eſt quod

putes ſanguinẽ ibi te bibire Chriſti, ſicut ĩ miſſa ſacerdos, ſed purũ id noris eſſe vinũ: nõ eſt itaq; cur reuerentiã aliquã aut honorẽ exhibeas calici, ne putent ſimpliciores huiuſmodi cultu ſe venerari ſanguinẽ Chriſti. 5 Ex iis iã vltro ſequitur, quã precioſum, magnũ atq; adeò nobiliſſimũ ſuſcipias in hoc ſacramẽto theſaurũ, quãuis enim ſacramẽta omnia vt ſunt precioſiſſima, ita efficaciã quoque ſuã habeãt ex paſſione Chriſti, è cuius etiã latere velut è viuo quodã latice promanarũt, ſicut Auguſtinus ſuper Ioãnẽ declarat: hoc tamẽ reliqua omnia longè ſuperat, quę ſigna tãtum ſunt gratiæ diuinæ, cum interim hic ipſe ſit Chriſtus corpore, anima quoque & ſanguine. In hoc ſacramẽto potiſſimã donat deus gratiã, quãobrẽ & illi ſolito magis gratias agimus: vnde veteres etiã euchariſtiã appellarũt, ac ſi tu dicas, bonitatẽ, gratiã ſeu gratiarũ actionẽ. Tu itaq; quiſquis Chriſtianã fidẽ profiteris, & religionem, ardẽti animi tui affectu propera ad theſaurũ hũc tantũ dignè ſuſcipiẽdum, dic cũ Dauide, Quẽadmodũ deſiderat ceruus ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deũ fontẽ viuũ, quando veniã & apparebo ante faciẽ dei? Nã quiſquis ſacramentũ hoc dignè & reuerẽter ſuſcipit, multis modis in eo augetur gratia dei, tãdemque copioſius in æterna patria remuneratur, ſicut ait per prophetã dominus, Exæquabit gratiã gratiæ eius, gratiã ſcilicet huius vitæ in proportione, adæquabit iſti gratiæ beatitudinis & gloriæ æternæ. Deus & dñs noſter omnibus & ſingulis nobis miſericorditer donare dignetur, qua freti dignè ſuſcipiamus hoc ſacramentum, & poſt hanc vitã læti appareamus ante faciem dei in æterna patria, Amen.

Ioan. 19 *Pſal. 41.* *Zach. 4.*

HOMILIA II. DE VENERABILI ſacramento altaris.

BOna magnaque pars fidei noſtrę in articulo huius ſacramenti poſita eſt, quanuis articulus ille de vna trium perſonarũ eſſentia potior eſt aliquantò & maior, quomodo genito ex patre filio, & procedente ab vtroq; ſpiritu ſancto, perſonæ illæ tamen tres coæternæ ſint & coæquales. Deinde ſi naturalem intellectũ noſtrũ, & rationẽ quæramus, impoſſibile eſſe videbimus, hominẽ ante ſex mille annos demortuũ, cuius putrẽ cadauer non in terræ puluerem tãtum, ſed herbas etiam & pecorum corpo-

ra verſum iã ſit, rurſus in ſingula mẽbra coaleſcentẽ reuiuiſcere. hoc inquã natura ne tantillum quidem aſſequitur: verùm quæ vltra naturam eleuata eſt fides, hæc intelligit. Omnia illa videre vtiq; nõ potes oculis, & lumine intelle-ctꝰ tui, ſed aliũde oportet petas, & vel ex mutuo ſumas, vel emas cõſpicilla veluti quædã, ſiue oculos fidei: eosq; inue-

Ephe. 6. nies penes eccleſiam catholicã. inde quoq; petito, quo hic maximè opus eſt, ſcutũ fidei, dũ proprio captu aſſequi hæc tãta myſteria non potes, eccleſiã ſequere, huic te adiunge: quod illa de iſto ſacramento credit, tu crede: quæ ſanè & præſentanea & potiſſima eſt medicina, aduerſus oẽs dia-

Matt. 9. boli inquietationes, & ſuggeſtiones. Atq; ideo dñs quoq; cæcis ad ſe veniẽtibus dixit: Creditis quia hoc poſſum face re vobis? & dicẽtibus illis, Vtiq; dñe. iniũxit ipſe: Secundũ fidem veſtrã fiat vobis. Sic & Marthæ dixit dñs, Nõne dixi

Joan. 11. tibi, quoniã ſi credideris, videbis gloriã dei? Ad eundẽ modum dici potes cuilibet Chriſtiano: quia ſi crediderit videbit mirabilia dei. ſiquidẽ illud ipſum ſacramẽtũ, cibus quidem eſt miraculorũ & eſca iuxta illud Dauidis, Miſericors

Pſal. 110. & miſerator dñs eſcã dedit timentibus ſe, in memoriã ſuorum mirabilium. Vbicunque firmũ illud fidei fundamentũ poſitũ non eſt, omnia corruunt. Itaq; in fide aliquis iã bene cruditus & inſtitutus, quo pacto deinceps in tam arduo & ſerio negocio gerere ſe debeat, porrò expediamus.

1 Principio ad menſam ſacratiſſimi illius conuiuij acceſſurus, ſe prius paret diligenter & probet, neque illotis (quod aiunt) pedibus irruat in rem ſanctã adeò & magnã, nihilo brutis exiſtẽs inferior. Quin potius ante quàm quis accedat ſacroſanctũ illud ſuſcepturus ſacramentũ, conceptã iam recta fide, ſicut eandem habet catholica eccleſia,

Purgatio conſcientiæ. deinceps ſuã probationẽ ſic inſtituat. Et primùm quidem, ciuiliter loquendo, nullus ad magnorũ virorum conuiuia accedit, niſi probè purgatus & mundus, lotis etiã manibus, & purioribus indutus veſtimentis, ſolicitus omnino ne qd minus ciuile & vrbanũ cõmittat: quantò magis anxiè diligentẽ eſſe decet, qui ad menſam hãc dominicã venire properat, in qua ſalutis ſuæ ſumma cuiq; vertitur, ne pollutus accedat & immũdus? prima itaq; præparationis huius pars in emundatione cordis conſiſtit & purgatione, non tantũ ab omni peccato, verùmetiam peccãdi voluntate. Ita enim

deus per Hieremiã,Laua,inquit,à malitia cor tuum.& Sapiens ad eũ qui ſacramentũ hoc ſuſcipere cupit,ait, Ab omni peccato emunda cor tuũ.ad idẽ cohortãs nos Paulus,admonet mũdare nos ab omni inquinamẽto carnis. Ea verò purificatio quomodo fieri debeat in ſacramẽto pœnitẽtiæ dici ſolet:quandoquidẽ q̃libet homo apud ſemetipſum diligens eſſe primũ debet in recogitãdis peccatis ſuis,in examinanda coſcientia,deinde in cõtritione & cõfeſſione deſup inſtituẽdis:quia quiſquis nõ ex animi ſui affectu pœnitentia ducitur peccatorũ,ita vt velit nullũ ſe cõmiſiſſe vnquã,nec dignè,neq; ad ſalutem ſibi manducat corpus Chriſti. Similiter quicũq; nõ omnia perfectè peccata cõfitetur, ſed aliqua ex iis reticet,vel ea lenitate oſcitabũd' cõfitetᷣ, vt facilè aliquid omittat,itẽ ſacramentũ hoc in peccatũ ſumit ſibi vt Iudas. Cõmone facienda igitur hic præcipuè eſt iuuẽtus,quæ tũ pudore & verecundia,tũ metu percita atq; timore leuiter aliquod peccatũ celat,nõn cogitans interim dãnũ iſtud immẽſum,& ſalutis animæ ſuæ detrimentũ,inde ſibi enaſcẽs & ꝓueniẽs,ex iſta indigna ſanctiſſimi ſacramẽti ſumptione,vt integrè cõfiteatur,nihil celet,nihil taceat,& ſic corpus Chriſti mãducet ad vitã,aliàs ſibi futurũ eſt quod ſcabioſis cõtingere ſolet, qui cũ manus habeãt purulentas & ſanie madentes,perſuaderi etiã non poſſunt vt proferãt. Exhortetur inſup & admoneat hic quoq; pater liberos ſuos,paterfamilias familiã omnem,vt cum exactæ vitæ ſumma pœnitentia confiteantur,quando fieri ſolet non raro,vt priuata huiuſmodi ſiue parentũ,ſiue patris aut matris familias admonitio plus ꝓficiat apud ſubditos, quàm magni prædicatoris grauis & valida in frequẽti concione prædicatio: faciat hoc idẽ quilibet ludimagiſter inter pueros & iuuenes diſciplinæ fideiq; ſuæ commiſſos: faciat id quiſq; etiã manuarij operis artifex cũ pueris & ſeruis ſuis, vt ſic omnes illi expurgato,quod in ſe habebant fermento veteri,in nouitate ſpiritus paulatim ambulare diſcant.

Hier. 4. *Eccl. 18.* *2.Cor. 7.* *1.Cor. 5.*

2 Neq; ſic nuda illa ſatisfacit confeſſio,inſuper quoque diſpliceant euilibet oportet peccata commiſſa,& conſtans bene obfirmato animo cõcipiatur propoſitum porrò peccata vitare,& in bonis operibus ſedulò ſe exercere: quia niſi à peccatis auerſi fuerimus & omnino peccati occaſionem quoq; & cauſam reiecerimus,nec confeſſio etiã integerri-

ma,neq; continua ieiunia,neq; in vniuerſum omnia nobis
Auguſt. quicquã proderunt ſacramenta:iuxta illud Auguſtini, Niſi
pœniteat aliquẽ veteris vitæ, non poteſt nouam inchoari.
Præterea ociosa quoq; blaterãdi vanitas vitãda, & ridendi
fugiẽda laſciuia eſt,quãdo in multiloquio raro deerit pec-
Prou. 10 catũ. Omnino itaq; talem quiſq; ſe hac ſeptimana prębeat,
tã ſeriò omnia agat,tanta prędirus ſit in omnib᷑ maturita-
te,quaſi rẽ habeat præ manibus(ita vt verè eſt) maximi põ
deris & præiudicij. faceſſat hinc omnis leuitas,cedat quic-
quid eſt vanitatũ mundi,qa bonũ eſt in ſilentio expectare
Thre. 2. ſalutare dñi. Et quemadmodum à verboſa petulantia ſibi
iam cauere debẽt omnes Chriſtiani, ita & à malis vaniſq;
cogitationibus(in quibus multũ ſanè eſt periculi) tẽpera-
re debẽt:quoniã ideo præcepit dñs,lauamini, mundi eſto-
te,auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.
Declinandũ item eſt quicquid eſt cõuictus externi, ad pec
catũ prouocantis, conuiuia non agenda, ſodalitates relin-
quendæ,vitandæ quoq; perſonæ quibus cũ peccaris,aut vn
de peccãdi tibi cauſam ſumpſeris:quòd hæc omnia eiuſmo
di ſunt,quæ impedire poſſunt & ſolẽt cõſcientię puritatẽ.
Quia quiſquis picẽ contractauerit,coinquinabitur. (Vide
de omnibus illis in ſermonibus de ſacramẽto pœnitẽtiæ.)

Tale propoſitum firmũ vtiq; & cõſtãs habere decet pec-
cata vitãdi,idq; eſſe cõuenit adeò ſtabile & fixũ,vt vbi pri
mùm retroſpicere pergat ad priſtina peccata,inſtar vxoris
Gene. 19 Loth,ſtatim immũdus efficiatur:quoniã quiſquis miſſa iam
Luc. 9. ad aratrũ manu,aſpexerit retro,apt᷑ nõ eſt regno dei:vt iã
ſit hęc certa & cõſtans regula,quia omne peccati propoſi-
tum,peccatum eſt. In hoc veluti ſpeculo ſe vitamq; ſuã cõ-
templentur omnes cõcubinarij,omnes qui vel mẽſuras ini
quas,vel alia vaſa habuerint deprauata,quotquot clauibus
vtuntur adulterinis,& incãtationibus gaudẽt:oppida quo-
que & ciuitates, quæ cõſuetudinem aliquam prauam reti-
nẽt,nec abrogant,vſurarij, luſores, & id genus reliqua fex
hominũ. Quid multa? omnes qui cum ſint & viuant in pec
catis,animũ nullum habent deſiſtendi ab illis,aut deſinãt,
aut ſciãt ſe ſacramẽtũ nõ aliter ac Iudas ſumpſit,accipere.

2 Ad dignam huius ſacramẽti ſumptionem pertinet,vt
quilibet ſuſceptur᷑ illud anteà compoſite in omni quiete
corporis & in bono ſe ordine gerat : adeò vt etiã abſtineat

à licitis,vt cõiuges à thoro maritali:quãdo multi etiã à lecto quocũq; & ſomno ſibi temperant,plus vigilantes quàm dormientes.Si enim Achimelech ſacerdos noluit panes ꝓpoſitionis Dauidi,& pueris illius porrigere,etiã in neceſſitate mãducandos,niſi eſſent ſancti & mundi à mulieribus: quantò minus Chriſtiani accipere debent panẽ illum viuũ panẽ qui de cœlo deſcendit,niſi à mulierum contactu liberi & immunes?quomodo & Paulus docet cõiuges ad tẽpus ab opere cõiugij & thori maritalis iure abſtinere,vt vaccẽt orationi.Itaq; hic etiã ad eſcam hanc ſpiritalẽ manducandam,cõmittendũ,nõ eſt vt caro dominetur:& quanuis opera illa cõiugij ſine peccatꝺ fiant,iſta tamen innata cõcupiſcentia & cõgenita lex carnis ſiue membrorum,inſipidum reddit animum,carnalem,planéq; ineptum ad producenda opera ſpiritus. Quilibet igitur Chriſtianus hoc maximè tẽpore miſſis omnibus huius cõmerciis,in virtutibus tantũ & operib⁹ bonis ſeſe exerceat.Atq; vt Auguſtin⁹ ait,Vnuſquiſq; conſideret conſcientiã ſuam,& quãdo aliquo crimine vulneratũ ſe eſſe cognouerit,prius orationibus,ieiuniis & eleemoſynis ſtudeat mundare conſcientiã ſuã,& ſic euchariſtiã præſumat accipere:quod niſi fecerit, dicturus eſt ad eũ paterfamiliâs,Amicè,quomodo huc intraſti,non habens veſtẽ nuptialem?Et vt multa paucis complectar,quiſquis pius & Chriſtianus haberi vult,hoc iam in primis tẽpore,omni euitato vitio,virtutes ſequatur,animámq; ſuam exornare ſtudeat:vt ſit omni bonorũ genere redimita, nec aliqua labe infecta,quæ faciat vt indign⁹ ipſe tantũ ſuſcipiat ſacramẽtũ,in ſui iudiciũ & cõdẽnationẽ.Vigila,& erigere in deũ anima ſancta & deuota.Exurge,exurge Siõ,induere fortitudinẽ Hieruſalẽ ciuitas ſancta, hoc eſt, anima Chriſtiana,indue te veſtibus gloriæ tuæ,virtutib⁹ nimirũ & operibus bonis,indue & veſtimentũ ſupremũ, quod reliquũ habitum omnẽ contegit,id eſt,charitatem,quæ operit multitudinẽ peccatorũ. Recordare,quiſquis es homo diligẽter & expẽde,quid ſis hic ſuſcepturus,recogita quantũ tibi in eo poſitũ ſit.audi clamantẽ Paulum,Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. quiſquis enim mãducat & bibit indignè,iudiciũ ſibi mãducat & bibit.Ecce ſanctiſſim⁹ ille, & in ipſo etiã matris vtero ſctificatus Ioannes trepidabat accedere dum ,& verticẽ capitis

1.Reg.21 · *1.Cor.7.* · *Auguſt.* · *Mat.22.* · *Eſaia.52* · *1.Pet.4.* · *1.Cor.11* · *Matt. 3.* · *Ioan.5.*

illi⁹ tágere indignũ quoq; ſe iudicabat, cui vel corrigiá calceamenti ſoluere procumbens in terrã. Euangeliſta ille S. Marcus adeò vſq; indignũ iudicauit myſteriorũ tãtorũ administratione, vt ipſe ſibi pollicẽ præſciderit, ne eſſet celebrãdo miſſæ ſacrificio apt⁹. Vides vaſa, imò omnia quęcũq; vſui altaris deputata ſunt, purgata & mũdiciſſima? vides calicẽ probè terſum? vides nitentẽ patinã? vides corporale niueũ candidiſſimumq;? Hæc quid ſibi velint, ambigis & ſcire cupis? Id nimirũ, vt eodẽ tu quoq; modo, nõ niſi mundus & velut cũ reliquis diſcipulis lot⁹ accedas? qa in hoc Chriſtus illis prius lauit pedes, quàm corpus ſuũ manducãdum

Ioan. 13. daret. vnde & Petro recuſanti lotionem dixit: Si nõ lauero te, nõ habebis partẽ mecũ, deſignãs per hoc neceſſariũ eſſe lauari prius & mundari eũ, qui ſacramentum hoc ſit ſuſcepturus. Panis ille viuus, quẽ hic ſumere præſumis, in vterũ

Lucæ. 1. deſcẽdit ſanctiſſimę virginis Marię, quæ tota pulchra erat,

Canti. 4. omniſq; expers maculæ. Et tu igitur caue, ne panẽ hunc vitæ ſuſcipias indignus: aliâs qui cibus tibi vitæ futurus erat, cedet in mortem ſempiternam, à qua nos cuſtodiat & cõſeruet Ieſus Chriſtus dominus noſter, Amen.

HOMILIA III. DE PRAEPARATIONE ad ſanctiſſ. Euchariſtiæ ſacramentum.

QVicũq; titulo & appellatione gaudet Chriſtiano, diligenter & exactè ſe probet, acceſſurus ad menſam dulciſſimi illi⁹ cõuiuij corporis & ſanguinis dñi, ne in iudiciũ & cõdemnationẽ accipiat, ſed ad cuſtodiã corporis ſimul & animæ in vitã æternã. Examinet igitur ſe & emũdet prius p contritionẽ & confeſſionẽ peccatorũ ſuorũ, exerceat ſe in virtutibus & operibus bonis: quorum nec poſtremũ vtiq;, nec infimũ eſt, pia & ſedula precatio, quã laudata ſanè cõſuetudine ante cibũ præmitti iã olī

Ioan. 6. apud maiores noſtros receptiſſimũ fuit, tracto more illo ab exẽplo Chriſti, qui grãdi miraculo magnã hominũ multitu

Mar. 14. dinẽ pauculis ſatiatur⁹ panibus, eleuatis in cœlũ oculis, benedicẽs illos, gratias egit. Eſt autẽ omnis actio Chriſti, no-

Gregor. ſtra inſtructio auctore Gregorio. & ſacerdotes qdẽ eo magis illa obligat cõſuetudo, quod hic decretũ etiã acceſſit ec

44. diſt. cleſiæ, in cõcilio Romæ ſub ſancto Martino põtifice habi-

cap. non to. ſic eñ habet, Nõ liceat aliquãdo clericos nõ dicto hym

liceat. no comedere panẽ, & poſt cibos gratiam auctori deo refer-

re. Et ſi quilibet iam Chriſtianus orare tenetur antequã ci-
bum illũ quotidianũ corporis mãducet, quantò magis ante
ſanctiſſimã hanc animæ noſtræ eſcã orabimus? atque cùm 2.*Cor.* 3.
ſufficiẽtes nõ ſimus quippiã boni facere ex nobis tãquã ex
nobis, ſed ſufficiẽtia omnis noſtra ex deo pẽdeat, maiori tũ
affectu, tum feruore clamare debemus ad dominũ, ipſumq;
orare, vt dignos nos myſteriis tantis efficiat, & dicere cum
Dauide: Cor mundum crea in me deus, & ſpiritũ rectũ in- *Pſal.* 50.
noua in viſceribus meis. Diſce ex paruulis Iudæorũ clamo
rem illum, quo ingredientẽ dominũ in Hieruſalem excepe *Mat.* 21.
runt. & tu quoque clama: Benedictus qui venit in nomine
domini, O ſanna in excelſis, o domine miſerere mei. Quid
autem tibi potiſſimũ ſit orãdum, paſſim iam in omnibus li
bellis piarũ precationũ habetur. Verũ hic deũ immortalẽ
quàm cõmodũ eſſet omnes nũc homines ſcire legere, pro-
pter orationes ſaltẽ, quas ſanctiſſimi quique patres, Augu-
ſtinus, Ambroſius, Bernardus, Gregorius, & alij cõpoſuere.
Qui autẽ legere nõ nouit, tamẽ laudet deum, gratias agat
illi pro omnibus beneficiis, dicat cum Dauide, Benedicam *Pſal.* 33.
dño in omni tẽpore. Ad memoriã reuoca amariſſimã paſ-
ſionẽ Chriſti, dolores Mariæ feruentiſſimos, gaudium an-
gelorum, lætitiam & exultationẽ beatorũ, miſerãdam con
ditionẽ damnatorũ, & admiranda illa gratiarũ dona eccle
ſiæ collata: ipſaq; adeò omnium ſanctiſſima ſacramẽta, hu- *Mat.* 8.
milia te cũ Centurione, & dic: Domine, non ſum dignus vt
intres ſub tectum meũ, ſed tantũ dic verbo, & ſanabitur a-
nima mea. Dic cũ Dauide: Introibo in multitudine miſe- *Pſalm.* 5.
rationũ tuarũ in domũ tuã, adorabo ad templum ſanctũ tuũ
in timore tuo. Et quanuis nõ multa ſubindè repetas verba,
tamẽ vide ne ceſſet animus, nec pia elangueſcat cogitatio.
quin potius cũ Anna Samuelis ingemiſce: & ſicut illa tan- 1.*Reg.* 2.
tũ loquebatur in corde ſuo, ac ſolũ labia illius mouebãtur,
& vox penitus nõ audiebatur, ita tu ne defatigeris ſpiritũ
erigere in deũ. Rurſus ingemiſce cũ Iob antequã mãduces *Iob.* 3.
cibũ. Ora dominũ deũ tuũ, vt illuminãs ille tenebras tuas, *Pſal.* 17.
reuelet tibi, quid ſibi diſpliceat in te, ne fortè accedas in
iudicium tuũ & condemnationem firmiter & perfectè tibi
propone, te neutiquam acceſſurum, niſi omnia illa præſti-
teris quæ à te exigit deus. Ita effunde coram deo omne cor
tuũ cum Dauide: & ſine dubio gratiam dabit ille tibi, atq; *Pſal.* 62.

peccata quorum fortè te cœpit obliuio, aut ad memoriam tibi reducet, aut per ſuam immenſam miſericordiam remittet & delebit, nec vnquam exprobrabit, quia deus reſpicit
*Pſal.*101. orationem humilium, & non ſpernit preces eorum.

Hoc modo ſi quis nõ ſufficienter ſe anteà præperaſſet operibus bonis, id omne nunc ſedula oratione reſarcire poteſt, cuius rei inſigne habemus argumentũ in hiſtoria re-
2.*Pa*.30 gũ, Iuda & Iſraël, vbi cũ bona populi pars nõ eſſet iuxta verbum domini ſanctificata, tamẽ mãducauerũt Paſcha, orãte pro illis Ezechia dicẽte, Dominus bon⁹ propiciabitur cũctis, qui in toto corde requirũt dominũ deum patrum ſuorum, & non imputabit eis quòd minus ſanctificati ſunt. Et mirũ, in idipſum quoq; ſignificãtes mulieres illæ, quæ cum
*Luc.*24. Maria Magdalena venerũt ideo ad ſepulchrum Chriſti cũ aromatibus, vt nos quoq; admonerent, ſi operibus bonis & ieiuniis ſedulis minus eſſemus cõmendati aut placeremus deo, id omne rependeremus redolentibus iſtis radicibus piæ & ſanctæ orationis. Docuit hoc nos quoq; in magnam
Auguſt. conſolationẽ noſtrã beatus Auguſtinus, inquiens, Quãuis quis peccato mordeatur, peccandi tamen de cætero nõ habeat voluntatem, & cõmunicaturus ſatisfaciat lachrymis & orationibus, & cõfidẽs de domini miſeratione, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. 2 Deinde cum iam ita quis animum ſuum, ſeque totum inſtituit & præparauit, vt cauſas probè expenderit, quare ad illud ſacramentum accedat, confeſſus iam & cõtritus poſt peccatorũ actã pœnitentiam & ieiunia, mentẽ ſuam per orationes in deũ erexit, norit ſe pro officio Chriſtiani omnia bene trãſegiſſe, quia ſic veteris etiam legis præceptũ habuit, ne quis de
Nu. 18. ſacrificiis dei manducare præſumeret niſi mundus. Quãtò magis qui immundus eſt, non audebit ſacroſanctũ Chriſti corpus ſumere? Reſtant nunc aliæ quædam circunſtantiæ explicandæ, quas conſiderare quoq; debet ſacerdos, in hoc vt alicui ſacramentum illud ſumere indulgeat eas ſub breuitate tranſcurremus, quãdo materia hæc & paſſim cõmunis & ab omnibus doctoribus concorditer eſt tractata. Primum itaq; omnium, eſt quod nemini hoc porrigi debet ſacramentũ, niſi vſum rationis habẽti, & credẽti, nõ infideli, non fatuo, nõ infanti, ſed quãdo primum dandum vel dari incipiendum ſit paruulis, non poteſt ex annorum numero

ſtatui, ſed colligi debet ex cuiuſq; diſpoſitione & intellectus maturitate, quando inuenias puerũ in decennio prudentiorẽ alio, qui decimumtertium ætatis annum expleſſe rit. Non itaq; & annis & ætate, ſed intellectu ac diſcretiõe iudicandũ hic eſt, ita vt cùm iam inſtitui queat paruulus, vt diſcernere poſſit inter hoſtiã cõſecratam, & nõn conſecratam, vt credere valeat corp⁹ redẽptoris ſui mirabiliter hic eſſe ſub ſpecie panis, iamq; affectum pium cõcipere paulatim ſibi incipiat erga ſacramẽtum, modis omnibus porrigi illi debet & adminiſtrari. Quapropter inconſultũ non eſt, vt parẽtes liberis ſuis paruulis adhuc domi hoſtias non cõſecratas oſtendãt, illosq; quærant & edoceant, quid diſcriminis ſit inter panẽ hunc piſtorium, & illum qui à ſacerdote in officio miſſæ & diſpẽſatione fidelium tractatur. Neq; malum eſt, paruulum, dũ innoxius eſt & ab omni peccati labe immunis adhuc, ſic inſtitui, inſtructumq; probè cum omni pietate ſacramentũ ſuſcipere, quia bonũ eſt homini portare iugum dñi ab adoleſcentia ſua. ſperandum inſuper eſt, deum huiuſmodi paruulo plus gratiæ daturum, vnde & hic rectius viuat, & vita tandẽ potiatur æterna. Quòd ſi autem furioſus quis ſit vel à dæmone obſeſſus, conſilia habeantur eruditorũ, quia in caſibus quibuſdam dari ſacramentũ huiuſmodi hominibus poteſt, in quibuſdã non: & ita habere obſeſſus aliquis poteſt, vt ſi illud ſumat, non tantùm cõmodi multum ſentiat, ſed à dæmone quoq; liberetur. *Thren. 3.*

2 Acceſſurus ad ſacramentum illud corporis Chriſti ſumendum, ſit ieiunus, nec cibum, nec remedij, nec potionis quicquã acceperit, niſi fortè vel aquæ guttula in ore eluendo, vel aliæ reliquiæ caſu traiiciãtur per modũ ſaliuæ, debetq; illud ieiunium à media nocte cõputari: quia placuit (inquit beat⁹ Auguſtinus) ſpiritui ſancto, vt in honorẽ tanti ſacramẽti prius in os Chriſtiani intrare corpus dñicum, quàm cæteri cibi, & ſic panis viuus qui de cœlo deſcendit, prius manducaretur illo materiali. Verũ in hoc caſu nulli regulæ ſubiecti ſunt infirmi. Quin potius eorũ cauſa paratas ſemper hoſtias conſecratas habere debet, qui ſacramentorum adminiſtrationem ſibi concreditam ſeruat, ne quiſquã infirmus ſine illo ſacramẽto decedat ex hac vita, iuxta canonicam concilij ſanctionem. *August.* *7. quæ. 1. n hil.*

Quid autem ſi miraculoſa aliqua accideret hic in ſacra-

mento apparitio,ſicut in forma digiti cõtingit beato Gregorio,vel in figura & ſpecie pueri,vt ſæpe factũ eſt? Tunc ſanè ſacramentũ in huiuſmodi miraculoſa ſpecie ſumi non debet.presbyter tamẽ quomodo ſe in caſibus illis gerat,cõſilio vtatur doctorum:quia & caſus ipſi diuerſi ſunt,& plerunq; ita obſeruatũ eſt, vt eiuſmodi hoſtiæ miraculoſæ ad requiſitionem eruditorum cuſtodirentur.

Neceſſarium hic eſſe,vt quis ſit ſine peccato, iã ſupra ex
1.Cor.11 Paulo docuimus. Et quãuis nemo ſcit iuxta dictũ Sapiẽtis,
Eccle. 9. odio ne an amore dei dignus ſit ſatis tamen hoc eſt, ſi quis probet ſeipsum pro humana fragilitate,ea tamen diligẽtia, quã adhibiturus eſſet in re vel maximè ſententia eſt ardua. Porrò ſiue in peccato mortali ſit aliquis,ſiue non, & coram ſacerdote cõſtitutus,eſt ſuſcepturus ſacramentũ, non negandũ eſt ei,niſi ſit publicus peccator, huiuſmodi enim ad altare procũbenti porrigi non debet, quia hominibus infamia notatis prohibitũ eſt dare ſacramentum,vt publicè excõmunicatis,ſcortis,vſurariis,homicidis publicis,& ſimilibus,qui licet cõuertantur,licet pœnitẽtiam agant,etiã cõfeſſi,non mœrentur adhuc ſuſcipere ſacramentum,niſi pœnitentiam quoq; pro ratione delicti publicã faciant, aut ſolennẽ. Attamen ſi qui vltimo ſupplicio ſint afficiendi,confiteri prius & ſacramentum ſuſcipere debẽt,niſi vel in excõmunicatione,vel in interdicto ſint eccleſiæ, vel pertinaciter in hæreſi perſeuerent,quibus nec per abſolutionẽ remitti debent peccata,nec fas eſt porrigere ſacramentũ,maximè ſi ſub vtraq; tantùm ſpecie ſuſcipere velint, quod noſtrates Neochriſtiani ſolent.

3 Qui ad ſacramentum cupit accedere,non in anima tantũ,ſed etiã corpore mundus ſit & impollutus.ſunt enim aduenientes quædã extrinſecus ſordes & immũditiæ,quas ablutas pri⁹ oportet. Quid enim ineptius,quã vel fabrũ ab incude & igni ſqualẽtem,totumq; fuligine & fumo obſitũ ad altare Chriſti accurrere,vel ſutorẽ attramento ſuo olentem ad ſanctas aras properare? nónne vterq; id faciens, parũ,imò nihil honoris deferre videretur ſacramento & cor
Exod.30 pori Chriſti? Quoniã ſic quoq; ad Moyſen dixit dñs, Facies
Exod.38 labium æneũ cum baſi ſua ad lauandũ, ponesque illud inter tabernaculũ teſtimonij & altare. Et miſſa aqua,lauabũt in ea Aaron & filij eius,quãdo ingreſſuri ſunt tabernaculũ

teſtimonij & quando acceſſuri ſunt ad altare, vt offerant in eo thymiama domino, ne fortè moriantur, & ſequitur deinceps, quomodo ſpecula quoque adiunxerit labio huic. Ecce quomodo corporalem etiam mũditiem habere voluit & requiſiuit deus ex ſacerdotibus ſuis, ſi quando miniſtraturi erant in templo, idque cum iniuncto mortis ſupplicio, quanto mundiores corpore quoque nos eſſe conuenit, acceſſuros ad ſacramentum ſuſcipiendum? Vt non ſit iſta cõſuetudo illaudata balneantium & corporis membra ac ſordes abluentium, priuſquã accedant altare domini, quanuis ablutio hæc corporis externa, ſine interiori nihil faciat. Laudabilis etiã vbique mos eſt obſeruatus, vt eo tẽpli loco, quo ad miniſterium dei indui præpararique ſolent ſacerdotes, gutturnia ac pelues habeantur. Magnaque tum negligentia tum ignauia eſt, ſi hoc nõ obſeruetur, quod dominus tam accurate ſacerdotibus in lege præcepit. Cæterũ aliæ maculæ, vel ex morbo, vel alio caſu contractæ, cuiuſmodi ſunt lepra, menſtruum, & cicatrices, neminem à digna ſacramenti huius impediunt ſumptione. Sin autem immudities corporis eſſet commixta cum impuritate mentis, ea verò vel maximè aliquem impediret, ſic pollutus in ſomno, ſed occaſione accepta vel ex antecedente cogitatione mala, vel ebrietate, ineptus redderetur accipiendo ſacramento, ſic in matrimonio quoque & extra illud, iungi cum muliere indignum facit aliquem, qui ſumat ſacramentum. Quamobrem vetuſtiſsimi canones duriter admodum & grauiter vetuere, ne coniuges commiſceantur, acceſſuri ad hoc venerabile magni ſacramenti cõuiuium, vt concilium Elibertanum & alia iura diſpoſuerũt. Eius rei non tam graue, quàm ſeuerum extat exemplum, quod quum arcam domini educere vellet Dauid ex ædibus Aminadab, calcitrãtibus in itinere & declinantibus bobus, illã iam caſum minitantẽ extenſa manu ſuſtinuit Oza, iratus ſuper eum dñs eſt, & ſubitò corruẽs ille repenteq; mortuus, & nomen loco dedit, & horrendũ temeritatis ſuæ omnibus reliquit exẽplũ. Cauſam aiunt Iudæi fuiſſe ſubitæ huius mortis: quoniã ille ea nocte cũ vxore ſua dormierat, ideoq; arcã manib⁹ cõtractare nõ debebat. aliàs tamẽ cauſas catholicorũ vide ibi. Quod ſi igitur male fecit Oza tangendo arcã, ex eo quod nocte illa cũ propria tamẽ vxore cõcubuerat, quã-

De conſ. diſtinc. & omnis homo. 33. quæſt. 4. ſciatis. 2. Reg. 6.

to maiore ſupplicio digni erunt,qui à calente adhuc ex maritali congreſſu lecto,ad ſublime adeò tāti ſacramēti prorūpunt myſterium,(vide ſuprà ſermonē præcedētem.)Si ſimili modo exempla aliquando faceret deus in Lutheranos,monachos,& ſacerdotes:qui quàm ſunt cynica impudētia,pollutis manibus à ſcortis & meretricibus ſuis(ſit venia verbo,quia quur vxores appellē, turpiſsimas iſtas & illegitimè eis coniunctas,non video)irruunt in tam grande miniſterium, ſanctiſsimumque dei cultum, quid mirū, ſi quid eſt fulgurū tonitruū & grandinum,id ſemel omne tantis malis puniendis immiteretur diuinitus?Sed tamen deus illuminet faciem
Pſal. 66. ſuam ſuper eos,& miſereatur illorū. Quando tamen nullam euagationem mentis ſentiret pollutus in ſomno, vt cognoſcens ſuam neque aliquam ineptitudinem, doctores nolunt eum communicātem peccare mortaliter, ſed ſolùm venialiter:ſed non video, ſi poſsit commodè differre in ſequentem diem,quin teneatur pro reuerentia ſacramenti,differre maximè exigens.Sed nos iam communibus precibus dominum oremus,vt ille nobis gratiā ſuam donare dignetur, quaten⁹ illius nos ſuffulti præſidiis, mūdi & digni ſuſcipere poſsim⁹ iſtud venerabile ſacramētum:& ſic in hac præſenti vita gratiam illius retineamus tātiſper,dum in cæleſti patria gloria perfruamur æterna. Quam omnibus nobis cōcedat ille, qui eſt in ſecula benedictus,Amen.

HOMILIA IIII. DE SACROSANcto Euchariſtiæ ſacramento.

1 Cor. 11. PRobet ſeipſum homo Chriſtianus,antequā ſacramentū tantum ſuſcipere præſumat:& ſic demū de pane illo edat,ne ad iudiciū ſibi manducet, cōfiteatur prius,pœnitentiā agat,ieiunet, oret, mūdet ſe totum corpore & animo,atque tandē accedat:ſed humilis,quia ſuperbia quicquid in priori præparatione bonū fuit, funditus euertit. Nō ponat igitur fiduciā ſuā omnē in præparatione, ſed potius in miſeratione dei:in qua re quādo plurimū poſitū eſt,videor mihi nō abs re facturus,ſi priuſq̄ de ſacramenti huius ſumptione dicere incipiā, de illa dixero nonnihil, vel eo maximè,quod nō deſunt hoīes quidā temerarij, qui ſpem ſuā & fiduciā omnē omneq; ſolatiū in præparatione ſua ponunt,immemores omnino miſericordiæ dei:homines vtique

miſeri, & hypocritæ, nõ vidẽtes in quàm arenoſo fũdamẽto ædificẽt. Sũt rurſus alij, inter quos Neochriſtiani iſti primum ſibi facilè locũ vendicãt, qui nimium freti miſericordia dei, opera bona omnia eo vſque cõtemnunt, vt nullum eorum vel admittat vel faciãt ipſi, & ij quidem ex temeraria quadam præſumptione peccant, peccato ex hoc maiori, quod in ſpiritum ſanctum cõmittitur. In iſtorũ vtrinque turpiter aberrantiũ medio, velut regia quadam via incedũt catholici. neque cũ Luthero opera bona negligentes, neq; plus ſatis eis tribuẽtes, cum hypocritis iſtis miſericordiæ dei obliuiſcũtur: ſed illud ſequũtur, verũq; fatentur dictum domini: Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſum⁹. Quod debuimus facere, fecimus. Neque verò animus hic eſt, Neochriſtianorũ refutare ſententiã, quando ipſa ſe ſatis infringit, dum omni aduerſatur rationi: quia ſic omnia miſericordiæ dare diuinæ vt nihil ipſe facias boni, vſqueadeò nõ eſt ſperare, aut confidere in deũ, vt magis ſit illudere deũ, ſic enim dicit dominus. Nõ omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnũ cœlorum: ſed qui facit voluntatẽ patris mei qui eſt in cœlis, hic intrabit in regnũ cœlorum. Audite hæc inquã, audite Neochriſtiani, & diſcite, ſatis nõ eſſe dicere vos, domine, domine, aliud adhuc ampli⁹ quid requiritur & deſideratur in vobis, vt faciatis? Quid autẽ niſi volũtatem patris cœleſtis? Et quia ſuperioribus homiliis quæcũque ad hanc præparationẽ pertinent ſcripturis Biblicis abundè ſatis ſunt confirmata, quid adhuc reſtat, niſi omnẽ iſtam Neochriſtianorum ſentẽtiam Biblicis ſcriptis per diametrum aduerſari? Itaque priorẽ illam opinionẽ hypocriticã nunc refellere aggredior. Et primũ quidem, ſicut humilitatẽ ſeruari docuit dominus in menſa cibi corporalis: ita multò magis ſeruanda eſt illa in menſa dei. Chriſtus enim in euangelio, Quùm, inquit, inuitatus fueris ad nuptias, nõ diſcumbas in primo loco, ne fortè honoratior te ſit inuitatus ab illo, &c. Eodem planè modo hic quoq; fieri decet ad mẽſam domini, vt ſe quiſq; humiliet, & ne poſtremo quidẽ loco ſe dignũ reputet, potens eſt ille qui conuiuas ad menſam hãc vocat, eos qui ſibi placẽt, in ſupremũ euehere locũ. Omnis autẽ iſta humilitas in eo cõſiſtit, quod homo aliquis per gratiã dei, & dign⁹ efficitur, & particeps tantorũ myſteriorũ, non ex aptitudine & præparatio-

Luc. 17.

Mat. 7.

Luc. 4.

Ioan. 15. ne noſtra, quando & idipſum, digne ac laudabiliter ſe præparare magnum quodda dei donũ eſt. Veriſsimũ vtiq; illud eſt, quod dixit in euangelio dominus, Sine me nihil poteſtis facere. atq; ideo nec præparare nos dignè poſſumus fine domino. Præparare itaq; nos quidẽ debemus eo quo dictũ eſt modo: ſed nõ ita, vt in noſtra præparatione cõfidamus, & omnem ſpẽ in ea reponamus, quia ſic ſperamus tantum in nobiſmetipſis, quod olim prohibuit dñs per Hieremiam, dicẽ-
Hier. 17. tem, Maledictus homo qui cõfidit in homine, & ponit carnẽ brachium ſuum, & à domino recedit cor eius. Et idcirco cõmunis & vniuerſalis hæc in bonis operibus omnibus lex eſt & regula, vt non quidem intermittamus facere opera bona, ſed tamen non omnẽ fiduciam & ſpem noſtrã in meritis noſtris reponam⁹: ſed ſeruos nos inutiles, omni etiã officio no
Danie. 9. ſtro expleto reputemus. Quid quod vir ille deſideriorũ Daniel nos docet, quid oremus, quum ait, Nõ in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciẽ tuam, ſed in miſerationib⁹ tuis multis: Præparare igitur non oportet corda
Pſal. 90. noſtra, ſed ſi præparationi iſti tãtũ innitamur, accidit nobis idem quod iis qui ſuſtentãtur arundine, ſiquidẽ qui hoc modo meritum ſuum iactat, perdit illud, eo quod dum in adiutorio altiſsimi non habitat, neque in protectiõe dei cœli cõmoratur. Et magnũ & præclarum eſt illud quod dicit Chri-
Gerſon. ſtianiſsimus cancellarius Gerſon, Si mille annis aliquis ſe diſponeret ad dignitatẽ celebrationis, neque ſic per ſe attingeret: quantò minus tam exiguo parui temporis ſpatio? Eſtque illud certiſsimũ ſanè, quia nemo tanta tum deuotione, tum charitate accedere poteſt ad ſacramentũ, quin maiorẽ illius
Gene. 7. dignitas expoſtularet. Ecce enim Noe cẽtum annis cõſtruxit arcam, in qua ipſe cum paucis hominibus conſeruaretur. verùm hic opifex & gubernator totius mundi ſuſcipitur. illius itaque dignitatis reſpectu, nos quidẽ multò logiori tẽpore indigeremus ad præparationẽ, ſed ipſe per miſericordiam ſuam ſupplet ea in nobis, quæ deficiunt.

Tu modo caue diligenter, ne deorſum aſpicias ſuper merita tua, ſuper præparationem & opera bona ſed potius cum Da-
Pſal. 122. uide dic, Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cœlis. Et
& 120 iterũ, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniat auxilium mihi. Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terram. Niſi fortè quis inſtar pauonis deorſum intuens, aſpicere vo-

let pedes & infirmitatẽ ſuã, vt ſic magis ſe humiliet. Verũ ſi plumarũ inani ornatu affectus ſuperbire intẽderet, id vere eſſet pernicioſiſſimum. 2 Attẽde nũc horũ omniũ cauſam: Quia omnia noſtra propriæ iuſtitiæ opera, præterquod ea nõ ex nobis, ſed ex gratia dei facimus (quid enim habes, inquit Paulus, quod nõ accepiſti?) etiam imperfecta ſunt, defectũ habẽt, immũda exiſtũt, & vt pannus mẽſtruatæ mulieris. Hoc attendens beatus Auguſtinus dixit, Quæ ſunt merita noſtra corã deo, ſi iudicare ille voluerit ſecundum iuſtitiã niſi maxima peccata? Defectũ hũc vidit etiam Dauid, atq; ideo ſupplex orauit dñm, Nõ intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo: quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuẽs, iudicio ſcilicet illo iuſto, & quod ſine miſericordia exercetur (cũ aliis cõcordantibus in illa materia.) Agnoſce itaq; & clama ad dñm, Imperfectũ meũ viderunt oculi tui, Dic: Domine, ſcio quia in omni etiã operoſiſſima præparatione mea nihil ſum, oẽs orationes meæ, ieiunia mea, & opera pœnitẽtiæ nihil ſunt, ſi cõferãtur cũ immẽſa gratia & miſericordia tua, qua teipſum in cibũ hinc abiẽs nobis reliquiſti: ſcio quia nõ poſſum vnicũ pro milibus reſpõdere tibi, etſi me abluã, vtut cõfitear, etſi vel maximã pœnitentiã agã, ſcio quia nihil ſum. Sed tamẽ & hoc ſcio quia apud dominũ miſericordia, & copioſa apud eũ redemptio. Scio quã fontẽ illũ miſericordiæ nulla vnquàm vel malitia exhaurire, vel peccatorũ ariditas excicare poterit. Et ſi dñs decreuit ſeruare, quis poterit infirmare? Dic cũ Paulo, cõfido quia qui cœpit in me opus bonũ, perficiet, & illuminabit abſcõdita tenebrarũ, ne vnq̃ obdormiã in morte, ſed cũ ſim immũdus, ad te venio fontẽ puritatis liquidiſſimũ, qui me ab oĩbus ſordib' emũdet. Aſperges me dñe hyſopo & mũdabor: lauabis me, & ſuper niuẽ dealbor. Venio itaq; ad mẽſam domini, nõ de mea cõfiſus iuſtitia, ſed præcepto diuino obediẽs & parere volens. te medicum animæ meæ quæro, & in hoc ſacramento ſuſcipere cupio. Sic Salomon quoq; tẽplum domino ædificãs dicebat, Quis poterit præualere, vt ædificet deo dignã domũ? Si cœli cœlorũ caperẽ eũ nequeũt, quantus ego ſum vt poſſim ædificare ei domũ? In ſumma quicquid ad humilitatẽ facere poteſt, huc pertinet: quia quo plura maioraque dona quis à deo percipit, eo magis corã ipſo humiliare debet: ſicut & Maria, audiẽs ex

1.Cor.4. *Eſa.64.* *Auguſt.* *Pſal.142* *Pſal.138* *Iob.9.* *Pſal.129* *Eſa.14.* *Philip.1.* *Pſal.12.* *Pſal.50.* *2.Par.2.* *Gregor.*

nuncio Gabrielis ſe & matrē dei futurā,& Meſſiā paritu-
ram humiliauit ſe, & tāto indignā beneficio reputauit, di-
*Luc.*1. cēs,Ecce ancilla dom̄ini, fiat mihi ſecundum verbū tuū,&
placuiſſe humilitatē hanc domino, ipſa teſtatur in cantico
ſuo,cùm ait, Reſpexit humilitatē ancillæ ſuæ. 3 Cū iam
quis ſe nō pœnitentia tantùm & contritione, ſed cōfeſſio-
ne quoq; & ieiunio præparauit, & adhuc tamen ex humili
tate agnoſcit nō ſufficere hæc omnia ad theſaurū tantùm
ſuſcipiendum, ſed nihilo minus obedire volens deo & ec-
cleſiæ,charitate quoq; motus & ſalute animæ ſuę, vadit ſu
ſcipere ſacramentū : vbi ſcias meritū magnū eſſe,ſacramen
Auguſti tum ſuſcipere velle,iuxta illud Auguſtini,Crede & mādu-
caſti: atq; ideo quāuis præ morbi grauitate nequeant ali-
quādo infirmi ſacramētū ſuſcipere,cōmodū tamen ipſis &
ſalutare eſt , vt eis ſacerdos ſacramentū vel oſtēdat tātùm,
vnde fiat vt ipſi deſideriū ſuū excitēt ſimul & exercitēt in
affectu bono ſumendi illud. Quāto autē meritū maius ha-
bet,qui illud etiā facto ſuſcipit, dum hoc in ſacramentis o-
mnibus perpetuū eſt, quod gratiā nō ex opere tātùm ope-
rante,ſed etiā operato operantur. 2 Iam acceſſurus,non
amplius peccata tua ad animū reuoca, neq; cōfeſſionis re-
cordare. tātùm temet exerce in affectibus piis & ſuauiſſi-
ma amariſſimæ paſſionis Chriſti cōtemplatione , aliorūq;
beneficiorū dei meditatione : magnitudinem ſacramenti
immenſam conſidera,recole ſuſcepturum hic te creatorem
eum , eundemque redemptorē & ſaluatorē Ieſum, regē il-
lum gloriæ,panē angelorum, ſacrificium viuū, quod in ara
crucis pro toto mundo oblatum eſt,pignus charitatis diui-
næ,hunc ipſum ſ.dominum & deum tuum,cuius vultū in-
tueri & contemplari deſideras cum angelis ſanctis in per-
petuum.Conſidera cum propheta,quanti ſit beneficij,tam
propitium nos habere deum noſtrum, vt ipſum quoque ſu-
Deut. 4. ſcipiamus. Quia non eſt vlla natio tam grandis, quæ ha-
beat deos appropinquātes ſibi , ſicut eſt nobis deus noſter.
3 Vnde & conſtat non paulò conſultius eſſe , vt quis a-
liquando antequam ſacramentum ſumat,cōfiteatur,quan-
do mala eorum eſt conſuetudo, qui ſtatim à confeſſione ad
Euchariſtiam quantocyus ſumendam properant. Aut quo-
modo non turpe iudicaretur , aliquem à peccatorum ſor-
dibus adhuc penè ſqualidum , ad Chriſti menſam & con-

uiuũ properare? Sicut inciuile, imò vitioſum quoq; foret, eũ qui magnificè potẽtis alicuius mẽſæ iam aſſideat, ſcabiẽ tandẽ capitis fricare, quã anteà curatam oportebat. Hoc tñ ſyncerũ ſenſum requirit: quia non loquor de eo qui exiguũ quiddã vel ex peccatorũ reliquiis, vel ex iis quę deuotionẽ impedire ſolẽt, adhuc haberet cõfitendũ. 4 Quòd ſi verò tibi iã in itinere cõſtituto peccatũ occurrat, quod cũ cõfitebaris, nõ inciderat, tũc ſanè ſi cõmodè tibi ſacerdos quicunq; etiã dari poteſt, cõfiteri illud. ſin autẽ vel ſacerdotũ tibi nullus ſe offert, vel ex hominũ multitudine nõ facilè te potes extricare, perge & ſacramẽtũ ſuſcipe cũ propoſito peccatũ illud quamprimũ confitendi, vbi copia ſacerdotis dabitur. Sed hic vide vt propoſitũ iſtud exequaris, neq; ſis in re tãta indulgẽs & remiſſus, quin mox vt cogitaſti, confitere priuſquam etiã templũ egrediaris. 4 Sublatis itaq; nunc demũ corporis animique tui pedibus, ſurge, & menſam accede dominicã cũ humilitate, cũ deuotione & timore dei, tacitusque tantũ loquere in corde tuo; genua flecte, os cõpoſitè aperi, decẽter & honeſtè exere linguã, vt ſic cõmodius tibi porrigi queat ſacramentũ clama cum Thoma, ſed tacitus tantùm, ſublatis cordis tui ſuſpiriis, Dominus meus & deus meus. *Ioan.20.* Inuoca cum publicano, Domine Ieſu Chriſte, propitius eſto mihi miſerrimo peccatori. *Lucæ 18.* Cũ Centurione dic, Domine, nõ ſum dignus, vt intres ſub tectum meũ, ſed tantùm dic verbũ, & ſanabitur anima mea. *Mat. 8.* Exalta vocẽ mẽtis tuæ, & cũ patiẽtiſſimo Iob dic, Scio quia redemptor meus viuit, quẽ & videbo. *Iob.19.* Neq; aliud iã tecũ cõmemora niſi quod ſecũ cogitabat filius prodigus, Pater, peccaui in cœlũ & coram te, nõ ſum dignus vocari filius tuus, ſed fac me ſicut vnũ ex mercenariis tuis. *Lucæ.15.* Verba quoq; illa ſacerdotis expende, quæ dum ſacramentũ tibi porrigit, dicit, inquiens, Corpus domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat te in vitã æternã. ſimiliter tu quoq; cuſtodiri te & conſeruari animã tuã roga, aliisque ſubinde meditationibus animum tuũ eleua, affectũ erige quibus admonearis deum hic tuum te ſuſcipere in ablutionẽ peccatorũ, in augmentum gratiarũ & virtutũ, atque in pignus vitæ æternæ. Tantùm vide vt compoſitè os aperias & claudas, non rictum diducas, vel celeriter apprehendas, velut hoſtiam ex manibus ſacerdotis direpturus. idem quoque filium tuũ aut liberos

FF

doce,& priuatim aſſueſce domi, vt ſacramẽtũ lingua apprehenſum decenter per palatũ illabi ſinãt.hic ſi quid particulæ tibi in ore adhæſerit,quod lingua dimouere nequeas, caue manu tãgas:ſed potius ſacerdotẽ accede, qui tibi ſoluat & liberet. Cũ ſic in corpus tranſmiſeris ſacramentum, decẽter ex calice bibe vinũ,quod tibi porrigitur,citra magnã reuerẽtiã: quia nil niſi vinũ eſt, ſicut in quadã ſuperiori homilia cõmemorauimus. § Suſcepto iã ſacramẽto,decet vt quilibet hoſpitẽ vere maximũ dignè tractet,& quàm diutiſſimè ſecũ retineat.Principio ſibi quiſq; à nimia ſcreatione caueat,ne ſeipſum ad tuſſim ꝓuocet:quo nimio motu fieri poſſet, vt particula ſacramẽti ſimul cõcitata eiiceretur,quæ irreuerẽtia ſanè ſumma eſſet, ſi ſic Chriſti corpꝰ cũ ſputo & ſordibus aliis eiiciatur. Quæres autẽ quàm diu corpus domini in corpore eius, qui illud ſumpſit,hominis permaneat.Reſpõdeo,tã diu, ſicut ſubſtãtia panis permanſiſſet,ſi trãſinutata ſub ſpeciebus & accidẽtibus nõ fuiſſet. permanet quoq; corpus Chriſti ſub albedine, rotunditate, dẽſitate,&c. ſed extẽſiora ad ſcholas. Deinde nõ ſtatim à ſuſcepto ſacràmẽto tẽplũ exeat,ſed potiꝰ ſeorſum ſecedẽs, gratias agat deo,oret illũ, vt ipſum donorũ omniũ participẽ faciat,vt cordi ipſiꝰ memoriã imprimat paſſiõis, vt meritũ mortis ſuæ illi nõ neget, vt ipſum ſibi bonis omnibus & eccleſiæ ſanctæ vnire dignetur in charitate perfecta, vt gratiã hãc impetret, tẽpore mortis quoq; viaticũ iſtud dignè ſuſcipiẽdi,cũ vera cõtritione & integra cõfeſſione. Petat inſuper à deo,quatenus ille animabꝰ parentũ,fratrũ, ſororũ,benefactorũ,fautorũ,breuiter, fideliũ defunctorũ omniũ propicius & miſericors eſſe velit.Tãdẽq; oret eũ quẽ ſuſcepit dñm Ieſum Chriſtũ, vt ſibi miſericorditer cõcedere dignetur,quatenus ſicut iã ipſum in velata panis ſpecie accepit, ita apertè & ſine omni velamine eũ cũ gaudio videre poſſit facie ad faciẽ in æterna patria. Quã omnibꝰ nobis donet deus pater, filius & ſpiritusſanctus, ſancta & indiuidua trinitas in ſecula benedicta, Amen.

HOMILIA V. DE SACRAMENTI EVCHARISTIÆ fructibus,quos dignè manducantes conſequuntur.

A Ntequã de fructibus, qui dignè ſumẽtes ſanctiſſimum Chriſti corpus manẽt & conſequuntur,dicere incipiam, operæprecium videtur quædam la-

tius explicare, quæ in ſuperioribus homiliis reſidua nobis manſere, ne & ipſa diſpereant. 1 Primumq; ſe hic offert gratiarũ actio, quã vtiq; & ex quotidiano cibo referre debemus deo. Quo nomine Chryſoſtom' Heremitas laudat, quod antè & poſt cibũ gratias egerint deo. Chriſtus quoq; eius exemplũ nobis reliquit, dum poſt diſpenſationẽ illam ſacramenti hymnum dixit. Certas inſuper orationes ſuas habent ſacerdotes, acceſſus & receſſus altaris. Et laici ingratiſſimi deo nihil orabũt? quin potius oret quicquid eos tũ deus tũ affectus bonus admonet: ſi legere ſciũt, habebũt affatim quod orẽt: ſi id neſciũt, tamen vel quinq; ſaltẽ vulnera Chriſti honorent & venerentur quinq; orationibus dñicis. 2 Deinde ne quis continuò à ſumpto ſacramento manducet, cauendum eſt, idque in honorẽ ſacramenti. quandiu autem abſtinere quis debeat, nunc præceptum & præſcriptũ certò non eſt: verùm in primitiua eccleſia quã do laici etiã quotidie ex feruore charitatis cõmunicabãt, ſic præcepit Clemens Papa, non ſtatim ad accipiendos cõmunes cibos cõueniant, ne queãt ſanctæ portioni miſcere cibũ, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum diffunditur. Si igitur manè dñica portio editur, vſq; ad ſextam ieiunẽt miniſtri, qui eam conſumpſerunt: & ſi tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vſq; ad veſperas. ſic ſecreta ſanctificatione æterna cuſtodienda ſunt ſacraméta. Quanta deũ immortalem pietas hæc fuit? quã ardens charitas? quo peruenit ſanctimonia tãta, nunc videmus, & qui plurimũ ſanctitatis prætendunt, ipſos monachos & ſacerdotes, nõ profanos tantùm homines, vix quartã horæ partem patienter expectare. 3 Præ omnibus autẽ nimia hic fugienda ingurgitatio eſt, & quanuis qui aliâs diu multùmq; vinũ nullum bibit, nunc in honorem ſacramenti bibere poteſt, tamen id modicè fiat & temperatè. Extat in hodiernum diẽ cœnobiũ quoddam Coloniæ, vbi diues quidã ſumpto iam ſacraméto inebriatus, in vomitu ſacramentũ quoq; eijcit, quo loco maxima tunc fiebãt miracula, ad Saluatorem.

4 Neq; tantùm pro ſe quenque ſolicitè prouidere decet, vt in honore habeat ſacramentum: ab omni leuitate, vanis & ocioſis verbis ſibi temperet, oculos quoq; & ſenſus omnes velut equos ferocientes cohibeat atq; compeſcat, verumetiã alios homines dignè & reuerenter tractet, qui

Chryſoſt.

Ioan. 18.

S. Clemẽs c. tri. gra. de conſ. diſt. 2.

Colónia 2 Vulgo, ad corpus Chriſti.

ſacramentũ hoc ſuſceperũt. Quilibet familiã ſuam habeat paulò magis in honore:liberis etiã parcant parentes,rixas cõtẽtiones nullas intẽdant, iurgia ne moueant,ad irã concitẽt neminẽ : ſinguli ſingulos mutuò ſe ad opera bona exhortentur propter hoſpitẽ illũ, quẽ ſuſceperunt,altiſſimũ. Non illaudata cõſuetudine ſolent plurimi,cũ iam ſuſceperint ſacramentũ,nouẽ viſitare templa,ſicut & dñs noſter Ieſus Chriſtus die paraſceues nouies hincinde ductus eſt ad Annã,Pilatum, Herodem, &c. qua de re plura in paſſione. Quid multa?quilibet quàm poteſt diligentiſſimè à peccatis ſibi caueat, vt ſic diutiſſime theſaurum hũc tantum dignè
Exod.12. cõſeruet. Poſſent hic innumeræ adduci figuræ, & myſticè omnes referri ad hoc ſacramẽtũ, cuiuſmodi eſt omne id quod circa agnũ illum typicum geſtũ eſt.verum iis omiſſis omnibus,tãtùm fructus & vtilitates huius ſacramẽti,ſimul ac incõmoda indignè illud ſumẽtium breuiter explicabi-
Regula. mus:quia generalis iſta in hoc ſacramento regula eſt,quòd omnes tum virtutes tũ operationes, quas habet materialis iſte cibus & potus ad hãc vitã corporis,eas etiam ſacramẽtum illũd habet in vita ſpirit9. Principio itaq; qſquis ſacramẽtũ hoc digne ſuſcipit,magnum quoq. diuinæ gratię augmentũ recipit. ſicut enim dñs noſter Ieſus Chriſtus in hunc mundum cum gratia venit, ſecundum quod Ioannes
Ioan.1. ait,Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt,& hanc
Pſal. 83. gratiam qui hic ſuſcipit,illic gloriam habebit æternã:quia gratiam & gloriã dabit dñs,ita ſacerdos quoq, orat in miſſa, oblato iam illo immẽſo ſacrificio dño deo, vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Quamobrem cũ moriẽtibus etiã & infirmis quibuſlibet cura magna accurãdum eſt, vt in tempore ſacramentum ſuſcipiant:quia dum hic maiorem gratiã,illic etiam gloriam vberiorem acquirunt. Vnus autem grad9 glorię multis modis effuſiſſima etiam totius mundi gaudia ſuperat: & tamen hac ipſa,quæ hic abundantius confertur. gratia,virtutes omnes in homine emẽdãtur:fitq; adeò ho-
Bernard. mo per euchariſtiam manſuetior ad correctionem, patientior ad laborẽ,ardentior ad amorem,ſagacior ad cautelam, fortior ad tutelam,ad obediẽtiã promptior, & ad gratiarũ actionem deuotior. Atq; ideo peculiari vocabulo ſacramẽ-

tum hoc euchariſtiā appellamus. quando eſt ipſe hic Chriſtus eſt, æterna dei patris ſapiētia, quid vetat quo minus dicamus & gloriemur, veniſſe nobis omnia bona pariter cū illo? Et euchariſtia & maximæ gratiæ participatiōe in omni bono ſtabilimur, firmamur, confortamur: quia panis cor hominis cōfirmat. robuſtiores itaq; hinc efficimur in omni virtutū operatione, cui nimirū ſignificando legimus cū mānna ſimul quoq; rorem cœlitus deſcendiſſe: ſic etiam ſumentibus nobis panē illum qui de cœlo deſcendit, viuum, rorē ſimul gratiæ diuinæ ſuſcepimus & pinguedinē, ſicut Eſaias forè prædixit, inquiens, Comedet bonū (hoc eſt, vt Gloſſa habet, Chriſtum) & delectabitur pinguedine gratię nimirum diuinæ & ſanctarum virtutum. *Sap. 7.* *Pſal. 103.* *Num. 11.* *Ioan. 6.* *Eſa. 11.*

2 Operatur in nobis ſacramentum illud remiſſionē peccatorum, quando peculiariter à Chriſto inſtitutum eſt in augmētum virtutū, & quotidianæ fragilitatis medicamentum. Huc tamen adhibendo ſalē ſapiētiæ & ſyncerioris intelligentiæ. neq; enim intelligēdum ſic eſt quaſi ſacramentum hoc peccatū mortale in ſe adimat & remittat, cum ſæpe ſuperioribus homiliis per nos ſit dictū, eos qui in peccato mortali ſacramentū illud ſuſcipiunt, nō modo non fructū aliquem indè auferre, ſed ipſiſſimam perniciē & mortem ex eo reportare, planèq; clamare cum illis apud Eliſeum, Mors eſt in olla. Quia ſic planè eſt, ſicut cibꝰ corporalis cadaueri nihil cōducit demortuo, etiā intruſus: ita mortuæ in peccatis animæ hæc eſca nihil ꝓdeſt, imò panis ille nocebit etiā iis qui iam inde à cunis veneno fuerint enutriti, ſicut puella iſta, quā Ariſtoteles refert Alexandro regi donatā. cum qua ſi cōcubuiſſet rex, mortē nō effugiſſet. Quiſquis itaq; veneno peccatorū mortalium nutritus fuerit, ei ſacramentū hoc tantum nocebit & aduerſabitur. Sic igitur intellige in hoc ſacramēto pctā dimitti. Primò, quia illud hominē à peccato mortali præſeruat. nā homo in gratia dei iā confirmatus, facilius peccatis omniq; adeò tentationi reſiſtere poteſt vnde multos legimꝰ variis tētationibus afflictos. ſumptiōe huiꝰ ſacramēti ab illis liberos. Aeneas Sylvius ſcribit, in Stiria nobilē quendam fuiſſe, cui ſæpe in animū inciderit ſeipſum laqueo ſuſpendere, datumq; illi à presbytero cōſiliū, vt quotidie miſſam audiret, paruiſſe nobilē atq; annum fermè cōtinuaſſe, nulla ſuſpendi co- *4. Re. 4.* *In Euro. cap. 21.*

gitatione interueniēte. Poſtremò rogatum à ſacerdote, vt presbytero vicino q̃ tēpli dedicationē in proximo mōte habiturus eſſet, auxilio eſſe poſſet licētiā dediſſe, proponentē in animo paulò poſt ſequi & ſacris intereſſe. Stetiſſe diu poſteà, nunc vna, nunc altera cauſa retentū. Denique circa meridiem profecturū, agreſti cuidā in nemore occurriſſe, qui rem diuinam in monte peractam eſſe & populū omnē abiiſſe diceret. Cōtriſtatū eo nuncio nobilem, infœlicemque ſe eſſe dicentem, agreſtem conſolari cœpiſſe, Venditurum, ſi vellet nobilis emere, præmiū quod inter exiſtendū diuinis meruiſſet, ſagumq́. nobilis petiuiſſe precij nomine. Venditione facta, nobilē nihilominus montē aſcendiſſe, & oraſſe in tēplo. Reuerſum autē, in proxima arbore ſuſpēſum agreſtē inueniſſe: ſed poſteà diris cogitationibus haud quaquā vexatum fuiſſe. Ecce quomodo ſacramentum illud in miſſa per aliū ſumptum, nobilem hunc à tentatione proprij ſuſpendij liberauit: quanto plus ꝓderit, ſi quis dignè ſuſceperit ipſe? 2 Venialia peccata & quotidie ex fragilitate contracta adimit hoc ſacramentū, ſicut pœnitē-

Ambro. tia mortalia, id adeo beatus Ambroſius vidit, cū diceret, panis iſte quotidianus ſumitur in remediū quotidianæ infir-

Auguſt. mitatis. Sic quoq; ſanctus Auguſtinus, ſemel inquit, oblatꝰ eſt Chriſtꝰ in ſemet ipſo, & tamē quotidie immolatur: quotidie ergo ſacrificiū offertur ꝓ peccatis, quia quotidie peccamus, iis ſaltē peccatis, ſine quibus humana nō poteſt fragilitas cōſiſtere. Sic cōmuniter dicūt doctores, quia eucharistia ſi dignè ſumatur, à malo liberat, & cōfirmat in bono, venialia delet, & cauet mortalia. 5 Cōtractam quoque

Innocenti peccatis mortalibus pœnā delet euchariſtia: dum enim pœ-

Parte. 3. nitentia facta confeſſus es peccata tua, mutata iā ſit pœna,

de of. miſ. quam peccatis merueras, æterna in temporalē, per abſolutionem ſacerdotis & virtutē clauiū eccleſiæ, & iam ſacramentū hoc ſumis, bona pars pœnæ illius aufertur: imò tanta tum deuotione, tū charitate ſuſcipere quis poteſt ſacramentum, vt totius pœnæ cōmeritę ſibi cōferatur remiſſio: in quē ſenſum intelligendæ ſunt collectæ omnes, q̃bus eccleſia ſubinde ſacramentum hoc remiſſionē peccatorum &

Feria. 2. ablutionē vocat ſcelerū, vt in quadrageſima, Hæc nos dn̄e

Remin:ſ. cōmunio purget à crimine, & cœleſtis remedij faciat eſſe cōſortes. & rurſus in alia, Per huius domine operationem

myſterij,& vitia noſtra purgētur, & iuſta deſideria cōpleantur. Et cū idē ſæpius toto anno oret in collectis, tū verò apertiſſimè in miſſa generali beatus Auguſtinus, pro viuis & defunctis ſic ait, Purificēt nos quæ ſumus omnipotēs de⁹ ſacramēta quæ ſumpſimus,& intercedentibus omnib⁹ ſanctis tuis præſta, vt hoc tuū ſacramentū nō ſit nobis reatus ad pœnam,ſed interceſſio ſalutaris ad veniā,ſit ablutio ſcelerū,ſit fortitudo fragilium,ſit cōtra omnia mundi pericula firmamentū,ſit viuorū atque mortuorū fidelium remiſſio omnium delictorum. *Auguſti*

4 Et tamē adhuc modum inuenio,quo poteſt ſacramentum illud eſſe remiſſio peccatorū, eſtque is talis: Si quis ꝑ viribus ſuis peccata ante confeſſionē recogitet, & ibi tamen aliquid vel nō occurrat cogitāti,vel cōfitenti iā exciderit,illud ſanè ſacramenti huius mãducatio adimit in illa generali peccatorū omnium pœnitētia. Atq; hoc ipſum eſt quod eccleſia orat in Cōplenda, Tui domine perceptione ſacramenti & à noſtris mūdemur occultis, & ab hoſtiū liberemur inſidiis. Quo pertinet & illud, quo ex inſtitutione domini oramus ac petimus, panē noſtrū quotidianū da nobis hodie, panem vtique etiā intelligentes illum corporis Chriſti, ideo à Matthæo ſuperſubſtantialem appellatum. Statimque poſt id ſequitur in oratione, & dimitte nobis debita noſtra: quod argumēto nobis eſſe poteſt, per hūc panem à præſentibus & imminentibus malis nos liberari. Nunc ad alios pergamus communionis fructus. *Feria. 5. poſt Inuocauit.* *Matt. 6.*

5 Deuotionem quoque porrò, & feruentē erga deum charitatē operatur in nobis illud ſacramentum, affectumque bonum omnem renouat,quē partim peccatis, partim mundanis occupationibus amiſeramus: quia ſicut cibus corporalis, quicquid calore naturali abſumptū fuerat, reſtaurat, ita quodcūq; in nobis feruor cōcupiſcētiæ & peccati decoxerat, id nobis hoc ſacramēto plenè reſtituitur: quod & facit, vt rurſus de deo cogitare, illūq; ardēter amare incipiamus. Vnde eccleſia quoq; id à dn̄o petēs, orat, Præbeāt nobis dn̄e diuinum tuū ſancta feruorem, quo eorum pariter & actu delectemur & fructu. Id verò inde prouenit: quia ſacramētum illud, dum nos vnit deo, etiā in ſe tranſmutat. In quo etiam panis hic ſpiritualis multò efficacior eſt corporali, quādo hic in naturā & carnem vertitur manducātis, ille verò etiā *Feria 2. poſt palmarum.*

manducantē tranſmutat in ſe, non ſecus atque ſi Chriſtus

Auguſt. ipſe ex ſacramento loqueretur ei qui ſumere velit, Cibus ſum grādiū, ego nō mutabor in te, ſed tu mutaberis in me. Et quéadmodum ſigillum formā ceræ nō aſſumit, ſed ſuam illi præbet: ita ſigillum dei precioſum hoc ſacramentū, pectori noſtro impreſſum, ipſi diuinā ſuam formam cōmunicat. Hoc modo ſacramentū illud in ſe cōuertit & attraxit

Galat. 2. ſanctum Paulum, adeò vt dixerit, Viuo nō ego iam, ſed viuit in me Chriſtus. hoc modo ſibi deuinxit ſanctiſſimum

Ignatius martyrē & pōtificem Ignatiū, vt in illius iam defuncti corde à reliquo corpore reſecto, inuenerint Ethnici nomē Ieſu deſcriptū. Neque aliter Monica, digniſſima vtique tāto

S. Monica mater filio mater, ex hoc ſacramēto adeò efferbuit atque exarſit

Auguſt. animo, vt etiā humi ſublata, in hanc vocem prorumperet, Eia eia euolemus in cœlum. Quia ſicut ignis ignitū reddit ferrū, ita ignis charitatis diuinæ, animos noſtros in hoc ſacramento accēdit & inflammat, ſicut beata Agnes confeſſa

S. Agnes eſt, dicens, Iam corpus eius corpori meo ſociatū eſt, & ſanguis eius ornauit genas meas.

Dominica. 4. poſt pentecoſt. 4 Præterea cōducit hoc ſacramentū ad corporis ſimul & animæ tutelā, quod ſubinde in officio miſſæ cōmemorat eccleſia. Iam enim dicit, Myſteria nos quæſumus dñe ſumpta purificēt, & ſuo munere tueātur. & alias rurſus, Sa-

Feria. 4. poſt Lætare. cramēta quæ ſumpſimus domine deus noſter, & ſpiritualibus nos repleāt alimētis, & corporalibus tueātur auxiliis. Iterū quoque, Sit nobis domine reparatio mentis & corpo-

Dominica. 8. poſt penteco. ris cœleſte myſteriū, vt cuius exequimur actionē, ſentiamus effectū. Idem clare teſtatur Ambroſius, inquiens, Qui vul-

Ambro. nus habet, medicinā requirit: vulnus eſt, quia ſub peccato ſu-

Exod. 12. mus: medicina eſt cœleſte & venerabile ſacramentū, ſcutū quoque & firmamentū eorū, qui in agone cōtendunt fortiter aduerſus diabolū quod olim figuratū eſt in agno paſchali Iudæorū, quos ex mandato dei oportebat de ſanguine agni perungere poſtes & ſuper liminare, quo vno præmuniebantur ab angelo deuaſtante, & in reliquis ædibus vndiq; primogenitos occidente. Cōſimili planè modo nos quoq;, cùm agnum noſtrum ſuſcipimus, cum cōmemoratione paſſionis Chriſti perungimus ſuperliminare animæ noſtræ, hoc eſt, rationē noſtrā, & vtrūque poſtem animæ, appetitū ſcilicet concupiſcibilem & iraſcibilem, nec affligimur ne-

que cædimur ab exterminatore angelo, & omnibus aduerſantib⁹ nobis, ſecuri vel ex hoc vno Pſalmi, Paraſti in conſpectu tuo menſam aduerſus omnes qui tribulant nos: quia dñs regit me, & nihil mihi deerit in loco, paſcuę ibi me collocauit. Et, Si ambulauero in medio vmbræ mortis nõ timebo mala, quoniã tu mecum es. Hoc ſanctus Chryſoſtomus quoq; obſeruauit, cũ ait, Vt leones flãmã ſpirantes de menſa domini recedimus, terribiles dæmonibus facti. *Pſal. 22.* *Chryſo. ſuper Ioannem.*

5 Ad extremum deniq; perfectam animæ vitã largitur hoc ſacramentum, quod etiam eccleſia à dño petens, orat. Sancta tua dñe nos ſumpta viuificẽt, & miſericordiæ æternæ præparent expiatos. Et iterum, Oblatũ tibi dñe ſacrificiũ viuificet nos ſemp & muniat. Hoc etiã eſt quod dñs apud Ioannem ait, Qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Hoc quoq; videns Ambroſius, dixit, Iſte eſt panis vitæ æternæ, qui ſubſtantiam noſtrã fulſit, quanuis idẽ ille malis & inde ſumentibus animã præcipitat magis in interitum, iuxta illud quod canit eccleſia, Sumunt boni, ſumunt mali, ſorte tamẽ inæquali vitæ vel interit⁹. Mors eſt malis, vita bonis, vide paris ſumptionis quã fit diſpar exit⁹. Hoc idem præuidit in ſpiritu Dauid, cum diceret, Edẽt pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt dñm, qui requirunt eum, viuent corda eorũ in ſeculũ ſeculi. Cõfert ad vitã corporalem hoc ſacramentum, quando multis vtiq; infirmantibus vel inter media animæ iam emigraturæ ſuſpiria datũ, vitã illis prorogat temporalem, qui morituri vtiq; fuerant, niſi illud ſuſcepiſſent. Quæris vnde id fiat? Ecce cũ velut mortua plenáq; ſtupore mẽbra iacent, iámq; de morte tantùm & vita ambigitur, vtuntur illa, & (quid ineſt vitæ) excitantur. Vis & animæ cauteriũ videre? ſacramentum hoc ipſum eſt, quod in titionis figura præuidit Ezechiel, adurit enim imò abſumitq́ quicquid in anima eſt putre & morbidum. Viuificans igitur ſacramentũ illud hic animã per gratiam, in futura vita gloriã quoq; impetrat æternæ ſalutis, ſicut & Elias in fortitudine cibi ſibi diuinitus miſſi ambulauit vſq; ad montẽ dei Oreb. Det nũc deus, vt nos quoq; in virtute huius panis ambulemus in montẽ dei vſq, in æternã ſcilicet fœlicitat⁹, teſte verissimo, ita certiſſimo, Chriſto dño dicente apud Ioannẽ, Qui manducat meã carnem & bibit meũ ſanguinẽ, habet vitã æternam, & ego reſuſcitabo eum *Dominica 3. poſt pentecoſt. Feria. 2. poſt Lætare.* *Ambro.* *In ſequentia.* *Pſal. 21.* *Ezech. 1.* *3. Re. 19* *Ioan. 6.*

in nouiſſimo die quia quiſquis hic dignè manducat cibũ il lum angelorum, perueniet tandẽ vſq; ad montẽ dei Oreb, ad ſaturitatem illam menſæ dñi in æterna gloria . Quam nobis donet, qui eſt benedictus in æuum, Amen.

O: eb.

HOMILIA SEXTA ET VLTIMA, DE MAlis atq; incommodis indignè ſumentiũ venerabile illud Euchariſtiæ ſacramentum.

SI quis tantæ ſit duritiæ homo, vt immenſis illis cõmodis nõ moueatur ad percipiendũ hoc ſacramẽtum, neque gratias & dona quæ inde proueniunt conſideret, non ſecuritatem & tranquillitatẽ conſcientiæ, nõ tutelã etiam temporalẽ, non præmiũ æternæ ſalutis, atqui ſaltẽ vrgeat iſtum pernicies maxima corporis & animę eorũ, qui indignè ſumunt ſacramentum. Et ne cuiquam aliquod dubiũ incidat de pœna malorũ, primùm omniũ probabiles rationes adducemus, quãobrẽ credere debeant omnes homines, venerabile hoc ſacramẽtũ huiuſmodi fructus exercere in anima boni & ſynceri Chriſtiani, ſicut ante per nos oſtenſum eſt, idq; beneficiò & auxilio diuinæ omnipotentiæ, ſecundum beneplacitum ſuæ voluntatis.

Mat. 9. Ecce enim in euangelio legimus mulierẽ duodecim iam annis profluuio ſanguinis laborantẽ, hoc vno ſanatã, quòd fimbriam dñi tetigit. Quis ambigit corpus illius, in quo natus, paſſus & mortuus eſt, plus habere virtutis à deo quàm

Act. 19. fimbriã? Deinde ligno iſti quod erat in medio paradiſi, vim hanc indidit deus, vt hominibus vitã corporalem perpetuò prorogaret, & panem illũ immortalẽ, animæ vitam reddere poſſe negabimus? Fatemur oẽs ex certa ſanctæ hiſtoriæ veritate, ſemicinctia & ſudaria Pauli virtutis tantũ habuiſſe, vt impoſita infirmis, ſanarẽt eos, & dæmonia ex obſeſſis eiicerent, & adhuc dubitam' corpus Chriſti morbos ſanare corporũ, & dæmones ex animabus hominũ pellere poſſe?

Act. 5. Si vmbra Petri, principis qdẽ apoſtolorũ, ſanauit ægrotos, qd veritas poterit corporis Chriſti, qui rex eſt angelorum & hominum? Pręterea ſi Ioãnes ſolo cõtactu, hominis

Philip. 2. infidelis Ariſtobuli tres mortuos reſuſcitauit, quãtò magis credendum eſt, deũ adeſſe habitui & indumento ſuæ diuinitatis, aſſumptæ ſcilicet naturæ humanæ, qua ille vt homo indutus ac veſtitus eſt? Nemo itaq; dubitet, multò plus cor

pori ſuo tribuiſſe virtutum & fructuum, quam enarraueri-
mus ipſi, ſiquidē corpus illud ſanctiſsimū in vnitate ſuæ per-
ſonæ ſuſcepit, in eodem ſalutem operatus mundi, morte iam
deuicta & ſuperato diabolo illud deinceps ſuper choros ele
uauit angelorum, conſtituit ad dexteram patris ſui omnipo-
tentis, in quo etiā anima illa ſanctiſsima ſub finem mūdi iu-
dicabit viuos & mortuos. Hoc ipſum Chriſti corpus quiſquis
māducat dignè, eum plurimos ſupra enumeratos acquirere
fructus, dubium non eſt, & viciſsim qui ſumit indignè, immē
ſa ſibi mala conciliat. Et primū quidem qui non indignè tan
tum manducat, ſed etiam vel māducare omnino cōtemnit,
vel in peccato mortali accedit, vel ſeipſum nō ſatis excutit,
& peccata ſua recogitat, vel confeſſus non eſt, vel ſi confeſ-
ſus eſt, abſolutionem ex ſacerdote non eſt cōſecutus, denuò
iam peccatum mortale & quidē maximū cōmittit: quia qui
pollutus (inquit Ambroſius) accedit, nō ſolùm corpus Chri- *Ambroſ.*
ſti lacerat, ſed totam trinitatē adunatā corporis Chriſti in-
honorat. Et infra, Pœnā mortis Chriſti mœrētur, ac ſi Chri-
ſtum occidiſſent, qui indignè percipiunt. Eſſe autem pecca-
tum illud ſane magnū eorū qui Chriſtum crucifixerunt, vel
ex iis, verbis Chriſti apparet, quando dixit Iudæis, Veniet ſu
per vos omnis ſanguis iuſtus à ſanguine iuſti Abel vſque ad *Mat. 23.*
ſanguinem zachariæ. Quis eſt autem Chriſtianorū, qui non
abominetur peccatum Iudæorum, Chriſtum crucifigentiū?
Quis qui non auerſetur peccatū Iudæ traditoris? At quotuſ- *Grego.*
quiſque indignè ſumentium eſt, qui cogitet ſe in eadem cū
omnibus illis eſſe naui peccatorum? Aut nōnne de quolibet
ſic indignè ſumēte, ſicut de Iuda dicit dominus, Ecce manus
tradentis me, mecum eſt in menſa? Nam ſicut Iudas tradidit
Chriſtum malis Iudæis, ita hi indignè cōmunicātes, tradunt
Chriſtum peccantibus membris. Imò quotquot ſunt huiuſ-
modi, Chriſtiani quidē cēſentur partim titulo, partim exter
nis geſtib⁹, ſed meritis & virtutibus quiduis potius quā Chri
ſtiani: atq; ideo grauius peccant, & ad eos dicit Ioānes: quo- *Apoc. 3.*
niā viuentis nomen tantū habent, cætera mortui: atqui ideo
panis ille ſanctus ipſis in iudiciū cedit & mortē, vertiturq;,
vt ait Iob, in fel aſpidū intrinſecus. Quanuis autē tēpore quo *Iob. 20.*
præceptū eſt ſumere ſacramentū, intermittere illud ſine pec *Chryſo.*
cato nō liceat, tamen peccatū maius habēt, qui illud in pec-
catis ſuſcipiunt. Et ſicut cibus corporalis, cùm ventrem in-

venit à diuerſis humoribus occupatum, amplius lædit, magis nocet, nullum præſtat auxilium: ita eſt cibus ſpiritualis, ſi aliquẽ reperit malignitate pollutum, magis eũ perdet, nõ ſuo, ſed accipiẽtis vitio. Ne itaque putet quiſquã ſacramento illo malitiam ſuam ſupportandam, ſicut per Hieremiã dicit do-

Hiere.17 minus, Quid eſt quod dilect⁹ meus, in domo mea facit ſcelera multa? Nunquid carnes ſanctæ auferẽt à te malitias tuas, in quibus gloriata es? quaſi dicat, nihil minus. Imò norit, cõ

Matt.7. tra legem dei facere ſe & præceptum domini, quo ille man-

Pſa.48. dauit ſanctum canibus nõ dari debere: quia quicũq; ſic faciunt & peccatis premũtur, iumentis cõparantur inſipientibus, & ſimiles fiunt illis. 2 Diabolus quoque eos qui indignè ſacramentum ſuſcipere, ingreditur ac obſidet, quanuis corporaliter nõ excruciet, neque torqueat illos: ſic contigit Iudæ, qui cũ intinctum à Chriſto panẽ accepiſſet, intrauit in eũ ſathanas, vbi Auguſtinus dicit, quòd ſicut Iudas, nõ

Auguſt. quòd mali quippiã ſuſcepiſſet: ſed quia bonũ malè ſumpſerat, locum dedit diabolo: ſic quilibet facit, qui indignè ſuſcipit corpus Chriſti, Et infrà. Ideo quiſque conſcientiam mundam afferat ad hoc ſacramentum, ne ſi afferat immundã, ad-

Leo. mittat diabolum vt Iudas. Diſcat inde vnuſquiſque quomodo inſidietur diabolus iis, qui impurè ſanctiſſima tractãt myſteria dei. Periculum eſt enim, ne ſeptem ſpiritus immundũ in huiuſmodi hominẽ ingrediãtur, ſicut in euangelio legitur. Tu Cyprianum quoque vide, quomodo contigerit aliquãdo puero cuidam, qui cũ ex idolothytis comediſſet, quomodo ſe geſſit, quãdo intruſum deinceps ſibi quoque guſta-

In ſerm. uit ſacramentum. Neque raro in hiſtoriis legitur, quo pacto

de lapſis. obſeſſi ſint à dæmonibus, qui indignè ſumpſerunt hoc venerabile ſacramentum. 3 Quid quòd ſæpenumero corporaliter iſti affliguntur, ægrotãt, moriuntur nonnunquam ſubitò ſecundum quod Paulus teſtatur, cum ait, Qui mandu

1.Cor.11. cat & bibit indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi, moriũtur ſcilicet, vt habet Glo-

Gloſa. ſa. Aut nõ putas multos ſubitis febrib⁹ correptos, variis morbis afflictos, diuturnis cruciatibus extabeſcẽtes, demortuos, qui indignè ſumpſerint ſacramentum? Vtique etiam nũ videmus pleroſque poſt imminẽtia hæc feſta paſchalia, morbis corripi, vexari, vnde etiam tunc eccleſia ſuppliciter pro

iis dominũ precatur, in hymno dicens, Quæſumus auctor omnium, in hoc paſchali gaudio, ab omni mortis impetu tuũ defendas populum. Sic ſubitò mortuus eſt Oza ex arcæ cõtactu. Sic leproſus factus eſt rex Ozias, quòd præter conditionem officij ſui, ſacrificaſſet. Adam & Eua primi parentes noſtri, quia de cibo vetito comederant, profligati & eiecti ſunt de paradiſo cũ omni poſteritate ſua. Balthaſar rex qui ex vaſis ſanctificatis domino, biberat, grauiter afflict⁹ eſt à domino, ſicut prædixerat illi Daniel: ſequenti quoque nocte miſerè cõfoſſus, occubuit. Ij omnes quando grauiter & duriter adeò ſupplicia malorũ ſuorum condigna ſuſtinuerunt, quid de Chriſtianis futurũ putas? Ecce cũ faſtidio indignantibus Iudæis ſuper eo, quod illis affatim de cœlo dabatur manna, & dicẽtibus, Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo, grauiter iratus eſt dominus, & immiſit eis ſerpentes igneos, ex quibus multi eorũ infirmati & mortui ſunt. Quòd ſi igitur non pepercit deus Iudæis indignè manducantibus manna illud, an Chriſtianis parcet, indignè ſumentibus etiam ſanctiſſimum corpus Chriſti? Quin potius, vt ait Paulus, Quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium dei conculcauerit, & ſanguinẽ teſtamenti pollutũ duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliã fecerit? Hoc etiam inde colligitur, quod ij qui mortis Chriſti fuerunt auctores, omnes graui morte perierunt: eorũ autem qui indignè hoc ſuſcipiunt ſacramentũ, peccatũ æquale eſt ei, quod cõmiſerũt qui crucifixerũt Chriſtũ, iuxta illud Pauli, rurſum crucifigẽtes ſibimetipſis filiũ dei. ꝑfectò enim qui manducat indignè, reus eſt corporis & ſanguinis dñi. Quid eſt hoc, inquit Ambroſius, eſſe reũ? hoc nimirũ, ſicut iſti rei ſunt, qui Chriſtũ nihil tale cõmeritum occiderunt. Sicut ergo dixit dominus, Væ homini, per quẽ filius hominis traditur: ita væ quoq; illis, per quos Chriſtus denuò crucifigitur. Væ væ inquã omnibus, quotquot eũ in mala conſcientia ſub ſacramento ſuſcipiũt: qui quanuis illũ non tradunt crucifigẽdum, tamen membris inimici offerunt veſcendum. Quid multa? ſic omnino accidit Iudæ, qui ſacramẽtũ indignè ſumpſit, deinde prodidit dominũ ac tradidit exili & ſordido precio venditum Iudæis, mox deſperans abiit & laqueo ſe ſuſpẽdens crepuit medius: quoniam indigna erat anima ipſius maledicta, quæ per os exiret, vbi ſanctiſsimum corpus domini

Hymnus. *2. Re. 6.* *2. Par. 26* *Gene. 3.* *Dan. 5.* *Num. 12.* *Hebr. 10.* *Hebr. 6* *1. Cor. 11.* *Mat. 26.* *Mat. 27.* *Act. 1.*

ingreſſum fuerat. 4 Sed quid longius iis immoramur, quando quod malorum omnium & maximũ & extremum eſt eos manet, qui indignè ſuſcipiũt ſacramentũ? pœnam enim acquirunt damnationis æternæ, ſecundum illud Pauli,
1.Cor.11. Quiſquis mãducat & bibit indignè, iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Aut quod aliud eſt iudiciu hoc, niſi damnationis? Sic
Mat.26. verè dici poteſt huiuſmodi homini, quod Chriſtus dixit Iudæ, Melius fuerat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Et quid
Num.16. mirum ſi in peccatis accedentem vel ima terra dehiſcẽs ab-
Leuit.7. ſorberet, non aliter quàm Dathan, Chore & Abiron? Sic quoque præcepit dominus in lege, Anima polluta quæ ederit de carnib⁹ hoſtiæ pacificorũ, quæ oblata eſt domino, peribit de populis ſuis. Et homo igitur qui in peccatis conſtitutus, manducauerit de ſancto illo Chriſti ſacrificio, quod pacẽ nobis in cœlo ſimul ac terra reſtituit, eiectus omnino peribit de populo & grege beatorum, detruſus in carceres dãnatorum. Væ væ homini, qui tam immemor ſalutis ſuæ, tam nõ ſolicitus de fœlicitate & vita futura, nihil planè meminit animæ ſuæ. Et mirum ſane quòd non conniuente domino deo, in huiuſmodi hominẽ diabolus ingreditur, viſceraq́;
Act.1. illius diſrumpit, vt Iudæ. Certè ſic afflixit deus Bethſamitas,
1.Reg.6. eo quod arcam tantum domini viderãt indignè, vt quinquaginta milia morte perirent. Huiuſmodi ſanè & id genus alias plures pœnas, quas præparauit deus iis, qui indignè ſuſcipiunt ſacramentum, & propriè & ſerio ſpiritus ſanctus per
Pſal.68. os Dauidis prædixit, Fiat mẽſa eorum coram ipſis in laqueum, quia hic peccant: in retributiones, ecce pœnas: & in ſcãdalum, quoad proximum. Obſcurentur oculi eorũ ne videant, ecce cæcitas mentis: & dorſum eorũ ſemper incurua, ecce victi iacẽt ſub tẽtationibus. Effunde ſuper eos iram tuã, & furor iræ tuæ cõprehendat eos, ecce flagella dei. fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet. Id demùm fit, quum iſti omni gratia cũctisq́; dei donis priuati, iamque cõſolationis expertes, deſperare incipiũt, & nihil boni vel cogitant amplius vel operantur. Poſtremò, quã id fieri poteſt diligẽtiſsime, admonitos in Chriſto vos volo, vt quàm chara vobis eſt corporis, & animæ vita, tam ſolicitè, caueatis, ne indignè tantum ſuſcipiatis ſacramentum, in detrimentum temporale, & damnationis æternæ iudicium: quoniam eo maximè diuina offendi maieſtas

ſolet. Proſpicite igitur, vt quod in bonum, cõmodum, reme dium & ſalutem vobis eſt inſtitutum, atque à Chriſto relictum, id ne vertatis in perniciem veſtrã: quod hic nõ Chriſtum tantùm, ſed totam ſimul trinitatem in vos concitabitis. Conqueritur ecce dominus deus & pater ille cœleſtis aduerſus indignè ſumentẽ, cum Iacob dicens, Fera peſſima deuorauit filium meum, beſtia deuorauit filium meum. *Gen.* 37.

Conqueritur ſuper huiuſmodi peccatore & filius ipſe Chriſtus dominus, Dederunt, inquiens, in eſcam meam fel: *Pſal.* 68
Conqueritur & ſpiritus ſanctus, dicens, Iuda, oſculo filium *Mat.* 26
hominis trádis Quilibet enim hoc modo ſacramentũ ſumens indignè, ſub ſpecie, fuco & prætextu Chriſtiani nominis, Chriſtum tradit membris ſuis in peccato ſepultis. Quid ergo facis o Iuda? quid cogitas? An damnationem vltro tibi paras? An charitatem dei contemnis? Ne id facias, per Chriſtum rogo, illius paſſionem amariſſimã in te perire non ſine, quin potius cõuertere ad dominum ex toto cor de tuo, & inuenies gratiam atque miſericordiam apud dominum. Ecce enim viuo, inquit dominus, nolo mortẽ peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat. Humilia te coram deo, procidens plora ante dominum, confitere peccata tua, & da gloriam deo cum rege Achaz. Ingrediẽs quoq; animi tui intimos receſſus & abdita cordis penetralia, dic cum filio prodigo, Pater, peccaui in cœlum & coram te, nõ ſum dignus vocari filius tuus. fac me ſicut vnum de merce nariis tuis. Quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat deus, & relinquat poſt ſe benedictionem? Vt ſic tu quoq; in hac præſenti vita poſt indulgentiam & remiſſionem peccatorum tuorum, gratiam ipſius impetres, & poſt hanc vitam, vitam illam ſempiternam. Quam nobis omnibus miſericorditer concedat Ieſus Chriſtus dominus noſter, Amen.

Eze. 18. & 33. *Pſal.* 94. *Ioſue* 7. *Luc.* 15. *Ioel.* 2.

dixit, Dormite iam & requieſcite. Ecce iam venit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.

HAEC HACTENVS.

EXPOSITIO ARTICVLI HVIVS ET

pia meditatio, Quidnam anima in gradum ſublimiorem conſcendens contemplari debeat.

PARTICVLA I

Aſcende anima mea in gradum hunc primũ, & contemplans vndiq; circumluſtra, quid videas in illa pia cõtemplatione tua. Video, inquit, dñm Ieſum flexis in terrã genibus, procumbentem in monte Oliueti: ſicque extenſis vtrinq; manibus in crucis figuram iacere ſuper terram, facieque ſua benedicta humo impreſſa, tremulum iam totum & turbatũ vndique anguſtia circũdatum: ſudorem quoque cerno ſanguineum paſſim ex ſuo corpore emanare. Verũ quur hæc & omnia & tãta anima mea? Ideo nimirum, vt hoc ipſo ſudore ſuo, inaudito antea & omnibus retro ſeculis nunquã viſo, immenſam declararet mentis ſuæ imo animi pariter & corporis turbationem. Totus itaque & iuſtus imber ille fuit ſudoris dominici, eo quod anima illius turbata erat in mortem vſque: ille inquam triſtari cœpit & mœſtus eſſe, qui peccatum nũquam fecerat, in cuius ore dolus inuentus non erat.

Dominus in Oliueto.

1.Pet.2.

PARTICVLA SECVNDA PIAE

& deuotæ huius contemplationis,

Sed quid interim adhuc ſubeſt cauſæ, quod dominus & de⁹ ille tuus, adeò turbatur anima mea? Reſpõdet illa, Multæ & magnæ occurrũt hic rationes, quarũ prima hæc eſt, quoniã ratio hic ĩ Chriſto ſenſualitati, & vel maximè propriè & clare, imo ineuitabiliter ſignificabat imminentia ſupplicia, quæ Chriſtus iamiã ſubiturus erat: ideoq; ipſam velut præmonebat, vt ea fortiter ſuſtineret nec quicquam fugæ meditaretur. ſic fiebat, vt iã ſenſualitatẽ non lateret aliquid eorũ, quæ Chriſtus paſſurus erat, ſed illi videbãtur omnia, ac ſi iam præſentia forẽt. & ideo tunc vires eius cõmouebantur omnes, ſpiritus vitales agitabantur per membra omnia ita vt cõcitatus toto iam corpore ſanguis erũ-

Cauſæ triſtitiæ Chriſti.

peret. Eo pertinet quod Chriſtus, quia ſecũdum carnẽ per deſuper venientẽ ſpiritus ſancti operationẽ ex puriſſimis ſanguineis guttulis virginis matris genitus erat, naturæ quoq; fuit ſubtiliſſimæ, ita vt hoc modo efficacius operata ſit triſtitia tãta in tenerrimo ſanctiſſimoque corpore Chriſti. quãuis nõ deſunt, qui ſudorẽ hũc Chriſti ſupernaturalẽ fuiſſe putãt. Verum adhuc alia quædam mecũ hic cõtemplari te quæſo animula mea ne pigeat. Quin potius, vide, ſi ſuper paſſione ſua & morte adeo triſtatus eſt dominus, qui tamen certus erat paulò poſt ingreſſurũ ſe in gloriam ſummã ſuæ diuinitatis, potentiæ & beatitudinis, quid futurum eſt de miſeris hominib⁹, quorũ vt certiſſima mors eſt. ita mortis hora lõgè incertior, multò verò omniũ incertiſſimum, quonam velut in proximum longiſſimæ iſtius profectionis diuerſorium perueniãt poſt mortẽ? Vt iam omnibus hominibus ſemper præ oculis obuerſari debeat illud

Eccle. 7. Sapientis, Memorare nouiſſima tua, & in æternũ nõ peccabis: quãdo vel hoc ipſo Chriſti exẽplo apparet verum eſſe

Ariſtot. iſtud, quantumuis ethnici hominis dictũ, Terribiliũ omniũ motem eſſe longè terribiliſſimum. Sed nos quoq; hic Chriſtum ſequentes. longis multiſq; noſmet præparemus orationibus, voluntatem noſtram attemperemus voluntati diuinæ, & (quæ ars artium omnium vna eſt & eminentiſſima & lõgè optima) bene mori diſcamus. Altera tãtæ in Chriſto triſtitiæ cauſa eſt, quod ille iam tacitus ſecũ fugã cogitabat diſcipulorũ, peccatumq; Iudæ & Iudęorum. Triſtatus inſuper eſt ſuper peccatis omnium hominũ, & præteritis & præſentibus & futuris, quæ ſanè maxima fuit triſtitia, ſuperans dolorem omnium eorũ, qui pœnitentiam habẽt de peccatis ſuis. quãto enim Chriſtus & peccati mala rectius cognouit, & odiũ eiuſdẽ maius habuit, tãto magis ſuper illo triſtari potuit & dolere omnib⁹ cæteris hominibus Sed

Ioan. 11. ecce Lazarũ etiam quatriduanũ iam reſuſcitaturus dñs, triſtabatur & dolebat, ſpiritu quoq; infremuit, neq; à lachrymis abſtinuit: quid hic facturus, quando ſuper peccatis totius mundi triſtitiam ſibi conceperat? quando Iudæorũ veſanum furorem, Iudæ perfidiam, cæterorumq; diſcipulorũ à ſe defectionẽ & fugã præuidebat? Iudã nanq; paulo ante in apoſtolatũ aſſumpſerat, quem nunc vitæ ſuę ſibi videbat imminere proditorẽ. Et quum Petrum vigilare ſecum non

poſſe cernebat,dubiũ non erat, Iudam attentiſſimas agere
cũ Iudæis excubias. quod ipſum etiã cõſiderãs ille,dicebat
diſcipulis,Nõ videtis , quia Iudas nõ dormit , ſed feſtinat
me tradere Iudæis?ingratitudinem quoq; inter cætera hic
ſecũ reputabat dñs populi Iudaici,quẽ ſibi pre omnibus a- *Exod.19.*
liis deus iã olim elegerat:quẽ multis miraculis illuſtrẽ,do
nis plurimis reddiderat & beneficiis inſignẽ.Ex cuius ſan
guine naſci filius dei voluit,cuius cæcos,claudos,leproſos,
dæmoniis obſeſſos,& alioq debiles ſanare dignat⁹ eſt. Sed
vide viciſſitudinẽ magnã . Quorũ ille etiã mortuos paulò
ante ſuſcitauerat,eum ipſi nunc rurſus morti tradere para
bant.Et omnia triſtitiã dño maiorẽ cõmouebant & dolo-
rem iuxta humanitatẽ ipſius,ſicut ipſi quoq; experimur in
nobis,quòd ingratos eſſe cõperientes eos,in quos multum
beneficij cõtulerim⁹,penè diſrũpitur. Meritò itaq; triſtat⁹
eſt dñs ſuper ingratitudine tanta Iudæorum . Ratio porrò
tertia hæc, Quoniã hic dñs futura iſta præuidebat etiam
Chriſtianorum maxima peccata,eorum inquã,qui repulſis
iam Iudæis,ex Gentilitate vocandi erant ad fidẽ,& ſpiritũ
ſanctũ in baptiſmo ſuſcepturi,ſanctiſſimumq; Chriſti cor-
pus in cibũ ſumpturi, aliiſq; tũ ſacramentis tũ donationi-
bus magna & immẽſa dei miſericordia futuri erãt clariſſi
mi:ſed ij quoq; ingratiſſimi beneficiis tãtis dei,quid aliud
egerunt,vel etiãnum agunt,niſi quòd Chriſtum,quantũ in
ipſis eſt,rurſus crucifigentes,ſuã ſibi cõſtruunt damnatio-
nẽ? fuitq; adeò Chriſti dolor iſte ex multis longè acerbiſ- *Hebr. 6.*
ſimus,dũ conſiderabat paſſionem ſuam amariſſimam in tot
milibus hominũ fore infrugiferã:imò Chriſtianos quoque
futuros eſſe ingratos adeò, vt ſi quibuſdam eorũ adhuc da-
retur crucifigendus Chriſtus,multò plura ei inferrent etiã
ſupplicia,quã olim fecerint Iudæi. Rabanus adhuc di- *Rabanus*
cit,ad mortẽ vſq; triſtẽ fuiſſe dñm,quoniã nouerat ſangui-
nem ſuum tam inutiliter effundendum,vt tũc vix vnum la-
tronem acquireret,vnũ apoſtolorũ perderet. Triſtatus ita-
que ſic Chriſtus,veluti cũ Pſalmiſta inclamauit, Quæ vti- *Pſal. 29.*
litas in ſanguine meo?Et hæc ferè ſunt illæ potiſſimæ cau
ſæ,quãobrẽ mœrore tãto cõfect⁹ dñs fuerat vt dixerit, Tri
ſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ , vt ſudorem inſuper ſan-
guineum ſudarit.Neq; inficiamur rationes adhuc aſſignari
plures poſſe,vt cõpaſſionẽ virginis matris , quã pertrãſiuit

gladius ille Simeonis,tēpore paſſionis Chriſti. pertineret eo pulcherrimè quoq; vrbis miſerandum excidium. Sed iis omiſſis,ad alia progrediamur.

PARTICVLA. III.

Quid amplius in hoc primo gradu cernis obſecro,anima mea? Video,inquit,Chriſtum ter orare patrem ſuum,vt à ſe auferret calicem paſſionis,ſed vt ipſe vellet pater,non pro filij voluntate Sed quur cõſtāter adeò & perſeuerāter pro eo rogauit Chriſtus, quod ſe non aſſequuturũ certus erat? eius rei ſanè quanuis cauſæ reddi multæ ſoleant,potiſſima tamē eſt,in exēplum & doctrinam noſtrā idipſum feciſſe.

1 Et primum quidem, ſicut ipſe poſtquam animam ſuā vſq; ad mortem eſſe triſtem dixerat, ſtatimq; abiit & orauit:ita nos quoq; dum perſecutiones patimur,dum affligimur,dum malis premimur, clamare ad dñm debemus in ſedula & pia precatione. Et qui hominem ſe nouit,nõ debet mœrore confici, & triſtitia tabeſcere, ſed potius apertis præcordiis coram dño,inde ſibi petat auxilium,ſicut ſacræ ſcripturæ locupletè docent.

2 Quòd autem ad iactum lapidis à diſcipulis receſſit, docere nos voluit,vt ipſi quoq; oraturi, in locũ ſecedamus abditum,ſicq; magis pio vacare queamus affectui. Poterat quidem ſine dubio ſimili affectu orare dñs coram diſcipulis,ſed nobis orandi modum præſcribere voluit,dum in terram pronus lapſus eſt.

3 Atq; cum tertio etiam legimus ipſum ad orationem rediiſſe,exemplum nobis proponitur perſeuerantiæ in orando & conſtantiæ firmæ. *Matt. 6.*

4 Docemur hinc quoq; in omnibus orationib⁹ noſtris, volũtatē noſtrā voluntati ſubiicere & attēperare diuinæ: & ſic omnino cum dño dicere,fiat pater nõ quod ego volo, ſed quod tu vis:ſicut & oram⁹ quotidie, fiat volũtas tua ſicut in cœlo & in terra. Quomodo autē aliā à patre ſuo volũtatē habuerit Chriſt⁹,doctores dicũt variā & multiplicē dici poſſe de Chriſto vel in ipſo eſſe voluntatē: vnā,ſecũdũ diuinitatē,& ſic vna & eadē eſt voluntas triũ perſonarũ in diuinis,atq; de hac volũtate loquēdo, nõ orauit hic Chriſtus:qa ſic mori voluit ex decreto & ordinatiõe diuinæ volũtatis,ſanctæq; & indiuiduæ trinitatis. Alia præter hāc dicitur eſſe in Chriſto volũtas ſecũdũ humanitatē, in ipſa ra *Auguſt.* *Voluntas Chriſti.*

tione tamē poſita: & ſecundū hanc quoq; pati nō recuſauit, non quidem propter ipſam in ſe paſſionem tanquam ſibi contrariā,ſed conſiderato illo fine, propter quem paſſurus erat,redēptione ſcilicet totius generis humani. & ſecundū hanc voluntatē planè obediens erat deo. Verum,quo ad voluntatē ſenſualitatis,quæ naturali quodam inſtinctu tanta ſupplicia abhorrebat paſſionis & mortis,libenter effugiſſet pœnā mortis,atq; ſic ſecundum hanc voluntatem ſenſibilē orabat Chriſtus auferri à ſe calicē paſſionis:ſic tamen, vt hic quoq; fieret voluntas patris ſui cœleſtis.atq; hoc modo ratio imperabat ſenſualitati & naturæ,quæuis ſupplicia vltro & libenter ſuſtinere. Sed cur adeò conſtanter orarit ille,iam nunc quoq; non ignarus ſe non exaudiendum, antea oſtenſum eſt,nobis factum eſſe in exemplum & inſtructionem.

PARTICVLA IIII.

Adhuc in eodē ſtans gradu anima mea,quid obſecro cernis? Angelum,inquit,ecce video apparere dño,ipſumq; cōfortare & ſolari . Verùm quid hoc ſibi vult animula mea? aut quid eſt quod dñs idemq; rex angelorū conſolatione cōfirmatur angeli? Potuit,inquit illa angelus tanquam ſubtilis quædam & nobilis ſubſtantia conſolari ſenſualitatem Chriſti,quoniā adhuc corpus Chriſti clarificatum nō erat: & quia ſenſualitas illa paſſionem horrebat,potuit eam cōfirmare angelus, non aliter quàm eam ratio ipſa quoque cōfortabat,breuitatem promittens ſupplicij, & imminētem ſpondens claritatem. Cæterum ſi perſonā Chriſti,qui quidem rex & dñs erat angelorum,contemplamur,nihil minꝰ quàm quod ipſum vel confirmarit in cœpta paſſione , vel de imminente morte conſolatus ſit angelus:ſed eo tantùm modo ſe exhibuit, ſicut ſæpenumero miniſter dñm ſuum conſolari nititur. & angelus itaq; fideliſſimus Chriſti miniſtrator, diuinitatem ipſius hic declarauit, dum illi aſtitit, ipſum conſolatus eſt, oſtendens paſſione ſua genus humanum eſſe redimendum:enixè inſuper rogans,vt illam maturaret,nec diutius differret:fore enim vt ipſa, ruinæ quoque implerentur angelorum. *Pſal.109* Adhuc alia quoq; à doctoribus cauſa redditur , quare apparuerit angelus, nimirū ad declarationem humanitatis Chriſti, quæ ſic conſolationē ſuſcipere poterat,ſicut antea de ſenſualitate dictū eſt. Ter-

tia porrò ratio datur illius, quòd per hoc magnitudinẽ ſui doloris voluit iſinuare ſeu manifeſtare. Et putat hic Chriſtianiſſimus ille cācellarius Gerſon, archangelũ Gabrielẽ apparuiſſe Mariæ, ipſiq; dixiſſe, Ne timeas Maria, & ſic illi enumeraſſe immẽſum, qui ex paſſione filij ſui prouenturus erat, fructũ: atq; quid poſt reſurrectionẽ gloriæ, & quantũ gaudij inſequuturũ erat. Theophylactus verò, Apparuit, inquit, ei angelus, glorificans eum, & dicens, Tua eſt dñe fortitudo, tu enim præuales contra morte & contra infernum liberare genus humanum. Quarta etiã cauſa aſſignari poteſt, factum id eſſe ad inſtructionem & informationem noſtrã, vt ait Iordanus: quoniam ex illo Chriſti exemplo, nos quoq; non paulò iam confidentius ſperare poſſumus, quòd nobis & orantibus, & in tribulatione quacunq; conſtitutis ſancti angeli dei fideliter aſſiſtant. Contẽplemur itaq; dilectiſſimi in Chriſto fratres, & conſideremus in hoc primo ſanctæ meditationis gradu ſtantes, immenſam Chriſti triſtitiam videamus, ſudorem eius ſanguineum, animo concipiamus & orationem illius & angelicam conſolationem. Oremus nos quoque & dicamus.

Gerſon. *Theop.* *Iordanus*

O domine Ieſu Chriſte, vltima ſpes noſtra & vnicũ ſolatium, digneris per te tuosq; bonos angelos in omnibus tribulationibus & afflictionibus nos cõfortare, præcipuè in poſtrema neceſſitate noſtra, in tremendo mortis certamine, vt habeamus per veram pœnitentiam, tui doloris, tui ſudoris, ſanguinis & orationis memoriam, Amen.

DE FVRIOSA ET CONCITATA *Chriſti captiuitate, ſimul ac fuga diſcipulorum.*

ARTICVLVS II.

TEXTVS EVANGELISTARVM.

Et adhuc loquente domino, ecce Iudas vnus de duodecim, & cũ eo turba multa cũ gladiis & fuſtib⁹, miſſi à principibus ſacerdotũ & ſenioribus populi. qui autem

tradebat eũ, dedit illis ſignũ, dicẽs, Quẽcũq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum, & ducite cautè. & cùm veniſſet, ſtatim accedens ad eũ, ait, Aue rabi. & appropinquauit ad Ieſum vt oſcularetur. Ieſus autẽ dixit ei, Iuda, oſculo filiũ hominis tradis? Amice, ad quid veniſti? & oſculatus eſt eũ. Ieſus itaq; ſciens omnia quæ ventura erãt ſuper eum, proceſsit, dixitq́; eis, Quem quæritis? Reſponderunt, Ieſum Nazarenũ. Dixit eis Ieſus, Ego ſum. Stabat autẽ Iudas qui tradebat eum cum ipſis. Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierũt retrorſum, & ceciderũt in terrã. Iterũ interrogauit eos, Quẽ quæritis? illi autẽ dixerunt, Ieſum Nazarenũ. Reſpõdit Ieſus, Dixi vobis quia ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire: vt impleretur ſermo quẽ dixit, Quia quos dediſti mihi pater, nõ perdidi ex eis quẽquã. Tũc acceſſerunt & manus iniecerũt in Ieſum, & tenuerunt eũ. Vidẽtes autẽ ij qui circa ipſum erãt, quod futurum erat, dixerũt ei, Domine, ſi percutimus in gladio? Simõ ergo Petrus habẽs gladiũ, eduxit eũ, & percuſsit pontificis ſeruũ, & abſcidit auriculã eius dextrã. Erat autẽ nomẽ ſeruo Malchus. dixit ergo Ieſus Petro, Calicem quem dedit mihi pater, non vis bibã illum? mitte gladium tuũ in vaginam, Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. an putas quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ, quia ſic oportet fieri? Sinite vſque huc. & cùm tetigiſſet auriculam eius, ſanauit eum. In illa hora dixit IESVS turbis, Tanquam ad latronem exiſtis cum gladijs & fuſtibus comprehendere me, quotidie apud vos ſedebam docens in templo, & non me tenuiſtis. ſed hæc eſt hora & poteſtas tenebrarum.

Hoc autem totum factum eſt, vt implerentur ſcripturæ prophetarum. Tunc diſcipuli omnes, relicto eo, fugerunt. Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudo, & tenuerunt eum. At ille reiecta ſindone, nudus profugit ab eis.

ARTICVLI II. PARTICVLA
ſeu Conſideratio prima.

A Ge itaque anima mea, enitere & aſcẽdens in ſecũdum gradum, circunſpice quid videas. Iudã, inquit, video iſtum perditiſſimum, non minimum ex ſectatoribus Chriſti, ſed vnum ex duodecim, dominũ & magiſtrum ſuum Chriſtum oſculo tradere Iudæis in mortem, atq; adeo ad ipſum venire in mõtem Olíueti, doloſe ſalutare magiſtrum, cuius nolebat eſſe diſcipulus. *Ambro.* Ambroſius dicit, O Iuda amoris pignore vulnus infligis, & charitatis officio ſanguinẽ fundis, pacis inſtrumẽto mortem irrogas. Seruus dñm, diſcipulus prodis magiſtrum, electus authorẽ. O Iuda, quid facis? oſculo filium hominis tradis? Infœliciſſime Iuda, vt quid præſumis impudenti ore os Chriſti ſanctiſſimum tangere? *Pſal. 67.* O mutationẽ dexteræ excelſi admirãdam, o ſtupẽdam viciſſitudinem. Diſcipulus iſte faciem domini ſui oſcularur, & cõdemnatur: *Lucæ 7.* peccatrix mulier Maria oſculata eſt pedes illius, & ſaluatur. O miſeram tuam mercaturã impie & ſcelerate Iuda, qui & vitæ datorẽ & authorem denariis triginta vẽdidiſti in mortem. O fraudulentã retributionem & iniquam, quoniã triginta denarios, quos à muliere in honorem & ſepulturã Chriſti pro vnguẽto precioſo impẽſos, tibi tuíſq; furtis & rapinis decedere videbas, *Ioan. 12.* ex ſanguine Chriſti recuperare patabas. Profecto ſicut in- *Chryſo.* ſanabilia vulnera nec auſteris medicamẽtis obediunt, nec demulcẽtibus: ſic anima vbi ſemel eſt captiuata, & ſeipſam dederit cuicũq; peccato, nullum emolumẽtum ex admonitionibus cõſequetur. quod & Iudæ accidit à proditione nõ ceſſanti, quãuis omni modo doctrina eſſet à Chriſto cohibitus. Vocauit ille eum in apoſtolum, diſpẽſatorem eſſe voluit, poteſtatem eiiciendi dæmonia & curandi infirmos ei

tribuit,ſedulò in cœna præmonuit,ſanctiſſimo corporis & ſanguinis ſui ſacraméto ipſum cibauit,diuina virtute eũ cũ cæteris in terrã proſtrauit. Verùm iſtũ à tam ſcelerato ſuo propoſito pertinacem adeò neq; benignitas dñi tanta deduxit,etiam cũ diceret melius fore ſi natus non fuiſſet homo ille.neq; virtus diuina in monte Oliueti exhibita, Iudã cohibuit,quinimo in voluntate ſemel concepta perdurauit iſte,tantiſper dum conſummaret eam . Horrendũ eſt prohdolor & extremis deplorandũ ſuſpiriis,tantã eſſe poſſe alicuius hominis miſeriam,quam vel cogitare ſaltẽ longè miſerrimũ eſt. Quanto ſtudio,quãta cura ſolicitus ſubinde fuiſti turpiſſime Iuda, propoſitũ iſtud tuum impium perficere,vſqueadeò vt ſignũ dares ſimilib' tui perfidis & ſceleratis Iudæis in capiẽdo Chriſto, quem tu quoq; noras antea ſæpius eis elapſum? Vbi ſunt ex doctoribus,qui dicãt factũ id omne eſſe propter Iacobum minorem,qui,quia facie Chriſto erat ſimilimus,frater quoq; ipſius cognominatus eſt. Sed ô anima mea,id quoq; mihi aperi,quid factum ſit,quod re tãta,tã efficaci magnæ benignitatis ſigno, oſculo,permotus non ſit Iudas ad pœnitentiam ? Doctores ſanè hic reſpõdent,quoniam ſicut in veteri teſtamento manna cuiq; ſic ſapiebat,vt ipſe erat (bonis enim bonum,optimis ſapidiſſimum,malis planè ingratũ videbatur & inſipidum) ita penitus hic cũ Chriſto contigit, quoniã piis benignus, mitis apparebat & mãſuetiſſimus,malis autẽ durus & acerbus. Quomodo in extremo etiã iudicio aliter iuſtis, aliter videbitur à dãnatis. Atq; ideo nihilo emẽdat' eſt hoc oſculo Iudas,ſed quia demũ deſperauit & ſemet ſuſpendit,condemnatus eſt. Et quotuſquiſque iã eſt Chriſtianorum , qui nõ peccatũ illud Iudæ extremè auerſetur ? & tamẽ in dies peccata cõmittuntur iſto multo maiora. Iudas eleemoſynã furtim ſubtrahebat: quã vt diſpenſator erogare debebat pauperibus. Idẽ etiamnũ hodie faciunt pleriq;, tum procuratores,tum teſtamentarij. Iudas Chriſtum vendidit ſecũdũ humanitatem. Quot obſecro iam vendunt illũ ſecundum diuinitatẽ,periuriis,blaſphemiis ? Quocunq; hoc ſeculo veneris,ſiue in forum,ſiue in macellum,ſiue in tabernas vinarias,videas hic tam vile nihil eſſe,vt Chriſtũ ſanctumq; nomen dei , adeò vt nihil ne teruncio quidem vel emi queat vel vendi,niſi ſimul venalis proponatur hic ſan-

Mat. 16
Gerſon.
Iudas.
Exod. 16
Chryſo.
O miſerã huius ſeculi cõditionem.
Auguſti.

guis Chriſti, niſi deus in mercis partem rapiatur, niſi denique omnia illius & mẽbra & vulnera in medium afferantur. Prodidit quidẽ Chriſtum Iudas, ſed num illi parcunt, aut non etiã traditores eius ſunt, qui hoc ſanctiſſimo tempore corpus ipſius ſumunt indignè? oſculãtur & illi eũ, ad mẽſam tanti cõuiuij accedunt vt amici homines, & interim ipſum mẽbris ſuis tradunt in peccato ſepultis. Iudas Chriſtum Iudæis, & crucifigentibus illũ miniſtris tradidit, ſed & tu, quantũ in te eſt, illũ denuò crucifigis quotidie, dum quotidie peccatis peccata accumulas. Imò ſi paſſio Chriſti non fuiſſet ſufficiens pro omnibus peccatis, tũc oporteret Chriſtum de nouo mori propter peccata tua, ſi vellet te ſaluare. Quàm multos iam reperias peccatores, qui pœnitentiam nullam agũt, quãtumcunq; ad illam diuinitus incitentur, iã per prædicatores, iã tacito inſtinctu, iam proſperis rebus & ſecundis, iam aduerſis, neq; tamen proficitur apud illos quicquam. Vnde quid ſperandũ de eis eſt, niſi quòd eum Iuda, quem egregiè adeò imitantur, perpetuò condemnabuntur?

Ambro. *Gerſon.*

CONSIDERATIO II.

Quid deinceps vides anima mea in illo ſpirituali gradu contextus euangelici? Video, inquit, Iudæos dñm validiſſimo, tum impetu, tum clamore adoriri, funes iniicere collo, vincire manus, omniúmq; furore ipſum tractare. Impetus hic in capiendo moleſtiſſimus vtiq; fuit dño & contumelioſus, vt vnctus ille qui nos redimere venerat à captiuitate diabolica, ligaretur, vinculiſq; conſtrictus duceretur à peccatoribus, ab impuriſſimis qui Hieroſolymis erant hominibus. Aut quomodo non triſtis hic fuiſſet anima Chriſti, quũ ille rex regum videret ſe à diſcipulo traditũ, à populo electo vinciri, & inſtar latronis (vt ipſe dicebat) duci? Ligauerũt enim, inquit Auguſtin⁹, à quo potius ſolui velle debuerunt: illum conſtrictũ tenebant, qui poteſtatem ligãdi ſoluendiq; habet in cœlo & in terra.

Auguſt.

Eia animula mea, conſiſte hic in vno illo cõtẽplationis gradu paulò diutius, & circũſpice ſimul ac meditare attẽtius, quomodo propter te dñs noſter Ieſus Chriſtus & propter totũ genus humanũ captus eſt miſerè. Tu capi debebas, tu vincienda eras, tuo collo aſtringendus erat funis, tibi manus ligari debebãt, quoniam tu peccaſti, tu deũ offen-

Bernar.

diſti:tu omnis huius amaritudinis cauſa es,non ille innocen
tiſsimus Chriſtus,enittere igitur & viribus tuis omnibus vte
re in laudē & ſeruitutem,cultum illius, qui tuo nomine pati
tanta voluit ex ardentiſsima illa ſua erga te charitate.

CONSIDERATIO III.

Adhuc quid vides anima mea oculis iſtis piæ contempla-
tionis tuæ in eodē gradu? Diſcipulos, inquit, video omnes à
Chriſto fugientes,ſolumque hic inter Iudæos dominum cō-
ſtitutum. Vulgo iactatū prouerbium eſt, eſſe gaudiū miſeris,
ſi communis calamitatis & mali ſocios habeat. verum hic ſo
lus aſtitit dominus,fugiētibus omnibus etiā diſcipulis, qui-
bus ille tanta hactenus exibuerat beneficia, quos toto plus
triennio iam cōmuni conuictu & benignitate ſibi habuerat
cōiunctos,iuxta illud Iob,Fratres meos longe fecit à me, & *Iob. 19.*
noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. In eius rei ſignum &
exemplum hodie iam nudantur altaria,nec amplius campa-
næ pulſantur, eo quod nullum iam habebāt ſanctæ fidei ſo-
num apoſtoli. In ſignificationē illius quoque hodie lumina-
ria ſucceſsiue per vices pſalmorum & lectionum in matuti-
nis precibus extinguntur,præter vnum, quod Chriſtum qui
lux vera eſt,vel ſecūdum quoſdā Mariā, deſignat, quæ ideo
quoque die ſabbati colitur , quod tunc ſola illa fidem toto
terrarum orbe retinuit . Vbi igitur iam nunc pertinax ideo
audacia tua Petre,vbi iſtud quod paulo ante dixerat. Etſi o-
mnes ſcādalizati fuerint in te,ac nō ego? O Ioānes dilectiſsi- *Mat. 26.*
me Chriſti diſcipule,vbi amor ille tuus feruens, vbi arden-
tiſsima charitas,qua præ cæteris te illuſtrauit dominꝰ? Quid
ita reiecta etiā ſindone (ita enim Gregoriꝰ & Beda ſentiūt) *Gregor.*
aufugiſti,immemor iam tuæ fratriſque tui nimium temera- *Beda.*
riæ præſumptionis,quando dicebatis Chriſto poſſe & vos bi *Mat. 20.*
bere calicem,quē bibiturus ille erat? O Simon Thadæe &
Iacobe,obliuioſos vos omniſque ii cognationis oblitos, qua
coniuncti eratis dño, cum tñ conſtet multos Gentiliū pro-
pter vnum amicitiæ vinculum ſecū aliis periculo & diſcri-
mini mortis ſubieciſſe. Vbi virilis ille animus , animoſuſque
tuus conatus ò Thoma, qui aſcendente domino Hieroſoly-
mam,cæteris apoſtolis dixiſti, Aſcēdamꝰ & nos, atq; moria- *Ioan. 17.*
mur cū illo? Vbi nobilis illa mens Bartholomæe tua? vbi in-
ſignis & ſplēdida nobilitatis virtꝰ? vbi fortitudo,qua pleriq;
Ethnici pro ſuis mortē oppetiere cōſtātiſsime? Quid multa

omnes in vniuerſum iam apoſtoli obliti erant promiſsionis ſuæ quam fecerant domino prædicenti eis, quòd hac nocte omnes ipſum eſſent abnegaturi:& tunc quidē audiētes hoc mortem omnes ei promittebant pro illo cōmunem:ſed iam capto domino,ſoluta fide,omnes fugerunt,vt ſic impleretur
Eſa. 63. prophetia quæ dicit, Torcular ego calcaui ſolus,& nō eſt de gentibus vir mecum.

CONSIDERATIO SIVE PARticula quarta.

Quid præter hæc omnia vides adhuc anima mea? Mœrorem maximum & triſtiſsimum video,inquit illa, dolorē diſcipulorum,quū iam in fugam verſi eſſent. Immenſam quoque intueòr compaſsionē virginis matris, de dira dilectiſsimi filij ſui capriuitate. Nō eſt quòd cogitet aliquis fugam iſtam diſcipulorum, Chriſto tantam mœſtitiam & dolorē attuliſſe,cui nō potuit vtique nō eſſe moleſtiſsima. Ipſis quoque apoſtolis triſtis fuit & plena dolore,ſe tam impudenter & ignominioſè à ſuo decedere magiſtro. Quis enim verbis exprimere queat tantùm iſtum diſcipulorum dolorē, triſtitiamque tantam ex tam repentina fuga,adeò vt nullus eorū vel extremū valedicere potuiſſet optimo & domino & præceptori? nullus ei verbum dicere ſeu mutire ſaltem audebat, tantum vndique fuga, alio horſum,iſtorſum alio profugiente. Et veriſimile eſt,quoſdam illorum, vt Ioannem maximè, ad habitaculum vbi Maria erat, confugiſſe, illique ſimul & aliis cohabitātibus quæcunque acta iam eſſent,denunciaſſe. Iam itaque anima mea contemplare hic mecū, pulſante ſic ad oſtium ſanctarum matronarum Ioāne & intromiſſo, quo modo interrogauerint eum, quur aufugiſſet,quid ſibi hæc fuga veller,quid rerum ageretur,quídve ipſe tam triſtis & mœſtus accurreret. Verè dicebat Maria, filius meus dilectiſsim⁹ captus eſt,in mortem traditus amariſsimam. O me miſeram,
Zacha.13 ò infœlicem,ò calamitoſam matrem, filius mihi chariſsim⁹ vinctus. Ah video,video,inquam,iam impletā eſſe prophetiam illam, Percuſſus eſt paſtor,diſperguntur oues. Huiuſmodi quædam & id gen⁹ ſimilia plura, vix præ lachrymis tamē eloqui potuit mœſtiſsima mater. Quid inter hos plāctus Maria Magdalena? quid dixerit obſecro Martha? Ioannes vtiq;

ix per gemit' & ſuſpiria enarrare eis cœpit captiuitatẽ do-
mini, impetũ Iudæorum, fratrum ſuorum & condiſcipulorũ
ugã ignominioſam. Hincq; lachrymæ, fletus, vlulatus & ge-
nitus cõſequuti, atq; dolentiſsimæ matris luctus immenſus,
vt tota dom' plãctu & mœrore repleretur. Videte hic & co-
gitate apud voſmetipſos, quotquot amorẽ vel erga liberos
vel cõiuges experti eſtis, cogitate inquã & expendite, quã-
tum triſtitiæ, doloris fletus & ſuſpiriorum mœſtiſsima ma-
ter habuerit, quæ chariorem ſibi habuit filiũ ſuũ, quàm vlla
vnquã mater. neque enim ignara erat, quomodo ipſum con-
cepiſſet de ſpiritu ſancto, admiranda quædam ipſi denunciã-
te angelo. ſciebat quo pacto apparuiſſent illi vixdũ nato an-
gelorum chori. Et breuiter, per reuelationẽ diuinam cogni-
tum habebat, ipſum verũ eſſe & deum & hominẽ, quo maio-
rem ex eius captiuitate dolorem concipiebat. Contemple-
mur nos quoq; omnes, quantũ triſtitiæ in hoc habuerit do-
minus ex vnius diſcipuli per oſculum traditione, ex cõmu-
ni aliorum omnium fuga, quum iam ſolus ipſe à Iudæis ca-
ptiuus abduceretur: vnde maxim' quoq; Mariæ dolor & tri-
ſtitia emergebat. Oremus itaq; cõmunibus votis & dicam'.

Lu. 1. & 2.

O domine Ieſu Chriſte, tuæ nos miſericordiæ captiuos dedimus, quoniam & tu pro nobis voluiſti ignominioſè & cũ proditione capi atq; ligari. Suſcipe nos in gratiã, noſtraq; nobis remitte debita. Tuere domine à proditoriis mundi oſculis, ab omnibus peccatorũ vinculis nos libera, & ab horribili inferni carcere, vera mediante pœnitẽtia, & pia huius ignominioſæ captiuitatis recordatione. Amen.

Pia precatio.

QVOMODO DOMINVS IESVS AD ANNAM ET CAIPHAM *ductus, atque coram eis illuſus ſit, & accuſatus.* ARTICVLVS III.

CONTEXTVS EVANGELISTARVM.

Cohors autem & tribunus & miniſtri Iudæorũ cõprehenderũt Ieſum, & ligauerunt eum, & adduxerũt ad Annã primum. Erat enim ſocer Caiphæ, qui erat põtifex anni illius. Erat autẽ Caiphas, qui cõſilium dederat Iudæis, Quia expedit vnũ hominẽ mori pro populo. Petrus vero ſequebatur eũ à lõge, & alius diſcipulus vſque intro in atriũ ſummi ſacerdotis. Diſcipul⁹ autẽ ille erat notus pontifici, & introiuit cũ Ieſu in atriũ põtificis. Petrus autẽ ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus alius qui erat not⁹ põtifici, & dixit hoſtiariæ, & introduxit Petrũ. Quem cũ vidiſſet ancilla, ait, Nũquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? At ille dixit, Mulier, non noui illum. Neſcio quid dicis. Stabãt autem ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebãt ſe. Erat autẽ cũ eis & Petrus ſtãs, & calefaciens ſe, vt videret finẽ. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina eius. Reſpõdit ei Ieſus, Ego palã locut⁹ ſum mũdo: ego ſemper docui in ſynagoga & in tẽplo, quo omnes Iudæi cõueniunt, & in occulto locut⁹ ſum nihil, quid me interrogas? interroga eos qui audierũt quid locut⁹ ſum ipſis. Ecce ij ſciũt quid dixerim ego. Hæc aũt cũ dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorũ dedit alapã Ieſu, dicens, Sic reſpondes pontifici? Reſpõdit ieſus. Si malè locutus ſum, teſtimoniũ perhibe de malo: ſi autẽ bene quid me cædis? & mi-

ſit eũ Annas ligatũ ad Caiphã põtificẽ. Erat autẽ Simon Petrus in atrio deorſum ſtãs & calefaciẽs ſe. Rurſus autẽ cũ vidiſſet et illũ alia ancilla, cœpit dicere circunſtãtibus. Et hic erat cũ Ieſu Nazareno Et poſt puſillũ acceſſerũt qui aſtabãt, & dixerũt Petro. Vere et tu ex illis es, nã & loquela tua te manifeſtũ facit. & iterũ negauit cũ iuramẽto, quia nõ noui hominẽ & interuallo facto, quaſi horæ vnius, dicit ei vnus ex ſeruis põtificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculã, Vere & hic cũ illo erat, nã & Galilæus eſt. nõ ego te vidi in horto cũ illo? Tunc cœpit deteſtari & anathematizare et iurare, quia neſcio hominẽ quẽ dicis. Et ſtatim gallus cãtauit. Et cõuerſus dominus, reſpexit Petrũ, et recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei Ieſus, quia priuſq̃ gallus cãtaret, ter me negabis hodie. & egreſſus Petrus, fleuit amare. Mane autẽ facto, cõciliũ inierũt omnes principes ſacerdotũ, et ſeniores populi aduerſus Ieſum cõuenerũt & conciliũ fecerũt: qui quærebãt aduerſus Ieſum teſtimoniũ, vt eũ morti traderẽt: nec inueniebãt, quamuis multi falſi teſtes acceſſerunt aduerſus eum, & cõuenientia teſtimonia non erãt. Nouiſſime vero venerunt duo falſi teſtes, & dixerũt, Quoniã nos audiuimus eum dicentẽ, Poſſum deſtruere tẽplum hoc manu factũ, & poſt triduum aliud nõ manu factum reædificare. Exurgẽs autẽ ſummus ſacerdos in medium, interrogauit Ieſum, dicens, Nihil reſpõdes ad ea quæ iſti aduerſus te teſtificãtur? Ieſus autẽ tacebat. Rurſum ſummus ſacerdos interrogat eũ, & dixit ei, Adiuro te per deum viuum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius dei benedicti. Dicit illi Ieſus, Tu dixiſti. Et ait illis, Si vobis dixero, non creditis mihi: ſi autem & interrogauero, non reſpondebitis mihi, neque di-

mittetis. Veruntamē dico vobis, Amodo videbitis filiū hominis ſedentē à dextris virtutis dei, & veniētē in nubibus cœli. Tūc princeps ſacerdotū ſcidit veſtimēta ſua, dicēs, Blaſphemauit. quid adhuc deſideramus teſtimoniū? Ecce nūc audiſtis blaſphemiā de ore eius Quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt, Reus eſt mortis. Tunc expuerūt in faciē eius, & qui tenebant eum, illudebāt ei, & cooperuerūt faciem eius, & colaphis cædebant eū. Alij autē palmas in faciē eius dederunt, dicētes: Prophetiza nobis chriſte, quis eſt qui te percuſſit? & alia multa blaſphemantes dicebant in eū.

ENARRATIO ARTICVLI III.

Porrò iam anima mea piæ contemplationis tuæ pedē in tertium hūc ſpiritualem gradum colloca, & quid hic quoq; videas ediſſere. Oh quid video? & vix præ tremore videre queo. Ah nō omnes hinc creaturas exhorreſcere? nō omnia omnium hominum pectora ſcindi? Quum deus & dñs noſter Ieſus Chriſtus propter peccata hominum captiuus & vinctus ab ipſo iam vſq; mōte Olìueti ad ædes Annæ ducitur, hincinde truditur, cæditur, trahitur, ipſeq; interim mitis adeò & māſuetus iſta perfert omnia: cumq; toties antea
Ioan. 2. ex eorū elapſus fuiſſet manibus, ſiquādo ex lapidibus ob-
Lucæ. 4. ruere, vel ex mōte dare præcipitē ipſum volebāt, nūc verò eum quē tādiu optarunt, pertrahunt, lacerant, inclamitāt. Iam ne nobis contigiſti? nunc in manibus es noſtris? tu ille es quē quærebamus? Huiuſmodi clamoribus ipſum deducentes, per torrentē Cedrō pertrahebāt, vſq; ad ædes Annæ, ita vt iam hic dicere poterat dominus illud cum Daui-
i. Pa. 21. de, Ex omni parte me anguſtiæ premunt. fuitque adeò ductus hic primus, quo illuſus eſt dominus in paſſione ſua. Nouies enim mitiſſimus ille domin⁹ hinc inde ductus eſt, primo ad Annam, ſecundò ad Caipham, tertio ad Pilatum, quarto ad Herodem, quinto rurſus ad Pilatum, ſexto in prætorium, ſeptimo ex prætorio in locum iudicij, octauo ex iudicij loco iterum in prætorium, nono ex prætorio in Caluariæ locum. Hinc illa pia quorundam & religioſa con-

ſuetudo, qui hodie tēpla nouē inuiſunt, in ſingulis orātes quinquies orationē dominicam & ſymbolum apoſtolorum, in honorē paſſionis dominicæ, & quinque vulnerum Chriſti. Alij ſeptem tātummodo tēpla viſitant: eo quod in prætorium, & ad Pilatum bis ductùs eſt dominus, Amen.

PARTICVLA SEV CONSIderatio ſecunda.

Quid amplius vides anima mea obſecro? Siſti video mitiſſimū dn̄m Ieſum Chriſtū ſimul & accuſari coram Anna pōtifice. Oh cœli terræq; dn̄m, viuorū ac mortuorū iudicē, turpiter adeò & ignominioſè corā pōtifice iudicari. Quia enim Caiphæ ſocer erat Annas, primū ad iſtum duxerunt Chriſtum Iudæi, vt ſic plus authoritātis & fidei res habere videretur, ſi corā ſeniore etiam pontifice cauſa excidiſſet. Quidꝙ ij duo cōtra legis decretū coemerāt hoc modo pontificatum, vt viciſſim ex altero alter annū obtineret pontificatū? Verū qualeſquales erāt pontifices, talia eorum iura: quales dn̄i, tale ipſorū erat famulatiū. Neq; deū amabant, & tēporalia tantùm bona requirebant, iuſtitiæ & æquitatis rationē nullam habebāt. Et tamen iis quoq; dn̄s ſapientiſſimus ita omnino prudenter, vt contra ne mutire quidē poterāt, reſpondere dignatus eſt, dicēs palam ſe prædicaſſe, iudicium illius & æſtimationem aduerſariis quoq; relinquere, vt ipſi dicerēt quid loquutus fuerit. Tanta erat Chriſti, tum vitæ inculpatæ, tum ſaluberrimæ doctrinę iuſtitia. Cæterùm vt nunc quoq; palpationes, aſſentationes in aulis principum plurimæ ſunt, ita iam olim fuit apud Annam quoq;, cui ſeruus bene placere ſtudens, heu heu turpiter ſe perdidit. manus eñ iniiciēs Chriſto ipſe, miſererè in man⁹ incidit dei, alapā, cū dedit Chriſto vehemētē adeò, vt mēbra illius omnia, omnia viſcera cōmouerētur, ſanguis ipſe quoque iam proſiliret plurimus: cicatricē mali illius infligeret ingentē, quę nunc etiā Romæ ſubobſcurior in Veronica cernitur, vbi ſudario faciē ſuā impreſſit dn̄s. O admirandā diuinæ vltionis patientiā o ſtupendū dei iudicium. Nō ipſum ad ſcelus tātùm è cœlo demiſſum fuiſſe ignē: qui ſceleſtum hunc vno hiatu abſorpſorit? Non tellurē imam quoq: dehiſcentem valida voragine ſcelus iſtud aſſumpſiſſe? o ſceleratum ſeruū, o vile & ſordidum mancipium, ſummam illam & altiſsimā dei ſapientiam præſumit nimis cō- *Alapa.*

fidenter docere, quid reſpondeat pōtifici, quod ipſum ſanè dolorē hūc Chriſto magis exacerbauit. Neq; deſunt ex doctoribus, qui dicāt ſeruū hūc ipſum fuiſſe Malchū, cui paulo antè auriculam reſciſſam ſanauerat dominus, quę ſumma fuit & extrema deſperati hominis ingratitudo. Sed huic
Chryſo. quoq; Chriſtus reſponſionē dedit mitiſſimā, nobis vel maxime in eruditionē & inſtructionē, vt ſic nos etiā ꝓximos noſtros humaniter & placide corripiamus. Dixit enim, Si male loquutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi bene locutus ſum, cur me cædis? Tam rationabiliter, tā prudenter & nihil minus quā oſtendere, iam maximè Ieſus innocentiam ſuā defendebat. Verum veſanus & malignus pontifex, videns & ſcelerati ſerui ſummā, & ſanctiſſimā Chriſti innocentiā, ad hæc omnia magis mutus quam piſcis, tacet. Væ illis, qui innocētes adeò violenter opprimi ſinunt, quam frigide, quamq; male habebunt in nouiſſimo die, rationem ſuæ impietatis reddituri?

CONSIDERATIO III.

Adhuc in eodē ſtans gradu, video quantū doloris concipiat Chriſtus ex dilectiſſimi diſcipuli tum fuga, tum abnegatione. Ille enim in maxima miſeria cōſtitutus, adhuc tamē Petri recordatur, inter manus tenētiū & illudētiū ſibi Iudæorū, magis, quam de ſe, ſuper illo cōtriſtatus, quod ad vnius ancillæ nō malo etiā affectu, ſed ex cōpaſſione interrogātis vocē, magiſtrū & dominū ſuū abnegarit. Ah diſcipulus ille dominū iam ſuū negat, qui antea interrogāti ei,
Mat. 16. quē nam ipſi dicerēt eſſe filium hominis, reſpōderat, Tu es Chriſtus filius dei viui. diſcipulus ille, cui dominus claues promiſerat regni cœlorum: diſcipulus ille, cui dixerat dn̄s,
Mat. 26. Tu es Petrus, & ſuper hanc petrā ædificabo eccleſiam meā. Ille inquā diſcipulus, qui paulò ante dixerat dn̄o ſecū ipſo & in carceres & in mortē iturū, nunc eum pernegat ſe noſſe, & peierans quoq; ſemetipſum diris deuouet: neq; ſemel contentus eſt hoc facere, niſi inſuper repetat tertio. Quæ omnia non parum doloris Chriſto attulerunt, vnde inter arma paſsionis dominicæ gallus depingi ſolet, negationē hanc Petri deſignans. Et tamen ſic quoq; Petrum reſpexit dominus oculis miſericordiæ ſuæ, quamobrē & ipſe cōtriſtatus, exiuit atrium & fleuit amare. neq; tunc tantū, ſed etiā deinceps per omnē vitam ſuā, audito ſub id temporis gal-

lo, fleuit acerbiſſimè, vſq; adeò vt (ſi modo ſua manet hiſto
riis & ſacris lectionibꝰ fides) foraminulentæ illi factæ ſint
buccæ, ex cõtinuo iſto lachrymarũ effluxu attritæ. Et quan
uis Hieronymo & Auguſtino nõ cõſtat, an ter ĩ atrio Annę *Hieronỹ.*
Petrus negarit dñm, aut negatio tertia facta ne demũ ſit in *Auguſt.*
atrio Caiphæ: tamen quicquid id eſt, cõſtat vtiq; eas certo
factas eſſe, & quidẽ tres ſingulas. Verũ hinc quid colligis
anima mea, quãdo cõſtat omnia quæcunq; ſcripta ſunt, ad *Rom. 15.*
noſtrã doctrinã eſſe conſcripta? Ne quis, inquit, nimiũ præ
ſumat, ne ſibi viribúsq; ſuis plus æquo tribuat, ne fortè &
ipſe cũ Petro cadat. Audierat quidem Petrus ſibi dictum à
Chriſto, quoniã ea nocte ter ipſum negaturus eſſet: verùm
nimiũ ſibi confidit ille, plus ſibi tribuens quam veritati di
uinæ. Nemo de ſe nimiũ præſumat, quin potius etiam qui *1.Cor.10*
ſtat, videat ne cadat: quia humilitas eſt, quę omnia quantũ- *Beda.*
uis ardua vincit & exuperat. Et qs crediđiſſet latronẽ præ-
uenire in cœlo, non dico Iudã, ſed omnes apoſtolos, ipſum-
que adeò apoſtolorũ principẽ Petrum? Eodem porrò hoc *Auguſt.*
ſuo lapſu futurus ille totiꝰ eccleſiæ põtifex Petrus erudie- *Chryſoſt.*
batur, quomodo & ipſe cõpati deberet peccatoribus cæte
ris, ſi quando conuerſionem pararent, neq; eos ſtatim con-
temneret. Inſuper nos quoq; hic docemur, quotieſcunque
abnegauerimus dñm per peccatum mortale, audito gallo,
hoc eſt, prædicatore, pœnitentiam agere, flere cum Petro *Auguſt.*
quã amariſſimè, eo quod peccatum nullum ſit tam magnũ,
quod non poſſumus pœnitentia, lachrymarumq; fonte, de-
lere. Sic fit, vt cũ flente Petro conſeruemur, qui poteramus
cũ deſperãte Iuda dãnari. Quiſquis igitur eſt peccator, non
peccatum tantũ inſpiciat Petri, ſed pœnitentiã quoq; attẽ-
dat, quam habuit & diſplicentiam de peccato.

CONSIDERATIO IIII.

Quid inſuper in hoc gradu cõſpicis anima mea? Chriſtũ
dñm validiſſimo impetu duci video ad pontificem Caiphã
ibiq; variis modis rideri, eludi, & impie planè tractari, Iu-
dæos omnes concurrere & conuenire video in ſenatum
aduerſus Chriſtum, teſtes iniquos parari intueor. Dicunt
autem doctores, palò poſt medium noctis dñm ab Anna in
ædes Caiphæ eſſe deductum. ibi tota cum eo nox tranſacta
eſt illuſionibus, ludibriis, conuitiis, contumeliis & blaſ-
phemiis. Mane facto, clamore maximo rurſus irruerunt

in dñm,ipſumq́; ſine omni miſericordia protraxerunt,huc illuc detruſerunt,barbam capilloſq́; euulſerunt, rapientes ad pontificẽ. Conuenerunt itaq; ſeniores populi & ſacerdotes,atq; ex ſumma inuidia parem cõceperunt lætitiam, maximumq́ gaudiũ,videntes captũſe iam habere Chriſtũ quẽ tam diu quæſierãt,ita ardentes ſe ruenteſq́; ipſos reddebat odij amaritudo. Vocatur Chriſtns,ſiſtitur pro concilio. vbi mirũ dictu eſt, neminem adeò fuiſſe qui ipſum vel adiuuiſſet,vel conſolatus eſſet,vel miſericordia ſui cõmotus fuiſſet. Tantùm ardebant omnes audire proferreq́; ad-

Pſal. 40. uerſus eũ teſtimonia,vt impletur illud Pſalmi, Omnes inimici mei cogitauerũt aduerſum me mala,verba iniqua ꝓpoſuerũt aduerſum me. Ad extremũ deniq; homines duos ſimiles ſui,malos & mendaces inuenerunt.neq; em̃ quærebant teſtes ſynceros, qui propter iuſtitiã, quod verũ eſſet eloquerẽtur,ſed fucũ tantũ & prætextũ teſtimonij inquirebant Et adhuc tamẽ quicquid id erat teſtimonij,conueniẽs non erat: quoniã iniquiſſimi teſtes nõ verba tantũ, ſed & intellectũ,& ſententiã eorũ quæ Chriſtus dixerat,immuta-

Auguſt. uerunt Verba quidẽ,qa Chriſtus dixerat, Soluite:ipſi loco illius ſubiiciebant,poſſum deſtruere. Chriſtus dixerat, Et ego reſuſcitabo:iſti dicebãt,reædificabo. Inſup quoq;,quod Chriſtus nõ dixerat,addideruut manufactũ. Intellectum verò verborũ quoq; immutauerũt:quia loquebãtur de materiali iſto tẽplo Salomonis,cùm ipſe interim id totum dixerat de tẽplo corporis ſui, ꝙ ille tertia die reſuſcitatur erat in reſurrectione. Omnis autẽ hæc ſententia, totusq́; adeò ille affectus in eis erat deprauatus: quoniã eo ipſo teſtimonio ſanguinẽ cupiebant innocentẽ effundi:atq; ideo nec cõueniens extitit,neq; vim aliquã habuit, eo quod falſum erat & confictũ. Ideo Chriſtus quoq; reſpõdêre ad hæc nihil voluit,ſed patientiã ſuã manifeſtãs,nos docuit tacere potius debere, quã ſine cõmodo defendere & purgare.

Rabanus Caiphas autẽ interrogauit Ieſum ex malitia,vt ſic ex illius reſpõſione aliquã calũniã inueniret. Et ecce quãto Ieſus tacebat,tanto maius impius pontifex furore ſuccenſus ac ſuperatus,eũ ad reſpondendũ prouocat,vt ex qualibet occaſione ſermonis locũ inueniat accuſandi. Exurgens in mediũ,adiurat inſuper Chriſtum,vt ediceret coram omnibus an ipſe eſſet Chriſtus. Verũ ille dans honorem deo reſpõ

et cũ veritate,aduentum ſuum ad iudiciũ illi prædicens, quo iudicaturus tũc eſſet,ſicuti nũc ab ipſis iniuſtè iudicio ſiſtebatur. Ibi ſtatim Caiphas ex more Iudæorũ veſtimẽ ta ſua ſcidit,ſibi audire viſus ex Chriſto blaſphemiã. Qua in re ſanctior erat Iudæorũ cõſuetudo, quàm ea quæ eſt in ter nos Chriſtianos,q audiuim' quotidie blaſphemias dei vndiq;,nec aliquod tamẽ meditamur & paramus remediũ. Quãuis idipſum quoq; Caiphas affectu bono nõ fecit, ſed eo maximè,vt ſic veluti ſententia ſua blaſphemũ declaratũ dñm,in maiorem raperet inuidiam Iudæorum,ipſiq́; illum deinceps adhuc tractarẽt indignius.Neq; eum fefellit ſpes ſua,cœptũ eſt enim deinde acclamari fortius.clamoribuſque replebantur atria tota,& ipſi iam parietes reſonabant ex voatu clamantiũ,Reus eſt mortis.Non parũ cuiq; etiam ſonti,& qui mortẽ malefactis demeruerit,doloris concitatur,cum audit ſe reũ mortis pronunciari,damnari,conclamari vndiq;.Quid putas triſtitię hinc ſibi cõceperit Chriſtus,qui & innocentiſſimus erat,& cauſam mortis(vel Pilati quoq; iudicio)nullã habebat?qui ſolo ducebatur amore erga genus humanũ,ad tam dura ſubeunda ſupplicia. O ſiniſtrum,ò corruptum,ò iniuſtiſſimũ iudicium:iudex iniquus,accuſatores iniuſti,teſtes mẽdaces , aſſeſſores improbi , & ijomnes Chriſti erant aduerſarij.

CONSIDERATIO QVINTA ET
articuli huius vltima.

Nũquid ampliuis anima mea vides in hoc gradu?Video, inquit, Chriſtũ à Iudæis huc illuc rapi impudenter, impie tractari,crinibus lacerari,alapis cædi,conſpui, turpiter omnia tantiſq; clamoribus , vt poſſet impetum hunc audire tenerrima virgo,eadẽq; ſanctiſſima mater Maria:quę quãtum doloris cõceperit obſecro,audiẽs alapas & verbera dilectiſſimi filij,clamores quoq; tumultuãtiũ Iudæorũ. Quid autẽ turpius , quid ignominioſius quam expui in faciẽ ſpecioſiſſimam,in quã deſiderant angeli proſpicere,quæ plena eſt gratiarũ,& deſiderata cunctis gentibus?Alius in hoc impetu ipſi vellebat barbam,alius comam diripiebat,alius fricabat faciẽ,trudebat alius alio,pugnis cœdebant omnes cõculcabãt pedibus,in ipſum irruebant impetuoſiſſimè:& quaſi venatores inuẽta fera,ſic violẽtia & furore ferebantur:velut canes venatici capta p̃ræda,in irã efferueſcebãt. *Bernar.* *Chryſo.*

Eſa.53. ſicq; impletum eſt,quod prædictũ erat per prophetã,Corpus meũ dedi percutientibus,& genas meas vellẽtibus,faciem meã non auerti à percutientibus me, & cõſpuentib⁹
Iob.16. in me.Impleta ſunt etiã verba illa Iob, Exprobrantes percuſſerunt maxillam meã,ſatiati ſunt pœnis meis. O inſignẽ Iudæorũ veſaniam,quibus ſatis non erat ſuppliciũ tãtùm, quod Chriſto infligebãt,niſi inſuper illi illuderẽt vocabulo prophetiæ,vt ſic eis prædiceret,quis ipſum percuſſiſſet, contemnentes per hoc diuinã ſapientiam,interrogãt, Dic nobis Chriſte,quis eſt qui te percuſſit?Nunc demum ſcitis peruerſiſſimi Iudæi ſciſſe ipſum omnia?ſcitis inquã?verùm cũ fiet,vt ne id ſcieritis impunè,quin poti⁹ ideo ab ipſo iuſto iudicio cõdẽnati in gehennã ignis detrudemini.Scitis ecce iã illũ facilimè potuiſſe quod quærebatis vobis dicere.Verũ peſſimus iudex,peſſimis quoq;,imò perditiſſimis, ſeruis Chriſtũ tradiderat,adeò vt eorum quò quiſq; pœnas maiores grauioraq; ſupplicia inferre Chriſto poterat, eo volebat eſſe & haberi honoratior, cæteris longè præſtan-
Chryſo. tior. Atq; ideo ſine omni cõmiſeratione impiè tractabant filiũ dei,non parcentes quicquam, quo minus ad vberrimã ſanguinis profuſionẽ illum cæderent. Quam autem repente poterant creaturæ omnes vlciſci conditorẽ ſuum,niſi id peculiariter præcauiſſet deus?Quoties enim tũ elementa, tum cœli vindicarunt contumelias & iniurias ſeruorũ dei? Aut nónne adaperta ex imo hiatu terra,deuorauit Dathan
Num.16 & Abiron?Nõ & Pharaonẽ cum vniuerſo exercitu ſuo de-
Exod.14 merſum in mari rubro legimus?Nónne infectus aër multa
2.Reg.4 hominũ milia per emit,ſicut in hiſtoria Regũ legitur?Nõne ignis Chore ꝑdidit cũ omnibus ſuis,quod Moyſi aduerſati erãt?Quoties cœlũ afflixit peccatores iã grãdine,aliâs fulmine,nunc fulgoribus,nunc æſtu,ſiccitate interdum?Et quis dubitat hic elementa quoq; non permiſiſſe,(vt hæc impugnè licerẽt Iudæis,niſi id ita voluiſſet deus?Imò angeli interfeciſſent eos,ſicut occiderunt multa hominũ milia de caſtris & exercitu Sennacherib . O igitur immenſam dei, in ſumma hominum malitia & impietate,patientiam.
2.Par.2. Quur autem sereniſſimã Chriſti faciem velarunt Iudęi?
Hierony. quoniã,vt inquit Hieronymus,tã amabilis fulgor egrediebatur ex oculis Chriſti,qđ aſpicientes in eũ cõceptã malitiã,quã in animo habebãt,nõ potuerũt ad libitũ perficere

vnde eum velauerunt,ne inſpicerent oculos eius,indigniſſimi,qui viderant faciẽ, quam angeli deſiderant aſpicere: quam omnes omnibus retro ſeculis, tum patriarchæ, tum prophetæ, maximo ardore cupiebant ſemper intueri, gemitibus aſsiduis,continuis ſuſpiriis petentes & clamantes, Oſtende nobis faciem tuam, & ſalui erimus. Qui ſedes ſuper Cherubim,manifeſtare,faciem tuam oſtende nobis.

Hanc iſti perfidi & iniquiſſimi,ne viderent,velarunt. Et quanuis plerique omnes Chriſtiani peccata hæc Iudæorũ abhominantur,ipſi tamen ſimilia non deſinunt cõmittere cuiuſmodi ſunt qui ore Chriſtum confitentur,factis negãt. ij ſanè alapis cædunt Chriſtum. ſimiliter qui ex propoſito in voluptatibus & vanis turpibúſq; cogitationibus perſeuerant, conſcientiam ſuam prauis voluptatibus polluunt, in faciem Chriſti conſpuunt. In faciem cædunt dominum, quotquot blaſphemant & iurant:quia iuramentum ad diuinitatem Chriſti vſque pertingit. *Gregor.*

Qui clam peccant, aliis interim hominibus boni cupientes videri,quid aliud faciunt,quã quod faciem Chriſti velant?quãuis & idipſum aliquanto melius eſt,aperte omnibuſque manifeſte peccare,propter offendiculum aliorum.

Nos itaque iam tandem hunc etiam ab Anna ad Caiphã ductum dominũ accuſationem tãtam, tam falſa teſtimonia aduerſus illum adducta,impias adeo illuſiones & calũnias meditantes, gratias agamus ei pro tot tantiſq; beneficiis, pro tam diris ſuppliciis, & clamantes ſic oremus.

O domine Ieſu Chriſte,qui ob redemptionẽ generis humani iudicibus præſentari, inique accuſari, illudi quoque voluiſti & conſpui:da vt nunquam ab hoſtibus ſeducamur, ſed cuſtodi nos ab omni accuſatione mala,vt ſic læti & alacres appareamus corã te iuſtiſſimo iudice per temetipſum deus,qui es benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. *Precatio*

QVIBVS MODIS IESVS CHRISTVS CORAM PILATO & Herode accuſatus, flagellatus, coronatus, quoque ſit & illuſus.

ARTICVLVS IIII.

TEXTVS EVANGELISTARVM.

Surrexit autē omnis illa multitudo populi, et ſeniores & principes ſacerdotum adducūt Ieſum ligatū in prætoriū, & tradiderūt Pōtio Pilato præſidi. Ipſi vero nō introierūt prætoriū, vt nō cōtaminarētur, ſed vt manducarēt paſcha. Tūc videns Iudas qui eum tradidit, quod damnatus eſſet, pœnitētia ductus, retulit triginta argenteos principibus ſacerdotū & ſenioribus, dicēs, Peccaui tradēs ſanguinē iuſtū. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris. Et proiectis argēteis in templo, receſſit, & abiens, laqueo ſe ſuſpendit. Principes autē ſacerdotū, acceptis argenteis, dixerūt, Non licet eos mittere in corbonā, quia preciū ſanguinis eſt. Conſilio autē inito, emerunt ex illis agrū figuli in ſepulturam peregrinorū. Propter hoc vocatus eſt ager ille, Acheldemach, hoc eſt, ager ſanguinis, vſque in hodiernum diē. Tunc impletū eſt, quod dictū eſt, per Hieremiā prophetā, dicentē, Et acceperūt triginta argēteos precium appreciati, quē appreciauerūt à filijs Iſrael, & dederunt eos in agrū figuli, ſicut conſtituit mihi dominus. Pilatus ergo exiuit ad eos foras, & dixit. Quā accuſationē affertis aduerſus hominem hunc? Reſponderunt & dixerūt: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. hunc inuenimus ſubuertentē gentem noſtram, & prohibentem dare tributa Cæſari, &

dicentē ſe Chriſtū regem eſſe. Dixit ergo Pilatus, Accipite eū vos, & ſecundū legem veſtram iudicate eū. Dixerūt ergo Iudæi, Nobis nō licet interficere quenquā. Introiuit ergo iterū in prætoriū Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorū? Reſpōdit Ieſus, Tu dixiſti. Et cū hoc dixiſſet, exiuit ad Iudæos, & dixit ad principes ſacerdotū & turbas, nihil inuenio cauſæ in hoc homine. At illi inualeſcebāt, dicētes: Cōmouit populū, docens per vniuerſam Iudæā, incipiens à Galilæa vſque huc. Pilatus autē audiens Galilæā, interrogauit ſi homo Galilæus eſſet. Et vt cognouit quòd de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eū ad Herodē, qui & ipſe Hieroſolymis erat illis dieb⁹. Herodes autē viſo Ieſu gauiſus eſt valdè. Erat enim cupiens ex multo tēpore videre eū, eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſignū aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autē eum multis ſermonibus. At ipſe illi nihil reſpondebat. Stabant autē principes ſacerdotū & ſcribæ conſtanter accuſantes eū. Spreuit autē illū Herodes cū toto exercitu ſuo, illuſitq́; indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatū. Et facti ſunt amici, Herodes & Pilatus in ipſa die: nā ante inimici erant adinuicē. Pilatus autem, cōuocatis principibus ſacerdotum & magiſtratibus & plebe, dixit ad illos, Obtuliſtis mihi hominē hunc quaſi ſubuertentē populum, & ecce ego corā vobis interrogans, nullā cauſam inuenio in homine iſto ex his, in quibus eū accuſatis: ſed neque Herodes. Nā remeſi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. Ingreſſus ergo in prætorium, dixit ad Ieſum, Tu es rex Iudæorum? Reſpondit Ieſus, A temetipſo hoc dicis an alii dixerūt tibi de me? Reſpondit Pilatus, Nunquid ego Iudæus ſum? Gēs tua & pontifices tui tradiderūt te mihi.

quid feciſti? Reſpondit Ieſus, Regnum meum non eſt de hoc mundo, Si ex hoc mundo eſſet regnū meū miniſtri mei vtiq; decertarēt, vt non traderer Iudæis, Nunc autē regnū meū non eſt hinc. Dixit itaq; ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpondit Ieſus, Tu dicis quia rex ſum ego: Ego in hoc nat⁹ ſum, & ad hoc veni in mundū, vt teſtimonium perhibeā veritati, omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meā. Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Per diē autem ſolennē conſueuerat præſes populo dimittere vnum vinctum, quē voluiſſent. Habebat autē tunc vnum vinctum inſignē, qui dicebatur Barabbas. congregatis ergo illis, dixit Pilatus, Eſt autē conſuetudo vobis, vt vnum dimittā in Paſcha, quem vultis dimittam vobis? Barabbam an Ieſum qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim quòd per inuidiā tradidiſſent eum. Principes autē ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt populis vt peterēt Barabbā, Ieſum verò perderent. Reſpondens autē præſes, ait illis, Quē vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam. Erat autē Barabbas latro, qui erat propter ſeditionē quandā factam in ciuitate, & homicidiū, miſſus in carcerē. Dicit illis Pilatus, Quid igitur faciā de Ieſu qui dicitur chriſtus? Dicunt oēs, Crucifigatur. Ait illis præſes, Quid mali fecit? emendatum ergo illum dimittā. Tunc apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. & milites plectētes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius. & veſte purpurea circundederunt eum, & veniebāt ad eum, & dicebāt, Aue rex Iudæorum. Exiuit ergo Pilatus foras, & dicit eis, Ecce adduco eū foras, vt cognoſcatis quia nullā inuenio in eo cauſam. Exiuit ergo Ieſus, portans coronā ſpineā & purpureū ueſtimentū. Et dicit eis, Ecce homo. cū ergo vidiſſēt eum pōtifices & miniſtri, clamabāt, Tolle, tol

*le,crucifige eũ.*Dicit eis Pilatus,Accipite *eũ vos, & crucifigite:ego enim nõ inuenio in eo cauſã.*Reſpõde*rũt ei* Iudæi,Nos *legẽ habemus, & ſecũdũ legẽ debet mori:quia filiũ dei ſe fecit.* Cum ergo *audiſſet* Pilatus *hũc ſermonẽ magis timuit.* Et *ingreſſus eſt prætorium, & dicit ad* Ieſum, Vnde es tu? Ieſus *aũt reſpõſum non dedit ei.*Dicit *ergo ei* Pilatus,Mihi *nõ loqueris?*Neſcis *quia poteſtatẽ habeo crucifigere te, & poteſtatẽ habeo dimittere te?*Reſpõdit Ieſus, Nõ *haberes poteſtatẽ aduerſum me vllã,niſi tibi datũ eſſet deſuper.*Propter*ea qui me tradidit tibi,maius peccatũ habet.*Et *exinde quærebat* Pilat⁹ *dimittere eũ.*Iudæi *autẽ clamabãt dicẽtes,*Si *hũc dimittis,nõ es amic⁹* Cæſaris,Pilat⁹ *autẽ cũ audiſſet hos ſermones,adduxit* Ieſum *foras, & ſedit pro tribunali,in loco qui dicitur lichoſtratos,*Hebraicè *aũt gabatha.*Erat *autẽ paraſceue paſchæ, hora quaſi ſexta.*Et *dicit* Iudæis,Ecce *rex veſter.* Illi *aũt clamabãt,*Tolle *tolle,crucifige eũ.*Dicit *eis* Pilat⁹,Regẽ *veſtrum crucifigã?*Reſpõderunt *põtifices,* Non *habemus regẽ niſi* Cæſarẽ. Sedẽte *autẽ illo pro tribunali, miſit ad eum vxor eius,dicens,*Nihil *tibi & iuſto illi, multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eũ.*Et *accuſabant eũ ſummi ſacerdotes in multis.*Ieſus *autẽ nihil reſpõdit.*Tũc *ei dicit* Pilatus,Nõ *audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia?* Et *nõ reſpõdit ei verbum vllum.* Videns *ergo quia nihil proficeret,ſed magis tumultus fieret in populo,accepta aqua, lauit manus corã populo,dicens,*Innocens *ego ſum á ſanguine iuſti huius,vos videritis.*Et *reſpondens vniuerſus populus, dixit,*Sanguis *eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Dimiſit *ergo* Pilatus Barabbam *eis,*Ieſum *autem crucifigendum tradidit ſecundum voluntatem eorum.*

EXPOSITIO ARTICV. IIII.
CONSIDERATIO. I.

Quid ita te torques animula mea?cur adeo turbaris:quid verò es triſtis?cur mœrore tanto ſolicitaris? aut quid vides in quartum gradum iam piæ meditationis euecta? Non,inquit,contremiſcerem,non horrerem,aut nõ vires mihi meæ omnes deficerent,cum videã dominum & creatorem meũ, coram omni populo clara luce impiè adeò & impudenter maximis clamoribus ad prætorium Pilati pertrahi? Tota enim tunc Gens Iudæorum ex omnibus tum regionibus tum ciuitatibus congregata aderat Hieroſolymis,propter imminentem paſchalem feſtiuitatem:fiebatque circunductio illa Chriſti coram omnibus publicè per vicos & plateas, comitantibus etiam dominum ſummis ſacerdotibus, pontificibus & ſcribis. Tunc quam turbatum fuiſſe putas cor virginis matris,quæ & ipſa dominum ſuum & dulciſsimum filium,omnibus deſpectum,ſequebatur, cum iamiam cruci tradendus & affigẽdus eſſet?O dolorem,ò luctum,ò plãctum virginis, cum videret filium ſuum ſpretum ab omnibus, cõſputum,ligatum hinc inde trahi & trudi. O turbatum pectus Mariæ, cum videret Iudam quoque commiſsi ſceleris pudore & pœnitentia tangi.

Hic apud ſe cogitet quilibet Chriſtianus, quod induratũ quoque Iudæ cor, peruerſus ille animus quoque commotus eſt. Videns enim iſte dominum magiſtrumque ſuum miſere adeò ab omnibus tractari,ad Pilatum ignominioſè pertrahi, videns dolentiſsimam matrem Mariã triſtiſsimas matronas cæteras,perturbatos diſcipulos, in ſe reuerſus, pudorem cõmiſsi facinoris concepit, ſibiipſi iratus, ratúſque eſt indignum eſſe ſe quem terra portaret amplius. Quod ſi igitur adeo compaſſus eſt Chriſto Iudas,quem paulò ante tradiderat,quid tu peccator miſerande facis, quanuis petra durior, ipſoque Iuda iuduratus magis? Iudas pœnitentiam ductus, pecuniam ſanguinis innocentis precium reſtituit, honorem & gloriam quam Chriſto ademerat reddidit,peccatum tantum confeſſus eſt coram omnibus,dicens, Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum. Peccator ecce maximus,vtut peccauerat grauiter, quam propè tamen ad viam ſalutis peruenit, hoc vno impeditus errore,quod peccata ſua maiora putaret,quã

quæ apud deum gratiam & remiſsionē inuenirent? deſperās itaque corruit, ſuaq; ruina validum poſteris omnibus reliquit exemplū ſpei & diffidentiæ. Vbi mihi conſideret bona magnaque Chriſtianorum pars, an non & ipſi in quibuſdā iniquiores lōge ſint Iuda, dum nec pœnitentiā agūt de peccatis, nec male parta bona reſtituunt, nec peccata plenè cōfitentur, neque famam nomenq; bonum proximis reddunt ademptum, tantò magis, imò nimium de dei præſumētes miſericordia, quantò minus de illa confidit Iudas: cuius deſperatio ex inhumano & iniquo Iudæorū reſpōſo ortum habuit, quia eum nō recipiebant benigne, imò poſtquam peccatum ſuum & facinus cōfeſſus fuerat, dicebant, Quid ad nos? tu conſidera factum. Quo inſtruuntur ij qui confeſsionibus audiendis præſunt, ne ſimplicioribus rigidi nimiū ſint & duri, ne ſic eos deſperare faciant. Quem autem infœlicis hominis exitum fuiſſe putatis? aut quomodo ſceleri tanto condignum reſpondet præmiū? Abiecta pecunia, abiit, & ſemetipſum laqueo ſuſpendit, atq; vt ait Petrus, crepuit medius, erumpentibus ex eo viſceribus: quoniam indigna erat anima eius quæ per os egrederetur, quo Chriſtum oſculatus fuerat. deinde quod agrū eo precio cōpararunt Iudæi, nullo animo bono fecerunt, ſed in ignominiam Chriſti: quanuis propria ipſorum ab omnibus hic agnoſcatur contumelia, dum praua eorum mercatio, & iniquiſsima forma agēdi, ſic poſteritati quoq; & toti mundo innotuit. Veruntamen per hoc impleri oportebat prophetiam, ne quicqnam à prophetis prædictū, in Chriſto non ſatis videretur eſſe conſummatum.

Ger ſon.

Act. 1.

CONSIDERATIO II.

Quid inſuper vides anima mea? Iniquitatem, inquit, & malitiam Iudæorum, temere & mendaciter Chriſtum corā Pilato & Herode accuſantium. Conſtitutus tunc Pilatus à Nerone erat præſes Hieroſolymitanorū. Vbi principio mirari ſuccurrit inſignem Iudæorum ſtultitiam neſcio dicā magis, an inſaniam, dum ædes Pilati intrare formidant, veriti ne polluti indigni fierent eſus paſchalis. (ibi tamen paſcha non accipitur pro agno paſchali, ſed pro pane azymo; quo veſcebantur per ſex dies verba tamen Chryſoſtomi hic non referimus, quod licet diſiunctiuè loquatur, non tamen ab-

Chryſo.

Auguſt. horret à ſententia ſuorum Græcorũ de fermẽtato.) Stolidiſ
Chryſo. ſimi domum Gentilis ingredi metuunt, ſanguinem fundere innocẽtem nõ timent. Parua & minutiſsima legis præcepta ſeruare ſtudebant, magna nihil curabant, ſicut eis prædixe-
Mat. 23. rat dominus. In quatuor autẽ rebus dominũ accuſabant: primum, quoniã malefactor eſſet, ipſiq; adeo probi & ſanctuli forent, vt vltra nihil quærere deberet Pilatus, ſed nudis eorum verbis habere fidem, cum interim & ipſe ſciret quia per inuidiam tradidiſſent eũ. 2 Deinde dicebant inueniſſe ſe eum ſubuertentem gentem. id paruifaciebat Pilatus, qui quia Gentilis erat, non curabat, ſeruaſſet ne ille legis ſuæ præſcri
Mat. 22. pta an non. 3 Et quod inſuper mentiebãtur, prohibuiſſe eũ tributa dare Cæſari. Nec hoc ei curæ erat, quoniam nõ ignorabat ſeruos ſuos interfuiſſe, quando Chriſtus oſtenſo ſibi denario iuſſerat dari, quod dei erat deo, quod Cæſaris Cæſari. 4 Verum poſtrema accuſatio de regno, quod regem ſe perhiberet eſſe Iudæorum, ad Pilatum nonnihil pertinere videbatur: quia hoc modo vt ipſe intelligebat Pilatus, ſi pro rege Iudæorũ ſe Chriſtus iactaſſet contra Cæſarẽ Romanũ, & Pilatũ Hieroſolymis poterat expellere. Ecce quã infenſi erant principes Iudæorum Chriſto, qui contẽptu & illuſione & ſuppliciis eius tantopere gaudebãt: & ipſum huc illuc pertrahere, quam maximo poterãt impetu, feſtinabãt. Adeóne te ò altiſsima dei ſapiẽtia ſperni pateris? adeo à viliſsimis hominibus contemni? Aut quãtum inde tibi Chriſte doloris, quãtum moleſtiæ prouenit? Tota illa tibi in ſomnis nox deducta erat. Impetus in te factus fuerat perpetuꝰ: neque modus, neq; finis aliquis ſuppliciorũ. Quis ſatis exprimere queat, quam hic defatigatus, quam lapſus, quam exanimatus fueris, quamq; parũ abfuerit quo minus defeceris, niſi quicquid in te viriũ erat humanarũ, diuina ſuſtinuiſſet omnipotentia. Quæ autem & quanta Mariæ quoq; tunc extitit triſtitia, cum videret dilectiſsimũ filiũ ſuum impie adeo tractari, trahiq; adeò huc iſtuc, illudi ab omnibus & trudi maxima importunitate? Quanta aliarum mulierũ, quæ Chriſtum ſecutæ fuerant, commiſeratio? qui dolor, triſtitia quãta? Ec-
Herodes. ce & Herodes petens ex Chriſto ſignum videre, ipſum ludibrio habet. verum nunc etiam in tormentis experitur, quæ ſit potentia illius, quæ ſigna. Qui quanuis per ſeipſum non adiudicarit Chriſtum morti, dum tamen eũ veſte alia indu-

tum remiſit ad Pilatũ, quid aliud fecit, niſi quod in ipſius mortem conſenſit? debebat enim mittere eum potius, quã vt rurſus Pilato præſentaret innocentem. Interrogauit ergo Chriſtum Pilatus an rex eſſet ipſe. Reſpondens autem dominus, dixit regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo. Quo audito, iam omni cura liberatus erat præſes, nec vltro eum ſuper hoc interrogruit. cui etiam quam bonum & ſalutare fuiſſet, expectaſſe ex Chriſto reſponſum ad illud quod ipſe ab eo quæſierat, Quid ſit veritas? Quid putas verò reſponſurum ei fuiſſe dominum, niſi illud, Ego ſum via, veritas & vita? cuius ſanè reſponſionis teſtimonium etiam habiturus fuerat ex ipſis Iudeis, qui ei antea dixerant, Magiſter, ſcimus quia verax es: Quam vero multi adhuc ſunt, qui de veritate quærunt, nec tamen reſponſionem vllam audiunt neque admittunt? Illuſio hæc veſtis iſtius Herodianæ, in officio miſſæ deſignatur per albam, ſicut reliquus etiam habitus ſacerdotis celebraturi, myſteria paſſionis ſignificat, Caſula quidem veſtem purpuream, qua induerunt Chriſtũ ſerui præſidis. Stola vero funem, quem collo ipſius iniecerunt. Manipulus funiculos cæteros, quibus ei manus liga- Zona laqueum, quo alligatus ab ipſis eſt ſtatuæ, in qua flagellatus eſt. Amictus, quo caput obumbrat & humeros, pãnum repræſentat, quo Iudæi domino illudentes, faciem velarunt in domo Caiphæ.

Ioan. 14.
Mat. 22.
Veſtitus ſacerdotis celebraturi quid ſignificet.

CONSIDERATIO III.

Adhuc circunſpicis anima mea? quid igitur vides? Heu heu infeliciſſimos Iudæos video, præ Chriſto impuriſſimũ hominẽ nequiſſimũ eligere latronẽ Barabbã, maximoſque inſuper clamores cõcitare ſuper dñm, Tolle tolle, crucifige eũ. Quid nõ facit cæca & peruerſa hoĩm malitia? quæ excæcat omnes? Chriſtũ ne ſcelerato latroni cõparari? Aut eo impietatis & furoris inſanos perueniſſe Iudæos, vt dimiſſo Barabba, Chriſtũ morti adiudicarũ dãnarẽt? qui & vitæ author erat, & eãdẽ omnibus dare venerat, eũ morti traderẽt? impuriſſimũ latronẽ dimitterẽt? O dolentiſſimæ matris mœrorẽ, triſtitiam, cum audiret filiũ ſuũ dulciſſimum latroni comparatum, præ illo condemnari: quando tamen iſte innoxios multos trucidauerat, hic verò inter alia bona multa in eos collata, mortuos quoq; ipſorũ reſuſcitauerat, infirmos ſanauerat, cæcis viſum, ſurdis auditũ reſtituerat.

Quibus omnibus beneficiis,vt erant maxima,ita hic nihil omnino penſitatis,iſti adhuc nocentiſſimũ latronẽ ſeruare & dimittere. Chriſtũ verò innocẽtiſſimũ & vitæ æternæ datorẽ,volebãt crucifigi. Quid tu ſanctiſſima virgo cũ Iudæis paulò propius tibi aſtãtibus locuta es,cũ Pilatus proclamaret,vtrũ mallent eligere?nunquid per deum, & quicquid omnino eſt diuini numinis, eos obſecraſti, vt præ latrone filiũ tuũ ſeruare cuperẽt? quod & Ioſeph & Nicodemus,& alij quidã, qui in mortẽ Chriſti nõ conſenſerãt, feciſſe creduntur. Verùm vt alibi,ita hic quoq; potẽtiores & primores Iudæorũ clamore ſuo præualebãt:aliosq; ex vulgo perſuadebãt,eundem quem ipſi cuperẽt latronẽ, dimitti

Chryſo. peterẽt. O mater & regina miſericordię,quomodo vox hęc aures tuas pertranſiit? quam dolẽs & mœſta audiſti iſtud, cum Barabbã ſeruari peterẽt, & non tuũ,æterniq; patris filium Ieſum Chriſtũ? Quantum doloris animo tuo tibi cõcepiſti,audiens iſtud ſubinde iterari cordi tuo duriſſimum verbũ,Crucifige,crucifige? Quid autẽ dum vulgi inſtabilitatẽ conſiderabas, & veſani populi inconſtantiã ſummam? quam alienus erat hic vlulatus eorũ ab illo, quod ante ſex

Deut 21. dies ipſo palmarũ die, proſequentes & turmatim dominũ comitãtes,cum gaudio ei acclamarãt: Benedictus qui venit in nomine domini, pro quo tũc Crucifige crucifige clamitabãt? Maledictus, inquiunt,qui pẽdet in ligno. Ante ſex dies Ieſum regẽ vocabãt,deumq; adeo laudabũt, quod nũc veniret regnũ patris ſui Dauid : hodie malefactorem eum appellantes,nullatenus volebãt agnoſcere regẽ,regẽ ſe nõ habere niſi Cęſarẽ clamabãt. Ante ſex dies adreptos ex arboribus ramos & veſtimẽta ſua Chriſto ſubſternebant:hodie & proprias Chriſto veſtes exuerũt, pro iiſdem ludẽtes & purpurã induẽtes illi,deriſerũt eũ,ſpinas capiti ſanctiſſimo impreſſerũt. Ante ſex dies laudabãt eum, ante & retro comitãtes ipſum,benedixerũt deũ, & quæ fecerat mirabilia magnificarunt:hodie ante & poſt ipſum curſitantes, illuſerunt ei, ſeductorem populi & blaſphemum appellarũt. Vſqueadeo inſtabiles & inconſtantes ſunt filij mundi huius,ut iam latronem ſeruari dimittique præ chriſto cuperent,qui & nouus & cæteris grauior domino dolor extitit.

CONSIDERATIO IIII.

Quid inſuper hic intueris anima mea? Miniſtro, inquit,

Pilati video Chriſtũ atrociter adeò & immaniter colũnæ iniectũ adſtringere:atq; eum tum virgis, tum flagellis cædere,vt mirũ nõ fuerit,ipſum hic in manibus eorũ demortuũ,niſi diuina virtute ſuffultus& adiutus eſſet. O piiſſime domine Ieſu Chriſte,oportet ne pati te flagella, vt flagella peccatorũ tolleres,quę multa ſunt? Quã verò dolore plenissima hæc Chriſto fuerit flagellatio,en Auguſtinũ vobis teſtem & dicentem,Ecce iam dñs aptatur ad verbera,iacet extẽſus ante hominem deus:& ſuppliciũ patitur rei,in quo nullũ peccati veſtigiũ potuit inueniri. primũ enim ipſum in terrã deiecerunt,deinde laqueis & funibus columnę ita alligarunt,vt vndiq; caro eius ſanctiſſima vltra funes intumeſceret:duriter adeò deinde tenerrimũ corpus illius virgis flagriſq; ceciderunt, vt inſtar riuuli effuſiſſimè vndiq; promanaret toto corpore ſanguis, iamq; caro & cutis tota inſtar panni ſanguine tincti apparebat,neq; erat in illo ſanitas à planta pedis vſq; ad verticẽ. Referũt doctores, dñm cuidam homini pio religioſius paſſionẽ eius meditãti reuelaſſe,quod in corpore ſuo vulnera habuerit quiquies mille, trecenta,ſeptuaginta quinq;. Quod ſi igitur innocẽtiſſim⁹ ille,tanta pro peccatis alienis paſſus eſt ſupplicia,quid putatis miſerrimos peccatores iam apud inferos ſuſtinere ꝓ propriis? Verum tu quã toties oblitus eras Pilate æquitatis & iuſtitiæ,dum inſontem dominum atrociter adeò flagris cædi ſinis? Cœperas iã cauſam rectè experiri innocẽtẽ illũ cõfeſſus eras, dicẽs te nullã in eo mortis inuenire cauſam. Quid ita igitur tibi nõ cõſtas? cur flagellari ſinis nihil cõmeritũ? innocentẽ & innoxiũ vt quid cædi permttis? Manus abluis,& ſtatim profers ſententiã mortis. Ah quicquid habet oceanus totus aquarũ, abluere de manibus tuis ſanguinẽ Chriſti nõ poterat,quẽ condemnaſti. Manus lauiſti, ſed factũ nõ diluiſti. Atqui eo clamoribus te ſuis adegerũt Iudæi? neque te ex præſcripto iuſtitiæ agere permiſerunt? Tuum erat Pilate,qui iudicis fungebaris officio, nõ obſequi. Iudex enim nec inuidiæ cædere debuit alienæ,nec timori, vt ſanguinẽ innocẽtis morti addiceret. Graui⁹ quidẽ quam tu, peccatũ Iudæi habẽt,ſed tu interim quoq; excuſationẽ nullã mereris: nanq; ſi tua nulla hic fuiſſet ſiue poteſtas,ſiue authoritas,cur ipſi dixeras Chriſto, Neſcis quia poteſtatẽ habeo occidere & dimittere te? Multis argumẽ-

Auguſt. *Pſal. 31.* *Auguſt.* *Eſa. 53.* *Ludol.* *Vulnera Chriſti quot.* *Ambro. ſuper Lucam.*

tis, inſonté deprehenſum, cur nõ liberaſti? cur nõ dimiſiſti?

Teſtimonia innocentiæ Christi. Vtique innocentiæ ſuæ & plurimos teſtes & argumenta multa in paſſione ſua habuit Chriſtus. Quoties enim Pilatus dixerat, Nõ inuenio in eo cauſam? Et deinceps cũ lauaret manus, Innocẽs ego ſum à ſanguine iuſti huius. Herodes dũ illũ remiſit ad Pilatũ, nõ ne oſtẽdit ſe nihil dignum morte inuenire in ipſo? Quid vero Iudas? nõne & ipſe palã innocentẽ teſtatus eſt eſſe Chriſtum, cũ diceret confitẽs, Peccaui tradẽs ſanguinẽ iuſtũ? Vxor Pilati quoq; idẽ cõfeſſa eſt, mittẽs ad maritũ & denũcians illi, ne quicquam ſibi eſſet cũ iuſto hoc. Præterea Cẽturio dixit poſt mortẽ, Vere filius dei erat iſte. latro alter in cruce loquẽs, alteri aiebat, Nos quidẽ digna factis recipimus, hic autẽ quid fecit? Meritò igitur Pilate afflictus es hic tẽporaliter, & nũc torqueris in perpetuũ. quanuis enim affectum aliquando habere potueris & cogitare de liberando illo, nõ tamen ideò tibi licebat quod malum erat facere: quia ne ſic quidẽ faciendum eſt malum, vt ex eo bonum proueniat. *Rom. 3.*

CONSIDERATIO V.

Quid amplius vides anima mea, in eodẽ hoc ſtans gradu piæ contẽplationis ſupplicij amariſſimi, quod ſubiit dominus noſter Ieſus Chriſtus? Furibũdos, inqt, video Pilati miniſtros circũcurſitare, & in hoc vnum elaborare, vt ne aliquod Chriſto mẽbrũ integrũ relinquãt, néue vllã corporis partẽ nõ cruẽtatã, nõ ſanguine aſpicerẽt madentem. Ecce enim coronã plectũt ex acutiſſimis ſpinis, eã capiti illius ſanctiſſimo imponũt, capiti inquã vniuerſi mũdi, capiti ad quod inclinãt ſe cœlũ & terra, atq; ne quicquã intẽtatũ relinquãt, ecce vi & violentia ſpinas capiti illius fuſtibus in hoc correptis & adhibitis imprimũt, vnde affatim ſanguinis fluẽta pmanarũt. Nec eſt quod putes coronã hãc inſtar ſerti paruulã fuiſſe. lata & ampla extitit inſtar pilei, ita vt totũ penè caput vndiq; ei ambiendo contegeret. Quilibet Chriſtianus hic expẽdat, quantũ doloris Chriſtus in hac ſpinarũ pũctione perſenſerit, quãdo venerãdũ illius caput acutiſſimis ſpinis vndiq; perſonatũ eſt. Ex iis ſpina vna ſancte aſſeruata eſt aliquãdiu Rhodi, quæ ſingulis annis eo die quo Chriſti paſſiõis memoria ĩ eccleſia noſtra catholica celebraĩ, hoc eſt, hodierno die paraſceues, vidẽte populo florebat, neque diutiꝰ, quã hora illa qua Chriſtus crucifixꝰ cre

Bernar.

Picus in theor. de fide principiis.

dítur. Ita hodie pro miſeris peccatoribus Chriſtus rex gloriæ coronat⁹ eſt, quę corona fuit triũphalis iſti⁹ victorię ſignę inſignę. Neq; verò ſic ſatiata fuit inſaniẽtiũ impietas Iudæorũ: arundinẽ quoq; dño dederũt in bñdictas & venerabiles manus ſuas, atq; in maiorẽ contemptũ procidẽtes dixerũt, Aue rex Iudęorũ. O te regẽ egregiũ, vide regiã iſtam dignitatẽ tuã, contẽplare inſignia regiæ maieſtatis tuæ, en coronã, en ſceptrũ, en diadema regiũ. Ob hac illuſionẽ Iudæorũ, quãdo hodie pro vniuerſo omniũ hominũ ſtatu orãs eccleſia vndiq; genua flectit: ea tamẽ nõ flectit, dũ pro Iudæis orat. Nou⁹ autẽ hic quoq; Chriſto dolor ſubortus eſt, quãdo percutiẽtibus Iudæis ſup coronã ſpinea cũ fuſtibus & arundinibus, motis ſic ſpinis, renouabatur inculſa capiti ſanctiſſimo foramina & puncturæ. Inſup in faciẽ expuebãt ei, ne quis eſſet impio furori motus. Ita ne cõſpui, cõtẽni, illudi, rideri illũ docebat, quẽ laudant angeli, quẽ adorant dominationes, quẽ tremunt poteſtates, quẽ cœli cœlorumque virtutes, cherubin quoq; ac ſeraphin ſocia exultatione cõcelebrant, regẽ glorię, filiũ dei, dñm dominantiũ? Porro nõ me præterit, nonnullos doctorũ velle flagellationẽ hãc factã eſſe poſt Chriſti cõdẽnationẽ & iudiciũ: alios ante eã. verũ qcquid eſt quod cõtrouertitur, veriſimilius vtiq; eſt, vtranq; illã factã eſſe, Alterã hanc priorẽ, qua Pilatus ſatis cupiebat facere Iudæis, per modũ pœnæ: alterã iſtam poſteriorẽ, ſecundum cõſuetudinem Romanorum, quam qui cruci erant affigendi, prius virgis cædebantur.

CONSIDERATIO VI.

Quid rurſus anima mea horres? quid contremiſcis? aut quid vides vnde horrorem tantum concipis? Vnquam ne, inquit illa, faciem vidiſtis magis horrendam, aſpectum magis miſerandum, quam cũm Chriſtum ita conſputum, coronatum veſte purpurea indutũ foras educeret Pilatus, dicens, Ecce homo, quando iam ex ipſo vndique largiſſimus manabat ſanguis, capillis ſanguine madebant, facies tota ſputis fœdata erat? En vobis hominẽ illũ, quẽ quomodo regẽ appellare poteſtis? Vidiſtis vnquam vel magis perturbatũ, vel dolores maiores paſſum? Videte hoc triſte ſpectaculum, moueãtur ſaltẽ vobis viſcera miſericordiæ. Videte hominem hunc, neq; enim canis eſt ille, quẽ tamen crudelius cane tractatis. Si regẽ odio habetis, nunc ſaltem ei parcite,

dum contemptũ & ſpretũ ab omnibus cernitis,flagellatum quoq;, ſpinis coronatum, veſte pupurea indutum & alapis cæſum.Recordare homo,quanta pro te paſſus eſt dñs,ſemper animo tuo fixũ permaneat illud , Ecce homo. Ecce inquam,qualia & quanta pro te ſuſtinuit opprobria atq; ſupplicia. Qui ſpecioſus erat præ filiis hominũ , hodie omniũ maximè vulnerat⁹ eſt,adeò vt iuxta prophetiã reputari nõ potuerit Atque ideo & Pilatus ait. Ecce homo.quaſi dicat, Homo hic eſt,etiã ſi figura & ſpecie hominis careat.Quiſquis igitur es homo, q Chriſtiano verè cenſeri cupis nomine,pecccata vide vt vites , ꝓpter quæ Chriſtus tãta paſſus eſt ſupplicia Sacrificij huius memẽto , & tu deinceps offer dño deo tuo ſacrificiũ piæ precationis,& dic,Omnipotens ſempiterne de⁹,ecce homo qui pro me tãtas ſuſtinuit paſſiones,cõcede propiti⁹,vt pœna illius acerbiſſima,mihi ſit ablutio ſcelerũ,omniumq; peccatorũ meorum remiſſio.Pater cœleſtis,clementiſſime deus,reſpice in faciẽ vnigeniti tui dñi noſtri Ieſu Chriſti: illoque pro nobis intercedente mediatore propicio,recipe nos in vera contritione & pœnitentia ad vitã æternam. Quantumuis autẽ grauiſſima hæc fuerint Chriſti ſupplicia,iis tamen non contenti,neq; dũ ſatiati Iudæi,clamare porrò pergẽbant, Tolle tolle,crucifige eũ.Si dimittis hunc,nõ es amicus Cæſaris.Nos enim regẽ nõ habemus niſi Cæſarem.O Iudæorũ perfidiã, ô cæcitatẽ,ô ſtuporem, ô induratũ rabioſorũ canum furorẽ. Ex ꝓpriis verbis animaduertere & debebãt & poterãt adeſſe iam tẽpora Meſſiæ , impletamq; adeò ꝓphetiã patriarchæ Iacob,cũ dixerat,Nõ auferetur ſceptrum de Iuda,& dux de femore eius,donec veniat qui mittendus eſt,& ipſe erit expectatio gentiũ.Nũquid impletã hãc prophetiã ipſa eorũ verba teſtabantur & arguebant,cũ dicerent,Regẽ non habemus niſi Cæſarem?Quod ſi itaq; illis regẽ non habentib⁹, ablatũ iam videbatur ab eis ſceptrũ,nónne manifeſtum eſſe ipſis poterat,veniſſe Meſſiã?Quid hic tu doloris,quantũ triſtitiç habuiſti dulciſſima mater Maria,vidẽs indignè adeò filiũ tuũ tractari? Sanè hic gladius Simeonis animam tuã pertranſiit.ſpecioſiſſimũ ex cunctis filiis hominum,vnigenitũ tuum vides hinc inde pertrahi, adeò defœdatũ ſputis,& ſanguine cõſperſum,vt vix illũ agnoſceres. Ecce hic cithara tibi tua cõuerſa eſt in luctum, & quidem amariſſi-

Pſal.44. *Eſa. 53.* *Bernar.* *Gene.49* *Lucæ. 2.* *Pſal.44.*

mum, quando cum aliis probis hominibus te comitantibus dicere poteras illud propheticũ. Non eſt ſpecies ei, neque decor. Et vidimus eũ, & non erat aſpectus. verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et nos putauimus eũ, quaſi leproſum & pcuſſum adeò & humiliatũ. Ipſe autẽ vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt ꝓpter ſcelera noſtra. Quid autẽ ſibi vult quod ad Pilatũ miſit vxor ſua, denunciãs ei quanta paſſa eſſet in ſomno? Dicũt hic doctores, quod diabolus, qui Iudæis ſuggerebat vt Chriſtũ caperẽt & occiderẽt, vidẽs iã exultationẽ patrũ in limbo, multiſque ex cauſis ſuſpicat⁹ ipſum eſſe Meſſiã verũ, vt qui patiẽter adeò ſuſtineret ſupplicia, ſi p vires fraudeſq; ſuas ſtetiſſet modis omnibus paſſionẽ Chriſti impedire conabatur: &, ſicut quõdã per Euã vniuerſum genus humanũ in dãnationẽ adduxerat, ita nũc redẽptionem illius rurſus per mulierẽ peruertere & impedire cogitabat. Quã verò inſani fuerint Iudæi, hinc licet colligere, quòd nõ ſuper ſe tantũ, ſed & ſuper filios ſuos omnes vltionẽ ac vindictã iuſti ſanguinis venire cupiebant. Atq; adeò ipſo iã Pilato cogitante, quomodo ſe ab innocentis ſanguinis effuſione eximeret, iſti nõ deſinebãt clamare: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. O linguã maledicã. Quid mirũ homines impuriſſimi, ſi ſic Chriſtum tractaſtis, quãdo & vobis & liberis veſtris nõ peperciſtis. Maledictio hæc ſup Iudæos & filios eorũ venit in excidio Hieroſolymitano, neque dũ deſinet aduerſus omnes, qui cõuerti nolunt ad dñm. Sicut eñi ſanguis iuſti Abel clamauit ad dñm de terra, ita etiã ſanctiſſim⁹ Chriſti Ieſu ſanguis adhuc clamat ad deũ ſup iſtos. ſentiunt adhuc maledictionẽ hanc ſuper ſe, dum vagantur vndiq; profugi ſuper terram, in maximo contemptu degunt, expoſiti opprobrio omnium hominũ. Refert Auguſtinus ex hac maledictione etiã num viros Iudæos pati menſtrua, ſicut mulieres: aliud habere eius mali remediũ, niſi ſanguinẽ Chriſtianorum, quamobrem toties innocẽtes paruulos Chriſtianos occiderũt, ſicut de ſancto Simone Tridentino conſtat. Friburgi etiã Briſgoiæ anno dñi milleſimo quingenteſimo tertio, Chriſtianus quidã proprium filium Iudæis vendidit: qui cùm ex illo ſanguinem elicuiſſent, ſtatim mortuus eſt. Poſſent hic de fraude, vſura, malitia & impietate Iudæorum multa dici, ſed alio

Eſaiæ. 53
Auguſt.
Chryſo.
Gene. 4.
Auguſt.
S. Simon
Fribur.

differenda ſunt: quando periculũ eſt, ne noſtri quoq; principe grauiſſime deũ offendat, dũ adeo fouet Iudæos, vt plura plerunq; ſint eis, quã Chriſtianis cõceſſa priuilegia. Sic
Lucæ. 21 itaq; Pilatus inſtabilis & iniquus iudex, Chriſtũ quem toties hactenus innocentẽ confeſſus erat, morti adiudicauit, qui iudex futur⁹ eſt viuorũ & mortuorũ. Quid agis Pilate? deũ, creatorẽ, iudicemq; tuum condẽnas? Sed nos iam cruciatus illos ſupplici aq; dira, & extremas ignominias quib⁹ affectus eſt Chriſt⁹, piè meditãtes, illiq; gratias agẽtes, clamemus toto corde & animo ad ipſum, & dicam⁹, Bñdictus
Precatio. es dñe Ieſu Chriſte, qui pro ſalute noſtra accuſari, illudi, conſpui, flagellari, & ſpinis coronari voluiſti: auerte à nobis quæſumus flagella iracundiæ tuæ, vt ſic te iudicante coronam gloriæ adipiſci mereamur æternæ, Amen.

QVO PACTO DOMINVS *noſter Ieſus Chriſtus ſpretus ab omnibus ignominioſè ſub graui ſanctiſsimæ crucis mole ductus, & clauis illi affixus ſit.*

ARTICVLVS V.

CONTEXTVS EVANGE*liſtarum.*

Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde: & induebãt eũ veſtimentis ſuis, & duxerunt eũ vt crucifigerent, & baiulans ſibi crucem, exiuit Ieſus in eum qui dicitur Caluariæ locum. Exeũtes autẽ *inuenerunt hominẽ Cyrenæum, veniẽtẽ de villa, patrẽ* Alexandri *&* Rufi. *hunc angariauerunt, & impoſuerunt illi crucẽ portare poſt Ieſum.* Sequebatur *autẽ illũ multa turba populi & mulierum, quæ plãgebant & lamẽtabantur eum. Conuerſus autẽ ad illas Ieſus, dixit,* Filiæ *Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros.* Quoniam *ecce veniẽt dies in quibus*

dicetis, Beatæ ſteriles & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos, & collibus, Operite nos. Et poſtquam venerunt in locum qui dicitur Golgotha, dabant ei bibere myrrhatum vinum aceto mixtũ, quod cum guſtaſſet, noluit bibere. Et crucifixerunt eum, atq; cum eo latrones duos hinc & hinc, medium autem Ieſum, vt ſic impleretur ſcriptura quæ habebat, Quia cum iniquis deputatus eſt. Ieſus autem dicebat, Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.

EXPOSITIO ARTICVLI V. PARticula ſeu Conſideratio prima.

Quid verò hic anima mea vides, impoſito pede ſup hunc quintũ ſanctæ meditationis gradũ? Video, inquit, & proh dolor, video inquã, & miror, nõ omnes nos dolore deficere & cõtabeſcere: quoniã dominus noſter Ieſus Chriſt⁹ tãtò impetu rapitur, truditur, extrahitur, ſub graui crucis mole mortẽ ſubiturus amariſſimã. O quam mœſta fuit hic totius mater miſericordiæ, vidẽs dulciſſimũ filium ſic ad mortem pertrahi, cui nec vltimũ vale dicere poterat. Quãta duxiſti hic ſuſpiria clementiſſima mater, mater inquã gratiæ & conſolationis, quot quãtoſque gemitus edidiſti? quam verò cõtremuiſti? Nõne cogitaſti? Ah vbi nũc ô Gabriel nunciũ tuũ, quando dixeras, Aue gratia plena? ecce enim doloribus repleor, cruciorque miſera. Quis autem & filio meo chariſſimo vel minimũ gratiæ exhibet? quis parcit illi? Quid verò dixiſti, dominus tecum? Ecce dominus ille meus & deus, Chriſtus Ieſus mecum non eſt, ſed à Iudæis abducitur iamiam crucifigendus. Et tu itaque infœlix homo, qui tanti ſupplicij, tam diræ mortis cauſa es vnica, recordare quam omnino triſtimus aſpectus hic fuerit, quamq; luctuoſum ſpectaculum, quando Chriſtus prodibat ex ædibus Pilati, cruce propria onuſtus, ſanguine reſperſus vndiq;, turbis tumultuantium Iudæorum preſſus, quorum quo quiſq; melior videri cupiebat, eo plura tum conuitia inferebat, tũ verbera domino infligebat. Iamq; cum de pronunciata

certi erãt ſentẽtia,cædere omnes,trudere,magis quã antea impiè tractare pergebãt. Alius clamabat, Sequere, feſtina, propera,quid ceſſas? Alius eũ cædebat, alius capillis trahebat,alius pedibus cóculcabat, alij fuſtibus,alij pugnis percutiebãt,vt quenq; ſuus agitabat furor. Pars ipſum funibus quibus aſtrictus erat, vltro citroq; trahebãt vt ſic veſtibus ſuis prælongis impeditus ſubinde caſum minaretur & lapſum. Quid hic nõ fleuerit mater ſanctiſſima? nõ doluerit, filiũ ſuũ cóſpicata ſic contemni & ſperni ab omnibus, nec quenquam eſſe qui illi motus miſericordia condoleret?

CONSIDERATIO II.

Quid inſuper hic vides anima mea? Chriſtũ iam, inquit, prohdolor video ſub graui adeo põdere defeciſſe, atq; humi iacere proſtratũ, Iudæi autẽ crucẽ baiulare cuidam Cyreneo,nomine Simoni,demãdarũt. Quid enim mirũ, Chriſtum (cui etiam corpus erat tenerius) ex tantis ſuppliciis, verberibus, plagis iam defeciſſe,nec amplius potuiſſe impetum Iudæorum tantum ſuſtinere, qui niſi adiutus fuiſſet deſuper,neque iis ſufferendis ſuppliciis, quãuis corpus ha-

Gerſon. buiſſet robuſtiſſimũ, ſuffeciſſet. Sunt quidam ex doctorib', qui putant diuinitatẽ, hic vim virtutemque ſuam omnem ſubtraxiſſe humanitati,vt ſic homo Chriſtus debilitat' multum, penè contabuerit,quãdo & crux ipſa ſic magna erat,vt ſuſtineret magnũ hominẽ quemcunque: & vt tãtũm eſſet à terra ſubleuatus, quod nemo palma pedes ſuos tãgere poſ-

Luc. 23. ſet. Quilibet hic homo pius conſideret & contẽpletur dolorẽ hunc domini immenſum,quando virtute ſua animę ſimul & corporis omni debilitata, ſuccubuit ſub põdere crucis. O quã perturbata fuit hic caſtiſſima virgo,quãtum mœroris & doloris perfudit cor illius, quando Iudæi cũ Chriſto ſtantes, vndique circunſpiciebãt de aliquo qui crucem ferret. ſiquidẽ & alias apud eos mos nõ erat, vt qui rei erãt mortis,ipſi cruces ſuas efferrent, quod nunc in peculiarem ignominiam domino fecerunt, cogentes ipſum crucẽ portare propriam. Verum cum iam deficeret,nec amplius ſufferre poſſet, veriti ne moreretur Chriſtus nondum in crucem ſuffixus, ſicque non ſatis ſuppliciorum pro ſua crudelitate illi inferrent, prouidebant de auditore baiulo, quoniam ipſoſmet pudebat crucẽ ſiue patibulum efferre. Hæc dum aguntur, appropinquãtibus ſibi mulieribus & flenti-

bus, dn̄s prædicere cœpit excidium vrbis, quod ita vt hic prædixerat, contigit anno quadrageſimo tertio poſt Chriſti paſſionē. ſubſequuta enim ſunt mala omnia, fames immanis & miſerāda, adeò vt auctore Ioſepho, mulier quædā nobilis propriū filium ſuum toſtum igni, voraret, quem odorē milites, qui in ciuitate erant, cùm ſenſiſſent, irruētes in domū illius famelici, putabāt eam carne aſſata veſci, oſtenſo autem filio proprio, aufugerunt exterriti. Præter eos autē qui fame & peſte perierunt, occiſa ſunt circiter vndecies centū milia, venditis inſuper plus quàm octoginta milib' Iudæorū, ſæpe triginta denario vno, ſicut ipſi denariis triginta vēdiderant Chriſtū. Multi diuitum trucidati ſunt eo quod argentū & aurum proprium deuorauerant, vt ſic illud reſectis eorum corporibus eximeretur rurſus. Durat eorum afflictio adhuc in hodiernum diem, dum profugi toto orbe exultant, pulſi etiam promiſſionis terra, quam plus mille & quingentis annis poſſederant. *Ioſephus.*

Eodem hoc tēpore Veronica ſudariū quoq; exhibuit dn̄o, qui faciem ſuam illi impreſſit, ſicut adhuc cernitur Romæ. Porrò quomodo Simon Cyrenæus portando dn̄m iuuerit, variant doctores, aliis putantibus Chriſtum priorem, poſteriorem verò crucis partem portaſſe Simonē, quoniā Lucas, dicat Iudæos impoſuiſſe crucem Simoni portare eandem poſt Ieſum: aliis autem exiſtimantibus Simonem ſolum tuliſſe crucē. vnde & quod Lucas habet, intelligunt hoc modo Chriſtū prius tuliſſe crucem, poſt eum Simonem itidem ſolum eandem portaſſe. Quicquid autem id eſt, parum ſanè refert ſed quod Simonis filios ambos nominatim appellat euangeliſta, Alexandrum & Rufum, eo pertinet, quòd illi diſcipuli quoque & ſectatores erant Chriſti. *Hierony.*

CONSIDERATIO III.

Adhuc anima mea, te quæſo, quid vides? Chriſtū, ait illa, video in fœtidiſſimum & ſordidiſſimū Caluariæ locum adduci. ibidē exui & cruci clauis crudeliter affigi. Qui ſanè nec minimus illi, neq; leuiſſimus dolor extitit, dum ſic deductus eſt in putridū & fœtidiſſimum locum, vbi oſſa cadauerum iacebant. neq; enim minus ingratus illi fuit oſſium fœtor, quàm moleſta tā cōtēpti loci extrema ignominia. Porrò dum alij foſſas infigendæ cruci parant, alij cruci foramina clauorum adaptāt, quicquid interim cæteri contem-

ptus,probri & ignominiæ inferre poterant dño, curabant ſedulò ne quid intermitterent. Et ne ocioſum hic relinquerent dñm,vinum ei bibendum porrigunt myrrhatum,aceto mixtum,vnde nouus illi dolor,nouaque ex guſtato vino acerbitas oriebatur. Et ſine mora irruentes Iudæi, exuunt dñm,neq; ſimpliciter exuunt, ſed maiori tum crudelitate tum dolore,quàm ante flagellationem:ex qua compacto iã veſtimento vulneribus, immenſus e[illegible]olor renouatus eſt, dum violenter & impetuoſè exuitur:& nouis iam quibuſdã & maioribus aliis vulneribus factis,dehinc pari impetu in crucẽ deiectus eſt,manúſq; altera clauo obtuſo, vt ſic grauior eſſet dolor,fixa cruci:altera verò,quando iã paratũ foramen attingere non poterat, funibus ſic extenſa eſt, vt venæ diſrumperentur, donec & ipſa ad foramen alterũ pertingeret.Non aliter itaq; hic extenſum eſt ſacratiſſimũ Chriſti corpus,atq; tympanum tendi ſolet,& ſicut chordæ diſtenduntur ita omnia Chriſti mẽbra,nerui omnes,venæ quoq; & arteriæ,& coſtæ ſine vlla commiſeratione protenſæ, ita vt iã dicere poterat Chriſtus, Impletũ vtique nunc

Pſal.21. eſt,qđ olim de me prędixerat Dauid, Foderũt manus meas & pedes meos,oſſa mea omnia dinumerauerunt,ſiue dinu-

Hierony. merabilia fecerunt.Hac ipſa,inqt Hieronymus,manu ſiniſtra mortẽ apprehẽdit,& apprehenſam cruci affixit. ideo

Oſee.13. per ꝓphetã dicit,Ero mors tua ó mors,ero morſus tuus inferne. Dubiũ eſt hic quibuſdam,vno ne an duobus clauis crucifixus ſit Chriſt⁹ pedibus, eſſentq; multã quæ ſuper ea re dici poſſent. verùm quia non ita multum refert,miſſa facio omnia. Refert Ludolphus cuidam homini pio reuelatum eſſe à Chriſto,ſe maiorem pœnam non habuiſſe, niſi quando ſic extenſis expanſiſq, membris,affixus ſit in cruce,vbi ipſa etiã eleuatio crucis,multum ei doloris peperit.

Hierony. prius enim(auctore Hieronymo)cruci affixus eſt dñs,& dehinc tandem erecta illa,in foſſam præparatam demiſſa eſt eo impetu,vt rurſus hic omnia vulnera eius renouarentur, cæteraq; clauorum foramina maiora fierent.Dolorem iſtũ per ſe quidem maximum nõ parum auxit dño, quod neque ſolus,neq; tamen cum bonis crucifixus eſt,ſed cum latronibus peſſimis.& horum quidem ille pependit medius,quaſi ſceleratior ipſis,Inter hac omnia,inter tot opprobria,ignominias & continua ſupplicia,charitatem adhuc ſuam erga

genus humanum exhibens Chriſtus,orat pro crucifixoribus ſuis,dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciūt. O immenſam dei bonitatem,ô malitiam hominum ſummā. homines quicquid comminiſci poſſunt ſuppliciorum, inferunt domino,ille viciſsim pro eis orat,ſolamq́ue iam linguā habens qua vti poſſet,eam ad orādum & matrem diſcipulo cōmendandam impendit. Res miranda, Iudæi clamant, crucifige:ſed Chriſtus orat, ignoſce,magna illorum iniquitas, ſed maior tua pietas domine. Vnde credibile eſt, virtute huius orationis tot ſtatim deinceps conuerſa hominum milia, apoſtolis prædicātibus, iam tria, alias quinque. Et adhuc dubitamus Mariam matrem appellare miſericordiæ,quæ tam miſericordem & propiciū nobis genuit filium? Nos tamen quoque Chriſtum oremus quotidie, vt ipſe ſic etiam pro nobis, noſtriſque peccatis oret patrem ſuum cœleſtē, & dicat, Pater dimitte eis. Verùm omnium iſtorum dolorum, quos in ſua eductione & crucifixione pertulit Chriſtus, nos quoque non immemores clamemus ad ipſum, intentoq́ue corde ſic oremus, O miſericordiſsime domine Ieſu Chriſte,per illum acerbiſsimum dolorem quem ſuſtinuiſti,quando educt*, diris clauis cruci affixus fuiſti. te humiliter deprecamur, vt ſic pro nobis etiam patrem tuū cœleſtem ores, quatenus & nos mundo huic crucifixi, obedientes tuis ſemper inueniamur mandatis, Amen.

Luc. 23.

Bernar.

Act. 24.

Oratio.

QVOMODO IN CRVCE QVOQVE IAM PENDENS, MVLtis modis irriſus ſit dominus, & quæ præterea circa crucem illius contigerint.

ARTICVLVS VI.

CONTEXTVS EVANGELICVS.

Poſtquam aūt crucifixerunt eū, acceperunt milites veſtimenta eius, facientes quatuor partes, vnicuique militi partē. erat autem tunica incōſutilis cōtexta deſuper. Dixerūt ergo ad inuicem, Non ſcindamus eam,

ſed ſortiamur de illa cuius ſit. vt ſcriptura impleretur, dicēs, Partiti ſunt veſtimēta mea ſibi, & in veſtē meā miſerūt ſortē. & milites quidē hoc fecerunt, & ſedentes ſeruabāt eū. Scripſit autē & titulum cauſæ eius Pilatus, & poſuit ſuper crucem: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulū multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatē erat locus, vbi crucifix⁹ eſt Ieſus. & erat ſcriptū Hebraicè, Græcè & Latinè. Dicebant ergo Pilato pōtifices Iudæorum, Noli ſcribere rex Iudæorū, ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorū. Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi. Et prætereūtes blaſphemauerūt, mouētes capita ſua, & dicentes, Vah, qui deſtruis tēplū dei, & in tribus dieb⁹ reædificas, ſalua temetipſum. ſimiliter & ſummi ſacerdotes illudentes, ad alterutrū cū ſcribis dicebāt, Si tu es Chriſt⁹ rex Iſrael, deſcēdas nūc de cruce, & credimus tibi. Vnus aūt qui pēdebant ex latronibus, blaſphemabat eū, dicēs. Si tu es Chriſtus, ſaluū fac teipſum & nos. Reſpōdēs autē alter, increpabat eū, dicens, Neque tu times deum, qui in eadem dānatione es? & nos quidē iuſte, nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali geſſit. Et dicebat ad Ieſum, Domine, memēto mei, cum veneris in regnū tuū. Et dixit illi Ieſus. Amen dico tibi, hodie mecū eris in paradiſo. Stabāt autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria, Magdalene. Cum vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulū ſtantē quem diligebat, dicit matri ſuæ, Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo. Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam. A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terrā vſque ad horam nonam, & ſol obſcuratus eſt.

EXPOSITIO ARTICVLI HVIVS VI. CONSIDERATIO I.

Quid vero iam hic conſpicis anima mea in hac ipſa graduũ piæ contẽplationis ſummitate? Quo altius, inquit, aſcendo, hoc plus doloris tum ipſa mihi cõcipio, tum in deo creatore meo intueor miſera. Et tamen inter cætera quoddã hic video, quo merito totus gaudeat Chriſtianiſmus, titulum illum triumphalẽ crucis Chriſti, à Pilato deſcriptũ, Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ. Scripſit hunc quidẽ titulum Pilatus, vt ſe Romanæ conformaret cõſuetudini: & tamẽ nihilo interim minus in corde illius virtus operabatur diuina, quanuis idipſum & latebat. Chryſoſtomus refert Pilatũ ſcripſiſſe titulum hunc, tum vt Iudæos vlciſceretur, tum vt Chriſtũ excuſaret: quia tanquã trophæo cuipiam literas inſculpſit, clara voce & victoriã & regnũ profitentes. Hoc illud nobile eſt vitæ noſtræ chirographum, hoc inſigne & præclarũ Ieſu Chriſti vexillum, hic ille color, quo gaudere debent omnes aulici illius: hoc præſidium firmũ aduerſus omnes inſidias diaboli, & quæ alias ingruere ſolent pericula. Quid enim dicas vel mane è lecto ſurgens, vel ſero cubitum abiẽs, quod magis te iuuet, & confirmet animũ tuũ in bono, niſi hac ipſa tituli inſcriptione, ſimulq; frontem locumq; cordis crucis figura ſignes? Titulus iſte vnicuiq; Chriſtiano qui ipſum dicit vel defert bona credulitate, valet contra omnes inſultus diaboli, quod quidam qui ex reuelatione illud habuerunt, conſtanter aſſerũt. Titulus iſte hodie vicit, triumphauitque aduerſus põtifices & primores Iudæorum, qui ideo etiã mutari illum volebãt. Et quanuis iniquus erat Pilatus, titulus tamen iſte triumphat: vnde pia & ſancta illa cõſuetudo fluxit, vt quidam crucis ſigno ſe conſignãtes, ſic orẽt: Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ, titulus triumphalis defendat nos ab omnibus malis, Sancte deus, ſancte fortis, ſancte & immortalis deus miſerere nobis. Neq; temere titulus hic tribus præcipuis deſcriptus erat linguis, Latina, Græca & Hebræa: quoniam ex omnium nationum & gẽtium linguis aliqui eſſent ad Chriſti fidẽ peruenturi, ſic in tribus iis linguis ſancta celebrantur peraguntúrq; miſſarum ſolennia. Verum titulus hic licet membranæ fuerit inſcriptus, tabulæ tamẽ deinceps illius eſt ex oliua, & cruci impoſitus. Nec eſt quod putes crucem hanc Chriſti ſic fabricatam eſſe, vt ſupra caput truncus

Remig.

Chryſo.

Prudentius in hymnis

Gerſon.

extaret eminentior tranſuerſo,ſed huiuſmodi fuit,vt capiti
Remig. Chriſti nihil eſſet quo ſuſtineri fulcirique potuiſſet,iuxta il-
Matt. 8. lud quod prædixerat. Vulpes foueas habet,& volucres cœli nidos,filius autē hominis non habet vbi caput ſuū reclinet.

PARTICVLA SEV CONSIDERATIO ſecunda.

Quid autem eſt ô anima mea, quod hic dolorem Chriſto magnum adeo conciliauit,tuq; adeo id in hoc gradu es conſpicata?Contemptus,inquit,quem paſſus eſt à miniſtris pontificum & ſenioribus plebis,ipſoq; etiā latrone peſsimo. Diabolus nanque inſpirabat Iudæis,vt dicerent, Si filius dei es, deſcende de cruce,& credemus in te. Oſtendebant per hoc & declarabant filios ſe eſſe diaboli, ſicut eis ante prædixerat dominus,quem conſimili planè modo in deſerto diabolus tentauerat,dicēs illi, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant:neq; parum coniecturā dæmonis de Chriſto vero Meſsia,augebat inſignis illa exultatium in limbo patrū lætitia. Noluit autē deſcendere de cruce dominus, quin potius opus perficere voluit humanæ redemptionis: qui multo maioribus ſignis & miraculis hactenus eos conuertere nō potuit.fraudulenta enim hæc fuit promiſsio,quia quod horum maius eſt,de cruce adhuc deſcendere viuentem,an de ſepulchro mortuum reſurgere?reſurrexit ille, & tamē ô iniquiſſimi Iudæi non credidiſtis ergo etiam ſi de cruce deſcenderet,non crederetis. Sed mihi, inquit deinceps Hieronymus,
Hieron. videntur hoc dæmones immitere. Statim enim vt crucifixus eſt dominus,ſenſerunt virtutē crucis: & intellexerūt fractas eſſe vires ſuas,vnde hoc agunt, vt de cruce deſcendat. Maior tamē adhuc cōtēptus Chriſto fuit, quod eū latro perditus quoque probris inceſſuit, qui vitæ largitor erat: dixitq;, Si tu es Chriſtus, ſalua temeipſum & nos. Sed tu maximum illud duorum latronum diſcrimen conſidera: in vno ſcelere ambo erāt latro fuerat vterque,in vno ſupplicio ambo,quia crucifixus vterque,vterque iuxta vicinus Chriſto,neuter ab eo erat remotior. Alter tamen Chriſtum ecce contemnit, &
Hieron. damnatur,veniam alter petit,& ſaluatur. Pulchrū eſt quod ſuper hoc Hieronymus ait, Chriſtus in paradiſum de cruce etiam latronem tulit. & ne quis aliquando ſeram conuerſionem putaret,fecit homicidij pœnam, martyrium. latro hic

ſuſpenſus erat in cruce, manibus pedibusq́; pédebat affixus, præter cor & linguam liberū nihil habebat. vtrunque tamen illud membrum per gratiam dei totum impendit & obtulit Chriſto, latronem alterum corripuit, & ad Chriſtū ſic dixit, Domine, meméto mei cùm veneris in regnū tuū. Vincentius ait vmbram corporis Chriſti tetigiſſe hunc ipſum a dextris pendentem latronem. Sic itaque dominus latroni regnum, crucifixo cœlum, damnato paradiſum promiſit & tribuit. latro hic & homicida erat, & crucifixus, & ad mortem damnatus: illi tamen regnum, cœlum & paradiſum non negauit dominus, plus ei conferens quam petierat. Ecce hic clariſſimi feuda liaſua hoc modo confert dominus, ſicut rex in maieſtate ſua: vt ſic nec temerè, nec fruſtra Pilatus in titulo Chriſtum regem inſcripſerit Iudæorum. Primáque adeò hæc in Chriſto fuit regiæ dignitatis ſuæ declaratio, dum latroni confert feudum paradiſi. *Vincen.*

CONSIDERATIO III.

O domine Ieſu Chriſte, inquit anima fidelis, quid hic tu doloris, quantū triſtitiæ & mœroris habuiſti, iā cōſpicatus ſub cruce ſtantē virginē matrē, nō ignorās vtiq; afflictionē & miſerandā materni pectoris paſſionē? quia omnia quę tu paſſus es in corpore, illa pertulit in corde: & quãuis in partu tāto perfuſa eſt gaudio, vt nullā illius ſenſerit acerbitatem: tamē omnis iſte dolor iā hic ei cōduplicatus eſt, adeò vt ſi vnquam vlla præ mœrore & doloris grauitate mortua eſt mulier, quid mirū ſi Maria in tāto dolore deficiens fuiſſet mortua, niſi peculiari quadā virtute deſuper ei collata ſuffulta eſſet? Heri pedibus ingreſſa fuit iam inde à Bethania vſque, totā egerat integram noctem peruigil, hinc inde curſitando circumluſtrans, quid de filio ſuo dulciſſimo fieret, nequedū manducauerat quicquam. Sic ergo dicit textus, Stabat iuxta crucem Maria mater Ieſu. Non corruit neque concidit in terram prona, ſed ſtabat: quia floribus optimarum fulcita erat virtutum, ſubinde per Gabrielem confirmata, dicentem ſibi, Non eſt quod metuas Maria, tertia enim die reſurget filius tuus, tuncque immenſum concipies gaudium. Inſuper diuina virtute & gratia ſuſtentata eſt. Neque ſuſpicandum puta, illam vel indecenti clamore, vel importunis geſtibus animi ſui mœrorem declaraſſe, conſtans fuit & firma, magnaque miſericordia ſic *Can. 2.* *Luc. 1.*

voluit per filiũ ſuũ vniuerſum redimi genus humanũ. Verum illud Chriſti verbũ, intima cordis ſui viſcera pertrãſiit, quãdo dixit, Mulier, ecce filius tuus. Cõſtans doctorũ ſententia eſt, Chriſtũ honorifice ſemper matrẽ ſuã ſalutaſſe. Sed quod hic matrẽ nõ appellauit, Gerſon & Lyra factũ putãt, vt illi parceret, quã ſi materno cõpellaſſet nomine, cor ei diſrumpi poterat. Ait ergo, Mulier, ecce filius tuus, hoc dicto Ioannẽ ipſi cõmendare volens & tradere. O mutationẽ miſerabilẽ. pro cõditore ei dat creaturam, pro deo hominẽ, pro filio proprio amicũ, pro magiſtro diſcipulum, pro præceptore cõmendat piſcatorẽ. Quid ni dixerit tunc illud Iob, Verſa eſt cithara mea in luctũ? Quicquid in vniuerſum gaudij habuit in angelica annunciatione, in cõceptione filij dei, in natiuitate eiuſdẽ, id omne in mœrorem iam mihi vertitur, luctũ & dolorẽ. Deinceps quoq; Ioanni dixit, Ecce mater tua. En teſtamentũ quod in arca crucis fecit dominus, quo prouiſum matri ſuæ voluit: quo nos admonuit ſedulã parentũ noſtrorũ curã habere, vt proſpectũ ſit illis. Cõſtituta igitur in tãta cõpaſſione Maria, potuit vtiq; recordari iſtius quod ei prædixerat Simeon, Et tuam ipſius animã pertranſibit gladius doloris. Atq; quid mirũ, ſi inter cõtinua ſuſpiria perpetuosq; gemitus cor illius aſſidua palpitatione penẽ defecerit, facie tota lachrymis madẽte, voce cõfracta, occuliſq; iam penit⁹ perturbatis? An nõ tacita ſecũ cogitarit ipſa? O fili dulciſſimẽ, aperi benedictum & ſanctiſſimũ os tuũ, verbũ benignũ eloquere mihi. Quam decuit autẽ, vt gloriam tantã quã nunc præ omnibus creaturis longẽ maximã habet Maria, tam honeſte promeretur & acquireret? Ac ſic quidem dilectiſſimã ſuam matrem, virginẽ virgini cõmendauit Ioanni. Vnde & honorifica & venerabilis trium horum nominum mentio eſt, Ieſus, Maria, Ioannes, ſuntque ea in quacunque neceſſitate præ omnibus inuocanda. In omnibus membris ſuis paſſus eſt, vt omnia peccata tua aboleret. Quod ſi ob magnitudinem & multitudinem peccatorum tuorum Chriſtum accedere nõ audes, age Mariam implora & Ioannem. animam tuam, corpus tuum, teque adeo totum & omnia tua committe Mariæ & Ioanni, ſicut Chriſtus Mariam Ioanni commendauit, Ioannem Mariæ. Quod ſi tu fide recta, bonaque feceris mente, ſponte mater illa omnis gratiæ & miſericor-

Gerſon. *Lyra.* *Auguſt.* *Chryſo.* *Iob.3.* *Lucæ 2.* *Hieron.*

diæ, fons pietatis, deſeret. Quilibet hic cõſideret, quomodo ſol & luna clariſſima mũdi luminaria obſcuratione ſua condoluerint dño, cuius miſerti non ſunt duriſſimi Iudæi. Eclipſim hanc, vt erat miraculoſa, vidit Dionyſius adhuc Gẽtilis, & agnouit eã naturalẽ nõ eſſe. ideóque dixit, Aut naturæ deus patitur, aut mũdi machina diſſoluetur. deinde cõuerſus ille à Paulo, fidei Chriſtianę factus eſt propugnator acerrimus. Hæc omnia in gloriã Chriſti ſanctiſſimęque virginis honorẽ meditantes, clamemus ad dñm, oremusq; dicentes, O benigniſſime domine Ieſu Chriſte, qui in cruce pendens, matrẽ tuã Ioanni cõmendaſti, commenda nos quæſumus matri tuæ in perpetua cuſtodia, vt tecum ſicut latro in paradiſo mereamur ſine fine gaudere, Amen.

Dionyſ. Act. 14.

Oratio.

QVOMODO IN CRVCE MORTVVS DOMINVS, ET

Quæ mortẽ illius ſequuta ſint miracula, ſimul ac de lateris eius apertione.

ARTICVLVS VII.

TEXTVS EVANGELISTARVM.

Et circa horã nonã clamauit Ieſus voce magna, dicens, Eli Eli, lama aſaphthani, quod eſt interpretatũ, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me? quidã autẽ illic ſtãtes & audiẽtes, dicebãt, Eliã vocat iſte. Poſtea ſciens Ieſus quia iam omnia cõſummata ſunt, vt impleretur ſcriptura, dicit, Sitio. Vas autẽ erat poſitũ aceto plenũ & cõtinuo currens vnus ex eis, acceptam ſpõgiã impleuit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit, Cõſummatum eſt. Cæteri verò dicebant, Sine, videamus an veniat Elias, liberans eum. Ieſus autem iterum vocẽ magnã ait; Pater, in manus tuas commendo ſpiritum

meum. Et inclinato capite, tradidit ſpiritum. Et ecce velum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſque deorſum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum qui dormierunt, ſurrexunt: & exeuntes de monumentis. poſt reſurrectionem eius venerunt in ſanctam ciuitatẽ, & apparuerunt multis. Centurio autem & qui cum eo erant cuſtodiẽtes Ieſum, viſo terræmotu & his quæ fiebãt, timuerunt valde, dicentes, Verè filius dei erat Iſte Et omnis turba eorũ qui ſimul aderãt ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebãt, percutientes pectora ſua, reuertebantur. Iudæi ergo: quoniam paraſceue erat, erat enim magnus dies ille ſabbati, rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerẽtur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerũt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. ad Ieſum autẽ cùm veniſſent, vt eum viderunt iam mortuum, non fregerunt eius crura: ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum teſtimoniũ eius: & ille ſcit quia vera dicit, vt & vos credatis. Facta enim ſunt hæc, vt ſcriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit, Videbunt in quem transfixerunt.

EXPLICATIO HVIVS SEPTIMI Articuli.

PARTICVLA SEV CONSIDERATIO prima.

Verùm quid hic vides anima mea? Video, inquit, ſenſualitatẽ iam in Chriſto penè contabeſcentẽ deficere ex amariſſimis ſuppliciis, quorũ hactenus finis nullus eſt. Rationẽ quoque audio in Chriſto pro ſenſualitate orare ad deũ, & ſummis ardentiſſimiſq; votis inclamare, Deus meus, deus

meus, vt quid dereliquiſti me? Nō eſt quòd hic vel cogitet ſecum, vel ſuſpicetur quiſquā, deū ipſum etiam rationē in Chriſto dereliquiſſe. Sed doctores ſancti, qcquid id eſt, exponūt in hunc modū, Quia enim virtus ſpiritus & rationis ſe diffundit in corp⁹, eiuſmodi hic effuſio virtutis à deo patre erat corpori Chriſti ſubtracta. Quo factū eſt, vt quocūque tandē furore Chriſtū tractarent Iudæi, nō impedirentur in illo per aſſiſtentē rationē. Aliter autē contigit in virgine Maria, quā quotieſcunq; aſpiciebant Iudæi, tā fauorabilis & iucūdiſſimus quidā radius exibat è facie eius, vt nō poſſent iſti furore ſuo prævalere in illā, eo quod virtutes animæ emanabant & redundabant in corpus. Similiter in aliis quoq; ſanctis ſenſualitas conſolationē & cōfortationē habuit à virtutibus ex anima diffuſis, vti in ſancto Laurētio, Agnete, & aliis liquet. Verùm ſingulari quadā diſpēſatiōe dei, ſenſualitas huiuſmodi in Chriſto derelicta eſt, nō habens ſolatiū aliquod ex virtutibus animæ, iā tūc quoque nō redūdante gaudio à ſuperiori portione rationis in illā: qa nō tanta audacia & temeritate cū Chriſto agere omnia potuiſſent Iudei, ſi ex vultu Chriſti radi⁹ exiſſet, qui eos à furore eorū deterruiſſet, ſicut ante quū è tēplo ipſos pelleret, aliâſq; ſæpius factum legitur, vbi influxus ſpiritualis Chriſto ſubtractus non erat. Et ideo paſſio Chriſti ſupra modū omnibus omniū ſanctorū ſuppliciis maior fuit, quòd illi influxu iſto & conſolatione deſtituti nō ſunt. Et hic ille clamor rationis in Chriſto fuit ad deū, De⁹ me⁹, de⁹ me⁹ vt qd dereliquiſti me? Sācti autē ratione ſenſualitatis ſuæ, in qua patiebantur, geminā habuere conſolationem, alterā ex ratione virtutibuſq; ſuis, alterā à deo. ſic Laurētius carbones roſas & rorē eſſe putabat. Verum ſenſualitas Chriſti conſolationē hāc priorē non habuit, alteram tantū ex deo, qui Chriſtū cōfortabat ad iſta ſuſtinenda ſupplicia, nō etiā conſolabatur. Ita igitur ſenſualitatis nomine deū rogabat ratio in Chriſto. Cōmunis autem ſanctorū patrum expoſitio eſt, quòd nō ſecus tam dira filiū ſuū pati ſupplicia permiſit deus, atque ſi dereliquiſſet eum, quāobrem & Gerſon dicit precioſum Chriſti corpus, velut lāpada fuiſſe extinctam & abſconſam, Mariā verò ſicut lampadē vitream, quæ per interiorē relucet claritatē. Tamen in hoc docemur, in omni neceſſitate & afflictione noſtra confugere ad deum,

Auguſt.

Mat. 21.
Ioan. 2.

Gerſon.

Expēde etiā ô homo,quo pacto hic Chriſtus defatigatus & continuis laſſatus ſuppliciis,tantùm non defecerit:quo modo vigilia perpetua, ieiuniis quoque & ſiti emaceratus fuerit,Et quāuis re vera multū ſitiret iam Chriſtus. ſatiariq; & refici cuperet ſecundum ſenſualitatem, maiorem tamē ſitim in oratiōe habebat de ſalute vniuerſi generis humani.Quid multa?de noſtra ſiti ſitim ipſe ſibi conceperat, vt & nos quoq; ſitiremus ad fontē gratiæ viuum Sed quod deinceps ait,Cōſummatū eſt, non ad acetū referendū erit, quoniā pauciſſima in cruce loquutus eſt dn̄s, & ea tantùm quæ multū grauitatis habebant. Quando ego dixit,Cōſummatum eſt,tantundē eſt atq; ſi dixiſſet.Hæc omniū ſumma eſt,hic exitus, facta tranſactaque iam ſunt omnia, impleta etiam quæcunq; de me prædixerant prophetæ, opus obedientiæ quod aſſumpſerā perfeci.Cōſummatū iam opus eſt totius meæ paſſionis.illud ego tibi dn̄e pater cœleſtis,offero ꝓ peccatis & ſalute generis humani.Sic ergo intelligēdū eſt,quomodo Chriſtus omnia eſſe cōſummata dixerit.

CONSIDERATIO II.

Quid hic obſecro vides amplius animula mea?Ah video ſimulq; iam audio dn̄m noſtrum Ieſum Chriſtum,elata ſublimiq; voce cū clamore valido ſpiritū ſuum tradere, inq; patris manus cōmendare dicendo,Pater, in manus tuas cōmēdo ſpiritū meū.Hieronymus hic putat eum Pſalmū hūc
Hierony. totū peroraſſe, Deus deus meus,reſpice in me . Ait enim,
Pſal. 21. Hoc verſiculo dn̄s in cruce pēdēs vſus eſt. ex quo animaduertimus,totū pſalmū à dn̄o in cruce poſitū decantari Alij exiſtimāt eum oraſſe Pſalmum , In te dn̄e ſperaui:cumque perueniſſet ad hunc vltimū verſum,clamaſſe,Pater,in manus tuas cōmendo ſpiritum meum.Eſtq; hoc inſigne ſolatium Chriſtianis omnibus: quia ante Chriſti mortem non poterat quiſquam in manus patris commendare animam ſuā,ſed deſcendentibus in limbū & tenebras omnibus,poterant fortè in ſinū Abrahæ cōmendare animam ſuā, ſicut Lazarus. Nunc verò animæ iuſtorum aſcendunt ad deū in virtute huius verbi Chriſti,Pater, in manus tuas cōmendo ſpiritū meum ſunt animę iuſtorum in manu dei,vt teſtatur Sapiens . Sint igitur hæc nobis verba Chriſti , memoriale ꝑpetuū.velut à chariſſimo amico nobis relictū.poſtremum etenim ea loquutus eſt dominus,vt & nos ſemp illa in me-

moria habẽtes,quotidie clamemus ad dñm,Pater,in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum. Cũ mane ſurgis,ſigno crucis te cõſigna,ſanctiſſima hæc tria nomina exprime,Ieſus,Maria,Ioannes,adde inſuper ex Pſalmo hoc Chriſti verbũ:Pater,in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum,redemiſti enim tu me dñe deus veritatis. Notanter autẽ dicit euangeliſta, Et emiſit ſpiritum : quia poteſtatẽ habuit ponere animam ſuã,& iterũ ſumere eam,neq; etiã mori coactus eſt, neque inuitus, ſeu vltro mortuus eſt. id declarare volens,cũ clamore valido expirauit. Nos autẽ cũ nulla voce, vt habet Gloſſa,vel cũ ima morimur,qui de terra ſumus?ille verò cũ exaltata voce expirauit,qui de cœlo deſcẽderat. Clamans quidẽ,ſuã declarauit deitatẽ:flens & lachrymãs,hominẽ ſe eſſe teſtatus eſt.Notabile eſt quoq; eadem qua in paradiſo Adã peccauit hora,mediana ſcilicet, Chriſtũ eſſe demortuũ, vt ſic vna & eadẽ hora quã mors in mundũ irruperat, etiam deſtrueretur. Quã doloroſa & mœſta quoq; Chriſto fuerit mors ſua,vel hinc colligi poteſt : quia eñ mors terribiliũ omniũ lõge maximè terribile eſt, vt teſtatur Ariſtoteles,qd tãdẽ de omniũ nobiliſſima anima Chriſti,vel cogitari poteſt,cũ iã à corpore ſanctiſſimo cui vnita erat diuinitas,ſeparari deberet?Paul⁹ quoq; dixit,Nolum⁹ expoliari,ſed ſuperueſtiri,vt abſorbeatur quod mortale eſt à vita. Quãto plus dolorũ habuit anima Chriſti,cũ eſſet iã derelictura corp⁹? ideoq; cũ lachrymis & clamore valido mori volẽs,exaudiri quoq; meruit ꝓ ſua reuerẽtia. Et ò vocẽ magnã atq; præualidã,quæ cœlũ terrãq; cõmouit, quæ totum penetrauit orbẽ ad ima tartari vſque. O precioſam Chriſti mortẽ,cui creaturę oẽs cõpaſſæ cõdoluerunt. O mortẽ præclarã,quæ vitã & ſalutẽ attulit mũdo O efficacẽ ò potẽtiſſimã mortẽ,quæ vno morſu vtrinq; momordit inferos, limbũ cõfregit,vinctos eripuit,purgatorium euacuauit. Quod pręuidẽs ꝓpheta, in perſona Chriſti dixit, Ero mors tua ò mors,morſus tuus ero inferne. Quis eñ vel dubitet vel recuſet credere,Chriſtũ aduẽtu ſuo lętiſſimo iis qui in purgatorio detinebanẽ,plenã dediſſe pctõrũ remiſſionẽ,pœneq; toti⁹ immunitatẽ?ſicut cũ rex regnũ occupaturus aduenit, captiui omnes,qui modò regno inſidiati nõ ſint,nec cõtra illud bella mouerint,dimitti ſolẽt. Quia igitur in purgatorio erãt amici dei,decebat,vt adueniẽte rege Chriſto, & ip

Ioan.10.
Auguſt.
Gloſſa.
2. Cor.5.
Hebr. 5.
Oſeæ.13.

ſi ex carcere & vinculis pœnarum dimitterentur abire.

CONSIDERATIO III.

Quid inſuper hic vides anima mea? Admirãda, inquit, & ſtupenda miracula cerno, quæ Christi mortem ſunt conſequuta, & quomodo creaturæ omnes cõditori ſuo compatiũtur. O te infœlicẽ & miſerrimum peccatorem, qui adhuc in cœno & luto vitiorũ deliteſcis non te ſupplicia dei tui tanta, non vulnera, non ſanguinis effuſio, non acerbiſſimæ mouerunt pænæ? petræ ſaltẽ duriſſimæ te emolliant, ſciſſę ſcilicet, ruptũ velum, creaturæ cæteræ permoueant. Quanto autẽ magis quam illæ, tu qui rationẽ habes, qui intellectũ & voluntatem à deo ſuſcepiſti, Christo dño patienti cõpati debes? Scinde velamen pectoris tui, velamen rumpe inſcitiæ & negligentiæ. O te negligentẽ, ô immemorem, neque cogitantem qua ſorte cenſearis, quãtis teipſum priues bonis. ſcinde velamen, & aſpice ſanctũ illũ ſanctorũ omniũ dñm deum tuum. ora eum, quatenus te illuminet cognitione peccatorum tuorum & bonorum omnium. In tres ſiquidem partes diuiſum erat templũ, ſicut in Exodo legitur, velamen quoq; in eo geminum erat, alterum inter ſanctuariũ & ſancta ſanctorum, ibiq; arca ſtabat: alterum in ipſo templi ingreſſu. Vtrunq; autem ruptum eſt, ad deſignandũ, ex ſententia doctorum, quoniam mors Christi veritatem attulerit eorũ, quæ in veteri teſtamento ſub extenſo figurarũ velamine latuerant. ſiquidẽ verũ eſt illud Pauli, quod omnia ĩ figura cõtingerint illis. Ecce igitur aperi oculos tuos peccator, & vide quia veritas adeſt. contremiſce & tu terra ab ira iuſti iudicis, quàm exercebit in die nouiſſimo. An ne petris durior es tu? an & terra grauior, obſcurior velo? Expergiſcere ô peccator, expergiſcere inquã, ſcinde petrã cordis tui, rũpe velũ pectoris, diffinde duritiẽ animi tui malleo charitatis & dilectionis Christi, qui tãta paſſus eſt pro te, ſcinde cor tuũ, contunde & emolli ipſum ſuper incude pœnitentiæ aperi ſepulchrũ tuum peccatorũ fœtidum, ſepulchrum conſcientiæ per confeſſionẽ integrã, vt ſic ſpiritus tuus in peccatis ſepult⁹, aliquãdo reſurgat ꝑ gratiã dei & virtutẽ paſſionis Christi, ſicq; tandẽ perueniat in ciuitatem ſanctam Hieruſalem, in vitam æternam: quoniam ſola hac via adipiſci poteris vel guttulam aliquã precioſiſſimi ſanguinis dñi noſtr i Ieſu Christi, vt ſic ab omnibus pecca-

Exod 26 · *1.Cor.10*

tis tuis reſurgas. Vtrũ autẽ mortui iſti, qui ſimul cum Chriſto reſurrexerũt,corpore pariter & anima cũ Chriſto aſcenderint in cœlum quoque,nullum extat certũ ſcripturæ ſanctæ teſtimoniũ: & quia in hoc Auguſtin⁹, cum Hieronymo non conuenit,nos quoque miſſum facimus. *Auguſt. Hieron.*

CONSIDERATIO IIII.

Verũ quid hic inſuper vides mea animula,ſuper eodẽ hoc piæ cõtẽplationis gradu cõſtituta? Horrẽdũ,inqt,video ſpectaculũ,demortui iã dñi latus lãcea video aperiri,atq; inde largiter ſanguinis & aquæ flucta effundi. fecit hoc lõgin⁹, volẽs ſic gratificari Iudæis, qui hoc modo certi eſſe volebãt de morte Chriſti,vt inquit Theophylactus. *Theoph.* Inde verus ſanguis emanauit & aqua. Inde militãtis eccleſiæ myſteria *Auguſt.* nata ſunt. Ecce enim quã vigilanti verbo vſus eſt euãgeliſta,vt nõ diceret,latus eius percuſſit aut vulnerauit,aut qd aliud:ſed aperuit,vt illic quodãmodo vitæ oſtiũ panderetur,vnde ſacramẽta eccleſiæ manauerũt,ſine quibus ad vitã,quæ vera vita eſt,nõ intratur. Et ſicut Eua ſumpta eſt ex latere primi Adã in paradiſo, ſic eccleſia veluti creuit nataque eſt ex latere ſecũdi Adã Ieſu Chriſti in cruce. Neque ſacramẽtis tãtùm virtutẽ ſuã attulit ſanguis ille, ſed ipſum quoque anteà male videntẽ ſanauit Longinũ, nõ ignarum vtique corpus Chriſti,ſi exanime foret & mortuũ,exangue etiã eſſe. Quid quod Auguſt. refert,aqua quæ fluxit è latere Chriſti,baptizatũ eſſe latronẽ alterũ:quoniã ad corp⁹ eius guttulæ aliquot aſperſæ pertigerint? Quæres autẽ, quomodo hæc lateris apertio fuerit Chriſto doloroſa,iam demortuo. Dico illã variis modis à nobis intelligi poſſe 1 & primũ quidẽ quo ad Iudæos,quorũ veſanus furor tot, Chriſto illatis ſuppliciis ſatiatus nondum erat,niſi inſuper mortuum transfoderent. 2 Quæ mortuis infertur contumelia,vergit & in viuos,vt ſi quis vel ſub furca ſepeliatur,vel mortuus comburatur,vel rotæ iniiciatur. 3 Quicquid ſemel aſſumpſit deus nunquam dimiſit filius dei, ſicut in incarnatione ſua corp⁹ aſſumpſit & animã:ita in morte neutrum deſeruit,& corpus quidem illud Chriſti quando etiã mortuum,adhuc tamen vnitum fuit deitati, maior fuit iſta Chriſto illata contumelia in confoſſo latere. *Damaſceni theori.*

4 Virgini vero Mariæ inſignis iſta fuit ignominia,ita vt quanuis ſeu iam carens , non ſenſerit illud corpus Chriſti

ſanctiſſimum, tamen deū immortalem quam acriter ſenſit hoc Maria, adeò vt eadē lancea quæ latus Chriſti aperuit, in cōpaſſione pectus etiam traiecerit Mariæ. Et nos igitur dilectiſſimi cōtemptū hunc ſaluatoris noſtri, amariſſimāq; paſſionem & mortem recogitantes, dicamus, O domine Ieſu Chriſte, qui iam moriturus ſpiritum tuum in manus patris commendaſti, ſuſcipe quæſumus & ſpiritum noſtrū tempore mortis noſtræ, ne ſuppliciis mortis deputemur æternæ, Amen.

DE SEPVLTVRA CHRISTI ET SEPVLCHRI CVSTODIA. ARTICVLVS VIII.

CONTEXTVS EVANGELISTARVM.

Et cū iā ſero eſſet factū, venit quidā homo diues et nobilis decurio ab Arimathia, Ioſeph nomine, vir bonus & iuſtus, eo quod eſſet diſcipulus Ieſu, occult⁹ autē propter metū Iudæorū, qui expectabat & ipſe regnū dei, nec cōſenſerat conſilio & actibus eorū. Hic acceſſit ad Pilatū, & petijt corpus Ieſu. Pilatus autē mirabatur ſi iā obijſſet. et cū cognouiſſet Pilatus, iußit reddi corpus. Venit autē & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primū, ferēs mixturā myrrhæ et aloes quaſi libras centū. Acceperūt autē corpus Ieſu & ligauerūt linteis cū aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autē in loco vbi crucifixus eſt, hort⁹, et in horto monumentū nouū, in quo nōdū quiſquā poſitus fuerat. Ibi ergo propter paraſceuē Iudæorū, quia iuxta erat monumētū, poſuerūt Ieſum, & aduoluerūt ſaxum magnū ad oſtium monumēti, & abierunt. Erant autē ibi Maria Magdalena & altera Maria, ſedentes contra ſepulchrū, aſpiciētes monumentum, & quemadmo-

dũ poſitũ erat corpus eius. & reuertẽtes parauerũt aromata & vnguẽta, vt veniẽtes vngerẽt corpus Ieſu.

ENARRATIO ARTICVLI
huius octaui.

CONSIDERATIO 1.

Etiamnum ſolicita circunluſtras vndiq; cuncta, neq; dum finem aliquem contemplationis tuæ facis anima mea? quid igitur vides? quidue intenta adeò miraris? Et video, inquit illa, & miror deum vbiq; gloriam magnam, inſignem, ſplendorem, ſummam magnificentiam exhibere circa humanitatem Chriſti: quam etſi contemptum magnum, multa ſupplicia & horrendas ſuſtinere permiſit paſſiones, ſubinde tamen in omnibus illis plurima cõcomitata eſt præclaræ gloriæ diuiniq; honoris declaratio. Ecce enim in horto attoniti omnes in terrã velut fulmine icti cõcidũt Iudæi. Malcho auris reſtituitur, innocens vbiq; & innoxius ipſe pronunciatur ab omnibus. rex Iudæorum inuitis ſcribitur Iudæis, ipſeq; magna voce, & (vt Paulus ait) clamore valido ſpiritũ emittit. Sic nunc quoq; (id enim iã video & ſtupeo) ab optimis quibuſq. ſepeliendum poſcitur à Pilato corpus dñi mei Ieſu Chriſti. laudatur ob id Ioſephus hic ab euãgeliſta, quoniã & diues fuerit, & nobilis, & decurio, & pius: quia Chriſti diſcipulus & timens deũ. Venit ergo ab Arimathia oppido Iudeæ, quod olim fuerat Helchanæ patris Samuelis diſtabatq; tribus pene miliaribus Germonicis à Hieruſalẽ. Venit is ad Pilatũ, petens ſibi dari corpus Chriſti ſepeliendũ. Verùm quid obſecro etiam hoc cernis? aut quomodo illud videre potes anima mea, dũ gradibus meditatoriis dñicæ paſſionis inſiſtis? & tamen hoc honeſtũ fuit Chriſto, puta à ſanctis hominibus exhibitum pietatis officiũ. Quanuis id ita ſit, inquit anima, neſcio tamen quomodo miſerabile habetur, corp^9 illud ſanctiſſimũ de cruce depoſitũ, inſtar cadaueris alterius, hinc inde poni & deportari, vtut benedictũ illud corpus Chriſti, ab omni corruptionis contagio immune præſeruatũ ſit, propter vnionem diuinitatis adeò etiã vt forma cadaueris ad ipſum non pertigerit. Et quãuis nõ perſenſerit hoc Chriſtus iã tunc demortuus, quantũ tamen doloris inde ſibi maternũ cor con-

Ioſeph.

Hierony.

cepit? Imo quàm piè & ſanctè credendum eſt, Mariam illũ in ſinum ſuũ acceptum tũc exoſculatam & amplexatã eſſe, atque vndiq; vulnera eius contemplatam, qui ſanè ei dolor fuit maximus. O quantum lachrymarum profudiſti ſanctiſſima mater? quot edidiſti ſuſpiria? quantum luctus & gemitus corã demortuo exhibuiſti corpore? quàm profuſis fletibus irrigaſti membra illius? quàm vero intortis manibus animi tui dolorẽ ſignificaſti? quot, quibus & quanuis eiulatibus præmiſſis, vix tandẽ tãtùm extorſiſti vocis, & diceres, O te dulciſſimum filiũ quàm omnino extinctus es? O ſpes, ò gaudium meum, quàm es in omnem triſtitiã verſum? O vita mea, quàm ignominioſam ſubiſti mortem? O igitur fili chariſſimè quare ſic me poſt te dereliquiſti? Aut cur nõ & ego tecũ morior? Aut vbi tuæ excellẽs ille radius eſt diuinitatis? Quid ita iaceș cõcuſſus? Porrò cũ iam Ioſeph & Nicomedus ſepulturã pararẽt, quilibet apud ſe cogitet, quidnã Maria tunc ſecũ cogitarit, quæ lamẽta profuderit. Quãuis ad extremum illa quoq; conſenſerit voluntati diuinæ, neq; ab illa diuerſum quicquã voluerit, vt impleretur prophetia, quæ habebat, Et erit ſepulchrũ eius glorioſum. Dixit ergo, Fiat dñe deus meus voluntas in me tua, & nõ ſicut ego volo. Quis verò dubitet Mariam Magdolenã hic quoque in ſummo luctu pedes dñi exoſculatam, ad quos iam ante in vita ſua ſedu'ò iacuerat.

Eſaiæ.11.
Luc.7.

LVBET HIC SVPER PLANCTV MAriæ carmen aſcribere, quod puer Italus Adriano pontifici obtulit, & ſecretarius ſuus Hetzins mihi illius copiam fecit.

Ah mater, non iam mater, ſed flentis & orbæ
Infœlix ſimulacrum, & functi corporis vmbra.
Ante crucem diſciſſa genas, laniata capillum,
Stat lachrymans, triſtiq; irrotat pectora fletu.
Inſpectanſq; ſui demùm morientia nati
Lumina, crudeles terras, crudelia dicit
Sidera, crudelem ſeſe, quòd talia cernat
Vulnera, ſæpe vocat. tum luctí ſono vlula tu
Cuncta replens, ſingulatim ſic ingemit ore.

Ingemit,& duro figit ſimul oſcula ligno.
Heu quis me miſeram,exclamat,quis culmine tanto
Deiectam,ſubitis inuoluit,nate,procellis?
Nate patris virtus,ſanguis meus,vnde repentè
Hæc tera tempeſtas? quis te mihi liuor ademit?
Quæ manus indigno fœdauit ſanguine vultus?
Cui tantum in ſuperos licuit? bella impia cœlo
Quis mouet? hunc ego te poſt tot male cauta labores
Aſpicio? tu ne illa tua lux vnica matris?
Tu ne animæ pax & requies ſpeſque vltima noſtræ
Sic raperis ſic me ſolam,exanimenque relinquis?
O dolor,extincto iam te pro fratre ſorores,
Pro natis toties exorauere parentes.
Aſt ego pro nato,pro te,dominoque deoque,
Quem miſera exorem? quo triſtitia pectora vertam?
Cui querar ô me me diræ me perdite dextræ,
Me potius,ſi qua eſt pietas,immanibus armis
Obruite,in me omnes conſumite pectoris iras.
Vel tu,ſi tantum eſt hominum genus,eripe matrem,
Quæ rogat,& Stygias tecum duc nate ſub vmbras.
Ipſa ego te per dura locorum,inamœnaque viuis
Regna ſequar.liceat frangentem cernere portas
Aeratas,liceat pulchro ſudore madentem
Euerſorem erebi,materna extergere dextra.

PARTICVLA SEV CONSIDE-
ratio ſecunda.

Adhuc non definis,neq; circunluſtrare omnia ceſſas? quid igitur mea animula in eodẽ hoc gradu ſtãs vides? Sanctiſſimum,inquit,Chriſti corp⁹ video à Ioſepho & Nicodemo in monumentũ exciſum nouũ deponi. Ex multis hæc quoque omnibus hominib⁹ communis miſeria vna eſt, quod nos ſepeliri oportet demortuos,ſicque in eam, ex qua nati & com pacti eramus,terram reſolui. Chriſti autẽ corpus quãuis pu trefactioni obnoxium non erat,illud tamen Iudæi(quantũ quid in ipſis erat)eo vſque perduxerit, quod iam putreſcere deberet.Cõſulto itaque factũ eſt, illud ſepulchro eſſe recõditũ,vt ſic omnis calumniãdi Iudæis auferretur occaſio, quaſi mortuus ille in cruce nõ fuiſſet. Quia etiamnum hodie ſepultura argumento eſt nobis,Chriſtum poſt tot ſuppli cia tãdem eſſe in cruce demortuũ. Quidam hoc etiã myſti- *Gene.3.*

ce exponens, dicit, Diſce hinc quiſquis ſanctam euchariſtiã ſuſcepiſti ab altari dñico, inuolere ſanctiſsimũ illud Chriſti corpus in ſindone bene purgatæ cõſcientiæ, ipſumq; colloces in monumẽto nouo pectoris tui, quod etiã exciſum recens ſit ligone contritionis & pœnitentiæ. Monumẽto huic cordis tui cuſtodes deinceps adhibe, virtutũ & operũ bonorum ſtudia, ne irruens tentator Chriſtum tibi ſubripiat, imò vt ſic illum tecum cuſtodias, ne ab ipſo relinquaris in æuũ.

CONCLVSIO PASSIONIS HVIVS.

Simul atque omnia hæc eo quo iam commemorata ſunt modo contigerunt, quid deinceps ſit inſecutum, quilibet ſecum tacitus cõſideret, quomodo nimirum Maria, Ioannes, Martha, Magdalena, aliæque ſanctæ mulieres, quæ dominũ ſecutæ fuerant à Galilæa, redierint in ciuitatem. Oculis mẽtis ſuæ quiſque contẽpletur, quo pacto loca ſuppliciorum omnia, omnes vicos demõſtret illis, quibus vel afflictus à Iudæis vel locutus eis fuerit. Sic igitur cum eis domum reuerſa, dicto inter ſe mutuum vale ſemet in locũ peculiarem abdidit: inde non exiuit, nec ad ſe amiſit quenquam, neque aliquod vlli hominum verbum fecit, tantum reſurrectionẽ filij expectauit conſtanter, certa exiſtens illũ tertia die reſurrecturum. Et quis dubitet illam hic velut raptam ſpiritu, vitam omnino vixiſſe contemplatiuam? Quia ſi in mõte Moyſes, in conuerſione ſua Paulus, Ioãnes tum in cœna Chriſti vltima, tum in Patmos inſula, & alij plerique ſæpenumero ſancti dei homines ſic rapti ſunt, vt viderẽt mirabilia & myſteria dei: piè credendum eſt, Mariá quoque illius gratiæ factam eſſe participem hic in terris, & tũc quidem maximè, cũ & triſtiſsima erat, & plurima indigebat conſolatione. Planè itaque ſuccenſus fuit ſpiritus virginis in contemplãdo profundiſsima illa myſteria paſsionis Chriſti ſuper redẽptione generis humani. Conſiderauit etiam tũc immenſam lætitiam & exultationem patrum iam liberatorum, quomodo illos fulgẽtiſsimo iubare circũfulſerit anima Chriſti, quomodo & ij quoque ipſam benedixerint, quæ digna ſola inuenta eſſet parere ſaluatorẽ mundi. Huiuſmodi & plures alias habere potuit contemplationes, tantiſper dum filius ſibi rurſus in die reſurrectionis apparuit ſumma cũ gloria & maieſtate. Vbi tũc rurſus illud dicere potuit, Magnificat anima mea dominũ, ſpiritus quoq; meus exultauit in deo ſalutari meo.

Exod. 24 *Deute. 33* *1. Cor. 12* *Ioan. 18.* *Gerſon.*

Sed amariſsima paſsio Chriſti vtiliter ab omnib' cõſideretur, nõ ſine fructu & vtilitate precioſiſsimi illius ſanguinis effugit. Nos quoque ad dominum deum patrẽ omnipotentẽ clamantes in orationibus noſtris, ſic dicamus, Reſpice quæſumus dñe deus noſter, oculis miſericordiæ tuæ ſuper hanc familiam tuam, pro qua dominus noſter Ieſus Chriſtus non dubitauit manibus tradi nocentum, & crucis ſubire tormentum, per eundem Chriſtum dominum noſtrum, Amen. Oratio.

PIA ET SANCTA PRECATIO
Chriſtianiſsimi Cancellarij Ioan. Gerſonis.

Ieſu vere totius mundi ſaluator, concedo nobis per paſſionis tuæ virtutẽ, quod & pendere fixi in cruce pœnitẽtiæ, & talem mortificationem concupiſcentiæ & vitiorum habere poſsimus, quod ſpiritus noſter ſe tibi totum debet per eleuatã contẽplationem & in cœlis cõuerſationem: vtque corpus noſtrum ſepultum ſit in pace & tranquillitate, ſine dãnabili tẽtatione paſsionũ: vt reddatur velut immortale per abundãtiã gratiæ tuæ, etſi imperfectè in præſenti vita, perfecte tamen in reſurrectione noſtra per gloriã quod concedat nobis Ieſus Chriſt' per meritũ benedictæ paſsionis ſuæ & glorioſæ reſurrectionis ſuæ, Amen.

PASSIO HAEC INGOLSTADII
prædicata eſt per D. EcKium, & per eundem
in hãc formam redacta. Anno 1512. deinceps tranſlata Anno ſalutis 1532.
die 2 . Octobris.

ALIA PASSIO, SED BREVIOR.

Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem? Pſal. xxix.

TAm amara fuit paſsio Chriſti, vt eam vel exprimere, vel cogitare ſatis nec hominis lingua ſufficiat, nec animus. Amariſsima enim fuit, ſi eos qui continuis ipſum ſuppliciis affecerunt reſpicias: quoniã amarulẽ-

tia & odio pleni erant:neq; dira adeo excogitare potuerunt ſupplicia, quin ea inferre dño modis omnibus elaborarent: ſuumq; ſic in ipſo veſanũ animum expleret, citra tamen omnem illius noxa,ſicut iam ante diſcipulis ſuis dixerat. Quia viderunt me,atque oderunt & me & patrẽ meum,vt impleretur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt,Quoniã odio habuerunt me gratis. Deinde nõ minus amara fuit Chriſto, quando & ipſe omniũ hominum tenerrimus extitit, corpuſque habuit ex puriſsimis & ſanctiſsimis ſanguinib⁹ virginis coalitũ. Et ſic cõplexio illius nobiliſsima,dolores tãtos magis perſenſit,quàm vllus hominũ ſenſiſſet: ſicut & ocul⁹ vel leui ictus bacillo magis offenditur,quà tergũ fuſte aut ſude contuſum. Atque hæc omnia peccator duriſsime, Chriſt⁹ paſſus eſt nõ propter ſe,ſed vt ſic mederetur cicatricibus & vulneribus peccatorũ tuorũ. Vſqueadeo vnigenito & proprio filio ſuo nõ pepercit deus,quin pro nobis omnibus traderet illum. Nũc vero peccator attende,quiſquis aures habes audiendi,arrige,quæſtionẽ auſculta quam Chriſtus tibi proponit.(quãuis iuxta contextũ formet illam deo patri,ne ſe patiatur corrumpi more aliorum hominũ, vt elegãter exponit Augu.)En itaq. ille te quærit, me quærit, quærit oẽs, & ait,Quæ vtilitas in ſanguine meo?Ita enĩ de⁹ dilexit mũdum,vt filium ſuum vnigenitũ tradiderit,inquit Chriſtus ad Nicodemũ.Paulus quoq; dicit, Chriſtus Ieſus venit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere.Et rurſus ad Galatas,Cum iam venit plenitudo tẽporis,miſit deus filium ſuum, factum ex muliere,factum ſub lege. Ad hoc ergo Chriſtus venit, in hoc nat⁹ eſt,ideo defatigat⁹,prædicauit,miracula fecit:ideo paſſus,crucifixus,mortuus eſt, vt nos diabolicæ poteſtati ereptos,liberatoſq; à morte & inferis,aſſereret militiæ cœleſti. Quando autẽ plurimi prohdolor ſunt homines, qui,quanuis dira duriſsimaque hæc Chriſti ſupplicia,nec agnoſcunt,nec intuẽtur,nec pro tanta tã precioſi ſanguinis effuſione Chriſto gratias agũt,idcirco eos admonẽs,quærit ille & ait, Quæ vtilitas in ſanguine meo?Sãguis hic,inquit Bernardus, precioſiſsimus vtiq; eſt:adeo vt ſi guttula illius in vna lãce poſita,ex altera verò animæ oẽs, omniaq; omniũ hominũ penderent peccata,vnica illa gutta iis omibus præualeret.Et tamen plerique hominũ hunc tam parui æſtimant, iis præſertim temporibus,quibus nihil tam abundat,quàm mores ma-

Ioan. 15. *Pſal.* 34. *Damaſc.* *Rom*. 8. *Auguſt.* *Ioan* 3. 1.*Tim*.3. *Galat*.1. *Auguſt.* *Bernard.*

li,ſcelera omniaq; genera flagitiorũ? atque qđ maximũ eſt, nihil fere iam vel dici, vel tractari, vel vẽdi poteſt, vbi nõ ſacramenta Chriſti, ſanguis Chriſti, vulnera Chriſti intermiſceãtur & ſimul vẽdantur. faſtuoſos taceo, imò ſcurras im pudẽtiſſimos, qui iã ne loqui quidẽ poſſunt quicq̃, vbi non vulnera, paſſionẽ, ſanguinẽ, mortẽ, ſacramẽta Chriſti inſerant, quo deum blaſphemant & ad iracundiam prouocant.

Ignominioſum id quõdã in abiectiſſimis & infimæ ſortis hominibus habebatur: nũc laudi ducitur, impunè nũc iurare licet omnibus, etiã ciuibus, optimatibus, opificibus, ruſticis, proh mulieribus quoque garrulis, & pueris vixdũ è teſta progreſſis. Quid ꝙ innumeri adhuc homines in ſuis perſeuerat erroribus, in qbus omnibus Chriſti paſſio vtilitatis nihil habet? cuiuſmodi ſunt Iudæi, Turcæ, Sarraceni, & tot peruerſi Chriſtiani Rectè ergo & cõſultò Chriſtꝰ inclamat, Quænã vtilitatis in ſanguine meo? quid cõmodi in tãtis ſuppliciis? qui ꝓfectus ex amariſſima morte? Sed nos impetraturi dicẽdi audiẽdique copiã & facultatẽ apud deũ, paſſionẽ Chriſti acerbiſſimã corde & ore veneremur, & pri uſquã orationẽ dominicam dicamus, alacres cantemus, O crux aue ſpes vnica, hoc paſſionis tempore, &c.

NEQVE ERAT OPERAEPRECIVM, neque conſultũ videbatur, textũ euangeliſtarũ hic denuò ponere, quũ ſatis ſit, illum in ſuperiori paſſione ad longũ recitaſſe. Nunc ſummatim omnia in ſex effuſionibus ſanguinis Chriſti perſtringere ſufficiat.

ARTICVLVS PRIMVS DE PRIMA PRECIOSISSIMI ſanguinis Chriſti effuſione, quæ facta eſt in monte Oliueti, dum proſtratus oraret.

QVAE VTILITAS IN ſanguine meo?

Videte chariſſimi ſpectaculum, ſed horrendum, ſed miſerabile, Chriſtum aſpicite humi proſtratum, ſuper faciem ſuam iacentem, expanſis manibus, non genua tantùm (vt pingunt ſolita ſua licentia pictores) flectentem, ſed toto corpore pronum, vndique dolore & anguſtia circundatum adeò, vt ſanguinem exſudaret. Si enim nos dum angimur, *Dominus in monte Oliueti.*

ſudorẽ frigidum emittere, prouerbio dicimur, quo mœrore cõfectus fuerit dñs, nec ſudorẽ tãtum, neq; illũ frigidũ, ſed & ſanguineũ ex ſe guttatim diſtillans, idipſum ille etiam verbo teſtatus, dixit, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ.

Sudor ſanguinis. Sudor hic argumentũ certũ eſt nobis acerbiſſimæ paſſionis Chriſti. quia quis vnquã homo in tãto mœrore, luctu & triſtitia fuit, vt etiã ſanguinẽ ſudarit? Inauditus igitur ille ſudor, inauditũ ſignificabat angorẽ. Sed quia impij quidã & ingratiſſimi Chriſtiani Chriſto improperãtes anguſtiã hãc, ſudorẽ & ſanguinẽ illi exprobrãt, meritò conqueritur & interrogat, Quæ vtilitas in ſanguine meo? Quærentem autẽ hic mihi audire videor aliquẽ, quæ cauſa tã admirãdi fuerit ſudoris, Iudæorũ adhuc nullo præſente. Ei ſanè reſpõdeo, dicẽs ex multis præcipuas cauſas tres eſſe, quarum prima eſt, Cũ iam ratio in Chriſto apertè & manifeſtè indicaret ſenſualitati omnes pœnas imminẽtes, totãq; adeò paſſionẽ. velut ob oculos proponeret, & ex illo virtutes animæ, ipſiusq; etiã corporis ſenſibiles ſpiritus omnes cõmouerẽtur, per omnia membra, perq; ipſas ſanguinis vectrices venas, motus hic ſanguinẽ fecit erũpere. Et hęc ſanè pugna eſt & agonia, hic cõflictus in quo Chriſtus cõſtitit orãs aduerſus mortẽ, inter rationẽ & ſenſualitatẽ. Quomodo Dauid quoque rationẽ introducit loquentẽ animæ ſenſibili, & cõſolantem ipſam in hũc modum, Quid triſtis es anima

Pſal. 42. mea? & quare cõturbas me? Spera in deo, quoniã adhuc cõfitebor illi, ſalutare vultus mei & deus meus. Ratio ſecũda eſt, quoniã ſic perturbatũ nouimus hic dominũ propter fugã diſcipulorũ & peccatũ Iudæorũ, & in vniuerſum, ſce

Ambro. lera & delicta omniũ hominũ, ſuper quæ fleuit. Atque ideò etiam ſi omnis omniũ, quotquot vnquam vixerunt, hominũ contritio in vnum conferretur pro peccatis, illa tamẽ quã hic Chriſtus habuit, maior eſſet: quoniã ipſe melius omnibus cognouit offenſam dei ex peccatis hominum, peccatorumque grauitatem, & ortam hinc hominũ cõmunem miſeriam. Tertia porrò cauſa tantæ in Chriſto anguſtiæ eſt hæc, quoniam ille iam tum futurã præuidebat iſtã hæreti-

Chryſo. corum Iudæorumque diſſectionem, & malorum Chriſtianorum defectionem, in quibus paſſio ſua tota, omniſq; ille ſanguis effuſus periturus erat, adeò vt vix vnum in cruce latronem acquireret, diſcipulum verò viciſſim vnum per-

deret. Neque etiã aſperrimæ ſpinæ, è quibus corona Chriſti cõtexta fuit, caput illius ita afflixere, vt animã ei⁹ peccata tua pupugerũt: Imo, vt grauius quid addã, delicta hominis, eius maximè qui dãnatur, maiorẽ illi dolorẽ incuſſerũt, quã flagella, virgæ, claui, lãcea & quicquid deniq; ſuppliciorũ ei intulerũt Iudæi, vt meritò tũc cogitare vel etiã dicere potuerit illud, Quænã vtilitas in ſanguine meo? Illum ne in tot hominũ milibus adeò perire, vt pro nihilo haberẽt iſti terrã deſiderabilẽ, terrã viuẽtium? Vnde rectè ab illo dñs introducitur, homini peccatori ſic loquẽs, O homo, vide quæ pro te patior, nõ eſt dolor ſicut quo crucior. Ad te clamo, qui ꝓ te morior: vide pœnas, quib⁹ afficior: vide clauos, quibus cõfodior. vide lanceã, qua trãsfigor: & cũ ſit tãtus dolor exterior, extat interius plãctus multo grauior, te dũ ingratũ tantũ experior. Diſce hinc quiſquis es, qui ex ſanguine Chriſti fructũ ſperas & vtilitatẽ, timere mortem: quã & Chriſtus dei fili⁹ exhorruit, quia naturaliter illa terribiliũ omniũ lõge terribiliſſimũ eſt. Neq; malũ eſt eã tũ metuere, tũ peſtis tẽpore fugere, quã Chriſtus etiã non ſemel fugit, iã in Galilæã ſecedẽs, iã manus Iudæorum euadens, alias per mediũ ipſorũ trãſiens, nonnunq̃ ſeſe abſcõdens. Diſce imminẽte iã mortis articulo, voluntatẽ quoq; tuã volũtati attẽperare diuinæ, Dñe, proroga aliquãtulum mihi vitam meã, veruntamẽ nõ ſicut ego volo, ſed ſicut tu.

Pſal. 105

Philip.

Pariſien.

Ariſtot.

Ioã. 11. 7

Luc. 4.

Ioan. 8.

Diſce, cũ egrotas, vel multũ orare, vel alios apud te orantes habere, cũ videas Chriſtũ & hic in agonia, & tandẽ in cruce iamiã moriturũ pro crucifigẽtibus ſe oraſſe, animãq; ſuam in manus paternas commendaſſe. Præterea quilibet moriturus vltro & voluntarie mortem ſuam mortiſque amaritudinem offerat deo pro remiſſione peccatorum ſuorum: quæ ſanè tum efficax eſt medicina magni mali, tum verò deo apprime placẽs. fieri enim poteſt, vt homo aliquis tam voluntarie mortem obeat, tantaque alacritate dolorẽ mortis offerat deo, vt eodem momento & moriatur, & de ſalute certus viuat in cœlo. Quicunque ergo apud morituros homines cõmorantur, hoc vnum eis ſæpius ingerãt: quia melius eſt longeque vtilius, quam mille cuculli ſintrudi, quanuis idipſum etiam non vſquequaq; ſit inutile. Non enim ſolum ad pœnitentiam pertinet, pœnam ſibi volũtarie infligere, ſed etiam pœnã inflictam patiẽter ſuſtinere.

Gerſon.

Diſce verò omniũ maximè tu peccator, de propriis etiã dolere peccatis, cũ vides Chriſtũ tãtopere afflictũ ex alienis. Poſtremò diſce pios animi tui affectus iam hodie eleuare, excitare & exercere corã imagine Chriſti in monte Oliueti proſtrati, ſed & aliàs toto anno quoties montẽ Oliueti præteris huiuſmodi quid ora, O dñe Ieſu Chriſte, ꝓpter acerbiſſimã agoniã tuã, & ſudorẽ ſanguinis, aufer à nobis omnes dolores noſtros, tribulationes & miſerias. Sunt qui etiã hodie pietatẽ ſuã tum declarẽt, tum exerceãt coram venerabili ſacramẽto, quod hoc veſperi inſtitutũ eſſe conſtat. hoc tamẽ Chriſtiana habet ordinatio, vt ſacramẽtũ illud iam tantùm colas, & venereris in cõmemorationẽ dominicæ paſſionis. Atq; ideò nullum ſancto affectui tuo modum præſcribo: quin potius ſi te plus afficit mõs Oliueti, ora ibidẽ. Sin magis animũ tuũ permouet, & demulcet ſanctiſſimi ſacramẽti præſentia, corã illo precare dominũ, & paſſionẽ ſuã recole. At nos iam quoq; paſſionẽ illã & mortem Chriſti, ſanguineumq; ſudorem venerantes, oremus, & dicamus, Pater noſter qui es in cœlis.

QVOMODO CAPTVS DOMINVS ET pontifici ſit præſentatus, atq; de negatione Petri.

QVAE VTILITAS IN SANguine meo?

Contemplare hic mihi diligenter, quomodo dominus idemque deus tuus Chriſtus Ieſus, à peccatorib⁹ capitur ligaturque: quas ibi ſuſtinet cõtumelias, quæ opprobria, quãtosque dolores: quæ illi verbera, iam percutiendo, iam huc illuc detrudendo, inferũt Iudei, omniũ qui in ciuitate erãt, velut delectu habito, ſceleratiſſimi: quorũ impetũ, furorẽ, tumultũ eccleſia adhuc repræſentat pulſibus iſtis, in triduanis iis matutinis fieri ſolitis. Aut nõ Chriſto fuerit moleſtiſſimũ à proprio apoſtolo Iuda tradi, à cæteris omnibus derelinqui, ſolumque ſe in mortem abduci? ſicut iam olim

Pſal. 87 prædixerat per os Dauid ſui fidelis, dicentis, Longè feciſti

Eſa 63. notos meos a me. & per Eſaiã, Torcular ego calcaui ſolus,

Alapa. & non eſt vir mecũ ex gentibus. Deinde conſidera alapã iſtam grandem, & miſerabilem, quã veſanus ſeruus dño dedit, armatus vtiq;, tantã, vt totũ concuteretur corpus illius & contremiſceret. erumpente dehinc ſanguine & largiter ex naribus emanante. Oportet autem maximã alapam hãc

fuiſſe,deinde magnũ quid eam deſignaſſe,quã deus per tres prophetas tãto tẽpore ante prædixerat. Si enim Iob dicit, Aperuerunt ſuper me ora ſua, & exprobrãtes percuſſerunt maxillã meã,ſatiati ſunt pœnis meis. Per Hieremiã quoq; ait dñs,Dedi maxillã percutiẽti. Et Micheas, In virga,inquit percutiẽt maxillã iudicis Iſraël. Et magna itaq; & moleſtiſſima dño fuit hęc alapa, nõ ſine impreſſa faciei cicatrice maxima. Quidq; mirum,ſi vel ignis de cœlo lapſus eũ deuoraſſet,Sicut Sodomam perdidit,& Gomorrhã,vel terra illũ ſicut Dathan cũ ſociis ſuis dehiſcẽs abſorpſiſſet,vel irruens ex ſylua leo ſiue aper deuoraſſet, ſicut de Eliſeo & Chutæis legitr:vel ſubitanea ſtatim morte corrept⁹ fuiſſet, ſicut Sapphira & Ananias,vel ſaltẽ brachiũ ei exaruiſſet,ſicut ficus?Nunqd enim temeritas fuit extrema, ſtolidũ iſtũ & abiectiſſimu ſeruũ ſibi tantũ ſumere,vt filiũ dei loqui doceat,ſapiẽtiã dei erudire præſumat,eũ à quo omnis in cœlo & terra eſt ſapientiã,quiq; linguas infantiũ facit diſertas,inſtituere cupiat?O immẽſam dei patientiã,quæ nõ ſtatim ſe vindicauit. Et tu igitur infœlix homo,humani generis peruerſam malitiã conſidera,dñs Ieſus à ſeruo cæditur, creator à creatura percutitur,à peccatore deus.neq; dubitat hic Chryſoſtom⁹ ſeruũ hunc fuiſſe Malchũ,vt eo maior fuerit iniquitas,quo ingratitudo deterior. Sed iã te quærere audio, (neq; enim abſurdũ neq; inconueniens eſt,cõcionatorem talia propter ſimpliciores mouere : quia mirũ quã illa manifeſtiſſima fidei ignorẽt)qui fieri potuit,vt ſupplicia pateretur Chriſt⁹,q vt verus deus,fuit vtiq; impaſſibilis?Verùm eſt ſanè hoc & Chriſt⁹ quidẽ in natura diuina impaſſibilis eſt & immutabilis:quia autẽ in illo naturę duę ſunt diuina & humana,ſic ſecundũ naturam humanam tantùm patitur, quanuis exiſtentibus ſic in vna pſona naturis duabus,perſona illa propter geminam naturam,deus verus eſt & homo,ideoq; ei vtriuſq; naturæ officia tribuuntur,vt quum dicimus,deũ paſſum,mortuũ, ſepultũ,quo ad humanitatẽ intelligendũ eſt. Rurſus de Chriſto dicẽtes,quia homo deus eſt,homo cœlũ creauit & terrã,ad diuinam naturã reſpicimus. Sic verum corpus hominis habuit Chriſtus, carnem ſenſibilẽ,animã humanam, totaq; hæc cõmunicatio eſt idiomatũ ſeu proprietatum. Sed adhuc quæris, quo tandẽ modo pati potuerit Chriſtus,quum etiam ratione hu

Iob.16. *Thren.3* *Mich.5.* *Gene.19.* *Num.16* *4.Reg.2 & 17.* *Act.5.* *Mat.21.* *Bernar.* *Chryſoſt.* *Auguſt.*

manitatis fuerit beat⁹,adeò vt glorioſa anima ſua à princi-
Sap. 5. pio habuerit aſpectũ & viſionẽ eſſentiæ diuinæ,quando & beati nihil mali queãt pati:imò ſi fieri poſſet, vt qſquã bea torum apud inferos detineretur,ab igni nihil aduretur.

Auguſt. Ad hęc reſpõdẽdũ eſt,in beatitudine tria eſſe,viſionẽ,frui tionem & delectationẽ. Quãuis ergo anima Chriſti beata fuerit in viſione ſimul & fruitiõe eſſentiæ diuinæ,ita vt iã beatitudo illa operari hęc duo debuerit in Chriſto, facere ſcilicet, ne anima eius quicquã triſtitiæ aut corp⁹ aliquid doloris perſentiret: deus tamen ꝑ ſuã bonitatẽ redimendi generis humani gratia,animã Chriſti vtroq; illo priuauit: ſicq; admirabili quodã & miraculoſo modo fecit, ꝓmiſitq; animã ei⁹ triſtari & corp⁹ pati, neq; quicquã beatitudinẽ illã animę influxiſſe ĩ exteriores animę virtutes,neq; redũ dare in corp⁹ quoad ſenſualitatẽ. Quo maiores Chriſto gratias agere debem⁹,quod quũ à principio futur⁹erat cor pore & anima impaſſibilis,immortalis & ſine omni dolore, tribus tamẽ & triginta annis,ꝓpter nos ſolũmodo,gaudiis tantis priuari ſe voluit,Tu verò hinc diſce ſocerũ tuũ vene rari & amare,cõſiderans Caiphã hunc, qui quũ anni illius põtifex eſſet,per vices tamẽ magiſtratũ hũc Annæ ſocero relinqbat: ſicq; ambo Simoniaci erãt, vt qui illũ pecuniis coẽmerãt:quanuis id quoq; in cõtumeliam & ignominiam Chriſti factũ eſt,quod ad Annã priuſquã ad Caiphã ductus eſt.Tibi tamẽ hoc cõſul tur,& mãdato charitatis etiã præ-cipitur,vt diligas ſocerũ tuũ. Veruntamen cũ eo noli con-ſiliari,ſed à zelantibus te abſcõde cõſiliũ tuũ, ait Sapiens.

Eccle. 37 Diſce hinc ſerue, non aſſentari dño tuo, ſicut hic Malchus placere volens hero homini, offendit dñm deum,neq; ip-ſe peccauit tantũ,ſed peccandi occaſionẽ ſuo etiam dño de dit,dum ſuper eius malitia cõplacentiam haberet, neq; eũ corriperet.fefellit igitur & ſe,& dñm ſuũ, ſicut Sapiens di

Prou. 2. cit,Simulator ore decipit amicum ſuum Quanto præſtite-rit,fuiſſe hic Annæ duru aliquẽ obiurgationem,quã aſſen-tatorẽ,qui eũ in ꝓpoſita malitia cõfirmauit: iuxta illud Sa

Eccl. 7. pientis,Melius eſt a ſapiẽte corripi, quàm ſtultorũ adula-tione decipi: quia ſicut ſonitus ſpinarũ ardentiũ ſub olla, ſic riſus ſtulti. Diſcite exemplo hoc potentes,nõ quibuſ-libet credere,qui blandiuntur: quia dici nõ poteſt quanta hęc ſit in aulis principũ peſtis adulatio,quę excęcat omnes

ſi modo verũ eſt illud Auguſtini, plus perſequi linguã adulatoris, quam manũ perſequẽtis. Quid multa? hoſtes noſtri ſunt omnes aſſentatores & ſcintillæ diaboli, inquit Hieronymus. & rurſus ſup pſalmos, nihil eſt quod tã facilè corrũpat animos ſicut adulatio: quia plus adulator lingua nocet, quam perſequutor gladio. Sed nõ eſt plura iã de iis dicẽdi locus, dũ non ſequuntur dñi illud Senecæ conſilium, Claudendæ ſunt aures adulatoribus. Prohdeũ immortalẽ, quoties cũ potẽtiſſimis cõueniret & magnatibus, ſi per ſeruos liceret & adulatores? Diſce prӕterea cõſilia euangelica nõ debere ad literã intelligi, ſicut hic apertè vides. Chriſt⁹ eñ cũ cõſuluiſſet cæſum in maxilla vna porrigere debere pcutiẽti & alterã, id tamẽ hic ipſe nõ fecit: neq; illud tãtũ nõ fecit, verbis inſuper eũ adoriri cœpit & dixit, Quid me cædis? ipſo ſic opere docẽs nõ ſe voluiſſe cõſilia ſua ad literam tantũ debere intelligi, quãdo ſic ea neq; ipſe ſeruauit: ſed ſuccoſus ille & ſolidus intellectus eſt, quiſq; animo ſuo ſic inſtitutus ſit & cõparatus, ne quicquã ꝓximo neget, qn potius id quoq; ad ædificationẽ proximi paratus ſit ſufferre. Sic autẽ Chriſtus quoq; bene obfirmato animo fuit vtique, dũ nõ maxillas tantũ percutiẽti, ſed & corpus totũ ꝓ nobis tradidit affligẽtibus. & ita pl⁹ intelligi debet de prӕparatione cordis, quã exhibitione operis. Dictu mirũ eſt, quã dici multa poſſent de neochriſtianorũ inſigni tũ ſtoliditate, tũ imperitia, q quælibet Chriſti cõſilia præcepta facere cupiũt: quib⁹ ſi nõ reſiſteremus, breui futurũ eſſet, vt ab iis omnino ꝓfligaremur. Et tamẽ v tut clament ipſi cõſilia Chriſti omnia præcepta eſſe, nec cõſilia tamen ſeruant, nec præcepta, ore tantũ Chriſtũ cõfidẽtes & fidẽ. lites eñ & cauſas agũt ꝓ iudiciis. fratres iſtos hortenſes, cõmunitatẽ rerum omniũ introducere molientes, minus omnibus ferre poſſunt, cane pei⁹ oderũt & angue. Miſerã iſtã tumultuantiũ ruſticorum turbã quam excitauerant ipſi nõne trucidarũt quoq;? nõne arma cõtra eos mouerunt vt alij? non quidẽ in hoc peccantes, ſed tamen ſibi ipſis aduerſati. Luther⁹ cũ negaſſet bella aduerſus Turcas eſſe gerẽda, paulò poſt miſerãdas ruſticorũ cohortes ſui ipſius ſcriptis ſeductas, neq; ſemel ab ipſo defenſas, cædi, trucidari, occidi iuſſit, indulgẽtias nobilib⁹ omnib⁹ in hoc elargitus, qui impetitũ & rude vulgus mactarent, cæderent, perderẽt. Ad hæc

Auguſt. *Hierony.* *ſuper Eſaiæ.* *Seneca.* *Matt 5.* *Auguſt. in ſermone domini in monte.*

ſathanæ eos tradidit O hominẽ neqſſimũ,indulgẽtias paulò ante in bono vſurpatas,ſuſtulerat: deinde eaſdẽ cõferre conatur ſuper occidendis trucidandiſq; miſeris hominib⁹. Sed quid mirũ? qualis euangeliſta, tale ipſius eſt euãgeliũ. periculum eſt,ne precioſus Chriſti ſanguis in iis& omnib⁹ eorũ ſequacib⁹, perierit. Nos deũ ſubinde orem⁹,vt nos ab omni infidelitatis& hæreſeos cõtagio cuſtodiat,ne ĩ nobis quoq; ſanguis Chriſti depereat. Colam⁹ &veneremur glorioſam Chriſti paſſionẽ,ne de nobis ille cõquerat,& dicat, Quæ tãdẽ vtilitas ĩ ſanguine meo?orem⁹ igitur & dicam⁹, Pater noſter qui es in cœlis,ſanctificetur nomen tuum,&c.

DE FALSIS TESTIMONIIS SVPER Chriſto adductis,& de illuſione eiuſdem.

QVAE VTILITAS IN SANGVIne meo?

Euigila, erigere,& excitare anima fidelis,contemplare quæ & quanta ꝑ te ſubiit ſupplicia dñs deus tuus Chriſtus Ieſus. adductus enim eſt ad iniquiſſimũ & Simoniacũ pontificem Caiphã,ſimiliter & Annã,iſtius in omni ĩmpietate ſociũ:vtriq; tamẽ ille etiã iniq; rogatus,verbum malũ nullum fecit,neq; ſe indignũ. Aut non moleſtũ fuerit dño,anxiè adeò ſuper ſe vndique conquiri teſtimonia? Non fuerit illi ingratum,à poſterioribus duobus teſtibus,& verba ſua, & ſententiam ſibi non inuerti tantùm,ſed etiam in ſenſum alium diuerſum quoque torqueri? Non ei ima commouerit viſcera,dum clamarent ipſum reũ eſſe mortis? Iudæi enim quanuis forenſis iudicij ad capitis cõdemnationem poteſtatem non habebant,penes ipſos tamen erat ius decernendi ex legis præſcripto,quo facto,reũ capitis declaratũ Romano offerebãt præſidi. Meditare qd ignominię,doloris& triſtitiæ ſuſceperit dñs,dũ cõſpueretur, velata facie alapis cæderetur,cęteriſq; modis omnibus indigniſſimè tractaretur. ſiquidem cõmunis hæc doctorum ſententia eſt,captum eſſe ſub nocte media dñm,atq; adductũ ad Annam,ibidem rem productam vſq; ad primã mediæ noctis horã: dehinc primates & potentiores(ita vt fit)dormitum ſe contuliſſe, innocentem verò dñm furibundis ſeruis cruciandũ, affligendum,& pro nutu veſaniæ ſuæ tractandum reliquiſſe: ſicut adhuc Hieroſolymis locus peregrinantibus oſtẽditur,

in quẽ reliquã noctis illius parte dñm abdiderũt,tantiſper dũ manè facto illum rurſus educerẽt. Diſce in falſum teſtimoniũ neque de alio dare, neq; in illud conſentire: quia falſus teſtis interibit,& falſitas hæc impunè nõ abibit: tribusq; adeò falſidicus teſtis fit obnoxius : deo quẽ contẽnit, iudici quẽ decipit, innocenti quẽ lædit. Conſideret igitur quiſq; qd agat,quidue teſtetur,quoniã quicquid alter dãni patitur,hoc ille reponere tenetur, qui teſtimoniũ de eo fal ſum perhibet. Sed hic iã quæſtio naſcitur, Quando ſenatus Iudæorũ totus & põtifices anxiè adeò teſtimonia ſup Chriſtum cõquiſiſſent,tandẽq; duos teſtes iniquos ꝑduxiſſent, qui fit ꝙ eorũ & quæ de tẽplo adduxerãt teſtimonia,neque apud Pilatũ neque Herodẽ,vel verbo meminerit minimo? Reſpõdetur ad hoc,Quoniã poſtquam Chriſtus filiũ dei ſe eſſe dixerat,omiſſis prioribus,vnico illi inſiſtebãt, quod & ꝓ blaſphemia habebãt:videbãturq; ſibi ex eo fundati eſſe in accuſando Chriſto,& in quo maiorẽ haberẽt apparentiã iuſtitiæ, quàm in tẽpli deſtructione , ſicut & ad extremum corã Pilato plurimũ illud exaggerabãt. Verũ omnia hęc ita hic fiebãt,ſicut ĩ cauſa iniqua accidere ſolet. carebãt omni fundamẽto,querelã ſolidã nullã habebãt. ex liuore & odio faciebãt oĩa. Quid igitur mirũ, ſi ita ex vno errore in aliũ ꝓlapſi ſunt,rati ſeditionẽ moliri Chriſtũ,ideoq; affligẽdũ, vt Theodã & Iudã Galilęũ? Diſce pręterea hĩc nõ blaſphemare dñm & Chriſto ſuppliciũ ſuũ,ſanguinẽ,anguſtiam & mortẽ non exprobrare iurãdo. quiſquis enim temerè,vel in cõſideratè vel ex cõſuetudine praua iurat,capitaliter peccat,ſicut ſecundo decalogi præcepto docemur. Iudæi ſanè grauiter in blaſphemos animaduertebãt , audiẽtes quoque blaſphemari deũ,ſcĩdebãt veſtimẽta ſua. Atq; ideo hic etiã quãuis Chriſt⁹ deũ nõ blaſphemauerat , ſed honore debito affecerat,Caiphas vt blaſphemiã vel ſuo geſtu & exẽplo ꝑſuaderet circũſtãtibus,ſcidit veſtimẽta ſua. Mos ille ſi nunc quoq; duraret hoc infœlici & impio ſeculo,vnde tot petẽdi forẽt ſartores,qui ſciſſas & blaſphemia veſtes nobis cõſuerẽt?tam inoleuit perdita iſta peierãdi conſuetudo, vt laudi ducatur, & virtuti. Diſce autem & deum colere exemplo Chriſti,q verbis iniquè ſuper ſe teſtantiũ nihil omnino reſpondit, adiuratus autẽ à pontifice per deum viuum , dedit gloriã deo , & confeſſus eſt (in quo ei ſumma vitæ ſuæ ſta-

Pro.2.18 *Iſidorus* *Act. 5.* *Leui.24.*

bat) eſſe ſe filiũ dei. Et tu igitur dare deo gloriã ne dubita, veritatẽ liberè fateri caue diffidas, etiã capitis tui periculo: quia quiſquis Chriſtũ cõfitetur corã hominibus, cõfite-
Lucæ 12. bitur illũ deus quoq; corã patre ſuo qui eſt in cœlis. Diſce nihil intermittere metu hominũ, quod facere teneris. tales enim iis cõparantur, qui faciẽ Chriſto ſuã velarũt: cuiuſmodi ſunt, quos plenè cõfiteri pudet, & alia opera bona exercere, vt in vrbibus & oppidis Lutheranis quidã faciũt: qui dũ catholici haberi cupiũt, cũ cæteris tamẽ catholicis nõ cõmunicãt: neq; ſuos relinquẽtes hæreticos ad illorum ſacra veniũt, domi potius cũ ſuis cõfitentur & ſacramentũ
Joan. 12. ſuſcipiũt. Ij quid aliud faciũt, niſi quod iuxta verbũ Ioãnis, magis amãt gloriã mũdi quàm dei? Quãuis poſſent nõnulli hoc prætexere, ſe in hoc male nõ agere, dum illud in cœnobiis facerẽt, metuentes ne ſi id magiſtratus eorũ & noui epiſcopi reſciſcerẽt, etiã ablato ab eis cœnobio, abigerẽtur ab illis. In vniuerſum tamẽ quilibet Chriſtianus nõ planè, neq; integre cõfitens, Chriſto faciẽ ſuã velat. Quid autem etiã hoc proderit homini, ſi totũ mundũ lucretur, ani-
Matt. 8. mã interim ſuã perdat? Quis dubitat verò in tãto inſaniẽtium ſeruorũ tumultu, dñm, dum cæderetur, hinc inde truderetur, & indignis modis tractaretur, rurſus ſanguinẽ ſuũ effudiſſe, tam crudelem præcipuè ſuſcipiẽs alapã? Nos pro amariſſima ſua paſſione & ſanctiſſimo ſanguine effuſo, gratias agentes illi, dicamus, Pater noſter, qui &c.

QVOMODO ABDVCTVS AD PILATVM DOMINVS, INDE ad Herodem miſſus, & ab eo rurſus ad Pilatũ ductus, ad extremum poſt flagra & illuſiones multas corona ſpinea ſit coronatus.

Quæ vtilitas in ſanguine meo?

Hic iam bis ſanguinẽ ſuũ precioſum effudit dñs, inter flagra & ſpinas coronæ. Vbi tu contemplare, quo contemptu, quanta ignominia ductus ſit ille clara luce in prætorium Pilati coram toto populo: quia tunc Hieroſolymis ad diem ſanctum & ſolennem feſtiuitatem, totius Iudæorum populus cõuenerat. Chriſtus verò iam propè ſpiritu carebat, to-

ta nocte nihil dormierat,ſed tractat⁹, huc illuc abductus à Iudęis pene vſq; ad aurorã fuerat. Quanta autẽ pro ſummis ſuis beneficiis recepit opprobria? quẽ nõ ſuſtinuit cõtem-ptũ? dæmoniacos eorũ liberauerat a ſpiritibus immũdis, cæcos, claudos, ſurdos, mutos ſanauerat, leproſos mundauerat, febrientes, paralyticos curauerat, ſuſcitarat mortuos fame afflicta nũc quatuor, nunc quinq; hominũ milia ſatiauerat, optimis quibuſq; doctrinis inſtituerat. Et pro omnib⁹ illis viciſſim ab eis accuſatur, cæditur, illuditur. Cogita hic & meditare, quomodo Chriſtũ Herodes pro ſcurra habuerit, quomodo petito ab eo ſigno cõtẽpſerit ſapientiã dei, veſte alba indutũ Pilato remittens dñm. Fuit autem Herodes hic filius eius, qui infantes trucidauit innocentes, cuius furorẽ vt euitaret Chriſtus, in Aegyptũ fugit? quẽ ſicut infantem inquiſiuit pater, ſic filius iſte in eiuſdẽ mortẽ cõſenſit. Hic ille Herodes fuit, qui Iacobũ occidit apoſtolũ, videnſq; placere hoc Iudæis, apprehendit & Petrũ. Tantùm verò iuſto dei iudicio cõdignũ tantis ſceleribus ſuſtulit præmiũ. grauiſſimo enim correpť eſt morbo, mẽbra ei omnia facta ſũt tremula vermes & pediculi nati in omni corporis parte, ſpiritus interrupt⁹, & totus fœtore corruptus anhelitus, adeò vt illũ ſuſtinere nemo poſſet. Iniquitatẽ præterea meditare & cõſidera tumultuantiũ Iudæorũ, qui qua erant tum peruerſitate, tum cæcitate, maluerũt præ Chriſto Barabbã eligere, eũ qui mortẽ ſceleribus & flagitiis meruerat, præponentes illi qui omnia viuificat, idque tantùm perſuaſi cõ ſilio phariſæorũ. Quam diuerſum verò eſt, quod nũc agũt, ab eo quod die Palmarũ conclamauerant, Benedictus qui venit in nomine dñi. Hodie prò latrone contemnitur & homicida, prò ſeductore habetur, quem benedictum pauculis ante diebus dixerunt, eũ nunc tolli & crucifigi poſtulant.

Herodes

Matt. 2.

Act. 12.

1. Tim. 1

Vide & infœlicẽ Pilatũ, quomodo ipſe quoq; furore tumultantiũ Iudæorũ cõpulſus eſt, ne expectaret reſponſum Chriſti, quod vel ſolùm ipſum à propoſito conuertere potuiſſet. Sic Auguſtinus inquit, Credo, cùm dixiſſet Pilatus, quid eſt veritas, in mentẽ illi veniſſe cõtinuò cõſuetudinẽ Iudæorum, qua ſolebat eis dimitti vnus in Paſcha. Et ideo nõ expectauit vt reſpõderet ei Ieſus, ne mora fieret, cùm recoluiſſet morẽ, quo poſſet eis per paſcha dimitti, quod eũ valde voluiſſe manifeſtũ eſt. Doctores alij hic ſe exercent

Auguſt.

in eo, quid dñs Pilato reſponſurus fuerat ſi expectaſſet. In euangelio Nazaræorum aiunt nonnulli ſcriptũ eſſe: quoniam reſponderit, veritatem de cœlo eſſe, & non in terra.

Ioan.14. Quidam affirmãt eum dicturum fuiſſe illud, quod eſt apud Ioannem, Ego ſum via, veritas, & vita.

Quæris autẽ, cur tandẽ Pilatus reſpõſum hoc de veritate nõ expectarit. Reſpõdetur, ſicut iã ex Auguſtino adduximus, ſciuiſſe eũ quod ex odio & inuidia traditus eſſet à Iudæis: ideoq; modis omnibus vel hac ſola dimittendi aliquẽ vinctum cõſuetudine, elaboraſſe, vt Chriſtus dimitteretur.

Chryſoſt. Vbi prudentiã aduerte Pilati. nõ eñ dicebat, Dimittite illi, ſi quicquã peccauit propter imminentẽ feſtiuitatem: ſed primo illũ excuſat, dicẽs nihil ſe in ipſo inuenire morte dignũ. Mox ex ſuperabundanti cupit dimitti eũ, ſi non ob ſuã innocentiã, attamen propter feſtũ inſtans. Deinde latronẽ eis proponit improbũ, & infamẽ, homicidam Barabbã, ratus ipſos odio tanti facinoris potius innocentem dimiſſuros dñm, quàm tot flagitiis notatum latronem Barrabam. Vtq; eos magis mitigaret, regem illũ vocat Iudæorum. quaſi diceret, Si cuiuſquam eſſet hic reus ſceleris, ad quẽ potius res hæc pertineret, quàm ad me Romani Imperatoris in hac parte vicariũ, cui vel maximè aduerſum eſt, ſi quis regem ſe eſſe iactitet? Tamen id quoq; omitto, neque accuſo: quantò magis vos pios in illum eſſe decet, & eundem dimittere?

Chryſo. Chryſoſtomus etiã aliam adhuc rationem affert, cur reſponſum nõ expectarit Pilatus, ob res ipſius magnitudinẽ & grauitatẽ. ait enim, Hoc pacto dñs Pilatum paucis verbis allicit, vt petat, Quid eſt veritas? Sed primùm rei ipſi inſtat. rogauit autẽ: quoniam tẽpus id poſtulabat, tũc eum de Iudæorũ manibus eripere cogitauit, ideo exibat. Sunt qui opinentur Pilatum audito illo ex dño, de duplici regno, putaſſe ad ſe nihil pertinere, ſicq; ex cõtẽptu abiiſſe. Neque deſunt quidam exiſtimantes indignum fuiſſe Pilatũ, qui reſponſum hoc audiret, eo quod cùm iudicij ſui modũ & formulam à veritate eſſet auſpicatꝰ, ab eadem dehinc decidit ipſe. Alij ex præſumptione ipſum hoc autumãt feciſſe. Nõnulli, inquiunt, Pilatũ ratum ſe à Chriſto aliquid hic auditurum ex lege, & prophetis, quorũ ſcripta nihili faciebat: quoniã Gentilis erat. Quicquid id ſit, ex quo fecit hoc Pilatus, conſtat malè ipſum in eo feciſſe, quod reſponſum nõ

expectauit,ſemper enim deinceps à veritate defecit, Chriſtumque mox ſeruis flagellãdum, illudendũ & coronandũ tradidit, Ob oculos cordis animique tui hic tibi propone & contemplare præcipuum quendã dominicæ paſsionis articulum. Quomodo ſanctiſsimũ Chriſti corpus colũnæ iniectũ & aſtrictum,flagris cæſum eſt duriſsimè,ad ipſam vſq; precioſiſsimi ſanguinis largiſsimã profuſionem, quãdo tunc implebãtur verba Chriſti, quæ dixerat antè diſcipulis ſuis, Filius hominis tradetur Gentibus, & flagellabitur. Gentilis erat Pilatus,Pilati ſerui flagellantes dominũ,Gẽtiles erant, volentes in hoc placere Iudæis.Dicunt doctores largã hanc ſanguinis Chriſti in ſua flagellatione effuſionẽ, ſatis futurã fuiſſe pro totius humani generis redemptione.Hinc quæres igitur,cur mortuus ſit Chriſtus. In hoc ſane tu immẽſam cõſidera iuſtitiam dei,qui cùm redimere hominẽ, & ex faucibus diaboli potuiſſet ſanguine illo Chriſti in coronatiõe, & inter flagra effuſo eripere,vt tamen diabolo ſatisfaceret,ipſumque vinceret potenter,voluit eundem & morte ſua innocentiſsima ſuperari,atq; ſic hominem ab æterna morte libe rari.Iterum interrogas, quare Pilatus quem ſciebat innoxiũ, tam duriter cædi voluerit & coronari. Eo nimirũ, quod ipſe probus ac vir bonus non erat, aſpiciens furibundos inſanientium Iudæorum animos,quos nolebat offendere. Videbat ille apud eos nihil proficere innocentiam Chriſti,neque eos feſtiuitati iam imminenti parcere velle, quod tamẽ Herodes fecit,nolens niſi poſt paſcha iudicare,& occidere Petrum.Videbat nihil ſe promouere,etiã in electionem propoſito homicida:ſicq; cogitabat fieri haud poſſe,vt pace Iudæorum illum ſineret impunitũ abire. oblitus itaq; omnis iuſtitiæ,vt ſatisfaceret furori Iudæorũ,cõtra & præter æquitatẽ, innocentẽ tradidit flagellãdũ. Conſidera hic quoq;,quomodo ſanctũ & hacten⁹ inuiolatũ Chriſti caput craſsis & duriſsimis ſpinis coronatũ eſt. Spinæ autem iſtæ erãt marinæ, præcutæ,lõgæ ad ꝓportionẽ ferè minimi digiti,ſicut adhuc videntur in ciuitate Vuerdæa Sueuiæ, in monaſterio ad ſanctã crucẽ,vbi eas Frideric⁹ Imperator dono dedit.Illæ caput Chriſti acerrimè pupugerũt, & vndique vulnerauerũt, quia eas ſumma violẽtia ſerui vſq; ad craniũ adegerũt, emanãte ex omni parte ſanguine Chriſti ſanctiſsimo. Potuit ĩ hoc maximo dolore dicere dñs, Quæ tãdẽ ĩ te redũdat ô pctõr vtili-

Mat. 20.

Act. 12.

tas? ſanguinē in te meum perire ſinis, quē ego propter te pro-
fudi copioſiſsimè? Sunt qui aſſerat Chriſtū vulnera habuiſſe
quinquies mille, quadringēta, ſeptuaginta quinque. illa ſi tu
pietate motus honorare velles, orares quotidie quindecies
orationē dominicam: & ſic cuilibet vulneri oratio daretur
dominica, vna, euoluto anni circulo. tantū n enim cōficiunt
quindecies 365. Neque verò mirum eſt, tot Chriſtū habuiſſe
vulnera, qui pro innumeris ſatiſfacere venerat peccatis, vt
Pſal. 37. iam dicere potuerit illud Dauidicū, Vim faciebat, qui quæ-
rebant animam meā. Nónne quæſierunt animam Chriſti, lan-
cea in latere, clauis in manibus & pedibus, in capite ſpinis,
in facie alapis, flagellis & virgis toto corpore? Atq; inter o-
nia hæc ſupplicia ad te ô duriſsime peccator clamat domi-
nus, Quæ obſecro vtilitas in ſanguine meo?

DOCTRINA.

Hiere. 17 Tu hic diſce vulgi agnoſcere inſtabilitatem, quem enim
iam diligit, paulò poſt pluſquā agreſti & vatiniano odio per-
ſequitur. Maledictus itaq; quiſquis confidit in homine: quo-
niam inconſtantia principum vernæ tēpeſtati ſimilima eſt.
Ecce quàm glorioſè dominū in vrbem comitabantur Iudæi
die Palmarum. Quàm ignominioſè illum viciſsim nunc tra-
ctant? Aut quis vnquam chariorē habuit dominū ſuum quā
2. *Re.* 17 Iudæi Dauidem? & tamen cum primū ſe aduerſus patrē ſuū
commouiſſet Abſalon, totus cū eo erat populus Iſraël à Dā
vſque Berſabee, & ſic iam ſenem perſequebantur adeo, vt fu-
gere cogeretur è regione ſua cum paucis viris exercitus ſui.
Erat iam quiſquis volet, & cōfidat in applauſu populari. Di-
ſce deinceps hoc exemplo orare dominum, ne te purgāt ſpi-
næ néue affligant flagra peccatorū, quia multa flagella pec-
Pſal. 31. catoris, inquit Dauid. Si autē te deus ob peccata tua flagello
ferit pœnæ temporalis, feras modeſte. quādo enim innocēs
Patiētia. dominus tam patiens fuit in alienis peccatis redimēdis, quid
nos facere æquum eſt pro proprijs? quomodo ſe Dauid quo-
Pſal. 32. que in flagella paratum eſſe dixit, & dolorē ſuū oculis ſuis
& 107. continue obuerſari. atque ideo, Paratum, inquit, cor meum
deus, paratum cor meum. Moueant ad hoc te, quæ Chriſtus
pro te innocēs ipſe paſſus eſt ſupplicia. Moueat te amor dei,
qui hoīes ſæpe ex charitate affligi ſinit, vt pater filios ſuos,
Hebr. 12. quemadmodum pulchre ad Hebræos ſcribit Paulus, adducēs
Prou. 3. in hoc dictum Sapiētis, Diſciplinam domini fili mi ne abii-

ceas,nec deficias cum ab eo corriperis. Quē enim diligit do minus,corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi, flagellat vnumquenque quem ſuſcipit filium.

Diſce præterea neque ſalutare, neque adorare dominum ridicule,ſimiliter nō aliud cogitare animo quam lingua ores,neq; aliud præſtare opere quam verbis profitearis. Nos autem cōmunibus iam votis largiſsimam illam precioſi ſanguinis Chriſti profuſionem venerantes, oremus quatenus à nobis flagella peccatorum noſtrorum auferat pius ac propicius deus,dicamuſq;,Pater noſter qui es in cœlis,&c.

QVOMODO POST TANTA SVPplicia exhibitus Iudæis à Pilato dominus,ad extremum morti eſt adiudicatus.

Sed quæ vtilitas,clamat adhuc Chriſtus, in ſanguine meo?

Hic iam contemplare anima fidelis, quam miſerabilis hic fuerit aſpectus,dum Pilatus ex prætorio Chriſtum educeret ſpinis coronatum, totumq; iam ſanguine madentē. Ecce homo,quam inhumana paſſus eſt ſupplicia. Ecce hominem illum,qui cum ſit etiā deus,quid nō pro te ſuſtinuit? Ad hanc exhibitionē Chriſti repræſentandam,adhuc quotidie eccleſiaſtico ritu in ſancto miſſæ officio,ſacramentum iamiā cōfectum,toti monſtratur populo,& ad deſignandum, quia ſacrificiū eſt, ipſo itaque velut geſtu exprimere & dicere videtur ſacerdos eleuās corp9 domini. Ecce homo. Homo,inquam,hominem illum vide,eundemque deum & creatorem tuum Chriſtu Ieſum,pro te coronatū ſpinis, flagris cæſum, & ad extremum oblatum in ara crucis. Atque ſicut illa vere facta ſunt, ſic eundē nunc in hoc altari offero ſub ſpeciebus panis & vini velatū. Coſidera deinde quam inique Chriſtū accuſarint Iudæi,dicentes quod ſe fecerint filiū dei, cū tamen à deo patre deus ipſe ab æterno genitus fuerit, quod & paterna vox teſtata eſt,Hic eſt ille filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui,ipſum audite. Et idem ipſe profeſſus eſt miraculis ſuis,teſtimonio Ioannis & ſcripturæ ſacræ. Exhorruit hic quidem primulum Pilatus, & obſtupuit,cogi-

Iordan.

Mat.3.

Ioā.5 10

tauitq́;,Si hic filius dei eſt,nimium eſt quod flagris & ſpinis duriter adeo ipſum tractaui. Et tamen dictu mirum eſt, quã verſatili ſimul & verſuto animo Pilatus, verſa ſubinde mentis ſuæ ſententia,arrogãter poteſtatẽ ſibi iactarit eſſe & dimittendi & cruci affigendi Chriſtum.vt ſic nullã mereatur apud deum excuſationẽ,vel ſepties etiam locus in Iordanæ. Cogita inſuper & vide Iudæorũ inſignem cæcitatem, qui dũ modo Chriſtũ cruci adiudicatum haberent,non dubitarunt Chriſtum pariter & deum abnegare,dicentes, Quoniam regem non habemus niſi Cæſarẽ. Quondã cum Samuelem nollent amplius Iudæi iudicem,petentes regẽ, audierũt ex irato domino Samueli dici illud,Non te abiecerunt,ſed me,ne regnẽ ſuper eos. Quod ſi ergo iam olim id accidit ſuper vno petito rege,quanto plus iſti ad iracundiã prouocauerunt dominum,dum abnegantes Chriſtũ,obliti dei,Cæſari ſe ſubmiſerunt gentili &,idololatræ? Merito igitur etiam nũc Iudæi extorres & exules regiõe ſua,ſacri Romani imperij,ſerui ſunt,neque terram amplius ſuam,nec ciuitatem, nec tẽplum,neque ſacerdotium,nec altare habent, nec ſacrificiũ, neq́, regẽ:iuxta quod eis prædixerat Daniel,dicẽs, Poſt hebdomades ſexagintaduas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus qui eũ negaturus eſt. Promiſſum ſibi Meſsiã habuere ſudæi, & idẽ populus Chriſti electus eſſe debebant, quod hic corã Pilato abnegarunt,nolẽtes Chriſtũ habere regem, cum dicerẽt, Regẽ non habemus niſi Cæſarẽ. Non ſunt itaque iam amplius populus dei,ſed Gẽtiles in populũ dei electum aſſumpti ſunt. Tu vero interim hic mihi conſidera, quomodo Pilat[9] & Iudæorũ furore exaſperat[9] & alias ethnicus, confeſſus tamen eſt innocentẽ eſſe Chriſtum, omnẽque in Iudæos culpam retorquens, quanuis à propria preſſus conſcientia,manus tamen ſuas lauit:in hoc multo melior ſyncerior q́; iudicibus quibuſdam Chriſtianis, qui ſine omni horrore cõſcientiæ, falſum iudicant & pauperes opprimũt. Nota tamen,quod Tertullianus in Apologetico contra gẽtes,cap.21.inquit,Et omnia ſuper Chriſto Pilatus, & ipſe iã pro ſua conſcientia Chriſtianus Cæſari tũc Tiberio nũciauit. Vide. Pilatum dicit Chriſtianũ.licet aliquæ hiſtoriæ dicũt,quod ſibi mortẽ conſciuerit. Ioſeph[9] meminit, quõ poſt decimũ annum à Iudæa receſſerit in Romã, mortuo iã Tiberio.nil autem de morte eius agit. Sed ecce quanto furo-

1.Reg.8. — *Dan.9.* — *Tertull. Pilatus.* — *Li.18.c.8.*

re parciti fuere Iudæi,nō Chriſtū tātùm & deū abiurauerunt,ſed filios quoq; ſuos maledixerūt ,dicētes,Sanguis ei* ſuper nos , & ſuper filios noſtros . ſi enim quilibet ſanguis innocēs effuſus ad deū clamat de terra , ſicut Abel ſuo ſanguine teſtatur,an nō ſanguis Chriſti etiamnū in hodiernū diē clamat ad deū,& vindictam petit ſuper peccato? Dices autē,qūo poteſt iſta parētū culpa quicquā nocere filiis,quādo dicit dn̄s, Quia nō portabit pater iniquitatē filij , neq; filius iniquitatē patris , ſed anima quæ peccauerit ipſa morietur? Reſpōdeo patrē nō oportere ſufferre filij ſui iniquitatē ad pœnā æternā:quia ſic quiſq; onus ſuū ſuſtinet,& ſic Ezechiel accipiēdus eſt.Intereà tamē in pœna tēporali ſępe parētū peccata in ſe recipiūt liberi,ſic fili* Dauid mortuus eſt propter peccatū parētis,ſecundū quod Nathā dixerat ad Dauidē,Quoniā blaſphemare feciſti inimicos nomē dn̄i,propter verbū hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur. Sic pepercit dn̄s Salomone viciſſim propter Dauid patrē ſuū dicēs ei,Quia habuiſti hoc apud te,& nō cuſtodiſti pactū meū & præcepta mea quæ mādaui tibi,diſrūpens ſcindam regnū tuū,& dabo illud ſeruo tuo. Veruntamē in diebus tuis non faciam,propter Dauid patrem tuum.

Gene. 4. *Eze. 18.* *Galat, 6* *2 Re. 12.* *3. Re. 11.* *3. Re. 11.*

Sicut ergo pater promereri poteſt filio ſuo apud deū , vt ei feliciter omnia,ſuccedant , ita rurſus demereri poteſt vt pereat,ſimiliter & mater. Quomodo dixit deus , Ecce ego inducam mala ſuper domum Ieroboā , & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietē , Simili modo cum peccaſſet Cham,patrē ſuū Noë inebriatū deridens,dixit Noë,Maledictus Chanaā, ſeruus erit fratrū ſuorū. Cham peccauerat, & Noë filiū poſt Chanaā maledicit. Idem nō pauld apertius in Pſalmis inſinuat Dauid,inquiens,Fiant filij eius orphani,& vxor eius vidua. nutantes transferātur filij eius & mendicent, eiiciantur de habitationibus ſuis. Et infrà, fiant nati eius in interitū , & in generatione vna deleatur nomen eius.Vbi Auguſtinus manifeſtè patere inquit,quomodo reddantur peccata patrū in filios.Huc pertinet,quod ſi patrem filius in malitia vitæ & morum improbitate ſequatur, peccatum quoque illi ſufferre tenebitur,ſecundum quod in lege deus ſic loquutus eſt , Ego ſum dominus deus tuus, fortis zelotes,viſitans iniquitatē patrum in filios , in tertiam & quartam generationem, eorum qui oderunt me.

Filii puniuntur pro parētibus. *3. Re. 14.* *Gene. 9.* *Pſal 108* *Auguſt.* *Exod. 20*

Iudæi mali. Quia igitur filij & poſteri Iudæorũ, eorũ quoque malignitatis erãt hæredes, ſimul cũ ipſo lacte materno ſugẽtes inuidiã erga Christianos, & blaſphemiã in Chriſtũ, ſicut etiãnũ videmus eos ita liberos ſuos inſtituere, vt inter primos ſtatim garritus maledicere diſcant Chriſtianis, Chriſtũ & Mariã contẽptui habere, ſacramenta ſpernere. Quid mirũ, ſi ſuper filios eorũ & filios filiorũ ſanguis Chriſti deuenit, *Pſal. 108* iuxta illud Pſalmi, In memoriã redeat iniquitas patrũ eius in cõſpectu domini, & peccatum matris eius nõ deleatur. Nõne tibi innocẽs Chriſti ſanguis ſuper Iudæos veniſſe videtur, in ipſo iam olim excidio Hieroſolymitano, vbi eorũ vltra vndecies centũ milia occiſa ſunt, venditis aliis, aliis captis, nonnunquã Iudæis triginta vno denario diuenditis, ſicut ipſi antea Chriſtum triginta denariis Iudæ exhibitis mercati fuerãt? Nõ etiã Iudæorũ capitibus adhuc imminere tibi videtur ſanguis Chriſti, dum per vniuerſum terrarũ orbẽ exules profligati ſunt? dum ſic vbique habitãt, nuſquã (vt ille aiebat) habitant, ſed & in metu, timore & tremore peregrinãtur inter Chriſtianos, à Turcis verò adhuc durius tractatur. quod ſi nõ eſſet, neq; apud Turcas miſerrimas acciperẽtur modis, nõ eſt quod eorũ quẽquã putes inter Chriſtianos cõmoraturũ, quod iſtis eſt vel natiuũ Chriſtiani nominis odiũ. Væ autẽ, væ inquã quibuſdam principibus noſtris & optimatibus ciuitatum ac nobilibus, qui tantam fœnoris & vſuræ licentiam relinquunt Iudæis, ſubditos ſuos miſeræ ſic perdi & corrumpi ſinunt, plus plerunq; eis liberatis præbent quam Chriſtianis. Væ eis, dum patiũtur iſtos *Chriſtus quinquies excuſatus à Pilato.* ſanguinem Chriſtianorum ſugere. Iam verò hic mihi cõſidera, quomodo deus, creator, idemque redemptor tuus, iudex futurus totius orbis terrarũ, víuorũ mortuorũq; omniũ hic cõdemnatur ab effœminato & incõſtanti præſide Pilato, qui & innocentẽ illum hactenus ſuper confeſſus erat, & tantùm regem Iudæorum appellauerat. Manẽ enim præ*Luc. 23.* ſentantibus Chriſtũ ſibi Iudæis dixerat, Nullam in eo cauſam inuenio. ſimiliter fecit cum reducerent eum ab Herode, ita vt prius ter innocentem eſſe eum confeſſus ſit, quam *Ioan. 18.* ſineret flagellari primum. Dixit etenim ſemel, Cauſam in eo mortis nullam inuenio, emendatum autem dimittam. Deinde cum ex Chriſto quæſiuiſſet, Quid ſit veritas, egreſſus ad Iudæos, rurſus dixit, Cauſam nullam in hoc homine

mine inuenio. Iamque laturus ſententiã,iterũ innocẽtẽ ſe quoque profeſſus eſt à ſanguine iuſti huius. Nunc verò omnibus iis prætermeſſis,tãtũ metu & timore humano ſententiã tulit cõtra deũ,aduerſus Chriſtum,& ſuã ipſius conſcientiã,iuxta petitionẽ Iudæorũ, Chriſtũ adiudicauit ſupplicio & ignominioſæ morti crucis,Quid tu hic Pilate miſerãde facis?quid tu audes?quantũ tibi ſumis?Cæſarẽ metuis,deũ offendis magiſtratũ ſecularẽ times,dum beneface re debes & inſontẽ abſoluere. Sed quot iã prohdolor, viuũt in terra Pilati?quã plurimi ſunt q fauore,amore, odio, metu vel ſimilibus,male iudicare nõ dubitãt? Poſtremò meditare hic diligẽtius, & ob oculos cordis tui tibi propone,quo modo,quo furore, quantiſq; doloribus domino veſtes ſuas exuerũt ſerui Pilati,quæ iã vulnerib⁹ cõpactę fuerant.Qua itẽ acerbitate illi vulnera omnia renouarunt, dũ eũ de integro flagellare cœperũt,Quanuis enim ſunt,qui Matthæũ & Marcũ putãt flagellationis huius tantũ p modum repetitionis meminiſſe, maior tamen pars doctorũ in hãc cõceſſit ſententiã, vt exiſtimet Chriſtũ bis eſſe flagellatũ,primũ emẽdationis & pœne loco:vnde illũ dimittere cupiebat Pilatus, ſicut Lucas & Ioãnes cõmemorãt:deinde poſtquã adiudicatus addictusq; fuit cruci,ex cõſuetudine Romanorũ,qua nemo cruci affigebatur, niſi flagellat⁹, eamq; flagellationẽ Matthæus & Marcus deſcripſerũt, ſicut pulchrè teſtatᷓ ſanct⁹ Auguſtin⁹. At tu hic diſce magis timere deũ quã homines, neq; metu humano falſa ferre iudicia,nec cõtra cõſcientiã tuã iniquã dare ſententiã.Innocentẽ & iuſtũ ne occidas,munera ſuper innoxium ne accipias.excæcãt enim etiã ſapientẽ.Timorẽ poti⁹ dei ob oculos habe perpetuò,& oĩa fac cũ diligẽtia.Quiſquis autẽ puſillanimis adeò eſt , vt timori huic nõ queat reſiſtere,is & ſciat ſe iudicẽ eſſe nõ poſſe,& officio iudicis ſe abdicet, ſicut dicit Sapiẽs,Noli quærere fieri iudex,niſi valeas virtute irrũpere iniquitates ,ne fortè extimeſcas faciẽ potẽtis. Sic Hieremias quoq; nos præclarè docet,inquiẽs,Facite iudiciũ & iuſtitiã,& liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris,& aduenã & pupillum & viduam nolite cõtriſtare,neq; opprimatis iniquè,& ſanguinẽ innocentẽ ne effundatis.Aut nõne viciſſim durũ te iudicem putas habiturum. Pilate iniquiſſime,illum,quem iniuſtè adeò condemnaſti?

Ioan. 19. *Luc.* 23. *Ioan.* 19. *Auguſt.* *Exo.* 23. *Deut.* 16. 2.*Pa.* 19. *Eccle.* 7. *Hier.* 22. *Iudices.*

Diſce parẽtes & præceptores liberos diſcipulosque ve-ſtros diris nõ deuouere, illis iuramẽta temeraria nõ inten dere. Quanuis enim tritũ iſtud vulgi verbũ, Diræ maternę nihil mordent, eo quidẽ verũ eſt, quoniam parũ ex animo procedũt, tamẽ iſta quoque imprecãdi deuouẽdique cõſue tudo omnino deponenda. ſiquidẽ non raro iurãdi peieran diq; exẽpla hinc ſibi ſumunt pueri, plurimũ verò etiã deus permittere poteſt, vt vera fiant quæ vel iocũ vel ex affectu repẽtino matres imprecãtur liberis, ſicut Diuus Auguſtin⁹ omnibus ſeculis annotãdo & memorabili illo facto cõme-morat, in Cæſarea Cappadociæ vrbe viduã referẽs fuiſſe, quã decẽ ſui quos habebat, liberi vſq; adeò exacerbauerãt, vt illa imprecatione ſua & diris effecerat, qđ eos deus hor-rẽdo mẽbrorũ omniũ tremore afflixit, quib⁹ ita pudore cõ ciuiũ motis, inq; exiliũ aliis alio digreſſis, duo quoq; Hip-ponam peruenerunt (vbi cathedræ pontificali Auguſtinus præerat epiſcopus) Paulus cũ ſorore ſua Palladia. vbi cũ ad ſepulchrũ ſancti Stephani quindecim diebus ante feſtũ pa ſchæ ſanatus ille fuiſſet, atque deinceps cũ diuo Auguſtino pranſus, totã ei hiſtoriã enarraſſet, matris & ſuorũ miſerã-dam deploraſſet infelicitatẽ, Auguſtinus ſanatũ iam fratrẽ & tremulam adhuc ſororẽ toti populo palã exhibuit: ſicq; tandem illa ad idem illud ſancti Stephani monumentũ pri ſtinæ reſtituta eſt ſanitati. Vbi nũc ſunt neochriſtiani, ſan-ctorũ & electorũ dei contemptores maximi, miraculorum quoque dei, quæ hic in illis operatur, calũniatores peſſimi? Audiant hic Auguſtinũ eorum quæ vidit & audiuit, & teſtẽ certiſſimũ, ne amplius confeſſam impugnent veritatẽ. Ne itaque parẽtes diris ſuos deuoueãt liberos. quis enim non abhorret à Iudæis, temerè adeò ſe filiosque ſuos ꝓ ſangui-ne Chriſti oppugnerãtibus? Diſce quoque, ſi ſemel pecca torum tuorũ ſpinis Chriſtum pupugiſti, & flagris cecidiſti, illũ amplius non flagellare, ſicut fecerunt ſerui Pilati, rur-ſum profundentes ſanctiſſimum ſanguinem Chriſti. Id tu caue feceris, noua alia ſuper alia accumulãdo peccata: iux-ta illud Sapientis conſiliũ, Fili, peccaſti? non adiicias iterũ, ſed & de priſtinis deprecare, vt tibi dimittãtur. Et ſupra, De ꝓpiciato peccato noli eſſe ſine metu, & ne adiicias peccatũ ſuper peccatũ. Poſtremò etenim ſi nos ſic vitam moresque noſtros inſtituerim⁹, vt de pręteritis peccatis cõtriti veniã

Aug. 22 de ciuit. dei c. 8

Eccle. 21.

Eccle. 5.

ſuper iis impetrantes,nõ adiiciamus noua,ſed cuſtodiã de futuris ſedulam habeam*,nõ peribit ſanè in nobis ſanguis Chriſti:ſed erit nobis ſanguis precioſus&ſalutaris,emũdãs nos ab oĩbus peccatis. Gratũ porrò animũ deo exhibẽtes,& illi & pro amariſſima paſſione,& morte gratias,quas poſſumus maximas agẽtes,oremus,Pater noſter,qui es in cœlis. 1.*Ioan*.1

QVOMODO CRVCIFIXVS SIT DOMINUS, & quæ ibidem circa cruce in dicta factaque ſint.

QVAE VTILITAS IN SANGVINE MEO?

Rurſus hic cõſidera,quã ignominioſè eductus ſit dñs,ſuã ipſius crucẽ humeris ferens pro peccatis tuis. Contemplare quid hic miſeriæ,quantũ doloris & planctus exhibitum ſit,Meditare,qũo laſſus & iam inde à nocte media cõtinuis afflictionibus defatigatus ille,etiamnũ tractatus ſit hic duriter,cõſputus,contẽptus ab omnibus,totoq; corpore vulneratus:cũ iam ſatis nõ erat furori Iudæorũ, cernere ſanctiſſima membra Chriſti vndiq; ſanguine madẽtia,& cõpactas vulnerib* veſtes,niſi grauiſſimã inſuper crucis molẽ humeris eius imponerẽt. Vt figura impleretur,quia ſicut Abrahã præcepto dei pariturus, propriumq; ſuũ filium immolaturus,illi ligna imponebat ad ſacrificiũ cõſumãdũ; ita quoq; æternus Abraham,multarũ gentiũ pater], deus omnipotẽs, filiũ vnicũ ſuum ꝓ genere humano,per modũ ſacrificij cõſummaturus,crucẽ illi propriã baiulari ꝑmiſit. Et quãuis ignominia hæc ei maxima fuerit corã omni populo: iuxta illud legis,Maledictus qui pendet in ligno,tamen id quoq; totũ ordinatum à deo fuit in gloriam & honorem Chriſti. Sicq; licet ignominioſa hæc crucis portatio apparebat,ferebat ille tamen eã tanquam magnificus triumphator & victor,in qua etiam nunc gloriamur omnes,in qua victurũ ſe certò,audiuit ſibi dici ac promitti Imperator Cõſtãtinus. Signũ hoc illud eſt,quo frontes ſeruorũ dei ſignari ab angelo Ioãnes in ſpiritu vidit. Præterea ipſe quoq; crucem ſuam tulit Chriſt* velut rex ſceptrum: quia regnaturum à ligno deũ iam olim prædixerat,tanquam iam factum,Pſalmiſtes. Quo pertinet illud egregiũ & nobile euãgelici prophetæ

Gene.22. *Deute*.21 *Crux*. *Galat*.6. *Apo*. 7.

Eſaiæ. 9. vaticiniũ. Et érit principatus eius ſup̃ humerũ eius. Hic ni-
mirũ princeps, & vniuerſalis totius mũdi dñs eſt Chriſtus,
huiusq; adeo dñi & principatus ſui ſceptrũ habuit crucẽ,
eo quod in veſtimento ſuo deſcriptum eſt, Rex regum &
Apo. 19 dñs dñantium. Ad extremum crucẽ ille propriam portauit,
non ſecus atq; clauem prævalidam, qua ianuam aperuit tũ
ſacramentorum, tum regni cœlorum, ſecundum quod olim
Eſaiæ. 22 deus per os prophetę ſui fidelis dixerat: Quia dabo clauem
Dauid ſuper humerum eius, id factũ hodie eſt, cùm ipſe ſuã
detulit crucem Chriſtus ad locum paſſionis. Eadem porrò
deinceps claue aperuit & limbũ & cœlum, nobisq; illã abi
turus ipſe reliquit, vt ea arcam aperiamur gratiæ dei.

Deinde tecũ ipſe quoque recogita, quã laſſus & fatigatus
ſub tanta crucis molle fuerit dñs: quæ cũ per ſe grauis eſſet
innumeris adhuc magis grauabatur totius mũdi peccatis:
quæ quomodo non in terrã vſq; depreſſerint obſecro dñm,
Pſal. 108 ſicut in illius perſona iam ante dixerat Dauid, Infirmata
& 37. ſunt genua mea? & rurſus in alio loco, Cõturbatum eſt cor
meum, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorũ meorũ,
& ipſum nõ eſt mecũ. Pio affectu ſoliciti hic ſancti docto-
res, anxiè omnia perquirentes, cõſiderant impoſſibile hoc
fuiſſe hũmanæ naturæ in Chriſto, tantã ſufferre ſupplicia,
tot pœnas, plagas, truſiones, verbera, tantumq; contemptũ
ſuſtinere, dũ hinc inde traheretur & raperetur, veriꝰ quàm
quod ducebatur, ad Annam, Caipham, Pilatum, Herodem,
rurſusq; ad Pilatum, & tandem ad Caluariæ locũ fœtidiſſi
mum niſi affuiſſet illi virtus diuina, adiutrix & conſola-
trix perpetua: quæ tamen hic cũ ei ſubtraheretur, quid mi-
rũ ſi ſub graui crucis pondere ſuccubuit, ſicut per prophe-
Eſa. 14. tam locutus eſt dñs, Ad punctum in modico dereliqui te?
Videntibus hoc ipſum Iudęis, iamq; metuentibus ne inter
manus deficiẽs ſubitò moreretur, nõ quidẽ ex cõmiſeratio
ne ſui, ſed vt propriã implerent voluntatem in crucifigen-
do, baiulum illi crucis adhibuerunt Simonem Cyrenæum.

Et tamen hic quoq; latere nõ potens, euidenter ſe aperit
diuinitas Chriſti, dũ propheta ſit, futuraq; prædicit, quem
malefactorẽ credebant omnes, in quem prona tota iam tu-
multuabatur ciuitas, eius ille miſerandũ excidiũ ſexui vati
cinatur muliebri. Iterũ hic recogita, quãtis doloribus rur-
ſus exutus hic dominus fuerit, quo furore adeptus cruciq;

ſit iniectus, manibus ſtatim ac pedibus ꝑforatus, & in cru-
cem ſuffixus: vbi cũ vbertim ſanguinis ſui fluenta profudiſ-
ſet, impleta eſt ꝓphetia Dauidis, Foderunt manus meas & *Pſal. 21.*
pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea. hoc eſt adeò
me totũ extenderunt, vt in nnmero oſſa mea omnia habere
poterant. Sublata dehinc & erecta in altũ cruce, impetuoſè
in paratã foueã deiecerũt. Hinc dolor Chriſto maxim⁹, cor
poris totius viſcerumq; omniũ tremor, vulnerũ renouatio,
foraminum in manibus ſimul & pedibus ampliatio maior.
Cõſidera deinde immẽſã, inſumma Iudæorũ veſania, Chri
ſti bonitatẽ tumultuantur iſti, neq; ex ſumma inuidia pœ-
nis illi⁹ ſatiari poterant, & interim pro eis partẽ orat ille,
dicẽs, Pater, ignoſce illis, quia neſciũt quid faciũt. Hęc ora-
tio ex ſententia Auguſtini, virtutẽ ſuã etiã deinceps in die *Auguſt.*
Pentecoſtes manifeſtè exhibuit, quãdo ex eius efficacia ad *Act. 2.*
primũ Petri ſermonẽ tria milia Iudæorũ baptizarentur, ſi-
cut & Paulus illũ in oratione exauditũ refert pro ſua reue- *Hebr. 5.*
rẽtia. Cõtẽplare porrò cõtinuã iſtã Iudæorũ ꝑuerſitatẽ,
quæ ne quicquã haberẽt quod nõ fraudulenter obiicerent
Chriſto, tẽplum quoq; exprobrarunt illi. Verùm qui verbo
cœlũ creauit & terram, poterat & templũ tantillũ (ſi adím
meſam totius mũdi machinã referas) in triduo reędificare:
quoniã iubere & dicere eius ipſum factũ eſt: iuxta illud Da *Pſal. 23.*
uidis, Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. *& 150.*
Neq; verò hac vna obiectiõe cõtẽti Iudęi, inſup clamarũt,
Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluũ facere. O cæci-
tatẽ Iudæorum, ò vos homines hominũ omniũ peruerſiſſi-
mos, veritatem, quam ſequi nõ vultis, hic tamen pendenti
in cruce dño confitemini? Nanq; ſi ille verbo adoleſcẽtem
reſuſcitauit defunctũ in Naïm, & quatriduanum iam ex ſe- *Luc. 7.*
pulchro fœtentem Lazarum, quid ni etiã ipſe de cruce po-
tuerit deſcendere? Clamatis inſaniſſimi Iudæi, vt deſcẽdat *Ioan. 11.*
de cruce. nõnne mai⁹ fuit miraculum & auribus veſtris in- *Ambro.*
auditum, quòd tertia die clauſo beneq; per vos obmunito
reſurrexit monumento, neq; tamen etiamnũ credere in il-
lũ vultis duriſſimi? Confidit ille ſanè in deo, ideoq; & reſu
ſcitauit eũ deus, vt inquit Petrus, ſolutis dolorib⁹ inferni. *Act. 2.*
Quod & Dauid in ſpiritu præuiderat, ſic loquens in ꝑſona *Pſal. 15.*
Chriſti, Propoſui dñm in conſpectu meo ſemper: quoniam
à dextris eſt mihi ne commouear. Propter hoc lætatum eſt

cor meũ,& exultauit lingua mea,ĩſup & caro meã requieſcet in ſpe. Quoniã nõ derelinques animam meã in inferno,nec dabis ſanctũ tuum videre corruptionẽ. Meditare prætereà quàm ignominioſum Chriſto fuerit,quod viliſſima Pilati mancipia veſtes Chriſti inter ſe diuiſerunt,quas ſine dubio illi ſanctiſſima virgo manibus ꝓpriis cõtexuerat. Siquidẽ nõ temere id quoq; ſpiritus dñi prædixerat per
Pſal.21. os Dauidis,Diuiſerunt ſibi veſtimẽta mea,& ſuper veſtem meã miſerunt ſortẽ. Veſtis hæc inconſutilis,ipſam inuiolatã deſignat eccleſiæ catholicæ vnitatẽ. Vnde & Auguſtin᷒,
Auguſt. Quadripartita,inquit,veſtis dñi Ieſu Chriſti,quadripartitam figurauit eius eccleſiã,toto orbe terrarũ diffuſam. Tunica verò illa ſortita,omniũ partium ſignificat vnitatẽ,quę charitatis vinculo cõtinetur. Neq; adhuc ſatis erat opprobrij,qđ Chriſto maledicti intulere Iudæi,niſi inſuper & latro peruerſus illi inſultaret. Verùm hic quoq; diuinitas ſua in altero patuit latrone,qui manifeſtè videns inſignẽ Chriſti patientiã,pariter & innocẽtiã,quod patrẽ ſuũ pro cruci-
Gregor. lib.18. moral. fixoribus oraſſet,increpauit ſociũ, Chriſtoq; teſtimonium dedit innocẽtiæ, vnde volũtas illius bona declaratur. Manib᷒ pedibusq; ſuffix᷒ in cruce pẽdebat,nihil ĩ eo à pœnis liberũ,niſi cor & lingua remanſerant. Inſpirãte itaq; deo, totũ ei illud obtulit,quod in ſe liberũ inuenit. Dixit ergo, Dñe,memento mei cũ veneris in regnum tuum. Hic autem admirari neſcio magis,an venerari conueniat immenſam Chriſti bonitatẽ,qui in cruce quidẽ pendens , non tamen vt qui torqueretur,ſed tanquam rex magnificus feuda ſua diſtribuẽs,dixit ad latronẽ, Amẽ dico tibi,hodie mecũ eris in paradiſo. Vbi mirari tibi fortè ſuccurret,quid paradiſi nomine deſignetur. neq; eñ cœlũ intellexit corporeũ, regnũ illud cœleſte, quo ipſe quadrageſimo demũ die poſt reſurrectionẽ peruenit. Sed ibi intelligunt nonnulli paradiſum,ex quo primi parentes noſtri fuerant expulſi: ſicque putant Chriſtũ confracto limbo , patres ſanctos inde ereptos in paradiſo illo locaſſe,tantiſper dum in die Aſcẽſionis cũ ipſo aſcenderent in cœlum. Alij interim opinantur, paradiſum hic intelligi aſpectũ eſſentię diuinę,verum vtique illud regnũ cœlorum:quod quia nulli alligatum eſt lo-
Ambro. ſuper Lucam. co,ibi eſt,vbicũq; Chriſtus eſt. ſic Ambroſius, Vita,inquit, eſt eſſe cum Chriſto:quoniam vbi Chriſtus, ibi regnũ dei.

Quádo igiť poſt Chriſtũ latro hic mortuus eſt,nõ in limbũ patrũ cõmigrauit,ſed inmomẽto ad Chriſtũ puenit,vbi nõ caruit viſione eſſẽtię dei. De hoc latrone multa habẽtur in euãgelio Nicodemi, q eũdẽ Diſmã appellatũ fuiſſe refert. *Diſmas.*

Diſce hinc proximo tuo ex animo dimittere, vt ſic tibi quoque deus remittat peccata tua, ſicut Chriſtus hic nõ dimiſit tantũ crucifigẽtibus ſe, verumetiam pro eis rogauit, quod demũ eſt perfectorũ, iuxta illud euangelicũ. Dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite iis q vos oderũt. orate pro perſequentibus & calũniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt. qui ſolẽ ſuũ oriri ſinit ſuper bonos & malos, qui pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Magna & verè magna hæc eſt gratia alicui cõceſſa diuinitus, qui ex corde ſuo dimittit proximo, ſicut oramus oẽs, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Diſce deinceps bene vti inuicto illo titulo crucis Chriſti, Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ. ſcriptus hic quidẽ à Pilato, ſed tamen iam olim à deo præuiſus eſt, quo nomine eundẽ Pilatus immutare nec auſus eſt, nec potuit. Titulus enim iſte, ipſe eſt quem omnes formidãt inimici Chriſti, à quo fugiunt, quẽ trepidantes abhorrent, de cuius vſu paulò poſt videbitur. Diſce prætereà tunicã domini in conſutilẽ nõ ſcindere, eccleſiæ ſcilicet ſanctæ vnitatem nõ diſſuere: quoniã deus vnus eſt, fides vna, vnũ baptiſma, deus vnus & pater omnium ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus vobis. Nemo ſe ſeparet ab vnico iſto ouili Chriſti, niſi volet à lupis infernalibus diripi, & laniari. Vſq; adeò peiores ſunt neochriſtiani miniſtris pilati, q cũ Chriſtũ crucifixiſſent, huic tamẽ tunicę nõ pepcerũt, neq; tamẽ id diligẽter adeò propter tunicã tantùm, ſed ad noſtrã tum in formationẽ, tũ ſalutẽ eſt deſcriptũ, vt alia pleraque. Et quia illa vnitatẽ eccleſiaſticã figurauit? turpiſſimè errãt, & peccãt, neochriſtiani iſti, alias ſaper alias introducẽtes ſectas, quarũ nullus penè iam neque modus habetur, nec numerus, aliis Lutherũ ſectãtibus, aliis Zuingliũ etiã occiſum imitãtibus, aliis Catabaptiſtarum partes, & errores fouẽtibus. Omnes ii ſectas introducũt perditionis: ipſi quoque amittũt fidem, & charitatẽ, omniaq; dona, quorũ diuiſiones à deo ſunt in eccleſia ſancta. Diſce poſtremò, vel vltimò ſaltẽ termino pœnitẽtiam habere & agere de peccatis commiſſis, quod quanuis

Matth. 5
Marc. 6.
Ephe. 4.
Ioan. 10.
Rom. 15.
2. Pet. 2.

tum difficile eſt,tũ periculoſum,quiſquis tamẽ eam habet, peruenit ad vitã. Quomodo Leo papa de nemine,dũ viuit, deſperãdum eſſe docet. Non carere autem hoc diſcrimine, vel Auguſtinus ſatis magnus tibi teſtis erit, qui ad longum diſputans, multis modis nos adhortatur pœnitentiã agere dum valemus recte,dum vires corporis ſuppetũt.ſiquidem quiſquis pœnitentiã dum ſanus eſt, differt eouſq; dum iam morbo occupatus,extremos vix ducere queat ſpiritus, quũ iam amplius peccare non poteſt,non peccata relinquit,ſed ab eis ipſe relinquitur. Et quanuis vel tarda etiã & ſera melior eſt quam omnino nulla pœnitentia,periculoſum tamẽ eſt atque damnationi multum propinquũ,ad vltimum vſq; ſpiritũ differre pœnitentiam. Tarda quidem fuit latronis huius pœnitentia,ſed nihil minus quã tarda peccatorũ remiſſio. Nos iam deum oremus,quatenus ante finẽ vitæ noſtræ plenam nobis pœnitentiã donare dignetur,ne in nobis perierit ſanguis Chriſti , ſed proſit nobis ad vitã æternam. Dicatis orantes,Pater noſter,qui es &c.

DE IIS QVAE SVB MORTEM CHRISTI ET POST EANdem contigerunt.

Etiam iamiam moriturus Chriſtus,clamat ad peccatores, Quæ adhuc vtilitas in ſanguine meo?

Quid quantũque hic obſecro doloris habuit dñs, videns ſub cruce ſtantẽ virginẽ matrẽ, nõ ignarus vtiq; impletum eſſe iam tempus prophetiæ,quam Simeõ prædixerat, Tuã ipſius animã pertranſibit gladius? Quid mirum enim, ſi eo maior fuerit hic paſſio Chriſti, dum vltra ſuppliciũ crucis *Luc.2.* ex cõpaſſione matris adhuc cruciabatur? Præordinauerat autẽ tutorem virgini Ioſephũ deus ab æterno. is vidit quidem duodennẽ Chriſtũ. triginta verò annos natum, morte præuẽtus videre non potuit alias ipſe quoq; nuptiis interfuiſſet cũ Maria. Succeſſit autem mortuo illi Chriſtus, qui *Ioan.2.* tantiſper curã eius habuit,dum & ipſe iam moriturus eandem velut teſtamẽto inſtituto, cõmendatã relinqueret charo diſcipulo ſuo Ioãni,quem nimirum intelligens, dicebat matri, Mulier,ecce filius tuus, Qui vtut magnus fuerit ſanctiſſimæ virgini dolor,ex mirabili illa mutatione,dũ tradi

tradi ſibi videret ꝓ deo hominẽ,pro magiſtro diſcipulũ:tamen aliqd in ſe habuit dulcedinis & ſuauitatis,filiũ in tãta iamiã imminẽtis mortis amaritudine,dolentiſſimæ matris recordatũ eſſe,curamq; ei quẽ habebat dilectiſſimũ,demãdare. Viciſſim nũc Iudæorũ mihi cõſidera duritiẽ,qui ne tantillũ quidẽ miſerti Chriſti,cui iã condolebãt cœlũ,terra,ſol & luna,ſicut idipſum Dionyſi⁹ tũc tẽporis adhuc infidelis exiſtẽs,vidit,& animaduertit in vrbe Heliopoli,quãdo dicebat,Vel deus naturæ patitur,vel mũdi machina diſſoluetur. Tertullian⁹ in Apologetico aduerſus gẽtes,refert ethnicos ſcriptis iſtius eclipſis mentionẽ feciſſe. Quicquid autẽ id eſt,conſtat & petras ſciſſas,& terram eſſe motã,pectora verò Iudæorũ qbuſlibet petris duriora, emolliri non potuiſſe,vt aliquantulũ Chriſto cõpaterentur,ad deſignãdum quia lex eorũ,tẽplum quoq; & ſacrificiũ, aliaq; omnia finẽ habitura iam eſſent. Verũ eos quoq; malitia ſua & peruerſitas ꝓpria excæcauerat,ſicut olim Sapiẽs præuiderat, & deinceps ex Eſaia inducit euãgeliſta. Erige præterea aures cordis tui,& ſi paulò fueris attẽtior,audire videberis ipſe tibi vocẽ & clamorem Chriſti horribilem, Eli,Eli,lama aſaphtani,quod eſt, Deus meus, deus meus,vt quid dereliquiſti me? ſicut ante aliquot ſecula ſpirit⁹ ſanct⁹ prædixerat p os Dauid ſui fidelis,Pſalmo.21.qui totus eſt de paſſione dñi. Quæris autem, quomodo Chriſtus à deo derelictus fuerit. ita ne,vt turpiter ſimul & impiè noſtro hoc infœlici ſeculo neochriſtiani quidã blaſphemantes deũ mentiti ſunt, Chriſtũ quaſi deſperaſſe, aut alio quoppiã modo? Proh pudor & dolor,adeò inſanos eſſe nũc homines,vt nihil agnoſcant?adeò quoq; cæcos eſſe principes quoſdã,qui blaſphemos iſtos foueant? Porrò vt mittamus hæc, cõſtans quorundã doctorũ ſententia eſt, Chriſtũ hoc dixiſſe reſpiciendo ad ſenſualitatẽ animæ ſuæ,quam tunc deus interna cõſolatione priuauerat. Hieronymus dicit Chriſtũ à patre derelictum eſſe,nõ propriè loquẽdo,ſed illum tanquã derelictũ exhibuiſſe cum in tanta iã perueniſſet ſupplicia,vt ab aliis quoq;,Iudæis verò maximè, pro derelicto haberetur, vnde & dicebant,Cõfidit in deũ,liberet eum nunc,ſi vult. Omnia autẽ hæc prædicta olim fuere,Eſaias propheta ait, Putauimus eũ quaſi percuſſum à deo & humiliatum. Quid multa? nos quoq; dum videmus,& in Chriſto formam ſerui

Tertull.

Sapien. 2

Ioan. 12.

Hierony.

Eſa. 53,

agnoſcimus,hoc eſt,naturã humanã,dũ offenſã crucis cõſideramus,min⁹ mirari debemus,cur dixerit dñs. Vt quid de reliquiſti me? id eſt,quid ita tot me ſuppliciis affici pmittis,quaſi mei planè ſis oblitus? Sãctus Auguſtin⁹ putat Chriſtũ hic vidiſſe membra corporis ſui myſtici à deo derelicta, qui ſanè ppetuus eſt ſacræ ſcripturæ mos,vt quæ ſunt mẽbrorũ capiti tribuantur: ſicut & ad Paulum dixit dñs, Saule Saule,quid me perſequeris? Me inquit,cũ tamen nõ Chriſtum,ſed Chriſtianos,Chriſti membra perquireret. Sic autem dicit Aug. Quare me dereliquiſti? quare hoc dicitur, niſi qa nos ibi eramus,niſi quia corpus Chriſti eccleſia,lõge à ſalute mea verba delictorũ meorũ? quomodo dicit delictorũ meorũ: niſi quia pro delictis noſtris ipſe precatur, & delicta noſtra ſua delicta fecit,vt iuſtitiã ſuã,noſtram faceret iuſtitiã? Vnde & Raban⁹,Filius,inquit, dei factus eſt aduocatus noſter,& quorũ ſuſcepit culpã,deplorauit miſeriã. Ita hic clamat ſe derelictum,nõ quòd ipſe,ſed membra ſua derelicta cõquereretur,vel aliquãdo derelinquẽda, quorum nomine tanta ille ſuſtineret ſupplicia. Tunc autẽ derelinquere hominem dicitur dñs, cùm in peccatum cadit ſic,vt eũ non ſtatim deus iuſtificet rurſus,quomodo in tantam miſeriam totũ ſemel collapſum eſt genus humanũ: vnde mors & quicquid erat emerſit calamitatis. Eo ptinet qđ in Pſalmis Dauid dicit, De⁹ dereliquit eũ,perſequimini eũ & cõprehendite eũ: quia non eſt qui eripiat. Poſſem hæc omnia ex eo pſalmo,vnde verba illa dñi ſumpta ſunt,ad lõgum dilatare & extendere, quando ſtatim poſteà ſequitur, Longè à ſalute mea verba delictorũ meorum (quæ quidam dicunt Eſdrã addidiſſe) neq; poſſunt intelligi iſta de Chriſto,qui (vt Petrus ait) peccatum non fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sicut itaq; non de proprio loquitur peccato,ita etiã non de illius agit remiſſione,ſed vt pro noſtro orat peccato,ſic de noſtra queritur derelictione. Verè enim corp⁹ Chriſti pẽdebat in cruce, & corpus Chriſti myſticũ ipſa eſt eccleſia ſancta dei. Sed & alterũ Chriſti verbum auribus cordis tui percipe, Sitio. Vbi quanuis certò certius eſt Chriſtũ maximam habuiſſe ſitim ex tantis cruciatibus atq; doloribus immenſis, eo quod iis qui torquentur, ſitis moleſtiſſima eſt,vt non fuerit hæc minima afflictio Chriſti, voluit tamen per hoc impleri ſcripturam illam, In ſiti

Aug. ſup pſal. 21.
Act. 9.
Rabanus
Pſal. 70.
Pſal. 21.
1. Pet. 2.

mea potauerunt me aceto. Inſuper quoque maxima iſta ſitis fuit, quam habuit de ſalute animarum. Conſidera præterea, quãtô clamore dominus Ieſus ſpiritum ſuum in paternas manus commendauerit. Neque enim cygnus eſt homo, qui claro clangore queat, ſubtracto iam ſpiritu inclamare, ſicut hic Chriſtus viribus omnibus iam exhauſtus exclamauit, Pater, in manus tuas commẽdô ſpiritum meum. O mortẽ præclarã, ô inclytam atque ô fœlicisſimã mortem. Tu verô inſuper contemplare admirãdam & ſtupẽdam ſanctisſimi ſanguinis profuſionem è corpore mortuo, cum tamen aliâs naturaliter corpus demortuum frigeſcat, exanguefiat, ſpiritusque vitales in eo omnes diffluãt atque intereãt. Verus itaque Chriſti ſanguis hic, in mortuo illius corpore miraculoſè eſt conſeruatus. Sic Ambroſius ſuper Lucam, Aduertamus, inquit, quod licet corporis Chriſti fuerit natura mortis, licet qualitas ſimilis, disſimilis tamen gratia, nã vtique poſt mortem ſanguis in noſtris corporibus congelaſcit, ex illo autẽ incorrupto corpore, ſed defuncto, omniũ vita manabat. Viuidus ergo iſte Chriſti ſanguis duo operatus eſt, clarũ lõgini aſpectum, qui quãuis latus Chriſti non ita bono aperuit affectu, volens per hoc placere Iudæis, ſicut & reliqui ſerui Pilati, tamen quando de ſanguine Chriſti emanãte oculos ſuos liniuit admiratur ſtupendum illum ſanguinis effluxum, ſanatus eſt, vitamq; ſuã deinceps in Cæſarea Cappadociæ finiuit martyrio propter confesſionẽ nominis Chriſti, illiuſq; ideo feſtũ ex more eccleſiæ Romanæ celebrarur die 15. Martij. Alterũ quod hic exhibitũ eſt miraculũ, illud eſt: quia ex ſententia Auguſtini guttulæ ſanguinis aſperſerũt corpus latronis alterius. Ait enim, nõ dici incredibiliter, latronẽ, qui tunc credidit, iuxta dominũ crucifixũ, aqua illa, quæ de vulnere lateris eius emicuit, tanquã ſacratisſimo fuiſſe perfuſũ.

Pſal. 68. *Ambro.* *Aug. de orig. ani. ad Renatũ lib. 1. c. 9.*

Inter cætera ipſe quoq; tecũ pio affectu cõtemplare, quot homines ex tantis quæ hic exhibita ſunt, miraculis emẽdati ſint, & conuerſi, pulſantes pectora ſua in ſignũ cõtritionis & fidei. Indurati autem & obſtinati homines, cuiuſmodi adhuc noſtrates ſunt neochriſtiani, nullis poterant miraculis ad fidem adduci. Quantum itaque ſanguis Chriſti vtilitatis in bonis inuenit, tantum obſtaculi & impedimẽti habuit in malis: qui, quia miſericordẽ illũ habere dominũ recuſarũt, ferẽt aliquãdo iudicẽ æquisſimũ, quãdo ad inferos detruſi, vermẽ-

habebunt non intermoriturum, & ignem ſuſtinebũt qui nõ
Eſa. vlt. extinguetur. O domine Ieſu Chriſte, miſericordiã & gratiã nobis dona, quatenus tecũ cũ latrone manere poſſumus in æuum, Amen. Diſce autem ex iis tu parentes colere, & ob-
Exod. 20 ſeruare, eiſque de neceſſariis prouidere neq; id tantũ ſimpliciter ex præcepto dei, ſed ex hoc Chriſti exẽplo, in extrema etiam neceſsitate, eorũ meminiſſe, aut quis vnquam filius in maiore fuit anxietate, & ſolicitudine, quã hic pẽdens in cruce Chriſtus? & tamen matris ille ſuæ, ne tum quidem obliui-
Auguſt. ſci potuit, imò ex ſentẽtia Auguſtini hæc illa extitit hora, de
Ioan. 2. qua Ieſus aquam cõuerſurus in vinũ, dixerit matri, Quid mi hi & tibi eſt mulier? nondũ venit hora mea. Hanc itaque horam prædixerat, in qua deberet agnoſci à matre moriturus, de qua fuerat mortaliter natus. Operaturus itaq; miracula, diuinam reſpiciebat naturam, ſecundum quam etiam illa faciebat: quam à patre habebat, ad matrem nihil pertinentem. Deinde cum iam flagra, ſpinas, clauos, crucem & lanceã ſuſtinere volebat, omnia hæc ſecundum humanam carnẽ, quã ex virgine matre ſumpſerat, paſſurus matrem ſuam meritò agnouit, illius meminit, eãdem quoque ſuo cõmendauit Io-
1. Tim. 5 anni. Ad eundem planè modũ nos etiã parentũ curã habere debemus: quia quiſquis ſuorũ curã non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior, ait Paulus. Diſce deinde pauperibus morti adiudicatis miſoricordiã exhibere, & recreationẽ impartiri. Quod olim quoque pij homines faciebãt Hieroſolymis, qui addictis morti vinũ porrigebant, plurimaq; omnis generis cõfortamenta ſubminiſtrabãt, iuxta illud Sa
Prõ. 31. pientis cõſilium, Date ſiceram (id eſt, omne illud quod inebriare poteſt) mœrẽtibus, & vinum iis qui amaro ſunt animo, vt bibãt, & obliuiſcantur paupertatis ſuæ, atque doloris ſui non recordentur amplius. Neque deerãt tunc qui potiones cõfortatiuas domino continuis hactenus ſuppliciis tantum non pœnitus oppreſſo miſerunt: verùm quod nunc fieri poteſt, & proh dolor non raro ſolet, epotabant vnum illud lictores & apparitores, Chriſto pro illo porrigẽtes acetũ, ſi-
Amos 2. cut prædixerat Amos, Vinũ damnatorũ bibebant. Diſce porrò & piũ eſſe & cõducibile, corã morientibus vel etiam iam demortuis, pſalteriũ decãtare vel legere: quæ etiamnũ apud catholicos durat conſuetudo, ex hoc Chriſti exemplo traducta. Quia quãdo legitur dixiſſe, Deus meus, deus meus,

vt quid dereliquiſti me, ſanctus Hieronymus vult eum pſalmum illum totũ ad finem vſq; peroraſſe, ac deinceps illum quoque, In te domine ſperaui, tacitè orando ad illũ verſum perduxiſſe. In manus tuas domine commẽdo ſpiritũ meum. Ita vt ſic dominus noſter Ieſus Chriſtus ſpiritũ ſanctiſsimũ ſuũ inter orationes ſedulas tradiderit, cum clamore, lachrymis & ſancti capitis inclinatione. Diſce poſtremò animã tuã, ſpiritumq; tuũ cõmẽdare in manus dei patris, ſicut Chriſtus fecit. Aut ſi adſis ipſe morientibus, idẽ tamen tu fac illi' noĩe. ſiq; aĩæ tuæ curam & rationẽ habẽs, fac hoc quotidie, tũ è lecto ſurgẽs, tum cubitũ abiẽs. quantulũ enim hoc eſt tẽpuſculi, quo id facere poteris, tantũq; dicere, Dñe, in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum? Nihil eſt hoc, ſi cõferas ad ea, quæ ſacerdotes ex officio in reliquis orationibus ſuis tenentur perſoluere. Tibi vero moleſtũ erit, hæc tã parua dicere? *Hieron.* *Hebr. 6.*

1 In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.

2 Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ, Titulus triumphalis defendat & cuſtodiat nos ab omnibus malis.

3 Sãcte deus, ſancte fortis ſancte immortalis & miſericors deus propitius eſto mihi miſerrimo peccatori.

4 Domine Ieſu Chriſte, tibi laus & honor, tibi gloria in ſecula pro amariſsima tua paſsione & morte.

5 O domine Ieſu Chriſte, miſericors & propitius ſis parẽtibus meis, benefactoribus, fautoribus, amicis omnibus viuis & defunctis, illiſque pro quibus me vis velle, & debere orare, &c.

6 Ieſus Maria Ioãnes, Ieſus Maria Ioſeph, Ieſus Maria Anna.

7 A ſubitanea & improuiſa morte, libera nos domine Ieſu Chriſte.

8 In manus tuas domine commendo ſpiritum meũ, redemiſti me domine deus veritatis.

9 Domine Ieſu Chriſte, miſerere animæ meæ, quãdo emigratura eſt de corpore meo.

10 Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, in hora mortis ſuſcipe.

11 Angele ſancte dei, cuius cuſtodiæ deputatus ſum miſer, protege me ab omni malo, ab omnibus hoſtibus meis defende me, & tecũ me perduc in locum fœlicitatis æternæ.

12 Sancte Michael, S. Gabriel, S. Ioannes, S. Petre.

S.Paule,S. Iacobe,S. Sebaſtiane,S. Chriſtophore,S. Maurici,S. Achari,S. Auguſtine,S. Chryſoſtome,S. Martine, San. Gregori,S.Vuolffgange,S. Leonarde,S. Roche,S. Anna, S. Magdalena,S.Barba,S.Catharina,S.Apolonia,S. Otilia, oẽs ſancti angeli & archãgeli,vosq; oẽs ſan&i & ele&i dei,orate pro me.Hic quiſq; ſuos peculiares imploret patronos.

13 Domine, requiem æternam dona defun&is, & lux perpetua luceat eis.

14 O domine Ieſu Chriſte, propicius & miſericors eſto mihi in illa tremẽda nouiſsimi iudicij hora, da;mihi tũc cum omnibus ele&is tuis gaudiũ verũ & lætitiam vitãque ſempiternam. Sit nomen domini benedi&um vſque in ſeculum.Adiutorium noſtrum in nomine domini,qui fecit cœlum & terram.Amen.Hæc & huiuſmodi quædam alia quilibet pro animi ſui deuotione permutet, prout illum ſpiritus ſan&us edocuerit.Et poſtremò diſce & cognoſce ſacramenta omnia,vim virtutemq; ſuam fluxiſſe hinc ex latere domini noſtri Ieſu Chriſti. ſicut enim quõda ex latere Adæ præuaricatoris creata eſt Eua,ita nunc altera Eua,eccleſia ſcilicet catholica nata eſt & creuit ex ipſo latere Chriſti cœleſtis Adæ, qui & ipſe obdormiuit per mortem in ara crucis. Verùm de hac re aliâs.

Gene.1.

CONCLVSIO PASSIONIS HVIVS

Iam igitur dile&iſsimi in Chriſto fratres admonitos vos volo,vt piè,idq; profundè, contẽplemini paſsionem & mortem domini noſtri Ieſu Chriſti. Conſiderate obſecro ſudorem ſanguineum, captiuitatẽ & contemptiſsimã illuſionẽ, quomodo truſus,raptuſq; huc & illuc miſerè ſit impulſus ille,dum ad Annã primùm,deinde ad Caipham,Pilatũ & Herodem duceretur:qua inuidia, quo furore, qua veſania vbique ſit accuſatus.Ad animum tuũ reuoca, quàm miſerabiliter innocentiſsimus ipſe ſit flagellatus,quàm crudeliter coronatus,quam miſere morti turpiſsimæ adiudicatus, quàm ignominioſè coram omnibus ſub grauiſsima crucis mole exierit iam condemnatus,veſtibuſq; ſuis ſpoliatus, cruci inie&us,& eidem clauis affixus duriſsimè,ex illa pependerit omnium ſannis,eluſionibus & ſcõmatibus expoſitus, à miniſtris ſimul & magnatibus Iudæorũ deriſus, latrones peruerſiſsimi cauillo & calumniis obie&us.Quodque dolorẽ ei omnium vel maximè auxit, vidit ibidem dolentiſsimam matrẽ

cruci aſtãtẽ:quę plus pœnę& afflictionis ibi ſuſtinuit,quã oẽs poſt eã martyres. Quo etiã nõie meritò plus omnibus martyrib⁹ honoratur, quoniã inter reliqua ſupplicia dilectiſſimũ illũ filiũ ſuũ felle & aceto potatũ vidit, audiuitq; eundẽ cum lachrymis& clamore valido in manus paternas ſuũ tradere ſpiritũ. Hæc omnia ne ad momentũ quidẽ recedant à corde tuo.pro te enim ille ea ſuſtinuit omnia,pro te captus & ligat⁹ eſt.peccata tua illa flagra ſunt, quibus cæſus eſt dominus:ſpinæ etiã iſtæ,quæ ſanctiſſimũ eius caput pupugerũt,peccata inquã tua ſanguinem Chriſti profuderunt,ſicut prævidit propheta Eſaias. Verè lãguores noſtros ſuſtulit,& dolores noſtros ipſe portauit, Exiſtimauimus eũ tanquàm leproſum,percuſſum à deo & humiliatũ. Vulnerat⁹ eſt propter iniquitates noſtras,attritus eſt propter ſcelera noſtra. Quis ergo tã ingratus erit,qui cũ videat propter ſe tãta ſuſtinuiſſe filiũ dei,nõ viciſſim omni cura& diligẽtia gratias agere laudesq́ue debitas illi cãtare laboret, ne forte de eo cõquerens ille dicat, Quæ vtilitas in ſanguine meo? Et nos itaque nunc & ſemper pro tantis ſuppliciis gratias illi agamus maximas,iã verò eò maiores,quòd memoriale mortis & paſſionis ſuæ nunc ſuſcepimus eucharistiam ſanctã,vt ſic gratiæ præſentis hic participes, & gloriæ æternæ fiamus cõſortes.Id adeò tu Chriſte ſolita bonitate præſtare dignare, per ardentiſſimã tuã erga genus humanũ charitatem,qua vt animæ tuæ nõ pepercisti,quin eã dares in redemptionẽ pro nobis,ita per eandem miſericordiã nobis quoque illã tuã cõcede pius ac propitius, Amen.

Adde Bernar. *Eſa.53.*

PASSIONIS HVIVS FINIS.

Animus erat plures paſſiones huc annectere? quia quatuordecim equidẽ me memini prædicaſſe, ſed me iam parantẽ deterruit futuri operis, quod ſic mihi creſcere videbatur in immenſum,prolixitas. Tãtùm igit̃ variãdi modũ & formulam hic viſum eſt adſcribere. Aliâs nanque paſſionem ad ſeptẽ horas canonicas contraxi.Aliâs ad ea quæ Chriſtus corpore,animo & ſpiritu paſſus eſt:alias adhibitas ſimilitudine ſex alarum Cherubin:aliâs etiam,quomodo ad exẽplum paſſionis Chriſti nos crucẽ noſtram tollere cõueniat Lucæ 9. Interdũ quo pacto audire hic debeat:filia, hoc eſt, anima fidelis, quæ dicta ſunt: aliquando verò quomodo nos omnia hic perluſtrãdo quæ paſſus eſt Chri-

Multæ rationes applicãdi ſeu prædicandi paſſionem. *Pſal.44.*

Eſa.4. ſtus, & ſpiritualia quædã conſiderare debeamus, aliàs ſub parabola ſeptẽ mulierũ, quæ cõprehenderunt virũ vnum:
Mat.27 aliâs adducto in hoc themate illo, Deus me*, deus meus, vt
Iob.39. quid dereliquiſti me? & aliàs multis modis, quos hic ſingulos percẽſere moleſtũ fuerit, atq; ex ſuperioribus duabus paſſionibus cuique prõptum eſt idẽ tentare. Nunc tantùm paſſionẽ ſecundũ euãgeliũ Ioannis breuiter viſum eſt explicare, vt quilibet ampliſſimã habeat ex ſcripturis ſacris ſuper hac re dicẽdi materiam, poſſitq; huiuſmodi quædam ſub conuenienti textu vel præfatione inducere.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV.

PRAEFATIO IN EVANGELIVM IOANNIS DE PASſione Chriſti.

Thren.1 O VOS OMNES QVI TRANSItis per viam, Attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus.

Verba ſunt ex planctu Hieremiæ deſumpta.

ERige in meditullio cordis tui, ô homo qui verè Chriſtiano titulo gaudes, crucẽ ſignaculum illud paſſionis Chriſti, imò ipſum etiã crucifixũ Chriſtum erige. qui ſanguinẽ ſanctum ſuũ hodierno die vbertim voluit profundi in ſudore, inter flagra, ſub capitis duriſſima corona & aliâs ſæpius. Roga dominum, vt ille vel guttulam ſaltem ſanguinis ſui ſtillare ſinat ad emolliendum cor tuum, ne ſemper frigidum illud & durum perma-
Eccle. 1. neat: quia cor durum male habebit in die iudicij. Id adeò ille ipſe ex te vel duriſſimo petit, qui dolores tantos ſuſtinuit, quantos non ſuſtulit homo qui vnquã ſpirauit ſuper terrã. Eo reſpiciens etiã in Euchariſtiæ inſtitutione. Hoc,
Luc.22. inquit, facite in meam commemorationem. Memento igi-
Bernar. tur ô homo paſſionis illius, recordare ſubinde peccatorũ tuorũ, quæ niſi eſſent ad mortẽ, non pro eis filius dei mo-

reretur. Aſpice infeliciſſime peccator pendentem in cruce Chriſtum, deum, conditorem, ſaluatorem & redemptorem tuum. Vide caput quod adorant angeli, præacutis ſpinis vrgeri. vide oculos ſole nitidiores iam caligantes, os aſpice quod docet angelos, aceto & felle potari. Conſidera faciẽ, in qua ſancti & electi dei omnes deſiderant proſpicere. ea iam ſputis maculatur fœdiſſimis, alapis turpiſſimè cæditur. Manus ſanctiſſimæ, quibus cœlum & terra totusque adeò mundus fundatus eſt, clauis affixæ, miſerabiliter extẽduntur. pedes qui mare calcauerunt, duriter transfodiuntur. Neque omnia hæc quantũuis maxima, ſufficiunt. cor ipſum quoque, in quo theſauri ſapientiæ & ſcientiæ dei latebant reconditi, in quo ardens illa in genus humanum deliteſcebat charitas, lancea percuſſum aperitur. Quid multa? Totum en hic mihi Chriſtum aſpice, qui pro te mortuus eſt, quam nihil omnino in toto illo liberum præter linguam? qua etiam hic elocutus eſt immenſa dei myſteria, qua pro perſecutoribus ſuis rogauit deum, oſtendens quoque deſiiſſe iam vetus teſtamentum, latroni paradiſum promiſit, eadem etiam dolentiſſimam matrem dilectiſſimo ſuo cõmendauit diſcipulo. Eadem quoque, quam ſolam ex omnibus totius corporis ſui membris liberam habuit, lingua, ſitim ſalutis generis humani expreſſit. eadem denique ſpiritum ſanctum ſuum in manus patris cõmendauit, Sicque adhuc nos alloquitur, volens nos ad cõtemplandam paſſionis ſuæ acerbitatem adducere, O vos, inquit, omnes, qui tranſitis per viam. Hinc illa pia & laudabilis conſuetudo, vt in triuiis paſſim & omnibus compitis, ante portas quoque ciuitatum crux Chriſti erigatur, omnesque prætereuntes admoneat & velut rapiat ad amorem Chriſti, & meditãdum pœnam eiuſdem. Quilibet ergo crucifixi videns imaginẽ, ſic cogitet tanquam ex cruce loquentem illum audire videatur, & dicentem, O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut eſt dolor meus, Pater noſter.

Lingua Chriſti.

DE CAPTIVITATE CHRISTI, ET QVAE CIRCA EANdem contigerunt, ex capite IOANNIS XVIII.

TEXTVS I.

Mat. 26 Mar. 14. Luc. 22. *IN illo tempore, Egreſſus eſt Ieſus cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius. Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum, locum iſtum: quia frequẽter Ieſus conueuerat illuc cum diſcipulis ſuis. Iudas ergo cũ accepiſſet cohortem, & à pontificibus & phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.* Mat. 26 Mar. 14 Luc. 22. *Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura erant ſuper eũ, proceßit & dixit eis, Quem quæritis? Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus, Ego ſum. Stabat autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipſis. Vt ergo dixit eis, Ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos, Quẽ quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum. Reſpõdit Ieſus, Dixi vobis quia ego ſum. ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire. Vt impleretur ſermo quem dixit, Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* Mat. 26 Mar. 14 Luc. 22. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, & percußit pontificis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dextram. Erat autem nomẽ ſeruo Malchus. Dicit ergo Ieſus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam: Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum?*

D Eum immortalem, quã ſublimi volatu aquila hæc prouolat? quàm cõmodum dedit ſanctiſſimus euãgeliſta narrãdo Chriſti ſupplicio principium, Egreſſus, inquiẽs, eſt Ieſus? quaſi dicat, imminẽte iam illo tẽ-

poris articulo,quo pati Christ⁹ volebat, vltrò exiuit, vt ab
hoſtibus capi poſſet:quorum manus anteà ſæpi⁹ effugerat,
cùm nondũ aderat tempus paſſionis.iam tandem appropin *Ioan. 7.*
quãte hora,ipſe egreſſus eſt.ſiquidem nunc venerat hora,
vt tranſiret ex hoc mundo ad patrem. Egreſſus igitur eſt *Ioan.13.*
trans torrentẽ Cedron.Per torrentem autem paſſio Chri-
ſti deſignatur.vnde ille torrentis trãſitus,ſuppliciis immi-
nentibus dare videbatur initiũ.Nam qui propè montes ha
bitãt,penè quotidie experiuntur,feruẽte ſole & increbre-
ſcente pluuia,niues reſolu', & turbidas aquas exũdare vn-
diq;. Ita hic Chriſtus feruore diuinæ charitatis, æternæq;
& perpetuæ adeò veritatis lumine accẽſus, flumina ſuſti-
nuit paſſionis,ſed vltrò,& volens quidẽ,nõ inuitus.Egreſ-
ſus itaq; trans torrentẽ ſupplicij, peruenit ad fœlicitatem
æternam. Quod & Dauid in ſpiritu deſignare volẽs,dixit,
De torrente in via bibet.bibit enim calicem paſſionis quẽ *Pſal.109*
ſuſceperat. Hoc ipſo autem caput ſuum exaltauit,dum ſe-
met humiliauit,patri ſuo factus obediens vſq; ad mortem: *Philip.2.*
ideoq; etiam exultauit eũ deus,& dedit ei nomẽ ſuper om
ne nomen. Egreſſus,inquam,eſt Ieſus trans torrentẽ Ce-
dron,hoc eſt,caliginis ſiue tenebrarum:quoniam ibi arbu
ſta & ſpineta erant vndiq;,atq; ideo caligo, quæ non malè
cõgruit ſupplicio Chriſti.Nã & illud quod captus eſt Chri
ſtus in primordio paſſionis ſuæ,primoq; adeò guſtu eiuſdẽ
tenebras iſtas,atq; caliginẽ inſcitiæ & ignorãtiæ deſignat.
quod intelligens Chriſtus,capiẽtibus ſe dixit,Quotidie a- *Luc. 22.*
pud vos erã docens in templo,& non me tenuiſtis,ſed hæc
hora veſtra eſt,& poteſtas tenebrarum.Veruntamen in cru
ce quoq; pendens, ignorantiæ huius tenebras declarauit,
dum pro crucifixioribus ſuis oraret,Pater dimitte eis:quia
neſciũt quid faciunt. Quid autem ſibi hoc vult obſecro, *Lucæ.23*
quod diſcipulos quoq; ſuos ſecum aſſumptos duxit trãs tor
rentem illum:illud nimirum:quoniam & ipſi ex eodẽ bibi
turi erant flumine paſſionis, ſicut filios Zebedæi interro- *Mat.20*
gauit,bibere ne poſſent ipſi quoq; calicẽ quem ipſe bibitu
rus erat,neq; inficias tunc ibant illi. Idem eis poſt cœnam
etiã prædixit,inquiens,Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrũ
ſi me perſecuti ſunt,& vos perſequẽtur In huius rei figurã
iam olim Dauid trans torrentẽ profectus eſſe legitur, cùm *2.Reg.15*
proprij filij ſui Abſolonis perſecutionẽ ſuſtineret, coactus

hac perſecutione cũ ſuis ex torrente bibere iá ſenex & vetulus. Quamobrẽ Dauid Chriſtũ, Abſalon autẽ Iudã ſignificat. Quanuis & idipſum morali nõ caret ſenſu, quod diſcipulos ſibi ſuos Chriſtus adiunxit comites, vt eoſdẽ haberet teſtes certiſſimos, qa voluntariè ſe in mortẽ obtulerit: quia iis obuiã ierit. quia verbo in terram eos deiecerit, dũ præſidiũ Petri recuſaret. Poteſt inde quoq, huiuſmodi doctrina colligi, vt hoc exẽplo Chriſti diſcant parẽtes liberos ſuos, præceptores diſcipulos ſecũ in templũ adducere, ad ſermones cæteraq, diuina officia. Ecce em̃ aquila pullos ſuos aſſuefacit rectò aſpectu intueri ſolem, quã quiſquis nõ aſpicit rectus, mininmeq; auerſo vultu, eũ pro ſuo non agnoſcit. Leo quoq; in prædã & rapinã leunculos ſuos adducit, quorũ quicunq, fortem & expeditũ ſe non præbet, vel vngulis cõpreſſum necat. Sic itaq; & Chriſtus ſuos ſecum aſſumpſit diſcipulos, à qbus, quia diuerſæ ſortis erat, Iudas aberat neque id Chriſtũ latebat. ſiquidẽ faciebat iuxta illud Moyſis, ſicut aquila ꝓuocans ad volandum pullos ſuos & ſuper eos volitãs, expandit alas ſuas, ita Chriſtus orare ſimul & ſupplicia ſubire volẽs, vt in vtroq; imitatores ſui haberet apoſtolos, eoſdẽ ſecũ eduxit. Et vide quàm propriè hic euangeliſta deſcribit fuiſſe hortũ ibidẽ: quia hortus, à quo ſalus noſtra originẽ ſumpſit paradiſum referebat: vt ſic qui olim cecideramꝰ in hortò paradiſi, nũc rurſus viderẽmꝰ in horto ſalutarẽ paſſionẽ ſumpſiſſe initiũ: vt vnde perditio noſtra orta fuerat inde ſalus exordiũ ſuſciperet, In hoc horto lignũ vitæ Chriſtus erat, Iudas ſerpens. Et quod Iudas cum cohorte quã adducebat, cecidit retrorſum, lapſum ſignificat & ruinã ſerpẽtis, hoc eſt, diaboli cũ ſociis ſuis. Nimiũ verò hic diu immoramur. quãuis enim aquila hæc cœlorũ arcana ſuperãs, verbũ nullũ fruſtra poſuit, ſingula tamẽ põderare exactius, & longũ nimis & fortè futurũ erat moleſtius. Itaq; cum ſancto Auguſtino iis quæ manifeſta ſunt, ne immoremur, vbi hoc opus eſt, cauſa poſcente, faciamus.

Similia. *Ioan. 6.* *Deute. 22* *Theoph.* *Gene. 3.* *Augu. ſuper Ioan.* *Cyrillus.*

11 Neq; verò egreſſus dñs hortũ intrauit, quaſi paſſionem fugiturus: ſed vt ibidem à Iuda faciliꝰ inueniri poſſet, qui & hortum nouerat, & eo frequenter dñm venire ſolitum ad orationem nõ ignorabat. Vbi primùm retruduntur neochriſtiani, qui nullum locum præ altero eligentes, omnes iuxta orationi aptos dicunt eſſe & idoneos. Contra

fecit Chriſtus,per aliis locis montē hūc Oliueti,veluti pe-
culiariter ſuæ dicans orationi.Deinde hinc tu quoq; diſce
in magnis feſtiuitatibus aliquanto plus magiſq; pie orare,
quia idē hic fecit Chriſt⁹.Diſce præterea(cōtra ſchiſmati-
cos)mane ſurgere,matutinis intereſſe,peruigilare,pia eſſe
& Chriſtianis digna officia. & Chriſtus plerunq; noctu in
hortū hūc venit oratū.idipſum non ignorās Iudas,ſui ſimi-
les ſibi adiūxit,eiuſdē impietatis ſocios ſeruos Romanorū, *Theop.*
quos & ipſos Iudæi corruperāt,pecuniiſq; impetrarant, vt *Aurea*
ſe iuuarent. Militaris em̄ ordo, auri mācipium eſt. Soler *ſententia.*
ter etiā illud ideo præcauerant,ne quis ſe in capiēdo impe
diret,abſterrit⁹ Romani præſidij præſentia:& ne quicquā
deeſſet,pontificum quoq; & phariſæorū ſeruos in comitatū
aſſumpſerāt,vt quis ſe ob legē Moſaicam conatibus eorum
opponeret. Videns aduenisſe iam tempus ſuum dn̄s, ob- *Ioan. 6.*
uiam perrexit aduenientibus,qui anteà properantes ipſum
creare regē procul fugerat.Nunc vltrò ſe eis præbens,quē
quærant etiā interrogat.illi reſpondent, Ieſum Nazarenū.
non inquiunt, Teipſum volumus,te quæſitum aduenimus:
quia nec voce illū norant,nec ſpecie.Vides igitur,ait Chry
ſoſtomus,vim inſuperabilē,quomodo in medio exiſtēs eos *Chryſoſt.*
cæcauit.Quod enim nō in tenebris id noctis contingeret,
oſtēdit euāgeliſta,cū dicit eos faces habuiſſe,quas niſi ha-
buiſſent,ſaltē voce cognit⁹ eſſet Quod ſi illi Ieſum ignora *Cyrillus.*
bant,nō tamen Iudas ob continuā cū eo conſuetudinē. In-
terrogat autē quē quærāt,nō quod ignoraret, ſed vt eos ar-
gueret,qui nec cognoſcere quidē poterant ipſum:ſicq; nos
doceret nō potuiſſe ſe capi,niſi vltro ſequētibus obtuliſſet.

Reſpondit ergo dn̄s,Ego ſum.Et ſubitò regredientes,ce
ciderunt retrorſum. Quāta erit obſecro tum maieſtas,tum *Auguſt.*
potentia Chriſti veniētis ad iudicium, qui tam potens ex-
titit in proſternendis hoſtibus cùm iudicari vellet?

2 Et quoniā hic mortales proſtrati corruerūt ad vocem *Ioan. 5.*
Chriſti,ita ad eādē in die nouiſſimo etiā mortui reſurgēt.

3 Nō temerè quoq; ceciderunt retrorſum:quoniā idip-
ſum Dauid quoq; in perſona Chriſti prædixerat, Conuer- *Pſal. 39.*
tātur & erubeſcāt ſimul qui volunt mihi mala.Cōuertātur
retrorſum & erubeſcant valde velociter. ſicut Eli de ſella *1. Re. 4.*
legitur decidiſſe.ſimile qddā habet & Eſaias,dicēs,Vadant *Eſaia. 28*
& cadant retrorſum.Boni verò antrorſum procidunt in fa- *1. Reg. 2.*

Lucæ. 5. ciem ſuam, ſicut hic Chriſtus in monte Olìueti, ſicut Abigail coram Dauid, & Petrus procidit ante dominum.

4 In hodiernum quoq; diem retrorſum abeunt Iudæi, quãtumcunq; clamet dñs, Ego ſum, ego ſum quem quæritis Meſſias. tamen inſtar cancorũ retrocedunt ad Antichriſtum, nolentes nec agnoſcere, neq; recipere Chriſtum. neque ſic retrorſum ambulant tantùm, ſed & in barathrum præcipites cadunt damnationis æternæ.

Cyrillus. 5 Prætereà ſignum quoq; futuræ gentis Iudaicæ caſus, hic miniſtrorũ caſus eſt: neq; in hunc vſq; diem ſemel collapſa reſurrexit ſynagoga Iudæorũ, quemadmodũ fore prædixit Hieremias, Cecidit Iſraël, & nemo eſt qui excitet. Ita *Hierem.* cadũt, & hactenꝰ quoq; ceciderunt omnes aduerſarij verbi *Cyrillus.* dei, hæretici omnes. Porrò Chriſtus quũ iã ſemet obtuliſſet in mortẽ, ſuos tamẽ tutatꝰ eſt diſcipulos, Sinite, inquiẽs, eos abire. Qui tam paucorũ in tali tẽpore curã habuit, quo modo innumerabiles fideles nõ proteget? Omnipotẽs fuit illud verbũ Chriſti: vnde & Iudæorum compeſcuit furorẽ, aliàs quomodo Petrus ſolus in gladio percutiens, euadere tam potuiſſet multitudinem? Verùm virtus diuina verbi illius ipſum protegebat. O quoties ab infinitis periculis nos deus cuſtodit, & ignaros, & tale nihil præcauentes. Sicut ergo verbũ illud dei Iudæos proſtrauit, ita pari virtute diſcipulos ab eorũ veſania potuit eripere. Diſce hic peccatorem, niſi cõuerti nolentem, nõ perire: quia apoſtoli iamiã fugituri, & per fugam peccaturi erant, tamen de ipſis dicit Chriſtus, non amiſiſſe ſe quenquam. ſiquidem dum ſperabatur, imò apud Chriſtũ certa erat illorum conuerſio, nul-

Mat. 10 lus eorum perierat. 3 Quũ verò audis, quia Petrus Malcho auriculã abſciderit, mirari forſitan poſſes, vnde hic Petro gladius contigerit, quãdo diſcipulis ſuis iam ante præceperit Chriſtus, nec perã geſtare, nec virgam, tantùm ab-

Luc. 22. eſt vt gladium illis permiſerit. Verùm quidem eſt id, ita eis præcepiſſe dñm, quando eos prædicatum ablegauit: ſed tamen hoc ipſum in neceſſitatis caſu ſuſtulit, dicens, Quãdo miſi vos ſine marſupio & pera, nũquid aliquid defuit vobis? Nunc autem qui habet marſupium & peram, tollat eam: & qui non habet gladiũ, vendat tunicam, & emat. Hoc ipſo docere nos voluit ille, tempore periculoſo licere etiam miniſtris, ſuis, vt ſeſe armis inſtruant, verùm quomodo pugnare

debeāt,ſtatim audiem*. Diſce hic nō malè facere eccleſiā, dum pro tēporū opportunitate aliquid in conſuetudinibus & legibus mutat,& variat. Quondā cōiugatus poterat ſacerdotari,nūc nō itē.Olim legitima ætas eorū qui ordinari debebāt presbyteri,erat triginta annorū, nunc viginti-quatuor tātùm. Hic Chriſtus etiā arma eorumq; vſum antehac apoſtolis prohibitū relaxat,& cum eis diſpēſat. Anteà vetuerat,ne abirēt in vias gentiū: deinceps idipſum eis mandauit,aſcenſurus iamiam in cœlū,idē quoq; peculiariter præcepit Petro,qui illud Primū nō ſatis acceperat.Peccant igitur neochriſtiani & turpiter errāt, dū eccleſiā atq; cōcilia reprehēdunt, ſuper eiuſmodi legū & conſtitutionū alteratione. Neque eſt quod hic cōfugiamus ad excuſandū Petrū.qui gladiū hūc portauerit in vſum agni paſchalis,vel inſidias veritus,vel quod gladiolus tātùm ſiue pugio fuerit piſcatorius: quia iam ante Chriſtus eos præmonuerat,euidentem & vrgentē ipſis ſignificās neceſſitatē. quāobrē & ipſi dicebāt ecce duo gladij hic. Videns Petrus vnico Chriſti verbo perculſos proſtratosque eſſe Iudæos, plenus ipſe tum cōfidentiæ erat,tū feruoris,audiensq; Chriſtū dicere, Sinite hos abire, ratus iam inſtare tēpus vindictæ, percuſſit ſeruū pōtificis, & ita percuſſit,quaſi q caput illi* mediū diſſecturus eſſet, verū ſingulari ordinatione dei tātū præſcidit auriculā Atq; ſic (inqt Auguſtin*) permiſſus fuit Petrus dolorē facere,nō occidere. & in alio loco,Petrus errās in amore dñi,ſeruo, nō libero auriculā abſcidit. Neque id tamē ſuo caret myſterio.quia enim ſeruūpercuſſit,deſignāt eos qui ſub lege Moyſi viuebant,& ſeruos fuiſſe,& ſeruilē habuiſſe timorē. Atqui nos iam in nouo teſtamento liberi ſumus,ſecundū quod dixit in euāgelio Chriſtus,Si fili* vos liberauerit.verè liberi eritis.Et quod ſeruo pōtificis abſcidit auriculā, hoc ipſum ſignificat, quia legē carnaliter tātū intelligebat, ideoque auris dextra , qua eā ſecundū ſpiritū accipere debebat, ipſi amputata eſt per principē apoſtolorum.Vel etiā in cōmune vniuerſum ſignificat Iudeorūoīm cæcitatē,ſiquidē iſta auriculæ præciſio,ſignum fuit inobedientiæ Iudaicæ:quoniā aures habuerunt quidē Iudæi,ſed non audierunt,eo quod partim contigit cæcitas in Iſraël.

Mat. 10. *Mat.* 16. *Act.* 10 *Theoph.* *Lyra.* *Auguſt.* *Quæſt. no. & veteſ.* *Ioan.* 2. *Rom.* 10.

4 Poſt increpationem Petri Chriſtus ſanationem, cuius meminit Lucas, aggreditur ſerui, cui nomen erat Mal-

chus. Et id ob euidentiorẽ hiſtoriæ certitudinem appoſuit euãgeliſta, vel quoniã illũ aliâs etiã corporaliter loquẽdo magis nouerat, eo quod ſeruus iſte eſſet pontificis, cui ipſe
Exo. 21. quoq; notus erat. Quod autẽ ad correptionẽ Petri attinet,
Cyrillus. non ille quidẽ procul à lege talionis aberat, ſed tamẽ Chriſtus qui nos ſupra legẽ venerat adducere, vehementiã eius, & nimium feruorẽ cohibuit. Siquidem multò melius eſt iuſto iudici rationẽ iniuriarũ reddendam relinquere, quã pie
Luc. 9 tatis cauſa noſtri ſanguinis petere vltionem. Ad eundem modum aliâs quoque diſcipulos cõpeſcuit, petẽtes ignis de cœlo deſcẽſionẽ, dicẽs ad eos, Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Sed miraberis, quid ita generoſi animi & peculiaris cuiuſ-
Exod. 2. dam vehemẽtię homines elegerit deus. In veteri teſtamẽto ſynagogæ princ ipẽ voluit habere Moyſen, qui quendam occiderat, & eũdem in arenã ſepelierat. In noua lege prin ceps futurus eccleſiæ Petrus, Malchũ occidere parabat: & declinante ictu, auriculam tantum illi amputauit. ſic Au-
Aug. lib guſtinus. Quid, inquit, indignũ, ſi Petrus poſt hoc peccatũ
22. cõtra factus eſt paſtor eccleſiæ, ſicut Moyſes poſt percuſſum Ae-
Fauſtum gyptiũ, factus eſt rector ſynagogæ? Et quãuis hic Auguſti-
c. 70. nus tacitè Moyſen inſimulare nititur peccati. tamen eundẽ
Act. 7. excuſat ſanctus Stephanus, dicẽs, quia exiſtimaba ille intel ligere fratres: quoniã deus ꝑ manũ ipſius daret ſalutẽ illis.

Quæres adhuc, an hic in gladij percuſſione peccarit Petrus. Cõmunis ibi reſponſio patrum eſt, peccaſſe Petrum: quia ſi male nõ feciſſet, increpatus à Chriſto nõ eſſet. audi uit enim ſibi dici, Mitte gladium tuũ in vaginam. Aut nõ vis, vt calicem illum bibã? Qui gladio pugnat, gladio peribit. Inſuper pro Petro dicere quis poterit.

1 Attamen gladios geſtare dominus eos iuſſerat, nõ ob aliud vtique niſi in tutelam & protectionem ſuam.

2 Deinde ad illud quod Petro dixerat dominus de negatione ſui, reſponderat ipſe paratum ſe vel mori pro illo.

3 Eius quoq; quod facturus erat, antequã faceret, veniã à Chriſto petijt, dicẽs, Dñe, nũquid percutimus in gladio?

4 Pro Petro etiam facere videtur iſtud, quod dixit dominus, Sinite vſq; huc. Quaſi dicat, Satis hoc eſt quidẽ. neque nimium videtur in eo factũ, dum ad aurem pertingit ictus, ne modo vlterius procederet cœpta iſthæc violentia.

5 Quid quod ius idipſum quoque naturæ permittit, Vim

vi repellere.

6 Fecit hoc prætereà amore dñi ſui, & laudandus eſt ſeruus, non dubitans animam ponere pro domino ſuo.

7 Ad extremũ etiã gloſa teſtat Petrũ hoc ex feruẽtiſſimo zelo feciſſe, ſicuti & Phinees, occiſo Iudæo, quẽ inuenerat cognoſcẽtẽ mulierem alienigenã, nihil min⁹ quã quod pec carit, laudat⁹ inſup à deo: ſicq; diuina ira mitigata, & ceſſa uit quaſſatio, & ꝓmiſſum ille ſibi ſuſcepit ſacerdotũ ſempi ternũ. Ad hæc oĩa ſingulatim ſic reſpondebimus, primũ- que ſtatim diſſoluimus illo dicto beati Auguſtini, cum ait, Ferre iuſſit Chriſtus gladios, nõ ferire, Quo ſi nõdũ es con tentus, ſed adhuc opponis: qui id potuerit fieri, aut quare & in quẽ vſum ac finem gladios geſtarent, nunquid vt cum iis ſcriberent aut pingerẽt? Ecce nõ definis in magno myſte- rio puerilẽ intermiſcere ſignificationẽ? Reſpondeat itaque ad hoc etiam tibi Auguſtinus, dicens, Chriſtus interroga- uit de gladiis. non propter vſum, ſed ſignificationem. Ec- quid autẽ deſignarunt & repræſentarunt gladii duo? Gemi nam ſcilicet poteſtatẽ, ſecularem & eccleſiaſticã. Petrũ ve- rò iamiã papam ſummumq; eccleſiæ põtificẽ futurũ, non decebat gladio vti ſeculari. Sicq; conueniunt hæc duo quę dixit dñs, Sufficiũt gladij duo. Et mitte gladiũ tuum in va- ginam: quoniã non conuenit papam quoq;, ſed imperatorẽ gladio ſeculari vti & pugnare. Idem hic dicere oportet neochriſtianos, ſi modo volent extricare ſe ex illo, quomo- do Chriſtus admiſſis gladiis duobus tanquã ſufficientib⁹, vetuerit tamen Petrũ gladio ſuo vti. Ad II. dico, verũ quidẽ id eſſe, & confidentiam ſuã tantam Petrum Chriſto præ nũ ciaſſe, veruntamẽ & ipſe non ſemel à Chriſto audiuit paſ- ſionẽ ſuam prædici, vnde & oportebat illum voluntatẽ ſuã eidem cõformaſſe, & minimè illum negaſſe. Ad III, Veniã quidem petiit Petrus, ſi expectare potuiſſet eandẽ: ſed præ- ſtolatus non eſt, ſed ſimul penè & petiit & percuſſit. Vul- gatum autem iam eſt illud, Nihil & inutile æquipollẽt. Ad IIII. Quod Chriſtus dixit. Sinite vſq; huc, nõ ad illã Petri inquiſitionẽ pertinebat, qua quæſierat an percutiendum ſi- bi eſſet, quaſi eo ipſo reſpondere illi viſus dñs annuiſſet. Ni hil minus. Quin potius præcipere ſic voluit illis. vt ſuum relinquerent Iudæis impetum, ſeq; ab eis capi ſinerent. Id autẽ dũ dicebat dñs, iã amplius ſibi temperare non valebat

Num. 25

Pſal. 105.

Auguſt.

Mat. 10.

Petrus quin percuteret. Ad V. Vera quidē illa eſt lex naturæ,& vim vi licet coercere, dum id ita viſum placitumq́ue fuerit magiſtratui,non item ſi aduerſetur illi. Nō itaq; inuito dño percurtere debebat Petrus,eoq; minus : quia audiebat dñm ſibi dicētem: An putas quia nō poſſum rogare patrem, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebūtur ſcripturæ? Ad VI. Non imus inficias feciſſe hoc Petrum ex amore erga Chriſtum: veruntamē & amor errare poteſt ac decipi,ſi nimium vehemens ſit,quia tunc celeritas & nimium præpropera vehementia non ſinit rationem circunſtantias omnes præmeditari,quorum defectu ipſum deinde opus malū redditur. ſic Paulus Iudæos quoq; habere quidē zelum , ſed non ſecundum ſcientiam,teſtatur, Debebat itaq; reſpōſum Chriſti expectaſſe Petrus,eo maximè: quia & ipſe iam ante à Chriſto ſeorſim reprehenſus fuerat, quando multis ex Chriſto de paſſione ſua auditis, dixerat illi. Abſit à te dñe, nō erit tibi hoc. Reſpōdit autē tunc illi dñs, Vade poſt me Satana, ſcandalū es mihi: quia nō ſapis ea quæ dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Ad VII. Et vltimū, quando factum Petri confertur Phinees , reſpondetur id non ſecundum ſe fieri: quia alterum bonum,alterum verò in ſe malū erat: ſed quoniā vtrunq; ex feruenti factum eſt zelo,ideo conferūtur inter ſe. In Phinees ergo amor laudatur cum opere, in Petro charitas tantùm,non factū. Et hoc eſt quod doctores diſcretionē dicūt rectricem,& gubernatricē omniū eſſe virtutū. Sicq; dū illa caruit Petrus, peccauit in temeritate ſua,præſumēs ſe propriis virib⁹ à negatione Chriſti poſſe abſtinere. peccauit etiā percutiendo Malchum vetitus à Chriſto, nec aliquam habēs illius commiſſionem. peccauit inſuper fugiens à dño. peccauit prætereà negādo illum. Diſcamus hic nos Chriſtiani non ex vindictæ & vltionis cupiditate, citra legitimā iuris formulam, proximum velle offendere. Animaduertamus hæc ipſa verba Chriſti, Qui gladio pugnat,gladio peribit. Horrendū hoc dictū eſt aduerſus eos,q nihil magis in voto habent,quàm ferire,percutere,pugnare: ne eis cōtingat quod accidit Adonibezec,qui poſtquam ſeptuaginta regib⁹ ſummitates manuū ac pedū amputaſſet, ita tandē ipſe quoq; plexus dixit, Sicut feci,ita reddidit mihi dñs. Peſtis hominū eſt,non homo, qui tāto feruore,imò

Mat.26. *Matt.18* *Peccata Petri.* *Iudic.1.*

furore fertur ad pugnas,gladios & verbera, cũ aliâs vniuer-
ſa ſe ingerat malorum omnium lerna. Audi quiſquis ſic in-
ſanis,audi inquam furioſe quid Dauid dicat, Quorũ os ma- *Pſal. 13.*
ledictione & amaritudine plenũ eſt, veloces pedes eorũ ad
effundẽdum ſanguinem,cōtritio & infœlicitas in viis eorũ,
nō eſt timor dei ante oculos eorũ. Ecce quã propriè & ex-
actè veſaniã iſtorum expreſsit Dauid quàm pulchrè depin-
xit mores,vitam,omneſque cōditiones eorum. Oremus deũ
& gratias agamus illi,dicentes,Pater noſter.

QVOMODO DVCTVS AD ANNAM DOMINVS *ſit, & ab Anna ad Caipham: ibidemq́; quo pacto Petrus negarit illum.*

TEXTVS SECVNDVS.

Cohors autem, & tribunus: & miniſtri Iudæorum
comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum, & addu- *Mat. 26.*
xerunt eum ad Annam primùm, erat enim ſocer Cai- *Mar. 14.*
phæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autẽ Caiphas *Luc. 22.*
qui conſilium dederat Iudæis: quia expedit vnum homi
nem mori pro populo. Sequebutur autem Ieſum Simon *Mat. 26.*
Petrus & alius diſcipulus. Diſcipulus autem ille erat *Mar. 14*
notus pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium ponti- *Luc. 22.*
ficis. Petrus autem ſtabat ad hoſtiũ foris, Exiuit ergo
diſcipulus alius, qui erat not⁹ pōtifici, & dixit hoſtia-
riæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla *Mat. 26.*
hoſtiaria, Nũquid & tu ex diſcipulis es hominis illius? *Mar. 14*
Dicit ille, Non ſum. Stabant autem ſerui, & miniſtri ad *Luc. 22.*
prunas: quia frigus erat, & calefaciebãt ſe. Erat aũt
cum eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe. Pontifex
ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de do- *Mat. 26.* *Mar. 14.*
ctrina eius, Reſpondit ei Ieſus, Ego palam locu- *Luc. 22.*

tus ſum modo.ego ſemper docui in ſynagoga & in tẽplo,quo oẽs Iudæi cõueniunt, & in occulto locutus ſũ nihil.Quid me ĩterrogas? Interroga eos qui audierũt, quid locut⁹ ſũ ipſis.ecce ij ſciũt quæ dixerim ego. Hæc aũt cũ dixiſſet, vnus aſsiſtẽs miniſtrorũ dedit alapam Ieſu,dicens,Sic reſpõdes põtifici? Reſpondit ei Ieſus, Si malè locutus ſum,teſtimoniũ perhibe de malo:Si autem bene, quid me cædis?Et miſit eũ Annas ligatũ ad

Mat 26. Mar. 14. Luc. 22. *Caiphã põtificem.Erat autem Simon Petrus ſtans,& calefaciens ſe. Dixerũt ergo ei, Nũquid & tu ex diſcipulis eius es?Negauit ille & dixit, Nõ ſũ. Dicit ei vnus ex ſeruis põtificis, cognat⁹ eius cuius abſcidit Petrus auriculã,Nonne ego te vidi in horto cum illo?Iterum ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cantauit.*

Tria hic principio nota, quæ fecerunt Iudæi, Dominum cœperunt primùm,quod & ignominioſum illi erat, & plenum dolore.Deinde ligatum illũ vi,& impetu pertraxerunt ad pontifices:idipſum etiam quàm præter omne meritũ ſuũ ſit factum,tu ipſe tecum expende,& cogita,quomodo captus ſit aſſertor ille & reſtaurator libertatis:vinct⁹, qui peccatorum vincula venerat ſoluere:ad iudicem adductus, qui nat⁹ in hoc fuerat,vt homines tũc exulãtes in paradiſum reduceret. Quid multa?ad Annã ductus eſt primùm, qui ſocer erat Caiphæ pontificis anni illius. idipſum ſic iam ante cõſtituiſſe,vt ita fieret,Caipham,teſtis eſt ſanctus Auguſtinus,pluri-

Auguſt. mis de cauſis.

1 Quia hoc modo ſocerum ſuum honorare volebat.dũ primas iudicii partes illi deferebat.

2 Vel quòd ſic corã multitudine videri cupiebat, declarãs hoc modo quàm iam ſecum certo cõceptam habebat ſententiam,eo æquiorem eſſe & iuſtiorem, quòd à ſeniorib⁹ etiam foret approbata.

3 Quanquam idem in maiorem Chriſti contumeliã feciſſe putari poteſt, vt ſic à multis iudicibus condemnatus haberetur.

4 Cyrillus,ducunt,inquit,eum primò ad Annam. vnde ſubintelligere datur, artificem inſidiarum ipſum fuiſſe, pactamque proditori mercedem promiſiſſe. *Cyrillus.*

5 Fieri tamē poteſt,vt quādo domus Annæ in ipſo itinere ſtatim primū ducentibus ſeſe obtulerit, occaſione hac moti iſti, eò primùm induxerint illum. Quid autem in hoc ſibi voluit euangeliſta, quod eum pontificem anni illius appellat? nihil aliud vtique, quàm quòd eo ipſo inſignem eorū innuere malitiam voluit,& peruerſitatem. Quum enim primùm epiſcopatū ſiue pontificatū inſtituiſſet deus, non annuum voluit,ſed cuiuſque vitæ perpetuū, atque adeò hæreditario iure filiis ſuccedentem, ſicut de Aaron patet & Phinees. Deinde pro filiis ſubinde ſe iugerebāt alieni,& exteri. Tādē verò ſummus ille eccleſiaſticæ dignitatis magiſtrat⁹, etiā venalis factus eſt,adeò vt quiſquis plus pro eo pecuniarum expenderet,is poſsideret. Ad extremū facta etiā mutatio eſt in illo per vices,ſuccedentibus ſibi mutuò iis, qui coemptā dignitatem in ſuā redegerāt poteſtatē,nō ſine Simoniæ vitio. Vnde & Caiphas iſte à Romano tandē imperatore Vitellio,loco ſuo turpiter amotus eſt. Narraturus itaq; Ioānes quid de Chriſto corā Anna ſit actū,non ſe tantū,ſed & Petrū,inquit,eſſe ſecutū:quoniā ij duo fideli⁹ adhæſerūt, domino. Vnde ſunt qui duo genera vitæ in iis expreſſa dicūt actiuum,& contēplatiuum. Atque vt ſe teſtem veriſsimum & in nullo ſuſpectū oſtendat,etiā modum inſinuat,quo peruenerit in domum pontificis:quoniā notus ei fuerit, eò magis ingredi audebat,nō facturus idipſum, ſi notus ei nō fuiſſet. *Exod.29* *Num.25* *Ioſephus li.20.c.9* *Ioſe.li.18 cap.8.* *Auguſti.*

2 Animum hic mihi Ioannis ingenuum & fortē cōſidera,quem à ſequela Chriſti,& ab ingreſſu domus pōtificis abſterrere nihil potuit:quamuis ipſe & ætate minimus natu, & corpore tenerior fuerit. Chryſoſtomus tantum ideo cōfidentius ingreſſum putat Ioannem: quia notus erat pōtifici. Verùm equidē putarim eò ipſo magis ab ingreſſu abſterritū illum fuiſſe,quem & norit pontifex, & Chriſti ſciuerit conſanguineum ſimul eſſe & diſcipulum. Quia ergo captus iam magiſter erát,metuendum & illi fuit,ne ipſe quoque parum tutus eſſet. Sic ad Petrum etiam dixit ancilla, Et tu ex illis es,quaſi dicere voluiſſet, Ioannem hunc noui ad eos pertinere. Nunquid & tu ex eis? Ingreſſus autem Ioannes, dixit hoſtiariæ,vt illa quoque introduceret Petrum. Quòd ſigni- *Chryſo.*

Beda. ſicatione etiam non malè cõuenit quia ſic vita contemplatiua actiuam quoq; ducit ad deũ, quæ aliâs ab ipſo futura e-
Iob. 29. rat, vt ille inquit excluſiſſima. Interrogat⁹ porrò ab ancilla Petrus, an ne & ipſe ex eis eſſet, pernegauit. Ecce colũna firmiſſima, ad primũ, eumq; minutiſſimum vnius ventuli impe-
Auguſt. tum, contremiſcit. Vbi eſt illa promittentis audacia, & de ſe plurimũ præſumẽtis? Hoccine eſt magiſtrũ ſequi, ſe negare diſcipulũ? Siccine pro domino anima ponitur, vt hoc ne fiat vox ancillulæ formidetur? Neq; verò id mirum cuiquã videatur, ſi deus verum prædixit, & homo de ſe falſum temerè
Chryſo. præſumpſit, ſicq; Chriſtum ſimul magiſtrũ, & ſe negauit eſſe Chriſtianũ. Quid ergo Petre, nec hoſtiariam rogãtẽ perferre potes? Num miles, num aliquis eorum qui Ieſum cœperãt, rogabat te? Vilis erat hoſtiaria, & abiecta, neque aſpera
Cyrillus. percontabatur. S. Cyrillus illud Petri peccatum extenuare conatur, dicens, eum peccaſſe quidẽ negando Chriſtũ, ſed id tamen feciſſe ipſum metu vrgente, ſic quod interim non caruerit charitate, quæ eo illũ impulerit, vt finẽ videret eorum quæ circa Chriſtum fierent. Factũ igitur hoc modo eſt, vt hinc vrgente timore, illinc amore cogente, ad Chriſtum negãdum facilè adduceretur. Quo nomine miniſtris etiã ſe coniunxit, inter quos & minus ſuſpect⁹ haberetur, & magis videret quẽ ardenter expectabat, finẽ. Sed hic malorũ ſocietas perdidit Petrum, illeq; adeò dimiſſo Chriſto, mixt⁹ lupis, etiã denuò abnegauit magiſtrũ. Neq; à vero diſcedit, alienumue exiſtit, Petrum bis in atrio Annæ, tertiùm verò in ædibus Caiphæ dominũ negaſſe: quãuis negationes has omnes in domo Annæ, alij apud Caipham exiſtimẽt factas. Verùm iſtas & huiuſmodi alias quæſtiones plures, ſcholis relinquo, & diſputationibus. Quilibet hic miſericordiam dei immenſam cõſideret, Chriſtus in ſummis erat afflictionib⁹, captus & vinctus tenebatur corã põtifice, inter hoſtes ſuos ſtabat medius, neq; tamen negatoris ſui oblitus eſt, quin eũ tũc quoq; oculis miſericordiæ ſuæ aſpiceret, nõ contẽnens illũ qui ſe plurimis (ſicut euãgeliſtæ teſtantur, quorum quilibet aliis atq, aliis verbis idipſum deſcripſit) pertinaciter adeò verbis negauerat. Verũ is tamẽ galli cantu, Chriſtiq; adeo benigniſſimo aſpectu ad pœnitẽtiã permot⁹, exiuit & fleuit amarè: neq; tũc tantũ, ſed deinceps per omnẽ vitæ ſuæ decurſum, ad galli cicurriẽtis vocẽ fleuit. Tu itaq; ô miſericordiſ-

ſime dñe Ieſu Chriſte, nos quoque oculis miſericordiæ tuę clemẽter aſpicere dignare, gratiáq; ſimul & fontẽ lachrymarũ nobis dona, vt ſic nos quoque peccata noſtra animo cõtritro integrè cõfiteamur & deplorem'. 3 Interrogauit Chriſtũ Annas de doctrina & diſcipulis ſuis. Hi quia omnes aufugerãt ab illo, carẽtes iã lumine fidei, ideò de eis nihil reſpõdit. Simulq; ſuo te docuit exemplo, vt tu quoque dum nihil boni quod de proximo dicas habes, malum etiã ne proferas: niſi id fiat vel in aliorũ emendationẽ, vel iuſtã reipublicæ tranquillitatẽ & adminiſtrationẽ. Verum de doctrina reſpondens, teſtimonio innixus eſt audientiũ, eo ꝙ palã in ſynagoga docuerit ſemp. Neque id pertinacis erat, ſed fidẽtis in dictorũ veritate. iſta enim eſt veritatis indubitata demõſtratio, quãdo quis habet inimicos, teſtes eorũ quæ dicit. illud autẽ multo maximũ eſt, quod doctrinæ rationẽ ex miniſtris pontificis & phariſæis, qui ipſum ceperãt, requiri ac peti deſiderabat: quoniã ipſe quẽ nihil latebat, ſciebat vtiq; cuiuſmodi teſtimoniũ iam antè dederant ij, qui ad ſe capiendũ venerãt. dixerãt etenim, Nunquã homo loquutus eſt talia Annas autẽ quia contẽptor erat verbi dei, indignus habebatur, qui illud audiret. Quãuis id eo modo etiã accipi poteſt, quaſi dñs phariſæos ad cognitionem ſcripturarũ ſic adducere voluerit, dum nihil ſe locutũ diceret in occulto, quaſi digito ſemet demõſtrans diceret, Ille ego ſum, de quo Eſaias, Nõ, inquit in abſcõdito loquutus ſum, in loco terræ tenebroſo. Cæci autẽ iſti cæcorũque duces, non attendebãt illa. quod præuidens Eſaias, in perſona Chriſti dixit, Tota die expãdi manus meas ad populũ incredulũ & contradicentẽ, &c. Inter cætera hoc quoque diligentius paulò, attẽtiusq; mihi contẽplare, quomodo rectè dixerit Chriſtus, palã ſe locutũ eſſe profitẽdo. quaſi volens ſic dicere, Quæ per Moyſen vobis ſcripta ſunt, nõ apertè, quæcũq; placẽt deo, ſed vmbris atq; figuris & per ænigmata, ſignificãt, & ruditate cõtecta literæ, quæ neceſſaria cognitu ſunt, apertè nõ exponũt. Sed ego pietatis viam nõ ęnigmatice, ſed dilucidè mũdo prędicaui. Illis in figura cõtigerunt omnia. & tandẽ cum adueniſſet nouus ille legũlator Chriſtus, per quẽ gratia & veritas facta eſt, ille palã docuit. Hic tamẽ latẽter increpauit Annã & alios omnes, qui doctrinã Chriſti contrariam habebant legi Moſaicæ,

Theoph. *Cyrillus.* *Ioan.* 7. *Eſa.* 45. *Eſa.* 65. *Cyrillus.* 1. *Cor.* 10 *Ioan.* 1.

Ioan. 7. ſimul innuẽs nullã hic fieri debere collationẽ,eoq; Moyſes vmbra tantũ fuerit, ipſe verò veritas aperta omnibus,quoniã & euãgeliũ liberũ atq; manifeſtũ ſit bonis omnibus,tãtumq; velatũ & opertũ malis,vel Paulo atteſtãte, cum ait,
2. Cor. 4 Quòd ſi opertũ eſt euangelium noſtrũ,in iis qui pereũt,eſt opertum. Dices autẽ nõne multa clam ſolis diſcipulis di-
Ioan. 3. xit dominus? Nõne ad eum Nicodemus quoque venit no
Ioan. 16 ctu? Nõne ipſe etiam cum diſcipulis ſuis loquens,dixit pleraque illis ſe in parabolis & prouerbiis eſſe locutũ? Reſpõſio,Multi hic multa,aliique alia dixere,quorũ bonã partem ſcholis relinquimus. Tantùm hoc adiicio, ab hoc textu nõ abhorrere,quòd Chriſtus dixerit illud ad declinandam fal
Theoph. ſam pontificis ſuſpicionẽ. Nihil, inquit Theophylactus, in
Chryſo. occultò loquutus ſum: hoc eſt,nihil ſeditioſum, & ſicut tu opinaris. Nihil innuo, neque doloſã & occulta mente proprium quiddã loquutus ſum. Quia niſi ſic intellexerimus, quod ad ſuſpicionẽ pontificis hæc dixerit,videtur mentiri. Nam multa dixit in occulto, vtpote ea quæ ſupra captum multitudinis erant. Sic autem voluit exprimere & deſigna
Pſal. 39. re ſe illum eſſe,de quo pſalmiſta dixerat, Annunciabo ve-
Auguſt. ritatem tuam in eccleſia magna. 4 Quid porrò hac reſponſione verius,manſuetius,iuſtius? Et tamen non defuit iniquiſſimo huic dño,paris impietatis ſocius,ſeru' nequiſſimus. is Chriſtum percuſſit quàm potuit violentiſſime,aclamãs,Siccine reſpõdes pontifici? De huiuſmodi dominis
Prou. 19. iam olim dixit Salomon,Quia princeps qui libenter audit verba mendacij,omnes miniſtros habet impios. Vſqueadeò non eſt in rege aut principe argumentum vitæ ſuæ certius, quàm aula. Seruum hũc Malchum fuiſſe, cui paulò ante au-
Chryſo. riculam reſtituerat dominus. apertè teſtatur Chryſoſtom'.
Auguſt. Nos autem ſi cogitemus quis acceperit alapã, nõne vellemus eum qui percuſſit,aut cœleſti igne cõcuſſum,aut terra dehiſcẽte abſorberi,aut correptũ dæmonio volũtari,aut aliqua huiuſmodi qualibet pœna, vel etiam grauiore puniri?
Cyrillus S. Cyrillus exiſtimat ſeruum hunc nequiſſimum, ideò Chriſtum percuſſiſſe: quoniam offenderant miniſtrorum aliqui Iudæorum principes. qui capere Chriſtum iuſſi, ſic eum admirati ſunt,vt laudantes dicerẽt,Nunquam locutus homo ſic eſt,quo reſpõſo in rabiem cõcitati ſunt phariſæi. Quum igitur reſponſio ſaulatoris ad memoriam huius rei

p rincipes reducebat, idcirco ne de animo ſuo beneuolentiaq; principes ſuſpicarētur, qui albâs quia Chriſtū admirabatur, fuit reprehēſus, alapa Chriſtū cædit. Solēt enim miniſtri nō ferre quicquā aduerſus ſe principib⁹ referri. Reſpōdet autē dn̄s, Si male locutus ſum, teſtimoniū perhibe de malo. Ecce percuſſus dn̄s ſic reſpōdet, vt quēlibet veritatis amatorē potuerit mitigare, & ad benignitatē perducere. Deinde diſcim⁹ hoc ipſo Chriſti exēplo, mādata apud Matthæū illa, quorū pleraq; cōſilia ſunt, nō ad literā eſſe intelligēda. quod enim ibi de exhibitione maxillæ docuit, idem hic ipſe corporaliter nō impleuit. Quin potius ſic mōſtrauit ſua illa magna præcepta potētiæ, nō oſtentatione corporis, ſed cordis pręparatione eſſe faciēda, niſi illud vel in cultū dei vel in vſum vergere poſſe videatur eccleſiæ. tūc ſanè ne maxilla quidē à manu percutiētis eſt trahenda. Ita hic animo ſuo inſtitutus probeq; paratus fuit dn̄s, vt potuerit dicere cū Dauide, Paratū cor meū deus, paratū cor meū. Idē verò ꝙ hic mēte, deinceps ipſo præſtitit opere, dū non maxillā tantū, ſed omnia toti⁹ corporis mēbra exhibuit flagellātibus ſe. In nulla (inqt Auguſtin⁹) Chriſtiana hiſtoria, in qua eſt authoritas, tale quicquā inuenies factū à ſanctis, vel ab ipſo dn̄o, quū in homine, quē ſuſcipere dignatus eſt, viuēdi nobis præberet exēplū. Quū tamē omnibus ferè locis eos inuenias paratos fuiſſe æquo animo tolerare, quicquid eis improbè fuiſſet ingeſtū. Cæterū vbicūq; apparebit nimiā patientiā vergere in cōtumeliā, & blaſphemiam dei, animarūq; perniciē, reſiſtendū tūc eſt, ſicut Chriſtiani nō tantùm alterā Turcis porrigūt maxillā cædendā, ſed & bella aduerſus eoſdē mouēt, & armis ſe tuētur, quāuis non eadē ſemper felicitate. Admonet hic Cyrillus Chriſtianos patiēter ſufferre debere omnē contumeliā, ſicut & Chriſt⁹ alapā à mācipio ſordido incuſſam, patiēter ſuſtinuit: & idē iam olim admonuit Sapiēs, quū ait, Omnis iniutię proximi ne memineris. Quia autē reliqui euangeliſtæ copioſè quæ circa Caiphā dicta factaq; ſunt deſcripſerūt, eadē vel modice attigit Ioānes, vel omnino ſuperſedit, quoniā poſtremus ſcripſit euangeliū, eaque ſuppleuit, quæ cęteri parcius breuiusque narrarunt. Nos iam quoque dolores Chriſti inter vincula, captiuitatem & in alapa piis precibus venerātes, dicamus, Pater noſter, qui es in cœlis, &c.

Theoph. *Matt. 5.* *Auguſt.* *Pſal. 56.* *Auguſt.* *Cyrillus.* *Eccle. 10.*

QVOMODO DVCTVS A CAIPHA AD PILATVM FVERIT

dominus, & quæ illius cum Chriſto colloquia, quantaq́; extiterit ibidem tumultuantium Iudæorum veſania.

TEXTVS TERTIVS.

Adducũt ergo Ieſum à Caipha in prætoriũ. Erat autem manè, & ipſi nõ introierũt in pretoriũ, vt nõ con-
Mat. 27 Mar. 15. *taminarẽtur, ſed vt mãducarẽt paſcha. Exiuit ergo Pi-*
Luc. 23. *latus ad eos foras, & dixit, Quã accuſationẽ affertis aduerſus hominẽ hũc? Reſpõderũt & dixerũt ei, Si nõ eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eũ vos, & ſecundũ legẽ veſtrã iudicate eũ. Dixerũt ergo ei Iudæi, Nobis nõ licet interficere quenquã, vt ſermo Ieſu impleretur, quẽ di-*
Mat. 27 *xit, ſignificãs qua morte eſſet moritur⁹. Introiuit ergo*
Mar. 15 *iterũ in prætoriũ Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit*
Luc. 23. *ei, Tu es rex Iudæorũ? Reſpõdit Ieſus. A temetipſo hoc dicis, an alij dixerũt tibi de me Reſpõdit Pilatus, Nũquid ego Iudæus ſum? Gẽs tua & põtifices tradiderũt te mihi. Quid feciſti? Reſpõdit Ieſus, Regnũ meũ nõ eſt de hoc mũdo. Si ex hoc mũdo eſſet regnũ meũ, miniſtri mei vtiq; decertarẽt, vt nõ traderer Iudæis. Nũc autẽ regnũ meũ nõ eſt hinc. Dixit itaq; ei Pilat⁹, Ergo rex es tu? Reſpõdit Ieſus, Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundũ, vt teſtimoniũ perhibeã veritati. Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meã. Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Et cũ hoc dixiſſet, iterũ exiuit ad Iudæos, et dicit eis, Ego nullam inuenio in eo cauſam. Eſt autem cõſuetudo vo-*

bis, vt vnum dimittam vobis in paſcha. vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum? Clamauerũt rurſum omnes, dicentes, Non hunc, ſed Barabbam. Erat autẽ Barabbas latro. *Mat. 27* *Marc. 15* *Mat. 27* *Mar. 15.* *Luca. 23.*

Ecce primùm à Caipha ad Pilatum adducunt dominũ, ſi quidem eorum iam poteſtas plurimũ erat illis à Romanis diminuta, quemadmodũ ipſi deinceps confitebantur, dicentes, ſibi ius non eſſe quẽquam occidendi. Decreuerunt igitur tãtùm ſuper ſanguine Chriſti, reum illum eſſe mortis: iudiciũ autem & ſententiam ferre nõ audebant, ſed in hoc Pilato eũ præſentabãt præſidi Romano. At rectè dixit Ezechiel, Sicut feciſti, ita erit & retributio tua. Viã tuã reddam ſuper caput tuũ. Sicut ergo Chriſtũ Iudæi magiſtratui Romano obtulerũt, ita poſt annos quadraginta ipſi etiã in manus Romanorũ peruenerunt, non ſine ſuo magno malo, & pernicie, ac excidio. Ad multos inquit Theophylactus, iudices ducunt dñm, opinãtes ſe illum contumelia affecturos, ſed re vera per multa tribunalia clarum reddunt. dñs enim omnia illa exiuit, non conuictus de crimine. Verũ tu hic peruerſam conſidera Iudæorum hypocriſim, qui in prætorium ingredi metuunt, ne polluantur, ſanguinem fundere innocentem nil metuunt: lapides & lateres prætorij timẽt ſtolidi, lapidem angularem qui factus eſt in caput anguli, nihil verebantur. Agnum typicum honorare cupiũt, vt eo veſcantur mundi: & inſani agnum verum, qui venerat peccata mundi tollere, preſumebãt ac parabãt occidere. Velut excommunicatum habebãt eum, quiſquis poſt cœpti iã feſti principium, domum ethnici fuiſſet ingreſſus, magna & immenſa, vt ait Auguſtinus, irregularitate. Sunt qui putent Iudæos veſperi tã fuiſſe occupatos in capiendo Chriſto, & irrequietos, vt agnũ ſuũ tunc non mãducarint, ſed diſtulerint eſum illius in diẽ ſequentem. & ideo aiunt dicere euangeliſtã: quia ingreſſi non ſint in prætorium, ne cõtaminarentur, ſed vt manducarent paſcha, Verũ hoc illis licuiſſe, nullũ planè extat ſcripturæ teſtimoniũ, niſi fortè in proximum vſq; mẽſam prorogarint. Neq; eſt quod ſuſpicemur eos, vt erant literæ legis addictiſſimi, tranſgreſſos fuiſſe præceptum. Ideoq; dicunt doctores paſcha tria ſignificare, agnum, feſtiuitatem paſchalem, & panes azymos, ſicut hic

Ezech. 9. *Theoph.* *Pſal. 117.* *Cyrillus.* *Ioan. 1.* *Auguſt.* *Exod 12.* *Num. 9.* *2. Par. 25*

tas? An non interficiebatis inſanaſſimi. quē interficiendū offerebatis? Non occidebatis, quē in hoc captum, vinctum, & iudicio pontificū condemnatum ad Pilatum pertrahebatis? Sed audio, clamatis vos manu veſtra illū non occidere. Sic Pilatus quoq; ipſum manu ſua occiſurus nō fuerat, Alia autē quædā interficiendi forma eſt, alius occidēdi modus: idq; per linguam & voluntatē, atq; iſtam immanē deferēdi, obtrectandi & calumniandi truculentiam. Nā dum innocentē temerè accuſatis, dum mortē eius modis omnibus ap petitis, quid aliud agitis, quàm quod eundē etiā occiditis? Nūquā ne legiſtis huiuſmodi quid ī Dauide, Filij hominū, dentes eorū arma & ſagittæ, lingua eorum gladius acutus? *Pſal.6.5.* Ecce arma veſtra quibus tradidiſtis dūm, quando clamabatis, Crucifige crucifige. Et iterum in alio Pſalmo, Acuerūt linguas ſuas ſicut ſerpentes, intenderunt arcū ſuū rem amaram, vt ſagittēt in occultis immaculatum. *Pſal. 63.* Quærere ſolēt hic doctores, quomodo dixerint hic Iudæi, non licere ſibi occidere quenquā, cum tamen & Stephanū occiderint, & *Act.7.* mulierculā in adulterio deprehenſam in hoc produxerint, *Ioan.8.* vt lapidibus obruerent. Et ipſum prętereà Chriſtum in Nazareth erant de mōte præcipitaturi. *Luc.4.* Quid igitur hic dixerunt, poteſtatē ſe non habere, vt occiderēt quenquā? Chryſoſtomus quidem putat Romanos omne ius iudicandi ipſis ademiſſe, ne liceret eis vel ſuper ſanguinē iudicare, vel crucifigere quēquā. *Chryſoſt.* Alij opinantur in feſtiuitatibus (cuiuſmodi illa iam imminens paſchalis erat) illis nō licuiſſe. Equidem crediderim operæpreciū non eſſe, quocunq; prætextu vel e ſceleratos iſtos defendere: qui, vt erāt inuidia excæcati, nullius mouebātur mendacij verecundia: nihilq; obſtat quin mētiti ſint hic turpiſſimē, ſicut de Stephano clare patet. Mēdacij autē iſtius ratio aſſignatur huiuſmodi. Permiſerāt Iudæis Romani in legitima ſua animaduertere, & trāſgreſſores eorundē punire, puta blaſphemum, aut adulterū lapidibus obruere: neq; verò moris erat apud Iudæos cruci affigere quenquā, propter illud legis dictū, Maledictus qui pēdet in ligno. *Deut. 21.* Et ſi lapidare eū noluerunt, quod poterant licitè, mentiri maluerūt, aſſerēdo nō licere eis etiā occidere quenquā, vt præſes Romanus condēnandū eum aſſumeret, nō ignari ſolitos eſſe Romanos, eos qui obedire nollēt, crucifigere. ſic ſperabāt ſuam ſententiā ſucceſſurā, vt eò ma

gis ille confunderetur. In ſumma, volebant eũ condemna-
Sapien.2. tũ morte mori, non qualibet, ſed (vt Sapiens in perſona eorum inquit) turpiſſima. Hinc adeò vrgebant Pilatũ volentem, nolentẽ, vt Chriſtũ reũ eſſe mortis proclamaret, ſicut
Mat.20. anteà prædixerat Chriſtus, Ecce, inquiens, aſcendimus Hierosolymã, & filius hominis tradetur gentibus flagellandus, illudendus, conſpuendus, occidendus. Nõ autem deſcripſit Ioannes querelam Iudæorum, quam videbat luculẽter ſatis à Luca deſcriptam. 3 Cùm nihil reſpondiſſet corã tota multitudine Chriſtus, tandẽ ſeorſim à Pilato rogatus, Rex ne eſſet Iudæorũ, reſpondit ei, Ex temetipſo hoc loqueris, an alij tibi dixerunt de me? quaſi diceret, Ex teipſo hoc loqueris? ſanè tu id cũ primis ſcire, & cõpertũ habere debes, ſi ego regẽ me iactitẽ, quãdo Cæſaris vices geris. Sin verò alij tibi dixerũt de me, credas mẽtiri eos. nã ſi verũ eſſet, nõ
Ioan. 6. & tu dudũ illud reſciſſes? Ipſi quidem aliquando regem me creare volebãt, ſed & tũc aufugi, nõ ſuſcepturus quod deferebãt. Theophylact⁹ putat verbũ hoc Chriſti, in ſe habere nonnullam Pilati reprehenſionẽ. quaſi dicere vellet, Si ex te hoc loqueris, argumentũ exhibe inobediẽtiæ meæ & excitatæ ſeditionis: ſin alij tibi dixerunt de me, illos reqre vide reſciſcere cures, neq; mihi temerè iniuriã facere pergas. Deinde dixit Chriſt⁹ Pilato, Regnũ meũ nõ eſt ex hoc mũdo. Quo verbo liberauit ille Pilatũ à formidine, qui dignitatem Cæſaris in Iudæa ſeruare debebat. Dum igitur dixit, Regnũ meũ non eſt ex hoc mundo, inſinuauit illi hoc, quaſi ſic diceret, Tu tanquã Romanorũ vicari⁹ nõ eſt quòd tibi à me metuas quicquam. neq; enim ex hoc mundo eſt regnum meum, nullum ego conſcripſi exercitum, neq; milites conduxi aut ſatrapas, neq; armis me inſtruxi, nec aliquã ſeditionem moui. Obiicis autem, quomodo dicat dñs regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, cum tamen dicat Da-
Pſal. 46. uid, dñi eſſe & terram & vniuerſam illius plenitudinem. Cùm inſuper deus pater dicat Chriſto, Poſtula à me, & da-
Pſal. 2. bo tibi gentes hæreditatem tuam & poſſeſſionẽ tuam terminos terræ. Et iterum filius ipſe, Conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion. Quomodo igitur ait dominus regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, cum tamẽ poteſtatem ille habebat parem in cœlo & in terra? Reſpondetur ad hæc. quia propriè & notanter dicit hic dominus, Regnũ meum non eſt

hinc.Nō autē dicit,Regnū meū non eſt hic. Conſtat enim deū vniuerſæ terræ rectorē eſſe, & dominatorē : quia regnū eius eſt vſq; ad finem ſeculi. Chriſtusq; adeò totius mundi dn̄s eſt. Verùtamen in propria venit ille,inquit Ioannes,& *Auguſt.*
ſui(ſcilicet Iudæi) nō receperūt eum, Bene igitur regnum *Ioan.1.*
Chriſti hic eſt in mūdo.dominatur hic per fidē in hominibus bonis, ſicut & inter vos multos eſſe cōfidimus, in quibus hic dominetur Chriſtus,cuius tamē regnū interim non eſt hinc, neq; ex hoc mūdo,neque ex rebus terrenis, ſed ex deo,ex cœlo inquā,nō ex hoc mūdo:in quo quicquid eſt,vanitas vanitatū eſt,& mera vanitas.In quo inquam quicquid *Eccle. 1.*
eſt,vel eſt concupiſcentia oculorū, vel carnis,vel ſuperbia *1.Ioan. 2*
vitæ. Vt iā verè dixerit Chriſtus, regnū ſuū nō eſſe ex hoc mūdo nequā, qui ideo & in maligno totus poſitus eſſe dici *1. Ioan.5*
tur.longe aliud eſt regnū Chriſti,quod ſempiternū & infinitū eſſe iamolim annūciauit Gabriel. O felicē hominē & *Luc.1.*
beatū,ô vere hominē diuitē & nobilē, ô inquā verè potentem,imo regem, qui cum Chriſto dicere poteſt in veritate, Regnū meū nō eſt ex hoc mūdo,Regnū meū,regnū Chriſti eſt,& dei. Regnū illud mihi contingere & ſpero & quoti- *Chryſo.*
die oro,dicēs, Adueniat regnū tuū.Imbecillitatē prætereà & fragilitatē regni mūdani hic Chriſtus inſinuat, quod in ſeruis ſuā habeat potētiā:ſupernū autē regnū ſibiipſi ſufficiēs eſt,& nullius indiget.In hoc regnū Chriſtus fideles omnes impoſuit,quod Paulus quoque confitens,inquit,Eripuit nos de poteſtate tenebrarū, & tranſtulit in regnū filii dilectionis ſuæ. Porrò euidētius adhuc regnū ſuū oſtendēs *Theoph.*
Chriſtus dicit,In hoc natus ſum.Quod quidam intelligunt de æterna generatione ex deo patre,vt eſſet rex gloriæ ab æterno : deinceps tamē in tēpore natus eſt ex virgine matre,vt teſtimoniū perhiberet veritati.Qui ſic?inquies.quoniā ante Chriſti aduentum regebat in mūdo falſitas & impietas cultus diuini,primas tenebat religio vana,ſapientia tumida dominabatur, fictæ virtutes vigebāt, ſeq; pro veris virtutibꝰ paulatim ingerebāt. Et qd deniq; tūc nō in ſummo peruerſitatis gradu cōſiſtebat,quādo diabolus cū omni errorū & mēdaciorū colluuie,dominabatur in orbe? Simul *Ioan.1.*
atq; venit in mūdū hūc natus homo Ieſus Chriſtus ,verꝰ ab æterno deus, per eūdē quoq; veritas aduenit ſimul. Aug.id oē de incarnatione Chriſti intelligit. Tu deinceps iā cōſi-

dera, quàm alta, quã ſublimia, quãq; planè diuina Chriſtus docebat, quę tamẽ omnia Pilatũ nihil mouebãt. Chriſtus di
1.Ioan.4 cebat, Quicũq. eſt ex veritate, vocẽ meã audit: ex veritate autẽ quiſquis eſt, ex deo ipſo eſt: quoniã deus veritas eſt. Et Pilatus igitur cũ rogaſſet eũ, quidnã veritas eſſet, nec tamẽ reſpõſum expectãs, vocem Chriſti audiuit, quid reſtat, niſi quia & ipſe ex veritate nõ fuit? Præterea vide an nõ noſtrates ignaui, & dormitãtes Chriſtiani, Pilati magis ſectatores ſint quã Chriſti diſcipuli, puta qui citra omnẽ cauſam è ſacris cõcionibus exeũt & aufugiũt, neq; illarũ finem expectãt, inſtar Pilati, quẽ in ſalutaribus rebus docere exorſus dñs, erigere volebat ad ſublimia illa dei myſteria, verùm ille renuit expectare, vnde & in tam immenſa peccata, deinde velut per præcipitium concidit.

4 Nitebatur tamen & cupiebat adhuc liberare dominũ per conſuetudinem illam Iudæorũ: quia ſemper ex vinctis
Pomera. vnus dimittebatur ad paſcha à præſide Romano, Mittè hic & lubens tranſeo ridiculam iſtam hæretici Pomerani obiectionem, qui ait conſuetudinem hanc fuiſſe cõtra legem dei, quaſi hodiequoq; peccent principes noſtri, dum ſolita beneficẽtia & genuina miſericordia moti, mortis etiã reos liberant, atque inde meritas ſuæ cõmiſerationis laudes reportant. Nõ intellexit autẽ hæreticus iſte, quia miſericor-
Iacob.2. dia ſuperat iudiciũ. Neque hinc diſcedat ſentẽtia Cyrilli,
Cyrillus. cùm aſſerit conſuetudinẽ hanc ortam eſſe ex libro Numeri,
Nu. 36. quãdo multitudo populi liberare poterat, qui homicidium
Cyrillus. ex improuiſo cõmiſerat. Nunc verò omni iudicio ſanguinis relicto Romanis, hoc vnũ licebat vulgo, vt illo tẽpore vinctus aliquis dimitteretur ei. At quot toties regem Iudæorum vocat Chriſtum Pilatus, eo referunt pleriq;, quoniam ſic rabiẽ Iudæorũ riſu mitigare conabatur, ſimulque prudenter oſtendebat, falſò ipſum hoc crimine accuſari. Nunquam enim Romanus præfectus cupiditate tyrannidis aduerſus Romanos accuſatum, ſi quicquam ſigni daretur, dimitteret. Nec eſt quod dubites, ſi vel parum nocẽs cognitus dñs fuiſſet, minus eum dimittere cupiuiſſet quã Iudæi. ſiquidem id magis ad ipſum & Imperatorem Romanum pertinere videbatur, quàm ad alium quenquã. Multò itaque Pilatus Iudæis probior fuit, & quãuis ethnicus ille, & ſolo tantùm iure iudicioq; naturali fretus erat, ſæpenu-

mero tamen Chriſtū quem innocentem agnouerat,liberare cupiebat. Viciſſim Iudæi legem etiam habentes diuinā, Chriſtum innocentem condemnare non timuerunt.

5 Sed tandem liuidum furētium Iudæorū virus erumpit inuidia, qui præ Chriſto magis homicidam elegerunt Barabbā,quanuis Aug dicit,Non reprehendimus ò Iudæi, quòd per paſcha libertatis nocētem, ſed quòd occidiſtis innocentem. Quanuis hinc quoq; magis patet Iudæorū peruerſa malitia,quia norāt in libris Numerorū,vnde hæc manauit cōſuetudo,dimiſſum à multitudinē,qui nō ex propoſito homicidiū cōmiſerat. Barabbas autem & homicida magnus fuit,& ſeditioſus, atq; adeò in ſeditione hominē occiderat. Ego vero,inquit Cyrillus, diuinam admirari ſatis ſcripturam nequeo, quæ vel huius inſani clamoris ex perſona Chriſti ſic per Ieremiā meminit, Reliqui domū meā, dimiſi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meā in manus inimicorum ei⁹, facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſylua,dedit contra me vocē, Aut quænam alia Chriſti hæreditas extitit niſi ipſi Iudæi, ſecundum quod Dauid dixit in Pſalmis,Elegit nobis hæreditatē ſuā, ſpeciē Iacob quam dilexit: hæc nimirum hæreditas facta eſt quaſi leo in ſylua,qui magno rugitu fertur in prædam, vt feras cæteras exterreat. Hęreditas iſta Iudæorū vocem ſuam dedit hodie in immenſo furore aduerſus dñm, quaſi leo in ſylua, vt ſic Barabba latrone dimiſſo,innocens Chriſt⁹ occideretur. Et quis nō magno dolore apud ſe cogitat,quomodo contra legem dei Barabbas dimittit? ita enim lex habet, Maleficos nō patieris viuere. legis verò lator iuſtiſſimus crucifigitur. Tātum liuor tabificum malis venenū præſtare poteſt,tantumq; peruerſa valet inuidia. Oremus,Pater noſter,&c.

Auguſt. *Num. 35* *Cyrillus.* *Ierem. 12* *Pſal. 46.* *Exod. 22.*

QVO PACTO FLAGELLATVS iam, & ſpinis coronatus poſt multam Pilati inquiſitionem, tum vulgi tumultuantis illuſionem, inter clamores continuos,crucis ſupplicio, ſit addictus.

TEXTVS QVARTVS.

Tunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam deſpinis impoſuerunt ca piti eius, & veſte purpurea circundederunt eũ. Et ve nicbãt ad eũ, & dicebant, Aue rex Iudæorũ. & dabãt
Luca.23. *ei alapas. Exiuit ergo iterũ Pilatus foras, & dicit eis, Ecce adduco vobis eũ foras, vt cognoſcatis quia nullã*
Mat. 27 *inuenio in eo cauſam. Exiuit ergo Ieſus foras, portans*
Mar. 15. *ſpineam coronã, & purpureũ veſtimentũ. & dicit eis,*
Mat. 27 Marc. 15 *Ecce homo. Cũ ergo vidiſſent eum pontifices & mini*
Luc. 23. *ſtri, clamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eũ. Dicit eis Pilatus, Accipite eũ vos & crucifigite. ego enim nõ*
Luc. 23. *inuenio in eo cauſam. Reſpõderũt ei Iudæi, Nos legem*
Mat. 27 *habem⁹, & ſecundũ legẽ noſtrã debet mori: quia filiũ*
Mar. 15. *dei ſe fecit. Cùm ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem,*
Luc. 23. *magis timuit. Et ingreſſus eſt prætoriũ iterum, & dicit ad Ieſum, Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo Pilatus, Mihi nõ loqueris? neſcis quia po teſtatẽ habeo crucifigere te, & poteſtatẽ habeo dimit tere te? Reſpõdit Ieſus, Nõ haberes poteſtatẽ aduerſũ me vllã, niſi tibi datũ eſſet de ſup. propterea qui me tra didit tibi, maius peccatũ habet. Exinde quærebat Pila tus dimittere eũ. Iudæi autẽ clamabãt dicẽtes, Si hũc di mittis, nõ es amicus Cæſaris. Oĩs enim q ſe regẽ facit, cõ*
Act. 13. *tradicit Cæſari. Pilatus autẽ cùm audiſſet hos ſermones adduxit foras Ieſum, & ſedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtratos, hæbraicè autem Gabbatha, Erat autem paraſceue paſchæ, hora quaſi ſexta. Et dicit Iu*
Mar. 15. *dæis, Ecce rex veſter. Illi autem clamabãt, Tolle, tolle*
Luc. 23. *crucifige eũ. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrũ crucifi gam? Reſponderunt pontifices, Non habemus regẽ niſi Cæſarẽ. Tunc ergo tradidit eis illũ vt crucifigeretur.*

Etſi Pilatus intẽtionem in hac re bonam ſecum,cõcepiſſe videri queat, illa tamẽ in radice peſsima fuit. neq; enim eo ſtatim iniuriã alicui facere debet iudex, qđ pars altera multa ad vindicãdum poſtulat. Auguſtinus ſic inquit. Quod flagellari Chriſtũ permiſit Pilatus,nõ ob aliud feciſſe credendus eſt,niſi vt eius iniuriis Iudæi ſatiati, ſufficere ſibi exiſtimerẽt,& vſque ad eius mortem ſæuire deſiſterent. Ex impetuoſo enim eorũ clamore intelligebat Pilatus,ſe nõ poſſe ipſos eo perducere,vt vltrò dimitti liberũq; abire Chriſtũ ſinerẽt:ſicque illũ flagellari paſſus eſt iniq;, vt fortaſſe ita ſedato eorũ furore,inde eũ poſſet dimittere,vt inquit Chryſo. & nos iam ſupra ex verbis Lucæ demonſtramus. Quomodo autem milites Chriſtum,ait Chryſoſtomus,flagellabant: ſiquidem non præceperat Pilatus? Ad Iudæorũ gratiã ſcilicet Neque enim noctu,à Pilato iuſsi cũ Iuda profecti ſunt, ſed pecunia à Iudæis allecti,omnia audebant. ſiquidẽ in reliquo comitatu,cohortis quoq; tunc meminit euangeliſta,ſed multis modis hic apparet,quanto tum mitior,tũ benignior fuerit Pilatus quã Iudæi. S. Auguſtinus in hac flagellatiõe impleta eſſe perhibet verba Chriſti,quibus ſe flagellatũ gentibusq; traditum iri ipſe prædixit. Sed ſic tamẽ,martyres quoque informabantur,ad omnia quæ perſequutoribus libuiſſet facere,perferẽda, ſic pauliſper occultata tremenda ponam. commendabatur prius imitanda patientia. ſic illud granum multiplicãdum ſeminabatur horribili contumelia,vt mirabili pullularet in gloria. Vult dicere, Tantis ſuppliciis ſuis exemplum Chriſtus præfixit martyribus, vt ipſi per cõtumelias pœnas & ſupplicia diſcerẽt gloriam ingredi fœlicitatis æternæ. Quia ſi hæc pati oportuit dominũ & quidẽ regẽ gloriæ, eandem vtique viam ingredi etiam cogentur ſequaces illius,& ſuã quoque crucem tollere,Chriſtũ ductorem ſequi (De modo flagellatiõis,coronatiõis & ſpinis,vide in paſsionis ſuperiori.) Siue igitur iuſſerit, ſiue indulſerit Chriſtum flagellari Pilatus,conſtat non ignoraſſe vtique ipſum, id ita miniſtros ſuos feciſſe. Quamobrem in animũ & mẽtem ſibi ſubiit,Chriſtum ſic cæſum educere foras, vbi ſuũ ipſe vltrò confeſſus eſt delictum,quod illum tale nihil meritũ, citra omnem cauſam flagris permiſerit cædi, tantum vt ipſis animum expleret miſerabili illo ſanctiſsimæ faciei aſpectu. Atque ſubinde hic Chriſti profitetur innocentiam ſummã.

Auguſt. *Chryſo.* *Luc. 23.* *Chryſo.* *Theop.* *Auguſti.* *Auguſt.*

2 Sed ecce hic dominus Ieſus progreditur amictus purpura, quam ei ſerui præſidis induerant, riſus mouēdi gratia, & corona redimitus ſpinea. Iaque Pilatus exclamat ad vniuerſam multitudinē, Ecce homo. Magnū hoc ſanè verbū eſt. & ipſi etiam Pilato proculdubio non intellectū, ſed linguā eius mouit ſpūs ſctus, ad conſummationē immenſi illius myſterij dei, paſsionis Chriſti. Verè enim homo erat Chriſt⁹ & peculiariter homo præ omnibus aliis: quia ſimul etiā de⁹, & ſic ſi plenè intellexiſſet myſteriū hoc Pilatus, dixiſſet vtique, Ecce hominē deum veſtrū. Ecce, inquam, homo, homo quidem ſicut cæteri ſunt homines, mortalis, ſed tamē in quo
Ezec. 17 genus humanū eſt reſtitutū, Vos nanque ſcire cōuenit, quia peccatum perſonam deſtruit delinquentē, ſicut Ezechiel veſter ait, Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Peccatū autem Adæ non tantum perſonam illius corrūpit, ſed etiā totum vitiauit genus hominum, eo quod omnes in Adā homi-
Roma. 5. nes, ſicut in origine ſua, fuerūt. Rurſus verò Adam ille cæ-
1.*Cor.* 15 leſtis, naturam humanā totam (quod quidem in ſe fuit) reuo
Auguſt. cauit, reſtaurauitque. Ad literam tamen ſic in ſumma dixit Pilatus, Ecce homo. Quaſi diceret. Si regi inuidetis, iam parcite, quia deiectum videtis, flagellatus eſt, ſpinis coronatus eſt, ludibrioſa veſte amictus eſt, amaris conuitiis illuſus eſt,
Ariſtot. alapis cæſus eſt feruet ignominia, frigeſcat inuidia. Naturale enim eſt mitigari irā, dum ille vel affligitur vel humiliatur, cui iraſcimur. Nihil autem iis omnibus proficiebat apud liuidos iſtos & iamiam inuidia tabeſcētes Iudæos, ſiquidem etiam adhuc amplius, viſo iam domino, in furorē acti ſunt, & clamare cœperunt, Crucifige, Quilibet homo Chriſtian⁹ in corde ſuo circunferat miſerabilem, & penitus ſqualidā illam Chriſti imaginem, quando à Pilato miſerabiliter adeò eductus eſt, meminerit ſedulò verbi illius, Ecce homo Chriſtus Ieſus, benedictus ille dei filius, qualis pro te factus eſt.
Cyrillus. Porrò crucifixionem, ſummum, inquit Cyrillus, extremæ impietatis dedecus, à principibus Iudæorum ſolis, euangeliſta traxiſſe originem oſtendit. Nam quum multitudo aliquo modo iis factis ſuberubeſceret, recordari forſan miraculorū illius, ipſi primùm exclamant & vulgus incendūt. Quanuis hic quoque doctores ſancti dicunt, omnem illam multitudinem hominū, qui vel tunc fuerunt, vel poſt erant futuri, aſſiduis votis exclamaſſe, vt filius dei crucifigeretur, aliàs de ſa-

lute ſua actum eſſe,eo quod omnes qui per Chriſtum ſunt redẽpti,cauſa fuerint crucifixi Chriſti,ſicut Bernardus etiã peccata noſtra ſpinas illas perhibet fuiſſe, quæ caput pupugerunt dominicum. Adhuc tamen propoſito ſuo immoratur Pilatus,adhuc affirmat non inuenire ſe in eo quicquã morte dignum, & ideo dicit, Accipite eum vos, & ſecundũ legẽ veſtram crucifigite.vult dicere, Si hoc vobis iuſtum eſt, innocentẽ occidere,agite & hũc crucifigite,pœnesme ſanè iniquum illud fuerit. Rectè quidẽ Pilatus nullam ait ſe inueniſre in eo cauſam,quod erat re vera veriſſimũ,ſi literam ſolam inſpicias,ſed ſi ad ſublimiora animum erigas, & tunc ſibi cõſtabit,quia nullam in Chriſto cauſam Pilat' inuenit. ſiquidem & Gẽtilis & ex falſitate fuit, Chriſtumq; interrogauit quidẽ quid veritas eſſet, verùm reſponſum non expectauit. Ecquid ergo mirum,ſi nullam Pilatus in Chriſto cauſam inuenit,cuius tamen linguam dirigebat ſpiritus ſanctus,vt diceret,Nõ inuenio,in eo cauſam,eo quod cauſa mortis Chriſti non in ipſo,ſed in nobis erat, peccatum ſcilicet noſtrũ. Atq. id ſane angeli,prophetæ dei cognouerunt. Inuenit hãc cauſam Eſaias,ideo dixit, Vulneratus eſt propter ſcelera noſtra,& in ſalutem populi. *Bernar.* *Eſa.53.*

3 Audientes autẽ Iudæi Pilatũ iam de liberando Chriſto cogitare,neque magnoperę moueri iis quæ ipſi aduerſus eum attulerant: ſicq; vidẽtes hac via accuſationẽ ſuam ſuccedere non poſſe,nõ interquieſcunt,ſed alia ſtatim aggrediuntur via & clamant, putantes ſic illi maiorẽ apud Pilatum inuidiã ſe cõciliaturos. Dicũt ergo,Nos legẽ habemus,& ſecundum hãc debet mori,quia filium dei ſe fecit. Reus igitur eſt mortis,eo maximè,quod etiã lex blaſphemũ pręcipit occidi. Sic Ioannes quoq; teſtatur eos aliquãdiu conceptã hãc ſecum ſuper illum ſuſpicionẽ agitaſſe, quando ſemel perſuaſum habebant, ipſum quacunq; iniuria (quod iurè nullo poterant) ſe condẽnaturos ad mortẽ,non tãtum propter ſabbatum,vt ipſi putabant,ab eo violatum: ſed quia dicebat patrem ſe habere deum,ſicque ſe ſimilẽ deo faciebat. Aliàs etiam ſuam iſtã fucatam defenſuri probitatem,dicebãt ad illum,De bono opere non lapidamus te,ſed de blaſphemia: & quia tu homo cùm ſis,facis teipſum deum. Verùm hic Chriſtus ſcripturæ teſtimonio euicit. legi cõtrarium non eſſe ſi Chriſtus ſit filius dei,quanuis &,ipſe ſe Chriſtus non fecerit *Leui.24.* *Ioan.5.* *Ioan.10.*

dei,ſed deus à deo patre ſit genitus ab æterno. Quid quod & hæc ipſa accuſatio non caret vitio? Clamant enim furioſi
Cyrillus. filium dei ſe fecit. Miracula auté & opera ſtupãda, quæ præ-
Ioan. 11. ter deum alius nemo facere poteſt, tacent. Neq; hic Lazari
Luc. 7. meminerunt poſt quatriduanũ reſuſcitati, neq; adoleſcentis
Matt. 9. in ciuitate Naim, neq; filiæ Iairi. O Iudæos iniquiſsimos, ô vos, furore, & inuidia cæcos. Cur nihil ethnico homini Pila-
Ioan. 9. to dicebatis de cæco nato, cui viſum ille reſtiruerat? Et id ta men ipſi vidiſtis, neque dũ ei⁹ rei vos cœpit obliuio. Cur ho mines inſaniſsimi, nihil de mũdatis leproſis, nihil de loquen tibus mutis, atque ſurdis audiẽtibus Pilato gẽtili dixiſtis? an
Lu. 11. 17 mirũ vobis videbatur canes furioſi & rabidi, filiũ dei nomi-nare ſe, aut etiã eſſe, qui opera dei faciebat? Oĩa heu, quæ vel in primis corã iudice gentili dicta oportuit, reticuiſtis? tan-tumq; blateratis & vociferatis temerè corã eo, qui & ipſe ho mo miſer, hoĩes ſolũmodo videbat ſcipturarum omniũ igna rus. Sic igitur coram multis iudicibus plurimi inſtructi accu ſationibus Iudæi, in calumniã & ignominiã rapere Chriſtũ, conabantur, quæ tamen oĩs in propria ſua capita non aliter recidit, q̃ ſputa ſolent iſtorũ qui in cœlũ expuunt, publicè to
Cyrillus. tieſq; proteſtãte Pilato ſe nihil in eo videre dignum morte, atq; ideo ſubinde interrogãte, Quid tandẽ mali fecit? Verũ hic conſidera obſecro, & diligentius paulò expende, quõ Iu-dæis cũ putarent hoc ipſo ſe vehementer velle vrgere Pila-tum, vt illũ occiderẽt, reumq; mortis declarat, planè cõtra-riũm euenerit: factũq; ſit, vt Pilatus rei magnitudine iã mo-tus, atq; timore quodã percuſus diligẽtius inciperet inqui-rere, vnde eſſet. Nanque & mihi propemodũ videtur, Pilatũ eo perueniſſe, vt ſuſpicaretur Chriſtũ dei filiũ aliquo modo eſſe potuiſſe. Sed quia erroribus Gentiliũ inuolutus, & fabu-lis iſtorum perſuaſus, deos credebat eſſe multos, & ſemideos nonnullos, ideo Chriſtũ flagris cædi permiſit, nihilque ille reſpõdere ei voluit. Quinquies enim in paſsione interroga-
Auguſt. tus, nõ reſpõdit, ſed tacuit ſemper. Hoc auté ſilentium Chri-ſti vt plurimũ factũ eſt, ne temerè prophetia illa prædicta vi deretur. Sicut agnus corã tõdente ſe obmuteſcet. Et meritò quidẽ ſimilitudo hæc ab agno trãſlata eſt, vt ipſe quoque ſi-cut agn⁹ innocẽs haberetur, quoque ſe ſilẽtio nan tũ decla-raret eſſe reũ ex prouerbio vulgi: quia hic etiam innocẽs ta-cuit, vt ſic impleretur ꝓphetia, vt doceret adeſſe iam paſsio-

nis ſuæ tẽpus,quo ille humanitatis ſuę teſtaretur & argue-
ret infirmitatẽ,nõ diuinitatis omnipotẽtiã,adeò vt tũc Pi-
latus quoq;,& Herodes,& põtifices oẽs indigni erãt,qui ve
ritatẽ ex Chriſto audirẽt. 4 Nolẽte iam reſpõdere Chri-
ſto,Pilatus tumore quodã,& inani faſtu inflatus,Mihi,in- *Chryſo.*
quit,nõ loqueris? An neſcis quia poteſtatẽ habeo occidere
te, & poteſtatẽ habeo dimittere te? Ecce quid tu Pilate lo-
queris? Nõne hoc verbo teipſum condẽnas? Si enim in tua
poteſtate,quare inſontẽ nõ dimittis? Nõne dum Chriſtum
ignorãtiæ accuſas,nec te ĩterim neq; Chriſtũ cognoſcis,&
inſuper teipſum cõdemnas,diciq; poterat illud tibi ex pa-
rabola euãgelica,Serue nequã,ex ore tuo te iudicio. Sic iã *Mat.25.*
audiẽs Chriſtus Pilatũ ſuper ſeipſum tuliſſe ſententiã, in-
quit,Nõ haberes poteſtatẽ in me vllam, &c.Antea tacebat *Auguſt.*
dñs vt agnus, nũc vt paſtor docet, neq; tñ hic aliud dixit,q̃
quod poſt illũ Paulus quoq; docuit, inquiẽs omnẽ poteſtatẽ *Rom.13.*
à deo eſſe. Dicere itaq; voluit Chriſtus, Poteſtatẽ tu quidẽ
habes Pilate,ſed nõ ita, vt quodcũq; tibi libet, liceat etiã,
cũ & tu tuã illã poteſtatẽ habeas deſuper à dño deo cuius
cõſenſu filius dei patris vltrò ſe tradidit in mortẽ. Vel etiã
deſuper,quia à Cæſare. Deinde verò oſtẽdit Chriſtus Iudã
& Iudæos maius habere peccatũ q̃ Pilatũ: quoniã quod iſti
ex inuidiã,hic timore faceret.Ob hãc itaq; & alias prædi-
ctas cauſas,quærebat Pilat⁹ dimittere Chriſtũ. Vidẽs vtiq;
qua erat prudẽtia vir, quã maturè & cõſtanter eſſet ab ipſo
ſuperatus,ſimulq; cõſiderabat,quãtũ peccaret ſi cõdemna-
ret innocentẽ. Videntes autẽ Iudæi ſe nihil proficere iis *Auguſt.*
quæ ꝓpoſuerãt,quod filiũ dei ſe faceret ille,rurſus ad prio-
rem redeũt accuſationẽ,& iudicẽ,quẽ filio dei ad ſententiã
condemnatoriam permouere nõ poterãt,nituntur imperio
Cæſaris cogere ad id quod petebãt. Plus enim ille metue- *Cyrillus.*
bat Cæſarẽ,vnde poteſtatem ſuã habebat, quã legẽ populi
alieni.Et quid inde ſecutũ eſt,niſi quia regẽ terræ veritus,
regem glorię crucifixit?locumque ſic dedit furori, & inui-
diæ eorũ, nec puduit ipſum incõſtantiæ ſuæ,& iniquitatis
teſtimonio quod ſubinde dedit innocentiæ Chriſti, ſuam
ipſe teſtatus profeſſusque eſt malignitatem.

Sedit itaque Pilatus ſuper tribunali,& dixit,Ecce regem
veſtrum. Magis ille mollis fuit,& ambitioſus, quàm aſpe-
ris moribus, vt inquit Teophylactus. Neque tamen iis *Theoph.*

verbis Chriſtũ cõdénat,neq; Iudęos in publicã corã omnibus cõtumeliã vult rapere : ſed latẽter tantũ exprobrat eis tanquã manifeſtis impoſtoribus, quod regẽ accuſent qui di uitiis careat & ſeruis,qui magnificentiã nullã,nullũ ornatum,& inſignia nulla habeat,nõ coronam,nõ ſceptrũ,non purpurã,nõ id genus aliud quicquã. Vt ſic quiſquã manifeſtè falſa fuerit iſta eorũ accuſatio. Et adhuc tamen terrorẽ quem de Cæſare ingeſſerãt, ſuperare conatur, de ignominia eorũ volens eos frangere,dicẽdo,Regem veſtrum crucifigã?quaſi dicere vellet,Hic ſummus Iudaicæ gentis contemptus futurus eſt,extremaq; ignominia,regẽ illi propriũ in crucẽ ſuffigi. Neq; tamẽ iis moti Iudæi, pertinacius adhuc cœperũt vrgere Pilatũ & illi metum Cæſaris ingerere fortius, ex eo ꝙ nolẽtibus ipſis aliũ præter Cæſarẽ habere regẽ,apertè cõtra Romanũ imperatorẽ facere videretur,dũ regẽ illũ Iudæorũ eis permittere vellet.deũ immortalẽ, qd nõ perfida audet iſtorũ pueritas? Deũ qui eos genuit derelinquũt,creatoris ſui obliuiſcũtur,ſeq; Romano ſubiiciũt imperio,ſub cuius iugo etiã hodie ſunt,quãuis inuiti. Et ſic inſtabilis iſte & iniquus iudex,dñm Ieſum ſupplicio crucis adiudicauit,nõ quidẽ vt illũ crucifigerẽt Iudæi: quia poteſtatẽ eius rei nullam habebant, ſed vt ad eorũ nutum à ſuis ſeruis crucifigeretur. O iniquè cõpatatum iudicium,ô ſententiã miſerabilẽ, ô verè animæ ſuæ ſalutis immemorem, adeoque penitus oblitum Pilatum. Oremus,Pater noſter.

Auguſt. *Cyrillus.* *Deu. 32.*

DE CRVCIFIXIONE, TITVLO CRVCIS, ET SORtitione veſtimentorum.

TEXTVS QVINTVS.

Mat. 27 Mar. 15 Luc. 23. Mat. 27 Mar. 15. Luc. 23.

Suſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt eum. Et baiulans ſibi crucem, exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum. Hebraicæ autem Golgotha, vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Ieſum. Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum. Ieſus

lectione noſtri,gratias agit deo patri:& vt ille cœpta cōfir maret in apoſtolis beneficia, amorē ſuū in patrē cōmemorat,dicēs,Ita pater,quoniā ſic placitū fuit ante te.Magnum hoc & forte verbū eſt, quod quibuſdā myſteria aduētus ſui reuelauit,alijs celauit,inquit Origenes.cuius nō aliā cauſam refert, quā ꝙ ſic viſum eſt deo patri. Quaſi diceret,Iniuſtū eſſe nō poteſt,quod iuſtiſsimo placuit deo. Alias licet hincinde ratiōes colligere, vt cū Dauid ait, Intellectū de⁹ dat paruulis.& Iacobus,Superbis,inquit,reſiſtit,humilibus autē dat gratiā.Ideoq; & Beda clauē ſciētiæ vocat humilitatē,& quę ſtulta ſunt mūdi elegit deus,vt cōfundat ſapiētes.Nos verò laudemus deū,illiq; pro beneficiis ſuis omnibus gratias agamus,quę partim exhibuit,partim adhuc,vt ſpes nobis eſt optima,exhibiturus eſt.Oremus eundē humiliter ꝑ ipſum ſanctiſsimū Chriſti Ieſu ſanguinē, vt ſic nos in reuelatione fidei cōſeruet,vt eos tamen,qui velamen ab oculis necdū abiecerūt incognitā adhuc habētes lucē euangelicā, gratia quoq; ſua illuminet, ablato velo,rectè & firmiter credere faciat nosq; ſimul cum ipſis hac mortali vita tranſacta,deum cōtemplemur facie ad faciē,ita vt in diuina ſua maieſtate & ſubſtantia eſt in æterna felicitate. Id ipſe concedat ſalutis omnis auctor & dator, Amen.

Origen. Pſal. 118 Iacob. 4. Beda. 1. Cor. 1. 2. Cor. 13 1. Ioan. 3.

HOMILIA II.

CHriſt⁹ in hoc quod modo audiſtis, euāgelio gratias agit patri ſuo cœleſti pro pauculis illis hominibus, quos ex piſcatoribus,teleonariis & quibuſdā cognatis ſuis collegerat. iis tanquàm humilibus myſteria reuelauit euāgelij,cū interim mūdus,phariſæi,cæteriq; Iudæi illa omnino ignorarint,quoniā ex deo gratiā humilitatis nō habebāt.Siquidē inter ſapiētes vt quiſq; eſt humilimus,ita doctiſsim⁹ quoque eſt & habetur, ſicut ex ciſternis aut lacunis cōfluētiū aquarū quæ infima eſt, ea aquis abūdat maximè. Meritò itaq; pater ille luminis myſteria ſua paruulis reuelat,in qbus per tumorē & inanē mētis faſtū nullus veritati ponitur obex. Et ſequitur,Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Ne putes,inquit Chryſoſtomus,hac reuelādi poteſtate Chriſtū eſſe priuatū,ac ideo gratias agere, iā ſubdit, ſibi quoq; innuēs omnē eſſe traditā poteſtatē. nāq. per illā generationē æternā pater ei & ſubſtantiā ſuā & eſſentialē cōmunicauit perfectionē, atque ideo dicit ad illū,Mea oīa

Chryſo.

Ioan.16. tua ſunt, & tua mea: & clarificatus ſum in eis. Et iterũ, O-
& 17. mnia quę pater habet, mea ſunt. Et tamẽ hoc nõ adeò craſ-
ſè & rudıter intelliges, patrẽ ſic omnia dediſſe filio, vt ipſe
iam nihil habeat. Vere enim & eſſentialiter poteſtatẽ quã
Hieron. ipſe habet, & filio dedit, & ipſe ſibi reſeruauit. Cũ autem
filio tradita ſint, & ipſa vtiq; reuelatio illi data erit, ideoq;
fideles reuelationẽ hãc patris habẽt per filiũ, cũ filius me-
dium perſonarũ in diuinis locũ habet, & ſecundũ humani-
tatẽ mediator eſt dei & hominũ. quod & Paulus teſtatur, di
1.Tim.2. cẽs, Vnus deus & vnᵘ mediator dei & hominũ homo Chri
ſtus Ieſus, qui dedit redẽptionẽ ſemetipſum pro omnibᵘ. Et
ideo collectas ſuas omnes cõcludit eccleſia hoc modo, Per
dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ filium tuũ, &c. Atq; in hoc etiã
Chriſtᵘ ait, Nemo venit ad patrẽ niſi per me. Qui quãuis
verus eſt intellectus, ſunt tamẽ ex doctoribᵘ qui verbũ hoc
nolint intelligere de omni illa perfectione diuina, quam
filiᵘ habeat à patre, ſed tantũ (vt ſit ſecundũ materiã ſubie
ctã diſtributio) de fidelibᵘ, de quibus ille hic loquitur, ſicut
Hieron. Origenes & Hieronymᵘ exponũt, & ipſe etiã dñs ad patrẽ
Ioan.17. dicit, Tui erãt, & mihi eos dediſti, & ſermonẽ meũ ſerua-
uerunt. 2 Propoſito iam illo, quòd paruulis myſteria ſua
reuelarit deᵘ, & quòd ſibi oĩa tradita ſint à patre, ipſa etiã
reuelatio, porro iã probat, fieri nõ poſſe vt quis cognoſcat
Ioan 14. deũ niſi per filiũ. Nemo enim, inquit, nouit filiũ niſi pater,
neque patrẽ quis nouit niſi filiᵘ, & cui voluerit filius reue-
lare. Vbi primũ ſtatim obſerua, nõ excludi hic ſpiritũ ſãctũ,
quoniã hic quoq; & patrẽ cogoſcit & filiũ. ſiquidẽ vna eſt
triũ perſonarũ eſſentia, vna poteſtas, intellectus vnus & v-
na ſciẽtia. ille verò peculiariter etiã ſpiritus appellatur ve
De trin. ritatis, ſicut interpretatur beatus Auguſtinus. Deinde, quia
lib.7. verbũ illud, & cui voluerit filius reuelare, Chriſtus poſtre-
mæ parti ſermonis huius, nõ priori adiũgit, nõ eſt ꝙ aliud
inde colligas, niſi patrẽ ſimul & filiũ per filiũ reuelari, eò
quòd filius verbũ patris eſt æternũ: verbũ autẽ & ſui & eiᵘ
Ioan.1. à quo promanat, eſt declaratiuũ; vt ſi quẽ audias loquentẽ,
intelligis primũ verba, eáque Germanicáne ſint an Italica
Lib. 1. de diiudicas, & præter hoc deinceps loquentis animũ & affe-
quæſtio. ctũ ſuper re quam narrat, cognoſcis. Vide Auguſtinum. Sed
Euang. & illud hoc loco Chryſoſtomus expẽdit, voluiſſe hic Chri-
cap.1. ſtũ declarare, vnã ſibi eſſe cum deo patre eſſentiã, vnámq;

voluntatẽ,cùm ait,& cui voluerit filius reuelare. Quod ſi quomodo verum ſit quæris, quoniã nemo deum patrẽ niſi filius cognoſcat,reſpondeo,quia deũ,qui infinitus eſt,nulla creatura poteſt perfectè cognoſcere,niſi intellectũ habeat infinitũ,ſicut deus ipſe:vt ſi linea aliqua ſit in infinitũ longa,nos eã nõ poſſemus oculis noſtris penitus totamq́; videre,ſiquidẽ ocul' noſter finitus eſt. Et hoc modo nemo niſi ſolus de',diuinã pfectè cognoſcere eſſentiã poteſt,quia ſic de' incõprehẽſibilis eſt,ſenſum omnẽ ſuperat & excellit, cogitatiões quoq;, ac intellectũ hominis ſubterfugit. Vnde & Dionyſius deũ nec dici nec intelligi aſſerit: pfectò cũ cũ iudicia dei incõprehẽſibilia ſcrutari nemo queat,ipſam illius eſſentiã cognoſcere quis poterit? Quis autẽ cognouit ſenſum dñi? aut quis cõſiliarius eius fuit? Rectè igitur clamat Eſaias,Verè tu es de' abſcõditus. Et prudẽter hic Hieronymus hæreticum reiicit Eunomiũ,qui tantæ erat temeritatis,vt auderet dicere ſe & deũ patrem & filium ſic cognoſcere,vt ſi illi mutuò ſe inuicem noſſent. Quanuis autẽ deus in eſſentia ſua infinita non poſſit à creatura cognoſci,attamen radius aliquis eſſentiæ diuinæ cõmunicari poteſt creaturę:ſicut & qui ſolẽ intueri totũ nõ poteſt,poteſt tamen radios illius aſpicere:ita hic quoq; fieri certũ eſt. habem' enim cognitionẽ illã per filiũ, ipſo id atteſtãte, cùm ait,Deũ nemo vidit vnquã. vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris,ipſe enarrauit. Quomodo & Sapiẽs dicebat,Fons ſapiẽtiæ verbũ dei in excelſis. Verũ quí fiat, vt ſic deus,ab intellectu noſtro cognoſci nequeat? alias differemus latius. nunc Sapientẽ audiamus pulchrè enarrantem,quo pacto filius dei verbum æternum patrem ſuum declaret: ille enim ſic ait,Sapientia æterna(filius nimirũ dei æternus)candor eſt lucis æternæ, & ſpeculũ ſine macula dei maieſtatis, & imago bonitatis illi'. Infra,Per nationes in animas ſanctas ſe trãsfert,amicos dei & pphetas cõſtituit. Quę omnia huc tendunt,quomodo verbũ æternum patrem ſuũ manifeſtet & declaret. ‡ Ad hanc itaq; reuelationem omnes iã homines cõuocãs Chriſtus,ait,Venite ad me omnes qui laboratis. O vocationem gaudio,& cõſolatione pleniſsimam, quia nõ dicit,inquit Chryſoſtom',hic aut ille, ſed oẽs qui curis,qui dolore,q peccatis laboratis,venite ad me,non vt pœnas luatis,ſed vt dolores peccatáq; veſtra reſoluantur.

Diony. de myſt. the. — *Rom. 11.* — *Eſa. 45.* — *Ioan. 1.* — *Eccl. 1.* — *Sap. 7.* — *Chryſoſt.*

Venite ad me,nõ quia glorificari me à vobis op⁹ eſt mihi, ſed quia ſalutẽ veſtram maximè ſitio.reficiã enim ego vos. Et hoc ſanè crediderim ad amplisſimã illã Chriſti magnificentiam pertinere, quòd in vniuerſum oẽs vocauit deficientes in quibuſcunq;.quãuis ſctũs Hieronymus peculiariter ad pc̃tores refert. ſiquidẽ verè pondus graue peccatũ eſt.vnde & Zacharias dixit, peccatũ inſidere talẽto plũbi, & Dauid iniquitates ſuas grauatas ſuper ſe conqueritur. Omnes igitur hic Chriſtus vocauit ſine dubio pc̃tores. Deinde ille hoc etiã de Iudæis exponit,põdere legis Moſaicę grauiter oppreſsis,ſicut & Petr⁹ atteſtat⁹ eſt,cum diceret, Quid tentatis deũ imponere iugũ ſuper ceruices diſcipulorũ,quod neque nos,neq; patres noſtri portare potuimus? Hoc illud leuaturus iã erat Chriſtus,veluti dicẽs,Vos omnes qui in Iudaiſmo viuitis,qui tã diu onere legis grauiter preſsi eſtis,venite ad me. Ecce Meſsias ego ſum . faciliore illa lege euãgelica refocillabo vos.ꝑ Moſen data lex eſt,at qui ꝑ me Chriſtum gratia & reuelatio facta eſt, dũ facilia adeò ſeruatu inſtitui ſacramẽta,loca tot ſacrificiorũ,purgationũ,& ciborũ vitationũ,&c. Theophylact⁹ eodẽ ferè modo intelligẽs,Omnes,inquit,vocat,nõ ſolũ Iudæos & Gentiles.ꝑ laborantes intellige Iudæos,vt faciẽtes traditiones legis,& in operatione mandatorũ legis fatigatos.ꝑ oneratos autẽ,Gentiles onere pc̃tõrũ oppreſſos, idololatria cœterisq; immaniſsimis ſcelerib⁹ cõtaminatos,ſicut eorũ vitia hinc inde ipſis Paulus cõmemorat. Cõſimiliter æterna dei patris ſapiẽtia Chriſtus Ieſus vocat per Sapientem dicentẽ,Venite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplemini. 4 Poſtremò nũc modum recenſet,quo ad eum veniant omnes,tollentes nimirũ iugum illius ſuper ſe,& diſcẽtes ex illo,quoniã mitis ſit & humilis corde. Vbi facilè quis contra Lutherũ & neochriſtianos quoſcunq; ſuſtinere poterit,liberã nos habere libereq; operantem voluntatem,eò quòd nos tollere iubet dñs iugum ſuũ,non iuſſurus vtiq; nec tollere iugum,nec diſcere iſtud ex ipſo,niſi liberũ arbitriũ noſtrum ope & auxilio gratiæ diuinæ quamplurimum valeret. Quæ ſanè euãgelij noſtri pars eſt locupletiſsima, & illud licet breuia paucaq; verba cõplectantur,ſuccũ tamen habet vberrimum & medullæ plurimũ in intellectu atque expoſitione . Tantũ hic

Hieron. *Zach. 5.* *Pſal. 37.* *Act. 15.* *Ioan. 1.* *Theoph.* *Rom. 1.* *Eccl. 24.*

Iubet verba adducere Origenis, cęteris enarrationib⁹ poſt habitis. Ait autẽ ſic, Mirum quibuſdam videtur, fratres chariſsimi, cùm audiunt dn̄m dicentem, Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Ait enim aliquis, Quomodo iugum eius eſt ſuaue & ſarcina leuis, cū omnes qui ſubierūt iugū ipſum intrepida ceruice, tātis agitātur & exercentur difficultatibus hui⁹ ſeculi, vt à quiete ad laborē vocati videantur? ſicut & Paulus dixit, Omnes q piè volunt in Chriſto viuere, perſecutionē patiuntur. Alibi quoq; parabola docet euangelica, quoniā paterfamilias noſter Chriſtus à quiete & odio nos vocat ad laborē, dicens, Quid hic ſtatis tota die ocioſi? Quin potius ite & vos in vineā meā, portare pōdus diei & ęſtus. Diu multùmq; ſuſtulit iugum hoc ſanct⁹ Paulus, expertus vtiq; ſatis, quā ſuaue ſit & leue, vnde nos quoque in Corinthiis ſuis docuit, vt nos exhiberem⁹ in omnib⁹ ſicut dei miniſtros, in multa patiētia, in tribulationib⁹, in neceſsitatib⁹, in āguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionib⁹, in laborib⁹, in vigiliis, ī ieiuniis, &c. Et adhuc plura libet audire, quæ in hoc iugo ferēdo ſuſtinuit Paul⁹? Ecce, ipſe inqt à Iudæis qnquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragiū feci, nocte & die in ꝓfundo maris fui: in itinerib⁹ ſæpe, periculis fluminū, ꝑiculis latronū, periculis ex genere, periculis ex gētib⁹, periculis in ciuitate, ꝑiculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratrib⁹: in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in ieiuniis multis, in frigore, &c. Hęc omnia hic à Paulo cōmemorata grauia ſunt ſanè, triſtia & acerba. Cur itaq; Chriſt⁹ iugum ſuū ſuaue eſſe prædicat? Reſponderi ad hoc poteſt, quanuis iſta iam enumerata duriſsima ſint, tamē eū qui patitur illa gratia ſpirit⁹ ſancti cōſolatur interius: fouet etiā de die in diē, vt ſic dulcedinē maximā ſentiat in animo ſuo, ſpe fultus atq; adiutus ſalutis æternæ, cuius iā guſtū ſenſit, ideoq; aduerſitates oēs, vtut in ſe moleſtæ fuerant, & penè intolerabiles, dulceſcūt, fiuntq; leuiſsimæ. Quo exēplo ſanctus Laurētius craticulę impoſit⁹, & igni admotus, ſibi videbatur īter roſas iacere & lilia. Qua verò fortitudine animiq; conſtantia tanta, tot ſubiiſſet Paulus labores, niſi gratia adiutus, ac ſubinde cōfirmatus diuina? Sic nos quoq; oremus dn̄m vt nobis quoque gratiam ſuam largiatur quatenus lu-

Origen.
2.Tim.3.
Matt.20
2.Cor.6.
2.Cor.11
S.Laurē.

tem & huic nouiſsimo dare ſicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam eſt,quia ego bonus ſum? Sic erunt nouiſsimi primi,& primi nouiſsimi. Multi enim ſunt vocati,pauci verò electi. *Eccle.31. Sup.1. Mar. 10. Luc.13.*

HOMILIA I.

IN hoc euangelio Chriſtus poſtrema concluſione declarat, quomodo & primi nouiſsimi, & nouiſsimi fiãt primi. Quæ ſanè parabola quãuis apertè ad prælatos eccleſiæ pertinet, nos tamẽ in ea explicãda cõmunem ſequamur doctorũ expoſitionem. Simile,inquit dominus,eſt regnũ cœlorum,&c. Hoc quia ſæpe in ſcripturis eſt reperire,viſum eſt ſemel hoc loco referre, quid iſta ſibi velit locutio. Et quanuis variè in ſcripturis vſurpetur regnũ cœlorũ,vt interdũ pro eccleſia triũphante, quomodo apud Matthęũ Chriſtus ait,Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnũ cœlorũ, alibi quoque iam Chriſtus ipſe, iam euangeliũ eius regnũ vocat cœlorum,ſicut apud Matthæũ Omnis ſcriba doctus in regno cœlorũ,hoc eſt,in euãgelio: hic tamen & in conſimilibus allegoriis per regnũ cœlorũ præſens deſignatur eccleſia, hic in terris congregata,aliàs enim in ea non boni ſimul eſſent & mali piſces, prudentes virgines & fatuæ. Cumque dicit dominus, Qui ſoluerit vnũ de mandatis iſtis minimis,& docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorũ, nõ ſanè erit in cœlo qui malè facit & peccat,aut minus rectè docet: ſed hic, in terris,in hac eccleſia militante,in qua bonos inuenire licet & malos doctores,æquos & iniquos:ibi nimirum minimus vocabitur,quanuis nunc(quæ & quàm peruerſa eſt mundi iniquitas)maximi quiq; iudicantur & doctiſsimi, qui peſsimè docẽt ac prædicauit,cuiuſmodi ſunt Neochriſtianorũ prædicatores & ſeductores. Ratio autẽ cur eccleſia hæc,in miſerrima vita,multis iactata fluctibus, regnũ tamen dicatur cœlorũ,reddi poteſt huiuſmodi, quoniã Chriſtus in ea per fidem regnat. idque adeò eſſe verũ,teſtatur Paulus, de deo patre ſic loquẽs, Qui nos eripuit de poteſtate tenebrarũ,& trãſtulit in regnũ filij dilectionis ſuæ,in quo habemus redẽptionẽ & remiſsionẽ peccatorũ,hoc eſt quod ex Gentilitatis caligine tenebricoſa nos trãſtulit in eccleſiã catholicã, *Regnum cœlorum. Mat. 6. Mat. 12. Mat. 13. Mat. 25. Coloſſ. 1.*

1.Cor.15 quam hic regnū ſuū appellat. Sic ad Corinthios dicit, Cum tradiderit regnū deo & patri. Regnum inquam, in quo nūc regnat per fidem, traditurus eſt deo patri in die nouiſsimo, vt qui eius regni fuerāt, eos remuneret in æterna beatitu-
Aug.83 q.60. dine, ſicut Auguſtinus pulcherrimè exponit. Omnes ij loci eo tantū faciūt, vt certū ſit, eccleſiā regnum appellari. Re-
Eccleſia regnum cœlorum gnum autē cœlorū dicitur ratione originis, conuerſationis & finis. Et ratione quidem originis, quod hāc habet eccleſia de cœlo, teſtante idipſum Ioāne cùm ait, Ecce ego Ioan
Apo.21. nes vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam, deſcendentem de cœlo, à deo paratā, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. & audiui vocę de throno dicentem mihi, Ecce tabernaculum dei cum hominibus. Etiā ob cōuerſationē, quia omnes qui in eccleſia viuere, ſic vt deo placeant, volunt, vitā opor
Philip.3. tet viuant diuinam & angelicam: ſicut & Paulus dicit, No
Hebr.13. ſtra conuerſatio in cœlis eſt. Similiter & ratione finis, ſiquidē hæc militans in terris eccleſia ad illam tendit triūphantē, quoniā & iuxta Paulū, nullā habemus hic manentē ciuitatē, ſed futurā inquirimus. 2 Vbi iam regnū cœlorum, Chriſtus confert homini cuidā patrifamilias, certū eſt
Hier.23. illum, qui vniuerſam regit & adminiſtrat eccleſiam, Chriſtum Ieſum eſſe, qui domum ſanè habet ampliſſimam. cœlum enim & terrā, inquit, ego adimplebo. Vinea illius, ait ſanctus Gregorius in homilia habita ad tres fontes, vniuerſa eſt eccleſia, quæ ab Abel iuſto vſque ad vltimum electū, qui in fine mūdi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. Hic ille paterfamilias primo ſtatim mane exiit vocare operarios in vineam ſuam, qui exitus non intelligitur ſecundū humanitatē. id enim vltima demū ætate contigit, cùm filius dei homo factus eſt. nanque ſuo ſe-
1. Ioan.2 culo Ioannes dixit, Scimus quòd nouiſsima hora eſt. atque, ideo egreſſus ille ad vocationem, qui per opera factus eſt,
Regula ſancti Auguſti venit accipiēdus iuxta regulā Auguſtini, quando paſsiones deo attribuūtur, intelligendæ ſunt in operibus illius tātū: vt cùm dicimus gaudere deū, ſignificamus eum facere opus quod gaudiū & lętitiā declarat. Rurſus etiā, pœnitet deum
Gene. 6. facti & creati hominis. tantundem eſt ac ſi dicas operari eum quiddam, quod pœnitentiam deſignat. Et deus iraſcitur, hoc eſt, in operatione ſua ſe velut iratum exhibet. Sic hoc quoq; loco exitus ille, intelligendus eſt in opere, non

ſubſtãtia diuina. Quanuis hoc etiã obſeruandũ venit, quod in hac parabola vniuerſa mundi huius duratio vni⁹ tãtùm dieculæ nomine ſignificatur. Tẽpus vtiq; longum ab ipſo mundi exordio & magnum, quo ad nos, inquit Origenes: modicũ autem quantum ad dei vitam. Et quod egreſſiones tot hic cõmemorantur, argumentum euidens & diuinæ miſericordiæ, quæ paternè adeò ꝓſpicit noſtrę neceſsitati, & id quidẽ aſsiduè. Nanq; ab initio mundi vſq; ad finem non deſinit deus prædicatores mittere ad eruditionem hominũ. Quæ quidẽ inuicta ratio eſt aduerſus Neochriſtianos, qui eccleſiã ſanctam tam diuturni inſimulant erroris, donec iam Lutherus cum fece hominum inſanorum in lucem prodierit. Non ſic vtiq;, non ſic. paterfamilias enim noſter deus æternus tam ſemp fuit humano generi propicius, miſericors, donorumq; adeò liberaliſsimus largitor, vt nõ dimiſerit homines, quin ei⁹ operarios mitteret in vineã ſuã, eccleſiam illam catholicam. atq; ideo nemo pius animum inducat, vt credere velit deũ optimum maximum & eundẽ munificẽtiſsimũ, permiſiſſe eccleſiã ſuam labi & errare in ſanctiſsimo illo miſſæ ſacrificio, circa miſſas & vigilias pro demortuis, circa indulgẽtias, confeſsionẽ, &c. Aut ſi operarij quoque in vineam dñi miſsi diiudicandi forent, nónne potius credendũ fuerit eſſe eos, ſanctum Auguſtinũ, ſanctũ Cyprianum, S. Chryſoſtomum, ſanctum Hieronymum, ſanctum Ambroſiũ, ſanctum Leonem papam, ſanctum Gregoriũ papam, ſanctum Baſilium, ſanctum Hilarium, ſanctũ Bernardum: quàm Lutherum, Caroloſtadium, Bucerum, Zuingliũ, & id gen⁹ alios apoſtatas, votifragos & ſeductores, ſibi quoq; in propriis dogmatibus non conſtantes? Firmiter itaq; quiſquis verè fidelis haberi cupis, crede nunquam cõmittere deũ, vt veris careamus prædicatoribus, ſicut & hactenus nunquã illis caruim⁹. Nos modo curemus, vt eos audiamus, & doctrinam eorundem ſuſcipiamus. Origen.

3 Quia parabola iſta egreſſum eſſe refert patrẽfamilias ad cõſtituẽdos operarios hora prima, primum omniũ ſcire hic operæpreciũ eſt, horas illas non eo modo eſſe ſupputandas & more quẽ communiter per Germaniã obſeruamus: ſed quoniã vt in aliis iuxta prouerbium, Lex & regio, ita in horarũ quoq; diuiſione ſuus cuique regioni mos fuit. Eſt enim vbi exordiũ horarũ ſumi videas à principio

Theophylacti, inquã Hieronymus quoq; cõcedit, dicẽs, Mi *Hieron.*
bi videtur primæ horæ eſſe operarij Samuel & Hieremias, *ſuper*
& Ioãnes Baptiſta, qui poſſunt cũ Pſalmiſta dicere, Ex vte- *Matthæi*
ro matris meæ deus meus es tu. Tertiæ horæ operarij ſunt, *Pſal. 21.*
qui à pubertate ſeruire deo cœperũt. Sextæ horæ, qui matu
ra ætate ſuſceperũt iugũ Chriſti. Nonæ, qui declinãt ad ſe-
niũ. Porrò vndecimæ, qui vltima ſenectute, & tamen omnes
pariter accipiũt prẽmiũ, licet diuerſus labor ſit. Et hic apud
ſe quiſq; cogitet, quomodo dominus Ieſus à patre ſuo egreſ
ſus ſit in hũc mũdum, deſcẽdẽs in vterum matris in Bethleẽ,
venerit in deſertũ, in Hieruſalẽ, tãdemque in crucem. vndi-
que te tantùm quærẽs & conducturus operarium vineæ, à
pueritia ſtatim pulſat fores cordis animique tui, pacturus
tecum ſicut & dicit in Apocaly. Ecce, ego ſto ad oſtium, & *Apoc. 3.*
pulſo, ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianu
am, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.
Quid multa? Aliud ne cogites, ſi quãdo deus cogitationem
bonam tibi immittit, vel faciendi boni, vel mali vitãdi, ni-
ſi ipſum iam tum venire deum, cõducturus te operarium vi
neæ ſuæ, vt in ea labores & incumbas operibus bonis, cõſer
uans mandata illius, qui diu multúmque ſolicitè laboraue-
ras in carduis & ſpinis diaboli.

Diuus Gregorius in alium ſenſum exponit, cõductionẽ *Gregor.*
hãc nõ ad vnum hominem referens ſecundum diuerſas illi-
us ætates, ſed ad totius mũdi ætates, dicẽs exiiſſe patrem il-
lum familias, deum optimum maximum, hora prima, tertia,
& ſexta, &c. hoc eſt, ab ipſo iam inde mundi exordio, ad ho
minũ reformationem prædicatores cõſtituiſſe. Mane enim
mundi fuit ab Adam vſque ad Noë: hora verò tertia, à Noë
vſque ad Abrabam: ſexta quoque ab Abrahã vſque ad Moy
ſen: nona autem à Moyſe vſque ad aduentum domini: vn-
decima ab aduentu domini vſque ad finem mundi. In qua
prædicatores ſancti apoſtoli miſsi ſunt, qui mercedem ple-
nam etiam tardè venientes acceperunt. In horis omnibus il
lis ſemper miſit deus, qui mores hominũ doctrina ſua ſana
corriperẽt & informarent patres, patriarchas, legiſlatorẽ
Moyſen, ꝓphetas & apoſtolos. Hoc modo prima, tertia, ſex
ta, & nona horis, antiquus ille Iudæorum populus vocatus
eſt: hora autem vndecima, Gentium populus, cui & dixit do
minus, Quid hic ſtatis tota die ocioſi? profectò enim qui

tam lõgo tẽpore boni nihil fecerãt ad ſalutem animarũ ſuarum,ocioſi adhuc ſtabãt.Verùm illi reſpõdẽt,Quoniam nemo nos cõducit.quaſi dicerẽt, Nemo ad nos, nec patriarcha venit,nec propheta,qui veram ſalutis viam nos edocuiſſet : ita ignorãtes in idololatria perſtitimus. Scribit ſuper hocGregorius:Fratres,quid nos à bono opere ceſſantes in excuſatione noſtra dicturi ſum⁹,qui penè à matris vtero ad fidem venimus?quę verba vitæ ab ipſis cunabulis audiuimus,qui ab vberib⁹ ſanctæ matris eccleſiæ potũ ſanctę prędicationis ſumpſimus,cũ lacte carnis, qui pignus æternæ vitæ accepim⁹ ſacramẽta.Obſecro vos fratres chariſsimi,quãdo in die nouiſsima iudicio nos ſiſtet dominus,dicetq; nobis,Quid ita totũ diem ocioſi ſtetiſtis? Quid tunc dicemus? quomodo nos excuſabimus? Nõ poterimus vtiq; dicere cũ Ethnicis,Quia nemo nos cõduxit.omnes enim nos cõſtituti ſumus operarij in vinea domini,ſub ipſum iã olim baptiſmũ,vbi & diabolo renũciauimus & iurauimus ſimul atq; ſtatuimus adhærere Chriſto. ibi tũ cõductio noſtra primũ cœpit,ſuper eã deinceps ſpiritũ ſanctũ nobis cõtulit Chriſtus, ſuoque nos ſanguine mũdauit à labe peccati originalis.De ignorãtia nos excuſare omnino nõ poſſumus, cũ tãtum habeamus ſcripturarũ,totidem prædicatores, vt nullum prętexere queamus excuſationis fucum,ſed in ignauis ingratiſq; nobis implebitur illa ſentẽtia Chriſti : Seruus qui cognouit volũtatem domini ſui,& non ſe præparauit, & nõ fecit ſecũdum voluntatem eius,vapulabit multis. Vt igitur intellexerimus hũc patrisfamilias exitum,iuxta tempora mũdi,ſiue ſecũdum diuerſas cuiuſlibet hominis ætates. vtrinq; ſanè videbimus nos conductos eſſe, nos inquam cognitionem dei recepiſſe, nos habere ſacramẽta,ſanctámque euãgelij legem,nobis cõſtare myſteria incarnationis,paſſionis & mortis domini noſtri Ieſu Chriſti:ac proinde ſi iram effugere volumus diuinam, laboremus oportet in vinea dñi. Qui enim,vt ait ſanctus Iacobus, ſcit bonũ facere & nõ facit,peccatũ eſt illi. Et quo plures maioréſque gratiæ diuinæ donationes accepiſti à domino,vnde quod bonũ eſt,magis meliúſque intelligas,vt ſi donum ſcientiæ tibi contulit deus,vel prudẽtiam præ cæteris maiorem,& fortunam fœlicitatemq́ue ſplendidiorem,eò magis teneris ad operandũ bonum,Quoniam ſic dixit Baruch propheta, Animæquior

Grego. *Pſal.* 118 *Luc.*12. *Iaco.*4.

eſto populus dei,quia quæ &c. Siquidē illud ipſum quoque *Baruc.4.*
reuelare magna dei gratia eſt,cōfitēte id Dauide,Qui annū *Pſal.147*
ciat verbū ſuū Iacob,& iudicia ſua Iſraël. Non fecit taliter
omni nationi,& iudicia ſua nō manifeſtauit eis. Ex multis
autem præcipuè in vinea domini cōſtituti operarij, prædicatores
ſunt & animarū curatores,peculiares quidā ſerui in
hoc à deo cōducti,vt operētur in vinea, nō priuatū quærāt
tū cōmodū,tū honorē,homines falſis ſeducāt doctrinis,ipſique
interim in vinea nihil laborātes, alios quoq; ab operādo
dehortātur & deterrēt. ij ſunt qui neceſſarium nō eſſe
docēt,feſtos dies piē & ſanctè trāſigere, orare,ieiunare,cōfiteri,
ſacramēta ſuſcipere &c.ij inquam iſti ſunt, de quibus
dicit Hieremias, Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam. *Hiere. 12.*
iſti nimirum pſeudoprophetæ & prædicatores peruerſi,
de quibus hinc inde Paulus & ad Corinthios præcipuè, *1.Cor.11*
Pſeudoapoſtoli,inquit,operarij ſubdoli,trāſfigurātes ſe in
apoſtolos Chriſti,cùm intrinſecus ſint lupi rapaces.Væ væ *Mat.7.*
nō iſtis tātùm prædicatoribus,ſed omnibus etiā eorū ſequacibus,
qui in fide Chriſti iam inde à lacte materno educati,
eadem cōfeſſi ſunt,& docuerunt alios: iam verò paruo exorto
vētulo tētationis,reſiliūt & decidūt. Audite quid Petrus
princeps apoſtolorū dicat, Melius erat illis nō cognoſcere
viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti *2.Pet.2.*
ab eo,quod illis traditum eſt ſancto mādato. Cauete
vobis & proſpicite in Chriſto dilectiſsimi, neque iſtos audite
ſeductores,qui tātùm perſuadere vobis conātur, vt in
foro ſemper ſtetis ocioſi,dehortātes vos ab omni bono.
Quin eos potius ſequimini,qui vos voce hac euāgelica Chriſti
ablegāt & mittūt in vineam dominicam, vt ibidem operemini,
nō viuatis ſecūdum cōcupiſcētiam veſtram malam:
ſed laboretis in ieiunio,orationibus,viſitādis templis, confeſsione
& pœnitētia,cæteriſque operibus bonis,iuxta obſeruationem
& morem Chriſtianorum,vt ipſi quoq; denarium
diurnitādem laboris ſuſcipiatis à domino deo, qui eſt
in ſecula benedictus,Amen.

HOMILIA II.

PAtet in hoc euāgelio,patrem illum familias,deum
eſſe omnipotentem:vineam verò,eccleſiam catholicam:
operarios, prædicatores, magiſtratúſq; &
ſpirituales & ſeculares:atque in ſumma,Chriſtianos omnes

ſti,vt referat vnuſquiſque propria corporis,prout geſſit,ſiue bonũ ſiue malũ. Vides recepturũ vnũquẽq; ſecũdũ quod operatus eſt in vita præſenti, nõ poſt mortẽ, vt turpiter & vanè ſomniat Lutherus. Sed & diuus Auguſtinus hoc idem cõformat,dicẽs, Nemo ſe ſperet quod hic neglexit, cũ obierit,apud deũ promereri. nã hic omne meritũ cõparatur, quo poſsit poſt hanc vitã releuari quiſpiã vel grauari. Quo fit vt admonendi hic mihi ſitis,quatenus caueatis vobis ab iſto peſtilẽtiſsimo dogmate, quo diabolus decepturus vos inani futurorũ ſpe lactat,perſuadere conans,vt opera bona nũc intermittatis, confidentes multũ apud deũ vos in futura vita merituros. Nihil minus profecto,nihil minus, nequaquàm differte:nocebit iſta vobis mora,nihil agetis. Patiũtur quidem in purgatorio animæ,ſed nihil merẽtur: omniſque earũ paſsio, quædã ſolummodo ſatisfactio eſt pro peccatis. quæ quãuis cõtrito corde fuerãt cõfeſsi, plena tamen ſatisfactione non deleuerant. Quid itaque multa? hic operandũ eſt in vinea domini, nõ poſt hanc vitã. 2 Nũc porrò ex ſanctis patribus inquiramus,quęnã iſta merces,& quis ſit denarius diurnus, quẽ ille ꝓmiſit operariis. & hũc inuenio vitã eſſe æternã iuxta Gregorij & aliorũ expoſitionẽ, quomodo facile eſt intelligere, quí factũ ſit quod operarij,qui & prima hora diei & poſtrema venerãt, æqualem mercedẽ receperũt,hoc eſt,eãdẽ beatitudinẽ. eſt enim eadẽ beatitudo obiectiua omnino beatorũ,deus ipſe benedictus,licet inæqualiter illa participetur,diſt.4. ſiquidẽ vera illa beatitudo qua angeli & ſancti omnes beati exiſtũt, ipſa eſt eſſentia diuina,quæ ſanè immenſa eſt, tum angelorũ,tũ animarũ nobiliſsimaq; dignitas,quod beati niſi in eſſentia diuina aſſequi nõ poſſũt. quapropter & Dauid dixit, Satiabor, cùm apparuerit gloria tua. Denarius igitur pro quo laboramus,deus ipſe eſt,beatitudo eſſentialis, qua tamen pro ſuo quiſque merito magis minuſque gaudebit. Videte & conſiderate hic mihi in Chriſto dilectiſsimi, quæ & quàm ſplendida nobis propoſita ſit laborum noſtrorum merces,in hac vinea dominica. O denariũ diurnũ verè maximum, maximique valoris, ô tamẽ nos torpentes & ignauos,qui parum commouemur,nihilque ferè incitamur illa mercedis magnitudine, quam & dilecto amico ſuo Abrahæ olim reuelauit dominus, dicens, Ego protector tuus

Auguſt. *Gregor.* *Pſal. 16.* *Gene. 15.*

in eum crediderit,fide ſcilicet,nō numero. Sic igitur,vt ſatisfieret prophetiæ, Chriſtiq; ſepulchrū eſſet glorioſum, venerunt illi duo viri nobiles & magni nominis,Chriſtum ſepulturi, Ioſeph & Nicodemus: hic vero ille fuit, qui & princeps erat Iudæorum,& antea ad Chriſtum venerat noctu. Eundemq; adeò Chriſti fuiſſe diſcipulū,inquit B. Auguſtinus,certo modo in reuelatiōe corporis beatiſſimi Stephani, ferè omnibus Gentibus declaratur. facta aūt illa eſt anno ſalutis quadringenteſimo ſeptimo, quādo ſanctus Gamaliel apparuit Luciano, oſtendēs ei ſepulchrū ſancti Stephani,Nicodemi & Abibæ,vt ſepelirentur honeſtius:quoniam Deus per ariditatem & ſterilitatē afflicturus mundū, decreuerat per eorum interceſſionē miſericordiā illi exhibere. De roſis illius vide Auguſtinum lib.22.cap.8.de ciuitate Dei. Nobiles illi duo,qui ſepeliendi Chriſti laborem ſuſcipere non recuſarunt, fidem rectam nondum habebant omnia de illo tanquam puro homine opinati,ſed tamē amico Dei. Apoſtoli autē ſepulturæ Chriſti interfuiſſe nuſquā commemorantur(niſi forſitan Ioannes ſuſcepta iam Marię cura,comitatus ſit eādem) ne forte Iudæi illos in ſuſpicionem furti de corpore Chriſti raperēt. Duo illi autē,quāuis non omnino timore carebant, quo nomine euangeliſta alterum diſcipulum Chriſti occultum,alterum ad ipſum noctu veniſſe commemorat,tamē paulo animoſius liberiúſq; ad crucem acceſſerūnt, iram Iudæorum iam putantes eſſe ſedatam,planeq; tam ignominioſa morte ſatiatā. Auguſtin. intelligendum hoc eſſe refert hoc modo, quod illé fiducia dignitatis id fecerit, qua præditus poterat familiariter intrare ad Pilatū. Tu vero hic feruētiſſimos expende dolores virginis Mariæ,quæ iam filium ſuum conſpicata demortuū vidit deinceps miſerabiliter adeò de cruce deponi. Vnde inter tot ærūnas,miſerias atq; dolores nō paruo illi fuit ſolatio adueniens à Pilato Ioſeph, & denuncians corpus ſibi Chriſti eſſe donatū. 2 Attulit autem ſecum Nicodemus vnguentum myrrha & aloe mixtum circiter libras cētum. Vide hic Pickarde ſtupide,attende Neochriſtiane furioſe, & appende quiſquis es, qui perire putas quicquid in mortuos confertur. Vtique enim ſi honor ille funebris iniquus eſſet, Chriſtus etiam non tuliſſet hoc modo corpus ſuū inungi. Diceres ergo, Quorſum iſta ſumptuum funebriū per-

Ioan. 3.
Auguſt.
Auguſt.
Chryſo.
Chryſoſt.
Auguſt. lib. 3. de conſen. euange. cap.22.

Mat. 26 ditio, vox eſt Iudæ, indignantis vnguentũ in corpus Chriſti impenſum: clamantis quoq; venundatum illud denarijs
Mat. 26 ducentis, diſtribui debere pauperibus, Sed quid ad hæc euangeliſta? Non ſanè hoc locutus Iudas fuerat, quòd pau-
Impenſæ funebres. perum curã habebat, ſed quia ſacculum ſeu loculos portabat & fur erat. Ita periculũ graue eſt, ne ſimiliter pleriq; fa
Exo. 20. ciant Neochriſtiani, nõ amore pauperum, quos neq; in minimo iuuãt, ſed vt ſua inde infarciant marſupia: nõ attendentes illud decalogi, Nõ furaberis. Et vt maxime ipſi nullũ inde lucrum reportent, tamen auaritiæ ſtudio illud negligunt, ne & ipſi aliquid contribuere cogantur. Doctores hoc loco cauſas tres commemorant, cur Ioſeph & Nicodemus merito corpus Chriſti tanto honore & apparatu ſe-
Honor. pelierint. 1 Quia corpus hoc nobiliſſimæ debebatur animę, cuius organum etiam peculiare erat & inſtrumentum: decebat igitur illud vel ſaltem ratione nobiliſſimæ animæ
Veneratio. magis honorari. 2 Quãdo corpus hoc ordinatum erat ad immenſam illam & glorioſam reſurrectionis claritatẽ, e-
Latria. tiam dignius erat ampliori veneratione. 3 Inſuper quoq;
Damaſc. vnitum illud deitati ſeu eſſentiæ diuinæ, quoniã quicquid ſemel aſſumpſit Deus, nunquam dimiſit: & ſic idẽ ille honor ei debebatur, qui aliâs proprie Deo tribuitur, ſub ratione ſummi boni, ſicuti fit in ſacrificio miſſæ, quãdo ſacramentũ adoramus, nõ ipſius in ſe corporis reſpectu, ſed vni-
Ioan. 12. tæ diuinitatis ratione. Quomodo Mariæ Magdalenæ poſt vnctionẽ corporis ſui dixit, Bonum opus operata eſt in me. Ne ergo corpus Chriſti putreſceret, tanta diligentia accuratũ eſt à Ioſeph & Nicodemo. Quod ipſum tamẽ exemplũ Iudæi à patriarcha Ioſeph ſibi ſumpſiſſe creduntur, quoniã & ille corpus patris ſui Iacob iamiam defuncti, pretioſiſſi-
Gene. 50 mis ſinebat vnguẽtis perũgi, ſicq; ſepeliri, ſicuti nobĩs Geneſeos narrat hiſtoria. 4 Suſceptum itaq; corpus Chriſti Ioſeph & Nicodemus inuoluerunt linteo, vt Ioannes, ſiue vt Matthæus loquitur, ſindoni. Hinc inſtitutũ à ſanctis patribus eſt, corporale illud ſuper quo ſacerdos in miſſa corpus Chriſti cõficit, linteum eſſe debere, nõ ex ſerico para-
c. conſulto, de cõſecra. diſtin. 1. tum. Sic Euſebius inquit, Cõſulto omniũ ſtatuimus, vt ſacrificiũ altaris nõ in ſerico pãno aut inſtincto quiſquàm celebrare prę ſumat, ſed in puro lineo vel linteo ab epiſcopo cõſecrato. Et ſequẽti tñ capite colligere licet, nõ corpus tãtũ

Chriſti linteo eſſe conuolutũ,ſed & caput ſudario circũligatũ, quod hic fortè breui verbo euangeliſta cõplexus eſt quũ ait, Sicut conſuetudo eſt Iudæis ſepelire. Vnde & nos docemur circa funebria ſacra,quæ defunctis exhibem⁹, mores cuiuſlibet ſeruare regionis,neq; nouum & inſuetũ alijs quicquã cõmiſcere. Videant hic & cõfundantur Neochriſtiani, qui ſanctũ piumq; morem ſepeliendi mortuos, non per Germaniã tãtum,ſed toto chriſtianiſmo ſeruari ſolitũ, abolent vltro,neq; obſeruare ſtudent, quum tamẽ Chriſtus ſepeliri dedignatus nõ ſit iuxta morem & conſuetudinem Iudæorũ. Equidem credo ſingulari quadã permiſſione Dei, id ita fieri,vt iſti nõ ſepeliantur cũ patribus maioribusque ſuis,hominibus pijs & verè catholicis:à quibus quando per omnẽ vitam in cultu Dei,diſciplina vitæ & omniũ probitate degenerãt,quid reliquũ putas, niſi vt tandẽ infœliciter mortui,ſepultura etiã aſini ſepeliãtur? Honeſtè & cũ omni dignitate Chriſtũ ſepelierũt Nicodemus & Ioſeph: cũq; tẽpore vrgerentur,eo ꝙ veſperè nihil licebat operari, nihil tamen omiſerunt quod ad ſepulchralem honorem faceret. Mortuus autẽ in cruce Chriſtus hora nona fuerat,deinde venientes ſatellites fregerunt crura latronum. Nicodemus & Ioſeph petierũt à Pilato ſibi dari corpus Ieſu, deinde illud de cruce depoſitũ ex more Iudæorũ abluerunt. & quia imminens iam ſabbatũ vrgebat, in proximo monumẽto ſepelierunt,quanuis hoc modo omnia fieri,erat diuinitus inſtitutum & ordinatum.

Auguſt. *Sepulturæ hæreticorum.* *Hier. 22.* *Chryſoſt.*

5 Quàm porrò diligenter locum ſepulturæ deſcripſit euangeliſta? primùm enim fuiſſe ibi hortum dicit,& in horto monumentũ nouum. Quod hortus ibi fuerit, eo refert: quoniã recurſus nobis ad paradiſum morte Chriſti ſit præparatus, quẽ antea pctõ amiſeramus. Cõueniẽs ergo,vt iam in cruce mortu⁹, ſepeliretur in horto, cui ſuppliciorũ oĩm mortis etiã & hui⁹ quoq; ſepulturæ cauſa ex horto prouenerat, peccatũ protoplaſti: quanuis ille ipſe hortus etiã eccleſiam deſignare poteſt: quoniã ſic eã ſpõſus vocat, Hortus cõcluſus ſoror mea ſpõſa, hortus cõcluſus fons ſignatus. Deinde nõ lõge diſtabat ſepulchrũ hoc à loco quo crucifixus erat dñs, ſicut hoc nobis fratres qui viderunt, annũciare ſolent vix enim pedes ſeptingẽti intererãt. Et quod ſibi Ioſeph ſepulchrũ in horto cõſtruxerat,id quoq; factũ eſt mo-

Cyrillus. *Cant. 4.*

periculo mortis æternæ, tunc demũ cũ alter Adã Chriſtus Ieſus mortu' eſt, reformauit ille nos etiã in nouitate quadã mortis, quæ tamen ſomno quàm morti ſimilior ſit, nec cuiquã bono metuanda: quoniã pretioſa iam in conſpectu dñi eſt mors ſanctorũ eius. Prætereà nos illa monumẽti nouitas docet, vt & ipſi renouemur in Chriſto Ieſu dño noſtro: quomodo & Paulus conſepultos nos eſſe dicit cũ illo per baptiſmũ in mortẽ, vt ſicut Chriſtus reſurrexit à morte per gloriã patris, & nos in nouitate vitæ ambulemus. Poſtremò inopiam & egeſtatem Chriſti hic conſyderemus, quam etiã propter nos ille ſuſtinuit. Ecce enim nat' iamiã hoſpitio carebat, tectũ nullũ habebat, in præſepe tantũ repoſitus eſt. Deinde p omnẽ vitæ ſuæ decurſum nec domum habuit, quam inhabitaret, neq; quicquam vbi caput reclinaret. Mortuus demũ non tantùm linteo caruit cui inuolueretur, verũetiam monumento, in quo poneretur. Caruiſſetque ijs omnibus, niſi ita diſponente Deo, omnia hæc ſibi à pijs hominibus eſſent adminiſtrata. Quid quod nudus etiam ex monumento reſurrexit, derelictis in eo linteo ſimul & ſudario, quib' obuolutus fuerat? Et tu igitur cum hæc & huiuſmodi alia audis, ceſſa ab inſana funeris impenſa. Quid enim ſibi hoc ſuperfluũ vult & inutile diſpendiũ, quod ipſis qui faciũt plurimũ affert detrimẽti, mortuis nullam vtilitatẽ, vel damnũ potius? Sepultura enim optima eſt, vita bene & pie exacta. Et tamẽ viciſſim nihil omnino velle impẽdere defunctis, neq; eis iuſta perſoluere, neq; cũ dignitate ſepelire, quod nũc Neochriſtiani facere præſumunt, id ſane legib' naturæ, canonibus ſacris & ciuili iuri repugnat, aduerſaturque conſuetudini ſanctæ eccleſiæ, cui & Paulus multũ tribuit, & Auguſt. in lib. de cura pro mortuis agẽda. Qua de re plura fortunate Deo, dicturi ſumus in die cõmemorationis animarum. quoniã cum Chriſtus poſt tam abominabilem & ignominioſam mortẽ crucis, tantis tum ſumptibus tum honoribus voluit ſepeliri, quo fronte reprehendere quiſquam audebit tanq̃ chriſtianis indignũ, quod ſibi Chriſtus & voluit impẽdi, & ab æterno fieri præordinauit? Quid quod eius ſententiæ multi ſunt, ſolum ex oĩbus apoſtolis Ioannẽ nullo ſupplicio tũ genere ad mortẽ vſq; excruciatũ, eo quod Chriſtũ cũ dignitate iuuerit ſepeliri? Taceo quod Chriſtus ſummo mane cum reſurrexiſſet, pri' Mariæ

Pſal. 115. *Theoph.* *Rom. 6.* *Paupe-ries Chri-ſti.* *Ioan. 20.* *Chryſoſt.* *Auguſt.*

Magdalenæ cæteriſque viſus eſt mulieribus q̃ Petro, quod illæ etiã mortuo honorẽ impendere curarint, paratis in hoc pretioſiſsimis quibuſq; vnguentis. Hoc quanuis vulgatũ tacere nõ poſſum, quòd Chriſtus ipſi etiam Ioſepho apparuit: quem ideo captiuum tenuerant Iudæi, quoniã corpus domini à Pilato petitum tanta cum dignitate in proprio ſuo monumento ſepeliiſſet. Et nos igitur chariſsimi in Chriſto fratres, dominũ linteo inuoluamus conſcientiæ bonæ, hoc præcipuè tam ſancto tẽpore. Vngamus corpus domini vnguentis pietatis & iuſtitiæ. Tegamus & reſtituamus dominum in pauperibus ſuis, quibus etiam largius paulò nunc neceſſaria diſtribuamus. Sit animus noſter ſicut petra duriſsima, in fide fortis & conſtans, in omnibus operibus bonis perſeuerans, ne ſicut ad vomitũ canis, ad vitia priſtina recurramus, ſicut cor noſtrũ hortus floridus domino noſtro Ieſu Chriſto, va-
1. Cor. 10. riis virtutũ omniũque operum bonorũ floribus conſitus. Petrã illam monumẽto Chriſti aduoluamus, Chriſtũ ipſum nimirũ, ipſe enim petra ſolida eſt, quæ vbi cor noſtrũ occluſerit, tũc ſanè arcem illã habituri ſumus inuincibilẽ, aduerſus omnia vitia & peccata, cõtra ipſos etiam dæmones infernales. Hoc tibi ſit in imo pectore ſemper ſitũ conſiliũ, ſtatimq; vbi te diabolus in ſuperbia tentare occeperit, inſtar primo-
Gene. 3. rum parentum, vt cæteros præ te contẽnas, te vnũ alijs omnibus præferas, mox hãc petram pectoris tui in monumento aduolue: recogita quomodo dominus ille & Deus tuus, cùm eſſet ſanctiſsimus & omniũ altiſsimus, ſit humiliatus, cœloque demiſſus ab alto, etiã diſcipulorũ lauerit pedes, tradit⁹, captus, vinctus, illuſus, conſputus, cæſus quoq; flagris, & ad extremũ morte turpiſsima ſit condẽnatus. Quòd ſi porrò te diabolus lepra titillet libidinis, eandẽ hanc petrã cordi tuo admoue: vide & expende, quomodo Chriſtus corpus ſuũ caſtigarit, ſeque ipſum vigilijs, inedia & laborib⁹ emacerarit: tandemq; poſt virgas, ſpinas & flagella in duriſsimo lectulo crucis emiſerit ſpiritum ſuũ. Ad eũdem modum ſi & nos corpora membraq; noſtra caſtigauerimus, & noſmet in ieiunijs, abſtinentia, vigiliis, atque laboribus exercuerimus, nullam quærentes carnis voluptatem, nec illecebras peccatorum, facilè huiuſmodi euitabimus vitia. Cæterũ, ſi colon in-
Serenus. uiſum morbi genus intimã capit viſcera, hoc eſt, ſi inuidia idipſũ exiſtẽs animo, quòd eſt colica corpori, rodit interio-

ra mentis, age & tu petram hanc aſpice Chriſtum, qui pro crucifixoribus etiam ſuis rogauit Deum, dicens, Pater, igno- *Luc.* 23. ſce illis, ſimiliter latroni tantũ petenti, vt ſui aliquādo meminiſſet, promiſit paradiſum. Sed neque tot ægritudinibus contentus eſt diabolus, inſuper etiam hydropiſim tibi intentat auaritiæ, eſt enim hæc illi modis omnibus ſimilima. Et tunc ſane monumēto cordis tui petram aduolue Chriſtum: *Apoc.* 19 & videbis ſubitò regem regum, ditiſsimum illum omnium, *Pſal.* 23. cuius etiam orbis terrarum eſt & plenitudo eius, in ſua ſta- *Luc.* 2. tim natiuitate fuiſſe pauperrimum, hoſpitio quo excipere- *Matt.* 8. tur caruiſſe, tantumque in præſepe repoſitum: deinde in tota vita ſua ſic eguiſſe, vt nec domum neque quicquam quo caput inclinaret, habuerit. Iamque moriturum illum, partitis inter ſeruos præſidijs veſtimentis ſuis, nudum omnino ex hoc mundo exceſsiſſe: atque ſic mortuum, proprio etiam ſepulchro caruiſſe. Quàm autem pauper factus eſt propter hominem, tam rurſus liberalis & munificus in ſuo teſtamēto extitit, pacem enim & charitatem diſcipulis teſtamento reliquit, perſecutionē apoſtolis, militaribus ſeruis veſtimenta, corpus Iudæis, matrem chariſsimam Ioanni, latroni paradiſum, ſpiritum ſuum patri cœleſti, ſe denique totum veluti perpetuum quoddam mnemoſynon & memoriale reliquit eccleſiæ. Merito itaque fratres in Chriſto dilectiſsimi, ab omni vitiorum genere nobis cauentes, omnem porrò ſpem & fiduciam noſtram, omne gaudiũ, cogitationes denique cunctas reponemus in domino noſtro Ieſu Chriſto. Et ille viciſsim gratiam nobis conferet in præſenti vita, nō negaturus etiam futuram reſurrectionis gloriam & fœlicitatem æternam, quam omnibus nobis clementer concedere dignetur Deus pater, Deus filius, Deus ſpiritus ſanctus, Amen.

FINIS TOMI HVIVS PRIMI.

RESTAURO del LIBRO ANTICO
Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA
- GIU 1970

Digitized by Google